അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹം

ശാരീരസ്ഥാനം.

കെ. വി. ൲൮൰

ശ്രീഃ.

അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹം

ശാരീരസ്ഥാനം.

"ലീലാപ്ലവം"

എന്ന ഭാഷാവ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടിയത്.

വ്യാഖ്യാതാവ്:

കെ. വാസുദേവൻ മൂസ്സത്.

തൃശ്ശിവപേരൂർ

ഭാരതവിലാസം അച്ചുക്കൂടത്തിൽ

അച്ചടിച്ചത്.

1100.

വില ഉറുപ്പിക ഒന്ന്.

വിഷയാനുക്രമം.

മുഖവുര.

ശ്രീവാഗ്ഭടാചാൎയ്യകൃതമായ "അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹ"ത്തിന്റെ സൂത്രസ്ഥാനം മിസ്റ്റർ കെ. വാസുദേവൻമൂസ്സതിനാൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട "ലീലാപ്ലവം" എന്ന ഭാഷാവ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടി, ഭാരതവിലാസം അച്ചുക്കൂടത്തിൽനിന്ന് ഇതിനു മുമ്പുതന്നെ അച്ചടിച്ചു പ്രസിദ്ധംചെയ്തിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതിനെത്തുടൎന്നുകൊണ്ട് ശാരീരസ്ഥാനവും ഇതാ ലീലാപ്ലവവ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടിത്തന്നെ പ്രസിദ്ധംചെയ്യുന്നു എന്നത് ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ സകൗതുകം പ്രതീക്ഷിച്ചിരിക്കുന്നവൎക്ക് സന്തോഷകരമായ ഒരു സംഗതിയാണ്.

ശരീരത്തിന്റെ ഉല്പത്തിമുതൽ മരണംവരെയുള്ള ഭാവങ്ങളെ വിവരിക്കുന്നതാകകൊണ്ടാണ് "ശാരീരസ്ഥാനം" എന്ന് ഈ സ്ഥാനത്തിനു നാമകരണം ചെയ്തിട്ടുള്ളത്. ഈ സ്ഥാനത്തിൽ പന്ത്രണ്ട് അദ്ധ്യായങ്ങളാണുള്ളത്. ഈ പന്ത്രണ്ടദ്ധ്യായങ്ങളിലടങ്ങിയിട്ടുള്ള സംഗതികൾ "അഷ്ടാംഗഹൃദയ"ത്തിൽ ആറദ്ധ്യായങ്ങളെക്കൊണ്ടേ ആചാൎയ്യൻ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളൂ. ഈ ഏകസംഗതികൊണ്ടുതന്നെ പ്രസ്തുതമായ "സംഗ്രഹ"ത്തിലെ ശാരീരസ്ഥാനത്തിനുള്ള വിഷയവ്യാപ്തി ഏവരാലും ഊഹ്യമാകുന്നു.

ഈ ശാരീരസ്ഥാനം വൈദ്യന്മാരും വിദ്യാൎത്ഥികളും മാത്രമല്ല, പ്രായേണ എല്ലാ സ്ത്രീപുരുഷന്മാരും പഠിച്ചറിയേണ്ട വിഷയങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൂൎണ്ണമായിട്ടാണിരിക്കുന്നത്. വിശേഷിച്ച് പുത്രകാമീയം, ഗൎഭാവക്രാന്തി, ഗൎഭോപചരണീയം, ഗൎഭവ്യാപത്ത് എന്ന ആദ്യത്തെ നാലദ്ധ്യായങ്ങളിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള സംഗതികൾ ദാമ്പത്യജീവിതത്തിൽ ഏൎപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സകലസ്ത്രീപുരുഷന്മാരും വായിച്ചു പഠിക്കേണ്ടതാണ്.

ശരീരത്തിലുള്ള അംഗങ്ങൾ, മൎമ്മങ്ങൾ, സിരകൾ മുതലായവയെപ്പറ്റിയ നിരൂപണത്തിൽ ആയുൎവ്വേദാചാൎയ്യന്മാരുടെ ദൃഷ്ടി

എത്രത്തോളം സൂക്ഷ്മമായി ചെന്നിരുന്നു എന്ന് ഈ സ്ഥാനംകൊണ്ട് അറിയാവുന്നതാണ്. അംഗപരീക്ഷയുടെ വിഷയത്തിൽ ശവപരിശോധന നടത്തുവാൻ ഉപദേശിക്കുന്ന ആചാര്യൻ, ആയുർവ്വേദത്തെ അപൂർണ്ണമെന്നും ശാരീരഭാഗത്തിൽ വികലമെന്നും പറയുന്ന പാശ്ചാത്യവൈദ്യന്മാരുടെ പ്രശംസക്കുപോലും പാത്രമാകുന്നുണ്ടെന്നു പറയേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

ഏററവും ഗഹനവും വിഷമപൂർണ്ണവുമായ ഈ ഗ്രന്ഥത്തെ വ്യാഖ്യാനിക്കുന്നതിൽ വ്യാഖ്യാതാവ് "ഇന്ദു"വ്യാഖ്യാതാവിനെത്തന്നെയാണ് അവലംബിച്ചിട്ടുള്ളത്. വ്യാഖ്യാനത്തെ സ്ഥാലീപുലാകന്യായേന പരിശോധിച്ചതിൽ ഇതു പാടുള്ളേടത്തോളം ലളിതമായിരിക്കുന്നതുകൂടാതെ ഇന്ദുവ്യാഖ്യാതാവിൻെറ അഭിപ്രായങ്ങളെ വിശദീകരിക്കുവാൻ ഏറക്കുറെ ഉപകരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ടെന്നു കണ്ടിരിക്കുന്നു.

ആയുർവ്വേദഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ, ഔഷധങ്ങളുടെ നാമപര്യായം പറയുന്ന സംഗതിയാണ് പ്രായേണ വൃദ്ധവൈദ്യന്മാരെപ്പോലും വിഭ്രമിപ്പിക്കുന്നതായ ഒരംശം. ആ വിഷയത്തിൽ നൈഘണ്ടുകന്മാരെ ആശ്രയിക്കയേ നിവൃത്തിയുള്ളൂ എന്ന നിലയിലാണിരിക്കുന്നത്. ഈ വ്യാഖ്യാതാവ് പല നിഘണ്ടുക്കളേയും ആശ്രയിച്ചിരിക്കയാൽ ചില പര്യായങ്ങളുടെ കാര്യത്തിൽ അല്പാല്പമായ അഭിപ്രായഭേദത്തിന്ന് ഇടവന്നേക്കാവുന്നതാണ്.

ഈ ശാരീരസ്ഥാനത്തെപ്പോലെ തന്നെ, ബാക്കിയുള്ള നിദാനം മുതലായ സ്ഥാനങ്ങളേയും ക്രമേണ വ്യാഖ്യാനിക്കുവാൻ മിസ്റ്റർ മൂസ്സും പ്രസിദ്ധംചെയ്യുവാൻ ഭാരതവിലാസം അച്ചുക്കൂടക്കാരും ശ്രമിച്ചു കാണ്മാനാഗ്രഹിക്കയും, ആ ശ്രമം വിജയകരമായി വരുവാൻ പ്രാർത്ഥിക്കയും ചെയ്യുന്നു.

തൃശ്ശിവപേരൂര്,
൧൦൯൦ കുംഭം ൨൨

എന്ന്
തൃശ്ശിവപേരൂർ തയ്യാട്ട്
വാസുദേവൻ മൂസ്സ്.

അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹം.

ശാരീരസ്ഥാനം.

(ലീലാഖ്യവ്യാഖ്യാസഹിതം)

പ്രഥമോഽധ്യായഃ.

അഥാതഃ പുത്രകാമീയമധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ ।
ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

വ്യാഖ്യാനപ്രാരംഭഃ.

ഗുരുവരചരണയുഗാരുണ-
സരസിജവിസ്തൃതപരാഗപരമാണുഃ ।
മാമകമാനസഹംസം
മേദുരമോദോദയം കുരുതാൽ ॥

ആദ്യത്തെ സ്ഥാനത്തിൽ തന്ത്രകാരൻ സർവ്വതന്ത്രവ്യാപകങ്ങളായ അർത്ഥങ്ങളുടെ സൂത്രണം ചെയ്തുവല്ലോ. ആ അർത്ഥങ്ങൾ ഈ തന്ത്രത്തിൽ എല്ലാ ഘട്ടങ്ങളിലും ആവശ്യമുള്ളവയാണ്; ഓരോ ഘട്ടത്തിലും പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം പറയുക എന്നുവെച്ചാൽ തന്ത്രകാരന്നും ശിഷ്യന്മാർക്കും വലിയ ക്ലേശം നേരിടും; അതുകൊണ്ടാണ് അവയെ സൂത്രണംചെയ്തത്. ശേഷമുള്ള സ്ഥാനങ്ങളിൽ പ്രഥമസൂത്രിതമായ അർത്ഥസമൂഹത്തെ വിസ്തരിക്കുകയാണ ചെയ്യുന്നത്. ഈ തന്ത്രത്തിൽ പ്രാധാന്യേന ഉപേയമായിട്ടുള്ളത് ശരീരവും തദധിഷ്ഠാനഭൂതമായ ആയുസ്സുമാകയാൽ ദ്വിതീയസ്ഥാനത്തിങ്കൽ ശരീരത്തെയാണ് വിഷയീകരിച്ചിട്ടുള്ളത്. ശാരീരസ്ഥാനത്തിൽ ആദ്യം ചെയ്യേണ്ടതു ശരീരസമുത്പത്തിനിരൂപണമാകുന്നു. ശരീര

സൽപുത്രപ്രാപ്തി ജനനത്തിനധീനമാണ്. ജനനമാകട്ടെ അതിനുള്ള കാരണങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു. ജനനകാരണങ്ങളിൽ പ്രാധാന്യം പിതാവിനാണ്. ആകയാൽ ആദ്യം പിതാവിന്റെ അനുഷ്ഠേയത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കുന്നതിനായിട്ട് ആദ്യത്തെ അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു. അഥാത ഇതി— അനന്തരം പുത്രകാമീയമെന്ന പേരായ അദ്ധ്യായത്തെ പറയുവാൻപോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. പുത്രകാമീയം=പുത്രകാമന്മാർക്കു ഹിതം (അതായതു പുത്രപ്രാപ്ത്യുപായപ്രദർശകത്വേന ഹിതകരം) ആയിട്ടുള്ളത്; പുത്രകാമന്മാർ=പുത്രനെ ഇച്ഛിക്കുന്നവർ; എന്ന് അദ്ധ്യായസംജ്ഞയുടെ അർത്ഥം.

അഥ ഖലു പുമാനേകവിംശതിവർഷഃ കന്യാമതുല്യഗോത്രാമതുല്യാഭിജനാമസഞ്ചാരിരോഗകുലപ്രസൂതാം രൂപശീലലക്ഷണസമ്പന്നാമനന്തരാവിനഷ്ടരത്നദന്തൌഷ്ഠകർണ്ണനാസനയനകേശസ്തനീം മൃദുരോമപ്രകൃതിമകപിലാമപിംഗലാമനധികാംഗീം ദ്വാദശവർഷാമനൃക്ഷഗസരിദചലവൃക്ഷപക്ഷിനക്ഷത്രാന്ത്യപ്രേഷ്യഭീഷണകനാമാന്ത്യനാമോപഹതനാമീമനാമികാമനിന്ദ്യനാമ്നീം വിധിനോദ്വഹേൽ॥

സാ— 'അഥ' എന്നതിനു മംഗളമർത്ഥം. ഏകവിംശതിവർഷൻ, അതായതു ഇരുപത്തൊന്നു വയസ്സു ചെന്ന പുരുഷൻ ലോകാചാരത്തിനു വിരോധമില്ലാത്ത വിധിയനുസരിച്ച് കന്യകയെ വിവാഹം ചെയ്യണം. വിവാഹം ചെയ്യപ്പെടുന്ന കന്യക ഗോത്രം ഒന്നായിട്ടുള്ളവളായിരിക്കരുതു. ഗോത്രം എന്നാൽ വസിഷ്ഠഗോത്രം, വിശ്വാമിത്രഗോത്രം എന്നു തുടങ്ങി ഓരോ ഋഷികളുടെ നാമത്തോടുകൂടി ലോകത്തിൽ പ്രസിദ്ധമായ വംശമെന്നർത്ഥം. തുല്യമായ അഭിജനത്തോടുകൂടിയവളായിരിക്കയും വേണം. അഭിജനം=കുലം. ധനം, നടവടിമുതലായതുകൊണ്ടു തന്റെ തറവാട്ടിനോടു തുല്യമായ തറവാട്ടിൽനിന്നുവേണം കന്യകയെ വിവാഹം ചെയ്യുവാനെന്നു സാരം. അപ്രകാരംതന്നെ കന്യക അസഞ്ചാരിരോഗകുലപ്രസൂത (കുഷ്ഠം മുതലായ പകർച്ചവ്യാധികളില്ലാത്തകുലത്തിൽ പിറന്നവൾ) ളുമായിരിക്കണം. നല്ല രൂപഗുണം, സൽസ്വഭാവം, ശുഭലക്ഷണങ്ങൾ എന്നിവയോടുകൂടിയവളുമായിരിക്കണം. അന്യൂനങ്ങളായും അവിനഷ്ടങ്ങളായും ഇരിക്കുന്ന പല്ല്, ചുണ്ട്, കാത്, മൂക്ക്, നയനം, കേശം, സ്തനം എന്നിവയോടുകൂടിയവളുമായിരിക്കണം. ദന്താദികൾ ഉണ്ടായിട്ടില്ലാത്തവളോ ഉണ്ടായിട്ടു നശിച്ചവളോ ആയിരിക്കരുതെന്നു സാരം. അപ്രകാ

ംതന്നെ ദ്വീ(ശരീരംകൊണ്ടും സ്വഭാവംകൊണ്ടും മൃദുത്വമുള്ളവൾ) ആയിരിക്കയും വേണം. അരോഗപ്രകൃതിയായിരിക്കയും വേണം. കപില (പീതലോഹിതം) നിറമോ പിംഗല (അരുണലോഹിതം) നിറമോ ഉള്ളവളായിരിക്കരുത്. കൈ, കണ്ണ്, വിരൽ മുതലായ അംഗങ്ങൾ ഹീനങ്ങളായോ അധികങ്ങളായോ ഉള്ളവളായിരിക്കരുതു. ദ്വാദശവൎഷദേശീയ (ചുരുങ്ങിയേടം പന്ത്രണ്ടുവയസ്സുചെന്നവൾ) ആയിരിക്കയുംവേണം. അപ്രകാരംതന്നെ അമരാദിനാമങ്ങളെ വഹിക്കാത്തവളുമായിരിക്കണം. അമരനാമങ്ങൾ=ശചീ,സഹസ്രാക്ഷീ, ഉമാ, ലക്ഷ്മീ മുതലായ പേരുകൾ. ഭുജഗനാമങ്ങൾ=ഭോഗാ, തക്ഷകീ മുതലായ പേരുകൾ. സരിന്നാമങ്ങൾ=ഗംഗാ, യമുനാ, സരസ്വതീ തുടങ്ങിയ പേരുകൾ. അചലനാമങ്ങൾ=മേരുമലയവിന്ധ്യാദികളായ പേരുകൾ. വൃക്ഷനാമങ്ങൾ=മല്ലികാ, ബദരീ, ശമീ മുതലായ പേരുകൾ. പക്ഷിനാമങ്ങൾ=ഹംസീ, ബലാകാ, മയൂരീ, കോകിലാ മുതലായ പേരുകൾ. നക്ഷത്രനാമങ്ങൾ=രോഹിണീ, രേവതീ, മഘാ മുതലായ പേരുകൾ. അന്ത്യനാമങ്ങൾ=അന്ത്യജാതിക്കാരായ രജകചണ്ഡാലാദികളുടെ ഇടയിൽ പ്രസിദ്ധങ്ങളായ പേരുകൾ. പ്രേഷ്യനാമങ്ങൾ=ദാസന്മാർ ശില്പികൾ തുടങ്ങിയവരിൽ പ്രസിദ്ധങ്ങളായ പേരുകൾ. ഭീഷണകനാമങ്ങൾ=കേൾക്കുന്നവൎക്കു ഭയംതോന്നിക്കുന്ന അസ്യ്രാവഹിമുതലായ പേരുകൾ. മേൽപറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ള പേരുകളോടുകൂടിയവളെ വിവാഹംചെയ്യരുതെന്ന സാരം. അപ്രകാരം അനഘ (നിൎദ്ദോഷ)യും അനിന്ദ്യയുമായിരിക്കുന്ന കന്യകയെവേണം വിവാഹംചെയ്വാൻ.

തസ്യാം ഷോഡശവൎഷായാം പഞ്ചവിംശതിവൎഷഃ പുമാൻ പുത്രാൎത്ഥം പ്രയതേത । തദാ ഹി തൌ പ്രാപ്തവീൎയ്യൌ വീൎയ്യവദപത്യം ജനയതഃ । ഊനപഞ്ചവിംശതിവൎഷേണോനഷോഡശവൎഷായാമാഹിതോ ഗൎഭഃ കുക്ഷിസ്ഥ ഏവ വിനാശമാപ്നോത്യല്പായുൎബ്ബലാരോഗ്യവിഹീനോ വാ സ്യാദ്വികലേന്ദ്രിയോ വാ । ഇത്യാചാൎയ്യച രാത്രിത്രയേ തഥാ ദൃഷ്ടേ ഋതുസ്നാതവ ഇതി॥

സാ—മേൽപ്രകാരം വേൾക്കപ്പെട്ട കന്യകക്കു പതിനാറുവയസ്സ് പ്രായമായാൽ അപ്പോഴക്ക് ഇരുപത്തഞ്ചുവയസ്സു പ്രായമായവനായ പുരുഷൻ അവളിൽ പുത്രോല്പാദനത്തിനായി പ്രയത്നംചെയ്യണം. ഇങ്ങിനെ വയസ്സ് ക്ലിപ്തപ്പെടുത്തുവാൻ കാരണമെന്തെന്നു പറയുന്നു. തദാ ഹി—അപ്പോൾ, അതായതു മേല്പറഞ്ഞ പതിനാറും ഇരുപത്തഞ്ചും

ത്തും വയസ്സാകുമ്പോൾ, ആ ദമ്പതിമാർ വീര്യാതിശയത്തോടുകൂടിയവരാകയും വീര്യാന്വിതമായ സന്താനത്തെ ഉൽപാദിപ്പിക്കയും ചെയ്യും. ഇരുപത്തഞ്ചുവയസ്സിൽ കുറഞ്ഞവനായ പുരുഷൻ പതിനാറുവയസ്സിൽ കുറഞ്ഞവളായ സ്ത്രീയിൽ ഗർഭോൽപാദനംചെയ്താൽ ആ ഗർഭം ചിലപ്പോൾ കുക്ഷിയിൽ കിടന്നുതന്നെ വിനാശത്തെ പ്രാപിക്കയും, ചിലപ്പോൾ ആയുസ്സും ബലവും ആരോഗ്യവും വീര്യവും കുറഞ്ഞിരിക്കയും, ചിലപ്പോൾ ഒന്നോ അധികമോ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്ക വൈകല്യത്തോടുകൂടിയതായി ഭവിക്കയും ചെയ്യും. ദമ്പതിമാരുടെ വയസ്സുകുറവുകൊണ്ടുമാത്രമല്ലാ ഇങ്ങിനെ വരുന്നതു എന്നു പറയുന്നു. ഋതാവിതി— സ്ത്രീ ഋതുവായിട്ട് ആദ്യത്തെ മൂന്നു രാത്രിയിലും, അപ്രകാരംതന്നെ പുരുഷന്റെ ശുക്ലവും സ്ത്രീയുടെ രക്തവും ആഹാരവിഹാരാദികളെക്കൊണ്ട് വാതാദിദോഷങ്ങളാൽ ദുഷ്ടമായിരിക്കുമ്പോഴും ആധാനംചെയ്യപ്പെട്ട ഗർഭവും മേൽപ്രകാരം കുക്ഷിസ്ഥമായിട്ടുതന്നെ നശിക്കുക മുതലായവയോടുകൂടിയതായിഭവിക്കും.

അനന്തരം ശുക്ലാർത്തവങ്ങൾ എന്നുവെച്ചാൽ എന്താണെന്നും, അവ എങ്ങിനെ ഗർഭജനാദികളിൽ ഉപകരിക്കുമെന്നും, അവക്ക് എങ്ങിനെ ഉപഘാതം ഭവിക്കുമെന്നും പറയുന്നു:—

തത്രാഹാരസ്യ സമ്യക്പരിണതസ്യ ക്രമാന്മജ്ജാനമനുപ്രാപ്തസ്യ സാരഃ ശുക്രസംജ്ഞാം ലഭതേ । തച്ച ക്ഷീര ഇവ സർപ്പിരിക്ഷുരസ ഇവ ഗുഡഃ ശരീരേ ശുക്ലധരാം കലാമാശ്രിത്യസ്ഥിതം സർവ്വാംഗവ്യാപിതയാ സ്ഥിതമ് । വിശേഷതശ്ച മജ്ജമുഷ്കസ്തനേഷു । ഹർഷോദീരിതഞ്ച സംഘട്ടനേന ഹൃദയവശാൽ പിണ്ഡീഭൂതമംഗാദംഗാൽ പ്രവർത്തതേ । തൽ സൌമ്യം സ്നിഗ്ദ്ധം ഗുരു ശുക്ലം മധുഗന്ധി മധുരം പിച്ഛിലം ബഹു ബഹളം ഘൃതതൈലക്ഷൌദ്രാന്യതമവർണ്ണഞ്ച ശുക്ലം ഗർഭാധാനയോഗ്യം ഭവതി।

സാ— ചതുർവ്വിധമായ ആഹാരവും ഭക്ഷിച്ച് വഴിപോലെ പരിണാമത്തെ പ്രാപിച്ചിട്ടു ധാതുക്കളിലുള്ള അഗ്നിയെക്കൊണ്ടും ജാഠരാഗ്നിയെക്കൊണ്ടും രസാദിധാതുക്കളിൽ ഓരോന്നിലും ക്രമേണ നയിക്കപ്പെട്ടുമല്ലോ. അങ്ങിനെ ക്രമത്തിൽ ധാതുക്കൾതോറും പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതായ ആഹാരം മജ്ജധാതുവിൽ പ്രവേശിപ്പിക്കപ്പെട്ടാൽ ആ ആഹാരത്തിന്ന യാതൊരു സാരമുണ്ടോ അതുതന്നെയാണ് ശുക്ലം എന്ന സംജ്ഞയെ പ്രാപിക്കുന്നത്. ഈ ശുക്ലമെന്നതു മുകളിൽ പറയുവാൻ പോ

കുന്നതായ ശുക്ലധാതു എന്ന കലയെ ആശ്രയിച്ച് സൂക്ഷ്മമായി ലയിച്ചിട്ട് സർവ്വാംഗങ്ങളിലും വ്യാപിച്ചു നിലയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു, ദൃഷ്ടാന്തം പറയുന്നു. ക്ഷീര ഇതി— പാലിൽ നെയ്യ് യാതൊരുപ്രകാരമോ അപ്രകാരവും കരിമ്പിൻനീരിൽ ശർക്കര യാതൊരുപ്രകാരമോ അപ്രകാരവും ആണ് ദേഹത്തിൽ ശുക്ലം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. പാലിൽ നെയ്യ് കാണപ്പെടുന്നില്ലെങ്കിലും ക്രിയാസംസ്കാരാദികളെക്കൊണ്ട് അത് അഭിവ്യക്തമായിത്തീരുന്നു. അതുപോലെതന്നെ കരിമ്പിൻനീരിൽ ശർക്കരയും. ഇതിനെതന്നെ ദേഹത്തിൽ സർവ്വാംഗവ്യാപിയായും ദേഹസ്ഥിതമായ അവസ്ഥയിൽ അദൃശ്യമായും എന്നാൽ ക്രിയാസംസ്കാരാദിവശാൽ അഭിവ്യക്തമായിത്തീരാവുന്നവിധത്തിലും ആണ് ശുക്ലം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതെന്നു സാരം. പാൽ മുതലായവയിൽ നെയ്യ് മുതലായവയുടെ അസ്തിത്വം അനുമാനലഭ്യമായതുപോലെ പ്രകൃതത്തിൽ ദേഹത്തിൽ ശുക്ലത്തിന്റെ അസ്തിത്വവും കണ്ടുകൊൾക. അഥവാ ഈ ദൃഷ്ടാന്തം കാര്യകാരണമാത്രത്തിങ്കലെന്നു ഗ്രഹിച്ചുകൊൾക. ഈ ശുക്ലം ദേഹത്തിങ്കൽ സർവ്വാംഗവ്യാപ്തമാണെന്നിരിക്കിലും മജ്ജ, വൃഷണം, സ്തനം എന്നിവയിൽ ഇതു വിശേഷിച്ചും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുണ്ട്. ഏവംഭൂതമായ ശുക്ലം അംഗനാസംയോഗത്തിങ്കൽ ഹർഷത്താൽ ഉദീരിതമായി സംഘട്ടനം ഹേതുവായി ഹൃദയത്തെ ആവേശിച്ച് പിണ്ഡിതമായിട്ട് എല്ലാ അംഗങ്ങളിൽനിന്നും പ്രവർത്തിക്കുന്നു. ഇതിനെയുള്ള ശുക്ലം സൌമ്യസ്നിഗ്ധാദിഗുണയുക്തമായിരുന്നാൽ അതു ഗർഭധാനയോഗ്യമായി ഭവിക്കുന്നു. സൌമ്യം=സോമഗുണയുക്തം. സ്നിഗ്ധം=മെഴുക്കുള്ളത്. ഗുരു=ഘനമുള്ളത്. മധുഗന്ധി=തേനിന്റെ ഗന്ധംപോലെയിരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോടുകൂടിയത്. മധുരം=മധുരരസത്തോടുകൂടിയത്. പിച്ഛിലം=വഴുപ്പുള്ളത്. ബഹുളം=വളരെയുള്ളത്. ബാഹളം=നാതിദ്രവം. ഘൃത……………വർണ്ണം= നെയ്യ്, എണ്ണ, തേൻ ഇവയിലൊന്നിന്റെ വർണ്ണംപോലെയിരിക്കുന്ന വർണ്ണത്തോടുകൂടിയത്. ഏതദ്വിപരീതമായിരുന്നാൽ ആ ശുക്ലം ഗർഭധാനത്തിന്ന് അയോഗ്യമാണെന്നും ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്.

ഇപ്രകാരം ശുക്ലത്തിന്റെ സ്വരൂപം പറഞ്ഞിട്ട് ഇനി ആർത്തവത്തിന്റെ സ്വരൂപത്തെപ്പറയുന്നു:—

തഥാ രക്തമേവ ച സ്ത്രീണാം മാസി മാസി ഗർഭകോഷ്ഠമനുപ്രാപ്യ ത്ര്യഹം പ്രവർത്തമാനമാർത്തവമിത്യാഹുഃ । അതിപ്രസംഗനഷ്ടാവൃത്തൌ വാ തദേവാസൃഗ്ദരം പ്രദരം വ്യാപദഞ്ച കരോതി

നിഃസംസൃജേച്ച ചക്ഷിതേ । തത്സാധ്യം രക്തപിത്തഘ്ന ചികിത്സിതം ഗുല്മരോഗപ്രതിഷേധം ച വീക്ഷേത ॥

സാ.— ഇപ്രകാരംതന്നെ സ്ത്രീകൾക്ക മാസംതോറും പ്രവൎത്തിക്കുന്നതായ രക്തത്തെത്തന്നെ ആചാൎയ്യന്മാർ ആൎത്തവമെന്നു പറയുന്നു. എന്നിങ്ങിനെയിരിക്കുന്നതായ രക്തത്തെക്കുറിച്ചുതന്നെ പറയുന്നു. ഗൎഭകോഷ്ഠവി— സ്ത്രീകളുടെ ദേഹത്തിൽനിന്നെല്ലാം പുറപ്പെട്ട് ഗൎഭകോഷ്ഠത്തെ പ്രാപിച്ച് മാസംതോറും മൂന്നുദിവസം ബഹിഃപ്രവൎത്തിക്കുന്നതായ രക്തത്തെയാണ് ആൎത്തവമെന്നു പറയുന്നത്. രക്തം കേവലം ബഹിഃപ്രവൎത്തിക്കമാത്രം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ട് അതിന്ന് ആൎത്തവമെന്ന സംജ്ഞ ലഭിക്കുന്നില്ല. ആൎത്തവശബ്ദത്തിന്ന് ഋതുവിങ്കൽ ഭവിക്കുന്നതെന്നാണൎത്ഥം. ഋതു എന്നുവെച്ചാൽ നിഷിക്തമായ ബീജത്തിന്റെ ഫലപ്രസവത്തിന്നനുഗുണമായ കാലമാകുന്നു. അതിന്നനുള്ള ഋതുവിങ്കൽ ആദ്യത്തെ മൂന്നുദിവസം രക്തം ദിവ്യമായും ബഹിഃപ്രവൎത്തിക്കുന്നതാകുന്നു. എന്നാൽ ഇതുതന്നെ അധികമായിട്ട് ഋതുകാലത്തിങ്കലോ അതിനെയല്ലാത്ത കാലത്തിങ്കലോ പ്രവൎത്തിക്കുന്നതായാൽ അസൃഗ്ദരം, പ്രദരം എന്നുതുടങ്ങിയ സംജ്ഞയെ ലഭിക്കുന്നു. ഇതിന്റെ ലക്ഷണാദികളിൽ പറയപ്പെടും. ഇതുലക്ഷണമാകട്ടെ ഇവിടെത്തന്നെ അടുത്തു പറയപ്പെടും. ഇനി രക്തത്തിന്റെ അതിപ്രവൃത്തിയുള്ള ചികിത്സയെ പറയുന്നു. തത്സാധ്യം ഇതി — അതിന്റെ അതായതു അസൃഗ്ദരത്തിന്റെ സാധനത്തിങ്കൽ രക്തപിത്തത്തിലുള്ള ചികിത്സയേയും ഗുല്മരോഗപ്രതിഷേധത്തെയും നോക്കേണ്ടതാണ്. യോനിയിൽക്കൂടെയുള്ള രക്തത്തിന്റെ അതിപ്രവൃത്തി ചിലപ്പോൾ രക്തപിത്തമായും മറ്റു ചിലപ്പോൾ ഗുല്മരോഗങ്ങളിലൊന്നായും പരിണമിക്കുമെന്നും ആകയാൽ അതിന്ന് ആ വക ചികിത്സകൾതന്നെ ചെയ്യണമെന്നും സാരം.

ഇനി രക്തത്തിന്റെ അപ്രവൃത്തിയെപ്പറ്റി പറയുന്നു:—

വാതകഫാവൃതമാൎഗ്ഗാണാമാൎത്തവമപ്രവൎത്തമാനം പിത്തളൈരുപചാരയേൽ । തഥാ മത്സ്യാന്നമദ്യശുക്തമാംസം സശുക്തതൈലം(?) വാ ജീൎണ്ണേ ഹിതം വാതഘ്നാസവാദിസംയോഗം(?) യോനിവൎത്തയോ ഗൎഭലിപ്താനി ച ദ്രവാൻ ഗുഡമീചയതി(?) । തത്ര ഗുല്മചികിത്സിതമീക്ഷേത ॥

സാ.— ഇല്ലാത്ത ആൎത്തവത്തെ ചികിത്സിപ്പാൻ, വാതകഫങ്ങൾ ആവരണം ചെയ്യപ്പെട്ട രക്തമാൎഗ്ഗത്തോടുകൂടിയവരായ സ്ത്രീകൾക്ക പുറമേ പ്രവൎത്തിക്കയില്ല. ഇപ്രകാരം അപ്രവൎത്തമാനമായ രക്തത്തെ പി

ന്താളങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ഉപചരിക്കേണം. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ പറയുന്നു. തഥീതി— ആ രക്തം പുറത്തേക്കു പോകാതെ ഉള്ളിൽ തന്നെ നിന്നു വർദ്ധിക്കുന്നതായിട്ടു്, ഗർഭാശയത്തിങ്കൽ കഫാദിസ്രോതസ്സിൽ നില്ക്കുമ്പോൾ ഗുല്മത്തോടുകൂടിയോ കൂടാതെയോ വലുതായിത്തീരും. യാതൊരു സ്ത്രീ വാതകരങ്ങളായ ആഹാരങ്ങളെ സേവിക്കുന്നുവോ അവൾക്കു് ആ വർദ്ധമാനമായ രക്തം ജീവനില്ലാതെ ഗർഭചിഹ്നങ്ങളെ (അതായതു് മുലയിൽ പാൽവരിക മുതലായവയെ) കാണിക്കുന്നതായി ഭവിച്ചിട്ടു് ഗുല്മമായി പരിണമിക്കും. ഇതിനെ രക്തഗുല്മമായി പരിഗണിച്ചുവേണം രക്തത്തിന്റെ സ്രാവത്തിന്നു ഗുല്മചികിത്സയെ നോക്കേണ്ടതാണു്. ഇതിനെപ്പറ്റി രക്തത്തിന്നു ഗുല്മചികിത്സയിൽ പ്രത്യേകം ചികിത്സ പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടു്.

കദാചിദ്വാ ഗർഭരൂപം വാതോദരം ഭവതി തദ്ഗർഭോപശമ മനാർത്തവപശാന്തി ॥

സാ—ചിലപ്പോൾ മേൽപ്രകാരം ഗർഭാശയത്തിങ്കൽ അപ്രവൃത്തമായിരിക്കുന്ന രക്തം ഗുല്മലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടാതെയും ഗർഭം എന്നപോലെ (അതായതു് കേവലം ഗർഭസാദൃശ്യത്തോടുകൂടിയതായിട്ടു്) ഭവിച്ചു് വാതോദരമായി പരിണമിക്കും. അതു വാതോപശമനങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ഉപചരിക്കും.

തദേവ കദാചിദ്ഗർഭം സൗമ്യമൈഥുനോപവാസതീക്ഷ്ണാഹാരവിഹാരൈഃ സ്രുതിമനാപദ്യമാനം ഗർഭാധിഷ്ഠിതമിവ വർദ്ധതി । യേന നാഗോദരം ഗർഭിണ്യാഃ ഉച്യതേ । തദേവ വിപരീതമേതദ്വ്യാപ്യ വാ പ്രവൃത്തേ രക്തേ ഗർഭശരീരമപശ്യന്തോ ഉപഹൃതമിത്യന്യേ ബ്രുവതേ । യസ്യാസ്സംഭവേത്യുദരേ സോപദ്രവണം ക്ഷോഭിതം ഗർഭോപഹരണമതിസ്ഥൂലതാദ്ദശകേന്ദ്രം । ഇത്ഥം കേന്ദ്രാഹി പ്രവൃത്തമതപലഞ്ചി । ന ച ദൃശ്യതേ കസ്യചിദേവ മഹിതേർത്തിപഹാരഃ ॥

സാ—ചിലപ്പോൾ ആ ആർത്തവരക്തം ഗൌരവങ്ങളായും സ്വംഭാണ്ഡപക്വങ്ങളായുമിരിക്കുന്ന ആഹാരവിഹാരങ്ങളാൽ സ്തംഭിതമായിട്ടു് യോനിയിലൂടെ പുറത്തുപോകാതെ തന്നെ ഉള്ളിൽ വർദ്ധിപ്പിക്കും. എന്നാൽ ഉദരം ഗർഭത്താൽ അധിഷ്ഠിതമായതുപോലെ തോന്നും. അതുകൊണ്ടു് ആധാരത്തിൽ പരിണാമഭേദത്താൽ വഹിക്കുന്നതായ [illegible] ഗർഭിപ്പാത്തവളായിത്തന്നെയിരിക്കുന്ന സ്ത്രീയെ ഗർഭിണി എന്നു പറയു

ണു. അനന്തരം ആ രക്തവൃദ്ധിക്കു കാരണമായ ഭക്ഷ്യദ്രവ്യങ്ങൾക്കു വിപരീതങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ ഭക്ഷിക്കയോ അഥവാ ഋതുപ്പൂവാതന്നെയോ ആ രക്തം പ്രവൃത്തമാകയും ഗർഭശരീരത്തെ കാണാതാകയും ചെയ്യുമ്പോൾ ആ മൂഢന്മാർ ഗർഭം ഭൂതങ്ങളാൽ ഹൃതമായി എന്നു പറയുന്നു. രക്ഷസ്സുകൾ ഓജസ്സിനെയാണപഹരിക്കുക, ശരീരത്തെയല്ല. ശരീരത്തെ അപഹരിക്കുന്നതു രക്ഷസ്സുകൾക്കു് അനിഷ്ടമാണു്. അതിനവർക്കു ശക്തിയുമില്ല. ശക്തിയുണ്ടെങ്കിലും അനിഷ്ടമായ കാര്യത്തിൽ പ്രവർത്തിക്കാതിരിക്കുന്നതും, കാര്യം ഇഷ്ടമാണെങ്കിലും ശക്തിയില്ലെങ്കിൽ പ്രവർത്തിക്കാതിരിക്കുന്നതും പതിവാണു്. ശരീരാപഹരണത്തിന്നാകട്ടെ രക്ഷസ്സുകൾക്കു ഇഷ്ടവുമില്ല ശക്തിയുമില്ല. അതുകൊണ്ടു് അതു സംഭാവ്യമല്ലെന്നു സാരം. എന്നുമാത്രമല്ല അമാനുഷരായ ഭൂതാദികൾ ദേഹത്തെ അപഹരിച്ചതായി കേട്ടിട്ടുമില്ല.

യദി ച ദൃഷ്ടമപി സമുല്ലംഘ്യ കേചിദതിശക്തിയുക്താഃ ഗർഭസ്യ ശരീരാക്ഷേപേ പ്രവർത്തേരൻ തതോ കഥമിവ പ്രാപ്താവസരാന്യജനനീമുപേക്ഷേരൻ ॥

സാ—ഇനി ഏറ്റവും ശക്തിയോടുകൂടിയവരും മാതാവിന്റെ ശരീരാപഹരണത്തിന്നുകൂടി സാമർത്ഥ്യമുള്ളവരുമായ ഭൂതങ്ങൾ ദേഹാപഹരണത്തിങ്കൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന പക്ഷം നല്ല അവസരത്തിൽ കണ്ടെത്തിയ ഗർഭമാതാവിനെ എങ്ങിനെ ഉപേക്ഷിക്കും? സ്ഥൂലമായും ധാരാളം ഉപയോഗസാരമായും ഇരിക്കുന്ന മാതാവിന്റെ ദേഹത്തെ വിട്ടു് ഏറ്റവും സൂക്ഷ്മമായ ശിശുവിന്റെ ദേഹത്തെ ഭൂതങ്ങൾ അപഹരിക്കുമോ? അതുകൊണ്ടു് ഭൂതാപഹരണശങ്ക അടിസ്ഥാനരഹിതമായിട്ടുള്ളതാകുന്നതാണെന്നു സാരം.

ശുദ്ധമായ ആർത്തവത്തിന്റെ ലക്ഷണം പറയുന്നു:—

ആർത്തവം പുനശ്ശശരുധിരലാക്ഷാരസോപമം ധൌതഞ്ച വിരജ്യമാനം ശുദ്ധമാഹുഃ ॥

സാ—മേൽപറഞ്ഞതായ ആർത്തവം ശശരുധിരോപമത്വാദികളോടുകൂടിയതായിരുന്നാൽ അതിനെ ശുദ്ധമെന്നു് ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നു. ശശ.........................പമം—മുയലിന്റെ രക്തത്തോടും കോലരക്കിന്റെ ചാറോടും സദൃശം. ധൌതമായാൽ വിരജ്യമാനം—വസ്ത്രത്തിന്മേൽ പറ്റിയിട്ടു് കഴുകിയാൽ പോകുന്നതു.

ശുക്ലം ച ബാലസ്യ ജീർണ്ണസ്യ വാ തദ്ദോഷഃ പുഷ്പഫലം പുഷ്പ

ഫലസ്യ വാ തദ്വിധസ്യ ഗന്ധോ ഭാവേ പ്രകൃതൌ തഥൈവ നോനാ ഭോഗപ്രാപ്തിപ്രവൃത്തി । ഷഷ്ഠ്യാ പുംസഃ ശുക്ലരോമരേതോ യോഷിതഃ ഷോഡശവർഷായാഃ പ്രവൃത്ത്യാഭാവഃ ഇതി ॥

സാ — മൊട്ടു പ്രകാരം ഏറ്റവും ചെറിയതോ ജീർണ്ണമായതോ ആയ മരത്തിന്നു പൂവും കായും ഉണ്ടാകുന്നില്ലയോ, അപ്രകാരമുള്ള (അതായതു എളുപ്പമോ ജീർണ്ണമോ ആയ) പൂവിന്നും കായിന്നും ഗന്ധം ഉണ്ടാകുന്നില്ലയോ അപ്രകാരംതന്നെ പതിനാറു വയസ്സിൽ കുറഞ്ഞവനും എഴുപതുവയസ്സിൽ കവിഞ്ഞവനുമായ പുരുഷന്നു ശുക്ലം രോമം മുതലായവയും, പന്ത്രണ്ടുവയസ്സിൽ കുറവോ അമ്പതുവയസ്സിൽ കൂടുതലോ ആയ സ്ത്രീക്ക് രജസ്സ് (=ആർത്തവം) മുലപ്പാൽ മുതലായവയും ഉണ്ടാകുന്നില്ല. പുരുഷന്നു ശുക്ലവും സ്ത്രീക്ക് ആർത്തവവും സദാ ഉണ്ടായിരുന്നാലും അവ യൌവനകാലവർഷൽ മാത്രമേ വ്യക്തമായി വിളക്കുകയുള്ളുവെന്നു സാരം. [ഇവിടെ രോമശബ്ദത്തിന്നു ഗുഹ്യരോമമെന്നത്രെ അർത്ഥമെന്നു ഗ്രഹിക്കണം.]

അഥ ശുദ്ധശുക്ലാർത്തവമാരോഗ്യം വിശ്രബ്ധരക്തം മിഥുനമുപസ്നേഹ്യ വിധിവത്സംശോധ്യാസ്ഥാപനാനുവാസനാഭ്യാമുപാചരേത് । വിശേഷതസ്തു ഘൃതക്ഷീരൈർമ്മധുരൌഷധസംസ്കൃതൈഃ പുരുഷം । തൈലേന നാരീം പിത്തളൈശ്ച മാഷൈഃ । ഏവം ഹി സമാനഗുണതയാ ശുക്ലാർത്തവമാപ്യായതേ ॥

സാ — അനന്തരം ശുദ്ധമായ ശുക്ലാർത്തവങ്ങളോടുകൂടിയും രോഗങ്ങളോടുകൂടാതെയുമിരിക്കുന്നവരും അന്യോന്യാനുരാഗത്തോടുകൂടിയവരുമായ സ്ത്രീപുരുഷന്മാരെ വിധിപ്രകാരം സ്നേഹോപചാരവും സംശോധനവും ചെയ്യിച്ചിട്ട് കഷായവസ്തികൊണ്ടും സ്നേഹവസ്തികൊണ്ടും ഉപചരിക്കണം. ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതു പ്രശസ്തങ്ങളായ തിഥിനക്ഷത്രാദികളിലും ആർത്തവത്തിന്നടുത്ത കാലത്തും വേണ്ടതാണ്. ഇതുവരെ പറഞ്ഞതു സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ രണ്ടുപേർക്കും സാമാന്യമായി ചെയ്യേണ്ടതാണ്. പ്രത്യേകം ചെയ്യേണ്ടതിനെ പറയുന്നു. വിശേഷത ഇതി — വിശേഷിച്ചും പുരുഷനെ നെയ്യ് പാൽ എന്നിവയോടു ചേർന്നവയായും മധുരസ്നിഗ്ധങ്ങളായുമിരിക്കുന്ന ഔഷധാന്നസംസ്കാരങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉപചരിക്കണം. സ്ത്രീയെയാകട്ടെ എണ്ണകൊണ്ടും പിത്തവർദ്ധനങ്ങളായ മാംസങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഉപചരിക്കണം. ആനൂപജങ്ങളുടെ മാംസങ്ങൾ

പിത്തവർദ്ധനങ്ങളാകുന്നു. ഇപ്രകാരം ചെയ്യുമ്പോൾ ശുക്ലാർത്തവങ്ങൾ രണ്ടും സമാനഗുണങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളുടെ സംയോഗനിമിത്തം വർദ്ധിക്കും.

ഇനി ശുക്ലാർത്തവങ്ങളുടെ ദോഷങ്ങളെ വിവരിക്കുന്നു:—

വാതപിത്തശ്ലേഷ്മകുണപഗന്ധിഗ്രന്ഥിപൂയക്ഷീണമൂത്രപുരീഷരേതാംസി അബീജാനി ഭവന്തി । തത്ര തനു രൂക്ഷം ഫേനിലമരുണമല്പം വിച്ഛിന്നം സരുജം ചിരാച്ച നിഷിച്യതേ വാതേന । കിഞ്ചിത് പീതമപിച്ഛിലമാനീലം വാ ദഹദിവ പ്രവർത്തതേ പിത്തേന । മജ്ജോപസംസൃഷ്ടം പ്രഭൂതം വിബദ്ധം ചാംഭസി ച കിഞ്ചിന്മജ്ജതി ശ്ലേഷ്മണാ । കുണപഗന്ധ്യനല്പം രക്തേന । ഗ്രന്ഥിഭൂതം വാതശ്ലേഷ്മഭ്യാം । പൂതിപൂയനിഭം പിത്തശ്ലേഷ്മഭ്യാം । ക്ഷീണം വാതപിത്താഭ്യാം । തദുക്തം സസാധനം പ്രാക് । മൂത്രപുരീഷഗന്ധി സന്നിപാതേന ॥

സാ—അവയിൽവെച്ച് ആഹാരാദിവശാൽ അശുദ്ധങ്ങളായ രേതസ്സുകൾ (ശുക്ലങ്ങൾ) വാതശുക്ലം, പിത്തശുക്ലം, കഫശുക്ലം, കുണപഗന്ധിശുക്ലം, ഗ്രന്ഥിശുക്ലം, പൂയശുക്ലം, ക്ഷീണശുക്ലം, മൂത്രശുക്ലം, പുരീഷശുക്ലം എന്നിവയാകുന്നു. ദുഷ്ടങ്ങളായ ആ ശുക്ലങ്ങൾ അബീജങ്ങൾ (അതായതു ഗർഭാധാനത്തിന് അശക്തങ്ങൾ) ആകുന്നു. അനന്തരം വാതാദിദുഷ്ടമായ ശുക്ലത്തിന്റെ ലക്ഷണത്തെ ക്രമേണ പറയുന്നു. തത്ര തി— വാതത്താൽ ദുഷ്ടമായ ശുക്ലം തനുവായും രൂക്ഷമായും നുരയോടുകൂടിയതായും അരുണവർണ്ണമായും അല്പമായും ഭവിക്കും. അതു മുറിഞ്ഞുംകൊണ്ടും വേദനയോടുകൂടിയും ചിരനേരംകൊണ്ടും പ്രവർത്തിക്കും. പിത്തദുഷ്ടമായ ശുക്ലം അല്പം മഞ്ഞനിറത്തോടുകൂടിയതായോ അപിച്ഛിലം (വഴുപ്പില്ലാത്തത്) ആയോ ഈഷന്നീലമായോ പ്രവർത്തിക്കും. പ്രവൃത്തികാലത്തിൽ ശുക്ലദ്വാരം എരിയുന്നതുപോലെ തോന്നുകയും ചെയ്യും. കഫത്താൽ ദുഷ്ടമായ ശുക്ലം മജ്ജധാതുവിനോടു കലർന്നതായും ധാരാളമായും വിബദ്ധമായും പ്രവർത്തിക്കും. അതു ജലത്തിൽ വീണാൽ കുറച്ചൊന്നു മുങ്ങുകയും ചെയ്യും. കുണപഗന്ധി എന്നതു രക്തത്താൽ ദുഷിതമായ ശുക്ലമാകുന്നു. അതു ശവത്തിന്റെ ഗന്ധംപോലെയിരിക്കുന്ന ഗന്ധത്തോടുകൂടിയതായും അനല്പമായും ഭവിക്കും. ഗ്രന്ഥിശുക്ലം വാതകഫങ്ങളാൽ ദുഷിതമാകുന്നു. അതു കട്ടപിടിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കും. പൂയശുക്ലം പിത്തകഫങ്ങളാൽ ദുഷിതമാകുന്നു. അതു ദുർഗ്ഗന്ധത്തോടുകൂടിയതായും ചലംപോലെയുള്ളതായും ഭവിക്കും. ക്ഷീണശുക്ലം വാതപിത്തങ്ങളാൽ ദുഷിതമാകുന്നു. അതു ശുക്ലത്തിനുള്ള ക്ഷയംതന്നെയാകുന്നു. വാതപിത്ത-

ങ്ങളാൽ ചെയ്യപ്പെടുന്നതായ ശുക്ലക്ഷയത്തിന്റെ ലക്ഷണം മുമ്പ് (അതായത് ദോഷാദിവിജ്ഞാനീയത്തിൽ) തന്നെ ചികിത്സയോടുകൂടി പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. മൂത്രഗന്ധം മൂത്രത്തിന്റെ ഗന്ധമുള്ളതായ ശുക്ലവും, പുരീഷഗന്ധം മലത്തിന്റെ ഗന്ധമുള്ളതായ ശുക്ലവുമാകുന്നു. ഇവയുടെ ഉൽപത്തി ത്രിദോഷങ്ങളുടെ സന്നിപാതംകൊണ്ടാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ വാതാദികളാൽ വെവ്വേറെയായും സംസൃഷ്ടസന്നിപാതങ്ങളെക്കൊണ്ടുമുള്ള ശുക്ലദോഷം പറയപ്പെട്ടു; ഇനി ആർത്തവദോഷത്തെ പറയുന്നു.

ആർത്തവമപി ശുക്ലവദ്ദോഷൈർദുഷ്ടമപത്യബീജമേവ । തസ്യ ലിംഗം നാമ ച പൂർവ്വവൽ ॥

സാ—സ്ത്രീയുടെ ആർത്തവവും പുരുഷന്റെ ശുക്ലമെന്നപോലെതന്നെ വാതാദിദോഷങ്ങളാൽ ദുഷിതമായിത്തീർന്നാൽ അബീജം (=ഗർഭഗ്രഹണാക്ഷമം)തന്നെയാകുന്നു. ആർത്തവദോഷത്തിന്റെ ലക്ഷണവും പേരും ശുക്ലത്തിന്റേതുപോലെതന്നെ. എന്നുവെച്ചാൽ വാതാർത്തവം, പിത്താർത്തവം, കഫാർത്തവം, കുണപഗന്ധ്യാർത്തവം, ഗ്രന്ഥ്യാർത്തവം, പൂയാർത്തവം, ക്ഷീണാർത്തവം, മൂത്രാർത്തവം, പുരീഷാർത്തവം എന്നിങ്ങിനെയാണ് ആർത്തവദോഷത്തിന്റെ പേരുകളെന്നും ഇവയ്ക്കു ക്രമത്തിൽ ശുക്ലത്തിനു പറഞ്ഞതുപോലെതന്നെ ഫേനതനുരൂക്ഷതാദികളായ ലക്ഷണങ്ങൾ ഭവിക്കുമെന്നും താല്പര്യം.

ഇനി ശുക്ലാർത്തവദോഷങ്ങളുടെ സാദ്ധ്യാസാദ്ധ്യനിരൂപണവും സാധനോപായവും പറയുന്നു.

തേഷു കുണപഗ്രന്ഥിപൂയക്ഷീണരേതാംസി കൃച്ഛ്രസാദ്ധ്യാനി । മൂത്രപുരീഷശുക്ലാർത്തവം ത്വസാദ്ധ്യം കുണപഗ്രന്ഥിപൂയാർത്തവഞ്ച । തത്രാദ്യാംസ്ത്രീൻ ശുക്ലാർത്തവദോഷാൻ യഥാസ്വം ദോഷസാധാരണ സാധയേൽ । ഇതര്യോനിദോഷപ്രതിഷേധന ചോദയേൽ ॥

സാ—ദുഷ്ടങ്ങളായ ആ ശുക്ലാർത്തവങ്ങളിൽവെച്ച് കുണപഗന്ധി, ഗ്രന്ഥിശുക്ലം, പൂയശുക്ലം, ക്ഷീണശുക്ലം എന്നിവ കൃച്ഛ്രസാദ്ധ്യങ്ങളാകുന്നു. മൂത്രംകൊണ്ടും പുരീഷംകൊണ്ടുമുള്ള ശുക്ലാർത്തവങ്ങൾ രണ്ടും അസാദ്ധ്യങ്ങളാകുന്നു. കുണപാർത്തവം, ഗ്രന്ഥ്യാർത്തവം, പൂയാർത്തവം എന്നിവയും അസാദ്ധ്യങ്ങളാകുന്നു. അവ ഒരിക്കലും പ്രജോൽപാദനശക്തങ്ങളായി ഭവിക്കയില്ലെന്നു സാരം. അവയിൽവെച്ച് സാദ്ധ്യങ്ങളായിട്ടുള്ള ആദ്യത്തെ മൂന്നുതരം ശുക്ലാർത്തവദോഷങ്ങളെ (അതായത് വാതാദി

കളെക്കൊണ്ടുള്ളവയെ) യഥായഥം വാതാദിദോഷങ്ങൾക്കുള്ള ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാധിപ്പിക്കണം. ഗുഹ്യരോഗങ്ങളുടേയും യോനിരോഗങ്ങളുടേയും പ്രതിഷേധങ്ങളിൽ പറയപ്പെട്ട വിധിയനുസരിച്ചുള്ള ചികിത്സയെക്കൊണ്ടും സാധിപ്പിക്കണം. ദോഷങ്ങൾക്കുള്ള ചികിത്സയും ഗുഹ്യയോനിരോഗങ്ങളിലുള്ള ചികിത്സയും ചെയ്താൽ അവ ശമിക്കുമെന്നു സാരം.

അപി ച — വാതികേ ശുക്രദോഷേ വസുകസൈന്ധവപലാശസിദ്ധം യവക്ഷാരപ്രതീവാപം സർപ്പിഷ്പാനം । വില്വവിദാരീസിദ്ധം ക്ഷീരയുക്തമാസ്ഥാപനം । മധുകഭദ്രദാരുസിദ്ധം തൈലമനുവാസനം । ക്ഷീരകാകോളീരസസിദ്ധം തൈലമുത്തരവസ്തിഃ । പൈത്തികേ കാശ്മര്യഖർജ്ജൂരാഗ്രോദുംബരപീസിദ്ധം മൂർവ്വാമധുകപ്രതീവാപം സർപ്പിഷ്പാനം । ത്രിവൃച്ചൂർണ്ണസ്സഘൃതോ വിരേകഃ । പയസ്യാശ്രീപർണ്ണീസിദ്ധം ക്ഷീരയുക്തമാസ്ഥാപനം । മധുകമുൽഗപർണ്ണീസിദ്ധം തൈലമനുവാസനമുത്തരവസ്തിശ്ച । ശ്ലൈഷ്മികേ പാഷാണഭേദാശ്മന്തകാമലകപാഠാസിദ്ധം പിപ്പലീമധുകചൂർണ്ണപ്രതീവാപം സർപ്പിഷ്പാനം । മദനഫലകഷായോ വമനം । ദന്തീവിളംഗചൂർണ്ണം തൈലലീഢം വിരേകഃ । രാജവൃക്ഷമദനഫലകഷായപ്രഗാഢമാസ്ഥാപനം । മധുകപിപ്പലീസിദ്ധം തൈലമനുവാസനമുത്തരവസ്തിശ്ച ॥

സാ — 'അപി ച' എന്നാദിയായി വിശേഷചികിത്സയെ പറയുന്നു. വാതംകൊണ്ടുള്ള ശുക്ലദോഷങ്ങളിൽ വസുകാദികളെക്കൊണ്ടു സിദ്ധമായി യവക്ഷാരം പ്രതീവാപമായി ചേർത്തിട്ടുള്ള നെയ്യ് പാനം ചെയ്യണം. വസുകം=രോടകം (താർതാവൽ). സൈന്ധവം-മാണിമന്ഥം (ഇന്തുപ്പ്). പലാശം=[illegible]. യവക്ഷാരം=ചവർക്കാരം. പ്രതീവാപമെന്നാൽ സിദ്ധമായ ഘൃതത്തിൽ ചൂർണ്ണമായി ചേർക്കപ്പെടുന്ന വസ്തുവാകുന്നു (കല്കം). വില്വം (=കൂവളം). വിദാരീ(=മുതുക്കിൻകിഴങ്ങ്) എന്നിവകൊണ്ടു കഷായകല്പനാനുസാരേണ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ കഷായത്തിൽ പാലും ചേർത്തു അതുകൊണ്ടു കഷായവസ്തിയെയും ചെയ്യണം. മധുകം (=ഇരട്ടിമധുരം) ഭദ്രദാരു(=ദേവതാരം) എന്നിവകൊണ്ടു കാച്ചിയ തൈലംകൊണ്ടു സ്നേഹവസ്തിയെയും ചെയ്യണം. പാലും കാകോളി(=ഞൊണ്ട്) മാംസരസവും ചേർത്തു കാച്ചിയ തൈലംകൊണ്ടു ഉത്തരവസ്തിയെയും ചെയ്യണം. ഇത്രയുമാണ് വാതത്തിലുള്ള ചികിത്സകൾ. പിത്തംകൊണ്ടുള്ള

ശുക്ലദോഷത്തിൽ കശേരുകം (=കരിമ്പിൻവേര്) ആത്മഗുപ്താ(=നായ്ക്കുരണവേര്)ഇക്ഷുര(=...) എന്നിവ കഷായവും കൃഷ്ണ(=...)മധുകം (=എരട്ടിമധുരം)ഇവ കല്ക്കമാക്കി കാച്ചിയ നെയ്യ് സേവിക്കണം. ത്രിവൃൽക്കല്ക്കം(=ത്രികോല്പക്കൊന്നയുടെ പൊടി)നെയ്യിൽ കലക്കി സേവിച്ചു വിരേചനവും ചെയ്യണം. പയസ്യാ (=അടപതിയൻകിഴങ്ങ്)ശ്രീപർണ്ണീ (=കുമ്പിൾവേര്) എന്നിവ കഷായമാക്കി വച്ച പാൽ ചേർത്ത് അതുകൊണ്ടു കഷായവസ്തിയും ചെയ്യണം. മധുകം (=എരട്ടിമധുരം) മുൽഗപർണ്ണി (=കാട്ടുപയറിൻവേര്) എന്നിവകൊണ്ടു കാച്ചിയ തൈലംകൊണ്ടു സ്നേഹവസ്തിയും ഉത്തരവസ്തിയും ചെയ്യുകയും വേണം. ഇത്രയുമാണ് പിത്തത്തിങ്കൽ ചെയ്യേണ്ട ചികിത്സ. കഫംകൊണ്ടുള്ള ശുക്ലദോഷത്തിൽ പാഷാണഭേദം (=കന്മദം) അശ്മന്തകം (=കല്ലൂർവഞ്ചി) ആമലകം (=നെല്ലിക്ക) ഇവയുടെ കഷായത്തിൽ പിപ്പലി (=തിപ്പലി) മധുകം (=എരട്ടിമധുരം) എന്നിവയുടെ പൊടി കല്ക്കംചേർത്തു കാച്ചിയതായ നെയ്യ് സേവിക്കണം. മദനഫലം (=മലങ്കാരക്ക) കഷായംവെച്ചു അതുകൊണ്ടു ഛർദ്ദിപ്പിക്കുകയും വേണം. ദന്തീ (=നാഗദന്തിവേര്) വിഡംഗം (=വിഴാലരി) എന്നിവയുടെ പൊടി എണ്ണയിൽ ചാലിച്ചു സേവിച്ചു വിരേചനവും ചെയ്യണം. രാജവൃക്ഷം (=കൊന്ന) മദനഫലം (=മലങ്കാരക്ക) എന്നിവയുടെ കഷായം ധാരാളം ചേർത്തതുകൊണ്ടു കഷായവസ്തിയും ചെയ്യണം. മധുകം (=എരട്ടിമധുരം) പിപ്പലി (=തിപ്പലി) എന്നിവകൊണ്ടു സിദ്ധമായ തൈലംകൊണ്ടു് സ്നേഹവസ്തിയും ഉത്തരവസ്തിയും ചെയ്യുകയും വേണം. ഇങ്ങിനെ വാതാദിശുക്ലദോഷങ്ങൾക്കുള്ള ചികിത്സകൾ പറയപ്പെട്ടു.

അനന്തരം ആർത്തവദോഷത്തിനുള്ള ചികിത്സയെ പറയുന്നു—

വാതജേ പുഷ്പദോഷേ ജീവനീയമധുകഭദ്രാസിദ്ധം സർപ്പിഷ്പാനം । കാശ്മര്യ്യകുടജസഹാസിദ്ധം വാ ക്ഷീരമ് । മധുകസ്യ ശാലവിന്നാകല്കം പയസ്സർപ്പിസ്സഹിതം പ്രിയംഗുതിലകല്കം വാ യോനൌ ധാരയേൽ । സമുദ്രഫലാപഞ്ചമൂലീകഷായേണ പ്രക്ഷാളനം । പിത്തജേ ക്ഷീരകാകോളീദ്വയവിദാരീമൂലപയഃഫലോത്പലപദ്മകകഷായം മധുകമൃദ്വീകാശ്മര്യ്യഫലകഷായം വാ സശർക്കരം പിബേൽ । ശ്വേതചന്ദനകഷായം വാ സക്ഷൌദ്രം । ധാന്യധാതകീകല്കം വാ । ക്ഷീരേണ വാ മധുകമധുരസാരിവാഗുഡൂചീകല്കമ് । ശ്യാമാകഗവാക്ഷീക്വാഥം വിരേകേ । ചന്ദനപയസ്യാകല്കം യോനൌ ധാരയേൽ । ഗൈരികാരിഷ്ടകഷായൈഃ

പ്രക്ഷാളനം । ശ്ലൈഷ്മികേ കുടജകടുകാശ്വഗന്ധാകഷായം പിബേൽ । സമാക്ഷികം വാ ക്ഷീരിവൃക്ഷപ്രവാളകഷായമേവ വാ ചൂർണ്ണം മധുഘൃതാഭ്യാം ലിഹ്യാൽ । മദനഫലകഷായേണ വമനം । തൽകല്കമേവ ച യോനൗ ധാരയേൽ । ലോധ്രതിന്ദുകകഷായേണ പ്രക്ഷാളനം ബസ്തൗ രക്ഷോമൂത്രം വാ ॥

സാരം—വാതംകൊണ്ടുള്ള പുഷ്പ(=ആർത്തവ)ദോഷത്തിൽ ഭാർങ്ഗി(=ചെറുതേക്കിൻവേർ) മധുകം (=ഇരട്ടിമധുരം) ദേവദാരു (=ദേവതാരം) എന്നിവകൊണ്ടു കാച്ചിയ നെയ്യ് സേവിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ കാശ്മര്യം(=കുമിഴിൻവേർ) ക്ഷുദ്രസഹാ (=മുള്ളിപവേർ) എന്നിവയിട്ടു കുറുക്കിയ പാൽ സേവിക്കാം. മധുകം (=ഇരട്ടിമധുരം) സൃഗാലവിന്നാ (=മോരൂരി) എന്നിവ അരച്ച കല്കം പാലും നെയ്യും ചേർത്തു യോനിയിൽ ധരിക്കുകയുമാകാം. പ്രിയംഗു (=ഞാഴൽ) തിലം (=എള്ള്) എന്നിവയുടെ കല്കവും യോനിയിൽ ധരിക്കാം. സരളം(=ചരളം) മുൽഗപർണ്ണീ(=കാട്ടുപയറിൻവേർ) എന്നിവയുടെ കഷായംകൊണ്ടു യോനിയിൽ ധാരയും ചെയ്യണം. ഇത്രയുമാണ് വാതത്തിനുള്ള ചികിത്സ. പിത്തംകൊണ്ടുള്ള ആർത്തവദോഷത്തിൽ കാകോളീദ്വയം (=കാകോളിയും ക്ഷീരകാകോളിയും) വിദാരീമൂലം (=മുതുക്കിൻകിഴങ്ങ്) എന്നിവയുടെ കഷായമോ ഉൽപലം (=ചെങ്ങഴിനീർക്കിഴങ്ങ്) പത്മകം (പതിമുകം) എന്നിവയുടെ കഷായമോ മധൂകപുഷ്പം (=ഇരിപ്പപ്പൂവ്) കാശ്മര്യഫലം (=കുമിഴിൻകായ) എന്നിവയുടെ കഷായമോ പഞ്ചസാര മേമ്പൊടി ചേർത്തു സേവിക്കണം. ശ്വേതചന്ദനം(=വെളുത്ത ചന്ദനം) കഷായംവെച്ചു തേൻചേർത്തു സേവിക്കുകയുമാം. ധവം (=മഴു) ധാതകീ(=താതിരിപ്പൂവ്) എന്നിവയുടെ കല്കമോ, മധുകം(=ഇരട്ടിമധുരം) മധുരസാ(=പൂനാർമുരിങ്ങവേർ) മൃദ്വീകാ (=മുന്തിരിങ്ങ) ഇവയുടെ കല്കമോ നെയ്ചേർത്തു സേവിക്കുകയുമാം. ശമ്യാകം (=കൊന്നത്തൊലി) ഗവാക്ഷി (=കാട്ടുവെള്ളരിവേർ) ക്ഷീരം എന്നിവകൊണ്ടു വിരേചനവും ചെയ്യാം. ചന്ദനം, പയസ്യാ (=അടപതിയൻ) എന്നിവ അരച്ച കല്കത്തെ യോനിയിൽ ധരിക്കുകയും ഗൈരികം (=കാവിമണ്ണ്) അരിഷ്ടം (=വേപ്പിൻതൊലി) എന്നിവയുടെ കഷായംകൊണ്ട് യോനിയിൽ ധാരചെയ്യുകയും വേണം. ഇത്രയുമാണ് പിത്തത്തിനുള്ള ചികിത്സ. കഫംകൊണ്ടുള്ള ആർത്തവദോഷത്തിൽ കുടജം (=കുടകപ്പാലയരി) കടുകാ (=കടുകരോഹിണി) അശ്വഗന്ധാ (=അമുക്കുരം) എന്നിവയുടെ കഷായം സേവിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ ക്ഷാ

ക്ഷീരവൃക്ഷ(നാല്പാമര)ത്തിന്റെ ത്വക്കു കഷായംവെച്ച് തേൻ മേമ്പൊടിചേർത്തു സേവിക്കാം. ഇവയുടെ (അതായതു നാല്പാമരത്തൊലിന്റെ) തന്നെ അരച്ചുണക്കിയ ചൂർണ്ണം തേനും നെയ്യും ചേർത്തു ചാലിച്ചു് നക്കി സേവിക്കുകയുമാം. മദനഫല (=മലങ്കാരക)യുടെ കഷായംകൊണ്ടു ഛർദ്ദിപ്പിക്കുകയും അതരച്ചു കല്ക്കംതന്നെ യോനിയിൽ ധരിക്കുകയും വേണം. ലോധ്രം (=പാച്ചോറ്റിത്തൊലി) തിന്ദുകം (=പഴുത്ത പനിച്ചകം) എന്നിവയുടെ കഷായംകൊണ്ടു യോനി കഴുകുകയും വേണം. അല്ലാത്തപക്ഷം ബസ്തം (=കോലാട്) മേഷം (=ചെമ്മരിയാട്) എന്നിവയുടെ മൂത്രംകൊണ്ടും യോനി പ്രക്ഷാളനം ചെയ്യാം. ഇങ്ങിനെ വാതാദിദൂഷിതങ്ങളായ ആർത്തവങ്ങളുടെ ചികിത്സകൾ പറയപ്പെട്ടു.

ഇനി കുണപാദികളായ ശുക്ലാർത്തവദോഷങ്ങളുടെ ചികിത്സയെ പറയുന്നു:—

കുണപരേതസി ധാതകീപുഷ്പഖദിരാഞ്ജനദാഡിമൈസ്സിദ്ധമസനാദിഭിർവ്വാ സർപ്പിഃ പായയേൽ । ഗ്രന്ഥിരേതസി പാഷാണഭിദാ പലാശഭസ്മനാ വാ । പൂയരേതസി പരൂഷകാദിന്യഗ്രോധാദിഭ്യാം । മൂത്രപുരീഷരേതസി വായുനാതിവികൃതേ ഹിംഗൂശീരചിത്രകൈരഥവാ ചിത്രകശ്യോനാകപ്രിയംഗുഹിംഗുസമംഗാഭ്യാമുസിദ്ധമേലാദ്യമാപചൂർണ്ണപ്രതീവാപമ് । തഥാ ഗ്രന്ഥ്യാർത്തവേ പാഠാത്രികടുകവൃക്ഷകകഷായമ് । കുണപപൂയാർത്തവേ ചന്ദനകഷായം പിബേൽ । ത്രിഫലാകല്ക്കകഷായൌ മൂത്ര ധാരണാ ചാമനേ ॥

സാ—കുണപശുക്ലത്തിങ്കൽ ധാതകീപുഷ്പം (=താതിരിപ്പൂവ്) ഖദിരം (=കരിങ്ങാലിക്കാതൽ) അഞ്ജനം (=നീർമരുത്) ദാഡിമം (=നീർമാതളം) എന്നിവകൊണ്ടോ അഥവാ അസനാദികളെക്കൊണ്ടോ സിദ്ധമായ നെയ് സേവിപ്പിക്കണം. ഗ്രന്ഥ്യാർത്തവത്തിങ്കൽ പാഷാണഭിത്ത് (=കല്ലൂർവഞ്ചി) കൊണ്ടോ പലാശഭസ്മംകൊണ്ടോ സിദ്ധമായ നെയ് സേവിപ്പിക്കണം. പൂയശുക്ലത്തിങ്കൽ പരൂഷകാദിഗണംകൊണ്ടും ന്യഗ്രോധാദിഗണംകൊണ്ടും സിദ്ധമായ നെയ് സേവിപ്പിക്കണം. മൂത്രപുരീഷശുക്ലങ്ങൾ വായുവിനാൽ അധികം വികൃതം (ദൂഷിതം) ആയിട്ടുള്ളതിൽ ഹിംഗു (=കായം) ഉശീരം (=രാമച്ചം) ചിത്രകം (=കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ്) എന്നിവകൊണ്ടു കാച്ചിയ നെയ്യോ, അഥവാ ചിത്രകം (=കൊടുവേലി) ശ്യോനാകം (=പലകപ്പയ്യാനി) പ്രിയംഗു (=ഞാഴൽപ്പൂ

ന്ദ്യ്) ഹിംഗു (=കായം) സമംഗാ (=പാച്ചോറ്റിവേർ) മൃണാളം (=താമരവളയം) എന്നിവ കഷായവും എലത്തരി ഏലവംഗം എന്നിവ കല്ക്കവുമായി കാച്ചിയ ഘൃതമോ സേവിപ്പിക്കണം. അപ്രകാരംതന്നെ ഗ്രന്ഥ്യാർത്തവത്തിങ്കൽ പാഠാ (=പാടക്കിഴങ്ങ്) ത്രികണ്ടകം (=ഞെരിഞ്ഞിൽ) വൃക്ഷകം (=കുടകപ്പാല) എന്നിവയുടെ കഷായത്തെ സേവിപ്പിക്കണം. കുണപാർത്തവത്തിങ്കലും പൂയാർത്തവത്തിങ്കലും ചന്ദനകഷായത്തെ സേവിക്കണം. അവയിൽ രണ്ടിലും ത്രിഫല അരച്ചു കല്ക്കം യോനിയിൽ ധരിക്കുകയും ത്രിഫലകഷായം കൊണ്ടു പ്രക്ഷാളനം ചെയ്യുകയും വേണം. [“മൂത്രപുരീഷരേതാംസി വായുനാതിവികൃതൈ:” എന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു വായുവിനാൽ അതിവികൃതമായാൽ അവ അസാദ്ധ്യങ്ങളാണെന്നു ധരിക്കേണ്ടതാണ്.]

സർവ്വേഷു ച ശുക്ലാർത്തവദോഷേഷു സ്ത്രീപുംസൌ സ്നേഹാദികർമ്മഭിർവിശേഷേണ ചോപാചരേദ്വസ്തിഭിഃ പുനഃ പുനരുത്തരൈശ്ച । യഥാസ്വഞ്ച യോനൌ കല്ക്കാൻ പിചൂംശ്ച । ഇത്യേവം വിശുദ്ധശുക്ലാർത്തവൌ പൂർവ്വോക്തം വിധിമാസേവേതാം ॥

സാ—എല്ലാത്തരം ശുക്ലാർത്തവദോഷങ്ങളിലും സ്ത്രീപുരുഷന്മാരെ സ്നേഹാദികളായ കർമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടും വിശേഷിച്ച് ഉത്തരവസ്തികളെക്കൊണ്ടും ഉപചരിക്കണം. ദോഷകോപാദികളനുസരിച്ച് ഉചിതങ്ങളായ ഔഷധങ്ങളരച്ച് യോനിയിൽവെച്ചു ശീലയിടുകയും വേണം. ഇപ്രകാരം വിശുദ്ധങ്ങളായ ശുക്ലാർത്തവങ്ങളോടുകൂടിയവരായിട്ടുവേണം മുമ്പു പറയപ്പെട്ട ഘൃതക്ഷീരതൈലമാംസാദിവിധിയെ അനുഷ്ഠിക്കുവാൻ.

അനന്തരം ഋതുകാലത്തെ അറിയുവാനായി പറയുന്നു:—

ഋതുസ്തു ദൃഷ്ടാർത്തവോ ദ്വാദശരാത്രം ഭവതി । ഷോഡശരാത്രമിത്യന്യേ । ശുദ്ധയോനിഗർഭാശയാർത്തവാ മാസമപി കേചിത് । അദൃഷ്ടാർത്തവോപ്യസ്തീത്യപരേ ॥

സാ—ഋതുവെന്നത് മാസംതോറുമുള്ള ആർത്തവദർശനത്തിനു ശേഷം പന്ത്രണ്ടുരാത്രിയാകുന്നു. മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ പതിനാറുരാത്രിയാണ് ഋതുകാലമെന്നും പറയുന്നുണ്ട്. യോനിയും ഗർഭാശയവും ആർത്തവവും ശുദ്ധങ്ങളായിട്ടുള്ളവളായ സ്ത്രീക്ക് ഒരുമാസം മുഴുവൻ ഋതുകാലമാണെന്നു വേറെ ചില ആചാര്യന്മാരും പറയുന്നു. ആർത്തവദർശനംകൂടാതെയും ഋതു ഉണ്ടാകുമെന്നു വേറെ ചില ആചാര്യന്മാരും പറയുന്നു. ഇങ്ങിനെ പ്രസ്തുതവിഷയത്തെപ്പറ്റി നാലുവിധം മതങ്ങൾ ഉണ്ട്. ഗർ

ത്തിന്റെ അറിയപ്പെടുന്നതു ഹേതുവായിട്ടാണ് ഇവയിരെ നാലുക ളും പ്രധാനങ്ങളായിട്ടുള്ളത് എന്നു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

ഋതുമതിയായവളുടെ ലക്ഷണത്തെ പറയുന്നു:—

ക്ഷാമപ്രസന്നവദനാം സ്ഫുരച്ഛ്രോണിപയോധരാം
സ്രസ്താക്ഷികുക്ഷിം പുംസ്കാമാം വിദ്യാദൃതുമതീം സ്ത്രിയം.
പദ്മം സങ്കോചമായാതി ദിനേऽതീതേ യഥാ തഥാ
ഋതാവതീതേ യോനിഃ സ്യാച്ഛുക്രം നാതഃ പ്രതീച്ഛതി.
മാസേനോപചിതം രക്തം ധമനീഭ്യാമൃതൌ പുനഃ
ഈഷൽകൃഷ്ണം വിഗന്ധഞ്ച വായുര്യോനിമുഖാന്നുദേൽ.

സാ:—ക്ഷാമപ്രസന്നവദനതാദികളോടുകൂടിയ സ്ത്രീയെ ഋതുമതിയെന്ന് അറിയണം. ക്ഷാമപ്രസന്നവദനാം=മെലിഞ്ഞും തെളിഞ്ഞും ഇരിക്കുന്ന മുഖത്തോടുകൂടിയവൾ. സ്ഫുരച്ഛ്രോണിപയോധരാം=സ്ഫുരിക്കുന്നതായ ശ്രോണിപ്രദേശത്തോടും സ്തനങ്ങളോടുംകൂടിയവൾ. സ്രസ്താക്ഷികുക്ഷി=സ്രസ്തങ്ങൾ (സന്ധിബന്ധങ്ങളിൽനിന്നു ശിഥിലീഭൂതങ്ങൾ) ആയ നേത്രങ്ങളോടും ഉദരത്തോടുംകൂടിയവൾ. പുംസ്കാമാം=പുരുഷനിൽ കാമമുള്ളവൾ. ഋതുകാലത്തല്ലാതെ ഗർഭധാരണം ഉണ്ടാകാതിരിപ്പാനുള്ള കാരണം പറയുന്നു. പത്മമിതി—ദിനം അവസാനിച്ചാൽ താമരപ്പൂവ് യാതൊരുപ്രകാരം കൂമ്പിപ്പോകുന്നുവോ അതുപ്രകാരം ഋതുകഴിഞ്ഞാൽ യോനിയും സങ്കുചിതമായി ഭവിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് ഋത്വന്യകാലത്തിൽ യോനി ശുക്ലത്തെ പ്രതിഗ്രഹിക്കുന്നില്ല. ഈ ഉപമയിൽ ദിനത്തിനും ഋതുവിനും തമ്മിലും പത്മത്തിനും യോനിക്കും തമ്മിലും സാദൃശ്യം നിബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. യോനി ശുക്ലത്തെ പ്രതിഗ്രഹിച്ചാലേ ഗർഭമുണ്ടാകയുള്ളൂ. ഋതുവല്ലാത്ത കാലത്തു യോനി കൂമ്പിപ്പോകുന്നതുകൊണ്ട് അന്ന് ശുക്ലാർത്തവസംയോഗവും തൽഫലമായ ഗർഭവും ഉണ്ടാകയില്ലെന്നു സാരം. ഋതുവിങ്കലാകട്ടെ വായു ഒരു മാസംകൊണ്ട് ഉപചിതമായ രക്തത്തെ ധമനികളിൽകൂടെ യോനിമുഖത്തിങ്കൽനിന്നു കറുത്തൊന്ന് കുവർണ്ണമായും ദുർഗ്ഗന്ധത്തോടുകൂടിയതായും പുറത്തു പ്രവർത്തിപ്പിക്കും. [ഈ രക്തം ഋതുവിന്റെ ആദ്യത്തെ മൂന്നുദിവസം മാത്രമേ ബഹിസ്രവിക്കയുള്ളൂ. മൂന്നുദിവസത്തിനുശേഷം അതു കേവലം ഉപചയിക്കുകയേ ഉള്ളൂ.]

ഇനി ഋതുമതിയായ സ്ത്രീയുടെ കർത്തവ്യത്തെപ്പറയുന്നു:—

തതഃ പുഷ്പദർശന പ്രഥമദിവസാൽ പ്രഭൃതി ബ്രഹ്മചാരിണീ

സ്നാനാദ്യലങ്കാരരഹിതാ ദർഭസംസ്തരശായിനീ ത്രിരാത്രമാസീത । പത്രശരാവകരതലാന്യതമേന യാവകം പയസാ സിദ്ധമല്പം കർശനാർത്ഥമശ്നീയാൽ । തീക്ഷ്ണോഷ്ണലവണാനി ച വർജ്ജയേൽ ॥

ഭാ — ഋതുസ്നാനം മുതൽ രക്തം കാണുന്ന ദിവസം മുതൽക്ക് മൂന്നു രാത്രി സ്ത്രീ ബ്രഹ്മചാരിണി (=പുരുഷസംഗരഹിത) യായും സ്നാനം മുതലായുള്ള അലങ്കാര (=ശരീരശോഭയുള്ള സംസ്കാരം) ങ്ങളെ കൂടാത്തവളായും ദർഭശയ്യയിൽ കിടക്കുന്നവളായും ഇരിക്കണം. ആ മൂന്നു രാത്രികളിൽ പാൽ ചേർത്തു പാകം ചെയ്തതായ യവച്ചോറ്, പത്രം (=ഇല) ശരാവം (=ചട്ടി) കരതലം (=ഉള്ളങ്കയ്യ്) എന്നിവയിലൊന്നിൽ ആക്കിയിട്ടു ഭക്ഷിക്കണം. ഇങ്ങിനെ ഭക്ഷിക്കുന്നതു അല്പമായിട്ടുവേണം താനും. അതു ദേഹത്തിന്റെ കർശനത്തിനായിട്ടാകുന്നു. കർശനം വരുത്തുന്നത് ദേഹത്തിന്റെയും മാറ്റത്തിന്റെയും ശുദ്ധിക്കായിട്ടാകുന്നു. മേല്പറഞ്ഞ മൂന്നുദിവസങ്ങളിൽ തീക്ഷ്ണവും ഉഷ്ണവും അമ്ലവും ലവണവുമായ ദ്രവ്യങ്ങളെ വർജ്ജിക്കയും വേണം. അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നത് കാരണം അസൃഗ്ഗർഭാശയശുദ്ധിവരുന്നതാകുന്നു.

ചതുർത്ഥേഹന്യുദ്വർത്തിതാ ശിരസ്സലിലസ്നാതാനുലിപ്താലംകൃതാ ശുക്ലമാല്യാംബരാ കൃതമംഗളസ്വസ്ത്യയനൈവംവിധമേവ ഭർത്താരം പശ്യേദനന്യമനാഃ । യമേവ ഹി യാദൃശമേവ പശ്യതി ചിന്തയതി വാ താദൃശം പ്രസൂത ഇതി ॥

ഭാ — നാലാമത്തെ ദിവസത്തിൽ ഉദ്വർത്തിതാ (=മേൽതേച്ചവൾ) യായി തണുത്ത വെള്ളത്തിൽ കുളിച്ച് ദേഹം അലങ്കരിച്ച് വെളുത്ത മാല്യം വസ്ത്രവും ധരിച്ച് മംഗളകർമ്മത്തെയും സ്വസ്ത്യയനത്തെയും ചെയ്തവളായിട്ട് അപ്രകാരംതന്നെയിരിക്കുന്ന (അതായത് ഉദ്വർത്തനാദികൾ ചെയ്തവനായിരിക്കുന്ന) ഭർത്താവിനെ മറ്റൊന്നിലും മനസ്സുപോകാത്തവളായിട്ട് കാണണം. എന്തുകൊണ്ടെന്നു പറയുന്നു. തദാഹിനി— അപ്പോൾ എങ്ങിനെയിരിക്കുന്നവനെ കാണുകയോ വിചാരിക്കയോ ചെയ്യുന്നുവോ അങ്ങിനെയിരിക്കുന്ന പുത്രനെയാണവൾ പ്രസവിക്കുക. ഭർത്തൃതുല്യനായ പുത്രനെ ഇച്ഛിക്കുന്നു സ്ത്രീധർമ്മാകയാൽ ഋതുസ്നാനം ചെയ്തു ഉടനെ ഭർത്താവിനെ സന്ദർശിക്കണമെന്നു സാരം.

അതഃ സ്നാതാൽ പുനരപി ഉക്തവൽപുത്രാർത്ഥിനീ ത്രിരാത്രമുപേക്ഷേത । പുത്രദർശനാത്സപ്തരാത്രം । അഥാഷ്ടമ്യാം ദ്വാദശ്യാം ചതുർദ്ദശ്യാം യുഗ്മാസു പുത്രകാമാഃ സംവസേയുഃ । ഷഷ്ഠ്യാം സപ്തമ്യാം

ത്വയുഗ്മാസു വാ ദുഹിതൃകാമഃ । താസൂത്തരോത്തരമായുരാരോഗ്യൈശ്വര്യസൗഭാഗ്യബലവർണ്ണേന്ദ്രിയസമ്പദപത്യസ്യ ഭവതി അതഃ പരം തൂത്തരോത്തരമായുരാദീനാം ഹ്രാസഃ ॥

സര — അനന്തരം സ്ത്രീയുടെ ഋതുസ്നാനത്തിനുശേഷവും പുത്രജൻ വിശിഷ്ടഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ പുത്രനെ ഇച്ഛിക്കുന്ന പക്ഷം പിന്നെയും മൂന്നുരാത്രി അവളെ ഉപേക്ഷിക്കണം; അതായത് സംഗം ചെയ്യരുത്. കുളിച്ച ദിവസത്തിനു മുമ്പും പിമ്പും മൂന്നുരാത്രിയും കുളിച്ച ദിവസം രാത്രിയുംകൂടി ആർത്തവദർശനം മുതൽക്ക് ഏഴ് രാത്രികളിൽ ഗമിക്കരുത്. അനന്തരം എട്ടാമത്തേയോ പത്താമത്തേയോ പന്ത്രണ്ടാമത്തേയോ രാത്രിയിങ്കൽ പുത്രനുണ്ടാവേണമെന്നു മോഹിക്കുന്നവൻ സഹശയനം ചെയ്യണം. പുത്രിയെ കാംക്ഷിക്കുന്നവനാകട്ടെ അഞ്ചാമത്തേയോ ഏഴാമത്തേയോ ഒമ്പതാമത്തേയോ രാത്രിയിങ്കൽ സഹശയനം ചെയ്യണം. ഈ പക്ഷത്തിങ്കൽ കുളിച്ചദിവസം മാത്രമേ ഉപേക്ഷിക്കപ്പെടുന്നുള്ളൂ. പിന്നത്തെ മൂന്നുരാത്രി ഉപേക്ഷിക്കപ്പെടാതിരിക്കുന്നതു പുത്രിയുടെ സംഭവത്തിനു കാരണം പ്രാധാന്യം മാത്രമല്ലാതെ ആർത്തവമാണെന്നുള്ളതാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ എട്ട്, പത്ത്, പന്ത്രണ്ട് രാത്രികൾ പുത്രരാത്രികളും അഞ്ച്, ഏഴ്, ഒമ്പത് രാത്രികൾ പുത്രീരാത്രികളുമാകുന്നു. ഇവയിൽ മേല്പോട്ടു മേല്പോട്ടു പറഞ്ഞ രാത്രികളിൽ ഉൽപാദനം ചെയ്യുമ്പോൾ സന്താനത്തിന് ആയുസ്സ്, ആരോഗ്യം, ഐശ്വര്യം, സൌഭാഗ്യം, ബലം, വർണ്ണം, ഇന്ദ്രിയശക്തി എന്നിവ അധികമധികം ഉണ്ടാകും. ആകയാൽ പുത്രോൽപാദനത്തിന് എട്ടാംരാത്രിയെക്കാൾ പത്താംരാത്രിയും അതിനെക്കാൾ പന്ത്രണ്ടാംരാത്രിയും ശ്രേഷ്ഠമാകുന്നു. പുത്ര്യുൽപാദനത്തിനു അഞ്ചാംരാത്രിയെക്കാൾ ഏഴാംരാത്രിയും അതിനെക്കാൾ ഒമ്പതാംരാത്രിയും നല്ലതാണ്. പന്ത്രണ്ടാംരാത്രി കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം, അതായത് പതിമൂന്നാമത്തേത് മുതലായ രാത്രികളിൽ ഉൽപാദനം ചെയ്താൽ പുത്രനും ഒമ്പതാംരാത്രിക്കുശേഷം, അതായത് പത്താമത്തേതു മുതലായ രാത്രികളിൽ ഉൽപാദനം ചെയ്താൽ പുത്രിക്കും ആയുരാരോഗ്യാദികൾക്ക് ഉത്തരോത്തരം ഹാനിയും ഭവിക്കും. ['അതഃ പരം' എന്നതിനു പുത്രരാത്രികളിലും പുത്രീരാത്രികളിലും കഴിയുന്നതിനുശേഷം എന്നർത്ഥമാണ് ഇവിടെ വ്യാഖ്യാതാവ് കാണിച്ചിട്ടുള്ളത്. മറ്റു ചിലർ 'അതഃ പരം' എന്നതിനു പന്ത്രണ്ടാംരാത്രിക്കുശേഷം എന്നതന്നെ അർത്ഥം പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.]

അത്ര ശ്ലോകൗ — രാത്രിഷ്വപി ച യുഗ്മാസു ത്വാർത്തവമയുഗ്മാസഹപുത്ര്യ

തേ । തസ്മാത്താസു ക്രമാൽ പുത്രസ്യ ദീർഘായുഷശ്ച ജന്മ । അത ഏവ ചാനുപരതാർത്തവദർശനാം പുത്രാർത്ഥീ വിപ്രകൃഷ്ടേഷ്വപി പ്രയത്നേനോപേയാൽ । യദി ത്വാഹാരാദിവശാദയുഗ്മാസു ശുക്ലസ്യാധികതാ യുഗ്മാസു ച ന്യൂനതാ സ്യാത്തതഃ പുമാൻ സ്ത്ര്യാകൃതിർബ്ബലോ ഹീനാംഗോ വാ ജായതേ । സ്ത്രീ ച പുരുഷാകൃതിർദ്ദുർബ്ബലാ ഹീനാംഗീ വാ । ഏകാദശീത്രയോദശ്യോസ്തു നപുംസകം സ്യാൽ ॥

സാ— അവയിൽവെച്ച് യുഗ്മകൾ (=സമകൾ; രണ്ടാമത്തേത് നാലാമത്തേത് മുതലായവ) ആയ രാത്രികളിൽ, സമമായ ദോഷബലാദികളോടുകൂടിയവരും യഥോചിതവയസ്സിലിരിക്കുന്നവരുമായ സ്ത്രീകൾക്ക് ആർത്തവം അല്പമായി ഭവിക്കയും, അയുഗ്മകൾ (=വിഷമകൾ; ഒന്നാമത്തേത് മൂന്നാമത്തേത് മുതലായവ) ആയ രാത്രികളിൽ ആർത്തവം അധികമായിരിക്കയും ചെയ്യും. അതു ഹേതുവായിട്ട്, അതായതു യുഗ്മരാത്രികളിൽ ആർത്തവം കുറഞ്ഞും ശുക്ലം അധികമായും ഇരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് യുഗ്മരാത്രികളിൽ പുത്രന്റെയും അയുഗ്മരാത്രികളിൽ തദ്വിപരീതമായതുകൊണ്ട് പുത്രിയുടേയും ജനനം ഭവിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടുതന്നെ പുത്രനെ ഇച്ഛിക്കുന്നവൻ ആർത്തവദർശനം മാറാത്തവളായ സ്ത്രീയെ വിപ്രകൃഷ്ടങ്ങൾ (=അകന്നവ) ആയ ദിവസങ്ങളിലും ഗമിക്കരുത്. രജോദർശനദിനത്തിൽനിന്നു വളരെ അകന്നവയായ എട്ടാംരാത്രി മുതലായവയിൽകൂടിയും സ്ത്രീയുടെ ആർത്തവദർശനം നിലച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ പുത്രകാമനായവൻ അവളെ ഗമിക്കരുതെന്നർത്ഥം. ശുക്ലാധിക്യമാണ് ഏതുവിധത്തിലായാലും പുത്രോൽപത്തിക്കു കാരണമെന്നു സാരം. ഇനി ആഹാരത്തിന്റെ സ്ഥിതിയനുസരിച്ച് പുത്രീരാത്രികളായ അയുഗ്മരാത്രികളിൽ ശുക്ലത്തിന്ന് ആധിക്യവും പുത്രരാത്രികളായ യുഗ്മരാത്രികളിൽ ശുക്ലത്തിന്നു ന്യൂനതയും ഭവിക്കയെങ്കിൽ അന്നുണ്ടാകുന്ന പുരുഷൻ സ്ത്രീയുടെ ആകൃതിപോലെയിരിക്കുന്ന ആകൃതിയോടുകൂടിയവനോ ബലഹീനനോ അംഗവൈകല്യമുള്ളവനോ ആയും, അന്നുണ്ടാകുന്ന സ്ത്രീ പുരുഷന്റെ ആകൃതിപോലെയുള്ള ആകൃതിയോടുകൂടിയവളോ ബലഹീനയോ അംഗവൈകല്യമുള്ളവളോ ആയും ജനിക്കും. പതിനൊന്നാമത്തേയും പതിമൂന്നാമത്തേയും രാത്രികളിൽ ഉണ്ടാകുന്ന സന്താനങ്ങൾ നപുംസകങ്ങളായി ഭവിക്കും. ഇങ്ങിനെ ശുക്ലാർത്തവങ്ങളെപ്പററിയും ഗർഭോൽപത്തിപ്രകാരങ്ങളെപ്പററിയും പറഞ്ഞു കഴിഞ്ഞു.

അഥോപാധ്യായഃ പുത്രീയം വിധാനമാചരേൽ । ശുദ്ധായാ

സ്തു മന്ത്രവർജ്ജിതഃ । യാദൃശഞ്ച പുത്രമാശംസീത തദ്രൂപചരിതാൻ ജനപദാൻ മനസി കുർവ്വീതേതി സ്ത്രീ വാച്യാ । തജ്ജനപദാഹാരവിഹാരോപചാരപരിച്ഛദാംശ്ചാനുവിദധീത ॥

സാ— 'ആദി' എന്നതിനു മംഗളകർമ്മം. മംഗളാനന്തരം ഉപാദ്ധ്യായൻ പുത്രനെ ഹിതമായിട്ടുള്ള വിധിയെ അനുഷ്ഠിക്കണം. ശൂദ്രന്മാരിൽ ഈ വിധിയെ മന്ത്രത്തോടുകൂടാതെ ചെയ്യണം. സ്ത്രീ യാതൊരുപ്രകാരമുള്ള പുത്രനെ ഇച്ഛിക്കുന്നുവോ അതുപോലെയുള്ള രൂപത്തോടും വർണ്ണത്തോടും കർമ്മത്തോടും കൂടിയ ജനപദങ്ങളെ അനുചിന്തിച്ചാലും എന്നിങ്ങിനെ ഉപാദ്ധ്യായൻ സ്ത്രീയോടു പറയണം. സ്ത്രീ താൻ വിചാരിക്കുന്നതായ ജനപദത്തിലെ ആഹാരം, വിഹാരം, ഉപചാരം, പരിച്ഛദം (വേഷം) എന്നിവയെ അനുകരിക്കുകയും വേണം. ഇങ്ങിനെയാണ് ഗർഭാധാനത്തിന്റെ ക്രിയ.

കർമ്മാന്തേ ച പുമാൻ മാസം ബ്രഹ്മചാരീ സർപ്പിഃക്ഷീരാഭ്യാം ശാല്യോദനമഭിപ്രാശ്യ നാത്യാശിതഃ സുഖീ സ്രഗ്വീ സുമനാഃ പ്രീണിതാംഗഃ ശുക്ലനിവസനോ മൈഥുനാർത്ഥികാനുമതേ രാത്രിഭാഗേ കല്യാണാനി ചിന്തയാനസ്സുഖേഷികാഃ സംഹൃഷ്ടോ ശയനം ദക്ഷിണേന പാദേന പ്രാഗാരോഹേൽ । തഥൈവ ച പ്രമദാ കൃതാംഗീ തൈലമാഷോത്തരാഹാരാ പൂർവ്വം വാമപാദേന പുരുഷസ്യ ദക്ഷിണതഃ ശയ്യാമധിരോഹേൽ । തത്ര മന്ത്രം പ്രയുഞ്ജീത ।

(മന്ത്രഃ)

ആയുരസി സർവ്വതഃ പ്രതിഷ്ഠാസി ധാതാ ത്വാ ദധാതു വിധാതാ ത്വാ ദധാതു ബ്രഹ്മവർച്ചസാ ഭവേതി ।

ബ്രഹ്മാ ബൃഹസ്പതിർവിഷ്ണുസ്സോമസ്സൂര്യസ്തഥാശ്വിനൌ
ഭഗോഽഥ മിത്രാവരുണൌ വീരം ദദതു മേ സുതം ॥

ഇതി ॥

സാ— മേൽപറഞ്ഞ കർമ്മത്തിന്റെ അവസാനത്തിങ്കൽ പുരുഷൻ ഒരു മാസം ബ്രഹ്മചാരിയായി പാലും നെയ്യും കൂട്ടി ശാല്യന്നത്തെ ഭക്ഷിച്ചും അധികമായി ഭക്ഷിക്കാതെയും സുഖിയായും മാലയെ ധരിക്കുന്നവനായും മനഃപ്രസാദത്തോടുകൂടിയവനായും പ്രീണിതം (തൃപ്തിതം) ആയ അംഗത്തോടുകൂടിയവനായും വെളുത്ത വസ്ത്രത്തെ ധരിക്കുന്നവനായും ഇരിക്കണം. എന്നിട്ട് മൈഥുനത്തിനായി അനുവദിക്കപ്പെട്ടതായ രാത്രി

ഭാഗത്തിൽ കല്യാണങ്ങളെ (മംഗളങ്ങളെ) ചിന്തിക്കുന്നവനും അവളിൽ കാമത്തോടുകൂടിയവനും ആയിട്ട്, നല്ലവണ്ണം വിരിക്കപ്പെട്ടതായ ശയ്യയിൽ വലത്തുകാൽ മുമ്പിൽവെച്ച് കയറണം. സ്ത്രീയും പുരുഷനെപോലത്തെ വിശേഷണങ്ങളോടു വിശിഷ്ടയായിട്ടും വിശേഷിച്ച് മുൻപറഞ്ഞപ്രകാരം യവാന്നത്തെ ഭുജിച്ച് കർശിതാംഗിയും എണ്ണയും ഉഴുന്നും ധാരാളം ചേർത്ത ആഹാരത്തെ ഭക്ഷിച്ചവളുമായിട്ടും ഇടത്തുകാൽ മുമ്പിൽ വെച്ച് പുരുഷന്റെ വലത്തു ഭാഗത്തായി ശയ്യയിൽ കയറണം. ആ സമയത്ത് 'അഹിരസി' ഇത്യാദിയായ മന്ത്രത്തെ പ്രയോഗിക്കണം. ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ അർത്ഥം ഇവിടെ വിവരിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

തതഃ പരസ്പരം സാമഭിരഭിസാന്ത്വ്യ സമ്പ്രഹർഷമതുലം സംവിശേതാം | പശ്ചാച്ചൈനാം ശീതോദകേന സഹസാ പരിഷിഞ്ചേത് ॥

സം — ഇങ്ങിനെ ശയ്യാരോഹണം കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം ദമ്പതിമാർ തമ്മിൽ അനുനയവാക്കുകളെക്കൊണ്ടു ഭർത്താവ് ഭാര്യയേയും ഭാര്യ ഭർത്താവിനേയും സാന്ത്വനം ചെയ്ത് സന്തോഷത്തോടുകൂടിയും അനുകൂലമായും സംയോഗം ചെയ്യണം. പശ്ചാൽ മായാൽ, അതായത് മൈഥുനം അവസാനിച്ചാൽ സ്ത്രീയെ പെട്ടെന്ന് തണുത്ത വെള്ളംകൊണ്ടു തളിക്കുകയും ചെയ്യണം.

സ്ത്രീ മേൽപ്രകാരമല്ലാതെ കിടന്നാലുള്ള ദോഷങ്ങളെപ്പറയുന്നു:—

അത്യശിതാ ക്ഷുധിതാ പിപാസിതാ ഭീതാ വിമനാശ്ശോകാർത്താ ക്രുദ്ധാന്യപുരുഷകാമാ വ്യവായകാമാ വാ ന ഗർഭം ധത്തേ വിഗുണം വാ | തഥാ പുരുഷോऽപി | ന ചാസാവധസ്ത്രീഷേത് | തഥാ ഹി സ്ത്രീചേഷ്ടഃ പുമാൻ ജായതേ പുംശ്ചേഷ്ടാ വാ സ്ത്രീ | ന ച ന്യുബ്ജാം പാർശ്വഗതാം വാ സേവേത | ന്യുബ്ജായാം വാതോ ബലവാൻ സയോനിം പീഡയതി | ദക്ഷിണപാർശ്വഗതായാഃ ശ്ലേഷ്മാ പിധത്തേ ച്യുതഃ പിധത്തേ ഗർഭാശയം | വാമപാർശ്വഗതായാഃ പിത്തം വിദഹതി രക്തശുക്രേ | തസ്മാദുത്താനാ ബീജം ഗൃഹ്ണീയാത് | തഥാ ഹി യഥാസ്ഥാനമവതിഷ്ഠന്തേ ദോഷാഃ ॥

സം — വ്യവായത്തിൽ (മൈഥുനത്തിൽ) സ്ത്രീ അത്യശിതാദികളോടുകൂടിയവളായിരുന്നാൽ ഗർഭത്തെ ധരിക്കുകയോ ചെയ്യാതിരിക്കുകയോ വിഗുണമായ ഗർഭത്തെ ധരിക്കുകയോ ചെയ്യും. പുരുഷനും അപ്രകാരമേ

ഉന്ന അത്യാശിതാദികളെ വർജ്ജിക്കേണ്ടതാകുന്നു. (അത്യാശിതാ=അതികാലമായി ഭക്ഷിച്ചവൾ. ക്ഷുധിതാ=വിശപ്പുള്ളവൾ. പിപാസിതാ=വെള്ളംദാഹമുള്ളവൾ. ഭീതാ=പേടിച്ചവൾ. വിമനസ്സ്=മനസ്സിനു യോജിപ്പില്ലാത്തവൾ. ശോകാർത്താ=ദുഃഖംകൊണ്ടു പരവശയായവൾ. ക്രുദ്ധാ=കോപിച്ചവൾ. അതിമേദുരാ=അധികം തടിച്ചവൾ; അകർമ്മിണീ. അന്യകാമാ=അന്യനെ കാമത്തോടുകൂടിയവൾ. വ്യവായകാമാ=മൈഥുനകാമാ) പുരുഷന്നു വിശേഷിച്ചു പറയുന്നു. ന ചോത്താന—സംയോഗത്തിങ്കൽ പുരുഷൻ സ്ത്രീയുടെ അധോഭാഗത്ത് കിടക്കരുത്. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ പുരുഷനായുണ്ടാകുന്നതെങ്കിൽ സ്ത്രീകളുടെ ചേഷ്ടകളുള്ളവനായും സ്ത്രീയാണുണ്ടാകുന്നതെങ്കിൽ പുരുഷന്മാരുടെ ചേഷ്ടകളുള്ളവളായും ഭവിക്കും. എന്നുതന്നെയല്ല, സ്ത്രീയെ ന്യുബ്ജ (=അധോമുഖി)യോ പാർശ്വഗയോ ആയിട്ട് സേവിക്കരുത്. സ്ത്രീ മലർന്നുകിടന്നിട്ടേ മൈഥുനം ചെയ്യാവൂ എന്നു സാരം. ന്യുബ്ജയായിട്ടായാൽ വായു ബലവാനായി ഭവിക്കുകയും അതു യോനിയെ പീഡിപ്പിക്കയും ചെയ്യും. വലത്തെപാർശ്വത്തിൽ സ്ത്രീ കിടന്നു സംഗംചെയ്താൽ കഫം ഇളകപ്പെട്ട് സ്ഥാനത്തിങ്കൽനിന്നു ച്യുതമായിട്ട് ഗർഭാശയത്തെ മൂടുകയും ചെയ്യും. ഇടത്തെപാർശ്വത്തിങ്കൽകിടന്നിട്ടായാൽ അപ്രകാരംതന്നെ പിത്തം സ്ഥാനച്യുതമായിട്ട് രക്തത്തെയും ശുക്ലത്തെയും ദഹിപ്പിക്കും. കഫം വലത്തെപാർശ്വത്തിങ്കലും പിത്തം ഇടത്തെപാർശ്വത്തിങ്കലും ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതാണെന്നുള്ളതാണ് ഇതിന്നു കാരണം. ആകയാൽ സ്ത്രീ മലർന്നുകിടന്നുംകൊണ്ട് വേണം വീര്യത്തെ ഗ്രഹിക്കുവാൻ. അങ്ങിനെയായാൽ വാതാദിദോഷങ്ങൾ യഥാസ്ഥാനത്തുതന്നെ നില്ക്കും.

ഗർഭധാരണാനന്തരം ചെയ്യേണ്ടതു പറയുന്നു:—

ലബ്ധഗർഭാം ച ഏനാം വിദിതേ പ്രാഗ്വ്യക്തീഭാവാദ്ഗർഭസ്യ പുഷ്യേ പുംസവനാനി പ്രയുഞ്ജീത । പൗഷേണൈവാത്രമിത്യന്യേ । അത്രാപി യുഗ്മതിഥിനക്ഷത്രേ കേചിൽ । പ്രത്യഹമിത്യപരേ ॥

സാ:—സ്ത്രീ ഗർഭവതിയായി എന്ന് കുക്ഷിഗൗരവാദികളായ ലക്ഷണങ്ങളെക്കൊണ്ടറിഞ്ഞാൽ വൈദ്യൻ ഗർഭത്തിന്നു വ്യക്തതവരുന്നതിന്നുമുമ്പ് പുഷ്യ (=പൂയം) നക്ഷത്രത്തോടുകൂടിയ ദിവസം മേലിൽ പറയപ്പെടുന്ന പുംസവനപ്രയോഗങ്ങളെ പ്രയോഗിക്കണം. പുമാൻ സൂയതേ അനേനേതി പുംസവനം, ഏതായതു പുരുഷപ്രജയാവാനുള്ള യോഗം എന്നു പുംസവനശബ്ദത്തിന്നർത്ഥം. ആകയാൽ പുത്രാർത്ഥിനിയാണെ

ങ്കിൽ മാത്രമേ പുംസവനം വേണ്ടതുള്ളു എന്നു സിദ്ധിച്ചു. മററു ചില ആചാര്യന്മാർ പുംസവനയോഗങ്ങളെ പന്ത്രണ്ടു ദിവസം പ്രയോഗിക്കേണമെന്നു പറയുന്നു. ആ ദിവസങ്ങളിൽതന്നെയും യുഗ്മ (=ഇരട്ടയായ; രണ്ട്, നാല് തുടങ്ങിയ) ദിനങ്ങളിലേ വേണ്ടു എന്നു വേറെ ചിലരുടെ മതം. ദിവസംതോറും വേണമെന്നു മററുചിലരും പറയുന്നു. ഇനി പുംസവനയോഗങ്ങളെ പറയുന്നു.

തദ്യഥാ — ലക്ഷ്മണാവടശൃംഗസഹദേവാവിശ്വദേവാനാമന്യതമം ക്ഷീരേണാഭിഷുത്യ ത്രീംശ്ചതുരോ വാ ബിന്ദൂൻ ദക്ഷിണേ നാസാപുടേ സ്വയമാസിഞ്ചേൽ പിബേന്ന വാമേ തു ദുഹിതൃകാമാ । ന ചൈതാം നിഷ്ഠീവേൽ । തഥാ പുഷ്യോദ്ധൃതയോഃ ശ്വേതബൃഹത്യോ മൂലകല്ക്കരസം നാവയേൽ । തദ്വച്ചോൽപലപത്രം കുമുദപത്രം ലക്ഷ്മണാമൂലം വടശൃംഗാണി ചാഷ്ടൗ ച നാവയേൽ ॥

സാ — ലക്ഷ്മണാ=ചിററാളിവേര്. വടശൃംഗം=പേരാലിൻകൂമ്പ്. സഹദേവാ=പൂവ്വാംകുറുന്നില. വിശ്വദേവാ=ശംഖുപുഷ്പത്തിൻവേര്. ഇവയിൽ ഒന്ന് പാലിൽ ഉടനിക്കലക്കി മൂന്നോ നാലോ തുള്ളി സ്ത്രീയുടെ വലത്തെ മൂക്കിൽ തിരിശീലകൊണ്ട് മുക്കി ഒഴിച്ച് ഉററിക്കയററുക. സ്ത്രീപ്രജയെയാണ് ഇച്ഛിക്കുന്നതെങ്കിൽ മേൽപ്രകാരംതന്നെ ഇടത്തെമൂക്കിൽ ഒഴിക്കണം. [ഇപ്രകാരം പുംസവനയോഗത്തെ പ്രയോഗിക്കുന്നതു പുത്രപ്രസവത്തിനും ഗർഭവൃദ്ധിക്കും വേണ്ടിയുള്ള പവിത്രങ്ങളായ മന്ത്രങ്ങളെ ജപിച്ചിട്ടു വേണ്ടതാണ്]. ഇങ്ങിനെ മൂക്കിൽ കയററിയ ഔഷധബിന്ദുക്കളെ നിഷ്ഠീവനംചെയ്യരുതു (എന്നുവെച്ചാൽ വായിൽക്കൂടെ പുറത്തേക്കു കളയരുതെന്നർത്ഥം). പുത്രപ്രജോൽപാദകമായ പുംസവനത്തിൻെറ കൂട്ടത്തിൽ 'വാമേ ച ദുഹിതൃകാമാ' എന്നിങ്ങിനെ സ്ത്രീസവനത്തെപ്പററി പറഞ്ഞതു കേവലം പ്രാസംഗികമായിട്ടാണെന്നും പുത്രകാമയുടെ വലത്തെ മൂക്കിലും പുത്രീകാമയുടെ ഇടത്തെമൂക്കിലുമാണ് ഔഷധം പ്രയോഗിക്കേണ്ടതെന്നുള്ള വിശേഷം ഗ്രഹിപ്പിക്കുവാൻവേണ്ടിയാണ് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതെന്നും ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ ഒരു പുംസവനയോഗം പറയപ്പെട്ടു. യോഗാന്തരത്തെപ്പറയുന്നു. തഥേതി — പൂയംനക്ഷത്രത്തിൽ പറിച്ചെടുത്ത ശ്വേതബൃഹതി (=വെൺവഴുതിന)യുടെ വേരരച്ച കല്ക്കം പിഴിഞ്ഞിട്ടുള്ള ചാറ് മേൽപ്രകാരം മൂക്കിൽകയററി നസ്യംചെയ്യുകയുമാകാം. അപ്രകാരംതന്നെ ഉൽപലപത്രം (=ചെങ്ങഴിനീർപ്പൂവിൻെറ ഇല) കുമുദപത്രം (=ആമ്പലിന്റി

ല) ലക്ഷ്മണാമൂലം (=തിരുതാളിവേര്) എട്ടു പേരാലിൻകൂമ്പുകൾ ഇവയിലൊന്നിന്റെ രസംകൊണ്ടും മൂക്കിൽ നസ്യംചെയ്യാം.

ശുക്ലമാല്യാംബരധരാ ച നാരീ പുഷ്യോദ്ധൃതാം ലക്ഷ്മണാമൂലകല്കമുദുംബരമാത്രം പയസാ പിബേൽ പുത്രസ്യോൽപാദനേ സ്ഥിതയേ ച । തഥാ ശ്വേതഗൌരദണ്ഡമപാമാർഗ്ഗം ജീവകർഷഭകൌ ശംഖപുഷ്പീമഞ്ജനാന്യതമം സഹദേവാം നാഗിനീമഗ്നിശിഖാമഷ്ടൌ വാ വടശൃംഗാണി । ശാലിപിഷ്ടസ്യ ച പച്യമാനസ്യോഷ്മാണമുല്ലിഖ്യ തദ്രസം ദേഹല്യാം സ്ഥിതാ പൂർവ്വവന്നാവയേത് ॥

സാ—സ്ത്രീ വെളുത്ത മാലയും വസ്ത്രവും ധരിക്കണം. അവൾ പൂയം നക്ഷത്രത്തിൽ പറിച്ചെടുത്ത ലക്ഷ്മണ (=തിരുതാളി) യുടെ വേരരച്ചു കല്കം ഒരത്തിക്കായ (=അത്തിക്കായ) പ്രമാണം പാലിൽ കലക്കി സേവിക്കണം. ഇതു പുത്രന്റെ ഉൽപാദനത്തിന്നും നിലനില്പിന്നും നല്ലതാകുന്നു. ഇതു ഗർഭിണിയുടെ മൂക്കിൽക്കൂടെയോ വായിൽക്കൂടെയോ സേവിക്കാമെന്നു ചിലർ പറയുന്നുണ്ട്. ഇതു സേവിച്ചാൽ ന്യൂനതയില്ലാത്തതായ പുത്രനു വലിയ രക്ഷയാകുന്നു. ഈ ലക്ഷ്മണാമൂലത്തിന്റെ വിധിപ്രകാരംതന്നെ ഗൌരദണ്ഡമായ അപാമാർഗ്ഗം മുതലായവയിൽ ഒന്നോ രണ്ടോ അധികമോ കൂട്ടത്തെ യഥായോഗം പാലിൽ സേവിച്ചാലും ഫലം മേൽപ്രകാരംതന്നെയാകുന്നു. ഗൌരദണ്ഡാപാമാർഗ്ഗം=വെളുത്ത കടലാടിയുടെ വേര്. ജീവകർഷഭകങ്ങൾ=ജീവകവും ഇടവകവും. ശംഖപുഷ്പീ=ശംഖുപുഷ്പത്തിന്റെ വേര്. അഞ്ജനാ (അഞ്ജനം)=മാറിമായം. സഹദേവാ=കരിംകുറുന്തോട്ടിവേര്. നാഗിനീ=പുത്രംകൊല്ലി (പുത്രഞ്ജീവി) അഗ്നിശിഖാ=മേത്തോന്നി. എട്ടു വടശൃംഗങ്ങൾ=എട്ടു പേരാലിൻകൂമ്പുകൾ. ഇവയാണ് സേവിക്കേണ്ടത്. അപ്രകാരംതന്നെ ചെന്നെല്ലരിയുടെ മാവ് അരച്ചു അഗ്നിയിൽ വേവിച്ച് അതു വേവുമ്പോൾ ആ ആവിയെ ശ്വാസിച്ച് അതു പിഴിഞ്ഞതായ നീരിനെയും മുമ്പത്തെപ്രകാരം മൂക്കിൽ ഒഴിച്ചു നസ്യംചെയ്യണം. ഈ നസ്യംചെയ്യുന്നതു പുറത്തെ കോലായിൽ ഇരുന്നിട്ടാണ് വേണ്ടതു.

യച്ചാന്യദപി ബ്രാഹ്മണാ വൃദ്ധസ്ത്രിയോ വാ ബ്രൂയുസ്തച്ച കുർയ്യാൽ । തതഃ പ്രജാസ്ഥാപനാഖ്യാ ഔഷധീഃ ശിരസാ ദക്ഷിണേന ച പാണിനാ ധാരയേൽ । ഏതാഭിശ്ച സിദ്ധം പയോ ഘൃതം വാ പിബേൽ । ഏതാഭിരേവ ച പുഷ്യേ പുഷ്യേ സ്നായാൽ സദാ ച സമാലഭേത । തഥാ സർവ്വാസാം ജീവനീയാനാമൌഷധീ

നാം സദോപയോഗശ്ശിരസ്സു വ്വിധാരണമിതി ഗർഭസ്ഥാപനാനി ॥

സാ — മേല്പറഞ്ഞ കുമാരന്റേയും ബ്രാഹ്മണരോ വൃദ്ധസ്ത്രീകളോ യാതൊന്നു ചെയ്വാൻ പറയുന്നുവോ അതിനെയെല്ലാം ചെയ്യണം. വൃദ്ധസ്ത്രീകൾ എന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് ഗർഭിണിയുടെ ഹേർമ്മോപചാരങ്ങളേയും അവയുടെ ഫലങ്ങളേയും ശീലിച്ചും അനുഭവിച്ചും അറിഞ്ഞിട്ടുള്ള സ്ത്രീകൾ എന്നു ഗ്രഹിക്കണം. അല്ലാതെ വയസ്സായിട്ടുള്ള സ്ത്രീകൾ പറയുന്ന ഉപചാരങ്ങളെല്ലാം പ്രവർത്തിക്കണമെന്നില്ല. അപ്രകാരംതന്നെ ബ്രാഹ്മണപദംകൊണ്ടു ഉപാദാനം ചെയ്തിട്ടുള്ളത് ശ്രൗതസ്മാർത്തവിധാനങ്ങളുടെ ഉപലക്ഷണത്തിന്നായിട്ടാകുന്നു. അനന്തരം പ്രജാസ്ഥാപനങ്ങൾ എന്നു പേരായ പത്ത് ഔഷധികളെ (അതായത് ഐന്ദ്രീബ്രാഹ്മീ ഇത്യാദികളായ ദശൗഷധികളെ) ഗർഭിണി ശിരസ്സിൽ ചൂടുകയും വലത്തെ കൈകൊണ്ടു ധരിക്കുകയും വേണം. ആ പ്രജാസ്ഥാപനൗഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ ക്ഷീരപാകവിധാനേന സിദ്ധമായ പാലിനേയോ അവകളെക്കൊണ്ടു കാച്ചിയ നെയ്യിനേയോ സേവിക്കയും വേണം. ഈ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ പൂയനക്ഷത്രംതോറും സ്നാനം ചെയ്യുകയും, ഈ ഔഷധങ്ങളോട് സദാ സംസർഗ്ഗിക്കുകയും വേണം. അപ്രകാരംതന്നെ ജീവനീയങ്ങളായ എല്ലാ ഔഷധങ്ങളേയും ക്ഷീരഘൃതാദിവിധിവിധാനങ്ങളെക്കൊണ്ടു പ്രയോഗിക്കുന്നതും ഗർഭസ്ഥാപനത്തിന്നു നല്ലതാകുന്നു.

സൌമ്യാകൃതിവചനോപചാരചേഷ്ടാശ്ച പ്രിയഹിതാനുവർത്തിന്യഃ പരിചാരകാസ്തഥാ ഭർത്താ । പുംമൈഥുനം മാസാദ്വ്യപോഹേൽ ॥

സാ — ഗർഭിണിയുടെ *പരിചാരകന്മാരും അപ്രകാരം ഭർത്താവും സൌമ്യങ്ങളായ ആകൃതി, വചനം, ഉപചാരം, ചേഷ്ട എന്നിവയോടുകൂടിയവരും പ്രിയ (ഇഷ്ട)വാദികളും ഹിതവാദികളും അനുവർത്തനശീലന്മാരും ആയിരിക്കുന്നതും ഗർഭസ്ഥാപനമാകുന്നു. ഗർഭിണിയായ സ്ത്രീയെ ഗർഭധാരണത്തിന്നു ശേഷം ഒരുമാസവും കഴിഞ്ഞിട്ടുവേണം ഭർത്താവ് ഗമിക്കുവാൻ. ഇതു മാസാനന്തരം ഗമിക്കണമെന്നു വിധിക്കുവാനല്ലാ ഒരുമാസം ഗമിക്കരുതെന്നു നിഷേധിക്കുവാനായിട്ടാണ് പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതെന്നു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്.

അനന്തരം ഗർഭത്തിന്നു വസ്തുവിശേഷം വരുവാനുള്ള ഹേതുവിനെ പറയുന്നു:—

തത്ര ശുക്ല ശുക്ലാധിക്യതമണ്ഡാദ്ഗർഭസ്യ ഗൌരത്വം തൈലാത്തു കൃഷ്ണത്വം മധ്വാത്തു ശ്യാമത്വമ് । തഥാ ക്ഷീരാദിമധുരാന്നാദ്യുപയോഗാന്മാതുശ്ചേകവിധാഹാരാച്ച ഗൌരതാ തിലാന്നാദിരൂക്ഷാന്നാത് കൃഷ്ണതാ । വ്യാമിശ്രാന്നാത് ശ്യാമതാ । ദേശകാലാനുവൃത്തിതശ്ച വർണ്ണഭേദഃ ॥

സാ—അതിൽവെച്ച് പിതാവിന്റെ ശുക്ലം ശുക്ലവർണ്ണമോ ഘൃതമണ്ഡത്തിന്റെ നിറംപോലെയുള്ള നിറത്തോടുകൂടിയതോ ആയിരുന്നാൽ ഗർഭസ്ഥനായ ശിശുവിന്ന ഗൌരവർണ്ണത്വം ഭവിക്കും. ശുക്ലം തൈലത്തിന്റെ നിറത്തോടുകൂടിയിരുന്നാൽ ശിശുവിന്ന കൃഷ്ണവർണ്ണത്വവും തേനിന്റെ നിറത്തോടുകൂടിയിരുന്നാൽ ശ്യാമവർണ്ണത്വവും ഭവിക്കും. പുരുഷന്റെ ശുക്ലത്തിന്ന ആഹാരാദിവശാൽ പലനിറവും വരാമല്ലൊ. ആ നിറത്തെ അനുസരിച്ചാണ് കുട്ടിയുടെ നിറം ഭവിക്കുക എന്ന സാരം. ഇതുകൊണ്ട് വർണ്ണവിശേഷോൽപത്തി പിതൃായത്തമാണെന്ന സിദ്ധിച്ചു. അപ്രകാരംതന്നെ ഗർഭിണിയായ മാതാവ് ചെയ്യുന്ന ആഹാരവിഹാരങ്ങളും വർണ്ണവിശേഷം പ്രതി കാരണമാണെന്ന പറയുന്നു. തഥേതി—മാതാവ് പാൽമുതലായ മധുരദ്രവ്യങ്ങളെ (അതായതു ശൈത്യദ്രവ്യങ്ങളെ എന്നർത്ഥം) സേവിക്കയും ജലക്രീഡമുതലായതു ചെയ്താൽ ഗർഭത്തിന്ന ഗൌരവർണ്ണത്വവും, തിലാന്നം (=എള്ളുചോറ്) വിദാഹിയായ അന്നം എന്നിവയെ (അതായതു ഉഷ്ണദ്രവ്യങ്ങളെ എന്നർത്ഥം) ശീലിച്ചാൽ ഗർഭത്തിന്ന കൃഷ്ണവർണ്ണത്വവും, വ്യാമിശ്രങ്ങൾ (അതായതു ശൈത്യത്വവും ഉഷ്ണത്വവുമുള്ളവ) ആയ ദ്രവ്യങ്ങൾ ഉപയോഗിച്ചാൽ ഗർഭത്തിന്ന ശ്യാമവർണ്ണത്വവും ഭവിക്കും. ഇപ്രകാരംതന്നെ ദേശം, കാലം, എന്നിവയുടെ അനുവൃത്തി ഹേതുവായിട്ടും വർണ്ണഭേദം ഭവിക്കുന്നു. ഔത്തരാഹന്മാർക്ക ഗൌരവർണ്ണവും ദാക്ഷിണാത്യന്മാരായ ആന്ധ്രദ്രാവിഡപാണ്ഡ്യാദികൾക്ക കൃഷ്ണവർണ്ണവും മദ്ധ്യദേശത്തിലുള്ളവർക്ക ശ്യാമവർണ്ണവും ഭവിക്കുന്നു. ഒരേ ദേശത്തിലും ശിശിരാദികാലങ്ങളിൽ പിറന്നവർക്ക ചിലർക്ക ഗൌരത്വവും ചിലർക്ക കൃഷ്ണത്വവും ചിലർക്ക ശ്യാമത്വവും ഭവിക്കുന്നതു കാലഭേദത്തിന്നും ഉദാഹരണമാകുന്നു.

ഇതുകൂടാതെയും വർണ്ണവിശേഷോൽപത്തിക്ക കാരണമുണ്ടെന്ന പറയുന്നു:—

തഥാ തേജോധാതോരുദകാകാശധാതുസംപർക്കാൽ ഗൌരതാ । ഭൂവായുസംപർക്കാൽ കൃഷ്ണതാ । സർവ്വധാതുസാമ്യേ ശ്യാമതാ ।

സാ—ഈപ്രകാരംതന്നെ ഗർഭാശയഗതഭൂതങ്ങളിൽവെച്ച് തേജസ്സ് എന്ന ഭൂതത്തിന് ജലം, ആകാശം എന്നീ ഭൂതങ്ങളുടെ സംപർക്കമുണ്ടായിരുന്നാൽ ഗർഭത്തിന്നു ഗൌരവർണ്ണതയും, ഭൂമി വായു എന്നിവയുടെ സംപർക്കമുണ്ടായിരുന്നാൽ കൃഷ്ണവർണ്ണതയും, സർവ്വഭൂതങ്ങളും സമങ്ങളായിരുന്നാൽ ശ്യാമവർണ്ണതയും ഭവിക്കും. വർണ്ണവിശേഷത്തിന്റെ ഉത്ഭവത്തിങ്കൽ തേജസ്സ് എന്ന ഭൂതത്തിന്നു പ്രാധാന്യമുള്ളതുകൊണ്ട് അതിന്റെ ആധിക്യമനുസരിച്ചിരിക്കും വർണ്ണവിശേഷോൽപത്തി എന്നു കാണുക. ഇപ്പറഞ്ഞ ആഹാരവിഹാരങ്ങളും, ദേശകാലാദികളും, ഭൂതാധിക്യവും നാനാവിധഭേദങ്ങളെക്കൊണ്ടു പരസ്പരം ഭിന്നങ്ങളായിരിക്കുമ്പോൾ അവയുടെ മിശ്രീഭാവമാണ് വർണ്ണങ്ങളുടെ കാരണം. ഇപ്രകാരം ഗർഭസ്ഥശിശുവിന്റെ വർണ്ണവിശേഷകാരകങ്ങളായ ഭാവങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടു.

ഇനി സത്വവിശേഷങ്ങൾക്കുള്ള കാരണങ്ങളെന്തെന്നു കാണിക്കുന്നു:—

സത്വവിശേഷകരാണി പുനർമ്മാതാപിതൃസത്വാന്യന്തർവ്വത്ന്യാഃ ശ്രുതയശ്ചാഭീക്ഷ്ണം സ്വോചിതഞ്ച കർമ്മ ഭവതി പൂർവ്വാഭ്യാസശ്ചേതി ॥

സാ—മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ സത്വം (ചിത്തം, മനസ്സ്) എന്നിവയും, ഗർഭിണിയുടെ വീണ്ടും വീണ്ടുമുള്ള ശ്രുതികളും, സ്വോചിതമായ കർമ്മവും, പൂർവ്വജന്മത്തിലെ അഭ്യാസവും ഗർഭസ്ഥശിശുവിന്റെ സത്വവിശേഷത്തെ ചെയ്യുന്നവയാകുന്നു. സത്വം എന്നുവെച്ചാൽ ശുദ്ധമായ മനസ്സ് എന്നർത്ഥമാകുന്നു. അതാണ് ഗർഭത്തിങ്കൽ പ്രധാനം. ചേതനാസ്വരൂപനാണെങ്കിലും മനസ്സിനോടു സംയുക്തനായ പരമാത്മാവിന്റെ ചേതനാദികളെക്കൊണ്ട് പ്രത്യക്ഷമായിട്ടുള്ള ചൈതന്യത്തെ മനസ്സിങ്കൽ ഉപചരിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണ് മനസ്സിനെ സത്വമെന്നു പറയുന്നത്. ആ മനസ്സിന് രജസ്സുകൊണ്ടും തമസ്സുകൊണ്ടും അശുദ്ധിഭവിക്കും. അവതന്നെ അസംഖ്യപ്രകാരത്തിൽ പരസ്പരം ഭിന്നങ്ങളായിട്ട് സത്വവിശേഷങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നു. ഗർഭത്തിന്റെ സത്വവിശേഷപ്രാപ്തിക്കു കാരണം മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ സത്വാദികളാകുന്നു. ആഭിമുഖ്യംകൊണ്ട് ശിശുക്കൾ ആചാരശൌചാദികളെ ഗ്രഹിക്കുന്നു. ഗർഭിണിയായവൾ ദിനംപ്രതി ചെയ്യുന്ന ധർമ്മശാസ്ത്രശ്രവണങ്ങളും സത്വവിശേഷകാരണമാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ട് ഗർഭിണി സുസത്വന്മാരായ ബുദ്ധാദികളുടെ കഥകളെ നിരന്തരം കേൾക്കുന്നതായാൽ പുത്രനും അതുപോലെ സുസ

തപനാകമെന്നും അല്ലെങ്കിൽ ഉദ്ധൃതപനാകമെന്നും സിദ്ധി[illegible] ഉപചിതകർമ്മമെന്നതിന്നു ഗർഭസ്ഥനായ ജീവനാൽ അനുഭവിക്കപ്പെടാനിരിക്കുന്ന ഉപചിതമായ കർമ്മമെന്നർത്ഥമാകുന്നു. അതും സത്വ[illegible] കാരണമാണ്. പൂർവ്വജന്മാഭ്യാസമെന്നതിന്നു പൂർവ്വജന്മസംസ്കാരങ്ങളിൽ ഉള്ള വാസനയെന്നത്രെ അർത്ഥം. അതും സത്വപ്രകൃതിഭേദങ്ങൾക്കു കാരണമാണ്.

ഭവതി ചാത്ര—

ഘൃതക്ഷീരാദിനിത്യസ്യ മൃദിതസ്യ കഫാത്മനഃ
ആർത്തവം തിഷ്ഠതി ചിരം വിപരീതാസ്യചാന്യഥാ ॥

സാ—ഘൃതക്ഷീരാദിനിത്യകളും മറ്റുമായുള്ള സ്ത്രീകളിൽ ആർത്തവം അധികകാലത്തേക്കു നില്ക്കും. വിപരീതകളായവരിൽ നില്ക്കുകയില്ല. ഘൃതക്ഷീരാദിനിത്യകൾ=നെയ്യ് പാൽ മുതലായവ നിത്യം ശീലിക്കുന്നവർ. മൃദിതകൾ=നിത്യം സംവാഹനത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്നവർ. കഫാത്മകൾ=കഫപ്രകൃതികൾ.

ശുദ്ധശുക്ലാർത്തവമിത്യാദികളെപ്പറഞ്ഞതിന്റെ കാരണം പറയുന്നു:—

നിപാതമാത്രേണ ഗൃഹ്ണാതി രാഗം വസ്ത്രം യഥാമലം
ധ്രുവം ഗർഭം തഥാ ബീജം ക്ഷേത്രം ബീജസംസ്കൃതമ് ॥

സാ—അമലം (=നിർമ്മലം) ആയ വസ്ത്രം നിപാതമാത്രംകൊണ്ടു തന്നെ യാതൊരു പ്രകാരം രാഗത്തെ (=ചായത്തെ) അവശ്യം ഗ്രഹിക്കുന്നുവോ അതുപ്രകാരംതന്നെ ബീജസംസ്കൃതം (=ശുദ്ധി മുതലായ സംസ്കാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു യോഗ്യതയുള്ളതാക്കിയത്) ആയ ക്ഷേത്രം(=സ്ത്രീശരീരം) തീർച്ചയായും ബീജത്തെയും അപ്രകാരംതന്നെ ബീജം ഗർഭത്തെയും തീർച്ചയായും ഗ്രഹിക്കുന്നു.

ഗർഭത്തിന്റെ വ്യക്തിഭാവത്തിന്നു മുമ്പു പുംസവനം ചെയ്യേണ്ടതിന്റെ ആവശ്യകതയെ സഹേതുകം ഉപപാദിക്കുന്നു:—

അവികൃതേ ധ്രുവം ദൈവേ കാലേ യുക്തസ്യ കർമ്മണഃ
സിദ്ധിഃ പുംസവനാദ്യസ്മാത് പൂർവ്വം വ്യക്തേഃ പ്രയോജയേത് ॥

സാ—ദൈവം വികലമല്ലാതിരിക്കുമ്പോൾ തക്കസമയത്തിൽ ചെയ്യപ്പെടുന്ന കർമ്മത്തിന്നു തീർച്ചയായും സിദ്ധിയുണ്ടാകും. അതുകൊണ്ടു ഗർഭത്തിന്റെ വ്യക്തിഭാവത്തിന്നു മുമ്പായിത്തന്നെ പുംസവനം മുതലായവയെ ചെയ്യണം. അന്യലിംഗോചിതമായ ബീജത്തെ നിവൃത്തമാക്കിത്തീർത്തു യഥേഷ്ടലിംഗയോജനം ചെയ്വാൻ ദ്രവ്യ

ത്തിന്നു പ്രഭാവമുണ്ടെന്നു സാരം. ദൈവം വിഗുണമായിരിക്കുമ്പോളാകട്ടെ യഥാകാലം പ്രയുക്തമായ കൎമ്മത്തിന്നും ചിലപ്പോൾ സിദ്ധിയുണ്ടായില്ലെന്നു വരാം. വിഗുണമായ ദൈവം ബലവത്തായും പൂൎവ്വജന്മത്തിലെ ദുഷ്കൎമ്മം ഫലോന്മുഖമായും ഇരിക്കുമ്പോളാണങ്ങിനെ വരുന്നത്.

ഇങ്ങിനെ സംസ്കാരാദികളെക്കൊണ്ടുണ്ടായ പുത്രനെക്കൊണ്ടുള്ള പ്രയോജനത്തെപ്പറയുന്നു:—

ജാതാശ്ചൈവം സുപ്രജസോ മഹാസത്വാശ്ചിരായുഷഃ
ഋണാന്മോചയിതാരഃ സ്യുസ്സുപുത്രാഃ പുത്രിണാം മതാഃ ॥

സാ—ഇപ്രകാരം ഉണ്ടായ സുപുത്രന്മാർ സത്വഗുണത്തോടുകൂടിയവരായും വലിയ ഐശ്വൎയ്യമുള്ളവരായും ദീൎഘായുസ്സുകളായും ഭവിക്കും. അവർ പുത്രികളായവരെ ഋണത്തിങ്കൽനിന്നു മോചിപ്പിക്കുന്നവരായി ഭവിക്കും. പുത്രൻ പിറക്കുന്നതു ദേവർഷിപിതൃക്കളുടെ ഋണമോചനായിട്ടാണെന്നു ശ്രുതിവചനമുണ്ട്.

ദേവതാചാൎയ്യശൗചാദിരതാ സ്യാത് മഹാഗുണം
ധാവത്യേവ ജലൌഘവച്ചാദികം പ്രാഗ്ജന്മാഭ്യാസയോഗതഃ ॥

സാ—ദേവന്മാരിലും സദാചാരത്തിലും ശൗചത്തിലും മറ്റും താൽപൎയ്യമുള്ളവളായ സ്ത്രീ ഏറ്റവും ഗുണവാനായ പുത്രനെ പ്രസവിക്കുന്നു. അങ്ങിനെയുള്ള മാതാവിന്റെ പുത്രനെ പൂൎവ്വജന്മാഭ്യാസവാസനകൾ മുഖ്യമായി ചെയ്യിക്കുന്നു (അതായതു ദേവതാചാരാദികളെ സംബന്ധിച്ചുള്ള) കൎമ്മം അനുധാവനം (പിന്തുടരുക) ചെയ്യിക്കുന്നു.

അനന്തരം ശുക്രാധിക്യ നിവാരണം ചെയ്യുന്നു:—

യോഷിതോപി സ്രവത്യേവ ശുക്ലം പുംസസ്സമാഗമേ
ഗൎഭസ്യ തന്ന കിഞ്ചിത്തു കരോതീതി ന ചിന്ത്യതേ ॥

സാ—സ്ത്രീസംഗത്തിൽ പുരുഷന്നു ശുക്ലം സ്രവിക്കുന്നതുപോലെ വിപരീതപുംയോഗത്തിൽ സ്ത്രീക്കും ശുക്ലം സ്രവിക്കുന്നുണ്ട്. ഇതുകൊണ്ടു സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ രണ്ടുപേൎക്കും ശരീരവും സമമാണെന്നതും, ലിംഗസാമ്യവും കാമസാദൃശ്യമുള്ളവരായ മനുഷ്യരിൽ ദ്വൈരൂപ്യാദികളായ ജന്തുഭേദങ്ങൾ സംഭവമില്ലെന്നും സിദ്ധിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള സ്ത്രീശുക്ലം ഗൎഭോല്പത്തിയെക്കുറിച്ച് യാതൊരു ഉപകാരവും ചെയ്യാത്തതുകൊണ്ട് അതിവിടെ വിവരിക്കപ്പെടുന്നില്ല. സ്ത്രീശരീരത്തിങ്കൽനിന്നു ബഹിഷ്കൃതമായ

ശുക്ലത്തിന്ന ക്ഷേത്രപ്രവേശം ഉണ്ടാകയില്ലല്ലോ. പിന്നെ അതെങ്ങിനെ ഗർഭത്തിനുപകരിക്കും?

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ
പ്രഥമോƒദ്ധ്യായഃ
സമാപ്തഃ.

ദ്വിതീയോƒദ്ധ്യായഃ.

മുമ്പത്തെ അദ്ധ്യായത്തിൽ പുത്രകാമനെപ്പററി പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഇനി ആ പുത്രനു ബീജനിഷേകാനന്തരമുള്ള യോഗക്ഷേമങ്ങളെന്തെന്നും, ഗർഭം മാതാവിങ്കൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതെങ്ങിനെയെന്നും, അതിനു കേടുവരാതിരിക്കുന്നതെങ്ങിനെയെന്നും, സുഖപ്രസവം എങ്ങിനെയെന്നും കാണിപ്പാനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതോ ഗർഭാവക്രാന്തിം ശാരീരം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ—അനന്തരം ഗർഭാവക്രാന്തി എന്ന ശാരീരത്തെ പറയുവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ഗർഭാവക്രാന്തി—ഗർഭത്തിന്റെ അവക്രാന്തി. ഗർഭം—ശുക്ലാർത്തവസംയോഗത്താൽ ചേതനനായ ജീവനാൽ അധിഷ്ഠിതങ്ങളായ പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ വികാരം. അവക്രാന്തി=അവക്രമണം, പ്രാപ്തി, സ്വരൂപലാഭം. ഗർഭാവക്രാന്തിയെപ്പററി പറയുന്ന അദ്ധ്യായത്തിന്ന് ഉപചാരേണ ആ സംജ്ഞയെ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഗതേ പുരുഷേണ രജസി സ്വവ്യവസ്ഥിതേ ത്ര്യഹേ ഗർഭാശയേ മാർഗ്ഗേ ച ബീജാത്മനാ ശുക്രമവികൃതമവികൃതേന വായുനാ പ്രേരിതമന്യൈശ്ച മഹാഭൂതൈരനുഗതമാത്മച്യവനാദിമൂർത്തിമത്താനപക്ഷമേവ രാഗാദിക്ലേശവശാനുവർത്തിനാ സ്വകർമ്മചോദിതേന മനോജവേന ജീവേനാഭിസംസൃഷ്ടം ഗർഭാശയമുപയാതി ॥

സാ—പരിശുദ്ധമായ ശുദ്ധമായും വായുവിനാൽ ഋതുകാലത്തിൽ ആദ്യത്തെ മൂന്നു ദിവസം പുറത്തുകളയപ്പെട്ട് ആർത്തവമെന്നു പറയപ്പെടുന്ന പുതിയ രക്തം അവസ്ഥിതം (പ്രകൃതിസ്ഥം) ആയി ശുദ്ധമായിരിക്കയും ഗർഭാശയവും അതിന്റെ മാർഗ്ഗവും ദോഷാനുപഹതമായി ശുദ്ധ

മായിരിക്കയും ചെയ്യുമ്പോൾ (ഈ ശുദ്ധി സ്വാഭാവികി എന്നും ഔപാധികി എന്നും രണ്ടുവിധം. ഔപാധികീ=ദ്രവ്യസംസ്കാരകൃതാ. 'ശുദ്ധ' എന്നതു് രജസ്സിനോടും ഗർഭാശയത്തോടും ശുക്ലത്തോടും സംബന്ധിക്കുന്നു), ബീജാത്മനാ, അതായതു ഗർഭകാരണമായ ശുക്ലസ്വഭാവേന സ്ഥിതി ചെയ്യുന്നതായ ശുക്ലാ അവികൃതമായും, ഹർഷോദീരിതമായി അവികൃതമായിരിക്കുന്ന വായുവിനാൽ സർവ്വാംഗങ്ങളിൽനിന്നും പ്രേരിതമായും, സൂക്ഷ്മപഞ്ചഭൂതങ്ങളും മനസ്സിന്റെ സഹചാരികളായ തന്മാത്രകൾ എന്നു പേരായ മറ്റു ഭൂതാംശങ്ങളുമായി അനുഗതമായും, സ്ത്രീശുക്ലത്തെ പ്രാപിച്ചു കർമ്മവശാൽ ആർത്തവത്തോടു അഭിമൂർച്ഛിതം (=മിശ്രീഭൂതം) ആയും, അനന്തരം, അതായതു മിശ്രീഭാവകാലത്തിൽ കാരണ സമയത്തിൽതന്നെ, രാഗാദിക്ലേശങ്ങൾക്കധീനനായി വിളങ്ങുന്നവനും സ്വകർമ്മചോദിതനും മനോജവനുമായ ജീവനാൽ അഭിസംസൃഷ്ടം (=പ്രാപ്തസംയോഗം) ആയും ഭവിച്ചിട്ടു സ്ത്രീയുടെ ഗർഭാശയത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. രാഗാദിക്ലേശങ്ങൾ=രാഗം, ദ്വേഷം, അവിദ്യ, അസ്മിതാ, അഭിനിവേശം എന്ന പഞ്ചക്ലേശങ്ങൾ. ഇവ അഞ്ചും മിഥ്യാജ്ഞാനങ്ങളാകുന്നു. രാഗമെന്നാൽ സുഖതൃഷ്ണയും, ദ്വേഷമെന്നാൽ രാഗാപ്രാപ്തിയിലുള്ള ക്രോധവും, അവിദ്യ എന്നതു പ്രമാണാപ്രമാണങ്ങളെപ്പറ്റിയ അന്യഥാജ്ഞാനവും, അസ്മിതാഭിനിവേശങ്ങൾ മോഹങ്ങളുമാകുന്നു. ഇവയിൽ അവിദ്യയാണ് മറ്റു നാലിന്നും മൂലം. ഈ അവിദ്യയുടെ സ്വഭാവം എങ്ങിനെയെന്നാൽ—അനിത്യമായ പൃഥിവ്യാദികളിൽ നിത്യബുദ്ധി, അശുചിയായ സ്ത്രീശരീരാദികളിൽ ശുചിബുദ്ധി, തൽകാലസുഖവും അവസാനവിരസവുമായ ദുഃഖങ്ങളിൽ സുഖബുദ്ധി, ജഡദ്രവ്യോപകരണഭാവസമുദായമായ ശരീരത്തിൽ ആത്മബുദ്ധി എന്നിവ ഭവിക്കുകയാകുന്നു. അസ്മിതയുടെ സ്വഭാവം ആത്മാവിന്നും ബുദ്ധിക്കും തമ്മിൽ അഭേദത്തെ ഗ്രഹിക്കുകയാകുന്നു. രാഗത്തിന്റെ സ്വഭാവം മുമ്പനുഭവിക്കപ്പെട്ട സുഖത്തിന്റെ സ്മരണകൊണ്ടു വീണ്ടും തൽപ്രാപ്തിയിൽ ആഗ്രഹം ജനിക്കുയാകുന്നു. ദ്വേഷത്തിന്റെ സ്വഭാവം മുമ്പനുഭവിക്കപ്പെട്ട ദുഃഖത്തെ ഓർത്തു് അതിന്റെ കാരണത്തെ തൽക്കാലമായി നശിപ്പിപ്പാനുള്ള ആഗ്രഹമുണ്ടാകുയാകുന്നു. ഈ പഞ്ചക്ലേശങ്ങളുടെ ആശ്രയത്തിലാണു് ജീവൻ. ഇവയിൽ പ്രധാനമായ അവിദ്യ അനാദിയുമാകുന്നു. ജീവാത്മാവിന്റെ ശുഭാശുഭകർമ്മങ്ങൾ ബാധ്യമാനങ്ങളായിട്ടു അവിദ്യയെ പോഷിപ്പിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു കർമ്മഫലാനുരൂപങ്ങളായ യോന്യന്തരങ്ങളെ

ഇതിൽ ആത്മാവിനു മനഃപ്രകൃതികളുടെ സംയോഗം ഭവിക്കുന്നു. ഇതി നെയാണ് ജന്മമെന്നു വ്യവഹരിക്കുന്നതു്. ഇതാണ് നിത്യനായ ആത്മാവിനു ജന്മത്തെപ്പറയുന്നതിന്റെ സ്വരൂപം. പ്രകൃതത്തിൽ ജീവനു നല്കിയിരിക്കുന്ന 'മനോജവനം' എന്ന വിശേഷണംകൊ ണ്ടാകുമ്പോൾ, ആത്മാവ് നിഷ്ക്രിയനാണെങ്കിലും മനസ്സിനോടു സം യോഗം വരുമ്പോൾ ക്രിയാവാനായി ഭവിക്കുന്നുവെന്നു കാണിക്കുന്നതു പോലെ തോന്നുന്നു]

കാൎയ്യാണാഞ്ച കാരണാനുവിധായിത്വാത്തത്സംസൎഗ്ഗാത് പ്ര തിപദ്യതേ । അത ഏവ ച ശുക്രസ്യ ബാഹുല്യാൽ പുമാനാൎത്തവ സ്യ ബാഹുല്യാൽ സ്ത്രീ തയോസ്സാമ്യേന നപുംസകമ്। ശുക്രാൎത്തവേ വായുനാ ഖണ്ഡശോ ഭിന്നേ യഥാവിഭാഗമപത്യാനാമുൽപത്തിഃ । വികൃതൈ വിയോന്യാകൃതീനാഞ്ച ॥

സാ—കാൎയ്യങ്ങൾ കാരണങ്ങളെ അനുസരിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് മേ ല്പറഞ്ഞ ശുക്ലം തത്സംസൎഗ്ഗത്തെയും (കാരണസാദൃശ്യത്തെ) പ്രാപിക്കുന്നു. കാ ൎയ്യം കാരണത്തിന്റെ സ്വഭാവത്തെ അനുസരിച്ചിരിക്കും. എള്ളിൽനി ന്ന് എള്ളുതന്നെയല്ലാതെ ഉഴുന്നുണ്ടാകയില്ലല്ലോ. കാരണം ഇവിടെ മാ താപിതാക്കന്മാരുടെ ശുക്ലശോണിതാഹാരാദികളാകുന്നു. ഗൎഭത്തിന്റെ ആകൃത്യാദിസംഭവവും ആകൃത്യാദിവൈലക്ഷണ്യവും മേല്പറഞ്ഞ ദേശ കാലാഹാരാദികളുടെ ഭേദമനുസരിച്ചാകുന്നു. ഈ കാരണാനുവിധായി ത്വംതന്നെയാണ് പ്രജയുടെ ലിംഗഭേദത്തിന്നും ഹേതുവെന്നു പറയുന്നു. അത ഇതി— അതുഹേതുവായിട്ടുതന്നെ ശുക്ലത്തിന്റെ ബാഹുല്യംഹേ തുവായിട്ടു പുത്രനും രക്തത്തിന്റെ ബാഹുല്യംഹേതുവായിട്ടു സ്ത്രീയും ശുക്ലാൎത്തവങ്ങളുടെ സാമ്യംകൊണ്ട് നപുംസകവും ഭവിക്കുന്നു. ശുക്ലം പുംസ്സാധനമാകയാൽ തദാധിക്യംകൊണ്ടു പുത്രൻ ജനിക്കുമെന്നും ര ക്തം സ്ത്രീകാരണമാകയാൽ തദാധിക്യംകൊണ്ടു സ്ത്രീ ഭവിക്കുമെന്നും ഉഭ യസാമ്യത്തിങ്കൽ ഉഭയലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയ നപുംസകം ഭവിക്കുമെ ന്നും സാരം. മിശ്രീഭൂതമായ ശുക്ലാൎത്തവം വായുവിനാൽ പല ഖണ്ഡങ്ങ ളായി ഭേദിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരുന്നാൽ ആ വിഭാഗമനുസരിച്ച് അനേകം കു ട്ടികൾ ഉണ്ടാകും. ശുക്ലാൎത്തവം വായുവിനാലോ ദോഷാന്തരങ്ങളാലോ വികൃതമായിട്ടിരുന്നാൽ വിയോനികളും വികൃതാകൃതികളുമായ കുട്ടികൾ പി റക്കും. വിയോനികൾ—മൃഗപക്ഷ്യാദ്യാകാരികൾ. വികൃതാകൃതികൾ—കാ ണപംഗ്വാദികൾ.

ഗർഭഗ്രഹണലക്ഷണങ്ങൾ പറയുന്നു:—

അഥ നാര്യാസ്ത്വചിരാദ്ഗൃഹീതഗർഭായാ ലിംഗം യോന്യാ ബീജഗ്രഹണം തൃപ്തിർഗ്ഗുരുതാ സ്ഫുരണം ശുക്ലാർത്തവയോരനനുബന്ധശ്ച । തഥാ പ്രഹർഷോ ഹൃല്ലാസസ്തന്ദ്രാ പ്രസേകോ ഹൃദയവ്യഥാ ഗ്ലാനിഃ പിപാസാ ച । ക്രമേണ തു വ്യക്തഗർഭായാം കുക്ഷിമാത്രഗൌരവം ക്ഷാമനേത്രസ്തനതാ യോനിരോമസംകുചനം നിദ്രാ ജൃംഭണം മൂർച്ഛാ ഛർദ്ദിരരുചിഃ പാദശോഫോ ഹൃല്ലേഖിലാഷസ്തന്യേഷു തേഷു ദൌഹൃദ്യാവേഗാശ്ചേതി ॥

സാ—സദ്യോഗൃഹീതഗർഭായാ (അതായതു ഗർഭം ഗ്രഹിച്ചു ഉടനേയുള്ള) സ്ത്രീക്കു യോനികൊണ്ടു ബീജഗ്രഹണംമുതൽ പിപാസവരെയുള്ള ലക്ഷണം ഭവിക്കും. യോനികൊണ്ടു ബീജഗ്രഹണം—ശുക്ലം പുറത്തേക്കു സ്രവിക്കാതെ യോനിയിൽതന്നെ പെട്ടിരിക്കുക. തൃപ്തി—ഭോജനാദിവാഞ്ഛ ഇല്ലെങ്കിൽ ശരീരപ്രീണനം. ഗുരുത—ശരീരത്തിന്നു കനം. സ്ഫുരണം—അംഗചലനം. ശുക്ലാർത്തവാനനുബന്ധനം—ശുക്ലാർത്തവങ്ങൾക്കു അപ്രതിബന്ധം. പ്രഹർഷം—സന്തോഷം. ഹൃല്ലാസം—ഹൃദയത്തിൽ ക്ലേശത്തോടുകൂടിയ പ്രസേകം (വായിൽ വെള്ളം തെളിയൽ). തന്ദ്രാഗ്ലാനാദികൾ സ്പഷ്ടങ്ങൾ. ഗർഭം വ്യക്തമായി തെളിഞ്ഞാലത്തെ ലക്ഷണം ക്രമേണ കുക്ഷിമാത്രഗൌരവാദികളായി ഭവിക്കും. ക്രമേണ എന്നതിന്നു ഗർഭം വളരുന്നതനുസരിച്ചു എന്നർത്ഥം. കുക്ഷിമാത്രഗൌരവം—വയറിന്നുമാത്രം കനം. ക്ഷാമനേത്രസ്തനതാ—കണ്ണുകൾ കൃശമായിരിക്കുകയും മുല ചെറുതായിരിക്കയും ചെയ്ക. യോനിരോമസംകുചനം—യോനിയിലെ രോമങ്ങൾ ചുരുളുക, അഥവാ യോനിയിലെ രോമങ്ങൾക്കു വ്യാവൃത്തത. നിദ്രമുതൽ അരുചിവരെയുള്ളവ സ്പഷ്ടങ്ങൾ. ഉച്ചാവചങ്ങളായ ഭാവങ്ങളിൽ അഭിലാഷം—പലവിധപ്പെട്ടതായ പലതരം ആഹാരവിഹാരാദികളിൽ ആഗ്രഹം. [ഗർഭം വ്യക്തമായാലത്തെ ലക്ഷണം എന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു അസംപൂർണ്ണഗർഭയായ ഗർഭിണിയുടെ ലക്ഷണം എന്നു ഗ്രഹിക്കണം.]

തസ്യാശ്ച രജോവാഹിനാം സ്രോതസാം വർത്മാന്യുപരുധ്യന്തേ ഗർഭേണ । തസ്മാദാർത്തവം പരമാസ്യാ ന ദൃശ്യതേ । തതസ്തദധഃ പ്രതിഹതമപരമുപചീയമാനമപരേത്യാഹുഃ । ജരായുരിത്യന്യേ । സ്ഥിതം ശേഷം രോമരാജിഷു പ്രാദുർഭവതി ॥

സാ—സ്ത്രീ വ്യക്തഗർഭയായാൽ അവളുടെ രസവാഹങ്ങളായ സ്രോതസ്സുകളുടെ മാർഗ്ഗങ്ങൾ (ഈ സ്രോതസ്സുകളിൽക്കൂടെയാണ് ഗർഭാശയത്തിൽ മഥിതമായ രക്തം പോകുന്നത്) ഗർഭത്താൽ നിരോധിക്കപ്പെടുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ട് ഗർഭം വ്യക്തമായതിനുശേഷം ആർത്തവം കാണപ്പെടുന്നില്ല. (അഥവാ വല്ലപ്പോഴും ആർത്തവം കാണപ്പെടുന്നുവെങ്കിൽ അതു ദൈവകൃതമാകുന്നു) ഇതിനെ ഗർഭത്താൽ കീഴ്പോട്ടു പോകാൻ പാടില്ലാതെ തടുക്കപ്പെട്ടതായ രക്തം ആഹാരപരിണാമവശാൽ പ്രകൃതിയിൽനിന്നു അപരമായി അധോഭാഗമായി (ചെറുമറുപിള്ളയായിത്തീരുന്നതല്ലാം) വർദ്ധിക്കുന്നതായി ഭവിച്ചിട്ട് ഗർഭാശയത്തിങ്കൽ തന്നെ നിന്ന അപര (=ഗർഭമറുപിള്ള) എന്നു പേരോടുകൂടിയതായി ഭവിക്കുന്നു എന്നു ചിലർ പറയുന്നു. മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ ആ രക്തംതന്നെ ജരായുവായിട്ടു തീരുന്നു എന്നു പറയുന്നു. (അപര=മറുപിള്ള. ജരായു=ഗർഭകോശം.) ആ രക്തം മേല്പോട്ടു ചെന്നു സഞ്ചയിക്കുമ്പോൾ ഗർഭിണിക്കു മാറിടത്തിൽ ക്ഷീരമായി ഉണ്ടാകുന്നു.

ജരായുശേഷാച്ചോർദ്ധ്വം സ്തന്യം പ്രതിപദ്യതേ । തസ്മാൽ പീനകപോലപാണ്ഡുവദനാ കൃഷ്ണൗഷ്ഠചൂചുകാ । സ്വപ്നാശ്രയാ മേചകകപോലസ്തനി സ്നിഗ്ദ്ധാംഗീ പ്രസ്നുതസ്തനീ പുനരാ ഗർഭസമ്പ്രാപ്തിഃ ॥

സാ—ജരായുശേഷം = പരിണാമത്തിൽനിന്നു ശേഷമായ രക്തം ഉൽപാദനത്തെ പ്രാപിക്കും. അതു ഹേതുവായിട്ട് ഗർഭിണികളുടെ കവിൾത്തടങ്ങളും സ്തനങ്ങളും തടിക്കയും മുഖവും ചുചുക(=മുലക്കണ്ണ്)ങ്ങളും കറുത്ത വർണ്ണങ്ങളായി ഭവിക്കയും ചെയ്യും. അതിനെ ഉൽപാദനപ്രവൃത്തമായ രക്തത്തിൽ ഭാഗതാരതമ്യേന സ്നേഹത്തെ ആശ്രിതമായി ഭവിക്കുന്നുവോ അതു സ്നേഹാധിക്യവും ദേഹവർണ്ണവുമായ കഫത്താൽ ഉപചയിതം (പരിപാലിപ്പിക്കപ്പെട്ടത്; വെളുപ്പിക്കപ്പെട്ടത്) ആയി ഭവിപ്പിക്കുന്ന പ്രസവിച്ചാൽപിന്നെ അത് (സ്തന്യം) ആഹാരരസത്താൽ വർദ്ധിപ്പിക്കപ്പെടുന്നു.

ഇനിമേൽ പ്രസവപര്യന്തമുള്ള ഗർഭത്തിന്റെ സ്ഥിതിയെ പറയുന്നു:—

അത്ര പ്രഥമേ മാസേ കലലം ജായതേ । ദ്വിതീയേ ഘനഃ പേശ്യർബ്ബുദം വാ । തൈശ്ച ക്രമാൽ പുംസ്ത്രീനപുംസകാനി । തൃതീയേ പഞ്ചധാ പ്രരോഹന്തി । തദ്യഥാ—സക്ഥിനീ ബാഹൂ ശിരശ്ച ।

സകലാന്യപി പ്രാദുർഭവന്ത്യേകകാലമേവ ച സർവ്വാംഗപ്രത്യംഗേന്ദ്രിയാണി യുഗപദേവ ത്വന്യത്ര ജന്മോത്തരകാലജേഭ്യോ ദന്താദിഭ്യഃ । ക്രമേണ തു സ്ഫുടീഭവന്തി । ഏഷാ പ്രകൃതിഃ । വികൃതിരതോന്യഥാ ॥

സാ — ഗർഭമാകുന്ന പരിണതമായ ശുക്ലാർത്തവം ആദ്യത്തെ മാസത്തിൽ കലലമായിഭവിക്കും. കലലം=കറിനതയോടുകൂടിയ പിണ്ഡം. രണ്ടാമത്തെ മാസത്തിൽ ഘനമായോ പേശിയായോ അർബ്ബുദമായോ ഭവിക്കും. ഘനം=അതിദീർഘമല്ലാത്ത മാംസഖണ്ഡം. പേശീ=ചതുരശ്രാകൃതിയിലുള്ള മാംസഖണ്ഡം. അർബ്ബുദം=വൃത്താകൃതിയിലുള്ള മാംസഖണ്ഡം. ഇവയിൽവെച്ച് ഘനത്തിൽനിന്ന പുരുഷനും പേശിയിൽനിന്ന സ്ത്രീയും അർബ്ബുദത്തിൽനിന്ന നപുംസകവും ഉണ്ടാകുന്നു. മൂന്നാംമാസത്തിൽ (ഘനമോ പേശിയോ അർബ്ബുദമോ ഏതായിരുന്നാലും) അഞ്ചുപ്രകാരത്തിൽ പ്രമാണിക്കുന്നു (അഞ്ച് അവയവങ്ങൾ വ്യക്തീഭവിക്കുന്നുവെന്ന സാരം) അവ ഏതൊക്കെയെന്നാൽ—രണ്ടു കാലുകളും രണ്ടു കൈകളും ശിരസ്സുമാകുന്നു. ഈ കാൽമുതലായവ ഉണ്ടാകുന്ന കാലത്തുതന്നെ ശരീരത്തിന്റെ എല്ലാ അവയവങ്ങളും ഇന്ദ്രിയങ്ങളും ഒന്നിച്ചുതന്നെ ഉണ്ടാകുന്നു. എന്നാൽ പല്ല് മുതലായവ (ആദിശബ്ദംകൊണ്ട് രോമാദികളെ ഗ്രഹിക്കണം) മാത്രം അപ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്നില്ല. അവകൾ ജനനാന്തരം ഉണ്ടാകയുള്ളൂ. ഇങ്ങിനെ ഉണ്ടായ അവയവങ്ങളും ഇന്ദ്രിയങ്ങളും പിന്നെ ക്രമേണ സ്ഫുടങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. ഇതാണ് ഗർഭവൃദ്ധിയുടെ പ്രകൃതി. ഇതിൽനിന്ന അന്യപ്രകാരമായാൽ വികൃതിയാകുന്നു. ഗർഭത്തിന്റെ ഉപഘാതത്തിന കാരണമില്ലാതിരുന്നാൽ മേൽപറഞ്ഞപ്രകാരം ഭവിക്കുമെന്നും ഉപഘാതകാരണമുണ്ടായാൽ ഇങ്ങിനെയല്ലാതെ ഭവിക്കുമെന്നും അതു വികൃതിയാണെന്നും താൽപര്യം.

രണ്ടാംമാസത്തിൽ ഘനമോ പേശിയോ അർബ്ബുദമോ ആയി ഭവിക്കുമെന്നും അവയിൽനിന്ന പുംസ്ത്രീനപുംസകങ്ങളുണ്ടാവുമെന്നും പറഞ്ഞുവല്ലോ. എന്നാൽ കരചരണാദികളായ അംഗാവയവങ്ങൾ സ്ഫുടങ്ങളായിട്ടില്ലാത്തപ്പോൾ ഗർഭത്തിന് ലിംഗവ്യത്യാസം എങ്ങിനെ ഭവിക്കുന്നു? എന്നാണെങ്കിൽ പറയുന്നു:—

ഘനാദ്യവസ്ഥസ്യ ഗർഭസ്യ പുംസ്ത്രീനപുംസകത്വമലിംഗാനാമു പരത്വാന്മനസി ശരീരേ ച സന്നിവിഷ്ടതേ । വൈശേഷികലിംഗ സംക്രമേ ഇവ തദാ ദ്രവ്യസ്പർശതുലാന്തരതാ ഭാവഃ ॥

സാ — ഗർഭത്തിന്റെ മനസ്സിലും ശരീരത്തിലും കൂടി പുരുഷനോ സ്ത്രീയോ നപുംസകമോ ആകുന്നതിന്നനുരൂപങ്ങളായ ഭാവങ്ങൾ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുണ്ട്. ഗർഭം തികഞ്ഞപ്പോൾതന്നെ സ്വകർമ്മഹേതുകങ്ങളായ ഭീരുത്വാദികൾ മനസ്സിലും അധോഗുരുത്വാദികൾ ശരീരത്തിലും സ്ഥിതിചെയ്യുമെന്ന സാരം. അതെല്ലാം അധോഗുരുത്വം മുതലായവ പുല്ലിംഗവിശേഷണങ്ങളും ക്ലൈബ്യം മുതലായിട്ടുള്ളവ സ്ത്രീലിംഗവിശേഷണങ്ങളും ഒന്നും കലരാത്ത നപുംസകഭാവങ്ങളുമാണെന്നു ഇനി പറയപ്പെടും. ആ വൈശേഷികലിംഗങ്ങൾ സങ്കീർണ്ണങ്ങളായിരുന്നാൽ സ്ത്രീപുരുഷന്മാരുടെ ഭാവങ്ങളിൽ ഏതിനാണ് പ്രകർഷമെന്നോ അവയനുസരിച്ച് സ്ത്രീയോ പുരുഷനോ ഭവിക്കും. ഉഭയഭാവങ്ങൾക്കും പ്രകർഷമെങ്കിൽ നപുംസകമായിട്ടും ഭവിക്കും.

ഇനി സ്ത്രീപുന്നപുംസകലിംഗാനുരൂപങ്ങളായ ആ ഭാവങ്ങൾ ഏവയെന്ന പറയുന്നു:—

തദ്യഥാ — ക്ലൈബ്യം ഭീരുത്വമവൈശാരദ്യം മോഹോഽനവസ്ഥാനമധോഗുരുത്വമസഹനം ശൈഥില്യം മാർദ്ദവം ഗർഭാശയബീജഭാഗസ്തഥായുക്താനി ചാപരേ സ്ത്രീകരാ ഭാവാഃ । അതോ വിപരീതാഃ പുംസ്കരാഃ । സങ്കീർണ്ണാ നപുംസകകരാഃ ॥

സാ — 'തദ്യഥാ' എന്നതിന് അവയെന്തെന്നാൽ എന്നർത്ഥം. ക്ലൈബ്യം മുതലായ മനോധർമ്മങ്ങളും അധോഗുരുത്വം മുതലായ ശരീരധർമ്മങ്ങളും സ്ത്രീകരങ്ങളായ ഭാവങ്ങളാകുന്നു. സ്വകർമ്മഹേതുകങ്ങളായ ഈ ഭാവങ്ങളാണ് സ്ത്രീത്വം എന്ന വിശേഷത്തെ ഉളവാക്കുന്നത്. ക്ലൈബ്യം=നിരുത്സാഹത്വം മുതലായിട്ടുള്ള ക്ലീബത്വം. ഭീരുത്വം=ഭയശീലത്വം. അവൈശാരദ്യം=അവൈദഗ്ദ്ധ്യം. മോഹം=അസമൃതിജ്ഞാനം. അനവസ്ഥാനം=ചപലചിത്തത്വം. (ഇതെല്ലാം മനസ്സിനെ ആശ്രയിച്ച സ്ത്രീഭാവങ്ങൾ). അധോഗുരുത്വം=ശരീരത്തിന്റെ പശ്ചിമഭാഗത്തിങ്കൽ ഗൌരവം. അസഹനം=ക്ലേശസഹിഷ്ണുത്വാദികൾക്ക് അനധിവിഷ്ടത്വം. ശൈഥില്യം=ദേഹാവയവങ്ങൾക്ക് അനിബിഡത്വം. മാർദ്ദവം=മയം. ഗർഭാശയബീജഭാഗം=ഗർഭാശയകാരണമായ ബീജഭാഗം (ഇതു ഹേതുവായിട്ടാണ് സ്ത്രീശരീരത്തിങ്കൽ ഗർഭാശയം എന്ന പേരായ അവയവം ഉണ്ടാകുന്നത്). തഥായുക്തങ്ങളായ അപരങ്ങൾ=മറ്റുള്ളവ=ഭഗസ്തനാദികളായ ബീജഭാഗങ്ങൾ. സ്തനാദികൾ യൌവനകാലത്തിങ്കലാണെങ്കിലും തെളിഞ്ഞു കാണുന്നതുകളായ ബീജഭാഗങ്ങൾ അനാദ്യ്

വ്യ കിടക്കുന്നതു് (ഇതുവരെ ശരീരാശ്രിതങ്ങളായ സ്ത്രീഭാവങ്ങൾ) ഇങ്ങിനെ മനസ്സിനേയും ശരീരത്തേയും ആശ്രയിച്ച ഭാവങ്ങൾക്കു നേരെ വിപരീതങ്ങളായ ഭാവങ്ങളാണു് പുംസ്ത്വകരങ്ങളായ ഭാവങ്ങൾ. ഇവ സംകീർണ്ണങ്ങൾ (അതായതു് സമത്വത്തോടുകൂടി മിശ്രിതങ്ങൾ) ആയാൽ അവ നപുംസകകരങ്ങളായ ഭാവങ്ങളാകുന്നു.

തദാ ചാസ്യ വേദനാ വ്യക്താ ഭവതി । തതശ്ച തൽപ്രഭൃതി സ്പന്ദതേഽഭിലഷതി ച ഇന്ദ്രിയാർത്ഥാംശ്ച കരോതി ॥

സാ—അപ്പോൾ (അതായതു് പ്രസ്തുതമായ മൂന്നാംമാസത്തിൽ) വേദനാ (=ചേതനാ; അറിവ്) സ്പഷ്ടമായി ഭവിക്കും. അതു ഹേതുവായിട്ടു് അന്നുമുതല്ക്കു് സ്പന്ദിക്കുകയും, സ്പർശാദികളായ ഇന്ദ്രിയാർത്ഥങ്ങളിൽ അഭിലാഷത്തെ പ്രദർശിപ്പിക്കയും ചെയ്യും.

ഇക്കാലത്തുതന്നെ സ്ത്രീ ദൌഹൃദിനീ (=രണ്ടു ഹൃദയത്തോടുകൂടിയവൾ) ആയി ഭവിക്കുമെന്നു പറയുന്നു:—

മാതൃജം ഹ്യസ്യ ഹൃദയം തദ്രസവാഹിനീഭിർദ്ധമനീഭിർമ്മാതൃഹൃദയേനാഭിസംബദ്ധം ഭവതി । തസ്മാത്തയോസ്തത്ര ശ്രദ്ധാ സംപദ്യതേ । തഥാ ച ദ്വിഹൃദയാം നാരീം ദൌഹൃദിനീത്യാചക്ഷതേ । അതസ്തു പക്ഷത്രയാൽ പ്രഭൃത്യാ പഞ്ചമാന്മാസാൽ ദൌഹൃദകാലമാഹുഃ ॥

സാ—ഗർഭസ്ഥനായ ശിശുവിന്റെ ഹൃദയം മാതാവിങ്കൽനിന്നു ലഭിക്കുന്നതാണു്. മാതൃബീജഭാഗമായും മൃദുവായും ഇരിക്കുന്ന ആർത്തവരക്തംകൊണ്ടാണു് അതുണ്ടാവുന്നതെന്ന സാരം. ആ ഹൃദയം രസവാഹിനികളായ ധമനി (=നാഡി) കളെക്കൊണ്ടു് മാതാവിന്റെ ഹൃദയത്തോടു സംബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നതുമാകുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ടു്, ആ അന്യോന്യസംബന്ധങ്ങളായ നാഡികളിലൂടെ അവർക്കന്യോന്യം ശ്രദ്ധയുണ്ടാകുന്നു. ഗർഭത്തിന്റെ ഇച്ഛ മാതാവിലും മാതാവിന്റെ ഇച്ഛ ഗർഭത്തിലും സംക്രമിക്കുന്നു എന്നു സാരം. ഇപ്രകാരം രണ്ടു ഹൃദയങ്ങളോടുകൂടിയ നാരിയെ മൂന്നാമത്തെ മാസത്തിൽ ദൌഹൃദിനീ എന്നു പറയുന്നു. മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ ഗർഭധാരണം കഴിഞ്ഞു മൂന്നു പക്ഷം (=നാല്പത്തഞ്ചു് ദിവസം) കഴിഞ്ഞതൽ അഞ്ചാംമാസം തുടങ്ങുന്നതുവരെ (നാലരമാസം കഴിയുന്നതുവരെ) ആണു് ദൌഹൃദകാലം എന്നു പറയുന്നു.

പ്രാർത്ഥനായാശ്ച തീവ്രത്വാൽ കാമമഹിതമപ്യസ്യൈ ഹിതമു

പസംഹിതം ദദ്യാൽ । ദൌഹൃദവിമാനനാദ്ധി വായുഃ പ്രകുപിതോ-ന്തശ്ശരീരമനുചരൻ ഗർഭസ്യ വിനാശം വൈരൂപ്യം വാ കുര്യാൽ । ലബ്ധദൌഹൃദാ തു വീര്യവന്തം ചിരായുഷഞ്ച പുത്രം പ്രസൂതേ ॥

സാ — ഇത ദൌഹൃദകാലത്ത് അതിയായ അഭിലാഷത്തോടുകൂടി ചോദിക്കുന്നതായാൽ അപഥ്യമായ ആഹാരാദികളെക്കൂടി പഥ്യങ്ങളായവയോടിടകലർത്തി ഇഷ്ടംപോലെ ഗർഭിണിക്കു കൊടുക്കേണ്ടതാണ്. പഥ്യങ്ങളായവയെയാണാവശ്യപ്പെടുന്നതെങ്കിൽ അപ്പോൾതന്നെ അതു കൊടുക്കേണ്ടതാകുന്നു എന്നു പിന്നെ പറയേണ്ടതില്ലല്ലോ. അങ്ങിനെ ചെയ്യാതെ ദൌഹൃദകാലാഭിലാഷത്തെ അനാദരിച്ച് ആഗ്രഹമുള്ളതു കൊടുക്കാതപക്ഷം വായു കോപിച്ച് ശരീരത്തിന്റെ അന്തർഭാഗത്തിൽ കൂടി സഞ്ചരിച്ചിട്ട് ഗർഭത്തെ നശിപ്പിക്കുകയോ വൈരൂപ്യപ്പെടുത്തുകയോ ചെയ്യും. ദൌഹൃദത്തിങ്കൽ ആഗ്രഹിക്കപ്പെട്ട വസ്തുവിനെ ലഭിച്ചവളാകട്ടെ വീര്യവാനും ആയുഷ്മാനുമായ പുത്രനെ പ്രസവിക്കുകയും ചെയ്യും.

നാലാം മാസത്തിലെയും മറ്റും അവസ്ഥയെ പറയുന്നു:—

ചതുർത്ഥേംഗപ്രത്യംഗവിഭാഗഃ പ്രവ്യക്തതരോ ഗർഭഃ സ്ഥിരശ്ച ഭവതി । പഞ്ചമേ മനഃ പ്രതിബുദ്ധതരം ഭവതി മാംസശോണിതോപചയശ്ച । ഷഷ്ഠേ കേശരോമനഖാസ്ഥിസ്നായ്വാദീന്യഭിവ്യക്താനി ബലവർണ്ണോപചയശ്ച । സപ്തമേ സർവ്വാംഗസമ്പൂർണ്ണതാ ॥

സാ — നാലാം മാസത്തിൽ ഗർഭത്തിന്റെ എല്ലാ അവയവങ്ങളും പ്രത്യംഗങ്ങളും വിഭാഗങ്ങളാകയും ഗർഭം സുവ്യക്തമായും സ്ഥിരമായും ഭവിക്കയും ചെയ്യും. അഞ്ചാം മാസത്തിൽ മനസ്സ് നല്ലവണ്ണം പ്രതിബോധിക്കുകയും മാംസവും രക്തവും വർദ്ധിക്കയും ചെയ്യും. ആറാം മാസത്തിൽ കേശരോമം, നഖം, അസ്ഥികൾ, ഞരമ്പുകൾ മുതലായവ വ്യക്തങ്ങളായി ഭവിക്കയും ബലവും വർണ്ണവും വർദ്ധിക്കയും ചെയ്യും. ഏഴാമത്തെ മാസത്തിൽ സർവ്വാംഗങ്ങളും സമ്പൂർണ്ണങ്ങളായി ഭവിക്കും.

അഷ്ടമേ ഗർഭശ്ച മാതൃതോ ഗർഭതശ്ച മാതാ രസഹാരിണീഭിർവ്വാഹിനീഭിർമ്മുഹുർമ്മുഹുരോജഃ പരസ്പരമാദദാതേ । തസ്മാത്തദാ ഗർഭിണീ മുഹുർമ്മുദിതാ ഭവതി മുഹുർമ്ലാനാ തഥാ ഗർഭഃ । ഏവം ഗർഭസ്യ ജന്മ വ്യാപത്തിമത്തരാ ഭവതി । ഓജസോനവസ്ഥിതത്വാൽ । തഥാ ഗർഭസ്യ നിഷ്ക്രമണോന്മുഖസ്യ പരിവർത്തനാദീന്യനുഭവതഃ ഏ

രൌജസോ വിനാശഃ। യദ്യപി ച കിഞ്ചിൽകാലമന്യോന്യം പ്രസ്ഥാനം സ്യാത്തഥാപി നാന്യസ്യ വാ ഗർഭസ്യൗജസ്സംസ്കാരാനുവൃത്തികൃതമ്। ജനന്യാസ്തു സ്ഥിരൗജസ്ത്വാദേകദേശേന ഗർഭസംക്രാന്തത്വാദ് ഗ്ലാനിർഭവതി॥

സാ — എട്ടാമത്തെ മാസത്തിൽ മേൽപ്പറഞ്ഞ രസവാഹിനികളായ നാഡികളിൽക്കൂടെ ഗർഭം മാതാവിങ്കൽനിന്നും മാതാവ് ഗർഭത്തിങ്കൽനിന്നും വീണ്ടും വീണ്ടും ഓജസ്സിനെ സ്വീകരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. പ്രഭാവം ഹേതുവായിട്ടും വാതവശേനയും ഇങ്ങിനെ പരസ്പരം ഓജസ്സ് പരസ്പരം സംക്രമിക്കുമെന്നർത്ഥം. അതുകൊണ്ട് അന്ന് ഗർഭിണിയും ഗർഭവും വീണ്ടും വീണ്ടും ഹർഷത്തോടുകൂടിയവരായും അപ്രകാരംതന്നെ ഗ്ലാനന്മാരായും ഭവിക്കും. ഓജസ്സ് മാതാവിൽ നില്ക്കുമ്പോൾ മാതാവും ഗർഭത്തിങ്കൽ നില്ക്കുമ്പോൾ ഗർഭവും ഹർഷമുള്ളവരായിരിക്കുമെന്നും അതിനെ അല്ലാത്തപ്പോൾ ഗ്ലാനരായി ഭവിക്കുമെന്നും സാരം. ആകയാൽ അന്ന് (എട്ടാം മാസത്തിൽ) കുട്ടി ജനിക്കുന്നതായാൽ ആയതു വിനാശമുള്ളതായി ഭവിക്കും; ഓജസ്സ് മാതൃശരീരത്തെ പ്രാപ്തമായിരിക്കുന്ന സമയത്തു പ്രസവിച്ചാൽ ശിശു മരിക്കുമെന്നർത്ഥം. കാരണം ഓജസ്സ് അനവസ്ഥിതമായിരിക്കുന്നതുതന്നെ. ശിശുവിങ്കൽ അല്പമായ ഓജസ്സ് ഉണ്ടായിരുന്നാലും പ്രസവത്തിങ്കൽ നിഷ്ക്രമണത്തിന്നു തുടങ്ങുമ്പോൾ തിരിച്ചുവാ മറിച്ചില്ലാ മാറും അനവധിക്കണ്ടിവന്നതുകൊണ്ട് അതൊക്കെ കഴിയുമ്പോഴേക്ക് ഉണ്ടായിരുന്ന ഓജസ്സ് ക്ഷയിച്ചുപോകും. പ്രസവിച്ച ശിശുവിന്നു കുറച്ചുനേരം വീർപ്പുണ്ടായിരുന്നാൽക്കൂടി അതു സാരമില്ല. മുറിഞ്ഞുപോയതായ അവയവം അല്പനേരം ഇളകുന്നതുപോലെയാണത്. അത് ഓജസ്സിന്റെ സംസ്കാരാനുവൃത്തിനിമിത്തം ഉണ്ടാവുന്നതാകുന്നു. എന്നാൽ ഓജസ്സ് അവ്യവസ്ഥിതമായതുകൊണ്ട് അന്നു പ്രസവിച്ചാൽ അമ്മയും മരിക്കേണ്ടതല്ലേ എന്നാണെങ്കിൽ അല്ലെന്നു പറയുന്നു. ജനന്യാ ഇതി — അമ്മയുടെ ഓജസ്സ് ഉറച്ചതായതുകൊണ്ട് അത് ഏകദേശംകൊണ്ടുമാത്രം ഗർഭത്തിങ്കൽ സംക്രമിച്ചിരിക്കയാൽ അമ്മക്ക് ഗ്ലാനിമാത്രമേ ഭവിക്കയുള്ളൂ, മരണം വരികയില്ല. മാതാവിന്റെ ഓജസ്സ് ഗർഭത്തിൽ സംക്രമിച്ചിരിക്കുമ്പോൾ പ്രസവിച്ചാൽ ശിശു ജീവിക്കുമെന്നും, ഗർഭത്തിൽ സംക്രമിച്ചതു മാതാവിന്റെ ഓജസ്സിൽ ഒരു ചെറിയ അംശം മാത്രമാകയാൽ മാതാവ് മരിക്കുമെന്നു നിശ്ചയില്ലെന്നും സാരം.

അന്യേ പുനരാഹുഃ । നൈരൃതഭാഗത്വാദത്ര ഗർഭസ്യ മരണം । തസ്മാൽ പ്രസവപ്രതിഷേധാർത്ഥം സ്ത്രീ സ്നാതാ ശുചിർബ്രഹ്മചാരിണീ ദേവതാരാധനപരാ സ്യാൽ । മാംസൌദനബലിഞ്ചാത്ര നിർവ്വപേൽ । തസ്മിന്നേകദിവസാതിക്രാന്തേപി പ്രസവകാലമാഹുരാ സംവത്സരാൽ । അതഃ പരം വികാരീ ഭവതി ॥

സാ—ഒരുവിധം ആചാര്യന്മാർ (സുശ്രുതാദികൾ) ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു—എട്ടാംമാസം നൈരൃത(ഋക്ഷസഭാഗ)മായതുകൊണ്ടാണ് അന്നു പ്രസവിക്കുന്ന സമയം ശിശുവിന്നു മരണം ഭവിക്കുന്നത്; അല്ലാതെ ഓജസ്സിന്റെ അനവസ്ഥാനംകൊണ്ടല്ല. അതുകൊണ്ട് ഇങ്ങിനെയുള്ള കാലമായ എട്ടാംമാസത്തിൽ പ്രസവിക്കാതിരിക്കുവാൻവേണ്ടി ഗർഭിണി കുളിച്ച് ശുദ്ധയായി ബ്രഹ്മചാരിണിയായിരുന്നുകൊണ്ട് ദേവതാരാധനയെ ചെയ്തുപോരേണ്ടതാണ്. ഭൂതങ്ങൾക്ക് മാംസൌദനങ്ങളെക്കൊണ്ട് ബലിയെ കൊടുക്കുകയും വേണം. എട്ടാംമാസം കഴിഞ്ഞ് ഒരു ദിവസം കഴിഞ്ഞാലും പ്രസവകാലമായി എന്നും, ഈ പ്രസവകാലം തുടങ്ങി ഒരു സംവത്സരം തികയുന്നതുവരെയുമാണെന്നും പറയുന്നു. ഗർഭഗ്രഹണം മുതൽ ഒരു സംവത്സരംവരെ ഉള്ള കാലത്തിൽ ഒമ്പതാംമാസം മുതൽക്കു നാലുമാസം പ്രസവകാലമാണെന്നു പറയുന്നു. ഈ സമയം സംവത്സരം കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെയാകട്ടെ ഗർഭം കുക്ഷിയിങ്കൽ സ്ഥിതമായാൽ വികാരത്തെ ചെയ്യുന്നതായി ഭവിക്കും. [അന്യേപുനരാഹുഃ എന്നുള്ള മതത്തിൽ എട്ടാംമാസത്തിൽ പ്രസവിക്കുന്ന ശിശു മരിക്കുവാനുള്ള കാരണം ആ മാസത്തിന്റെ നൈരൃതഭാഗത്വമാണെന്നുള്ള അംശം ആചാര്യന്നു സമ്മതമാണെന്നു വരുന്നില്ല. പ്രസവകാലത്തെ സംബന്ധിച്ചേടത്തോളം ആചാര്യന്റെ മതവും ഇതുതന്നെയാണ്. ഇതിനെ ആചാര്യൻ പ്രതിഷേധിച്ചിട്ടില്ലല്ലോ.]

അനന്തരം ഗർഭം കുക്ഷിയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന സമ്പ്രദായവും നിഷ്ക്രമണസമ്പ്രദായവും എങ്ങിനെയാണെന്നറിയാനായി പറയുന്നു:—

ഗർഭസ്തു മാതുഃ പൃഷ്ഠാഭിമുഖോ ലലാടേ കൃതാഞ്ജലിഃ സങ്കുചിതാംഗോ ഗർഭകോഷ്ഠേ ദക്ഷിണപാർശ്വമാശ്രിത്യാവതിഷ്ഠതേ പുമാൻ । വാമം സ്ത്രീ മദ്ധ്യം നപുംസകം । തത്ര സ്ഥിതശ്ച ഗർഭോ മാതരി സ്വപന്ത്യാം സ്വപിതി പ്രബുദ്ധായാം പ്രബുദ്ധ്യതേ । പക്വതാമുപയാതേ ച ഗർഭസ്യ നിഃശ്വാസോച്ഛ്വാസ ഗർഭാശയോപസ്നേഹോപസ്വേദനൈർ വർദ്ധനമ് ॥

സാ—ഗർഭകത്തെ മാതാവിന്റെ പൃഷ്ഠഭാഗത്തേക്കഭിമുഖമായും നെററിയിൽ അഞ്ജലിബന്ധം ചെയ്തും അംഗങ്ങളെ ചുരുക്കിയും ആണ് ഗർഭകോഷ്ഠത്തിങ്കൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. ഇങ്ങിനെയാണ് എല്ലാവിധം ഗർഭത്തിന്റേയും സ്ഥിതി. എന്നാൽ പുരുഷപ്രജയാണെങ്കിൽ ഗർഭകോഷ്ഠത്തിന്റെ വലത്തുഭാഗത്തേക്ക് നീങ്ങിയും സ്ത്രീപ്രജയാണെങ്കിൽ ഇടത്തുഭാഗത്തേക്ക് നീങ്ങിയും നപുംസകമാണെങ്കിൽ മദ്ധ്യത്തിലായിട്ടുമാണ് സ്ഥിതിചെയ്യുക. അവിടെ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതായ ഗർഭം അമ്മ ഉറങ്ങുമ്പോൾ ഉറങ്ങുകയും ഉണരുമ്പോൾ ഉണരുകയും ചെയ്യും. ഗർഭനിഷേകാവസരം മുതൽക്കെ മാതാവിന്നധീനമായ വൃത്തിയോടുകൂടിയതാകയാലാണ് ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നത്. മാതാവിന്റെ ഗർഭാശയത്തിങ്കലുള്ള ഉപസ്നേഹവും ഉപസ്വേദവുമാണ് ഗർഭത്തിന്നുപജീവനസാധനം. ഉപസ്നേഹം=സ്നിഗ്ദ്ധത. ഉപസ്വേദം=ഉൾച്ചൂട്. ഇവ ആഹാരാശയത്തിങ്കലാകുന്നു.

തതോ വ്യക്തീഭൂതാംഗപ്രത്യംഗസ്യാസ്യ നാഭ്യാം പ്രതിബദ്ധാ നാഡീ നാഡ്യാമപരാ തസ്യാം മാതൃഹൃദയം। തതോ മാതൃഹൃദയാദാഹാരരസോ ധമനീഭിഃ സ്യന്ദമാനോഽപരാമുപൈതി। തതഃ ക്രമേണ നാഭിം। തതോഽസ്യ സ പുനരഗ്നിനാ പക്വാശയസ്ഥകായാഗ്നിനാ പച്യമാനഃ പ്രസാദമലാഖ്യധാതുപുഷ്ടികരഃ സമ്പദ്യതേ। യഥാ കേദാരകുല്യാപരകേദാരസ്യൈഹോ രസ ഏവ ച പശ്ചാദ്ധാതുഃ॥

സാ—ഇത ഗർഭം വ്യക്തീഭവിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്ന അംഗപ്രത്യംഗങ്ങളോടുകൂടിയതായ അവസ്ഥയിൽ മാതാവിന്റെ ആഹാരരസമായ രസമെന്നുപേരായ ധാതുവാണ് അതിന്നു പുഷ്ടികരമായി പരിണമിക്കുന്നത്. അതെങ്ങിനെയെന്നാൽ—ഗർഭത്തിന്റെ നാഭിയിൽ ഒരു നാഡി (കുഴൽ) കെട്ടപ്പെടുകയും, അതിനോടു കൂടാതെ അപര(=ഗർഭാശയം) കൂടി കെട്ടപ്പെടുകയും, അതിങ്കൽ മാതാവിന്റെ ഹൃദയം കൂടി ബന്ധിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. അപ്പോൾ മാതാവു ഭക്ഷിക്കുന്നതായ ആഹാരത്തിന്റെ രസം മാതാവിന്റെ ഹൃദയത്തിൽനിന്ന ധമനികളിലൂടെ ഒലിച്ച് അപരയിൽ ചെന്നുചേരുന്നു. അവിടെനിന്ന ക്രമത്തിൽ നാഭിയിലും ചെല്ലുന്നു. ഇങ്ങിനെ മാതാവിന്റെ ഗർഭത്തിന്റെ കായാഗ്നിസ്ഥാനത്തിങ്കൽ എത്തിച്ചേരുന്നു. പിന്നെ അതു ഗർഭത്തിന്റെ കായാഗ്നികൊണ്ടു പച്യമാനമായിട്ട് പക്വാശയത്തിങ്കൽ സംബന്ധിച്ച് ധാതുക്കൾക്കു പുഷ്ടികരമായി ഭവിക്കുന്നു. ഈ ആഹാരരസം വളരെ കുറച്ചു

ഉള്ളവെങ്കിലും അതിന്നു പ്രസാദം (=കൊഴുപ്പ്) ധാതുക്കളുള്ളതുകൊണ്ട് അതു പുഷ്ടികരമായി ഭവിക്കും. അപ്രകാരം ഗർഭാശയത്തിന്ന് രോമകൂപങ്ങളിലൂടെ പ്രവിശ്യമായ ഉപസ്നേഹവും പുഷ്ടികരമായി ഭവിക്കുന്നു. മാതാവിന്റെ ആഹാരരസംതന്നെ പയസ്സ് (=പാൽ) ആയി ഭവിച്ചിട്ട് ജാതനായ ഗർഭത്തിന്നും ധാതുപുഷ്ടിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നതായി തീരുന്നു.

അജാതസ്യ സാക്ഷാദന്നപാനാനുപ്രവേശാഭാവാദല്പത്വാച്ച തസ്യ ഗർഭസ്യ സ്ഥൂലമലാസംഭവഃ । ഏവം ജഠരസ്ഥോ ഗർഭോ ജന്മകാലേ തു പ്രസൂതിമാരുതയോഗാത് പരിവൃത്ത്യാവാക്ശിരാ നിഷ്ക്രാമത്യനു ചാപരാ ച്യുതാ മാതൃഹൃദയാൽ । ഏഷാ പ്രകൃതിഃ । വികൃതിരതോന്യഥാ ॥

സാ—ഗർഭസ്ഥനായ ശിശുവിന്നു സാക്ഷാത്തായി അന്നപാനങ്ങൾ ഇല്ലാത്തതുകൊണ്ടും മേൽപ്പറഞ്ഞപ്രകാരം മാതാവിന്റെ അന്നപാനങ്ങളിൽനിന്നു കിട്ടുന്ന രസം അല്പം (=കലർപ്പില്ലാത്തത്; പ്രസാദം) ആയതുകൊണ്ടും ഗർഭത്തിന്നു സ്ഥൂലമായ മലം ഉണ്ടാകയില്ല. ഇപ്പറഞ്ഞപ്രകാരം ജഠരസ്ഥിതമായ ഗർഭം ജനനകാലത്തിങ്കൽ പ്രസവവായുവിന്റെ സംയോഗത്താൽ പരിവർത്തനം ചെയ്തിട്ട് (=തിരിഞ്ഞിട്ട്) തല കീഴായി നാഭിയിലേക്കഭിമുഖമായി ഭവിച്ചിട്ട് പുറത്തേക്കു വരുന്നു. ഗർഭം നിഷ്ക്രമിച്ചതിന്റെ പിന്നാലെ അപരയും മാതാവിന്റെ ഹൃദയത്തിൽ നിന്നു ച്യുതമായിട്ടു പുറത്തേക്കു പോരുന്നു. ഇതാണ് പ്രകൃതി. ഇങ്ങിനെയല്ലാതെ വരുന്നതായാൽ അതു വികൃതിയാകുന്നു. ഗർഭമുണ്ടായതിന്നുശേഷം പ്രസവംവരെ എല്ലാം സ്ഥിതികൾ വരുന്ന പ്രകാരത്തിലുള്ള അങ്ങിനെയെല്ലാം ഭവിക്കുന്നതു പ്രകൃതിയും അങ്ങിനെയല്ലാതെ ഭവിക്കുന്നതു വികൃതിയുമാണെന്നു സാരം.

ഇനി ഗർഭസ്ഥനായ ശിശു ആണോ പെണ്ണോ നപുംസകമോ എന്നറിവാനുള്ള ലക്ഷണം പറയുന്നു:—

തത്ര യാ ദക്ഷിണം പാദം പൂർവ്വമതിസരതി ദക്ഷിണശ്ച ബാഹുശ്ച പയസാ സ്തനഃ പൂര്യതേ തത്സ്ഥാനേ ച പ്രാക്കർമ്മോ ദൃശ്യതേ അത്യർത്ഥം ദക്ഷിണകുക്ഷിഃ പരിമണ്ഡലോ ഗർഭഃ പുന്നാമഭിർദ്രവ്യൈർദ്ദോഹളിതാ പുന്നാമധേയാംശ്ച സ്വപ്നാൻ പശ്യതി പ്രസന്നമുഖവർണ്ണാ തീക്ഷ്ണക്ഷുദ്ദോഹദവതീ പുരുഷനാമാഭിലാഷിണീ ച സാ പുത്രം പ്രസൂതേ തദ്വിപര്യയേ കന്യാം സംകരേ ച നപും

സകൃത് । പ്രസൂതാ നാരീ യല്ലിംഗമംഗം ബാഹ്യദ്രവ്യം വാ പരാമൃശതി തല്ലിംഗമസ്യാ ഗർഭമാദിശേൽ ॥

സാ — യാതൊരു സ്ത്രീ വലത്തുകാൽ മുമ്പിൽവെച്ച് സഞ്ചരിക്കുന്നു, യാതൊരുവളുടെ വലത്തെ കൈ അധികം ബലമുള്ളതായി ഭവിക്കുന്നു, യാതൊരുവൾ വലത്തുഭാഗംകൊണ്ടു വ്യാപരിക്കുന്നു, യാതൊരുവളുടെ വലത്തെ മുലയിൽ ആദ്യം പാൽ കാണപ്പെടുന്നു, യാതൊരുവളുടെ കുക്ഷി വലത്തുഭാഗം ഉയൎന്നതായിരിക്കുന്നു, യാതൊരുവളുടെ ഗർഭം പരിമണ്ഡലം (വട്ടം) ആയിരിക്കുന്നു, യാതൊരുവൾ പുല്ലിംഗനാമങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ കാണുന്നതിലും കേൾക്കുന്നതിലും അവയെപ്പററി ചോദിക്കുന്നതിലും താല്പൎയ്യമുള്ളവളായും പുല്ലിംഗനാമങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ ഭക്ഷ്യമായി കിട്ടേണമെന്നു മോഹമുള്ളവളായും ഭവിക്കുന്നു, യാതൊരുവൾ പുല്ലിംഗനാമങ്ങളായവയെ സ്വപ്നത്തിൽ കാണുന്നവളും, പ്രസന്നങ്ങളായ മുഖത്തോടും വൎണ്ണത്തോടും കൂടിയവളും തീക്ഷ്ണമായ വിശപ്പോടുകൂടിയവളും ഉത്സാഹിയുമായി രോഗമില്ലായ്മയോടുകൂടിയവളും പുരുഷസംഗത്തിങ്കൽ ആഗ്രഹമില്ലാത്തവളും പുത്രനെ പ്രസവിക്കുന്നു. ഇതിന്നു വിപരീതമായിരുന്നാൽ കന്യകയെയാണ് പ്രസവിക്കുക. വൈപരീത്യത്തിങ്കൽ വലത് എന്നു പറഞ്ഞേടത്തെല്ലാം ഇടത് എന്നും, പുന്നാമമെന്നു പറഞ്ഞേടത്തെല്ലാം സ്ത്രീനാമമെന്നും, പരിമണ്ഡലസ്ഥാനത്തു ദീർഘമെന്നും, തീക്ഷ്ണസ്ഥാനത്തു മന്ദമെന്നും, ഉത്സാഹമെന്നിടത്ത് അധോമുഖമെന്നും, പുരുഷാനിച്ഛാസ്ഥാനത്തു പുരുഷാഭിലാഷമെന്നും ഗ്രഹിക്കേണം. സ്ത്രീപുരുഷപ്രസവലക്ഷണങ്ങൾ രണ്ടും മിശ്രമായിരുന്നാൽ നപുംസകത്തെയും പ്രസവിക്കും. ഗർഭിണി പ്രസവിക്കുന്നത് എന്തു കുട്ടിയായിരിക്കുമെന്നു ആരെങ്കിലും ചോദിക്കുന്ന സമയത്ത് ഗർഭിണി ഏതുലിംഗത്തിലുള്ള അവയവത്തെയോ ബാഹ്യവസ്തുവിനെയോ സ്പർശിക്കുന്നുവോ ആ ലിംഗത്തോടുകൂടിയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കുമെന്നും ആദേശിക്കണം. ശേഷം സ്പഷ്ടം.

യദാ തു മാർഗ്ഗഗോ വായുർഗർഭസ്യ രസവാഹിനി സ്രോതസി ശോഷയതി തദാ വാതരോഗീ ഹീനാംഗോ വാ ജായതേ । ബഹൂനി വാ വർഷാണ്യുദരേ തിഷ്ഠതി ॥

സാ — രോഗാദികാരണം, വാതകോപം മുതലായവ കാരണം ഗർഭശരീരത്തിന്നു ദോഷം വരുമെന്നു പറയുന്നു — വായു തന്റെ മാർഗ്ഗത്തെവിട്ട് അന്യമാർഗ്ഗഗനായിട്ട് ഗർഭത്തിന്റെ രസവാഹികളായ സ്രോതസ്സുകളെ

ശോഷിപ്പിക്കുന്നതായാൽ ശിശു വാതരോഗിയായോ അംഗവൈകല്യമുള്ളവനായോ ഭവിക്കും. അല്ലെങ്കിൽ സ്വഭാവം ഹേതുവായിട്ടു ഗർഭം പൂർണ്ണമാകാതിരിക്കും; തന്നിമിത്തം ഗർഭം അനേകവൎഷകാലം ഉദരത്തിങ്കൽ സ്ഥിതിചെയ്യു എന്നും വരാം.

യദാ സ്ത്രീപുംസയോസ്സംയോഗേ വാതേന നിഷ്പ്രതം ബീജം പതതി തയോസ്സമാംശം സംശുഷ്യതി യദാ ച ബീജം ഭഗേ ദുഷ്യതി തദാ വിപ്രകൃതിർദ്വിവിധോ നപുംസകം ഭവതി ॥

സാ—യാതൊരിക്കൽ സ്ത്രീപുരുഷന്മാർക്ക് ഒരേ സമയത്തുതന്നെ രതിസമാപ്തി എന്ന കാൎയ്യം ഭവിക്കുകയോ, രണ്ടുപേരുടേയും ബീജം സമപരിമാണമായും സമരൂപ(ചാരിത്രകൾ)മായും ഭവിക്കുകയോ, ബീജം ഭഗത്തിങ്കൽ ദുഷിക്കുകയോ (ബീജാശയങ്ങൾ ദുഷിക്കുക എന്നു സാരം. ഇങ്ങിനെ വന്നാൽ ബീജത്തിനു പുരുഷനെന്നോ സ്ത്രീയെന്നോ ഉള്ള വിശേഷത്തിന്റെ പ്രയോജകത്വം ഇല്ലാതെയാകും. ഇങ്ങിനെ വരുന്നതു ദോഷകോപത്തിനാലും വല്ല കാരണംകൊണ്ടുമായിരിക്കും) ചെയ്യുന്നുവോ അപ്പോൾ ശിശു വിപ്രകൃതി (ചിഹ്നമെങ്കിലും ഉഭയസ്വരൂപം) ആയും വികൃതസ്വരൂപമായും നപുംസകമായിരിക്കും. അല്ലാത്തപക്ഷം സ്ത്രീകാൎയ്യത്തെയും പുരുഷകാൎയ്യത്തെയും ചെയ്യുന്നതായ നപുംസകം ഭവിക്കുമെന്നു സാരം.

യദാ സ്ത്രീ പ്രഥമം കൃതാൎത്ഥാ ഭവതി തതഃ പുരുഷേണ പശ്ചാദുപക്രാന്തസ്യാപി സ്ത്രിയാ വാതേന വിളംബിതകരോതി പുംസ്യപ്രവൃത്തിം തദാ വാതേന്ദ്രിയം ഭവതി । തദേവ വാതഷണ്ഡമാഖ്യാതം ॥

സാ—സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ ചേൎന്നു സംഗമിക്കുമ്പോൾ സ്ത്രീ പുരുഷനെക്കാൾ മുമ്പിൽ കൃതാൎത്ഥ (രതി അവസാനിച്ചവൾ) ആയി ഭവിക്കുന്നതായാൽ അപ്പോൾ സ്ത്രീയുടെ തൃപ്തിക്കുശേഷം പുരുഷനാൽ ഉൽസൃഷ്ടമായ ശുക്ലത്തെ വായു വിഘടിപ്പിക്കും. സ്ത്രീ രതികൊണ്ടുണ്ടായ സന്തോഷംകൊണ്ടു മനസ്സിളകി ചലിക്കാതിരിക്കുന്നതിനാലാണ് വരുന്നതു. എന്നല്ല ആ വായു പുരുഷന്റെ പുംസ്ത്വപ്രവൃത്തിയുള്ള ശുക്ലത്തെ തടയുകയും ചെയ്യും. ഇങ്ങിനെ ഭവിക്കുമ്പോൾ ഉണ്ടായ ഗർഭം നപുംസകമായിത്തീരും. അതിനു വാതേന്ദ്രിയം എന്നു പ്രത്യേകമായ പേരാണു. ഇങ്ങിനെ ഉണ്ടായ നപുംസകം മൈഥുനം ചെയ്യുമ്പോൾ ഇന്ദ്രിയത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തു വെറും വായുവായിരിക്കും പോകുന്നതു.

യദാ തു കാർശ്യാന്നോപഹന്തി അനുപഹതാനി വാ സ്രോതോമുഖാ പിധത്തേ തദാ സംസ്കാരവാഹ്യം ഭവതി । തത്ര സംസ്കാരോ വാജീകരം വസ്ത്യഭ്യംഗവ്യവഹാരശ്ചേതോഹർഷണാനി ച । താനി ഹി ശുക്രേ ബലമാദധാനാനി സ്രോതാംസ്യസ്യാപ്യായന്തീതി ।

സാ—യാതൊരിക്കൽ കൃശമായ വരതം മുമ്പാണ്ടെ പ്രകാരം ശുക്ലത്തെ സമഗ്രമായി ഉപഹനിക്കാതെ അല്പംമാത്രം ഉപഹനിക്കുകയോ, അല്ലെങ്കിൽ ശുക്ലത്തിന്ന ഉപഹനനം ചെയ്യാതെ കണ്ട് സ്രോതോമുഖത്തെ മൂടുകമാത്രം ചെയ്കയോ ചെയ്യുന്ന അപ്പോൾ ഉണ്ടാകുന്ന ഗർഭം സംസ്കാരവാഹ്യം എന്ന പ്രത്യേകനാമത്തോടുകൂടിയ നപുംസകമായി ഭവിക്കും. സംസ്കാരമെന്നാൽ വാജീകരണങ്ങളായ യോഗങ്ങളും വസ്തികളും അഭ്യംഗങ്ങളും മനസ്സിനെ ഹർഷിപ്പിക്കുന്നവയായ ഇതരവസ്തുക്കളും ആകുന്നു. ഇവകൾ ശുക്ലത്തിങ്കൽ ബലംകൊടുത്ത് സ്രോതസ്സുകളെ തുറപ്പിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണ് ഇവയെ സംസ്കാരമെന്ന പറയുന്നത്, സംസ്കാരവാഹ്യം എന്ന ചൊല്ലുവാൻ ഇവക സംസ്കാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു പ്രയോജനമില്ലാത്ത നപുംസകം എന്നർത്ഥം. എന്തു സംസ്കാരം ചെയ്താലും ആ സന്താനത്തിന്ന സ്ത്രീഗമനശക്തി ഉണ്ടാകയില്ലെന്ന സാരം.

യദാല്പബീജോല്പബലഃ പുമാനുദ്വേഗഃ സ്ത്രീദോഷയുക്തോന്യകാമോ വാ രത്യാം വ്യവായപ്രതിഘാതം കരോതി യദാ വാ നാരീ പുംസസ്ത്വദാസേക്യം നാമ ഭവതി । തച്ഛുക്രാസ്വാദനാദ്ധ്വജോച്ഛ്രായം ലഭതേ ॥

സാ—അല്പബീജനായോ അല്പബലനായോ ഉദ്വേഗനായോ സ്ത്രീദോഷത്തോടുകൂടിയവനായോ അന്യസ്ത്രീയിൽ കാമത്തോടുകൂടിയവനായോ രതിചെയ്ത് പുരുഷൻ സ്ത്രീയുടെ രതിക്ക പ്രതിബന്ധം വരുത്തുകയോ, അല്ലെങ്കിൽ ഈ അല്പബീജതാദികളോടുകൂടിയ സ്ത്രീ രതിചെയ്ത് പുരുഷന്റെ രതിക്ക പ്രതിബന്ധം വരുത്തുകയോ ചെയ്താൽ ആ ഗർഭിച്ചുണ്ടാകുന്ന ശിശു ആസേക്യം എന്ന പേരോടുകൂടിയ ഒരു പ്രത്യേകമായ നപുംസകമായി ഭവിക്കും. ആസേക്യത്തിന്ന തന്റെയോ അന്യന്റെയോ ശുക്ലം വായിൽ ആക്കി ആസ്വദിച്ചാൽ മാത്രമേ ലിംഗം ഹർഷിച്ച് പൊങ്ങുകയുള്ളൂ. വായിൽ ശുക്ലത്തിന്റെ ആസേചനത്തെ അപേക്ഷിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ആസേക്യം എന്ന പേർ കൊടുത്തിരിക്കുന്നു.

യദാ പുനർദ്വാവപി ഭവതഃ സ്ത്രീപുംസൗ തദ്വിധൗ തദാ വക്രധ്വജോ ഭവതി । തസ്യ നൈവ ധ്വജഃ സ്മൃതഃ ॥

സാ—യാതൊരിക്കൽ സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ രണ്ടുപേരും മേൽപ്പറയപ്പെട്ട അല്പവീര്യതാദികളോടുകൂടിയവരായിരിക്കയും അന്യോന്യം രതിപ്രതിബന്ധകത്തെ ചെയ്യുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അപ്പോൾ വക്രധ്വജം എന്നു പേരോടുകൂടിയ ഒരു പ്രത്യേകതരം നപുംസകമാണുണ്ടാവുക. വക്രധ്വജത്തിന്ന് ലിംഗം (ധ്വജം) സ്തംഭിക്കുകയില്ല; ചരിഞ്ഞിരിക്കയേ ഉള്ളൂ. ആകയാൽ സ്ത്രീഗമനസാമർത്ഥ്യം ഉണ്ടാകയില്ല.

യദാ പൂതിയോന്യാം സ്ത്രിയാം ഗർഭോ ഭവതി തൽ സൌഗന്ധികാഖ്യം ഭഗലിംഗഗന്ധേന ബലം ലഭേത ॥

സാ—പൂതിയോനി എന്നു പേരായ യോനിരോഗമുള്ള സ്ത്രീക്ക് (ഇങ്ങിനെയുള്ളവളുടെ യോനിക്ക് ദുർഗ്ഗന്ധമുണ്ടായിരിക്കും) ഗർഭമുണ്ടാകുന്നതായാൽ അതിൽ ഉണ്ടാകുന്ന ശിശു സൌഗന്ധികനെന്ന പേരുള്ള ഒരുതരം നപുംസകമായി ഭവിക്കും. സൌഗന്ധികനെന്നാൽ സുഗന്ധത്തെ അപേക്ഷിക്കുന്നവൻ എന്നർത്ഥമാകുന്നു. സൌഗന്ധികത്തിന്ന് സ്ത്രീഗമനത്തിൽ ബലം കിട്ടുന്നതെങ്കിൽ ലിംഗത്തിന്റേയോ യോനിയുടേയോ ഗന്ധത്തെ ആഘ്രാണിച്ചിട്ടുവേണം.

യദാ ത്വീർഷ്യാഭിഭൂതൌ മന്ദഹർഷൌ സംസൃജ്യേതേ തദേർഷ്യാരതിസംജ്ഞം । തസ്യ പരം മിഥുനീഭൂതം ദൃഷ്ട്വാ മൈഥുനപ്രവൃത്തിർഭവതി ॥

സാ—സ്ത്രീപുരുഷന്മാർ രണ്ടുപേരും അന്യോന്യം ഈർഷ്യയോടുകൂടിയവരായും ഹർഷം കുറഞ്ഞവരായും സംഗമം ചെയ്യുന്നതായാൽ അതിലുണ്ടാകുന്ന ഗർഭം ഈർഷ്യാരതി എന്ന ഒരുതരം നപുംസകമായി ഭവിക്കും. ഈ നപുംസകത്തിന്ന് മറ്റൊരാൾ മൈഥുനം ചെയ്യുന്നതു കണ്ടാലേ മൈഥുനത്തിൽ പ്രവൃത്തി ഭവിക്കയുള്ളു.

യദാ പുരുഷസ്യ ഗർഭസ്യ വായ്വഗ്നിദോഷാദ്വൃഷണനാശസ്തദാ വാതഷണ്ഡകത്വം ഭവതി । ഏതാഃ കർമ്മവൈചിത്ര്യാദഷ്ടൗ ഷണ്ഡയോനയോ സംഭവന്തി കഥിതാഃ ॥

സാ—യാതൊരിക്കൽ പുരുഷനായ ഗർഭത്തിന്റെ സംഭവകാലത്ത് വായുവിന്റേയും അഗ്നിയുടെയും ദോഷം ഹേതുവായിട്ട് വൃഷണത്തിന്ന് നാശം ചെയ്യപ്പെടുന്നു, അപ്പോൾ വാതഷണ്ഡകം എന്നു പേരായ നപുംസകം ഭവിക്കും. ഇപ്രകാരം എട്ടുമാതിരി ഷണ്ഡയോനികൾ (പ്ര

പുംസകങ്ങൾ) അന്യോന്യം കലൎന്നുകൂടാതെ പറയപ്പെട്ടു. ഇവയെല്ലാം പലപ്രകാരത്തിലുള്ള പൂൎവ്വജന്മകൎമ്മങ്ങളുടെ പരിപാകംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്നവയാകുന്നു.

ഇനിയും സ്ത്രീപുരുഷഗൎഭാവസ്ഥകളിൽ ബീജദോഷംകൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ചില വിശേഷങ്ങളെ കാണിക്കുന്നു:—

യദാ ഹി സ്ത്രിയാഃ ശോണിതഗൎഭാശയസ്ഥം ദോഷാഃ കിഞ്ചിൽ പ്രദൂഷയന്തി തദാ യോ ഗൎഭോ ഭവതി തസ്യ ഗൎഭസ്യ യസ്യ യസ്യ മാതൃജസ്യാവയവസ്യ ബീജേ ബീജാംശേ വാ ദോഷൈഃ പ്രകോപാദുപഹൃതോ തം തമവയവം വികൃതിരാവിശതി ॥

സാ—യാതൊരിക്കൽ വാതാദികളായ ദോഷങ്ങൾ ദുഷ്ടങ്ങളായിട്ട് സ്ത്രീയുടെ ബീജോല്പത്തിസ്ഥാനമായ രക്തത്തെയും ഗൎഭാശയത്തെയും ദുഷിപ്പിക്കുന്നുവോ അപ്പോൾ മാതൃജമായ അംഗത്തിന്നു വികാരം ഭവിക്കുന്നു. ഇവിടെ രക്തഗൎഭാശയങ്ങളെ ദുഷിപ്പിക്കുന്നതു സാകല്യേനയായും ഏകദേശംകൊണ്ടു മാത്രമായും വരാം. സാകല്യേന ദുഷിപ്പിക്കുന്നപക്ഷം ഗൎഭം ഉണ്ടാവുകതന്നെ ചെയ്യില്ല. അംശമാത്രത്തിങ്കലാണ് ദുഷ്ടതയെങ്കിൽ രക്തകാരണമായ സ്ത്രീഗൎഭത്തിന്റെ ഗൎഭാശയാദികളായ മാതൃജ അവയവങ്ങളിൽ ഏതേതാണെങ്കിലും ദുഷ്ടത ഭവിക്കുന്നത് അതാതു മാതൃജാവയവങ്ങളിൽ ദോഷം കോപിച്ച് വികാരത്തെ ഉണ്ടാക്കും; രക്തവും ഗൎഭാശയവും ദുഷിച്ചാൽ രക്തം ഗൎഭാശയം മുതലായിട്ടു യാവ ചില മാതൃജാവയവങ്ങളുണ്ടോ അതിന്റെ ബീജാംശമായി യാതൊരു മാതൃശോണിതഭാഗമുണ്ടോ അതിന്റെ അംശത്തിങ്കൽ ദോഷപ്രകോപവും തന്നിമിത്തം തജ്ജന്യാവയവത്തിങ്കൽ വികാരവും ഉണ്ടാകുമെന്നു സാരം. ഇതിനെത്തന്നെ താഴെ സവിസ്തരം പ്രദൎശിപ്പിക്കുന്നു.

യദാ ഹ്യസ്യാഃ ശോണിതാഖ്യേ ബീജേ ഗൎഭാശയബീജഭാഗനിൎവൃത്തകം ബീജം പ്രദുഷ്യതി തദാ വന്ധ്യാം ജനയതി । യദാ ത്വസ്യാ അവയവസ്തദാ പൂതിപ്രജാം । തസ്യാ ജാതം ജാതം മ്രിയതേ ॥

സാ—സ്ത്രീഗൎഭത്തിങ്കൽ സ്ത്രീയുടെ ഗൎഭാശയത്തിങ്കലുള്ള ശോണിതം എന്നിന്നു ഗൎഭനിൎവൃത്തകമായ ബീജം സാകല്യേന ദുഷ്ടമായിരിക്കുന്ന പക്ഷത്തിൽ അതിങ്കലുണ്ടാകുന്ന സ്ത്രീപ്രജ വന്ധ്യ(=പ്രസവിക്കാത്തവൾ)ആയിരിക്കും. സാകല്യേന ദുഷിക്കാതെ അവയവമാത്രമേ ദുഷിച്ചിട്ടുള്ളൂ എന്നതിൽ അതിലുണ്ടാകുന്ന സ്ത്രീ പൂതിപ്രജയായി ഭവിക്കും. (പൂതിപ്രജാ = പൂതിയായ പ്രജയോടുകൂടിയവൾ. പൂതി = ക്ലിന്നാ. ക്ഷീണാ. പ്രജാ=സ

ന്നാണ്) ആ സന്താനത്തിനുണ്ടാകുന്ന കുട്ടികളെല്ലാം മരിച്ചുപോകയും ചെയ്യും. [‘ജാതം ജാതം’ എന്നുള്ള ലിംഗവിശേഷംകൊണ്ട് നപുംസകമെന്നും കിട്ടുന്നു.]

യദാ പുനഃ സോഽവയവഃ സ്ത്രീകരാണാഞ്ച ശരീരസംശ്രയാണാമയോഗ്രസ്തനാദീനാം നിവ്വൃത്തകാ യേ ബീജാംശാസ്തേഷാമേകദേശസ്തദാ സ്ത്ര്യാകൃതിപ്രായാമസ്ത്രീം വാർത്താം നാമ ജനയതി । താം സ്ത്രീവ്യാപദമാചക്ഷതേ ॥

സാ—യാതൊരിക്കൽ ആ അവയവ (അതായത് മുമ്പത്തെ ബീജഭാഗമായ അവയവം) ത്തിന്റേയും മുമ്പു പറയപ്പെട്ടവയും ശരീരസംശ്രയങ്ങളുമായ അയോഗ്രസ്തനാദി മുതലായ സ്ത്രീകരനിവ്വൃത്തകരാവയവങ്ങളുടെ നിവ്വൃത്തകങ്ങളായ ബീജാംശങ്ങളുടേയും ഏകദേശം ദുഷിക്കപ്പെടുന്നുവോ അപ്പോൾ വാർത്താ എന്ന പേരായ സ്ത്രീപ്രജയെ ജനിപ്പിക്കുന്നു. ആ പ്രജ മിക്കവാറും സ്ത്രീയുടെ ആകൃതിയുള്ളതും, എന്നാൽ സ്ത്രീയെക്കൊണ്ടുള്ള കാര്യത്തെ ചെയ്യാത്തതുകൊണ്ട് സ്ത്രീയല്ലാത്തതുമായിരിക്കും. ഇങ്ങിനെയുള്ള ‘വാർത്ത’ യെ സ്ത്രീവ്യാപത്ത് എന്നും പറയുന്നു. ഇതിനെ സ്ത്രീബീജദോഷമൂലകങ്ങളായ വികൃതികൾ പറയപ്പെട്ടു. ഇനി പുരുഷബീജദോഷംകൊണ്ടുള്ളവയെ പറയുന്നു.

ഏവമേവ പുംസോ യദാ ശുക്രാഖ്യേ ബീജേ ബീജം പ്രദുഷ്യതീത്യാദി യോജയേദ്വന്ധ്യം പൂതിപ്രജം തഥാ പുരുഷാകൃതിപ്രായമപുരുഷം തൃണപൂളികം നാമ ജനയതി । ഇത്യേതേ മാതൃജാനാം പിതൃജാനാഞ്ചാവയവാനാം വികൃതിവ്യാഖ്യാതാ ॥

സാ—ഇപ്രകാരം സ്ത്രീയുടെ രക്തമെന്ന ബീജത്തിൽ ഗർഭാശയനിവ്വൃത്തകമായ ബീജാംശം ദുഷിക്കുന്നതുപോലെതന്നെ പുരുഷന്റെ ശുക്ലമെന്ന ബീജത്തിങ്കൽ ശുക്ലാശയനിവ്വൃത്തകമായ ബീജം ദുഷിക്കുന്നു എന്നു മുതലായി മുമ്പത്തെപ്രകാരം എല്ലാം യോജിപ്പിച്ചുകൊള്ളണം. ആകയാൽ വന്ധ്യയായ സ്ത്രീപ്രജയെ സ്ത്രീ ജനിപ്പിക്കുന്നതുപോലെ വന്ധ്യനായ പുരുഷനെ പുരുഷനും ജനിപ്പിക്കുന്നു. വന്ധ്യൻ-പുത്രനുണ്ടാകാത്തവൻ. സ്ത്രീ പൂതിപ്രജയെ എന്നപോലെ പുരുഷൻ പൂതിപ്രജനേയും ജനിപ്പിക്കും. (ഇവന്നുണ്ടാകുന്ന കുട്ടികളെല്ലാം മരിക്കും) ആ പ്രകാരംതന്നെ പ്രായേണ പുരുഷാകൃതിയുള്ളവനും അപുരുഷനുമായ തൃണപൂളി എന്ന പുരുഷനേയും (സ്ത്രീ വാർത്തയെ എന്നപോലെ) ജനിപ്പിക്കും. ഇവൻ ആകൃതികൊണ്ടു പുരുഷനും കാര്യംകൊണ്ട് അപുരുഷ

നുഭവിക്കും, ഇപ്രകാരം മാതൃജങ്ങളും പിതൃജങ്ങളുമായ അവയവങ്ങൾക്കുണ്ടാകുന്ന വികാരം പറയപ്പെട്ടു.

ഏവം സാത്മ്യജാനാം രസജാനാം സത്വജാനാംച്ചാവയവാനാം വികൃതിർവ്യാഖ്യാതാ ഭവതി । യസ്യ യസ്യ ഹ്യംഗാവയവസ്യ ബീജേ ബീജാംശേ വാ ഉപതപ്തിർഭവതി തസ്യ തസ്യാംഗാവയവസ്യ വികൃതിരുപജായതേ । നോപജായതേ ത്വനുപതാപാത് ॥

സാ—ഇതുപോലെതന്നെ സാത്മ്യജങ്ങളും രസജങ്ങളും സത്വജങ്ങളുമായ അവയവങ്ങൾക്കുണ്ടാകുന്ന വികാരവും പറയപ്പെട്ടു. സാത്മ്യജങ്ങൾ=ആയുരാരോഗ്യാദികൾ. രസജങ്ങൾ=ശരീരസ്ഥൈര്യസംഹതാദികൾ. സത്വജങ്ങൾ=ശൌചാദികൾ (ഇവ അദ്രവ്യങ്ങളായ അവയവങ്ങളാണ്. ഇവയെ അംഗവിഭാഗത്തിൽ വിവരിക്കും) സാത്മ്യം, രസം, സത്വം എന്നിവയാകുന്ന കാരണങ്ങൾ നാനാപ്രകാരത്തിൽ ദുഷിച്ചാൽ തൽകാര്യങ്ങളായ അവയവങ്ങൾക്കും പലപ്രകാരത്തിലുള്ള വികാരം ഭവിക്കുമെന്ന സാരം. എന്നുതന്നെയല്ല, ഏതേതു അംഗാവയവത്തിന്റെ ബീജത്തിലോ ബീജാംശത്തിലോ ഉപതാപം ഭവിക്കുന്നുവോ അതാതു അംഗാവയവത്തിനു വികാരം ഭവിക്കും. ഉപതാപം ഭവിക്കാത്തപക്ഷം വികാരമുണ്ടാകയുമില്ല.

യദാ ച ഖലു ഗർഭിണ്യനാരതമേവ വാതളാന്യാസേവേത തദാസ്യാ വായുഃ പ്രകുപിതഃ ശരീരമനുസർപ്പൻ ഗർഭാശയമുപതിഷ്ഠമാനോ ഗർഭസ്യ ജഡബധിരമൂകമിന്മിണഗദ്ഗദഖഞ്ജകുബ്ജവാമനഹീനാംഗാധികാംഗചാപല്യം വാ വാതവികാരം കരോതി । തഥാ വായുവത് പിത്തമപി ഖലതിപലിതശ്മശ്രുഹീനതാതാമ്രനഖകേശരോമപൈംഗല്യാദീനി । ശ്ലേഷ്മാ തു കുഷ്ഠകിലാസസദന്തതാദീനി । ത്രിവർഗ്ഗോ മിശ്രാൻ വികാരാൻ ॥

സാ—ഗർഭിണിയായ സ്ത്രീ അനാരതം (നിരന്തരം) വാതകരങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളെ ശീലിച്ചുംകൊണ്ടിരുന്നാൽ അവൾക്ക് വായു ഏററവും കോപിച്ച് ശരീരം വഴിയായി വ്യാപിച്ച് ഗർഭാശയത്തിൽ ചെന്നുചേർന്നിട്ട് ഗർഭത്തിന്ന് ജഡബധിരതാദികളും അതുപോലെയുള്ള മററു വാതവികാരത്തെയും ഉണ്ടാക്കും. ജഡത്വം=മൂഢത്വം. ബധിരത്വം=ചെവികേൾക്കായ്ക. മൂകത്വം=മിണ്ടാൻ വയ്യായ്ക. മിന്മിണത്വം=അനുനാസികവാചിത്വം. ഗദ്ഗദത്വം=ഖണ്ഡസംസാരത്വം. ഖഞ്ജത്വം=കാൽമുടന്ത്. കുബ്ജത്വം=കൂന്ന്. വാമനത്വം=കുള്ളത്തം. ഹീനാംഗ

ത്വം-അവയവത്തിന് വൈകല്യം. അധികാംഗത്വം-അവയവത്തിന്ന് ആധിക്യം. അപ്രകാരംതന്നെ വായുവിനെപ്പോലെ പിത്തവും കോപിച്ച് ഖലത്യാദികളെ ഗർഭത്തിന്നുണ്ടാക്കും. ഖലതി-കഷണ്ടി. പലിതം-നര. ശ്മശ്രുഹീനത്വം-മീശയില്ലായ്ക. താമ്രനഖകേശത്വം-പിംഗല്യാക്ഷിതാലിന്നും നഖത്തിന്നും തലരോമത്തിന്നും ചെമ്പൻനിറം. ആദിഗ്രഹണത്താൽ മറ്റു പിത്തവികാരങ്ങളെയും ഗ്രഹിക്കുന്നു. അപ്രകാരം തന്നെ കഫവും കോപിച്ച് ഗർഭത്തിന്ന് കുഷ്ഠാദികളെ ഉണ്ടാക്കും. കുഷ്ഠം പ്രസിദ്ധം. കിലാസം-ശ്വിത്രം. സദന്തത്വം-ഗർഭത്തിൽതന്നെ പല്ലുകളുള്ളതു. ആദിശബ്ദംകൊണ്ട് മറ്റുള്ള കഫവികാരങ്ങളെ ഗ്രഹിക്കുന്നു. ത്രിവർഗ്ഗം (=ത്രിദോഷസന്നിപാതം) മിശ്രങ്ങളായ വികാരങ്ങളെയും ജനിപ്പിക്കും.

അപി ച । ദൃഷ്ടിഭാഗമപ്രതിപന്നം തേജോ ജാത്യന്ധതാമ് । തദേവ രക്താനുഗതം വികൃതരക്താക്ഷമ് । പിത്താനുഗതം പിംഗാക്ഷമ് । ശ്ലേഷ്മാനുഗതം ശുക്ലാക്ഷമ് । വാതാനുഗതം വികൃതാക്ഷമിതി ॥

സാ—ഇതുതന്നെയല്ല. ഉഷ്ണമായോ അത്യുഷ്ണമായോ ഉള്ള കാരണത്താൽ തേജസ്സ് (പ്രകാശം, അഗ്ന്യംശം) ഗർഭത്തിന്റെ ദൃഷ്ടിഭാഗത്തെ പ്രാപിക്കാതിരുന്നാൽ കുട്ടിയെ ജനനത്തിൽതന്നെ അന്ധനായി ഭവിപ്പിക്കും. ആ തേജസ്സുതന്നെ വാതത്തിന്റെ അനുബന്ധത്തോടുകൂടിയതായിട്ട് ദൃഷ്ടിഭാഗത്തെ പ്രാപ്തമായാൽ ഗർഭത്തെ വികൃതമായും രൂക്ഷമായും അരുണവർണ്ണമായും ഉള്ള കണ്ണുകളോടുകൂടിയതാക്കിച്ചെയ്യും. പിത്തത്താൽ അനുഗതമായിരുന്നാൽ ഗർഭത്തെ പിംഗളവർണ്ണമായ കണ്ണുകളോടുകൂടിയതാക്കിച്ചെയ്യും. കഫത്താൽ അനുഗതമായിരുന്നാൽ കണ്ണ് ശുക്ലവർണ്ണമായി ഭവിക്കും. രക്താനുഗതമായാൽ ഗർഭത്തെ രക്തവർണ്ണമായ കണ്ണുകളോടുകൂടിയതാക്കിച്ചെയ്യും. ഇപ്രകാരം ഗർഭത്തിന്നുണ്ടാകുന്ന വികാരങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടു.

അനന്തരം ഈ ഗർഭവികൃതികൾ വരാതിരിപ്പാനുള്ള പ്രകാരത്തെ പറയുന്നു:—

ഗർഭമാസാനുരൂപാംഗോ ഹി ഗർഭിണീ ഭവതി । തസ്യാശ്ചിത്തവിശേഷിതസ്യാം പ്രിയഹിതാത്മ്യം ഗർഭോപഘാതകരേഭ്യോ രക്ഷേൽ । യഥാ യഥാ ച ഗർഭോ വൃദ്ധിമാപ്നോതി തഥാ തഥാ ആഹാരാചാരനാം ആഹാരാൽ സ്വാപഹാരാച്ച സ്ത്രീയാ ബലക്ഷയഃ । തസ്മാൽ ഗർഭോപ

ഘാതകരാഃ । തദ്യഥാ— വ്യവായവ്യായാമകർശനാഭിഘാതാതിമാത്രസംക്ഷോഭവിഷമാസനരാത്രിജാഗരണദിവാസ്വപ്നവേഗവിധാരണാജീർണ്ണാതപാഗ്നിക്രോധശോകഭയോത്രാസോപവാസോൽകടകവിഷമകഠിനാസനശ്വഭ്രകൂപപ്രപാതാപ്രിയാവലോകനശ്രവണാദയഃ । സമാസതസ്സർവ്വമതിഗുരൂഷ്ണതീക്ഷ്ണരൂക്ഷമന്നപാനം ദാരുണാശ്ച ചേഷ്ടാഃ ॥

സാ— ഗർഭിണിയായവൾ ഗർഭസ്ഥശിശുവിന്റെ യോഗക്ഷേമങ്ങൾക്ക സമാനമായ യോഗക്ഷേമങ്ങളോടുകൂടിയവളായിരിക്കണം. എന്നതുകൊണ്ട് വിശേഷിച്ചും ഗർഭിണിയെ ഇഷ്ടമായും പത്ഥ്യമായുമുള്ള ദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഗർഭത്തിന്നുപഘാതം വരുത്തുന്ന ഭാവങ്ങളിൽനിന്നു രക്ഷിക്കണം. ഗർഭം വർദ്ധിച്ചുവരുന്ന തോതനുസരിച്ച് ഗർഭമാതാവു ഹേതുവായിട്ടു ഗർഭിണി ആഹാരത്തെ സ്വീകരിക്കാതിരിക്കുകയും അവൾ ഉണ്ണുന്ന ആഹാരത്തിന്റെ രസത്തെ ഗർഭം അപഹരിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ട് അവൾക്ക ബലക്ഷയം വരും. അതുകൊണ്ട് ബലത്തെ രക്ഷിക്കണമെന്നു താൽപര്യം. വ്യവായാദികളായി താഴെ പറയപ്പെടുന്നവ ഗർഭത്തിന്നുപഘാതം വരുത്തുന്നവയാകുന്നു. എന്തെന്നാൽ:— വ്യവായം=മൈഥുനം. വ്യായാമം=ദേഹായാസം. കർശനം=രൂക്ഷതാദികളോടുകൂടിയ ദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ട് ദേഹം മെലിപ്പിക്കൽ. അഭിഘാതം=ചതവ്; മുറി. അതിമാത്രസംക്ഷോഭം=വളരെ ഇളക്കമുള്ള വാഹനത്തിലേറി പോകൽ. രാത്രിജാഗരണം=രാത്രിയിൽ ഉറങ്ങായ്ക. ദിവാസ്വപ്നം=പകലുറക്കം. വേഗവിധാരണം=മലമൂത്രാദ്യപ്രവൃത്തി. അജീർണ്ണാതപാഗ്നിക്രോധശോകഭയോത്രാസോപവാസങ്ങൾ സ്പഷ്ടങ്ങൾ. ഉൽകടകവിഷമകഠിനാസനം=കുന്തിച്ചിരിക്കൽ, സമമല്ലാത്തതും കട്ടിയുള്ളതുമായ ആസനത്തിന്മേലിരിക്കൽ എന്നിവ. ശ്വഭ്ര.........ശ്രവണാദികൾ=ശ്വഭ്രം (=കുഴി) കൂപം (കിണറ്) എന്നിവയിൽ ചാടുക, അപ്രിയങ്ങളായവയെ കാണുകയോ കേൾക്കുകയോ ചെയ്യുക മുതലായവ. ആദിശബ്ദംകൊണ്ട് എല്ലാത്തരം മിഥ്യായോഗാദികളേയും ഗ്രഹിക്കണം. ചുരുക്കത്തിൽ അധികം ഗുരുത്വവും ഉഷ്ണത്വവും തീക്ഷ്ണതയും ഉള്ള അന്നപാനങ്ങളും ദാരുണങ്ങൾ (ഭയങ്കരങ്ങൾ) ആയ ചേഷ്ടകളും എല്ലാം തന്നെ ഗർഭത്തിന്നു കേടുവരുത്തുന്നവയാണ്.

തഥാ ദേവതാരക്ഷോനുചരപരിരക്ഷണാർത്ഥം ന രക്താനി വാസാംസി ധാരയേന്ന [illegible] മദ്യമാംസമശ്നീ

യാൽ । യച്ചാന്യദപി വൃദ്ധസ്ത്രിയോ ബ്രൂയുഃ । പ്രതതംചോത്താനാശ
യിന്യാഃ പുനർഗ്ഗർഭസ്യ നാഭ്യാശ്രയാ നാഡീ കണ്ഠമനുവേഷ്ട്യ വ്യാ
പാദനം കരോതി । വിവൃതശയാ നക്തചാരിണീ ചോന്മത്തം ജന
യതി । കലഹശീലാ ഽപസ്മാരിണം । വ്യവായശീലാ ദുർവ്വപുഷമഹ്രീ
കം സ്ത്രൈണം വാ । ശോകനിത്യാ ഭീതമപചിതമല്പായുഷം വാ ।
അഭിധ്യാത്രീ പരോപതാപിനമീർഷ്യലും സ്ത്രൈണം വാ । സ്തേ
നാ ത്വായാസബഹുലമതിദ്രോഹിണമകർമ്മശീലം വാ । അമർഷിണീ
ചണ്ഡമൗപധികം വാ । സ്വപ്നശീലാ തന്ദ്രാലുമബുധമല്പാഗ്നിം
വാ । മദ്യനിത്യാ തൃഷ്ണാലുമല്പസ്മൃതിമനവസ്ഥിതം വാ । ഗോധാമാം
സപ്രായാ ശാർക്കരിണം ശനൈർമ്മേഹിനം വാ । വരാഹമാംസനിത്യാ ര
ക്താക്ഷം ക്രഥനമതിപരുഷരോമാണം വാ । മത്സ്യമാംസനിത്യാ ചി
രനിമേഷം സ്തബ്ധാക്ഷം വാ । മധുരനിത്യാ പ്രമേഹിണം മൂകമതി
സ്ഥൂലം വാ । അമ്ലനിത്യാ രക്തപിത്തിനം ത്വഗക്ഷിരോഗിണം
വാ । ലവണനിത്യാ ശീഘ്രവലീപലിതം ഖലതികം വാ । തിക്ത
നിത്യാ ശോഷിണമബലമനുപചിതം വാ । കടുകനിത്യാ ദുർബ്ബലമല്പ
ശുക്രമനപത്യം വാ । കഷായനിത്യാ ശ്യാവമാനാഹിനമുദാവർത്തിനം
വാ । യദ്യച്ച യസ്യ യസ്യ വ്യാധേർന്നിദാനം തത്തദാസേവമാനാന്ത
ർവ്വത്നീ സ്ത്രീ തത്തദ്വികാരബഹുലമപത്യം ജനയതി । ഏതേന പി
തൃജാ അപി ശുക്രദോഷാ വ്യാഖ്യാതാഃ ॥

സാ—അപ്രകാരംതന്നെ ഗർഭിണിയായവൾ ഗർഭോപഘാതം വ
രാതിരിപ്പാനും ദേവതമാരുടെയും രക്ഷസ്സുകളുടെയും ബാധവരാതെ ക
ഴിപ്പാനുമായിട്ട് ചുകന്ന വസ്ത്രങ്ങളെ ധരിക്കാതിരിക്കയും വാഹനം ക
യറാതിരിക്കയും മദ്യമാംസങ്ങളെ ഭക്ഷിക്കാതിരിക്കയും വേണം. ഇതുകൂടാ
തെയും വൃദ്ധസ്ത്രീകൾ എന്തെല്ലാം അരുതെന്നു പറയുന്നുവോ അവയും
വർജ്ജിക്കണം. ഗർഭിണി എപ്പോഴും മലർന്നുകിടന്നാൽ ഗർഭത്തിന്റെ നാ
ഭിയിൽ കെട്ടപ്പെട്ടതായി മുമ്പുപറഞ്ഞ നാഡി (=കുഴൽ) കഴുത്തിൽ ചു
റ്റി ഗർഭത്തിനു ഹാനിവരുത്തും. വിവൃതശയന (=വായ്‌പിളർന്നുകിടക്കു
ന്നവൾ) യാകട്ടെ രാത്രിയിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നവളാകട്ടെ ചെയ്താൽ ഉ
ന്മാദമുള്ള കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. കലഹശീലയായിരുന്നാൽ അപസ്മാര
മുള്ള കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. മൈഥുനശീലയായിരുന്നാൽ ദേഹത്തിനു
ഭംഗിയില്ലാത്തവനോ ലജ്ജയില്ലാത്തവനോ സ്ത്രീപ്രിയനോ ആയ കുട്ടി

യെ പ്രസവിക്കും. വ്യസനശീലയായിരുന്നാൽ ഭീരുവോ ക്യശനോ അല്പായുസ്സോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. അഭിദ്ധ്യായിനി (പരദ്രോഹചിന്താശീല) യായിരുന്നാൽ പരോപദ്രവകാരിയോ അസൂയാലുവോ സ്ത്രീജിതനോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. സ്തേനാ (കക്കുന്നശീലമുള്ളവൾ) ആയിരുന്നാൽ പലവിധം ആയാസങ്ങളോടുകൂടിയവനോ ദ്രോഹിയോ ഉത്സാഹിക്കാത്തവനോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. ക്രോധശീലയായവൾ ക്രോധശീലനോ ഔപധിക (കപടജീവി) നോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. നിദ്രാശീലയായിരുന്നാൽ നിദ്രാശീലനോ പാമരനോ അഗ്നിബലം കുറഞ്ഞവനോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. നിത്യം മദ്യം ശീലിക്കുന്നവളായിരുന്നാൽ തൃഷ്ണാലുവോ സ്മൃതിഭ്രംശമുള്ളവനോ ബുദ്ധിക്കുറച്ചിലുള്ളവനോ ആയ കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. ഗോധാ (ഉടുമ്പ്) മാംസം ശീലിക്കുന്നവളായിരുന്നാൽ അശ്മരീരോഗമോ ശനൈർമ്മേഹമോ ഉള്ള കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. വരാഹ (പന്നി) മാംസത്തെ ശീലിക്കുന്നവൾ കണ്ണു ചുകന്നവനോ ക്രഥന (കൂർക്കംവലിക്കുന്നവൻ) നോ പരുപരുത്ത രോമത്തോടുകൂടിയവനോ ആയ ശിശുവിനെ പ്രസവിക്കും. മത്സ്യമാംസനിത്യയായവൾ ചിമ്മി മിഴിക്കാത്തവനോ കണ്ണിളകാത്തവനോ ആയ ശിശുവിനെ പ്രസവിക്കും. നിത്യം മധുരംശീലിക്കുന്നവൾ പ്രമേഹിയോ മൂകനോ അതിസ്ഥൂലനോ ആയവനേയും, അമ്ലനിത്യയായവൾ രക്തപിത്തമോ ത്വഗ്രോഗമോ നേത്രരോഗമോ ഉള്ളവനേയും, ലവണനിത്യയായവൾ വേഗത്തിൽ ചുളിയും നരയും ഉള്ളവനോ കഷണ്ടിക്കാരനോ ആയവനേയും തിക്തരസത്തെ നിത്യം ശീലിക്കുന്നവൾ ക്ഷയമോ ബലഹാനിയോ മെലിച്ചിലോ ഉള്ളവനേയും, നിത്യം എരിവുരസം ശീലിക്കുന്നവൾ ബലഹീനനോ അല്പശുക്ലനോ സന്താനമില്ലാത്തവനോ ആയവനേയും, ചവർപ്പുരസം നിത്യം ശീലിക്കുന്നവൾ കറുവാളിച്ചവനോ മേൽവയർ വീർപ്പുള്ളവനോ ഉദാവർത്തമുള്ളവനോ ആയവനേയും പ്രസവിക്കും. എന്നുവേണ്ട യാതൊന്ന് യാതൊരു രോഗത്തിനു കാരണമോ അതിനെ ഗർഭിണി ശീലിക്കുന്നതായാൽ തജ്ജന്യമായ രോഗം അധികമുള്ള കുട്ടിയെ പ്രസവിക്കും. ഇപ്പറഞ്ഞതുകൊണ്ട് പിതാവിന്റെ ശുക്ലദോഷംകൊണ്ടു ഗർഭത്തിനു വരുന്ന വികൃതിയും പറയപ്പെട്ടു.

ഇനി ഈ പ്രകരണത്തെ ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

അസ്മാൽ പ്രകീർണ്ണസംക്ഷേപമിച്ഛന്തോ സദ്യഃപാതമനാമയപ്രചാരതാം । വിശേഷേണ നാരീ । വ്യാധീംശ്ചാസ്യാ മൃദുമധുരശിശിരസുഖ

രൈരൌഷധാഹാരവിഹാരൈരുപാചരേൽ । ന ചാസ്യാം വമനാദീനി പ്രയോജയേൽ । ന രക്താവസേചനമ് । കേവലന്ത്വഷ്ടമം മാസമുപാദായാസ്ഥാപനമനുവാസനം വാ । വമനാദിസാദ്ധ്യേഷു പുനർവികാരേഷു മൃദുഭിസ്തദൎത്ഥകാരിഭിൎവ്വാപക്രമേൽ । പൂൎണ്ണമിവ തൈലപാത്രമസംക്ഷോഭയൻ ഗൎഭിണീമുപാചരേദിതി ॥

സാ—അതുകൊണ്ടു് സന്താനസമ്പത്തിനെ ഇച്ഛിക്കുന്നവരായ മാതാപിതാക്കന്മാർ അവനവനെ വഴിപോലെ ഉപാചരിക്കണം. വിശേഷിച്ചും സ്ത്രീ ഇതിൽ മനസ്സിരുത്തേണ്ടതാണു്. ഗൎഭിണിക്കുണ്ടായ വ്യാധികളെ മൃദുമധുരശീതസുഖങ്ങളായ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടും ആഹാരവിഹാരങ്ങളെക്കൊണ്ടും വേണം ചികിത്സിക്കുവാൻ. ഗൎഭിണിയായവൾക്കു വമനാദികളായ കൎമ്മങ്ങളെ ന്യായ്യാപേക്ഷയാ ചെയ്യുന്നതായി വന്നാലും ചെയ്യരുതു. രക്തമോക്ഷണവും അരുതു. എട്ടാംമാസംമുതൽക്കു കഷായവസ്തിയോ സ്നേഹവസ്തിയോ മാത്രം ചെയ്യാം. വമനാദികളായ കൎമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടു സാദ്ധ്യങ്ങളായ കഷ്ടരോഗങ്ങളുണ്ടായാലാകട്ടെ മൃദുക്കളായോ തദൎത്ഥകാരികളായോ ഉള്ള ഔഷധങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ചു് ചികിത്സിക്കണം. തദൎത്ഥകാരികൾ=വ്യാധിശമനത്തെ പ്രകാരാന്തരേണ സാധിക്കുന്നവ. തൈലംകൊണ്ടു പൂൎണ്ണമായ പാത്രത്തെ എങ്ങിനെ എളക്കാതിരിക്കുന്നുവോ അങ്ങിനെതന്നെ എളക്കാതെവേണം ഗൎഭിണിയെ ചികിത്സിപ്പാൻ.

ഭവതി ചാത്ര—

ഇത്യനാത്യയികേ വ്യാധൌ വിധിരാത്യയികേ പുനഃ
തീക്ഷ്ണൈരപി ക്രിയായോഗൈഃ സ്ത്രിയം യത്നേന പാലയേൽ.
സ്ത്രീ ഹി മൂലമപത്യാനാം സ്ത്രീ ഹി രക്ഷതി രക്ഷിതാ
സൎവ്വാശ്രമാണാം പ്രഥമം ഗൃഹസ്ഥത്വമനിന്ദിതമ് ॥
ജരായുണാ മുഖേ ഛന്നേ കണ്ഠേ ച കഫവേഷ്ടിതേ
വായോൎമ്മാൎഗ്ഗനിരോധാച്ച ന ഗൎഭസ്ഥഃ പ്രരോദിതി ॥

സാ—ഇപ്പറഞ്ഞ പ്രകാരമാണു് അനാത്യയികം (=സ്വല്പം) ആയ വ്യാധികളിൽ ചെയ്യേണ്ട വിധി. ആത്യയികമായ വ്യാധി ഗൎഭിണിക്കുണ്ടായാലാകട്ടെ ഇവിടെ നിഷേധിക്കപ്പെട്ടവയായ തീക്ഷ്ണപ്രയോഗങ്ങളെച്ചെയ്തിട്ടും സ്ത്രീയെ പണിപ്പെട്ടു രക്ഷിക്കണം. ഗൎഭത്തിന്നു ദോഷകരങ്ങളായ പ്രയോഗങ്ങളെയും സ്ത്രീയുടെ രക്ഷക്കായി ചെയ്യണമെന്ന

ത്ഥം. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ — സ്ത്രീയാണ് സന്താനങ്ങൾക്കു മൂലം. സ്ത്രീയെ രക്ഷിച്ചാൽ അവൾ പുരുഷന്റെ സർവ്വാശ്രമപ്രധാനമായ ഗൃഹസ്ഥാശ്രമത്തെ രക്ഷിക്കും. സ്ത്രീ രക്ഷപ്പെട്ടാൽ പിന്നെയും സന്താനമുണ്ടാകാമല്ലോ എന്നു സാരം. തീക്ഷ്ണപ്രയോഗാദികളെക്കൊണ്ടു ഗർഭത്തിന്നു ഹാനിവരുമെങ്കിൽ ഗർഭം എന്തുകൊണ്ട് കരയുന്നില്ല എന്ന ശുശ്രൂഷുവായ ഏതിലോളിയുടെ ചോദ്യത്തിനു സമാധാനം പറയുന്നു. ജരായുണാ— ഗർഭസ്ഥശിശുവിന്റെ മുഖം ജരായുവിനാൽ മൂടപ്പെട്ടിരിക്കും. കഴുത്ത് കഫത്താൽ മൂടപ്പെട്ടിരിക്കും. വായുവിന്റെ മാർഗ്ഗം അടഞ്ഞുമിരിക്കും. അതുകൊണ്ടാണ് ഗർഭശിശു കരയാത്തത്. കരയുന്നതിനു വായയും കണ്ഠവും തുറക്കുകയും വായുവിനെ വ്യാപരിപ്പിക്കുകയും വേണമല്ലോ എന്നു ഭാവം.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ
ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ
സമാപ്തഃ.

തൃതീയോഽധ്യായഃ.

മേൽകാണിച്ചതുകൊണ്ട് ഗർഭത്തിന്റെ സംഭവസ്ഥിതിക്രമം പ്രദർശിപ്പിക്കപ്പെട്ടുവല്ലോ. ഇനി സംഭൂതമായ ഗർഭത്തിനു ദോഷംവരാതിരിക്കാനും ശരിയായി വളരുന്നതിനും സുഖപ്രസവത്തിനുമുള്ള ഉപചാരത്തെ പറയുന്നു. ഗർഭമെന്നതു ഗർഭിണിയെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ഈ ഉപചാരം ചെയ്യേണ്ടതു ഗർഭിണിക്കാണ്. അതിനെ കാണിപ്പാനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതോ ഗർഭോപചരണീയമദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ— അനന്തരം ഗർഭോപചരണീയമെന്ന അദ്ധ്യായത്തെ പറവാൻപോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷികൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

പ്രഥമേ മാസി ഗർഭിണീ ക്ഷീരമനുപസംസ്കൃതം മാത്രാവച്ഛീതം കാലേ കാലേ പിബേൽ । തസ്മിന്നപി ചാദ്യം ദ്വാദശരാത്രം ക്ഷീരോദ്ഭവം സർപ്പിശ്ശാലിപർണ്ണീപലാശാഭ്യാം ശൃതം കനകരജതക്വഥിതം ശീതമുദകമനുപാനം പിബേൽ । സ്വാദുശീതം ദ്രവപ്രാ

യം സാത്മ്യഞ്ച സായംപ്രാതരാഹാരയേൽ । ന ചാഭ്യംഗോദ്വർത്ത നാനി സേവേത । യഥോക്താനി ച ദോഷകരാണി പരിഹരേദാ പഞ്ചമാന്മാസാദ്വിശേഷേണ ॥

സാ — ഗർഭിണിയായാൽ ആദ്യത്തെ മാസത്തിൽ അസാത്മ്യമായ ക്ഷീരത്തെ മാത്രയൊത്തുകൂടിയതും തണുപ്പുള്ളതുമായിട്ട് കാലംതോറും സേവിക്കണം. കാലംതോറുമെന്നതിന്ന രണ്ടുനേരത്തെ ആഹാരകാലങ്ങളിലുമെന്നർത്ഥം. മാത്രയൊത്തുകൂടി എന്നു പറഞ്ഞതു അജീർണ്ണപരിഹാരത്തിന്നാകുന്നു. അതിന്റെശേഷമായും ആദ്യം പന്ത്രണ്ടുദിവസം പാൽ കുടിക്കുന്നതിന്നു പകരമായി, പാലിൽനിന്നെടുത്തതായ നെയ്യ് ശാലിപർണ്ണി (=ഓരിലവേര്) പലാശം (=പ്ലാശിൻതൊലി) എന്നിവകൊണ്ടു സ്വർണ്ണപാത്രത്തിലോ വെള്ളിപ്പാത്രത്തിലോ കാച്ചി, അത് തണുത്തവെള്ളം അനുപാനമായി സേവിക്കണം. (നെയ്യ് കാച്ചുന്നതു സ്നേഹപാകപരിഭാഷയനുസരിച്ചുതന്നെയാണ് വേണ്ടത്) മധുരരസമായും ശീതമായും ദ്രവപ്രായമായും സാത്മ്യമായുമുള്ള അന്നത്തെ ഭക്ഷിപ്പിക്കണം. എണ്ണതേക്കുകയും മെഴുക്കിളക്കുന്നതിന്നായി ഉദ്വർത്തനം ചെയ്കയും അരുത്. കൂടാതെ ഗർഭത്തിന്നു ദോഷകരങ്ങളായി മുമ്പു പറയപ്പെട്ടവയെ (വ്യായാമാദികളെ) വർജ്ജിക്കയും വേണം. ഇത് അഞ്ചാംമാസംവരെ വിശേഷിച്ചും വേണ്ടതാണ്. അത്രയുംകാലം ഗർഭം അസ്ഥിരയായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് എളുപ്പത്തിൽ ഗർഭപാതം ഭവിക്കും.

ദ്വിതീയേ മധുരൌഷധസിദ്ധം പയഃ പിബേൽ । തൃതീയേ തദേവ സർപ്പിർമ്മധുഭ്യാമ് । ചതുർത്ഥേക്ഷമാത്രനവനീതയുക്തമ് । പഞ്ചമേ ക്ഷീരസർപ്പിഃ । ഷഷ്ഠേ തദേവ മധുരൌഷധസിദ്ധമ് । സപ്തമേ ച । തസ്മിംസ്തു ഗർഭസ്യ കേശോൽപത്ത്യാ മാതുർവ്വിദാഹോ ഭവതീതി സ്ത്രിയോ ഭാഷന്തേ । നേതി ഭഗവാനാത്രേയഃ । ഗർഭോൽപീഡനാത്തു ദോഷാ ഹൃദയം പ്രാപ്യ വിദഹന്തി തതഃ കണ്ഡൂർജ്ജായതേ കണ്ഡൂയാ കിക്കിസമ് ॥

സാ — രണ്ടാംമാസത്തിൽ മധുരൌഷധ (മുന്തിരിങ്ങ, എരട്ടിമധുരം മുതലായവ) കൊണ്ടു കുറുകിയ പാൽ കുടിക്കണം. മൂന്നാംമാസത്തിൽ മധുരൌഷധസിദ്ധമായ പാൽതന്നെ നെയ്യും തേനുംചേർത്തു സേവിക്കണം. നാലാംമാസത്തിൽ ആ പാൽതന്നെ അക്ഷ (മുക്കഴഞ്ച്) പ്രമാണമായ വെണ്ണചേർത്തു സേവിക്കണം. അഞ്ചാമത്തെ മാസത്തിൽ ക്ഷീരസർപ്പിസ്സ് (=പാൽ കടഞ്ഞെടുത്ത നെയ്യ്) സേവിക്കണം. ആറാമത്തെ

മാസത്തിൽ ആ ക്ഷീരസർപ്പിസ്സുതന്നെ മധുരൌഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാച്ചി സേവിക്കണം. ഏഴാംമാസത്തിലും അങ്ങിനെതന്നെ. ആ മാസത്തിൽ (ഏഴിൽ) ഗർഭത്തിന്നു കേശരോമമുണ്ടാകുന്നതുകൊണ്ടു ഗർഭിണിക്കു വിദാഹം (=ഉൾപ്പുഴുക്കു) ഉണ്ടാകുമെന്നു സ്ത്രീകൾ പറയുന്നു. അങ്ങിനെയല്ലെന്നു ഭഗവാൻ ആത്രേയമഹർഷിയും പറയുന്നു. ഗർഭത്താൽ ഉൽപീഡിതങ്ങളായ വാതാദിദോഷങ്ങൾ ആ മാസത്തിൽ ഗർഭിണിയുടെ ഹൃദയത്തിൽ ചെന്നു വരായിട്ടു ഉൾപുഴുക്കുണ്ടാക്കുകയാകുന്നു, അപ്പോൾ ചൊറിച്ചിൽ ഉണ്ടാകുമെന്നും, അതുനിമിത്തം കിക്കിസം ഉണ്ടാകുമെന്നാണു ആത്രേയൻ പറയുന്നതു. കിക്കിസം=തൊലിപ്പുറത്തുള്ള തടിച്ചുകോലം (തൊലിന്നു വരവീണപോലെ തഴപ്പോടുകൂടെ മാറുകൾ ഉണ്ടാവുക). ഇതു മുല, വയറു, ആസനം, തുട ഇവയിലാണുണ്ടാവുക.

തത്ര കോലോദകേന നവനീതസ്യ മധുരൌഷധസിദ്ധസ്യ പാണിതലമാത്രമന്വഹം ദദ്യാൽ । ചന്ദനമൃണാലകല്ക്കൈർവ്വാ സ്തനോദരം മൃദ്നീയാൽ । ശിരീഷധാതകീസർഷപമധുകചൂർണ്ണൈർവ്വാ । കുടജാർജ്ജകബീജമുസ്താഹരിദ്രാകല്ക്കൈർവ്വാ । നിംബകോലസുരസമഞ്ജിഷ്ഠാകല്ക്കൈർവ്വാ । ശശഹരിണപൃഷതരുധിരയുക്തയാ വാ ത്രിഫലയാ । കരവീരപത്രകല്ക്കസിദ്ധേന ച തൈലേനാഭ്യംഗഃ । പരിഷേകഃ പുനർമ്മാലതീമധുകസിദ്ധേനാംഭസാ । കണ്ഡൂയനം വർജ്ജയേൽ । ത്വഗ്ഭേദവൈരൂപ്യപരിഹാരാർത്ഥം സ്നാനോദ്വർത്തനങ്ങളെ ശീലയേൽ । മധുരമാഹാരമല്പാല്പസ്നേഹലവണമല്പോദകാനുപാനം ഭുഞ്ജീത ॥

താ—മേൽപ്രകാരം ചൊറിച്ചിലും മാറലുമുണ്ടായാൽ ലന്തക്കുരുകഷായത്തിൽ മധുരൌഷധങ്ങൾ കല്ക്കംചേർത്തു കാച്ചിയ വെണ്ണനെയ്യു ഒരു പാണിതലം (=കർഷം) സേവിപ്പിക്കണം. ചന്ദനം, താമരവളയം ഇവ അരച്ചു കല്ക്കംകൊണ്ടു മുലയിലും വയറ്റത്തും പുരട്ടുകയും വേണം. ശിരീഷം (=വാകത്തൊലി), ധാതകീ (=താതിരിപ്പൂവു), സർഷപം (=കടുകു), മധുകം (=ഇരട്ടിമധുരം) എന്നിവയുടെ പൊടികൊണ്ടു മേല്പറഞ്ഞ സ്ഥാനങ്ങളിൽ തിരുമ്മുകയോ, കുടജബീജം (=കുടകപ്പാലയരി), അർജ്ജകബീജം (=തുമ്പക്കുരു), മുസ്താ (=മുത്തങ്ങ), ഹരിദ്രാ (=മരമഞ്ഞത്തൊലി) ഇവ അരച്ചു കല്ക്കംപുരട്ടി തിരുമ്മുകയോ ചെയ്യുകയുമാം. അല്ലെങ്കിൽ നിംബം (=വേപ്പിൻതൊലി), കോലം (=ലന്തക്കുരു), സുരസം (=തുളസി), മഞ്ജിഷ്ഠാ (=മഞ്ചട്ടിപ്പൊടി) ഇവ അരച്ചുപുരട്ടി തിരുമ്മുകയു

മാം. അല്ലെങ്കിൽ ത്രിഫലത്തൊലിന്റെ മാവിന്റെയോ മുയലിന്റെയോ വൃക്ഷത്തിന്റെയോ (ഉഴിഞ്ഞയുടെ) കഷായത്തിലരച്ച് മേൽപ്പറഞ്ഞ സ്ഥാനങ്ങളിൽ പുരട്ടാം. കരവീരം (=കണവീരം) കറുകം (ഉഴ്) ഇവയുടെ ഇല അരച്ചു പശുവിൻ പാലിൽ കാച്ചിയ എണ്ണ തേക്കുകയും, മാലതി (പിച്ചകത്തില) മധുകം (ഇരട്ടിമധുരം) ഇവ ഇട്ടുവെച്ച വെള്ളംകൊണ്ട് കഴുകുകയും വേണം. ചൊറിയരുത്; മാന്തരുതെന്നർത്ഥം. അതു ചെയ്താൽ തൊലിക്കു ഭേദനവും വൈരൂപ്യവും വരും. കളിക്കുകയും ഉദ്വർത്തനം ചെയ്യുകയും വേണം. അതിനല്ലെങ്കിലും തൈലാദികൾ ഭേദിക്കും. മധുരരസമായിട്ടുള്ള ആഹാരത്തെ അല്പമായും അല്പമായ നെയ്യും ഉപ്പുംചേർത്തും ഭക്ഷിക്കയും അനുപാനമായി അല്പം വെള്ളം കുടിക്കയും വേണം. ഇങ്ങിനെ ഏഴാംമാസത്തിലുണ്ടാകുന്ന കണ്ഡൂകിക്കിസങ്ങളുടെ ചികിത്സ പറയപ്പെട്ടു.

അഷ്ടമേ ക്ഷീരയവാഗൂം സർപ്പിഷ്മതീം പിബേൽ । നേതി ഭദ്രകാപ്യഃ । ഗർഭസ്യ വൈപിംഗല്യാബാധഭയാൽ । അസ്തു വൈപിംഗല്യംബാധാസ്വാസ്ഥ്യപ്രദം കല്പിത । നീരുജം ബലവർണ്ണസ്വരസംഹനനസംപദുപേതം ജ്ഞാതീനാമഗ്രഗണ്യമപത്യം ജനയതീതി ഭഗവാനാത്രേയഃ ॥

സാ—എട്ടാംമാസത്തിൽ നെയ്ചേർത്തതായ പാൽകഞ്ഞിയെ ഗർഭിണി പാനംചെയ്യേണം. അത് അരുതെന്നും, അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ ഗർഭത്തിനു പിംഗളവർണ്ണം ഭവിക്കുമെന്നും ഭദ്രകാപ്യൻ എന്ന ആചാര്യൻ പറയുന്നു. ഭഗവാൻ ആത്രേയമഹർഷിയാകട്ടെ പിംഗളവർണ്ണം വന്നെങ്കിൽ വരട്ടെ എന്നും, എന്നാലും നെയ്ചേർത്ത പാൽകഞ്ഞി കുടിക്കണമെന്നും പറയുന്നു. ഇതു സേവിച്ചാൽ ബലം വർണ്ണം സ്വരം അവയവപുഷ്ടി ഇവ നന്നായിരിക്കുന്നും ജ്ഞാതികളിൽവെച്ച് ശ്രേഷ്ഠതയുള്ളതും ആയ സന്താനത്തെ പ്രസവിക്കുമെന്നാണ് ആത്രേയാഭിപ്രായം.

ബദരോദകേന പലലപയോദധിമസ്തുതൈലലവണമദനഫലമധുഘൃതമിശ്രേണാസ്ഥാപയേൽ । പുരാണപുരീഷശുദ്ധ്യർത്ഥം മധുകാദിമധുരൌഷധസിദ്ധേന ച തൈലേനാനുവാസയേദനുലോമനായ വായോഃ । അനുലോമേ ഹി മാരുതേ സാ സുഖമനുപദ്രവാ പ്രസൂതേ ॥

സാ—ലന്തക്കുരുകഷായത്തിൽ മാംസം, പാൽ, തയിര്, തയിർവെള്ളം, എണ്ണ, ലവണം, മലം, നെയ്യ്, തേൻ എന്നിവചേർത്ത് ആ

ളംകൊണ്ടു് കഷായവസ്തിയെ ചെയ്യണം. പുരാണമായ മലത്തെ ശോധിപ്പിക്കാനായിട്ടാണിതു്. പിന്നെ എരട്ടിമധുരം മുതലായ മധുരൗഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാച്ചിയ എണ്ണകൊണ്ടു് സ്നേഹവസ്തിയേയും ചെയ്യണം. അതു് വായുവിന്റെ അനുലോമനത്തിന്നാകുന്നു. വായു അനുകൂലമായാൽ ഗർഭിണി ഉപദ്രവമൊന്നുംകൂടാതെ സുഖമായി പ്രസവിക്കും. വായുവിന്റെ ആനുലോമ്യമാണു് സുഖപ്രസവത്തിന്നു കാരണമെന്നും, ആ ആനുലോമ്യം പുരാണമലത്തിന്റെ ശോധനംകൊണ്ടാണു ഉളവാക എന്നും സാരം.

ഗർഭിണീന്തു ന്യുബ്ജാമാസ്ഥാപയേദനുവാസയേച്ച । തഥാസ്യാ വിവൃതമാർഗ്ഗത്വാൽ സമ്യഗൌഷധമനുപ്രവിശതി ॥

സാ:— ഗർഭിണിയെ ആസ്ഥാപനവും അനുവാസനവും ചെയ്യുന്നതു് ന്യുബ്ജയാക്കീട്ടുവേണം. ന്യുബ്ജാ=മുട്ടുകുത്തി അധോമുഖിയായി നിൽക്കുന്നവൾ. അങ്ങിനെയായാൽ വയറു് ഇടുങ്ങുന്നതുകൊണ്ടു് വസ്തിമാർഗ്ഗം വിവൃതമായി ഭവിക്കുകയും, തന്നിമിത്തം ഔഷധം നല്ലവണ്ണം ഉള്ളിലേക്കു കടക്കുകയും ചെയ്യും. ''അഷ്ടമേ ക്ഷീരയവാഗ്വാം'' എന്നതുമുതൽ ഇതുവരെ പറഞ്ഞതെല്ലാം എട്ടാംമാസത്തിലെ വിധിയാകുന്നു.

തത ഊർദ്ധ്വം സ്നിഗ്ദ്ധാഭിർയവാഗൂഭിർജ്ജാംഗലരസൈശ്ചോപചരേദാ പ്രസവകാലാദിതി ഭഗവാൻ ധന്വന്തരിഃ ॥

സാ:— എട്ടാം മാസത്തിന്നുശേഷം പ്രസവകാലംവരെ സ്നിഗ്ദ്ധങ്ങളായ കഞ്ഞികൾ കൊടുത്തും ജാംഗലമാംസരസങ്ങളെ കൊടുത്തും ഗർഭിണിയെ ഉപചരിക്കേണമെന്നു് ഭഗവാൻ ധന്വന്തരി വിധിച്ചിരിക്കുന്നു. [ചരകനാകട്ടെ ജാംഗലമാംസരസത്തെ പറഞ്ഞിട്ടില്ല.]

നവമേ ത്വത ഏവാനുവാസനതൈലാൽ പിചും യോനൗ പ്രണയേൽ ഗർഭമാർഗ്ഗാശയയോഃ സ്നേഹനാർത്ഥമിതി । അനേന പ്രഥമമാസാദാരഭ്യ ക്രമേണ ഗർഭിണ്യാഃ പ്രസവകാലേ ഗർഭധാരിണീ കുക്ഷികടീപാർശ്വപൃഷ്ഠം മൃദു ഭവതി । വായുശ്ചാനുലോമസ്സംപദ്യതേ । മൂത്രപുരീഷേ ച പ്രകൃതിഭൂതേ ജരായുശ്ച മാർഗ്ഗം പ്രതിപദ്യതേ । പുത്രഞ്ചേഷ്ടം കല്യമായുഷ്മന്തം സുഖിനം സുഖേന കാലേ ബലവതീ പ്രസൂതേ ॥

സാ:— ഒമ്പതാം മാസത്തിൽ മേൽപറഞ്ഞ മധുരൗഷധസിദ്ധമായ അനുവാസനതൈലത്തിൽ ഒരു ശീല മുക്കി ആയതു യോനിയിൽ വെക്കണം. ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതു ഗർഭാശയത്തിന്നും പ്രസൂതിമാർഗ്ഗത്തിന്നും

സ്ഥിരങ്ങളുമായിത്തീരുന്നു. ഈ പ്രകാരം ഒന്നാം മാസംമുതൽക്കു ചെ യ്യേണ്ടുന്ന ഉപചാരങ്ങളെല്ലാം ക്രമത്തിൽ ചെയ്തിരുന്നാൽ ഗർഭിണി യുടെ ഗർഭാശയം, കുക്ഷി, കടിപ്രദേശം, പാർശ്വം, പൃഷ്ഠഭാഗം ഇവ യെല്ലാം മൃദുവായി ഭവിക്കും. വായു അനുലോമമായി ഭവിക്കും. മൂത്രം മ ലം എന്നിവ സ്വാഭാവികനിലയിൽ വരികയും, ജരായു അതിന്റെ മാ ർഗ്ഗത്തെ പ്രാപിക്കയും ചെയ്യും. തനിക്കു പ്രിയപ്പെട്ടവനും ആരോഗ്യശാ ലിയും ദീർഘായുസ്സോടും സുഖശീലനുമായ പുത്രനെ യഥാകാലം സുഖ ത്തോടുകൂടിയ പുത്രനെ ബലവതിയായ ഗർഭിണി പ്രസവിക്കുകയും ചെയ്യും.

വില്വകാർപ്പാസീപർണ്ണാപാടലീപിചുമന്ദാഗ്നിമന്ഥമാംസീവ ർദ്ധമാനകപത്രങ്ങളുടെ കഷായേണ ശീതേന സർവ്വഗന്ധോദകേന വാ ഗ ർഭിണ്യാഃ പ്രത്യഹം സ്നാനമുപദിശേൽ ॥

സാ—വില്വകാർപ്പാസ്യാദികളുടെ ഇലകൾ കഷായംവെച്ച് തണു പ്പിച്ച് ആ കഷായംകൊണ്ടോ എല്ലാ ഗന്ധദ്രവ്യങ്ങളുടേയും കഷായംകൊ ണ്ടോ ഗർഭിണി പ്രതിദിവസം സ്നാനം ചെയ്യേണമെന്നുപദേശിക്കണം. വില്വം=കൂവളം. കാർപ്പാസീപത്രം=പരുത്തി. പർണ്ണാം=കിലുകിലുപ്പ. പാട ലീ=പൂപ്പാതിരി. പിചുമന്ദം=വേപ്പ്. അഗ്നിമന്ഥം=മുഞ്ഞ. മാംസീ= മാഞ്ചി. വർദ്ധമാനകം=ആവണക്ക്.

പ്രാക് ചൈവാസ്യാ നവമാന്മാസാൽ പ്രാഗുദക്പ്രവണേ ക പാടല പ്രശസ്തേ ദേശേ വാസ്തുവിദ്യാപ്രശസ്തം സർവ്വർത്തുസുഖമുപ കരണസർവ്വോപകരണം സന്നിഹിതജലം പ്രാഗുദഗ്ദ്വാരം വാ സൂതികാഗാരം കാരയേൽ ॥

സാ—ഒമ്പതാംമാസത്തിന്നു മുമ്പുതന്നെ നല്ലതായ ഒരു സ്ഥലത്ത് അവിടെയുള്ള അസ്ഥികളും കല്ലുകളും മണ്ണാങ്കട്ടകളും പെറുക്കിക്കള ഞ്ഞ് വാസ്തുവിദ്യ (തച്ചുശാസ്ത്രം) പ്രകാരം ഉത്തമവും എല്ലാ ഋതുക്കളി ലും പാർക്കുവാൻ സുഖകരവും ആവശ്യമുള്ള സർവ്വോപകരണങ്ങളും തണ്ണീ രുമുള്ളതും അടുത്തുതന്നെ അഗ്നിയോടുകൂടിയതും കിഴക്കോട്ടോ വടക്കോട്ടോ വാതിലുള്ളതുമായ സൂതികാഗാര (പ്രസവഗൃഹം) ത്തെ ഉണ്ടാക്കിക്കണം.

തത്രാനുകൂലേഷു നക്ഷത്രാദിഷു പുണ്യാഹഘോഷേണ ഗോബ്രാ ഹ്മണാഗ്നുദകാനി വർദ്ധമാനാ പ്രദക്ഷിണം പ്രവിശ്യ ബ്രാഹ്മ ണൈഃ പ്രസൂതാഭിർനാരീഭിരവിഷാദിനീഭിഃ ക്ലേശക്ഷമാഭിഃ പരിവൃതാ സംപ്രസ്രവനാദിപ്രസവോപകരണസമ്പന്നേ ചിരഹരിതമന്ത്രശോധിതേ വാ

തമൂത്രപുരീഷാ പ്രസവകാലമുദീക്ഷേത । സ്വല്പേപി ച വിണ്മൂത്രവിബന്ധേ ഫലവർത്തീഃ പ്രണിദധ്യാൽ ॥

വ്യാ—മേല്പറഞ്ഞ പ്രകാരം ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ട സൂതികാഗൃഹത്തിൽ, ശുഭകരങ്ങളായി നക്ഷത്രാദികൾ സഹിതമായുള്ളപ്പോൾ, ഗർഭിണി പുണ്യാഹത്തോടുകൂടി ഗോക്കളെയും ബ്രാഹ്മണരേയും വൃദ്ധന്മാരേയും നമസ്കരിച്ച് അനുവർത്തിക്കേണ്ടവരായി, പ്രദക്ഷിണമാകുംവണ്ണം പ്രവേശിച്ചിട്ട്, അനേകം പ്രാവശ്യം പ്രസവിച്ചിട്ടുള്ളവരും തന്നിൽ സ്നേഹമുള്ളവരും വിഷാദമില്ലാത്തവരും ക്ലേശം സഹിപ്പാൻ ശക്തിയുള്ളവരുമായ സ്ത്രീകളാൽ പരിവൃതയായി, ബന്ധുജനപരയായി, വാതമൂത്രമലങ്ങളെ അനുലോമമാക്കിത്തീർക്കുന്ന ആഹാരവിഹാരങ്ങളെക്കൊണ്ട് അവയെ അനുലോമങ്ങളാക്കിച്ചെയ്തിട്ട്, പ്രസവസമയത്തെ പ്രതീക്ഷിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കണം. മലമൂത്രങ്ങൾക്ക് സ്വല്പമായ ബാധം കണ്ടാലും അപ്പോൾ ഫലവർത്തികളെ പ്രയോഗിച്ച് അതു ശരിയാക്കണം.

തത്രാസന്നപ്രസവായാഃ ക്ലമോ ഗ്ലാനിർമ്മുക്തബന്ധനേ ഇവാക്ഷിണീ നിഷ്ഠീവികാ മൂത്രപുരീഷബാഹുല്യം ശിഥിലകുക്ഷിതാ അധോ ഗുരുത്വം ജഘനനാഭിലിംഗേഷു വേദനാ ഹൃദയകടീവസ്തിവംക്ഷണേഷു തോദഭേദശൂലാനി സ്രവണം ച യോന്യാം ഭവതി । തദനന്തരമാവീനാം പ്രാദുർഭാവോ ഗർഭോദകപ്രവൃത്തിശ്ച ।

വ്യാ—സൂതികാഗൃഹത്തിൽ പാർക്കുന്ന ഗർഭിണിക്ക് പ്രസവമടുത്താലുള്ള ലക്ഷണം താഴെ പറയുന്നവയാകുന്നു:—ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും ദേഹത്തിനും തളർച്ചയുണ്ടാകും. കണ്ണുകൾ അയഞ്ഞതുപോലെ ഭവിക്കും. തുപ്പൽ ഉണ്ടാകും. മലമൂത്രങ്ങൾ അധികമായി ഭവിക്കും. വയറ് അയഞ്ഞിരിക്കുകയും അധോഭാഗത്തിങ്കൽ കനം ഉണ്ടാകുകയും അന്നത്തിങ്കൽ ആഗ്രഹമില്ലായ്മയും ഭവിക്കും. വയറ്, നെഞ്ച്, കടിപ്രദേശം, മൂത്രാശയം, തുടകൾ ഇവയിൽ വേദനയും യോനിയിൽ കുത്തിനോവും പിളർന്നനോവും വേദനയും ഒഴുക്കുള്ള സ്രവണവും ഉണ്ടാകും. ഇതുമൊക്കെയായാൽ ആവികൾ (പ്രസവവേദന; ഈററുനോവ്) തുടങ്ങും. പിന്നെ ഗർഭോദകം പ്രവഹിക്കും. ഗർഭോദകം—പനിക്കുടം.

അഥൈനാമുപസ്ഥിതഗർഭാം കൃതകൗതുകമംഗളാം പുന്നാമഫലഹസ്താം സ്വഭ്യക്താമുഷ്ണോദകപരിഷിക്താം സംഭൃതാം യവാഗൂം പായയേൽ । തതഃ സ്വരക്ഷാർത്ഥം ചർമ്മപ്രച്ഛദേ മൃദുനി ഭൂമിശയനേ ശയനാമൃതാനാമുത്താനസങ്കുചിതപൃഷ്ഠാമഥ സംവേശനസമ്മുഖീം

പ്രിയംവദാഃ പരിണതവയസഃ പ്രജനനകുശലാഃ പ്രഗൽഭാഃ കൃത്തനഖാഃ സ്ത്രിയസ്തിസ്രഃ സ്യൂതാദിവ്യാണിർവിശോപാസയന്ത്യഃ പര്യുപാസീരൻ ॥

സാ—ഇപ്രകാരം പ്രസവം അടുത്തവളായ ഗർഭിണിക്ക് കട്ടിലിന്മേൽ ഒക്ഷാവൃത്തത്തെ ബോധിക്കയും, താളിമാതളക്കായ മുതലായിട്ടുള്ള പുന്നാഗ മലം കയ്യിൽ പിടിപ്പിക്കയും ചെയ്തിട്ട് നല്ലവണ്ണം എണ്ണ തേപ്പിച്ച് കാച്ചുവെള്ളത്തിൽ കുളിപ്പിക്കുകയും പിന്നെ മൊന്തവെച്ചതായ ചുക്കഞ്ഞി കുടിപ്പിക്കയും വേണം. പിന്നെ നല്ല ചുവപ്പുള്ള കാളത്തോൽ വിരിച്ചുള്ളതും മൃദുവായുള്ളതും ആയ ശയനത്തിങ്കൽ മലർന്നു തുടകളും മടക്കിയും പൃഷ്ഠവും കാലിന്മേൽ വളഞ്ഞും വരുമാറ് കിടത്തി, നല്ല വസ്ത്രം ധരിച്ചുവരും വിശേഷസ്മരാരും കണ്ടാൽ ഭംഗിയുള്ളവരും വയസ്സുചെന്നവരും പ്രസവിപ്പിക്കുന്നതിൽ സാമർത്ഥ്യമുള്ളവരും പ്രഗൽഭമാരും നഖം മുറിച്ചവരുമായ സ്ത്രീകൾ ഗർഭിണിയെ പ്രിയങ്ങളായ വാക്കുകളാൽ ആശ്വാസിപ്പിച്ചുംകൊണ്ട് ശുശ്രൂഷിക്കണം.

അഥാസ്യാ ദദ്യാൽ കുഷ്ഠൈലാലാംഗലീവചാചവ്യചിത്രകചിരിബില്വചൂർണ്ണമുപാഘ്രാതും മുഹുർമ്മുഹുഃ । തഥാ ഭൂർജ്ജപത്രശിംശപാസർജ്ജരസധൂമമന്തരാന്തരാ ച । പാർശ്വപൃഷ്ഠകടീസക്ഥീനി കോഷ്ണേന തൈലേനാഭ്യജ്യാനുസുഖമസ്യാ മൃദ്നീയാൽ ॥

സാ—അനന്തരം കുഷ്ഠം (കൊട്ടം) ഏലാ (ഏലത്തരി) ലാംഗലീ (മേന്തോന്നിക്കിഴങ്ങ്) വചാ (വയമ്പ്) ചവ്യം (കാട്ടുമുളകിൻവേര്) ചിത്രകം (കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ്) ചിരിബില്വം (ആവൽത്തൊലി) ഇവയുടെ പൊടി ഗർഭിണിക്ക് പിന്നെയും പിന്നെയും നാറുവാൻ കൊടുക്കണം. അപ്രകാരംതന്നെ ഭൂർജ്ജപത്രം (പൊന്മരത്തിനില) ശിംശപാ (ഇരുവുളിൻതൊലി) സർജ്ജരസം (ചെഞ്ചല്യം) ഇവയിൽ ഒന്നിന്റെ പുക വലിപ്പിക്കുകയും വേണം. വാരികളിലും പുറത്തും അരക്കെട്ടിലും തുടകളിലും ചൂടുള്ള എണ്ണപുരട്ടി സുഖംപോലെ ഉഴിയുകയും വേണം.

ഏവമവാക് പരിവർത്തതേ ഗർഭഃ । തസ്യ ലക്ഷണം—വിമുച്യ ഹൃദയമുദരമാവിശതി । വസ്തിശിരോ ഗൃഹ്ണാതി । ത്വരയന്ത്യാവ്യഃ । ന ചൈദേവം പരിവർത്തതേ താവൽ മുഹുർമ്മുഹുർജ്ജൃംഭണം ചങ്ക്രമണഞ്ച കാരയിതവ്യാനന്തരേകതം വിധിഃ ॥

സാ—ഇങ്ങനെ ചുക്കഞ്ഞികുടിക്കൽ മുതലായി പറയപ്പെട്ടവയെ ചെയ്യുമ്പോൾ ഗർഭം അധോമുഖമായിട്ടു വരും. അധോമുഖമായി വന്നാലു

ള്ള ലക്ഷണം എന്തെന്നാൽ—ഗർഭം മാതാവിന്റെ ഹൃദയത്തെ വിട്ട് ഉദരത്തെ പ്രാപിക്കും. വസ്തിശിരസ്സ് എന്നു പറയുന്ന നാഭ്യധഃസ്ഥാനത്തിൽ പിടിക്കും. നോവുകൾ വേഗം വേഗം ഉണ്ടാകയും ചെയ്യും. ഈ ലക്ഷണങ്ങളുണ്ടായാൽ ഗർഭം അധോമുഖമായി തിരിഞ്ഞു എന്നറിയണം. ഈ ലക്ഷണം കാണാത്തപക്ഷം ഗർഭിണിയെ കോട്ടുവായിടുവിക്കുകയും വേഗത്തിൽ നടത്തിക്കുകയും മുമ്പറഞ്ഞ പുകയേല്പിക്കുക മുതലായവയെ ചെയ്യിക്കയും വേണം. എന്നാൽ ഗർഭം ചുവട്ടിലേക്കു വരും.

അന്യേ തു മുസലേനോലൂഖലം ധാന്യപൂർണ്ണമവഘാതനീയമിത്യാഹുഃ । തത്തു ന സമ്യക് । തീക്ഷ്ണവ്യായാമവർജ്ജനം ഹി ഗർഭിണ്യാസ്തത്രോപദിശ്യതേ । വിശേഷതശ്ച പ്രസവകാലേ പ്രചലിതസർവ്വധാതുദോഷായാഃ സൌകുമാര്യാൽസ്ത്രീണാം മുസലവ്യായാമേനേരിതോ വായുരന്തരം ലബ്ധ്വാ പ്രാണാൻ ഹിംസ്യാദിതി ॥

സാ—ഗർഭം ചുവട്ടിലേക്കു വരാതെ തടസ്ഥമുള്ളതായിക്കണ്ടാൽ ഉരലിൽ ധാന്യം നിറച്ച് ഗർഭിണിയെക്കൊണ്ട് ഉലക്കയെടുത്ത് ഇടിപ്പിക്കണമെന്ന് മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നു. അതു ശരിയല്ല (ആത്രേയാദികളുടെ മതത്തിൽ ശരിയല്ലെന്നർത്ഥം) എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ—തീക്ഷ്ണങ്ങളായ വ്യായാമങ്ങൾ ഗർഭിണി ഒഴിക്കയും ചെയ്യണമെന്നുപദേശിക്കപ്പെടുന്നുണ്ട്. വിശേഷിച്ചും പ്രസവകാലത്തിങ്കൽ ഗർഭിണിയുടെ സർവ്വധാതുക്കളും ദോഷങ്ങളും ഇളകിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടും സ്ത്രീ സുകുമാരയായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടും ആ സമയത്ത് ഉലക്കകൊണ്ടു വ്യായാമം ചെയ്താൽ വായു ഇളകിവശായി കോപിച്ച് ഹൃദയത്തിൽ കടന്നു ഗർഭിണിയുടെ പ്രാണനെ കളയും. ആകയാൽ ഉരലിൽ ഇടിപ്പിക്കരുതെന്നും, മറ്റുള്ള വിധികളെ ചെയ്യുകയേ പാടുള്ളൂ എന്നും സാരം.

അഥ പരിവൃത്തഗർഭാം പര്യങ്കമേണാരോപ്യ കുശലാ സ്ത്രീ പാദതോസ്യാ നിഷണ്ണായാ യോനിമനുലോമമനുസുഖമഭ്യജ്യ സ്ഫിജൌ പാദാഭ്യാം പീഡയേൽ । യോനിഞ്ച പുനഃ പുനഃ പ്രസാധയേൽ । ബ്രൂയാച്ച സുഭഗേ ശനൈശ്ശനൈഃ പ്രവാഹയസ്വ സുപ്രസന്നാസ്യ മുഖവർണ്ണഃ പുത്രം ജനയിഷ്യതീതി ॥

സാ—പിന്നെ ഗർഭം അധോമുഖമായി തിരിച്ചുകണ്ടാൽ ഗർഭിണിയെ കട്ടിലിന്മേൽ കയറ്റി കാൽ കുത്തിയിരുത്തിയിട്ട് സമർത്ഥയായ ഒരു സ്ത്രീ അവളുടെ യോനിയിൽ എണ്ണപുരട്ടി അനുലോമമായും സുഖമായും ഉഴിയുകയും ആസനങ്ങളിൽ കാലുകളെക്കൊണ്ട് പീഡനം ചെയ്യുകയും

യോനിയെ വീണ്ടും വീണ്ടും തടവുകയും വേണം. "ഹേ സുഭഗേ! പള്ളക്കപ്പുറുക്കെ മുക്കുക. നിന്റെ മുഖത്തിന്നു നല്ല തെളിവുണ്ടു്. നീ പുത്രനെ പ്രസവിക്കും" എന്നു പറഞ്ഞു് അവളെ ആശ്വസിപ്പിക്കുകയും വേണം.

അന്യാ തു വാമകർണ്ണേഽസ്യാ മന്ത്രമിമം ജപേത്—

"ക്ഷിതിർജ്ജലം വിയത്തേജോ വായുർവ്വിഷ്ണുഃ പ്രജാപതിഃ
സഗർഭാം ത്വാം സദാ പാന്തു വൈശല്യം ച ദിശന്തു തേ
പ്രസൂഷ്വ ത്വമവിക്ലിഷ്ടമവിക്ലിഷ്ടാ ശുഭാനനേ
കാർത്തികേയദ്യുതിം പുത്രം കാർത്തികേയാഭിരക്ഷിതം"

ഇതി । തഥാ—

"ഇഹാമൃതഞ്ച സോമശ്ച ചിത്രഭാനുശ്ച ഭാമിനി!
ഉച്ചൈശ്ശ്രവാശ്ച തുരഗോ മന്ദിരേ നിവസന്തു തേ
ഇദമമൃതമപാം സമുദ്ധൃതം വൈ
തവ ലഘുഗർഭമിമം പ്രമുഞ്ചതു സ്ത്രീ
തദനലപവനാർക്കവാസവാസ്തേ
സഹലവണാംബുധരൈർദ്ദിശന്തു ശാന്തിം"

ഇതി ॥

സാ— മറെറാരു സ്ത്രീ ഗർഭിണിയുടെ എടത്തെ ചെവിയിൽ "ക്ഷിതിർജ്ജലം" ഇത്യാദിയായ രണ്ടു ശ്ലോകംകൊണ്ടും "ഇഹാമൃതം" ഇത്യാദിയായ രണ്ടു ശ്ലോകംകൊണ്ടും പറയപ്പെട്ട മന്ത്രത്തെ ജപിക്കുകയും വേണം. മന്ത്രാർത്ഥം ഉദാഹൃതമാകുന്നു.

തഥാ പരാശരീയത്തിൽ—"അനാഗതാവേഗം വേദനാമാം മാ പ്രവാഹിഷ്ഠാഃ । അകാലപ്രവാഹണം ഹി വിണ്മൂത്രാദിവേഗാനാമിവോദീരണമനർത്ഥകമപചിതഞ്ച ഗർഭസ്യ ശ്വാസകാസശോഷപ്ലീഹാദികാരിത്വാൽ । തഥാ തേഷാമേവ വിധാരണമിവ വേദനായാമപ്രവാഹണമുപഘാതായ । യഥാ യഥോക്തം കുരുഷ്വ । ശനൈശ്ശനൈശ്ച പൂർവ്വം പ്രവാഹിഷ്ഠാഃ । നിർഗ്ഗമേ ബാഢം ഗർഭസ്യ യോനിമുഖപ്രതിപന്നേ ബാഢതരമാ പ്രസവാൽ" ഇതി । തസ്യാസ്തു പ്രവാഹമാണായാഃ സ്ത്രിയഃ ശബ്ദം കുർയ്യുഃ പ്രജാതാ പ്രജാതാ ധന്യം ധന്യം പുത്രമിതി । തഥാസ്യാ ഹർഷേണ പ്രാണാ ആപ്യായന്തേ ॥

സാ— ആ പ്രകാരംതന്നെ വേറെ ഒരു സ്ത്രീ ഗർഭിണിയോടു് ഇങ്ങി

ന്നു ഉപദേശിക്കയും വേണം. ''ഒരു! വേദന വരാതിരിക്കുന്ന സമയത്തു് മുക്കി പുറപ്പെടുവിക്കരുതു്. അകാലത്തിൽ പ്രവാഹണം (മുക്കൽ) ചെയ്യുന്നതു് ഛർദ്ദ്യാദിവേഗങ്ങളെ മുക്കിപ്പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതുപോലെ അനർത്ഥത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതും ഗർഭത്തിന്നു് അഹിതമായിട്ടുള്ളതുമാണു്. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ ഗർഭസ്ഥശിശുവിനു ശ്വാസം, ചുമ, മെലിച്ചിൽ, കൂന്നു് മുതലായവയെ ഉണ്ടാക്കും. അപ്രകാരംതന്നെ വേദന വന്നപ്പോൾ മുക്കാതിരിക്കുന്നതും, ഛർദ്ദ്യാദികളെ പിടിച്ചു നിറുത്തുന്നതുപോലെ, ഗർഭത്തിനു കേടുവരുത്തും. ആകയാൽ വേദന തോന്നുമ്പോളൊക്കെയും പ്രവാഹണം ചെയ്യണം. എന്നതന്നെയല്ല, ആദ്യമാദ്യം പതുക്കെയേ മുക്കാവൂ. ഗർഭം പുറത്തേക്കു നിർഗ്ഗമിക്കുന്ന സമയത്തു് ഉറക്കെയും, യോനിദ്വാരത്തിലേക്കെത്തുമ്പോൾ അധികം ഉറക്കെയും മുക്കണം. യോനിദ്വാരത്തിലെത്തിയാൽ പിന്നെ പ്രസവിക്കുന്നതുവരെ ഉറക്കെ മുക്കണം'' ഇങ്ങിനെ ഉപദേശിച്ചതിന്നുശേഷം ഗർഭിണി മുക്കിത്തുടങ്ങിയാൽ ''ഇതാ പെറ്റു പെറ്റു, നല്ലൊരു പുത്രനെ പെറ്റു'' എന്നിങ്ങിനെ സ്ത്രീകൾ ശബ്ദിക്കണം. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ പുത്രോൽപത്തികൊണ്ടുള്ള ഹർഷംകൊണ്ടു് അവളുടെ പ്രസവക്ലേശവ്യാകുലമായ പ്രാണൻ തർപ്പണം ചെയ്യപ്പെടും.

അനന്തരം ഗർഭസംഗത്തെപ്പറ്റി പറയുന്നു—

ഗർഭസംഗേ തു യോനിം ധൂപയേൽ കൃഷ്ണസർപ്പനിർമ്മോകേണ പിണ്ഡീതകേന വാ । ബധ്നീയാച്ച ഹിരണ്യപുഷ്പീമൂലം ഹസ്തപാദേ ധാരയേച്ച സുവർച്ചലാം വിശല്യാം വാ ॥

സാ—ഗർഭത്തിന്നു തടവുണ്ടായാൽ കൃഷ്ണസർപ്പനിർമ്മോകം (കൃഷ്ണസർപ്പത്തിന്റെ വള്ളി) തീയിലിട്ടു പുകച്ചു് ആ പുക യോനിയിൽ ഏല്പിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ പിണ്ഡീതകം (മലങ്കാരക്കം) കത്തിച്ചിട്ടുള്ള പുകയും യോനിയിൽ ഏല്പിക്കാം. ഹിരണ്യപുഷ്പീമൂലം (നിലപ്പനക്കിഴങ്ങു്) കയ്യിന്മേലും കാലിന്മേലും കെട്ടുകയും, സുവർച്ചലയോ വിശല്യ (മേത്തോന്നിക്കിഴങ്ങു്) യോ ഒന്നു് ശരീരത്തിൽ ധരിക്കുകയും വേണം. എന്നാൽ പ്രസവിക്കും.

അഥ പ്രസൂതായാ ന ചേദപരം പതതി തതോ ദക്ഷിണേന പാണിനാ നാഭേരുപരിഷ്ടാൽ ബലവദുപപീഡ്യ അന്യേന പൃഷ്ഠത ഉപസംഗൃഹ്യ വിധുനുയാൽ ॥

സാ—ഗർഭിണി പ്രസവിച്ചതിന്നുശേഷം അപര (മറുപിള്ള) വീഴാ

ന്ന തടഞ്ഞുവരിൽനിന്നായാൽ വലത്തെ കൈകൊണ്ട് സ്ത്രീയുടെ പൊക്കിളിന്നരികെ അമർത്തുപിടിച്ച് മറേറ കൈകൊണ്ട് പൃഷ്ഠത്തിലും പിടിച്ച് കുലുക്കുക. ഇത് മറുപിള്ള വീഴുവാൻ നല്ലതാകുന്നു.

പാർഷ്ണ്യാ വാ ശ്രോണിമാകോടയേൽ । സ്ഫിജൌ വാപ്യസംഗൃഹ്യ സുപീഡിതം നിപീഡയേൽ । വക്ത്രാംഗുല്യാ വാ കേശവേഷ്ടിതയാ ച കണ്ഠതാലു പരിമൃശേൽ ॥

സാ—അപ്രകാരംതന്നെ ശ്രോണിയിന്മേൽ മടമ്പുകൊണ്ട് ആകോടനം ചെയ്യു (ശക്തിയായി അമർത്തുക)യും നല്ലതാണ്. ആസനങ്ങളിൽ മടമ്പുതട്ടിച്ച് അമർത്തുകയുമാകാം. തലനാരുകൊണ്ടോ വിരലിന്മേൽ തലമുടി മടക്കി അതുകൊണ്ടോ തൊണ്ടയിലും അണ്ണാക്കിലും സ്പർശിക്കുന്നതും നല്ലതാണ്.

ഭൂർജ്ജപത്രകാചമണിസർപ്പനിർമ്മോകൈർവ്വാ യോനിം ധൂപയേൽ । ഭൂർജ്ജഗുഗ്ഗുല്വോർവ്വാ । ശാലിമൂലസിദ്ധേന വാ സർപ്പിഷാ യോനിമഭ്യജ്യ കടുകാലാബുജാലിനീനിംബസർപ്പനിർമ്മോകൈർവ്വാ ധൂപയേൽ । അനാര്യകതാം വാ കടുതൈലമിശ്രൈഃ കല്ക്കീകൃതൈസ്തൈലാക്തൈർലിംപേൽ । ഇന്ദ്രനാഗരകല്ക്കേന വാ । തദ്വദ്വാ മക്ഷാരയേൽ । ലാംഗലീമൂലകല്ക്കേന വാ പാണിപാദം ചാലിമ്പേൽ । മഹാവൃക്ഷക്ഷീരം വാ മൂർദ്ധ്ന്യനുഷിഞ്ചയേൽ ॥

സാ—ഭൂർജ്ജപത്രം (ചെമ്മരത്തില), കാചമണി, സർപ്പനിർമ്മോകം (പാമ്പിൻപടം) എന്നിവയുടെ പുക യോനിയിൽ ഏല്പിക്കുക. ഭൂർജ്ജപത്രം, ഗുൽഗുലു എന്നിവകൊണ്ടു പുകക്കുന്നതും നന്ന്. ശാലിമൂലം (ചെന്നെല്ലിൻവേര്) കൊണ്ടു കാച്ചിയ നെയ് യോനിയിൽ പുരട്ടി കടുകാ (കടുകരോഹിണി) അലാബു (ചുരങ്ങ) ജാലിനി (പുട്ടൽപീരം) നിംബം (വേപ്പിൻതോലി), സർപ്പനിർമ്മോകം (പാമ്പിൻപടം) എന്നിവകൊണ്ടു പുകക്കുക. നെയ്പുരട്ടാതെ ഈ ഔഷധങ്ങൾ പൊടിച്ചു കടുതൈലത്തിൽ ചേർത്തുകൊണ്ടോ, അല്ലെങ്കിൽ ഇവ അരച്ച് എണ്ണയിൽ ചാലിച്ചുകൊണ്ടോ പുരട്ടുകയുമാം. അതുമല്ലെങ്കിൽ ഇന്ദ്രം (ശക്രം) നാഗരം (ചുക്ക്) ഇവ വെള്ളത്തിലരച്ച് അതു പുരട്ടുകയുമാം. അതുതന്നെ തിന്നുന്നതും നന്ന്. ലാംഗലീമൂലം (മേത്തോന്നിക്കിഴങ്ങ്) അരച്ച് അതുകൊണ്ട് കയ്യിലും വയറ്റത്തും പുരട്ടുന്നതും നന്ന്. മഹാവൃക്ഷക്ഷീരം (കള്ളിപ്പാൽ) നിറുകയിലിടുന്നതും നല്ലതാണ്.

കുഷ്ഠതാലീസകല്ക്കം ബല്വജയൂഷമൈരേയാസവസ്യ

രാജാദനീഘൃതമഥ വൃശ്ചീരക്ഷീരം വാ സോഷ്ണം കലത്ഥരസേന മധുകപിപ്പലീസമം പാൽകതെ വാ പായയേൽ । പിപ്പല്യൂഷണകോലവില്വമധുയഷ്ടികാഭേദകാൽക്കം വാ । ഖദിര്യ വൃഷമൂല്യ വാ ജീവകന്മേണാം കല്ക്കമേതേ വചാകുലത്ഥബില്വമജ്ജാദീനാമമ്ലൂവനാനാമന്ത്രഭേദ പ്രക്ഷിപ്യ മുഹൂർത്തസ്ഥിതമേതത് തൈലമ്പചനം പായയേൽ ॥

സാ—കുഷ്ഠം (കൊട്ടം) താലീസം (താലീസപത്രം) ഇവ സമം അരച്ച് വില്വമൂലം (കൂവളക്കഷായം) ബർബ്ബരമൂലം (ബർബ്ബരമെന്ന ത്തനാതിന്റെ കഷായം) മൈരേയമദ്യം ആസവമദ്യം സുരാമണ്ഡം ഇവയിലൊന്നിൽ കലക്കി സേവിപ്പിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ ത്ര്യൂഷണം (ചുക്ക് മുളക് തിപ്പലി ഇവ) പൊടിച്ചിട്ടു ചീകൂർന്നതും ഉഴുന്നുവീഴ്മവും വന്നതിനെ, അല്ലു (കാടിമൂത്ത പായസ്സ്) തന്നിലോ അല്ലെങ്കിൽ കുലത്ഥരസ (മുതിരച്ചാറ്) തന്നിലോ മധുകം (ഇരട്ടിമധു) തിപ്പലി ഇവയുടെ സമാകത്തിലോ ചേർത്തും ചേർക്കാതെ കാലതാലീസകല്ക്കത്തെ സേവിപ്പിക്കാം. അതുപോലെതന്നെ തിപ്പലി ഏലത്തരി വരക്കുന്ന വിളയൂപ്പ് കാട്ടുമുളകിൻവേര് കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ് ചെറുതിപ്പലിക്കായ ഏനിവ അരച്ചകല്ക്കം ചേർക്കാതെ വില്വമൂലാദികളിൽ ഒന്നിൽ സേവിപ്പിക്കുകയുമാകാം. ജീവനം കഴിഞ്ഞശേഷം കാളപ്പെട്ട വയമ്പ് അതിനെത്തുടർന്ന് കൂവളം, ബർബ്ബരമൂലം മുതിര ഇവയുടെ കഷായം ഉടനെ മേൽ പറയപ്പെട്ട ഒരു ആസ്രാവം (മദ്യം) തന്നിൽ ഇട്ട് ഒരു മുഹൂർത്തം കഴിഞ്ഞാൽ എടുത്തു മാറ്റി ആ ദ്രവം സേവിപ്പിക്കുക.

കരഞ്ജബീജകല്കം വാ സുരയാ । അർക്കാളർക്കകഷായം വാ പ്രജാതം സുരാമിശ്രിതമ് । കുഷ്ഠാംഗുലികീമൂലകല്കം വാ മദ്യമൂത്രാന്വിതമ് । വത്സകാദിചൂർണ്ണം വാ മദ്യേന । ശതപുഷ്പാകുഷ്ഠമദനഹിംഗുസിദ്ധസ്യ വാ തൈലസ്യ പിചും ഗ്രാഹയേൽ । തതൈദ്യുന്മാനിരു വാസന ക്രോലവാസയേൽ ॥

സാ—കുഷ്ഠം (കൊട്ടം) ഏലാ (ഏലത്തരി) ഇവ അരച്ച് സുരാമദ്യത്തിൽ കലക്കി കുടിപ്പിക്കാം. അർക്കം (എരുക്ക്) അളർക്കം (വെള്ളെരുക്ക്) ഇവ കഷായവും പ്രജാതമാക്കി (അതായത് പ്രകൃതിദോഷാത്മ്യാനുസാരേണയുള്ള മാത്രയോടുകൂടിയതാക്കി) ഇവ സുരാമദ്യവും ചേർത്തു സേവിപ്പിക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ കൊട്ടം, ലാംഗലീമൂലം (മേത്തോന്നിക്കിഴങ്ങ്) ഇവ അരച്ചു മദ്യത്തിലെങ്കിലും ഒരു മൂത്രത്തിലോ ഗോമൂത്രാദികളിൽ ഒന്നിൽ ഗോമൂത്രത്തിലോ ക

മുക്കി കഴിപ്പിക്കണം. വാസകാദിഗണത്തിലെ മരുന്നുകൾ പൊടിച്ച് മദ്യത്തിൽ സേവിപ്പിക്കണം. ശതപുഷ്പാ (ശതകുപ്പ) കുഷ്ഠം (കൊട്ടം) ചന്ദനം (കരിംകാരകൻ) ഹിംഗു (കായം) ഇവകൊണ്ടു എണ്ണകാച്ചി തുണിയിൽ മുക്കിയതായ ഒരു തിരി അവളുടെ യോനിയിൽ ധരിപ്പിക്കണം. സ്നേഹവസ്തി ചെയ്യേണ്ട സമയമാണെങ്കിൽ അതും ചെയ്യണം. സ്നേഹവസ്തിയും മേൽപ്പറഞ്ഞ എണ്ണകൊണ്ടാണ് ചെയ്യേണ്ടത്.

വിപ്ലുതശ്ലേഷ്മലാർത്താം പ്രസ്രാവശമനായ ഫലജീവകകേദാ ക്ഷീരകാകോളീവചാകൃഷ്ണാദ്വയം മധുസിതാഘൃതൈഃ ശോഷിതാം പിചുധാരണം। സർജ്ജാദീനാം ചൂർണ്ണം സ്നേഹശാലിനി വാ സിന്ധൂത്ഥം സംസ്വേദ്യ ദ്വിഗുണം സൈന്ധവം വാ പിണ്ഡീകൃതാ വിദ്ധ്യേ യോനിപ്രവിഷ്ടം പിണ്ഡമൂലകഷായേണ വിവർജ്ജയേൽ। യോനിം ച മൂത്രേണ സ്നേഹവത്സാ ഫലവർത്തിയുക്തേന॥

സാ—ശ്ലേഷ്മപ്രധാനമായ വിപ്ലുതാ മുതലായ യോനിരോഗങ്ങളിൽ വചാ (വയമ്പ്) ജീവകം (പെരുംപൂത) ദാരു (ദേവദാരം) അഭയാ (കടുക്ക) ശാകം (തേക്ക്) ചവിക (കാട്ടുമുളകിൻവേര്) ചിത്രകം (കൊടുവേലി) ദ്രാക്ഷ (മുന്തിരി) ഇവ മൂത്രത്തിൽ പൊടിച്ചുചേർത്ത് അതുകൊണ്ട് ഫലവർത്തി ചെയ്യണം. അല്ലെങ്കിൽ കുഷ്ഠം (കൊട്ടം) കുഷ്ഠം (കൊട്ടം) മാതുലുംഗം (മാതളനാരങ്ങ) വയമ്പ് ഇവ മൂത്രത്തിൽ അരച്ചുണ്ടാക്കിയ ഉരുള കൊണ്ടും ഫലവർത്തി ചെയ്യാം. അല്ലെങ്കിൽ ശാലപർണ്ണ്യാദി (പുളിയാറില) വാട്ടിപ്പിഴിഞ്ഞ് അരിച്ച വലിയ പഞ്ചമൂലത്തിന്റെ കഷായത്തിൽ ചേർത്ത് അതുകൊണ്ടും കഷായവസ്തിയും ചെയ്യാം. അതുപോലെ അരിച്ച് എണ്ണ സ്നേഹവും മുമ്പറഞ്ഞ മരുന്നുകൾ മൂത്രപായസവും ചേർത്ത് അതുകൊണ്ടും വസ്തി ചെയ്യാം.

ശ്ലേഷ്മശമനോപായമുള്ള ഉപ്ലുതാം കടുതൈലേനോ ത്തരവസ്തിം ദദ്യാൽ। ശില്പ്യന്ത്യുഷ്ണവതീ ഉദാവർത്തിനീ ച കർണ്ണിനീ ശ്ലേഷ്മലാ ബസ്തിഭിർവാ കടുതൈലേനാവാസയേൽ। ഉദാവർത്തിനീ പിച്ചിലാം വാ സംസ്വേദ്യ ശോധിതാം വിദ്ധ്യാമൽ। സ്നിഗ്ധതാം വാ കൃതതൈലേന പാണിനാ നാളനിസാരയേൽ ഫലേൻ॥

സാ—മേൽപ്പറഞ്ഞ മരുന്നുകൾ കൊട്ടം മുതലായ ആസ്ഥാപനദ്രവ്യങ്ങൾകൊണ്ടു കടുതൈലം കാച്ചി അതുകൊണ്ട് ഉത്തരവസ്തി

ച്ചും ചെയ്യേണ്ടതാണ്. ശിഗ്രു (മുരിങ്ങവേര്) സുരസം (തുമ്പ) കലിംഗം (കുടകപ്പാലക്) അജാജി (ആശാളി) ചിത്രകം (കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ്) ഇവയുടെ കൽക്കവും പാലും ഗോമൂത്രവും ചേർത്തു കടുകെണ്ണ കാച്ചി അതുകൊണ്ട് സ്നേഹവസ്തിയും ചെയ്യണം. ഇകാ (അഗസ്തി) ശാല്മലീ (പൂള) ഇവയുടെ പശ ഒന്നിൽ ചാലിച്ച് അതു യോനിയിൽ നിറച്ച് പിടിച്ചു കയറ്റുന്നതും നല്ലതാണ്. അല്ലെങ്കിൽ ഒരു സ്ത്രീ കയ്യിന്റെ നഖം മുറിച്ച് ഉള്ളംകയ്യിൽ എണ്ണപുരട്ടി അതുകൊണ്ട് മറുപിള്ളയുടെ നാളത്തിനനുസരിച്ച് പിടിച്ച് അതിനെ വലിച്ചെടുക്കുകയുമാകാം. ഇതു വൈദ്യന്റെ ഉപദേശപ്രകാരം മാത്രം ചെയ്യേണ്ടതാണ്.

മേൽപ്രകാരം മറുപിള്ള വീഴാത്തതുമുള്ള ചികിത്സകൾ പറഞ്ഞതിനുശേഷം പ്രസവം സംബന്ധിച്ചുണ്ടാകുന്ന ചില ഉപദ്രവങ്ങളുടെയും അവയുള്ള ചികിത്സയേയും പറയുന്നു:—

പ്രജാതായാം പ്രസൂതിപ്പെട്ടോളമേയ്യ ശൂലം മക്കല്ലാഖ്യ: സ്യാത്തത്ര യവക്ഷാരചൂർണ്ണം സർപ്പിഷാ സുഖോഷ്ണാംബുനാ വാ പിബേൽ । വരുണാദിം വാ സപഞ്ചകോലമേലാപ്രതീവാപം ॥

സാ—പ്രസവം കഴിഞ്ഞാൽ സ്ത്രീക്ക് മക്കല്ലം എന്നൊരു രോഗം ഉണ്ടാകും. വസ്തിയിലും ശിരസ്സിലും വയറിലും വേദനയുണ്ടാകുന്നതാണ് മക്കല്ലത്തിന്റെ ലക്ഷണം. ഇതുണ്ടായാൽ യവക്ഷാരം പൊടിച്ച് നെയ്യിൽ ചാലിച്ചോ ചൂടുവെള്ളത്തിൽ ചേർത്തോ സേവിക്കണം. വരുണാദിഗണത്തിലെ ഔഷധങ്ങളും പഞ്ചകോലവും കഷായംവെച്ച് ഏലത്തരി പ്രതിവാപം ചേർത്തു സേവിക്കുകയുമാം. പ്രതിവാപം=അവചൂർണ്ണം (മേമ്പൊടി).

അഥവാ വീരതരാദിവൃക്ഷാദിപ്രതീവാപം । ലവണചൂർണ്ണം വാ വത്സകാദിനിര്യൂഹേന । വത്സകാദിം വാ മദിരയാ । അംശുമതീപൃഥ്വീകാപാഠാഭിർ വാ മരിചാദിദ്രവ്യങ്ങളും । ഭാർങ്ഗീനാഗരദേവദാരുഭിർ വാ । പുരാണഗുളം വാ ത്രികടുത്രിജാതകധാന്യകചൂർണ്ണസംസൃഷ്ടം ഭക്ഷയേൽ ॥

സാ—മക്കല്ലരോഗത്തിനു വേറെയും ചികിത്സ പറയുന്നു. അഥവാ—വീരതരാദിഗണം കഷായം ഉഷകാദിഗണത്തിലെ മരുന്നുകൾ പൊടിച്ചു മേമ്പൊടി ചേർത്തു സേവിക്കാം. വത്സകാദിഗണത്തിലെ മരുന്നുകളുടെ നിര്യൂഹ (ചാറ്) ത്തിൽ ഉപ്പു പൊടിച്ചു ചേർത്ത് അതും സേവിക്കാം. വത്സകാദിഗണത്തിലെ മരുന്നുകൾ പൊടിച്ചു മദ്യത്തിൽ

സേവിക്കയും നല്ലതാണ്. അംശുമതീകഷായം (ഓരിലയും മൂവിലയും) കഷായംവെച്ച് അതിൽ കുതമ്പക്കം ദേവതാരവും അരച്ചുകലക്കി സേവിക്കാം. ശാർങ്ഗി (ചെറുതേക്കിൻവേര്) നാഗരം (ചുക്ക്) ദേവദാരു (ദേവതാരം) ഇവ അരച്ച് ചൂടുള്ള വെള്ളത്തിൽ സേവിക്കയും ചെയ്യാം. ത്രികടു (ചുക്ക മുളക് തിപ്പലി), ത്രിജാതകം (ഏലം ഇലവംഗം പച്ചില), ധനികാ (കൊത്തമ്പാല) എന്നിവയുടെ പൊടി പഴയ ശർക്കരയിൽ ചേർത്തു അല്പം തിന്നുന്നതും നന്ന്.

തസ്യാശ്ചേൽ സ്വസ്ഥാനതോ യോനിർഭ്രശ്യേത്തതോ യസ്യാ കസ്യചിദ്ഗുണിതനാഡ്യാ യോനിം യഥാസ്ഥാനം കുശലാ സ്ത്രീ നിവേശയേൽ । നിവിഷ്ടാഞ്ചൈനാം ശോകരോഷധിണീബഹിർവിഷാണീര പ്രിയംഗുദേവദാരുകല്കവിപാകേന തൈലേന ബഹുശഃ സേചയേൽ പൂരയേൽ ബ്രൂയാച്ച ഗച്ഛ സുഭഗേ സ്വസ്ഥാനമിതി ॥

സാ — പ്രസവം കഴിഞ്ഞാൽ ചിലക്ക് യോനിഭ്രംശം വന്നേക്കാം. അങ്ങിനെ യോനി സ്വസ്ഥാനത്തുനിന്ന് ഭ്രംശിക്കുന്നതായാൽ യോനിയിൽ എന്തെങ്കിലും ഒരു ജന്തുവിന്റെ കൊഴുപ്പു തേച്ച്, സാമർത്ഥ്യമുള്ളവളായ ഒരു സ്ത്രീ യോനിയെ അതിന്റെ സ്ഥാനത്തുതന്നെ വെക്കണം. യോനി യഥാസ്ഥാനം ഇരുന്നാൽ അടമ്പാകം, കടുകരോഹിണി ബാഹ്ലീകം (ഇരുവേലി) ഉശീരം (രാമച്ചം) പ്രിയംഗു (ഞാഴൽപൂവ്) ദേവതാരം എന്നിവ കല്ക്കംചേർത്തു കാച്ചിയ എണ്ണകൊണ്ട് അനേകപ്രാവശ്യം യോനിയിൽ വീഴ്ത്തിക്കയും അതുതന്നെ യോനിയിൽ നിറക്കുകയും ചെയ്യണം. എന്നിട്ട് ആ സ്ത്രീ യോനിയോടായിട്ട് "ഗച്ഛ സുഭഗേ സ്വസ്ഥാനം" (ഹേ സുഭഗയായ യോനി! നീ നിന്റെ സ്ഥാനത്തു പോവുക) എന്നിങ്ങനെ മന്ത്രംപോലെ പറകയും വേണം.

അനന്തരം പ്രസവിച്ച ഉടനെ വേണ്ട പരിചരണത്തെ പറയുന്നു:—

അച്ഛിന്നനാഭാ സ്ത്രീ ജാതമാത്രമേവ ബാലം ബാലോപചാരണീയേന വിധിനോപപാദയേൽ । തദുപദേക്ഷ്യതേ ഉത്തരേഷു । അഥ സൂതികാ ബലാതൈലേനാഭ്യക്താം । ഉല്ലുഞ്ചിതാഞ്ച പഞ്ചകോലചൂർണ്ണേന യവാന്യുപകുഞ്ചികാചവ്യചിത്രകവ്യോഷൈർവ്വാ ചൂർണ്ണേന വാ യുക്തമുഷ്ണോദകം പിബേദിതി യഥാസാത്മ്യം സ്നേഹമാത്രാം പായയേൽ । സ്നേഹദ്വേഷിണ്യാം വാതഹരൗഷധക... സ്രുതസ്ഥാനമൂലകയവാഗൂം വാ ॥

സാ — ഇതുപോലെതന്നെ പരിചാരികയായ വേറെ ഒരു സ്ത്രീ പ്രസവിച്ചുവീണ കുട്ടിയെ ബാലോപചരണീയത്തിലെ വിധിയനുസരിച്ച് പരിചരിക്കണം. ഈ ബാലോപചരണീയവിധിയെ ഉത്തരസ്ഥാനത്തിൽ പറയുവാൻ പോകുന്നുണ്ട്. അനന്തരം പ്രസവിച്ച സ്ത്രീ ബലാതൈലം തേച്ചുകുളിക്കണം. വിശപ്പുണ്ടായാൽ പഞ്ചകോലചൂർണ്ണത്തോടു, യവാനി (ജീരകം) ഉപകുഞ്ചികാ (കരിഞ്ജീരകം) ചവ്യം (കാട്ടുമുളകിൻവേർ) ചിത്രകം (കൊടുവേലിക്കിഴങ്ങ്) ചുക്കു മുളകു തിപ്പലി ഇന്തുപ്പ് ഇവയുടെ ചൂർണ്ണത്തോടു ഏതെങ്കിലും ഒരു സ്നേഹത്തിൽ ചേർത്ത് അതിങ്കൽനിന്ന് ആ പാകത്തിൽകൊണ്ടുതന്നെ മതിയാവോളം എടുത്തു സേവിപ്പിക്കണം. സ്നേഹം ഉപയോഗിപ്പാൻ പാടില്ലാത്തവളാണെങ്കിൽ വാതഹരങ്ങളായ ഔഷധങ്ങളുടെ കഷായമോ ഹ്രസ്വപഞ്ചമൂലകഷായമോ സേവിപ്പിക്കണം. [ഇവിടെപ്പറഞ്ഞ സ്നേഹപാനത്തിൽ മാത്രാനിയമമില്ല. ഏതുമാത്രയായാലോ സ്നേഹം അതുതന്നെ ദഹിച്ചു വൈകുന്നേരം കഞ്ഞികുടിപ്പാൻ തടസ്ഥമില്ലാത്തവിധമുള്ള അളവു സ്നേഹപാനം ചെയ്യേണമെന്നേ ഉള്ളൂ.]

പീതവത്യാശ്ച യമകേനാഭ്യജ്യ വേഷ്ടയേദുദരം വസ്ത്രേണ । തഥാ ന വായുരവികൃതിമുൽപാദയത്യനവകാശത്വാൽ । ജീർണ്ണേ ച സ്നേഹേ പൂർവ്വോക്തൈരേവ സിദ്ധാം വിദാര്യാദിഗണകഷായേണ ക്ഷീരേണ വാ യവാഗൂം സ്വാദുസിദ്ധാം ദ്രവാം മാത്രയാ പായയേൽ । പ്രാക്സ്നേഹയവാഗൂപാനാഭ്യാം ചോഷ്ണോദകേന പരിഷേചയേൽ ॥

സാ — മേല്പറഞ്ഞപ്രകാരം സ്നേഹമാത്രയോ കഷായത്തെയോ സേവിച്ചാൽ സൂതികയുടെ വയറു യമകസ്നേഹംകൊണ്ടു പുരട്ടി വയറാകെ വസ്ത്രംകൊണ്ടു കെട്ടണം. ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നത് ഉദരത്തിൽ വായു കടന്ന് ഉപദ്രവം ചെയ്യാതിരിക്കാനായിട്ടാകുന്നു. കെട്ടുകെട്ടിയാൽ വായു പ്രവേശിച്ചു വികാരത്തെ ചെയ്യുകയില്ല. സ്നേഹം ദഹിച്ചാൽ മേല്പറഞ്ഞ ഔഷധ (പഞ്ചകോലയവാന്യാദി)ങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെയുണ്ടാക്കിയതോ വിദാര്യാദിഗണകഷായംകൊണ്ടും പാൽകൊണ്ടും ഉണ്ടാക്കിയതോ ആയ കഞ്ഞിയെ നല്ലവണ്ണം മധുരത്തോടുകൂടി ദ്രവമായി മാത്രയനുസരിച്ചു സേവിപ്പിക്കണം. സ്നേഹപാനം ചെയ്യുന്നതിന്റെയും കഞ്ഞികുടിക്കുന്നതിന്റെയും മുമ്പായി (രണ്ടുകാലത്തിലും) ചൂടുവെള്ളംകൊണ്ടു പരിഷേകം ചെയ്യുകയും വേണം.

ഏവം ത്രിരാത്രം പഞ്ചരാത്രം സപ്തരാത്രം വാനുപാല്യ തതോ യവകോലകുലത്ഥയൂഷേണ ലഘുനാ ചാന്നപാനേന ഭോജയേദ്ദ്വാദശാൽ പരം ജാങ്ഗലരസൈർവ്വിധിയാ ക്രമാദാപ്യായയേദഗ്നിബലമപേക്ഷ്യ । കണാമിശ്രിതഞ്ച തോയം പായയേൽ । തഥാ ജീവനീയബൃംഹണീയമധുരവാതഹരസിദ്ധൈശ്ചാഭ്യംഗോത്സാദനപരിഷേകാവഗാഹനാന്നപാനവിധിമുപചരേൽ । ഏവം ഹി ഗർഭവൃദ്ധിക്ഷപിതശിഥിലസർവ്വശരീരധാതുപ്രവാഹണവേദനാക്ലേദക്ഷയിസ്സൂതികാനിഃശേഷശൂന്യശരീരാപ്യ പുനർന്നവീഭവതി ॥

സാ — ഇപ്രകാരം സ്നേഹപാനാദികളെക്കൊണ്ടു മൂന്നുദിവസമോ അഞ്ചുദിവസമോ ഏഴുദിവസമോ ഇതുതരണം. പിന്നെ സൂതികയെ പന്ത്രണ്ടാംദിവസംവരേയും യവം കോലം (ലന്തക്കുരു) മുതിര ഇവയുടെ ചാറും ലഘുക്കളായ അന്നപാനങ്ങളും സേവിപ്പിച്ച് ഉപചരിക്കണം. പന്ത്രണ്ടുദിവസം കഴിഞ്ഞതിന്നുശേഷം അഗ്നിബലം മുതലായവ അനുസരണമായി ജാംഗലമാംസരസം മുതലായവയെ സേവിപ്പിച്ച് ദേഹത്തെ പുഷ്ടിപ്പെടുത്തണം. തിപ്പലിച്ചേർത്ത വെള്ളം വേറിട്ടു കുടിപ്പാൻ കൊടുക്കണം. അപ്രകാരംതന്നെ ജീവനീയങ്ങളും ബൃംഹണീയങ്ങളും മധുരരസങ്ങളും വാതഹരങ്ങളുമായ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ട് എണ്ണകാച്ചി തേപ്പിച്ചും ഈ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ ഉദ്വർത്തനപരിഷേകാവഗാഹനങ്ങൾ ചെയ്യിച്ചും ഹൃദ്യങ്ങളായ അന്നപാനങ്ങൾ ശീലിപ്പിച്ചും സൂതികയെ ഉപചരിക്കണം. ഇങ്ങിനെ ചെയ്താൽ ഗർഭവൃദ്ധികൊണ്ട് സർവ്വധാതുക്കളും തളർന്നു കഴിഞ്ഞും പ്രവാഹണം വേദന ക്ലേദം രക്തസ്രുതി ഇതിനിവകൊണ്ടു വിശേഷിച്ചും ശരീരം ശൂന്യമായും ഇരിക്കുന്നതുപോയി സൂതിക പുതിയ ശരീരത്തോടുകൂടിയവളായി ഭവിക്കും.

അത ഏവ സൂതികായാ വ്യാധിഃ കൃച്ഛ്രസാദ്ധ്യോ ഭവത്യസാദ്ധ്യോ വാ । തസ്മാത്താം യഥോക്തേന വിധിനാ പ്രയത്നേനോപചരേൽ । ഏവം സമ്യക്പരിചാരോപസംസ്കൃതാ ക്രമേണ വിഗതാഹാരവിഹാരയന്ത്രണാ വിഗതസൂതികാഭിധാനാ സ്യാൽ । പുനരാർത്തവദർശനാദിത്യേകേ ॥

സാ — മേൽപ്രകാരം ശരീരം ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടുതന്നെ സൂതികകൾക്കുണ്ടാകുന്ന വ്യാധി കൃച്ഛ്രസാദ്ധ്യമായോ അസാദ്ധ്യമായിട്ടോ ഭവിക്കും. അതുകൊണ്ട് സൂതികയെ പൂർവ്വോക്തവിധിപ്രകാരം പ്രയത്നപ്പെട്ട് ഉപചരിക്കണം. ഇങ്ങിനെ ക്രമമായിട്ടു ഉപചരിക്കപ്പെ

ട്ടാൽ ക്രമേണ ആഹാരവിഹാരങ്ങളിലുള്ള യന്ത്രണം (പത്ഥ്യം) ഉപേക്ഷിക്കാം. എന്നാൽ അവൾ സൂതിക (പ്രസവിച്ചുകിടക്കുന്നവൾ) എന്ന പേർ പോയി സാധാരണപോലെയായി ഭവിക്കും. പിന്നെ ഋതുവായാലേ സൂതികാത്വം പോകയുള്ളൂ എന്നാണ് മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നത്.

അദ്ധ്യായം ഉപസംഹരിക്കുന്നു—

ഇത്യൂർദ്ധ്വമാസമാത്രായ യാവൽ ഗർഭക്ഷമാ പുനഃ
സ്ത്രീ സ്യാത്താവദിയം വിധിസ്സുവ്യക്തോ സാദ്ധ്യ ദർശിതഃ.

സാ—ഇങ്ങിനെ, ഗർഭമുണ്ടായ കുന്നരെ ഒന്നു മാസങ്ങളടങ്ങി, പ്രസവംകഴിഞ്ഞത് വീണ്ടും സ്ത്രീ ഗർഭഗ്രഹണത്തിന്നു യോഗ്യയാകുന്നതുവരെ വേണ്ട എല്ലാ അനുഷ്ഠാനവും വഴിപോലെ പറയപ്പെട്ടു.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ
തൃതീയോദ്ധ്യായഃ
സമാപ്തഃ.

ചതുർത്ഥാദ്ധ്യായഃ.

അനന്തരം പ്രകരണപ്രാപ്തമായ ഗർഭവ്യാപത്തുകളും ചികിത്സയും കാണിപ്പാനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതോ ഗർഭവ്യാപദം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ—അനന്തരം ഗർഭവ്യാപത്തിനെ പറവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. ഗർഭവ്യാപത്ത്—ഗർഭരോഗം.

സ്ത്രീ ചേദാപന്നഗർഭാ പരിഹാര്യാണ്യാസേവേത തതശ്ച യസ്യാ വസ്തിപാർശ്വശ്രോണീയോനിമുഖേഷു ശൂലം പുഷ്പദർശനഞ്ച സ്യാൽ, താം മൃദുസുഖശിശിരാസ്തരണശയനസ്ഥാമീഷദവനതശിരസം ശീതപ്രദേഹപരിഷേകാദിഭിരുപാചരേൽ ॥

സാ—ഗർഭമുണ്ടായിരിക്കുന്ന സ്ത്രീ വർജ്യങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ സേവിക്കുന്നതായാൽ, വസ്തിപാർശ്വശ്രോണീയോനിമുഖങ്ങളിൽ വേദനയുണ്ടാകയും ആർത്തവം കാണപ്പെടുകയും ചെയ്യും. ഇങ്ങിനെ യാതൊരു ഗർഭിണിക്കാണോ ഉണ്ടാകുന്നത് അവളെ മാർദ്ദവമുള്ളതും സുഖമായുള്ളതും തണുപ്പുള്ളതുമായ വിരിപ്പോടുകൂടിയ ശയ്യയിൽ തല തെല്ലൊന്നു ചാച്ചു

കിടത്തി ശീതങ്ങളായ പ്രദേഹം (ഔഷധലേപനം) മുതലായവയെ ചെയ്തു് ഉപചരിക്കണം.

ദാഹേ — സഹസ്രധൌതേന സർപ്പിഷാഭ്യജ്യ സർവ്വതഃ പ്രദിഹ്യാൽ । മധുകസിദ്ധേന സർപ്പിഷാ സുശീതേന പിചുമപ്യാസ്യ യോനിസമീപേ സ്ഥാപയേൽ । ഗവ്യേന പയസാ മധുകാംബുനാ ന്യഗ്രോധാദികഷായേണ വാ പരിഷേചയേൽ । പരിപീതതൽ സംസ്ഥാനി ച ചൈലാനി യോനൌ നിധാപയേൽ । തദ്വർഗ്ഗസിദ്ധസ്യ വാ ക്ഷീരസർപ്പിഷഃ പിചും ॥

സം — യോനിദാഹത്തിൽ ശീതപ്രദേഹാദികൾ എങ്ങിനെയെന്നാൽ പറയുന്നു — സഹസ്രധൌതമായ ഘൃതം (അനേകം പ്രാവശ്യം ഉതകി വെള്ളത്തിൽവെച്ചു് ഇളച്ചുതാക്കിത്തെളിച്ചെടുത്ത നെയ്യ്) കൊണ്ടു് സ്ത്രീയുടെ പൊക്കിളിനുതാഴെ എല്ലാടത്തും പൂശുക. എരട്ടിമധുരം കല്ക്കം ചെയ്തു നെയ്കാച്ചി ആറിച്ചു് ആയതിൽ ഒരു ശീല നനച്ചു് യോനിയുടെ സമീപത്തിടുക. പശുവിൻപാൽ, എരട്ടിമധുരക്കഷായം, ന്യഗ്രോധാദികഷായം എന്നിവയിലൊന്നുകൊണ്ടു് യോനിപ്രദേശത്തു ധാരയെ ചെയ്യുക. അവയുടെ സംസ്കാരം ചെയ്തവയായ ചേലകളെ യോനിയിൽ നിധാനം ചെയ്ക. ന്യഗ്രോധാദിഗണം കല്ക്കമായി ക്ഷീരസർപ്പിസ്സിനെ (പാൽകലക്കി എടുത്ത നെയ്യ്) കാച്ചി അതുകൊണ്ടു നനച്ചിട്ടായ ശീല യോനിയിൽ ഇടുകയുമാകാം.

അതിസ്രുതൌ തു രക്തേ തത്ര ഏരിവാകമസ്തും പ്രാശയേൽ । കേവലമേവ വാ ക്ഷീരസർപ്പിഷഃ । പത്മോൽപലകുമുദകിഞ്ജല്കാൻ സമധുശർക്കരം ലേഹയേൽ ॥

സം — രക്തം അധികമായി സ്രവിക്കുന്നെങ്കിൽ, മേൽപ്പറഞ്ഞ നെയ്യിൽനിന്നു് (പാൽകലക്കിയെടുത്തു് ന്യഗ്രോധാദിഗണംകൊണ്ടു കാച്ചിയ നെയ്യിൽനിന്നു്) ഒരു അക്ഷപ്രമാണം സേവിപ്പിക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ പാൽകലക്കിയെടുത്ത നെയ്യ് ഔഷധങ്ങളൊന്നും കൂട്ടി കാച്ചാതെ കേവലമായിട്ടുള്ളതിൽനിന്നുതന്നെ അക്ഷപ്രമാണം സേവിപ്പിക്കാം. പത്മാദികിഞ്ജല്കത്തെ തേനും പഞ്ചസാരയും ചേർത്തു നക്കി സേവിപ്പിക്കുകയുമാം. പത്മകിഞ്ജല്കം = താമരയല്ലി. ഉൽപലകിഞ്ജല്കം = കരിങ്കൂവളത്തിന്റെ അല്ലി. കുമുദകിഞ്ജല്കം = ആമ്പലല്ലി.

ധാതകീരോധ്രികാസർജ്ജരസാഞ്ജനചൂർണ്ണം വാ മധുനാ । ന്യഗ്രോധാദിപല്ലവപ്രവാളകല്ക്കം വാ । ശമീശണഖദിരകഷായം വാ

സമക്ഷൗദ്രം പായയേൽ । ഋദ്ധിവിദാരീജീവന്തീസിദ്ധം പയസ്സ് । നീ
ലോല്പലസിതാപകപുഷ്പാസ്ഥമന്ദനാദി പ്യാ തണ്ഡുലാംബുവാ തേ
നസാന്വിതം । ഗന്ധപ്രിയംഗുസിതോത്പലശാലൂകോദുംബരശേ
ലാട്ടന്യഗ്രോധശൃംഗാണി വാ ജലേന പയസാ ॥

സാ — ധാതകി (താതിരിപ്പൂവ്) ഗൈരികം (കാവിമണ്ണ്) സർജ്ജ
രസം (കുങ്കില്യം) അഞ്ജനം എന്നിവ പൊടിച്ച് തേനിൽ ചാലിച്ച്
സേവിക്കേണ്ടതാണ്. ന്യഗ്രോധാദിഗണത്തിലെ മരങ്ങളുടെ തോ
ലും കുരുന്നും അരച്ച് കല്ക്കവും തേനിൽ സേവിക്കാം. ശരം (മുതൽ) എ
ന്പ (മാർ) ശാലിഞ്ചം (ചെഴമാൻ) ഇവയുടെ വേരും തേൻചേർത്തു സേ
വിപ്പിക്കാം. ഋദ്ധി (ചെറിയ കാട്ടുകരിമ്പ്) വിദാരി (പാൽമുതുക്കിൻകിഴ
ങ്ങ്) ജീവന്തി (അടപതിയൻകിഴങ്ങ്) ഇവ പാലിൽ കാച്ചിയതാക്കി
സേവിക്കുകയാകാം. നീലോല്പലം (കരിങ്കുവളക്കിഴങ്ങ്) സിത (പ
ഞ്ചസാര) പകപത്മം (ചെന്താമര) ചന്ദനം എന്നിവ അരിക്കാ
ടിയിലോ അരിയൊറ്റകത്തിലോ പിഴിഞ്ഞരിച്ചോ സേവിക്കുകയാം. ഗ
ന്ധം (ചന്ദനം) പ്രിയംഗു (ഞാഴൽപ്പൂവ്) സിത (പഞ്ചസാര) ഉൽപ
ലശാലൂകം (ചെങ്ങഴിനീർകിഴങ്ങ്) ഉദുംബരശേലാട്ട (അത്തി
ക്കായ) ന്യഗ്രോധശൃംഗം (പേരാലിൻകൂമ്പ്) എന്നിവ വെള്ളത്തിൽ പാലിൽ
സേവിക്കുന്നതും നല്ലതാണ്.

കശേരുകശൃംഗാടകകാശ്മര്യപുഷ്പശ്രീപർണ്ണീക്ഷീരശാരി
ബാപ്രപൗണ്ഡരീകാനന്താചൽപലശംബരീകപായസാ വാ ശ
ർക്കരാമധുമധുരം ശാലിചൂർണ്ണം । ജീവനീയശൃതം വാ ക്ഷീരം ।
ബലാതിബലാശാലിഷഷ്ടികേക്ഷുമൂലകാകോളീശൃതേന പയസാ
സമധുശർക്കരേണ രക്തശാല്യോദനം സ്വശീതം ഭോജയേൽ । ശീത
വീര്യൗഷധസംസ്കൃതം വാ । കേതകീനാം ക്രിയാദ്യം യോഗ്യശാസ്ത്രാദി
പ്രയുഞ്ജീത । ഗന്ധദ്രവ്യാണ്യംബൂനി കഷായ ॥

സാ — കശേരുകം (കഴിമുത്തങ്ങ) മൃണാളകം (താമരവളയം) ശൃംഗാ
ടകം (വല്ലിപ്പുളിഴങ്ങ്) കാശ്മര്യം (കുമിഴിൻവേര്) പശ്രീഷകം (ചിറ്റീ
ന്തലിൻവേര്) ദ്രാക്ഷ (മുന്തിരിങ്ങ) ശാരിബാ (നന്നാറിക്കിഴങ്ങ്) പ്ര
പൗണ്ഡരീകം (പുണ്ഡരീകക്കടിയ്) അനന്താ (കരിഞ്ചതാവര) ഉൽ
പലം (ചെങ്ങഴിനീർകിഴങ്ങ്) കശ്മരീകം (കരിമ്പിൻകട) എന്നി
വ കഷായംവെച്ച് അതിൽ പഞ്ചസാരയും തേനും ചേർത്തു മധുരരസം വ
രുത്തി അതിൽ ചെന്നെല്ലരിയുടെ പൊടിചേർത്തു യോജിപ്പിച്ചു സേവിക്ക

ക. ജീവനീയഗണദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാച്ചിയ പാലും സേവിക്കുക. ബല (കുറുന്തോട്ടി) അതിബല (വലിയ കുറുന്തോട്ടി) ശാലി (ചെന്നെല്ല്) ഷഷ്ടികം (നവര) ഇക്ഷു (കരിമ്പ്) ഇവയുടെ വേരും കാകോളിയും ഇട്ടു കാച്ചിയ പാലിൽ തേനും പഞ്ചസാരയും ചേർത്ത് ആ പാൽ കൂട്ടി നല്ലവണ്ണം തണുത്ത ചെന്നെല്ലിൻചോറ് ഭക്ഷിപ്പിക്കണം. അല്ലെങ്കിൽ ശീതവീര്യങ്ങളായ ജാംഗലമാംസങ്ങളുടെ രസം കൂട്ടി ചെന്നെല്ലിൻചോറ് ഭക്ഷിപ്പിക്കാം. ശോധനം ഒഴികെ രക്തപിത്തത്തിൽ പറഞ്ഞ ചികിത്സകളൊക്കെയും യഥോചിതം ചെയ്യേണ്ടതാകാം. സന്തോഷങ്ങളും മനസ്സിന്ന പിടിച്ചുവരുമാറു കഥകൾ കേൾക്കുന്നതും നല്ലതാണ്.

അദൃഷ്ടശോണിതാർത്താ മധുകപയസ്യാസുരദാരുഭിഃ സിദ്ധം പയഃ പായയേൽ । താമ്രവല്ല്യശ്മന്തകശതാവരീപയസ്യാഭിർവ്വാ । വിദാര്യാദിഗണേന വാ । ശതാഹ്വാസ്വരസക്ഷീരസിദ്ധം വാ സർപ്പിഃ । പലാണ്ഡുസ്വരസസിദ്ധം വാ സക്ഷൗദ്രമ് ॥

സാ—ചൊല്കപ്പെട്ട ദോഷങ്ങളിൽ ആർത്തവദർശനം കൂടാതെ നാഭ്യാദികളിൽ വേദനമാത്രം ഉണ്ടായിരുന്നാൽ ആ ഗർഭിണിയെ മധുകം (ഇരട്ടിമധുരം) പയസ്യാ (അടപതിയൻകിഴങ്ങ്) സുരദാരു (ദേവദാരു) എന്നിവകൊണ്ടു കാച്ചിയ പാൽ സേവിപ്പിക്കണം. താമ്രവല്ലി (ചെമ്പാർവള്ളിക്കിഴങ്ങ്) അശ്മന്തകം (കല്ലൂർവഞ്ചി) ശതാവരി, പയസ്യാ (അടപതിയൻകിഴങ്ങ്) എന്നിവകൊണ്ടോ വിദാര്യാദിഗണംകൊണ്ടോ കാച്ചിയ പാലും സേവിക്കാം. ശതാഹ്വാ (നാട്ടുകുന്ന) സ്വരസവും പാലും ചേർത്തു കാച്ചിയ നെയ്യോ, പലാണ്ഡു (ഉള്ളി) നീരിൽ കാച്ചിയ നെയ്യ് തേൻ ചേർത്തു സേവിക്കുകയുമാം.

അസമ്പൂർണ്ണത്രിമാസായാസ്തു പ്രത്യാഖ്യേയോ ഗർഭഃ പ്രായേണ ന തിഷ്ഠത്യസഞ്ജാതസാരത്വാൽ ॥

സാ—ഗർഭമുണ്ടായി മൂന്നുമാസം തികയുന്നതിനുമുമ്പായി ഗർഭിണിക്കു ദോഷം വന്നാൽ ഗർഭം പ്രായേണ (മിക്കവാറും) നില്ക്കുകയില്ല. (നശിക്കുകയെന്നർത്ഥം) എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ അന്നു ഗർഭത്തിന്നു ബലം വരികയും ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല. അതുകൊണ്ടു മൂന്നുമാസം തികയുന്നതിനുമുമ്പ് ഗർഭിണി ദീനക്കാരിയായാൽ എന്തു ചികിത്സചെയ്താലും പ്രായേണ അവളുടെ ഗർഭത്തെ കോഷ്ഠത്തിൽ നിറുത്തുവാൻ പ്രയാസമായിരിക്കും.

ആമാന്വയേ ച ഭോജനമപി വിശേഷണക്രമേണാൽ । തത്ര രൂക്ഷശീതാദി പ്രയുഞ്ജീത ॥

സാ — ആമസംബന്ധത്തോടുകൂടിയതായ ആർത്തവദർശനത്തിങ്കൽ മൂന്നുമാസത്തിനുശേഷവും ഗർഭം കോഷ്ഠത്തിങ്കൽ സ്ഥിതിചെയ്കയില്ല. ഇതിങ്കൽ വിരുദ്ധോപക്രമത്തെ ചെയ്യുവായിട്ടു രൂക്ഷശീതങ്ങളായവയെ പ്രയോഗിക്കണം. ആമത്തിങ്കൽ ചെയ്യേണ്ടതു് ഉഷ്ണതീക്ഷ്ണാദികളുടെ പ്രയോഗമാണ്. ആയതു ഗർഭത്തിങ്കൽ വിരുദ്ധമാണ്. ഇതാണ് വിരുദ്ധോപക്രമം എന്നറിയുക. മൂന്നുമാസം കഴിഞ്ഞു നാലാംമാസം മുതല്ക്കു ആമസംബന്ധമില്ലെങ്കിൽ ആർത്തവദർശനം ഉണ്ടായാലും ഗർഭം നിലനില്ക്കുമെന്നും ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്.

ശ്ലോ — പ്രാഗുപവാസം തിക്താ മുസ്താമൃതോശീരപർപ്പടകധന്വയാസചന്ദനാതിവിഷാബലാകടുരോഹിണീധാന്യകകഷായം । ഇന്ധ്യാന്യശാലിഷഷ്ടികപേയാമലകതക്രമുദ്ഗാദിയൂഷൈശ്ച । ജിതേ ത്വാമേ സ്നിഗ്ദ്ധശീതാദി പൂർവ്വവൽ ॥

സാ — 'തിക്താ' ഇത്യാദികൊണ്ടു് ആമസംബന്ധമുള്ള ഗർഭസ്രാവത്തെ ചികിത്സയെ പറയുന്നു. ഔഷധം സേവിക്കുന്നതിനുമുമ്പ് ഉപവാസം ചെയ്യുകയും മുസ്താദികഷായം സേവിക്കുകയും വേണ്ടു. തിക്താ=കൊടുത്തൂവ. അമൃതാ=ചിറ്റമൃത്. ഉശീരം=രാമച്ചം. പർപ്പടകം. ധന്വനം=മുത്തങ്ങ. ചന്ദനം. അതിവിഷാ=അതിവിടയം. ബലാ=കുറുന്തോട്ടിവേര്. കടുരോഹിണീ=കടുകുരോഹിണി. ധാന്യകം=കൊത്തമ്പാല. ഇതാണ് മുസ്താദി. ശാലിധാന്യം, ചെന്നെല്ല്, നവര ഇവയുടെ കഞ്ഞി കടിയരിയും ചെറുപയറ് മുതലായവയും ചേർത്തു ഭക്ഷിക്കുകയും വേണം. ഇപ്രകാരം ആമത്തെ ജയിച്ചാൽ യഥാപൂർവ്വം സ്നിഗ്ദ്ധശീതങ്ങളെ തന്നെ പ്രയോഗിക്കണം.

ആമഗർഭസ്തു പതിതേ മദ്യാന്യന്തരതോ യഥാസാത്മ്യതഃ പായയേൽ । ഗർഭകോഷ്ഠവിശുദ്ധ്യർത്ഥമാർത്തിവിസ്മരണാർത്ഥം ച । അമദ്യപാം പാചനീയരൂക്ഷപേയാപായിതാദിർ സ്നേഹലവണവർജ്ജിതൈഃ സ[illegible]ദീപനീയയുക്തൈർവാ [illegible] മാസസംഖ്യം വാ ദിനാനീതി ॥

സാ — പൂർണ്ണമാകാതെ ആമമായിട്ടിരിക്കുന്ന ഗർഭം പതിച്ചാൽ ഗർഭിണിയെ ശക്തിക്കനുസരിച്ചു് ഏതെങ്കിലും ഒരു മദ്യം സേവിപ്പിക്കണം. അതിനെ ചെയ്യുന്നതു ഗർഭകോഷ്ഠത്തിന്റെ ശുദ്ധിവരുവാനും ആമഗർഭപാതംകൊണ്ടുണ്ടായ വേദന ഓർമ്മയില്ലാതാകുവാനുമായിട്ടാകുന്നു. പ്രയോഗം പാചനങ്ങളുംകൊണ്ടു മദ്യംപോലെയുള്ള ഇതരദ്രവ്യങ്ങളും ആകാതെ

ന്ന ഗ്രഹിക്കണം.] സംഗതിവശാൽ ഗർഭിണി മദ്യം സേവിക്കാത്തവളാണെങ്കിൽ പാചനീയങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളോടു സംമിശ്രങ്ങളും മെഴുക്കും ഉപ്പും ഇല്ലാത്തവയും എരിവു കൂട്ടിയവയും ആയ ഉദ്ദാലകം മുതലായവകൊണ്ടുള്ള കഞ്ഞികൾ കൊടുത്ത് അവളെ ഉപചരിക്കണം. ഉദ്ദാലകം = കതിരം തൃണധാന്യം (പൂക്കവായല എന്നും) ഇങ്ങിനെ ഉപചരിക്കുന്നത് ഗർഭം എത്രമാസം ചെന്നിട്ടാണോ പതിച്ചത് അത്രദിവസമാണ് ഉപ ണ്ടത്.

തതഃ പ്രീണനൈർബ്ബലാനുരക്ഷിഭിരസ്നേഹൈരാഹാരൈരാ ദോഷധാതുക്ലേദശോഷണാൽ । ആമഗർഭശേഷേണ ഹി പുനഃ പുനരകുശലമനുഷജ്യതേ । തസ്മാത്തീക്ഷ്ണൈസ്തമവശോഷയന്നുപചാരയേൽ । തതഃ പരം സ്നേഹപാനൈർവ്വസ്തിഭിരാഹാരൈശ്ച ദീപനീയപാചനീയജീവനീയബൃംഹണീയമധുരവാതഹരൈരിതി ॥

സാ—മേല്പറഞ്ഞപ്രകാരം ചെയ്തതിനുശേഷം പ്രീണനങ്ങളും ദേഹബലത്തെ രക്ഷിക്കുന്നവയും ആയ ആഹാരങ്ങളെക്കൊണ്ട് ആമഗർഭപാതംവന്ന ഗർഭിണിയെ ഉപചരിക്കണം. ഇതിനെയുള്ള ആഹാരങ്ങളെ കൊടുക്കുന്നത് ദോഷങ്ങൾ ധാതുക്കൾ എന്നിവയുടെ ക്ലേദത്തിനു ശുദ്ധിവരുന്നതുവരെ വേണ്ടതാകുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ആമഗർഭത്തിന്റെ അവശേഷം ഉള്ളിൽ ഇരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് പിന്നെയും പിന്നെയും സുഖക്കേടുണ്ടാകും. അതുകൊണ്ടു തീക്ഷ്ണദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ട് ആമഗർഭത്തെ നിശ്ശേഷം കളയുമാറ് ഉപചരിക്കണം. അതിനുശേഷം സ്നേഹപാനങ്ങൾ, വസ്തികൾ എന്നിവയെക്കൊണ്ടും ദീപനീയങ്ങളും പാചനീയങ്ങളും ജീവനീയങ്ങളും ബൃംഹണീയങ്ങളും മധുരങ്ങളുമായ ആഹാരങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഉപചരിക്കണം.

യസ്യാഃ പുനരക്ഷഹതി ജാതസാരേ ഗർഭേ വർജ്ജ്യാനാമസേവനാൽ പുഷ്പദർശനം സ്യാദന്യതോ വാ യോനിസ്രവണം തസ്യാസ്തന്നിമിത്തം വായുഃ പ്രകുപിതഃ പിത്തശ്ലേഷ്മാണൗ പരിഗൃഹ്യ ഗർഭസ്യ രസവഹാം നാഡീം പ്രതിപീഡ്യാവതിഷ്ഠതേ । തതോ ഗാഢ്യം ദോഷൈഃ കല്യാണമിവ തൃണപത്രാദിഭിഃ പ്രതിച്ഛന്നോ രസസ്യാസമ്യഗവഹനാദ്ഗർഭോ വൃദ്ധിമനാപ്നുവന്നുപവിശത്യുപശുഷ്യതി വാ ॥

സാ—ഗർഭം വലുതായും സാരംവെച്ചും വരുമ്പോൾ വർജ്ജ്യങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ വർജ്ജിക്കാതിരുന്നാൽ ആർത്തവം കാണുകയോ യോനിയിൽ

കറുവല്ല സ്രവണവും ഭവിക്കയോ ചെയ്യും. ഇതു് ധാതുക്കൾ ഗർഭിണി കൾക്കാകുന്നതോ അല്ലെങ്കിൽ ഒരു യോനിസ്രവണം നിമിത്തം വായു കോപിച്ചു് കഫാദികളെയും കൂട്ടിപ്പിടിച്ചു് ഗർഭത്തിന്റെ രസവാഹി നിയായ നാഡിയെ (മാതാവിന്റെ ആഹാരസാരമായ രസം ഗർഭത്തി ലേക്ക പ്രവഹിക്കുന്നതു.ഉ.കുഴലിനെ) പ്രതിപീഡനം ചെയ്തുകൊണ്ടു സമിമിപ്പിക്കും. എന്നാൽ, ഉണ്ടാകുന്നവികളെക്കൊണ്ടു് കൃശ (ചെമ്മ ട്ടാവു്) എന്നതുപോലെ മേൽപ്പറഞ്ഞ നാഡിദോഷങ്ങളാൽ തടയപ്പെ ട്ടതും അസൃഗ്രസം വേണ്ടപോലെ പ്രവഹിക്കാതാകയും ചെയ്യും. അതിനിമിത്തം ഗർഭം വളരാതെ നിൽക്കുകയോ ഉണങ്ങിപ്പോകയോ ചെ യ്യും. [ഗുവിടെ നാഡിയെ കൃശമാക്കിയതുകൊണ്ടു ഗർഭത്തിനു പീ ഡിയാവ്യം ധരിക്കണം. ആകയാൽ വെള്ളം ചെല്ലുവരുന്ന ചാലു് അട ടഞ്ഞുപോയാൽ വഴിപോലെ വെള്ളം കിട്ടാതെ നെല്ലു വളരാതെയോ ഉണങ്ങിയോ പോകുന്നതുപോലെ എന്നു ദൃഷ്ടാന്തം കാണുക]

അത്ര യോന്യാ ഉദരാഗ്നിബലേ കാലത്തെ പരിസ്രാവമല്ലാതെ മ ഉദ്യോഗം സ്വസ്ഥമായ ഗർഭം പ്രവൃത്തിക്കു പരിപൂർണ്ണമായപരിപോഷിയെ എല്ലാ സ്ഥലത്തു, അവ കുറിച്ചുകുന്ന ഉദ്വേഗിപ്പികളായിയ്യോക്കെ ശേ I യ ഉ പ്രതിഷേധമായി പ്രത്യേകം വാ. പരിസ്രവണം ഗാത്രപ്പെട്ട ശോഷ പരിഗ്രഹിക്കുന്ന ഗർഭത്തിനാൽ കിടപ്പിൽ സ്പ ന്ദനം, കുക്ഷിയും വൃദ്ധിയായി പരിച്ഛിന്നതാ ഉപശുഷ്കം നാഗോദ രമെ ॥

സാ—മേൽപ്പറഞ്ഞപ്രകാരം ഭവിക്കുന്നതിൽ ഗർഭം വളരാത്ത ഒന്നാം ഗർഭം ശോഷിക്കുക ഒന്നാം എന്നിങ്ങിനെ രണ്ടു ഭേദങ്ങൾ ഉണ്ടു്. അവ യെ പറയുന്നു—യോനീദ്വാരത്തിൽകൂടി ആർത്തവവും യോനിസ്രാവവും ഉദ ലിക്കിനും അല്പങ്ങളായും ഭവിക്കുകയും, ഗർഭം ഉണ്ടായ വളർച്ചയിൽനി ന്നു മേലോട്ടാകാതെ ഇളകുകയും, കുക്ഷി വലുതാകാതിരിക്കയും ചെയ്യു ന്നവ ഉപവിഷ്ടക ആ ഭേദങ്ങൾ ആകയാൽ ഉപവിഷ്ടകം എന്നു പറയുന്നു. മേൽപ്രകാരമുള്ളതെ പ്രതിരോധം ആർത്തവവും, ദിവസംതോ റും യോനിസ്രവണവും ഉണ്ടാകയും ഗർഭം അല്പമല്ലാതിരിക്കയും ചെ യ്യുന്നു് എന്നാൽ ഇവയുടെ ഗർഭം മുമ്പത്തെ വലിപ്പത്തിൽനിന്നു ചെറുതാകയും വളരെക്കാലം കൂടിയേടം കറച്ചുമാത്രം ഇളകുകയും കു ക്ഷി ക്രമേണ ചുരുങ്ങുകയും ചെയ്യും. ഈ ഗർഭത്തെ ഉപശുഷ്കമെന്നും നാ ഗോദരമെന്നും പറയുന്നു.

തൌ ഇ മാതുരാഹാരരസാല്പ്രാപ്യാപ്യായമാനൌ യദാ പ
രിപൂർണ്ണതാം കേശദശനാദിയുക്തൌ തദാ വർഷഗണൈരപി
പ്രസവം പ്രസൂയതേ ച്ച ॥

സാ—ഇത ഉപവിഷ്ടകവും ഉപശുഷ്കവും മാതാവിന്റെ അല്പമാ
യ ആഹാരരസംകൊണ്ടു് തൃപ്തനായി പോഷിപ്പെട്ടുന്നവയായിട്ടു് ക്രമേണ
പുഷ്ടിയെ പ്രാപിച്ചാൽ അപ്പോൾ കേശദന്താദികളോടുകൂടിയവയായി
ഭവിക്കും. ഇവയെ വളരെ കൊല്ലങ്ങൾ കഴിഞ്ഞാലും സ്ത്രീ പ്രസവിക്കും.

ഇനി ഉപവിഷ്ടകനാഗോദരങ്ങൾക്കു് ഭേദമുണ്ടാക്കുന്ന ലക്ഷണ
ങ്ങളെ പറയുന്നു:—

തത്ര വാതേനോപവിഷ്ടകോപശുഷ്കയോർവ്യാധയഃ പ്രതിഹന്യ
തേ സശബ്ദം ഫേനിലം വിച്ഛിന്നം ശകൃദ്വിചഷ്ടതേ കടിപൃഷ്ഠഹൃ
ത്ശൂലമല്പവേദനാ ജൃംഭാ നിദ്രാനാശശ്ചാധ്മാനം പ്രതിശ്യായഃ ശുഷ്കകാ
സഃ സ്വരഭേദഃ ശൂകപൂർണ്ണതേ ഇവ കണ്ഠസ്യ ഗാത്രം ഇവ ശങ്കൂനിവ
പിപീലികാഭിരിവ സംസൃജ്യതേ ശരീരം പരികൃന്തന്നിവ വായുർഭ്ര
മതി കണ്ഡൂഃ തഥാ ഇവ പ്രചരത്യേതദ്ദൗർബല്യമന്നസ്യ ജരണമപ്യ
ഥാ പരിഹാനിഃ സ്ഫുടിതവിപന്നപാർശ്വതാ പക്വാശയേ ഭവതി ॥

സാ—മേൽപറഞ്ഞ ഉപവിഷ്ടകം ഉപശുഷ്കം (നാഗോദരം) എ
ന്നിവ വാതാധിക്യംകൊണ്ടുള്ളവയായിതന്നാൽ അവയിൽ വായു ഗർ
ഭത്താൽ തടുക്കപ്പെടുകയും, മലം ശബ്ദത്തോടും നുരയോടുംകൂടിയും മുറി
ഞ്ഞും പോകയും, മൂത്രത്തിനു തടവുണ്ടാകയും, അരക്കെട്ടിലും പൃഷ്ഠത്തി
ലും നെഞ്ഞത്തും വേദനയുണ്ടാകയും, കോട്ടുവായ ഉറക്കമില്ലായ്മ പീന
സം ശുഷ്കകാസം തളർച്ച എന്നിവ ഉണ്ടാകയും, ചെവികൾ മുറുന്നു
പോലെയും ചെന്നികൾ (ശംഖങ്ങൾ) കുത്തുന്നതുപോലെയും മേൽ ഉറു
മ്പരിക്കുന്നതുപോലെയും തോന്നുകയും, വായു അറിഞ്ഞു നോവുന്നതുപോ
ലെ വേദനയുണ്ടാക്കിക്കൊണ്ടു കക്ഷിയിൽചുററി തിരിയുകയും, കണ്ണു് ഇ
ളകുകയും, അന്നം ദഹിപ്പാൻ പ്രയാസമാകയും, ദിവസംതോറും ക
ഷിച്ചിലുണ്ടാകയും, തൊക്കു് വിണ്ടു് വിവർണ്ണമായി പരുപരുക്കനെ ആയി
ത്തീരുകയും ചെയ്യും.

പിത്തേന ദാഹജ്വരതൃഷ്ണാപാകവ്യത്ഥേ മൂർച്ഛകാസ്ഥികൾ ഛർദ്ദിർമൂ
ർച്ഛാ കണ്ഡൂപ്രമേഹാദയഃ പീതരക്തനേത്രമൂത്രാനനത്വഗ്നഖതാ
കതാം ക്ളമഃ ദുർബലതാ നിദ്രാക്ഷയം പരിണാമി ഭവതി ॥

സാ—പിത്തംകൊണ്ടുള്ള ഉപവിഷ്ടകോപശുഷ്കങ്ങളിൽ ചെമ്പു

നിറമായും പച്ചനിറമായും മലംപോകും. പുകഞ്ഞുതേട്ടൽ, പുളിച്ചുതേട്ടൽ, ഛർദ്ദി, മോഹാലസ്യം, വയറിലും ഹൃദയത്തിലും ചുട്ടുനീറൽ, കണ്ണിലും മൂത്രത്തിലും നഖത്തിലും തൊലിയിലും പീതരക്തഗോമൂത്രാഭത എന്നിവ ഉണ്ടാകും (പീതരക്തഗോമൂത്രാഭത — ചാണകഗോമൂത്രംപോലെ പീതരക്തവർണ്ണമായിരിക്കുന്ന അവസ്ഥ). ഇതിനുപുറമെ ആ രോഗമുള്ള സ്ത്രീ കൃശയും ബലഹീനയും ക്ഷീണയും ഇരിക്കുന്നവളായി ഭവിക്കയും ചെയ്യും.

ശ്ലേഷ്മണാ മധുരാസ്യത്വമുൽക്ലേശഃ ശ്ലേഷ്മോദ്വമനം ശീതമേവ ഷഃ ശ്വേതഹസ്തപാദനേത്രത്വം കണ്ഡൂഃ ശോഫസ്തഥാ ॥

സാ — കഫംകൊണ്ടുള്ള ഉപവിഷ്ടകോപശുഷ്കങ്ങളിൽ ഗർഭിണിയുടെ വായിലു മധുരരസം, ഉൾപ്പുഴുക്ക്, കഫം ഛർദ്ദിക്കൽ, അന്നദ്വേഷം എന്നിവയുണ്ടാകയും ഹസ്തപാദനേത്രങ്ങൾ ശ്വേതവർണ്ണമായി ഭവിക്കയും ചൊറിയും നീരും ഉണ്ടാകയും ചെയ്യും.

ഇനി ഇവയുടെ ചികിത്സ പറയുന്നു:—

തയോർജ്ജീവനീയബൃംഹണീയമധുരൗഷധസിദ്ധാനാം സർപ്പിഷാമുപയോഗഃ, തഥാ പയസാം രസാനാമാമഗർഭാണാഞ്ച ഗർഭവൃദ്ധികരഃ । തഥാ സംഭോജനമേതൈരേവ ച ല്പൃതാദിഭിഃ । സുഖകാരയം അഭീക്ഷ്ണം യാനവാഹനാപവർജ്ജനബൃംഹണമേതദുപപാദനമ് ॥

സാ — ഇവ ഉപവിഷ്ടകം, ഉപശുഷ്കം എന്നിവയിൽ ജീവനീയങ്ങളും ബൃംഹണീയങ്ങളും മധുരങ്ങളുമായ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാച്ചിയ നെയ്യുകൾ സേവിക്കുന്നതും, ആ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ സംസ്കരിക്കപ്പെട്ട പാലുകൾ മാംസരസങ്ങൾ ജന്തുക്കളുടെ ആമഗർഭങ്ങൾ എന്നിവയെ ഉപയോഗിക്കുന്നതും ഗർഭത്തിന്ന വൃദ്ധിയെ ഉണ്ടാക്കുന്നതാണ്. ഇവ നെയ്യുകൂടിയായി കൂട്ടി ഉണ്ണുന്നതും നല്ലതാണ്. ഗർഭിണിക്കു ആഹാരാദികളെക്കൊണ്ടു തൃപ്തിവരുത്തി യാനവാഹനങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉപാവർജ്ജനം ചെയ്യുകയും (ഉപചരിക്കുകയും) ബൃംഹണങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളെ ശീലിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നതു നല്ലതാണ്. ഇതാണ് ഉപവിഷ്ടകോപശുഷ്കങ്ങൾക്കുള്ള സാമാന്യചികിത്സ. ഇനി വിശേഷചികിത്സയെ പറയുന്നു.

അഥ വിശേഷേണ വാതേ പൂർവ്വമേവ തൈലസ്ഥായോപഹിതം ക്ഷീരവസ്തിം തഥാ ശീതോദകസ്നാനം മുദ്ഗശാല്യോദനം ഭോജ

യേൽ । തതോ വിദാര്യാദിഗണസാധിതേന സർപ്പിഷാനുവാസ യേൽ । നിവാതഞ്ച സേവേത । പിബേത മധുകവിദാരീനിഷ്ക്വഥസി ദ്ധം പയഃ പിബേൽ । തിസ്രഃ സ്ഥൂലകക്ഷീരിനിഷ്ക്വഥമായാ ഢകഞ്ച ക്ഷീരാദ്യൈകഭാഗേഷു പല സംഖ്യ തത്രസമാ സർപ്പിഷാ ച തിത്തിരികപിഞ്ജലാന്യതമരസം സാധയിത്വാ പര്യായേണ പായ യേൽ വിവർദ്ധനാർത്ഥം പുത്രസ്യ ഗർഭസ്യ ഗണാർത്ഥതാ । അഥാസർപ്പിഷാ ക്ഷീരേണ കീ ... സംസ്കൃതാം യവാഗൂം പിബേൽ ॥

സാ—വാതംകൊണ്ടുള്ളതിൽ ആദ്യംതന്നെ ഇന്തുപ്പുചേർത്തതായ പാൽകൊണ്ടു വസ്തിചെയ്ത് ഗർഭിണിയെ തണുത്തവെള്ളത്തിൽ കുളിപ്പി ച്ച് മൃദുവായ ചെറുനല്ലിരിച്ച് കുളിപ്പിക്കണം. പിന്നെ വിദാര്യാദി ഗണത്തിലെ ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു കാച്ചിയ നെയ്കൊണ്ട് സ്നേഹവ സ്തിയെ ചെയ്യണം. കാററില്ലാത്തിടത്തു ഗർഭിണി ഇരിക്കുകയും വേണം. പിത്തംകൊണ്ടുള്ളതിൽ മധുകം (ഇരട്ടിമധുരം) വിദാരീ (മുതുക്കിൻകിഴ ങ്ങ്) ഇവയിട്ടു കുറുക്കിയ പാൽ സേവിക്കണം. മൂന്ന് വാട്ടിച്ച പിടക്കോ ഴികളേയും ഒരു ആഢകം (നാഴിടങ്ങഴി; അറുപത്തുനാലുപലം) ഒരോ ന്നുകളായ ഉഴിഞ്ഞുകൂട്ടി ഉലർത്തിയിട്ടു പാൽവെള്ളം ചേർത്തിടിച്ച് അതി ന്റെ രസവും നെയ്യും ചേർത്തതിൽ തിത്തിരി (കൈതത്തിപ്പുള്ള്) കപി ഞ്ജലം (കപിഞ്ജലപ്പക്ഷി) എന്നിവയിലൊന്നിന്റെ മാംസരസം പാകം ചെയ്ത് അതു ഗർഭിണിയെ സേവിപ്പിക്കുക. എന്നാൽ ഉപവിഷ്ടകത്തി ങ്കൽ ഗർഭം വളരുകയും ഉപശുഷ്കത്തിങ്കൽ ഗർഭം സ്പന്ദിക്കുകയും ചെയ്യും. ആട്ടിൻനെയ്യ്, പാല്, ജീവനീയൗഷധങ്ങൾ എന്നിവ ചേർത്തു ണ്ടാക്കിയ കഞ്ഞി കുടിക്കുകയും വേണം.

പയസ്യാകാകോളീദ്വയസുനിഷണ്ണകകല്കേന പയസാ ച സർപ്പിർവ്വിപാചയേൽ । തൽ കല്യം ക്ഷീരാനുപാനമുപയുഞ്ജീത । ആ മഗർഭസേന ചാസ്മിന്മാൽ । താന്യേവ ച തത്ര ഭക്ഷയേൽ । ജലചരമാംസാനി ച । കവല തൈലാന്തരപായകപിശിതോപദംശമ ല്പസുരാം ത്രിരാത്രം പഞ്ചരാത്രം സപ്തരാത്രം വാ പിബേൽ ॥

സാ—പയസ്യാ (അടപതിയൻകിഴങ്ങ്) കാകോളീദ്വയം (കാ കോളിയും ക്ഷീരകാകോളിയും) സുനിഷണ്ണകം (നീരാരൽ) ഇവ അരച്ചു കല്ക്കംചേർത്തു പാലിൽ നെയ് കാച്ചുക. അതു തന്നെ രാവിലെ സേവിക്കു കയും അനുപാനമായി പാൽതന്നെ കുടിക്കുകയും ചെയ്യു. ഭക്ഷണസമ യത്ത് ആമഗർഭങ്ങളായ പ്രാണികളുടെ മാംസരസം കൂട്ടി ഉണ്ണുകയും

ആ മാസത്തിൽതന്നെ ആമഗർഭമാംസങ്ങളും വറുത്തിട്ട് ഭക്ഷിക്കുകയും വേണം. ജലചരങ്ങളായ പ്രാണികളുടെ മാംസങ്ങളെ ഭക്ഷിക്കുന്നതും നല്ലതാണ്. ഇതുതന്നെയാണ് പിത്തജങ്ങളായ ഉപവിഷ്ടകോപശുഷ്കങ്ങളുടെ ചികിത്സ. കഫംകൊണ്ടുള്ളവയുടെ ചികിത്സ പറയുന്നു. കഫാ ഇതി—കഫംകൊണ്ടുള്ളതിൽ ആനൂപങ്ങളും ജലചരങ്ങളുമായ പ്രാണികളുടെ മാംസംകൊണ്ടുള്ള ഉപദംശംകൂട്ടി തെളിമദ്യത്തെ മൂന്നോ അഞ്ചോ ഏഴോ ദിവസം സേവിക്കണം. ഉപദംശം—മദ്യം കുടിക്കുമ്പോൾ കടിച്ചു തിന്നാനുള്ള സാധനം.

തിലമുദ്ഗമാഷശാലയവാന്നവിലേപീപാരൈശ്ച പഞ്ചഭിർല്ലവണപാത്രം സംയോജ്യ സപാദപ്രസ്ഥം നിധാപയേൽ । തതഃ പ്രാതഃ പിണ്ഡം വിലേപീമാത്രം ഘൃതശീതകൃശരോദശ്വാന്നപാനം വാശ്നീയാൽ । അനേനൈവ വാ ബദരചൂർണ്ണപാത്രമപി വിദധ്യാൽ । ഏവമപ്യലാഭേ തീക്ഷ്ണൈസ്തിക്തൈരുപായൈർവ്വാ പാതനീയമേവ പാതയേൽ ॥

സാതിലം (എള്ള്) മുദ്ഗം (ചെറുപയറ്) മാഷം (ഉഴുന്ന്) ലവണം (ഇന്തുപ്പ്) വിലേപം (കൂവളവേര്) ഇവ അഞ്ചുംകൂടി പൊടിച്ചു പൊടി അഞ്ചുപാത്രവും ഒരു പാത്രം നെയ്യുംകൂട്ടിക്കലർന്ന് സൂക്ഷിച്ച് വെക്കുക. അതിൽനിന്ന് ഒരുപിണ്ഡം (വിലേപം) സേവിച്ച് മീതെ കുറുക്കി ആറിയ ആട്ടിൻപാൽ കുടിക്കയും വേണം. ഇതിനെ ഒരു പ്രയോഗം. ഇനി തിലാദിപഞ്ചകത്തിന്റെ അഞ്ചുപാത്രവും നെയ്യ് ഒരു പാത്രവും കൂട്ടിയതിൽ ബദര (ലന്തക്കുരു) ചൂർണ്ണത്തിന്റെ ഒരു പാത്രംകൂടി കൂട്ടിക്കലർത്തിയും വെക്കാം. അതും മേൽപ്രകാരം ആട്ടിൻപാൽ അനുപാനമായിട്ടുതന്നെ സേവിക്കുക. ഇങ്ങിനെയായാൽ ഗർഭം വർദ്ധിക്കും. ഇങ്ങിനെയായിട്ടും വർദ്ധിച്ചില്ലെങ്കിൽ ആ ഗർഭം നശിച്ചതായി വിചാരിച്ച് തീക്ഷ്ണങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളെക്കൊണ്ടു വിരേചനം വരുത്തുകയോ, അതുമല്ലെങ്കിൽ മറുപിള്ള വീഴാനുള്ള പ്രയോഗങ്ങൾ മുമ്പു പറഞ്ഞവയെ പ്രയോഗിച്ച് ആ ഗർഭത്തെ പതിപ്പിക്കയോ വേണം [ഇവിടെ പാത്രം എന്നുപറഞ്ഞത് ശുഷ്കദ്രവ്യമാണെങ്കിൽ അറുപതിനാലുപലമെന്നും, നെയ്യാണെങ്കിൽ ഒരുനൂറ്റിരുപതുപലം എന്നും ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്]

യസ്യാഃ പുനർവ്വാതേ പ്രസൃഷ്ടസ്രോതസി ലീനോ ഗർഭഃ പ്രസുപ്തോ ന സ്പന്ദതേ തം ലീനമിത്യാഹുഃ । തത്ര ശ്യേനമത്സ്യഗോമത്സ്യഗവയശിഖികുക്കുടതിത്തിരിമാംസസൂപൈർവ്വിരസപ്പിഷ്മതാ മൂലകയൂഷേണ വാ മൃദ്വാദ്യേന തൈലഗല്ല്യോദനം ഭോജയേൽ ।

സക്തൂൻ വാ തിലമാഷബില്വശലാടുയുക്താൻ പയസാ പായയേൽ । മേദ്യമാംസോപദംശം വാ മാൎദ്വീകം । തൈലേന ചാഭീക്ഷ്ണമഭ്യംഗഃ ജഠരകടീപാൎശ്വപൃഷ്ഠവംക്ഷണേ । മുഹുൎമ്മുഹുൎഹൎഷണം ഹൎഷയേൽ । പൂൎവ്വോക്താംശ്ചാചരേൽ ക്രമാൻ । യസ്യാഃ പുനരുദാവൎത്തവിബന്ധഃ സ്യാത്താം വാതഘ്നൈസ്സ്നിഗ്ദ്ധൈരന്നപാനൈരുപാചരേൽ ॥

സാ—യാതൊരുവളുടെ മഹാസ്രോതസ്സിനെ വാതം ദുഷിപ്പിക്കുകയാൽ ആ സ്രോതസ്സിൽ ഗർഭം ലീനമായി പ്രസുപ്തമായി ഭവിച്ച് ഇളകാതിരിക്കുന്നുവോ ആ ഗർഭത്തെ ലീനം എന്നു പറയുന്നു. ഇതിങ്കൽ ശ്യേനം (പരുന്ത്) ഉൽക്രോശം (പൊന്നപ്പക്ഷി) ഗോവ്, മത്സ്യം, ഗോധാ (ഉടുമ്പ്) ശിഖി (മയിൽ) കുക്കുടം, തിത്തിരി (കൈതത്തിപ്പുള്ള്) ഇവയിലൊന്നിന്റെ മാംസരസത്തിൽ ധാരാളം നെയ്യ് ചേൎത്തു അതു കൂട്ടിയോ ചാറുകൂട്ടിയോ ചെന്നെല്ലരിച്ചോറ് ഭക്ഷിക്കുക. എള്ള്, ഉഴുന്ന്, കൂവളക്കായ എന്നിവയോടുകൂടി മലർപ്പൊടി പാലിൽ കുടിക്കുകയും ചെയ്യാം. മേദസ്സോടുകൂടിയ പ്രാണികളുടെ മാംസങ്ങളെ ഉപദംശമാക്കി മാൎദ്വീകമെന്ന മദ്യത്തെയും കുടിക്കാം. എണ്ണകൊണ്ട് എപ്പോഴും വയർ, കടി, ഇട, അരക്കെട്ട്, വാരിപ്പുറം, പൃഷ്ഠം എന്നിവയിൽ അഭ്യംഗവും ചെയ്യണം. ഗർഭിണിയെ സന്തോഷകരങ്ങളായ കഥാപചാരാദികളെക്കൊണ്ട് പിന്നെയും പിന്നെയും ഹർഷിപ്പിക്കയും വേണം. കൂടാതെ, മുമ്പ് ഗർഭവൃദ്ധിക്കായി പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതും നോക്കി വേണ്ടതു ചെയ്യണം. "ലീന" മുതലായ യാതൊരുവൾക്ക് ഉദാവൎത്തമെന്ന മലബന്ധം ഉണ്ടാകുമോ അവളെ വാതഘ്നങ്ങളും സ്നിഗ്ദ്ധങ്ങളുമായ അന്നപാനങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉപചരിക്കണം.

അഷ്ടമേ തു മാസേ മധുകസിദ്ധേന തൈലേനാനുവാസയേൽ । തദസിദ്ധൌ വീരണശാലികുശകാശേക്ഷുബാലികാവേതസപരിവ്യാധമൂലാനാം ഭൃതീകാനന്താകാശ്മൎയ്യപരൂഷകമധുകമൃദ്വീകാനാഞ്ച പയസാൎദ്ധോദകേനോൽക്വഥ്യ രസം തേന പ്രിയാളവിഭീതകമജ്ജതിലകല്കയുക്തേനാല്പലവണേന നിരൂഹയേൽ । വിഗതവിബന്ധാഞ്ച സ്നാതാശിതാം സായം തേനൈവ തൈലേനാനുവാസയേൽ ॥

സാ—എട്ടാമത്തെ മാസത്തിൽ മധുകം (ഇരട്ടിമധുരം) കൊണ്ടു കാച്ചിയ തൈലംകൊണ്ടു ഗർഭിണിക്ക സ്നേഹവസ്തിയെ ചെയ്യണം. അതു കൊണ്ട് ഉദ്ദേശിക്കപ്പെട്ട ഫലം ഉണ്ടാകാതെ വന്നാൽ വീരണം (വെളുത്ത

ന്മാച്ചം) ശാലി (ചെന്നെല്ല്) കുശം (ദർഭ) കാശം (ആറ) ഇക്ഷുവാലികാ (വെള്ളക്കരിമ്പ്) വേതസം (ആറ്റുദർഭ) പരിവ്യാധം (ആററുവഞ്ഞി) ഇവയുടെ വേരും, ഭൂമീകാ (പൂത്തരിച്ചുണ്ടവേര്) അനന്താ (വെളുത്ത കൊടിത്തൂവ്വ) കാശ്മര്യം (കുമിഴ്) പരൂഷകം (ചിററീന്തൽ) മധൂകം (ഇരിപ്പക്കാതൽ) മധുകം (എരട്ടിമധുരം) ഉപോദികാ (ശതാവരി) എന്നിവയുടെ മൂലങ്ങളോ ഫലങ്ങളോ യഥാസംഭവം എടുത്തതും പാതി വെള്ളം ചേർത്ത പാലിൽ ഇടിച്ചുപിഴിഞ്ഞു സേചിച്ചത് ആ രസത്തിൽ പ്രിയാളം (മുറാൾ) വിഭീതകം (താന്നി) ഇവയുടെ കായിനാടിച്ചുള്ള കല്ക്കവും തേനും അരച്ചുചേർത്ത് അല്പം ഉപ്പുംചേർത്ത് ഇളംചൂടോടുകൂടിയ ആ രസംകൊണ്ട് കഷായവസ്തിയെ ചെയ്യണം. മലബന്ധം മാറിയാൽ കുളിയും ഊണും കഴിപ്പിച്ച് വൈകുന്നേരം ആദ്യം സ്നേഹവസ്തി ചെയ്യതിനുപയോഗിച്ച എരട്ടിമധുരംകൊണ്ടുള്ള എണ്ണകൊണ്ടുതന്നെ സ്നേഹവസ്തിയും ചെയ്യണം.

ഉദാവർത്തോ ഹി സർവ്വോപക്രമൈഃ സഹസാ സഗർഭാം ഗർഭിണീമതിപാതയേൽ ॥

സാ — ഉദാവർത്തം ഉണ്ടായാൽ തീർച്ചയായും അതിനുള്ള ചികിത്സ വേഗത്തിൽ ചെയ്യണം. അതു ചെയ്യാതെ ഉപേക്ഷയായി വിട്ടാൽ ഗർഭത്തോടുകൂടിയ ഗർഭിണിയെ (തള്ളയേയും പിള്ളയേയുമെന്നർത്ഥം) പെട്ടന്ന് അപായപ്പെടുത്തിക്കളയും.

യസ്യാഃ പുനരതിമാത്രദോഷോപചയാദ്ഭോജനൈശ്ച വ്യവായാദിഭിരന്യൈശ്ച വ്യാധിഭിഃ പൂർവ്വോപചിതേന വാ ജന്മാന്തരകൃതേന കർമ്മണാ ബന്ധാന്മുച്യതേ ഗർഭഃ ഫലമിവ വൃന്താൽ സമുൽക്ലിഷ്ടബന്ധനോ ഗർഭാശയമതിക്രമ്യ യകൃൽപ്ലീഹാന്ത്രവിവരൈരവസ്രംസമാനഃ കോഷ്ഠസംക്ഷോഭമാപാദയതി । തതഃ കോഷ്ഠസംക്ഷോഭാദ്വായുരപാനോ വാ മൂഢഃ കുക്ഷിവസ്തിപാർശ്വോദരയോനിശൂലാനാഹമൂത്രസംഗാനാപാദ്യ ഗർഭം ച്യാവയതി തരുണം ശോണിതമോക്ഷേണ । സോഽഭിഹിതഃ പ്രാക് ॥

സാ — യാതൊരു ഗർഭിണിക്ക് അത്യധികമായ ദോഷവൃദ്ധിനിമിത്തമോ, ഗർഭഹാനികരങ്ങളായി മുമ്പു പറയപ്പെട്ട മൈഥുനാദികളെക്കൊണ്ടോ, മററുവല്ല വ്യാധികളും ഹേതുവായോ, മാതാവിന്റേയും ശിശുവിന്റേയും പൂർവ്വകർമ്മപരിപാകത്താലോ, ഫലം ഞെട്ടിയിൽനിന്നെന്നപോലെ, ഗർഭം അതിന്റെ ബന്ധനത്തിൽനിന്നു വേർപെടുന്നുവോ, അങ്ങിനെ മുക്തബന്ധനമായ അവളുടെ ആ ഗർഭം ഗർഭാശയത്തെ അ

തിക്കിച്ചു യകൃത്തിൽക്കൂടെയും പ്ലീഹയിൽക്കൂടെയും കുടലിൽക്കൂടെയും സ്രവിക്കുന്നതായിട്ട് കോഷ്ഠത്തിന്നു സംക്ഷോഭമുണ്ടാക്കും. ആ കോഷ്ഠസംക്ഷോഭം ഹേതുവായിട്ട് അപാനവായുവിന്നു വൈഗുണ്യം ഭവിച്ച് ആ വായു കക്ഷിവസ്തിപാർശ്വയോനികളിൽ വേദന, വയർവീർപ്പ്, മലമൂത്രങ്ങൾക്കു തടവ് എന്നിവയെ ഉണ്ടാക്കി തരുണാവസ്ഥയിലിരിക്കുന്ന ഗർഭത്തെ മാംസമെന്ന നിലയിൽ പുറത്തേക്ക് തള്ളിപ്പിക്കും. ഇതിന്നുവേണ്ട ചികിത്സ ഏതെന്നു മുമ്പു പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

വിപ്ലുതേ തു ഗർഭേ സ്യാച്ഛൂലം സ്തിമിതം ശീതമശ്മഗർഭമിവോദരം ഭവേദതി । ശൂലമധികമുപജായതേ ന ച സ്പന്ദതേ ഗർഭോ നാവ്യഃ പ്രാദുർഭവന്തി ന സ്രവതി യോനിരക്ഷിണീ ചാസ്യാഃ സ്രംസേതേ തഥാ ഭ്രമരതിപരീതാ വ്യഥതേഽത്യർത്ഥം താമ്യതി ഭ്രാമ്യതി രോദിത്യഹർന്നിശം ന സ്വപിതി പൂതിശ്ലേഷ്മാ കൃച്ഛ്രോച്ഛ്വസിത്യതികഷ്ടം പ്രാണിതി ജക്ഷിതി । ഇത്യേവം വിധാം സ്ത്രിയം മൃതഗർഭാം വിദ്യാൽ ॥

സാ—ഗർഭം വൃദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചതിനുശേഷമാണ് ഗർഭത്തിനു വ്യാപത്തു ഭവിക്കുന്നതെങ്കിൽ ഗർഭിണിയുടെ വയറ് സ്തംഭിച്ചും നിശ്ചലമായും തണുത്തും ഉള്ളിൽ കല്ലുള്ളതുപോലെ മാതിരിയായും തോന്നും. വയറ്റിൽ വേദന കലശലായി ഭവിക്കും. ഗർഭം ഇളകുകയില്ല. നോവുകൾ പുറപ്പെടുകയില്ല. യോനിയിൽനിന്നു ജലം സ്രവിക്കുകയില്ല. കണ്ണുകൾ രണ്ടും അയഞ്ഞിരിക്കും. ഏറ്റവും അരതിയോടുകൂടിയവളായിട്ട് ഗർഭിണി വേദനയെ അനുഭവിക്കും. മാറി മാറി പ്രവർത്തിക്കും. തളരുകയും തലതിരിയുകയും കരയുകയും രാപ്പകൽ ഉറങ്ങുകയും ചെയ്യും. അവൾ ശ്വാസം വിട്ടാൽ ദുർഗ്ഗന്ധമുള്ളതായിരിക്കും. ശ്വാസം കഴിക്കുന്നതിന്നുതന്നെ വളരെ പണിപ്പെടേണ്ടിവരും. അവൾ ജീവിക്കുന്നതു വളരെ കഷ്ടപ്പെട്ടിട്ടാകും. ഭക്ഷണം കഴിപ്പാനും വലിയ കഷ്ടമായിരിക്കും. ഇതിനെയുള്ള സ്ത്രീയെ മൃതഗർഭാ (മരിച്ച ഗർഭത്തോടുകൂടിയവൾ) എന്നറിയണം.

തത്ര ഗർഭം കദാചിദസൃക്പാതപവനാദയഃ പ്രതിപന്നം ദോഷൈർവാ വായുനാ പീഡിതം മോഹിതം മൂഢഗർഭമിത്യാഹുഃ । വിഗുണാനിലപ്രതിപീഡനവൈചിത്ര്യാദസംഖ്യഗതിഭേദാ ॥

സാ—ആ ഗർഭം ചിലപ്പോൾ വായുവിന്റെ വൈഗുണ്യം ഹേതു

വായി ശരിയായ നിലയിലല്ലാതെ അനൃജുവായിട്ട് (ഋജുവല്ലായിട്ട്) അപത്യമാർഗ്ഗത്തിലേക്ക് അനേകധാ പ്രവർത്തിച്ച് വിഗുണനായ വായുവിനാൽ പീഡിപ്പിക്കപ്പെടുകയും മോഹിപ്പിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്തിട്ടു ഭവിക്കും. അങ്ങിനെയുള്ള ഗർഭത്തെ ആചാര്യന്മാർ മൂഢഗർഭം എന്നു പറയുന്നു. വിഗുണനായ വായുവിനാൽ പലപ്രകാരം പീഡിപ്പിക്കപ്പെട്ടതാകകൊണ്ട് അത് അനേകവിധഗതികളോടുകൂടിയതാണെന്നും പറയുന്നു. [മൂഢഗർഭം ശരിയായ മാർഗ്ഗത്തിൽക്കൂടെ വന്നു പ്രസവിക്കപ്പെടാതെ പലേ വഴിക്കും ചെന്നു തിരിഞ്ഞ് ഉപദ്രവത്തെ ചെയ്യുമെന്നു സാരം.]

സമാസതസ്തു ത്രിവിധാ ഗതിരൂർദ്ധ്വാ തിര്യക് ന്യുബ്ജാ ച । സംസ്ഥാനാനി പുനരഷ്ടൗ । താന്യത്രൈവോത്തരത്ര വക്ഷ്യന്തേ ॥

സാ—ആ മൂഢഗർഭത്തിന്നു ചുരുക്കത്തിൽ മൂന്നുവിധം ഗതിയുണ്ട്. ഒന്ന് ഉൎദ്ധ്വഗതി. രണ്ട് തിര്യഗ്ഗതി. (ഇതിങ്കൽ ഗർഭം ഗർഭിണിയുടെ ഒരു പാർശ്വത്തിലേക്കു കാലുകളും മറ്റേ പാർശ്വത്തിലേക്കു ശിരസ്സുമായി വിലങ്ങത്തിരിയിരിക്കും) മൂന്ന് ന്യുബ്ജഗതി (തല കീഴായുള്ള ഗതി) ആ ഗർഭത്തിന്ന് എട്ടുവിധം സംസ്ഥാനങ്ങൾ (സ്ഥിതികൾ) ഉണ്ട്. അവ ഇവിടെത്തന്നെ മേലിൽ പറയപ്പെടും. [(1) കാലുകൾ മുമ്പോട്ടായി കൂട്ടി പുറത്തേക്കു വരുന്നത് (2) ഒരു കാൽമാത്രം പുറത്തേക്കായി വരുന്നത്. (3) ആസനം പുറത്തേക്കായി വരുന്നത്. (4) വിലങ്ങത്തിൽ (5) പാർശ്വഭാഗത്തുള്ള തലയായിട്ടുള്ളത്. (6) കൈകളും പുറത്തേക്കായി വരുന്നത് (7) മുഖം മുതലായവ മുമ്പോട്ടായി വരുന്നത്. (8) ഒരു കാൽ യോനിയിലേക്കും മറേറകാൽ ഗുദത്തിലേക്കുമായി വരുന്നത്.]

തേഷു സൎവ്വേഷ്വപി വിപരീതേന്ദ്രിയാൎത്ഥാമാക്ഷേപയോനിഭ്രംശസംവരണമക്കല്ലശ്വാസഭ്രമപീഡിതാം ശീതഗാത്രീം മൂഢഗർഭാം വർജ്ജയേത് ॥

സാ—മേൽപറഞ്ഞ എല്ലാ മൂഢഗർഭങ്ങളിലും ഗർഭിണി വിപരീതേന്ദ്രിയാർത്ഥമുതലായതുകളോടുകൂടിയിരുന്നാൽ അത് അസാദ്ധ്യലക്ഷണമാകയാൽ വൈദ്യൻ വർജ്ജിക്കണം. വിപരീതേന്ദ്രിയാർത്ഥാ=ശബ്ദസ്പർശരൂപരസഗന്ധങ്ങൾ എന്ന ഇന്ദ്രിയാർത്ഥങ്ങളെ വിപരീതമായി തോന്നുന്നവൾ. ആക്ഷേപ......വിപരീതംകൂടെക്ഷേപകമെന്ന വാതവികാരം, യോനിഭ്രംശം, യോനിക്ക് അടവ്, മക്കല്ലം, ശ്വാസം, ഭ്രമം എന്നിവയാൽ

പിടിപ്പിക്കപ്പെട്ടവൾ. ശീതഗാത്രാ—ദേഹം തണുത്തവൾ. പൂത്യുദ്ഗാരാ—ദുർഗ്ഗന്ധമുള്ളതായ തേട്ടലോടുകൂടിയവൾ.

ന തു ക്ഷണമപ്യുപേക്ഷേത ഗർഭശല്യം । തദ്ധി നിരുച്ഛ്വാസീ കൃത്യാശു ജനനീം ഹന്യാൽ ॥

സാ—ഗർഭശല്യത്തെയെങ്കിലും വൈദ്യൻ ഒരു ക്ഷണംപോലും ഉപേക്ഷിക്കരുത്. ഗർഭശല്യമെന്നാൽ മൃതമായ ഗർഭമാകുന്നു. മുള്ളുകട്ടി ഉള്ളിലിരുന്നാൽ ശസ്ത്രാദികൾ ഉള്ളിൽപെട്ടാലെന്നപോലെ ഉപദ്രവം ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ട് അതിനെ ശല്യശബ്ദംകൊണ്ടു വ്യവഹരിക്കുന്നു. ഗർഭശല്യം അകത്തിരുന്നാൽ മാതാവിന്റെ ശ്വാസോച്ഛ്വാസങ്ങളെ തടസ്സപ്പെടുത്തി വേഗത്തിൽ മാതാവിനെ ഹനിക്കും.

മേൽപ്രകാരം മൃതഗർഭം മാതൃഹാനികരമാണെന്നു പറഞ്ഞിട്ട്, മൃതമല്ലാത്ത ഗർഭവും ശസ്ത്രക്രിയനിമിത്തം മാതാവിനു നാശം വരുത്തുമെന്നു പറയുന്നു:—

സചേതനഞ്ച ഗർഭശ്ശസ്ത്രേണ വിദാര്യമാണോ വിഷമാങ്ഗാനി വിക്ഷിപേൽ । തസ്മാത്തത്സംഗേ സൂത്യൈ പ്രയതേരൻ പൂർവ്വോക്താനി ച മന്ത്രൗഷധാനി പ്രയുഞ്ജീത । ത്രിവിധസ്തു സംഗോ ഭവതി, ശിരസ്യംസേ ജഘനേ ച ॥

സാ—സചേതനം (ജീവനുള്ളത്) ആയ ഗർഭവും, അതിന്റെ നിമിത്തം ശസ്ത്രംകൊണ്ടു വിദാരണം ചെയ്യപ്പെടുന്നതായാൽ, അംഗങ്ങളെ വിഷമമാകുംവണ്ണം വിക്ഷേപിക്കും. ആകയാൽ അതും ഗർഭശല്യമെന്നപോലെ മാതാവിനെ ശ്വാസംമുട്ടിച്ച് ഹനിക്കുമെന്നു താല്പര്യം. ആകയാൽ ജീവനോടുകൂടിയിരിക്കുന്നതായ ഗർഭത്തിനു പ്രസവിക്കാതെ സംഗം ഭവിച്ചാൽ സൂതികൾ (സൂതികർമ്മിണികൾ; അനേകം പ്രസവങ്ങളുടെ അനുഭവമുള്ളവരെന്നു സാരം) ആ സംഗത്തിന്റെ വഴിപോലെ പ്രസവിപ്പിക്കാനായി പലതരം ഉപായങ്ങളെ പ്രയോഗിച്ച് പ്രയത്നം ചെയ്യണം. മുമ്പു പറയപ്പെട്ടവയായ മന്ത്രൗഷധങ്ങളെ വൈദ്യനും പ്രയോഗിക്കണം. ജീവനുള്ള ഗർഭത്തിനു മൂന്നുവിധത്തിലാണ് സംഗം ഭവിക്കുക. അവ ഒന്ന് ശിരസ്സിലും, രണ്ട് ചുമലിലും, മൂന്ന് ജഘനത്തിലുമാകുന്നു.

അനന്തരം മൂഢഗർഭാഹരണത്തെപ്പറ്റി പറയുന്നു:—

മൂഢഗർഭസ്യ തു ജരായുപാതനസാമാന്യം കർമ്മേത്യേകേ । മന്ത്രാദികർമ്മാഥർവ്വവേദവിഹിതമിത്യേകേ । ദൃഷ്ടകർമ്മണാ ശല്യഹർത്രാ ശല്യാഹരണമിത്യേകേ ॥

സാ—മൂഢഗർഭത്തിന്റെ ആഹരണത്തിനുള്ള ചികിത്സ ജരായു പാതനത്തിനുള്ളതുപോലെതന്നെയാണെന്നു ചില ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നു. അതു ചലനാത്മകമാകകൊണ്ട് മൂഢഗർഭം ജരായുവിനോടു തുല്യമാകയാലെന്നതിനെ പറയുന്നത്. മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ അഥർവ്വവേദത്തിൽ പറയുന്ന മന്ത്രം മുതലായവയാണ് മൂഢഗർഭാഹരണത്തിനുള്ള കർമ്മം എന്നഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. ഇവരുടെ പക്ഷം ദൈവ (അദൃഷ്ട)മാണ് മൂഢഗർഭത്തിനു ഹേതു എന്നാകുന്നു. വേറെ ചില ആചാര്യന്മാർ ശസ്ത്രം പ്രയോഗിക്കുന്നതിൽ കുശലനായ വൈദ്യൻ ശല്യത്തെ എടുക്കുകയാണു വേണ്ടതെന്നും പറയുന്നു. പ്രത്യക്ഷാനുഭവമാണ് ഇവരുടെ പക്ഷത്തിനു പ്രമാണം.

ന ഹ്യതഃ കഷ്ടതമമസ്തി ശസ്ത്രകർമ്മ । യദിദം യോനിയകൃൽ-പ്ലീഹാന്ത്രഗർഭാശയാദീനാം മദ്ധ്യേ മന്ദമുപധിസമാ സ്പർശനേന ശസ്ത്രമവചാര്യമുൽകർഷണവ്യവച്ഛേദനൈകർത്തനച്ഛേദനഭേദന പീഡനർജ്ജുകരണാനി ചൈകേന പാണിനാ കാര്യാണി ॥

സാ—ശസ്ത്രകർമ്മങ്ങളിൽവെച്ച് ഗർഭസംബന്ധമായ ശസ്ത്രക്രിയയെക്കാൾ ബുദ്ധിമുട്ടുള്ളതായിട്ട മറ്റൊന്നില്ല. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ഇതിങ്കൽ വൈദ്യൻ യോനി, യകൃത്ത്, പ്ലീഹ, അന്ത്രം, ഗർഭാശയം മുതലായവയുടെ മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ അവയെല്ലാറ്റിനും കേടുവരാതെയും സ്പർശനം ചെയ്യുന്നവനായും വേണം ശസ്ത്രത്തെ പ്രയോഗിക്കുവാൻ. ശസ്ത്രം പ്രയോഗിക്കുന്ന സ്ഥാനം കണ്ണിനു വിഷയമല്ലായ്കയാൽ സ്പർശനത്തെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിമാത്രം ശസ്ത്രം പ്രയോഗിക്കേണ്ടതുകൊണ്ടും അതിൽവെച്ചും യോന്യാദികളെ രക്ഷിക്കേണ്ടതുകൊണ്ടുമാണ് ഗർഭശസ്ത്രകർമ്മത്തിന്നധികം പ്രയാസം എന്നു സാരം. എന്നുതന്നെയല്ല, ഉൽകർഷണവ്യാവർത്തനാദികളെല്ലാം ഒരേ കൈകൊണ്ടുതന്നെ ചെയ്യേണ്ടിവരികയും ചെയ്യുന്നു.

തസ്മാദീശ്വരമാപൃച്ഛ്യ പരമം യത്നമാസ്ഥായ ഭിഷഗ്ഭിഷക്ചികിത്സമുപക്രമേത് । അക്രിയായാം ധ്രുവം മരണമ് । ഉപക്രമ സംശയഃ । തഥാദാരാശ്ശീഘ്രതീമപി ॥

സാ—അതുകൊണ്ട് വൈദ്യൻ രാജാവിനോടു വിവരംപറഞ്ഞ് ഏറ്റവും പ്രയത്നംചെയ്തിട്ട ഭിഷഗ്വരന്മാർ (ശസ്ത്രപ്രയോഗമാകുന്ന വിദ്യയോടുകൂടിയവർ) ആയവരോടുകൂടിയവനായിട്ട മൂഢഗർഭത്തെ ചികിത്സിക്കണം. "ചികിത്സ ചെയ്യാതിരുന്നാൽ മരണം നിശ്ചയം. ചികിത്സ

ചെയ്യാൻ സംശയം എന്നാണ് രാജാവിനെ ഉണൎത്തിക്കേണ്ടത്. ഉദരം, അശ്മരി മുതലായ രോഗങ്ങളെല്ലാം ഇങ്ങിനെതന്നെ വേണം ചികിത്സിക്കുവാൻ.

അഥോത്താനായാ വ്യാളുഗ്നസക്ഥ്യാ വസ്ത്രമുപധായോന്നമിതകടിപ്രദേശായാശ്ച ധന്വനാഗവൃത്തികാശാല്മലീപിച്ഛാഘൃതാഭ്യക്തഹസ്തേന യോനിസ്ഥം ഗൎഭമാഹരേൽ ॥

സാ—അനന്തരം സ്ത്രീയെ മലൎത്തിക്കിടത്തി തുടകൾ മടക്കി വസ്ത്രച്ചുരുളും (വസ്ത്രം മടക്കിയ തെരിക) അരക്കെട്ടിൽവെച്ച് കടിപ്രദേശത്തെ ഉയരമാക്കിയവളാക്കിയിട്ട് ധന്വനം, നാഗവൃത്തികാ (സപ്പുകി) ശാല്മലീപിഞ്ഛം (പൂളപ്പശ) ഘൃതം (നെയ്യ്) ഇത്യാദിവകകൊണ്ട് വൈദ്യന്റെ കയ്യിലും സ്ത്രീയുടെ യോനിയിലും പുരട്ടി ഗൎഭത്തെ ആകൎഷിക്കണം.

തത്ര സക്ഥിഭ്യാമാഗതസ്യാനുലോമമാഞ്ഛനം । ഏകസക്ഥിപ്രപന്നസ്യേതരം സക്ഥി പ്രസാൎയ്യ । സ്ഫിഗ്ദേശേനാഗതസ്യ സ്ഫിഗ്ദേശം പ്രതിപീഡ്യോൎദ്ധ്വമുൽക്ഷിപ്യ സക്ഥിനീ പ്രസാൎയ്യ । തിൎയ്യഗാഗതസ്യ പരിഘസ്യേവാവസ്ഥിതസ്യ പശ്ചാൎദ്ധമുൽക്ഷിപ്യ പൂൎവ്വാൎദ്ധമപത്യപഥം പ്രത്യാൎജ്ജവമാനീയ । പാൎശ്വാപവൃത്തശിരസമംസം പ്രതിപീഡ്യോൎദ്ധ്വമുൽക്ഷിപ്യ ശിരോപത്യപഥമാനീയ । ബാഹുദ്വയപ്രപന്നസ്യോൎദ്ധ്വമുൽപീഡ്യാംസൌ ശിരോമൂലമാനീയ നിൎഹരേൽ ॥

സാ—അവയിൽവെച്ച് മൂഢഗൎഭത്തിന് അനേകമായിട്ടു സംസ്ഥാനങ്ങളുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതിൽ സക്ഥികൾ രണ്ടും വെളിയിലുമായി വന്നിട്ടുള്ള ഗൎഭത്തെ അനുലോമമായിട്ടു വലിച്ചെടുക്കൽ (ആകൎഷണം) ചെയ്ത് എടുക്കണം. ഒരു സക്ഥിമാത്രം യോനിദ്വാരത്തിലേക്കു വന്നിട്ടുള്ളതിനെ മറ്റേ സക്ഥി നിവൎത്തിയിട്ടുവേണം എടുക്കുവാൻ. സ്ഫിഗ്ദേശം (ആസനം) പുറത്തേക്കായി വന്നിട്ടുള്ള ഗൎഭത്തെ എടുക്കുന്നതു സ്ഫിഗ്ദേശത്തെ യോനിമുഖത്തിങ്കൽനിന്ന് ഉള്ളിലേക്കു തള്ളി മേല്പ്പോട്ടുപൊക്കി സക്ഥികൾ രണ്ടും നിവൎത്തിയിട്ടു വേണ്ടതാണ്. വിലങ്ങടിച്ചു വന്നിട്ടുള്ളതാണെങ്കിൽ പരിഘത്തെ എന്നപോലെ മറുഭാഗത്തെ മേല്പ്പോട്ടാക്കി പൂൎവ്വാൎദ്ധത്തെ (അതായതു ശിരോഭാഗത്തെ) യോനിദ്വാരത്തിലേക്കു നേരെ കൊണ്ടുവന്നിട്ടുവേണം എടുക്കുവാൻ. പാൎശ്വഭാഗത്തിലേക്കു ശിരസ്സ് ചെരിഞ്ഞിട്ടാണു വന്നിട്ടുള്ളതെങ്കിൽ ചുമൽഭാഗത്ത് മേല്പ്പോട്ടുപൊക്കി തല യോനിദ്വാരത്തിലേക്കു കൊണ്ടു

വന്നിട്ടുവേണം എടുക്കുവാൻ. രണ്ടുകൈകളും പുറത്തേക്കായിട്ടാണ വന്നിട്ടുള്ളതെങ്കിൽ ചുമലുകളെ പൊക്കി തല യോനിദ്വാരത്തിലേക്ക കൊണ്ടുവന്നിട്ടുവേണം എടുക്കുവാൻ.

യസ്യ പാദഗസക്ഥ്യൂരുപാണിശിരോഭിസ്സന്നിരുദ്ധം പ്രതിപദ്യതേ, യഥോക്തം ഏകോ ബഹിർവാ പാദശ്ശിരശ്ച യോനിം പ്രതിപദ്യതേ പാദയോരേകോ മൂഢഃ ഗർഭശ്ശസ്ത്രാവതാരണീയഃ ശസ്ത്രകർമ്മകാരയേൽ ॥

സാ — യാതൊരു മൂഢഗർഭം ഒരു കാല് നീട്ടിയിട്ട് കയ്യും കാലും തലയും കൂടി പുറത്തേക്കായിക്കൊണ്ട് യോനിയിലേക്ക വരുന്നു, യാതൊരു മൂഢഗർഭം വളഞ്ഞിട്ടുതന്നെ ഒരു കാൽ യോനിയിലേക്കും മറ്റേകാൽ ഗുദത്തിലേക്കായി വരുന്നു, ആ രണ്ടുതരം മൂഢഗർഭങ്ങളെയും കൈകൊണ്ട എടുക്കുവാൻ പ്രയാസമാകകൊണ്ട് അസ്ത്രകർമ്മം ശസ്ത്രംകൊണ്ട ഭേദനം ചെയ്യുവാൻ കല്പിക്കുന്നു.

അഥ സ്ത്രീമാശ്വാസ്യ മണ്ഡലാഗ്രേണാംഗുലിശസ്ത്രേണ വാ വിദാര്യ ശിരഃകപാലാന്യാദായ ശങ്കുനാ ഗൃഹീത്വാ ചിബുകേ താലുന്യുരസി കക്ഷായാം വാപകർഷേൽ । അഭിന്നശിരസം പുനരക്ഷികൂടയോഃ । ഛിന്ദ്യാദംസസക്തസ്യാംസദേശേ ബാഹൂ । ദൃതിവദുദരവാതപൂർണ്ണസ്യ പാടയിത്വാന്ത്രാണി നിരസ്യ ശിഥിലീഭൂതമാഹരേൽ । ജഘനസക്തം ജഘനകപാലാനി ദാരയിത്വാ ॥

സാ — അനന്തരം ശസ്ത്രപ്രയോഗത്തിനാരംഭിക്കുമ്പോൾ സ്ത്രീയെ ആശ്വസിപ്പിച്ച് മണ്ഡലാഗ്രം എന്ന ശസ്ത്രംകൊണ്ടോ അംഗുലിശസ്ത്രംകൊണ്ടോ മൂഢഗർഭത്തിന്റെ തലയോടുകളെ പിളർന്നിട്ട് വളഞ്ഞമായ ശങ്കു എന്ന ശസ്ത്രംകൊണ്ട് ഗർഭത്തിന്റെ താടിയെല്ല്, മാർവ്വോ, അണ്ണാക്കിലോ, കക്ഷത്തിലോ പിടിച്ചിട്ട് അപകർഷിക്കണം. തലയോടുകളെ ഭേദം ചെയ്യാതെയാണെങ്കിൽ കണ്ണിൻകുഴിയിൽ പിടിച്ച് ആകർഷിക്കാം. ഗർഭത്തിന്റെ സ്ഥിതി ചുമലുടക്കിയിട്ടാണെങ്കിൽ ചുമലിന്റെ പ്രദേശത്തിങ്കൽ വെച്ച് മുറിച്ചിട്ട് എടുക്കണം. ഉള്ളിൽ വായു കടന്ന് തോൽതുരുത്തിപോലെ വയറ് വീർത്തിട്ടാണ ഗർഭത്തിന്റെ സ്ഥിതിയെങ്കിൽ ആ വായുനിറഞ്ഞ വയറിനെ പിളർന്ന് ആന്ത്രങ്ങളെ നീക്കി ശിഥിലമാക്കിത്തീർത്തിട്ടുവേണം എടുക്കുവാൻ. ജഘനപ്രദേശം തടഞ്ഞിട്ടാണ ഗർഭത്തിന്റെ സ്ഥിതിയെങ്കിൽ ജഘനകപാലങ്ങളെ ദാരണം ചെയ്തിട്ടുവേണം എടുക്കുവാൻ.

അപി ച —

യന്ത്രോപായശതൈരപി സംജാതഗർഭസ്യ ബന്ധനഃ
തം ശസ്ത്രിണാ ഹരേൽ വൈദ്യഃ ശസ്ത്രജ്ഞൻ നാതിപീഡയൻ
അഥാപതന്തീമപരാം പാതയേൽ പൂർവ്വവൽ ഭിഷക്
ഏവം നിർഹൃതശല്യാന്തു സിഞ്ചേദുഷ്ണേന വാരിണാ
ദദ്യാദഭ്യക്തദേഹായൈ യോനൌ സ്നേഹപിചും തതഃ
യോനിർമൃദുർഭവേത്തേന ശൂലഞ്ചാസ്യാഃ പ്രശാമ്യതി
ദീപ്യകാതിവിഷാരാസ്നാഹിംഗ്വേലാപഞ്ചകോലകാൻ
ചൂർണ്ണം സ്നേഹേന കല്കം വാ ക്വാഥം വാ പായയേത്തതഃ
കടുകാതിവിഷാപാഠാശാകത്വഗ്ഘിംഗുതേജിനീഃ
തദ്വച്ച ദോഷസ്യന്ദാർത്ഥം വേദനോപശമായ ച.

സാ — ഗർഭത്തിലെ ശല്യം വായുവശാൽ തടഞ്ഞിരിക്കുന്നുവെങ്കിൽ ഉപായങ്ങളെല്ലാം പ്രയോഗിച്ചു ഗർഭത്തെ എടുക്കണം. സ്ത്രീയെ രക്ഷിച്ചുകൊള്ളണം. ഗർഭം എടുത്തു കഴിഞ്ഞാൽ പിന്നെ മറുപിള്ള പുറത്തേക്കു പോകാത്തതിനെ പാതിക്കണം. ഇങ്ങിനെ ശല്യം എടുത്തു കഴിഞ്ഞാൽ ചൂടുവെള്ളംകൊണ്ടു പരിഷേചനം ചെയ്യണം. പിന്നീടു ദേഹത്തിൽ എണ്ണ പുരട്ടി നെയ്യിൽ മുക്കിയ തുണി വസ്തിപിചുവിനെ യോനിയിൽ ഇടണം. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ യോനിക്കു മാർദ്ദവവും വേദന ശമിക്കലും ഉണ്ടാകും. പിന്നെ ദീപ്യകം (അയമോദകം), അതിവിഷ (അതിവിടയം), രാസ്ന (ചിറ്റരത്ത) ഹിംഗു (കായം), ഏല (ഏലത്തരി), പഞ്ചകോലകം ഇവയുടെ പൊടിയോ ഇവതന്നെ കല്ക്കമാക്കിയോ കഷായമാക്കിയോ നെയ്യിൽ ചാലിച്ചു സേവിക്കണം. ഇവയുടെ കഷായം സേവിച്ചാലും മതി. കടുക (കടുകരോഹിണി), അതിവിഷ (അതിവിടയം), പാഠ (പാടക്കിഴങ്ങ്), ശാകത്വക്ക് (തേക്കിൻതൊലി), ഹിംഗു (കായം), തേജിനി (ചെറുപ്പുന്നയരി) എന്നിവയും മേൽപ്രകാരം സേവിക്കാം. (ചൂർണ്ണം കല്ക്കം കഷായം കല്പനകളെ ചെയ്തു ഉപയോഗിക്കാം) ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതു ദോഷങ്ങൾ (രക്തപിത്താദികൾ) സ്രവിച്ചു പോകുവാനും വേദന ശമിക്കുവാനുമായിട്ടാകുന്നു.

ത്രിരാത്രമേവം സപ്താഹം സ്നേഹമേവ തതഃ പിബേൽ
സായം പിബേദരിഷ്ടഞ്ച തഥാ സുകൃതമാസവം
ശിരീഷകകുഭക്വാഥപിചൂൻ യോനൌ ച നിക്ഷിപേൽ.

സാ — മൂഢഗർഭാഹരണം ചെയ്തശേഷം ഇങ്ങിനെ ഔഷധസേവനം ചെയ്തിട്ടു മൂന്നുദിവസം ഇരിക്കണം. പിന്നെ ഏഴുദിവസം ഔഷധമൊന്നും സേവിക്കാതെ സ്നേഹത്തെ പാനംചെയ്യണം. ആ ദിവസങ്ങളിൽ രാത്രിയിലെ സ്നേഹപാനം ചെയ്താൽ വൈകുന്നേരം അരിഷ്ടമദ്യത്തെയും പ്രസിദ്ധമായ ആസവത്തെയും സേവിക്കയും വേണം. ശിരീഷം (വക) കകുഭം (മരുത്) ഇവയുടെ കഷായത്തിൽ ശീലക്കഷണം മുക്കി അതു യോനിയിൽ ഇടുകയും വേണം.

ഉപദ്രവാശ്ച യേഽന്യേ സ്യുസ്താൻ യഥാസ്വമുപാചരേൽ
പാനാദ്വാതഘ്നതൈലസ്യ ശോധനം ഭോജനം ഹിതം
ദശാഹാച്ച പരം പ്രായഃ പഥ്യാല്പഭോജനാ.

സാ — ഗർഭിണികളായ വേറെ വല്ല ഉപദ്രവങ്ങളും അവർക്കുണ്ടായാൽ അതാതിനുള്ള ചികിത്സകൾ യുക്തിപോലെ ചെയ്തുകൊള്ളണം. ഇങ്ങിനെ ഏഴുദിവസത്തെ സ്നേഹപാനത്തിനുശേഷം പിന്നെ പത്തു ദിവസം വാതഹരൗഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ പാൽകൂട്ടി ഉണ്ണണം. പിന്നെ പത്തുദിവസം മാംസരസംകൂട്ടി ഉണ്ണണം. അനന്തരം വല്ലതും പത്ഥ്യമായ ഭോജനത്തെ അല്പമായി ഭക്ഷിക്കാം. [മൂന്നുദിവസം ഔഷധം; ഏഴുദിവസം സ്നേഹപാനം; പത്തുദിവസം പാൽ; പത്തുദിവസം മാംസരസം; എന്നിങ്ങിനെ ക്രമം എന്നു സാരം.]

സ്നേഹാൽ ക്ഷീരം പരം സ്നേഹാൻ ബലാതൈലാദികാൻ ഭജേൽ
ഊർദ്ധ്വം ചതുർഭ്യോ മാസേഭ്യഃ സാ ക്രമേണ സുഖാനി ച.

സാ — അനന്തരം നാലുമാസം പതിവായി സ്നേഹം തേക്കണം. അതിന്നു വാതവ്യാധിശമനങ്ങളായ ബലാതൈലം മുതലായവയെ ശീലിക്കണം. ഇങ്ങിനെ നാലുമാസം പത്ഥ്യാചരണം ചെയ്ത് അതിന്നുശേഷം ക്രമത്തിൽ യഥേഷ്ടമുള്ള സുഖങ്ങളെ ശീലിക്കയും ചെയ്യാം.

(ബലാതൈലം.)

അഥ ബലാതൈലമുപദേക്ഷ്യാമഃ — ബലാമൂലകഷായസ്യ ഭാഗാഃ ഷട് ക്ഷീരതസ്തഥാ ഏവ പയസോ യവകോലകുലത്ഥദശമൂലകഷായസ്യ ഏകൈകോ ഭാഗസ്തൈലസ്യ തദേകത്ര കല്ക്കൈഃ മേദാമഹാമേദാകാകോളീക്ഷീരകാകോളീജീവകർഷഭകമുദ്ഗപർണീമാഷപർണീശാരിബാഗരുദേവദാരുമഞ്ജിഷ്ഠാചന്ദനശാരിബാതഗരകുഷ്ഠശതാവരീശതപുഷ്പാശ്വഗന്ധാപുനർന്നവാതഗരസൈന്ധവസരളശൈലേയൈലാവചാമാംസീകുങ്കുമ

സർവ്വാനനിലജാൻ ഹന്തി ശരീരോർദ്ധ്വഭാഗിനാ സന്ധ്യസ്ഥിതാ സ്വയോജ
നേനാല്പ്പം നിരത്യാശേഷ ഭഗവതോ ധന്വന്തരേർമതമിദമുഖ്യ
രാജാ രാജ്ഞാം രാജമാത്രാണാം സൂതികാനാം കൃശാനാം ശിശൂനാം
മതിവയസാം സുകുമാരാണാം ക്ഷീണാനാം മഹാഗ്രഹഗൃഹീതാനാം
ഭീഷ്മരോഗക്ഷപിതവപുഷാം മർമ്മവിഭേദപതിതാഭിഹതഭഗ്നവിശ്ലിഷ്ട
ഭഗ്നാനാം ദൈവോപഹതാനാം ഉർദ്ധ്വസ്തംഭാഭിഭൂതാനാം പഥ്യ
നാവനാഭ്യംഗവസ്തിഷു പ്രയോജ്യഃ । തേന ബലപൌരുഷസ്മൃതിമ
തിമേധാഗ്നിവീര്യോജാംസി വിവർദ്ധന്തേ പക്ഷാഘാതാക്ഷേപകാർദ്ദി
താദിവിവിധവാതവികാരഗുല്മപ്ലീഹകാസശ്വാസകാസാ നിവർത്തന്തേ ।
അഥ ഷൾ ചോപയുജ്യമാനേ ഷണ്മാസാദന്ത്യവൃദ്ധിഃ പ്രശസ്യതി
ച പുത്രം ഗുണവന്തമിച്ഛയാ ലഭതേ ഇതി ॥

ബലാ—കുറുന്തോട്ടിവേര് കഷായം ആറുഭാഗം; പാൽ ആറുഭാഗം; യവം, കോലം (ലന്തക്കുരു) കുലത്ഥം (മുതിര) ദശമൂലം ഇങ്ങിനെ നാലുംകൂട്ടി സമം എടുത്തു കൂട്ടി കഷായംവെച്ചുണ്ടാക്കിയ കഷായം ആറുഭാഗം; ഇങ്ങിനെ കഷായവും പാലുംകൂടി പതിനെട്ടുഭാഗം. പതിനെട്ടാമത്തേതായ ഒരുഭാഗം എണ്ണയും. എല്ലാംകൂടി ഇതിൽ കാകോളിമുതലായവ കല്ക്കംചേൎത്തു പതുക്കെ ദ്രവായ തീയിൽ കാച്ചി അരിക്കുക. കല്ക്കദ്രവ്യത്തിന്റെ മാനം എണ്ണയുടെ നാലിലൊന്നായിരിക്കണം. കഷായദ്രവ്യങ്ങളുടെ മാനം അവയുള്ള വെള്ളത്തിന്റെ പതിനാറിലൊരംശമാണ്. കഷായം കുറുക്കി വാക്കിയാക്കേണ്ടതു ദ്രവ്യത്തിന്റെ നാലിലൊന്നാക്കുമ്പോളാണ്. ദശമൂലം പത്തുംകൂടിയതു യവകോലകുലത്ഥങ്ങളിൽ ഓരോന്നിനോളം സമമായിരിക്കണം. കാകോളിമുതലായ കല്ക്കദ്രവ്യങ്ങൾ ഓരോന്നും സമാംശമായിരിക്കണം. കല്ക്കദ്രവ്യങ്ങളുടെ ഭാഷ:—കാകോളി. ക്ഷീരകാകോളി. ജീവകം. ഋഷഭകം=ഇടവകം. മുൽഗപൎണ്ണി=കാട്ടുപയറ്. മാഷപൎണ്ണി=കാട്ടുഴുന്ന്. മേദ. മഹാമേദ. ക്ഷീരശുക്ലാ=പാൽമുതുക്ക്. മധുകം=എരട്ടിമധുരം. ദേവദാരു=ദേവതാരം. മഞ്ജിഷ്ഠാ=മഞ്ചട്ടിപ്പൊടി. ചന്ദനം. ശാരിബാ=നന്നാറിക്കിഴങ്ങ്. തഗരം=തകരം. കുഷ്ഠം=കൊട്ടം. ശതാവരി. അശ്വഗന്ധാ=അമുക്കുരം. പുനൎന്നവം=തവിഴാമ. ശതപുഷ്പാ=ശതകുപ്പ. വരാ=ത്രിഫല. പത്രം=പച്ചില. രസം=നറുമ്പശ. സരളം=ചരളം. ശൈലേയം=ശൈലേയം. ഏലാ=ഏലത്തരി. വചാ=വയമ്പ്. അഗരു=അകിൽ. കാളാനുസാരീ=തകരവേര്. സൈന്ധവം=ഇന്തുപ്പ് (ആകെ 32 കൂട്ടം.) ഇതു കാച്ചി നല്ല പാത്രത്തിലാക്കി സൂക്ഷിച്ചുവെക്ക

ക. ഇത് ഭഗവാൻ ധന്വന്തരിക്ക് അഭിമതമായ വ്യാഖ്യാനമാകുന്നു. രാജാക്കന്മാർ മുതലായവർക്കും പ്രസവിച്ച സ്ത്രീകൾക്കും അത്യുത്തമം. ഫലശ്രുതി സ്പഷ്ടമാണ്,

ഭവന്തി ചാത്ര —

വസ്തിദ്വാരേ വിപന്നായാഃ കുക്ഷിഃ പ്രസ്പന്ദതേ യദി
ജന്മകാലേ തതഃ ശീഘ്രം പാടയിത്വോദ്ധരേച്ഛിശും.

സാ—ഗർഭിണിയായ സ്ത്രീ പ്രസവിക്കാതെ മരിച്ചുപോയാൽ അവളുടെ കുക്ഷി വസ്തിദ്വാരത്തിങ്കൽ മിടിക്കുന്നതായിരിക്കാം. അതിനെ കണ്ടതായാൽ കുട്ടിയുടെ ജനനസമയമാണെന്നു മനസ്സിലാക്കണം. പിന്നെ ഉടൻതന്നെ അവിടം കീറി വൈദ്യൻ കുട്ടിയെ എടുക്കണം.

അനന്തരം ഗർഭമായത് അലസിപ്പോകാതിരിപ്പാൻ മാസംതോറും മാറി മാറി സേവിക്കേണ്ടവയായ ചില യോഗങ്ങളെപ്പറയുന്നു:—

(1) മധുകം ശാകബീജഞ്ച പയസ്യാ സുരദാരു ച
(2) അശ്മന്തകഃ കൃഷ്ണതിലാസ്താമ്രവല്ലീ ശതാവരീ
(3) വൃക്ഷാദനീ പയസ്യാ ച ലതാ ചോൽപലശാരിബാ
(4) അനന്താ ശാരിബാ രാസ്നാ പത്മാ ച മധുയഷ്ടികാ
(5) ബൃഹതീദ്വയകാശ്മര്യക്ഷീരിശുംഗത്വചോ ഘൃതം
(6) പൃശ്നിപർണ്ണീ ബലാ ശിഗ്രുഃ ശ്വദംഷ്ട്രാ മധുപർണ്ണികാ
(7) ശൃംഗാടകം ബിസം ദ്രാക്ഷാ കശേരു മധുകം സിതാ
സപ്തൈതാൻ പയസാ യോഗാനർദ്ധശ്ലോകസമാപനാൻ
ക്രമാത്സപ്തസു മാസേഷു ഗർഭേ സ്രവതി യോജയേൽ
(8) കപിത്ഥബില്വബൃഹതീപടോലേക്ഷുനിദിഗ്ധികാൽ
മൂലൈഃ ശൃതം പ്രയുഞ്ജീത ക്ഷീരം മാസേ തഥാഷ്ടമേ
(9) നവമേ ശാരിബാനന്താപയസ്യാമധുയഷ്ടിഭിഃ.
(10) യോജയേദ്ദശമേ മാസി സിദ്ധം ക്ഷീരം പയസ്യയാ
അഥവാ യഷ്ടിമധുകനാഗരാമരദാരുഭിഃ.

സാ—(1) മധുകം=ഇരട്ടിമധുരം. ശാകബീജം=തേക്കിൻകുരു, പയസ്യാ=അടപതിയൻകിഴങ്ങ്. സുരദാരു=ദേവതാരം. (2) അശ്മന്തകം=കല്ലൂർവഞ്ചിവേര് (മലമ്പുവരശിൻവേരെന്നും) കൃഷ്ണതിലം=കറുത്ത എള്ള്, താമ്രവല്ലീ=ചെമ്പരവള്ളികിഴങ്ങ് (മഞ്ചട്ടിപ്പാടി എന്നും). ശതാവരീ=ശതാവരിക്കിഴങ്ങ്. (3) വൃക്ഷാദനീ=ഇത്തിക്കണ്ണി (ചിറ്റാമൃത്

ഏറനാം) പയസ്യാ=അടപതിയൻകിഴങ്ങ്. ധാതാ=താഴമ്പൂവ്. ഉൽപലം=ചെങ്ങഴിക്കിഴങ്ങ്. ശാരിബാ=നന്നാറി. (4) അനന്താ=കറുക. ശാരിബാ=നന്നാറിക്കിഴങ്ങ്. രാസ്നാ=ചുവന്നരത്ത. പത്മാ=ചെറിയതാമര. മധുയഷ്ടികാ=ഇരട്ടിമധുരം. (5) ബൃഹതീദ്വയം=ചെറുവഴുതിനവേരും വെൾവഴുതിനവേരും. കാശ്മര്യ്യം=കുമിഴിൻവേര്. ക്ഷീരിശുംഗത്വചം=നാല്പാമരത്തൊലിയും മൊട്ടും. ഘൃതം=നെയ്യ്. (6) പൃശ്നിപർണ്ണീ=മൂവിലവേരും ഓരിലവേരും. ബലാ=കുറുന്തോട്ടിവേര്. ശിഗ്രു=മുരിങ്ങവേര്. ശ്വദംഷ്ട്രാ=ഞെരിഞ്ഞിൽ. മധുപർണ്ണികാ=അടപതിയൻ. (7) ശൃംഗാടകം=വല്ലിക്കിഴങ്ങ്. ബിസം=താമരവളയം. ദ്രാക്ഷാ=മുന്തിരിങ്ങാപ്പഴം. കശേരു=കഴിമുത്തങ്ങ. മധുകം=ഇരട്ടിമധുരം. ബലാ=കുറുന്തോട്ടിവേര്. ഇങ്ങിനെ ശ്ലോകാർദ്ധങ്ങളെക്കൊണ്ടു പറയപ്പെട്ട മരുന്നുകളിട്ടു പാൽ കുറുക്കി ഒന്നാംമാസംമുതൽ ഏഴാംമാസംകൂടി ഗർഭ്ഭിണികൾക്കു ക്രമത്തിൽ കൊടുക്കണം. (8) കപിത്ഥം=വിളാവിൻവേര്. ബില്വം=കൂവളവേര്. ബൃഹതീ=ചെറുവഴുതിനവേര്. പടോലം=പടവലം. ഇക്ഷു=കരിമ്പിൻവേര്. നിദിഗ്ധികാ=ചെറുവഴുതിനവേര്. ഇവകൊണ്ടു കുറുക്കിയ പാൽ എട്ടാംമാസത്തിൽ കൊടുക്കണം. (9) ശാരിബാ=നന്നാറിക്കിഴങ്ങ്. അനന്താ=കാട്ടുഴുന്നുവേര്. പയസ്യാ=അടപതിയൻകിഴങ്ങ്. മധുയഷ്ടി=ഇരട്ടിമധുരം. ഇവകൊണ്ടു കുറുക്കിയ പാൽ ഒമ്പതാംമാസത്തിൽ കൊടുക്കണം. (10) പത്താംമാസത്തിൽ പയസ്യ (അടപതിയൻകിഴങ്ങ്) മാത്രംകൊണ്ടു കുറുക്കിയ പാലോ, അല്ലെങ്കിൽ യഷ്ടിമധുകം (ഇരട്ടിമധുരം) നാഗരം (ചുക്ക്) അമരദാരു (ദേവതാരം) എന്നിവകൊണ്ടു കുറുക്കിയ പാലോ കൊടുക്കണം. ഈ പാൽ കുറുക്കുന്നതിൽ ആറുകഴഞ്ചു മരുന്നു ചതച്ചു കിഴികെട്ടി നാഴി പാലും നാന്നാഴി വെള്ളവും ചേർത്തു തിളപ്പിച്ചു കുറുക്കി പാലോളമാക്കുക എന്ന ക്ഷീരപാകവിധിയെ അനുസരിച്ചുകൊൾക.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ
ചതുർത്ഥോദ്ധ്യായഃ
സമാപ്തഃ.

പഞ്ചമോദ്ധ്യായഃ.

ഇതുവരെ ഗർഭത്തിന്റെ പ്രസവംവരെയുള്ളതെല്ലാം പറഞ്ഞുവച്ചു. ഇനി ശരീരത്തിലെ അംഗസന്ധിസിരാമർമ്മങ്ങളെ അറിവാനായി

അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു. അവയിൽ അസ്ഥ്യാദികൾക്ക് അംഗം ആശ്രയമാകയാൽ ആദ്യം അംഗവിഭാഗം പറയപ്പെടുന്നു:—

അഥാതോംഗവിഭാഗം ശാരീരം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ—അനന്തരം അംഗവിഭാഗം എന്ന ശാരീരത്തെ പറവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

സകലമപി ശരീരമംഗമിത്യുച്യതേ । തത്ര പുനഃ ഷഡംഗം ശിരോന്തരാധിർദ്വൌ ബാഹൂ സക്ഥിനീ ച । നേത്രനാഭിപാണിപാദാദീനി തസ്യ പ്രത്യംഗാനി ॥

സാ—ശരീരം മുഴുവനും അംഗം എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. അതിന്ന് ശിരസ്സ് മുതലായി ആറ് അംഗങ്ങൾ (അവയവങ്ങൾ) ഉണ്ട്. ശിരസ്സ്—തല. അന്തരാധി—ജത്രുക്കൾ കീഴ്പോട്ട് കടിപ്രദേശംവരെയുള്ളത്. ബാഹുക്കൾ—രണ്ടു കൈകൾ. സക്ഥികൾ—രണ്ടു കാലുകൾ. ഇവ ആറാണ് അംഗങ്ങൾ. നേത്രങ്ങൾ, നാഭി, പാണികൾ, പാദങ്ങൾ മുതലായവയെല്ലാം ഇതു ഷഡംഗത്തിന്റെ തന്നെ പ്രത്യംഗങ്ങളാകുന്നു. നേത്രകർണ്ണാദികൾ ശിരസ്സിന്റെയും, നാഭിഹൃദയാദികൾ അന്തരാധിയുടെയും, പാണിസ്കന്ധാദികൾ ബാഹുക്കളുടെയും, പാദജംഘാദികൾ സക്ഥികളുടെയും പ്രത്യംഗങ്ങളെന്നു കാണ്ക. പ്രത്യംഗങ്ങൾ—അവയവങ്ങളുടെ അവയവങ്ങൾ.

മഹാഗുണമയേഭ്യോ ഖപവനതേജോജലഭൂമ്യാഖ്യേഭ്യോ മഹാഭൂതേഭ്യശ്ചേതനാധിഷ്ഠിതേഭ്യോഭിനിർവൃത്തിരംഗസ്യ ॥

സാ—അംഗസൃഷ്ടിക്ക് അഭിനിർവൃത്തി (ഉത്പത്തി; സ്വരൂപപ്രാപ്തി) സത്വം, രജസ്സ്, തമസ്സ് എന്നീ മഹാഗുണങ്ങളുടെ തന്നെ പരിണാമവും ചേതനനാൽ (ആത്മാവിനാൽ) അധിഷ്ഠിതങ്ങളുമായ ഖം (ആകാശം) പവനൻ (വായു) തേജസ്സ് (അഗ്നി) ജലം (അപ്പ്) ഭൂമി (പൃഥിവി) എന്നീ പഞ്ചമഹാഭൂതങ്ങളിൽനിന്നാകുന്നു. സത്വാദികൾതന്നെ മഹാഭൂതങ്ങളായി പരിണമിച്ച് ആത്മാവിനാൽ അധിഷ്ഠാനം ചെയ്യപ്പെട്ട് അംഗത്തെ നിർവ്വർത്തിപ്പിക്കുന്നു എന്നു സാരം.

ഭൂതാനാമേവ ച ദൃഷ്ടാദൃഷ്ടവിവിധകർമ്മവശാദനേകരൂപസന്നിവേശവിശേഷാദാകൃതിപ്രമാണസ്ഥൈര്യശീഘ്രസഞ്ചാരാദീനാം സാത്മ്യമസാത്മ്യം ച സൂക്ഷ്മസ്ഥൂലതാരതമ്യഭേദേനാതിബഹുപ്രകാരം നിഷ്പദ്യതേ ॥

സാ—ആ ശരീരങ്ങൾക്കുതന്നെ ദൃഷ്ടങ്ങളായും അദൃഷ്ടങ്ങളായുമുള്ള വിവിധകർമ്മങ്ങൾനിമിത്തം (ദൃഷ്ടകർമ്മങ്ങൾ മാതാപിതാക്കന്മാരുടെ ആഹാരം മുതലായി ഈ ലോകത്തിലുള്ള കർമ്മങ്ങളും, അദൃഷ്ടകർമ്മങ്ങൾ ജന്മാന്തരകൃതങ്ങളായ കർമ്മങ്ങളുമാകുന്നു) നാനാപ്രകാരത്തിലുള്ള സന്നിവേശവിശേഷങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നതുകൊണ്ട്, അംഗങ്ങളുടെ ആകൃതി, പ്രമാണം, സ്നേഹം, ദീപ്തി, സ്വരം മുതലായവയ്ക്ക് സാദൃശ്യ (സാരൂപ്യ)മോ അസാദൃശ്യ (വൈസാരൂപ്യ)മോ ബഹുപ്രകാരങ്ങളിൽ ഭവിക്കും. ആ സാദൃശ്യവൈസാദൃശ്യങ്ങൾ സൂക്ഷ്മങ്ങളെന്നും സ്ഥൂലങ്ങളെന്നുമുള്ള ഭേദംകൊണ്ട് പലവിധത്തിൽ ഭിന്നങ്ങളായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടാണ് ഇങ്ങിനെ വൈവിധ്യം ഭവിക്കുന്നത്.

തത്ര സത്വബഹുലമാകാശം । രജോബഹുലോ വായുഃ । ഉഭയബഹുലോഗ്നിഃ । സത്വതമോബഹുലമംബു । തമോബഹുലാ ഭൂഃ । തേഷാമപ്രതിഘാതചലത്വൌഷ്ണ്യം ദ്രവതാ കാഠിന്യമിതി ക്രമാല്ലിങ്ഗാനി । വിശേഷതശ്ച ശ്രോത്രാദിഷ്വിന്ദ്രിയേഷ്വവസ്ഥാനം । ശബ്ദസ്പർശരൂപരസഗന്ധൈരേകൈകപ്രവൃദ്ധൈരന്വയഃ ॥

സാ—അവയിൽവെച്ച് ആകാശം സത്വഗുണം അധികം ചേർന്നതാകുന്നു. മൂന്നുഗുണങ്ങളും കൂടിയതാണെങ്കിലും സത്വത്തിന്റെ അംശം ആകാശത്തിൽ അധികമുണ്ടെന്നു താൽപര്യം. വായു രജോഗുണം അധികമുള്ളതും, അഗ്നി സത്വത്തിന്റെയും രജസ്സിന്റെയും അംശങ്ങൾ അധികമുള്ളതുമാകുന്നു. ജലം സത്വഗുണവും തമോഗുണവും അധികം ചേർന്നതാകുന്നു. ഭൂമി തമോഗുണബഹുലയുമാകുന്നു. ഇവയിൽ ആകാശത്തിന്ന് അപ്രതിഘാതം, വായുവിന്ന് ചലത്വം, അഗ്നിക്ക് ഔഷ്ണ്യം, ജലത്തിന്ന് ദ്രവത്വം, ഭൂമിക്ക് കാഠിന്യം എന്നിവ ലക്ഷണങ്ങളാകുന്നു. ഈ പഞ്ചഭൂതങ്ങൾ ശ്രോത്രാദികളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങളിൽ യഥാക്രമം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ശ്രോത്രത്തിൽ ആകാശവും, സ്പർശനത്തിൽ വായുവും, ചക്ഷുസ്സിൽ അഗ്നിയും, രസനത്തിൽ ജലവും, ഘ്രാണത്തിൽ പൃഥിവിയും, സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു എന്നർത്ഥം. ശ്രോത്രാദികളായ ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ ഓരോന്നും പഞ്ചഭൂതാത്മകങ്ങളാണെങ്കിലും മേൽപ്രകാരം ശ്രോത്രാദികളിൽ അവ വിശേഷേണ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നുവെന്നു സാരം. ഈ പഞ്ചഭൂതങ്ങളിൽ ക്രമത്തിൽ ശബ്ദം, സ്പർശം, രൂപം, രസം, ഗന്ധം എന്നിവ ഓരോന്നോരോന്നധികമായി ചേർന്നിരിക്കയും ചെയ്യുന്നു. അപ്പോൾ ആകാശത്തിന്റെ ഗുണം—ശബ്ദം; വായുവിന്റെ ഗുണം—ശബ്ദസ്പർശങ്ങൾ; അഗ്നിയുടെ ഗു

ണം-ശബ്ദസ്പർശരൂപങ്ങൾ; ജലത്തിന്റെ ഗുണം-ശബ്ദസ്പർശരൂപരസങ്ങൾ; ഭൂമിയുടെ ഗുണം-ശബ്ദസ്പർശരൂപരസഗന്ധങ്ങൾ; എന്നു ഗ്രഹിക്കണം.

തത്രാകാശാത്മകാനി ശ്രോത്രം ശബ്ദഃ സർവ്വച്ഛിദ്രസമൂഹോ വിവിക്തതാ ച । വായവ്യാനി സ്പർശനം സ്പർശഃ പ്രാണാപാനോച്ഛ്വാസാദിപരിസ്പന്ദനാനി ലാഘവഞ്ച । ആഗ്നേയാനി ദർശനം രൂപം പിത്തമൂഷ്മാ പക്തിസ്സന്താപോ മേധാ വർണ്ണോ ഭാസ്സ് തേജഃ ശൌര്യഞ്ച । ആപ്യാനി രസനം രസഃ ക്ലേദരക്തവസാകഫമേദശ്ശുക്രമൂത്രാദിദ്രവസമൂഹഃ ശൈത്യം സ്നേഹശ്ച । പാർത്ഥിവാനി ഘ്രാണം ഗന്ധഃ കേശനഖാസ്ഥ്യാദിമൂർത്തസമൂഹോ ഗൌരവം സ്ഥൈര്യഞ്ച ॥

സാ—അവയിൽവെച്ച് ശരീരത്തിലുള്ള ശ്രോത്രാദികളായി വിവിക്തതവരെയുള്ളവ ആകാശമെന്ന ഭൂതത്തിൽനിന്നുണ്ടായവയാകുന്നു. ശ്രോത്രം=ശ്രോത്രേന്ദ്രിയം. ശബ്ദം സ്പഷ്ടം. സർവ്വച്ഛിദ്രങ്ങൾ=ദ്വാരങ്ങൾ. വിവിക്തത ശരീരദ്വാരങ്ങൾക്കുള്ള വിശാലത. സ്പർശനം മുതൽക്ക ലാഘവംകൂടിയുള്ളവ വായുവിൽനിന്നുണ്ടായവയാണ്. സ്പർശനം=ത്വഗിന്ദ്രിയം. സ്പർശം=ത്വക്സ്പർശവിഷയം. പ്രാണാപാനോച്ഛ്വാസാദിപരിസ്പന്ദനങ്ങൾ—ശ്വാസം കഴിക്കുക ശ്വാസംവിടുക മുതലായിട്ടുള്ള ഇളക്കങ്ങൾ. ലാഘവം=ലഘുത്വം. ദർശനാദിശൌര്യാന്തമുള്ളവ അഗ്നിയിൽനിന്നുണ്ടായവയാണ്. ദർശനം=നേത്രേന്ദ്രിയം. രൂപം=ദർശനവിഷയം. പിത്തം=പിത്തമെന്ന ധാതു. ഉഷ്മാവ്=ചൂട്. പക്തി-അഗ്നിയുടെ ക്രിയ. സന്താപം, മേധാ, വർണ്ണം ഇവ സ്പഷ്ടം. ഭാസ്സ്=കാന്തി. തേജസ്സും ശൌര്യവും പ്രസിദ്ധം. രസനാദികളായി സ്നേഹംവരെയുള്ളവ ജലത്തിൽനിന്നുണ്ടായവയാകുന്നു. രസനം=രസനേന്ദ്രിയം. രസം=രസവിഷയം. ക്ലേദം, രക്തം, വസ, കഫം (ശ്ലേഷ്മാവ്), മേദം, ശുക്ലം, മൂത്രം മുതലായ ദ്രവസമൂഹങ്ങൾ. ശൈത്യം=തണുപ്പ്. സ്നേഹം=സ്നിഗ്ധത. ഘ്രാണംമുതൽ സ്ഥൈര്യംകൂടിയുള്ളവ ഭൂമിയിൽനിന്നുണ്ടായവയാകുന്നു. ഘ്രാണം=ഘ്രാണേന്ദ്രിയം. ഗന്ധം ഘ്രാണവിഷയം. കേശം, നഖം, അസ്ഥി മുതലായ മൂർത്ത (രൂപമുള്ള) സമൂഹം. ഗൌരവവും സ്ഥൈര്യവും സ്പഷ്ടം. ഇപ്രകാരം പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ കാര്യമാണ് ദേഹം.

തേഷു ചൈതാനി ശുദ്ധാനി പ്രകൃതമാംസസമേതാനി ജാതാനി ച മാതൃജോ യകൃത്പ്ലീഹോണ്ഡുകഗുദാദീനി ॥

സാ—മേൽപ്രകാരം ഭൂതങ്ങളുടെ കാര്യങ്ങളായ അംഗങ്ങളിൽ ചില

ളു മാതാവിങ്കൽനിന്നും, ചിലതു പിതാവിങ്കൽനിന്നും, ചിലതു ചേതനാ (=ആത്മാവ്) തിൽനിന്നും മാത്രം ഉണ്ടാകുന്നവയാണ്. അവയിൽവെച്ച് ത്വക്ക്, രക്തം, മാംസം, മേദസ്സ്, നാഭി, ഹൃദയം, ക്ലോമം, ഗർഭാശയം, യകൃത്ത്, പ്ലീഹം, വൃക്കം, ആന്ത്രം, ഗുദം ഇതിവയും കൂടി മൃദുക്കളായ മറ്റുള്ളവയും മാതൃജങ്ങളാകുന്നു.

പിതൃജാനി സ്ഥിരാണി കേശസ്മശ്രുനഖദന്താസ്ഥിസ്നായ്വാദീനി ॥

സാ— കേശം, നഖം, അസ്ഥി, ശുക്ലം, സിര, സ്നായു ഇതിവയും സ്ഥിരങ്ങളായിട്ടുള്ള മറ്റുള്ളവയും പിതൃജങ്ങളാകുന്നു.

ആത്മജാനി നാനായോനിഷൂത്പത്തിരിന്ദ്രിയാണി പ്രാണാപാനൗ ധാരണമാകൃതിസ്വരവർണ്ണവിശേഷാഃ സുഖദുഃഖേച്ഛാദ്വേഷൗ ധർമ്മാധർമ്മശീലതാ സ്മൃതിബുദ്ധിപ്രയത്നാശ്ചേതനാ മനശ്ചേത്യാത്മജാനി ച ॥

സാ— നാനായോനികളിലുള്ള ഉത്പത്തിമുതലായവ ആത്മജങ്ങളാകുന്നു. ശുഭാശുഭകർമ്മകാരണത്തെക്കൊണ്ട് ദേവാദികളായ നാനായോനികളിലുള്ള ജനനത്തിനു കാരണം അതുകൊണ്ടു സംസ്കാരവശാൽ ദിവ്യയോനി ഉണ്ടാകുന്നതും ആത്മാവിൽനിന്നാണ്. മനസ്സും ആത്മജംതന്നെ. മനസ്സ് ആത്മാവിനോടു സംബന്ധിക്കാതെ ഒന്നും ഗ്രഹിക്കില്ല. ചേതനേന്ദ്രിയ (ജ്ഞാനേന്ദ്രിയ)ങ്ങൾ ശ്രോത്രാദികൾ. ഇവയും ആത്മജങ്ങൾതന്നെ. പ്രാണാപാനങ്ങൾ:- പ്രാണവായുവും അപാനവായുവും. ഇവ ആത്മാവിൽനിന്നുതന്നെ ജനിക്കുന്നു. ഇവകൊണ്ടത്രെ ജീവിതം നയിക്കപ്പെടുന്നത്. ധാരണം= അവയവധാരണം, ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ തടുത്തിട്ടുള്ള ധൈര്യവിശേഷം. ആകൃതിസ്വരവർണ്ണവിശേഷങ്ങൾ:- ആകൃതി, സ്വരം, വർണ്ണം ഇവയുടെ നാനാവിധത്വങ്ങൾ. ആകൃതി=സംസ്ഥാനം. ഇതിനു ശുഭങ്ങളായ ധർമ്മാധർമ്മങ്ങൾ കാരണവും ആത്മാവ് അനുകാരിയായി കാരണവുമാകുന്നു. കുശാദികളായി നടക്കുന്ന പുണ്യപാപങ്ങളുമായി ബന്ധിച്ചവയായിട്ടുള്ള അവയും ആത്മജങ്ങളാകുന്നു. സുഖദുഃഖാദികളും ആത്മാവിന്റെ കർമ്മഫലങ്ങളാകയാൽ ആത്മജങ്ങൾതന്നെ.

സാത്മ്യജാന്യായുരാരോഗ്യമനാലസ്യം ബലം ലൗല്യം തുഷ്ടിരിന്ദ്രിയപ്രസാദഃ സ്വരവർണ്ണബീജസമ്പത് പ്രശസ്തതയാ ഹർഷബാഹുല്യം ചേതി ബോധ്യാനി ॥

സാ— ആയുസ്സ്, ആരോഗ്യം മുതലായവ സാത്മ്യത്തിൽനിന്നുണ്ടാ

ദ്യവയാകുന്നു. സാത്മ്യം—അഭ്യാസം. ഗർഭൻ പ്രകൃതി സാത്മ്യങ്ങളായ ആഹാരാദികളെ സേവിച്ചാൽ മാത്രമേ ഈ ആയുരാരോഗ്യാദികൾ ഉണ്ടാകയുള്ളു. സ്ഥാനം, വർണ്ണം, ഓജസ്സ് എന്നിവയുടെ സമ്പത്തും പ്രശസ്തയും എന്നുവെച്ചാൽ പരിപൂർണ്ണതയും നന്മയും എന്നർത്ഥമാകുന്നു.

രസജാനി കൃത്സ്നസ്യ ദേഹസ്യ സംഭവോ വൃത്തിർവൃദ്ധിസ്തൃപ്തിരലൌല്യം പുഷ്ടിരുത്സാഹശ്ച ॥

സാ—കൃത്സ്നമായിരിക്കുന്ന ദേഹത്തിന്റെ സംഭവവും വൃത്തി, വൃദ്ധി, അലൌല്യം, പുഷ്ടി, ഉത്സാഹം എന്നിവയും രസത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടായവയാകുന്നു. രസം—ആഹാരരസം. പരിണതങ്ങളായ രസങ്ങളിൽനിന്നുണ്ടാവയുണ്ടാകുന്നതെന്നു സാരം. കൃത്സ്നമായ ദേഹത്തിന്റെ സംഭവമെന്നാൽ അതയുടെ ജാതത്തിലുള്ള ഗർഭത്തിങ്കൽ ദേഹം സാംഗപ്രത്യംഗമായി ഉണ്ടാവൽ എന്നർത്ഥം. വൃത്തിയും വൃദ്ധിയും ഗർഭത്തിങ്കലുള്ളവതന്നെ എന്നു ഗ്രഹിക്കണം. ജനനാനന്തരമുള്ളവയ്ക്കും കാരണം രസം തന്നെയാണ്. ശേഷം സ്പഷ്ടം.

അനന്തരം സത്വരജസ്തമസ്സുകളെക്കൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ഭാവങ്ങളെ വിവരിക്കുന്നു:—

ശുദ്ധസത്വജാനി ശൌചമാസ്തിക്യം കൃതജ്ഞതാ ദാക്ഷിണ്യം വ്യവസായഃ ശൌര്യം ഗാംഭീര്യം ബുദ്ധിർമ്മേധാ സ്മൃതിഃ ശുക്ലധർമ്മരതിർഗ്ഗതിരഭിഷ്വങ്ഗാഭാവസ്തമോഗുണവിപര്യയശ്ച ॥

സാ—ശൌചം, ആസ്തിക്യം മുതലായവ ശുദ്ധസത്വത്തിങ്കൽനിന്നുണ്ടാകുന്നവയാണ്. ശുദ്ധസത്വമെന്നാൽ രജസ്തമസ്സുകളാൽ അനുപഹതമായിട്ടുള്ള സത്വം. ആസ്തിക്യം—പരലോകമുണ്ടെന്നുള്ള ബുദ്ധി (ആസ്തികത്വം) ബുദ്ധി—ഗ്രഹണശക്തി. മേധാ—പ്രജ്ഞാ. രതി—ദേവതാദിവിഷയകമായ സ്നേഹവിശേഷം. അഭിഷ്വംഗാഭാവം—ക്രോധാദികളെക്കൊണ്ടു മനസ്സിനാവേശമുണ്ടാകായ്ക. തമോഗുണവിപര്യയം—മേലുക്കളിൽ പറയുവാൻ പോകുന്ന തമസ്സിന്റെ ഗുണങ്ങളിൽനിന്നു വൈപരീത്യം. ശേഷം സ്പഷ്ടം.

രാജസാനി ദുഃഖബഹുലതാനാസ്ഥ്യം ശൌര്യം മാത്സര്യമഭിഭാഷിതാഹങ്കാരോ ലോലുപത്വം ദംഭോ മാനോ ഹർഷഃ ക്രോധഃ കാമശ്ച ॥

സാ—ദുഃഖബഹുലത മുതലായിട്ടുള്ളവ രാജസഗുണങ്ങളാകുന്നു. രാജസഗുണങ്ങളെന്നാൽ രജോഗുണത്താൽ അധിഷ്ഠിതമായ സത്വത്തിങ്കൽ

നിന്നുണ്ടാവയാകുന്നു. ദുഷ്പ്രചാരതച്ഛമനസ്സറിഞ്ഞ് ഉപചരിക്കപ്പെടുവാൻ പ്രയാസമുള്ളവനെന്നർത്ഥം. അനാവശ്യമായ ശൌര്യം—വേണ്ടാത്തിടത്തും വേണ്ടാത്ത സമയത്തുമുള്ള ഉശിര്. (ഉചിതമായ ശൌര്യമാകട്ടെ സാത്വികം തന്നെയാണ്) ഘോരപ്രതാപം—വിഷമതകരുത്തുകിതം. ശേഷം സ്പഷ്ടം.

താമസാന്ന്യജ്ഞാനം വിഷാദഃ പ്രമാദോ നിദ്രാലസ്യം ക്ഷുത്തൃഷ്ണാ ശോകാ മാത്സര്യം വിപ്രതിപത്തിഃ പരാഭിസന്ധാനം സത്വഗുണാദ്വൈപരീത്യഞ്ച ॥

സാ—അജ്ഞാനം മുതലായുള്ളവ തമസ്സിങ്കൽനിന്നുണ്ടാകുന്ന ഗുണങ്ങളാകുന്നു. തമസ്സിനാൽ അഭിഭൂതമായ സത്വാദികൾനിന്നുണ്ടാകുന്നവയാണെന്നർത്ഥം. അജ്ഞാനം—മിഥ്യാജ്ഞാനം. വിപ്രതിപത്തി—അന്യരോടു വിരോധം. പരാഭിസന്ധാനം—പരോപക്ഷസന്ധാനം (അന്യനെ വഞ്ചിക്കൽ). സത്വഗുണവൈപരീത്യം—സത്വഗുണങ്ങളായി മേൽപറയപ്പെട്ട ശൌചാസ്തിക്യാദികളുടെ വിപരീതാവസ്ഥ.

അനന്തരം സത്വമെന്നുവെച്ചാൽ എന്താണെന്നു പറയുന്നു:—

തത്ര സത്വം മനസ്സ്തസ്യോപപ്ലവൌ രജസ്തമസീ ഭൂതാത്മകം ദേഹമാഹുഃ ॥

സാ—ഇവയിൽവെച്ചു സത്വമെന്നു പറയപ്പെടുന്നതു മനസ്സാകുന്നു. രജസ്സും തമസ്സും സത്വത്തിന്റെ ഉപപ്ലവങ്ങളത്രെ. ഇപ്രകാരം പൃഥിവ്യാദികളായ ഭൂതങ്ങളുടെ വികാരസമുദായങ്ങളെക്കൊണ്ടുണ്ടായതാണ് ദേഹമെന്ന് ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നു. അതുകൊണ്ട് ഈ പ്രകൃതത്തിൽ വരുന്ന സിദ്ധാന്തം താഴെ കാണിക്കുംപ്രകാരമാകുന്നു:— ആത്മാവ് നിത്യനാണ്. ആത്മാവിനു വികാരവുമില്ല. അതു ജനിക്കുകയും നശിക്കുകയും ചെയ്യുന്നില്ല. സത്വാദികളുടെ സംയോഗാദികൊണ്ടാണ് ജനിച്ചു, വളർന്നു, മരിച്ചു ഇത്യാദി വ്യവഹാരങ്ങൾ ആത്മാവിനുണ്ടാകുന്നത്. ആത്മാവിനുള്ള സത്വാദിസംയോഗം അവിദ്യാസ്വഭാവത്താൽ ചെയ്യപ്പെട്ടതാകുന്നു. അവിദ്യ ക്ഷയിച്ച് ആ സംയോഗം തീരുമ്പോൾ ആത്മാവ് ശുദ്ധനും മുക്തനുമായി എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. സംയോഗവാനായ ഒരു കർത്താവിനോടുകൂടാതെ ചേതനാദികൾ ഭവിക്കാത്തതുകൊണ്ടു ദേഹാദികളുമായ കാര്യങ്ങൾക്ക് ആവശ്യം നേരിടുന്നു. ആത്മാവ് സ്വതന്ത്രനാണെങ്കിലും താൻതന്നെ ആ കാര്യങ്ങളെ ചെയ്യുന്നു. തൽഫലമായി ബന്ധത്തെയോ മോക്ഷത്തെയോ പ്രാപിക്കയും ചെയ്യുന്നു. കരണങ്ങളോടുള്ള സംയോഗവിയോഗങ്ങളാണ് ബന്ധമോക്ഷങ്ങൾ. ഏ

ള്ളതുകൊണ്ടെന്നാൽ കർമ്മവും ആത്മാവിനോടുകൂടാതെ ശരീരം ഉണ്ടാകുന്നില്ല. ഭഗവാൻ ചരകമഹർഷി

“ഭൂതേഭ്യോ ഹി പരം യസ്മാന്നാസ്തി ചിന്താ ചികിത്സിതേ
ഭൂതം ഭൂതഗണാദന്യൽ ഗ്രഹകാരാദിനാ ഗ്രഹം
ദേഹോ [illegible] സംയുക്തകളെന്നു കൃതം”.

എന്നാണു പറയുന്നത്. കർമ്മകർത്താവില്ലാതെ ഭൂതാദികളെക്കൊണ്ടു കൂടെ ഉണ്ടാവുകയില്ല; ഗ്രഹകാരനോടുകൂടാതെ മൃത്പിണ്ഡാദികളെക്കൊണ്ടു ഗൃഹമുണ്ടാകുകയില്ല എന്നു പറയുന്നതുപോലെ ആത്മാവിനോടുകൂടാതെ കർമ്മസംയോഗംകൊണ്ടുമാത്രം ദേഹമുണ്ടാകുമെന്നു പറകയുമില്ല എന്നാണിതിന്റെ താൽപര്യം. അതുകൊണ്ടു ശരീരം പ്രതി ചേതനനായ ആത്മാവാണ് നിത്യകാരണം. അചേതനങ്ങളായ ഭൂതങ്ങൾ ക്ഷണഭംഗികളാകയാൽ അനിത്യകാരണങ്ങളാകുന്നു. അവ നിത്യങ്ങളാണെന്നു പറയുന്നപക്ഷം ശരീരാദിഭാവങ്ങൾക്കു വൃദ്ധിക്ഷയാദികൾക്കു യുക്തിയില്ല. ഒരു വസ്തുതന്നെ ഒരു പ്രകാരത്തിലും മറ്റൊരു പ്രകാരത്തിലുമായി ഭവിക്കുവാൻ യുക്തിയില്ല, അനുഭവവുമില്ല. ആകയാൽ അനിത്യങ്ങളായ ഭൂതങ്ങൾ കൂട്ടസ്ഥനിത്യനായ ആത്മാവിനാൽ അധിഷ്ഠിതങ്ങളായിട്ടാണു പുരുഷസംജ്ഞയെ വഹിക്കുന്നത്. അതുകൊണ്ടു ദേഹത്തെ ഭൂതാത്മകമെന്നു പറയുന്നു.

തസ്യ പുനഃ പ്രത്യവയവശഃ — ത്വചഃ കലാ ദോഷാ ധാതവോ മലാ ബുദ്ധീന്ദ്രിയാണി അധിഷ്ഠാനാനി കർമ്മേന്ദ്രിയാണ്യതീന്ദ്രിയമാശയാഃ പ്രാണായതനാനി കണ്ഡരാജാലാനി കൂർച്ചാ രജ്ജവഃ സേവന്യോഽസ്ഥിസംഘാതാഃ സീമന്താ അസ്ഥീനി സന്ധയഃ സ്നായുപേശ്യഃ സിരാ ധമന്യഃ സ്രോതാംസ്യുത്തമാനി മർമ്മാണി കേശശ്മശ്രുലോമാദീനി പ്രകൃതിവികൃതിസംജ്ഞാശ്ച। തത്രാസ്യങ്ഗ പത്യംഗാനാം ക്ഷീരസ്യേവ സന്താനികാഃ ത്വചഃ ഷട് ഭവന്തി। തത്ര പ്രഥമോദകധരാ ...

സാ — അങ്ങിനെയുള്ള ശരീരത്തിന്റെ പ്രത്യംഗങ്ങളിനെയെന്നാൽ പറയുന്നു. അവ ഇതി — ത്വക്കിനെന്നിനാണ് കലകൾ, ദോഷങ്ങൾ, ധാതുക്കൾ, മലങ്ങൾ, ബുദ്ധീന്ദ്രിയങ്ങൾ, അധിഷ്ഠിതങ്ങളായ കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങൾ, അതീന്ദ്രിയം, ആശയങ്ങൾ, പ്രാണായതനങ്ങൾ, കണ്ഡരകൾ, ജാലങ്ങൾ, കൂർച്ചങ്ങൾ, രജ്ജുക്കൾ, സീവനികൾ, അസ്ഥിസംഘാതങ്ങൾ, സീമന്തങ്ങൾ, അസ്ഥികൾ, അസ്ഥിസന്ധികൾ, സ്നായുക്കൾ, പേശികൾ, സിരകൾ, ധമനികൾ, സ്രോതസ്സുകൾ, ഉത്തമാംഗങ്ങൾ,

ങ്ങളും, കേശശ്മശ്രുരോമങ്ങളും, പ്രകൃതിവികൃതിഭേദങ്ങളും എന്നിവ വിഭജിക്കപ്പെടുന്നത്. ദേഹത്തിന്മേൽ ആകെ ആറ് തൊലികളും ഉണ്ട്. അവ ഉണ്ടാകുന്നത് ഗർഭം അതിന്റെ ഉഷ്മാവിനാൽതന്നെ പച്യമാനമാകുമ്പോൾ അതിന്മേൽനിന്ന്, പാൽ തിളച്ചതിൽനിന്ന പാടയെന്നപോലെ, ആണ് ഉണ്ടാകുന്നത്. ഈ തൊലികൾ ഒന്നിന്നുള്ളിൽ ഒന്നായി ഉള്ളിലേക്ക് വ്യാപിച്ചുകൊണ്ട് കിടക്കുന്നു (വാഴയുടെ പോളപോലെ) ഈ തൊലികളുടെ പ്രസാദം [illegible] ദേഹത്തിന്റെ പ്രസാദമുണ്ടാകുന്നത്. തൊലികൾ ദേഹത്തിന്ന പ്രസാദത്തെ ജനിപ്പിക്കയും, ദേഹത്തിന്റെ [illegible] രക്ഷിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

താസാമുദകധരാ പ്രഥമാ । ദ്വിതീയാസൃഗ്ധരാ । തൃതീയാ സിദ്ധ്മകിലാസാധിഷ്ഠാനാ । ചതുർത്ഥീ സർവ്വകുഷ്ഠാധിഷ്ഠാനാ । പഞ്ചമീ പുനരലജീവിദ്രധ്യധിഷ്ഠാനാ । ഷഷ്ഠീ തു പ്രാണധരാ । യസ്യാം ഛിന്നായാം താമ്യന്നന്ധ ഇവ തമഃ പ്രവിശതി, യാമധിഷ്ഠായാരൂംഷി ജായന്തേ പർവ്വസു കൃഷ്ണരക്താനി സ്ഥൂലമൂലാനി ദുശ്ചികിത്സ്യതമാനി ।

സാമാന്യേന ഈ ആറു തൊലികളിൽ ആദ്യത്തെ തൊലിക്ക് ഉദകധരാ എന്നു പേരാകുന്നു. ഉദകധരാ-ദേഹത്തിലുള്ള ജലത്തെ ധരിക്കുന്നത്. ഈ തൊലിയുണ്ടാകകൊണ്ടാണ് ഉള്ളിൽ വെള്ളമുണ്ടെങ്കിലും ദേഹത്തിന്റെ പുറം ആർദ്രമായിരിക്കാത്തത്. രണ്ടാമത്തെ തൊലി അസൃഗ്ധരയാകുന്നു. അസൃഗ്ധരാ-രക്തത്തെ ധരിക്കുന്നത്. ഈ തൊലിയുണ്ടാകകൊണ്ടാണ് ദേഹത്തിനുള്ളിലുള്ള രക്തം പുറത്തേക്ക് ഒലിക്കാത്തത്. മൂന്നാമത്തേതു സിദ്ധ്മകിലാസാധിഷ്ഠാനയായ തൊലിയാകുന്നു. സിദ്ധ്മമെന്നാൽ ഒരുതരം കുഷ്ഠം. കിലാസം-ശ്വിത്രം. കുഷ്ഠങ്ങളും നാലാമത്തെ തൊലിയെ ആശ്രയിച്ചുണ്ടാകുന്നത്. അഞ്ചാമത്തേതായ തൊലി അലജി, വിദ്രധി എന്നീ രോഗങ്ങൾക്ക് അധിഷ്ഠാനമായിട്ടുള്ളതാകുന്നു. ആറാമത്തെ തൊലിക്ക് പ്രാണധരാ എന്നാണ പേര്. ഇത് എല്ലാറ്റിന്നും ഉള്ളിലുള്ളതും മാംസത്തിന്മേൽ പറ്റിയിരിക്കുന്നതുമാകുന്നു. ഈ തൊലി മുറിഞ്ഞാൽ തളരുകയും ഇരുട്ടിൽ പെട്ടതുപോലെ തോന്നുകയും ചെയ്യും. ഇതിനെ ആശ്രയിച്ചിട്ടാണ സന്ധികളിൽ കറുത്തും ചുവന്നും ഉള്ളവയും മുരട്ടിന്ന കനമുള്ളവയുമായ അരുസ്സുകൾ (വ്രണങ്ങൾ) ഉണ്ടാകുന്നത്. ആ വ്രണങ്ങൾ ചികിത്സിച്ചു ഭേദപ്പെടുത്തുവാൻ

വളരെ പ്രയാസമുള്ളവയുമാണ്. ഇതിനെ ഒന്നിനുള്ളിലൊന്നായിട്ടുള്ള ആറ് ത്വക്കുകൾ പറയപ്പെട്ടു.

അഥാന്യാ സപ്ത ത്വചോ ഭവന്തി । തത്ര പ്രഥമാ ഭാസിനീ നാമ. യാ വർണ്ണാനാമവഭാസിനീ ഷഡ്വിധാനാഞ്ച പഞ്ചാനാം ഛായാനാം । സാ വ്രീഹ്യഷ്ടാദശഭാഗപ്രമാണാ । ദ്വിതീയാ ലോഹിനീ നാമ ഷോഡശഭാഗപ്രമാണാ । തൃതീയാ ശ്വേതാ നാമ ദ്വാദശഭാഗപ്രമാണാ । ചതുർത്ഥീ താമ്രാ നാമാഷ്ടഭാഗപ്രമാണാ । പഞ്ചമീ വേദിനീ നാമ പഞ്ചഭാഗപ്രമാണാ । ഷഷ്ഠീ രോഹിണീ നാമ വ്രീഹിപ്രമാണാ । സപ്തമീ മാംസധരാ നാമ വ്രീഹിദ്വയപ്രമാണാ ॥

സാ—മററു ചില ആചാര്യന്മാർ ത്വക്കുകൾ ഏഴെണ്ണമെന്നു പറയുന്നു. അവയിൽ ഒന്നാമത്തേതു ഭാസിനി എന്ന പേരുള്ളതാകുന്നു. അതു വർണ്ണങ്ങളേയും ബാഹികളായി മേലിൽ പറയുവാൻ പോകുന്ന അഞ്ചുതരം ഛായകളേയും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു. ഈ ത്വക്കിന്റെ പ്രമാണം (കനകനത്വം) ഒരു വ്രീഹിമണിയുടെ പതിനെട്ടിലൊരംശമാണ്. രണ്ടാമത്തെ ത്വക്കിനു ലോഹിനി എന്നാകുന്നു പേർ. അതിന്റെ പ്രമാണം വ്രീഹിയുടെ പതിനാറിലൊരംശമാണ്. മൂന്നാമത്തേതിനു പേർ ശ്വേത എന്നും പ്രമാണം വ്രീഹിയുടെ പന്ത്രണ്ടിലൊരംശവുമാണ്. നാലാമത്തേതിനു പേർ താമ്രാ എന്നും മാനം വ്രീഹിയുടെ എട്ടിലൊന്നുമത്രെ. അഞ്ചാമത്തേതു വേദിനി. അതിന്റെ വലുപ്പം വ്രീഹിയുടെ അഞ്ചിലൊന്ന്. ആറാമത്തേതു രോഹിണി. അതിന്റെ പ്രമാണം ഒരു വ്രീഹിമണിയോളമാണ്. ഏഴാമത്തേതിനു മാംസധരാ എന്നു പേരും രണ്ടു വ്രീഹിയോളം വലുപ്പവുമാകുന്നു. [മേൽപറയപ്പെട്ട ത്വക്കുകൾക്കെല്ലാം കലകൾ എന്നും പേർ പറയപ്പെട്ടുകാണുന്നു.]

യസ്തു ധാത്വാശയാന്തരേഷു ക്ലേദോഽവതിഷ്ഠതേ സ യഥാസ്വമൂഷ്മഭിർവ്വിപക്വഃ സ്നായുശ്ലേഷ്മജരായുച്ഛന്നഃ കാഷ്ഠ ഇവ സാരോ ധാതുസാരശേഷോഽല്പത്വാത് കലാസംജ്ഞഃ । താ ധാത്വാശയാന്തരമര്യാദാഃ സപ്ത കലാഃ ॥

സാ—രക്താദികളായ ധാതുക്കളുടെ ആശയങ്ങളായ സ്രോതസ്സുകൾ ഇവരണ്ടു കൂടുന്നതിന്റെ അന്തരാളത്തിൽ യാതൊരു ക്ലേദം (നനവ്) ഇരിക്കുന്നുവോ അത് അതാതു ധാതുക്കളിലുള്ള ഊഷ്മാവിനാൽ വിപക്വമായിട്ട് സ്നായുക്കൾ, ശ്ലേഷ്മാവ് (കഫം) ജരായു എന്നിവയാൽ മൂടപ്പെട്ടതായിട്ട് കലാ എന്ന സംജ്ഞയോടുകൂടിയതായി ഭവിക്കുന്നു. ക-

ഷ്ണതികൾ (മരങ്ങളിൽ) സാരം (കാതൽ) യാതൊരുപ്രകാരമോ അതുപ്രകാരമാണ് ശരീരത്തിൽ ഇതിന്റെ സ്ഥിതി. ഇതു ധാതുസാരമെന്നുമാകുന്നു. ആഹാരസാരം ധാതുക്കളിലുള്ള അഗ്നിയാൽ പക്വമായി അതിന്റെ സാരം ധാതുക്കൾക്കു ആധാരമായതിനാൽ ശേഷിക്കുന്ന സാരമാണ് ഇത്. അതിനാൽ ഇതു ധാതുവിന്റെ ശേഷമാകുന്നു. അല്പമാത്രമായതുകൊണ്ടു ഇതിനു കലാ എന്നു പേർ പറയുന്നു. ഈ കലകൾ ധാതുപാത്രങ്ങളുടെ അന്തരങ്ങളിലുള്ളവയാകയാൽ ധാതുക്രമാനുസാരേണ ഏഴാകുന്നു. ഇവ ഓരോന്നും സ്വഭാവവശാൽ ഓരോ പ്രത്യേക കാര്യങ്ങളെ ചെയ്യുന്നവയാണ്. മേലിൽ അവയെത്തന്നെ വിവരിക്കുന്നു.

താസാം പ്രഥമാ മാംസധരാ നാമ, യസ്യാം മാംസേ സിരാസ്നായുധമനീസ്രോതസാം ഭൂമാവിവ പങ്കോദകേന വിസൃതാനാമുൽപന്നാനാം പ്രതാനാനി ഭവന്തി ॥

സാ—അവയിൽവെച്ചു ഒന്നാമത്തെ കലക്കു മാംസധരാ എന്നു പേരാകുന്നു. അതിലുള്ള മാംസത്തിങ്കൽ സിരകൾ, സ്നായുക്കൾ, ധമനികൾ, സ്രോതസ്സുകൾ എന്നിവയുടെ പ്രതാനങ്ങൾ (പടൎപ്പുകൾ) ഉണ്ടാകുന്നു. എങ്ങിനെയെന്നാൽ ഭൂമിയിൽ ചളിവെള്ളംകൊണ്ടു വിസങ്ങളുടെ അവ ഉണ്ടാകുന്നതുപോലെ.

ദ്വിതീയാ രക്തധരാ നാമ മാംസസ്യാഭ്യന്തരതസ്തസ്യാം ശോണിതം വിശേഷതശ്ച സിരാപ്ലീഹയകൃത്സു ഭവതി। മാംസാച്ഛ ക്ഷതാൽ ക്ഷതജം വൃക്ഷാദിവ ക്ഷീരിണഃ ക്ഷീരം പ്രവൎത്തതേ ॥

സാ—രണ്ടാമത്തെ കലക്കു രക്തധരാ എന്നാകുന്നു. ഇതിന്റെ സ്ഥിതി മാംസത്തിന്റെ ഉള്ളിലാകുന്നു. ഈ കലയിലും വിശേഷിച്ചു സിരകൾ, പ്ലീഹ, കരൾ എന്നിവയിലും രക്തം പ്രവൎത്തിക്കുന്നു. മാംസം ക്ഷതമായാൽ അതിങ്കൽനിന്നു (പ്രദേശം മുറിവായിട്ടു); പാലുള്ള വൃക്ഷത്തിങ്കൽനിന്നു പാലെന്നപോലെ, രക്തം പ്രവഹിക്കും.

തൃതീയാ മേദോധരാ നാമ। മേദോ ഹി സൎവ്വഭൂതാനാമുദരസ്ഥമണ്വസ്ഥിഷു ച സരക്തം ഭവതി। തദേവ ച ശിരസി കപാലപ്രതിച്ഛന്നം മസ്തിഷ്കാഖ്യം മസ്തുലുംഗശബ്ദേ പൃതം സ്ഥൂലാസ്ഥിഷു ച മജ്ജാ ॥

സാ—മൂന്നാമത്തെ കലക്കു മേദോധരാ എന്നു പേരാകുന്നു. അതിങ്കൽ (അതിനെ ആശ്രയിച്ചിട്ടുള്ളതും) ഉദരത്തിലും അണുക്കളായ അസ്ഥികളിലും രക്തത്തോടുകൂടിയതായ മേദസ്സു ഇരിക്കുന്നു. ആ മേദസ്സു തന്നെ ശിരസ്സിൽ കപാല (തലയോടു) ത്താൽ മൂടപ്പെട്ടു മസ്തിഷ്ക

ന്നും മസ്തുലുംഗമെന്നും (തലച്ചോറ് എന്നർത്ഥം) പേരുള്ളതായിട്ടു മേദ [illegible] സ്ഥൂലങ്ങളായ അസ്ഥികളിൽ മജ്ജ എന്നും പേരുണ്ട് [illegible] അവയെല്ലാം മേദസ്സുതന്നെ [illegible]

ചതുർത്ഥീ ശ്ലേഷ്മധരാ നാമ । സർവ്വസന്ധിഷു ഹി ശ്ലേഷ്മണാശ്ലിഷ്ടാസ്സുഖം സന്ധയോ ഭവന്തി [illegible] ॥

സാ — [illegible] ശ്ലേഷ്മധര എന്നു പേരാകുന്നു. അതി [illegible] അതുകൊണ്ട് എല്ലാ സന്ധികളും ഉറച്ചിരിക്കുന്നത്. എണ്ണ [illegible] ഉപാംഗങ്ങളായിട്ട് [illegible] ഉപാംഗം — [illegible] കൂടെ ഉള്ള [illegible] എന്ന സാരം.

പഞ്ചമീ പുരീഷധരാ നാമ । സാ ഹ്യന്തഃപക്വാശയാശ്രിതാ കോഷ്ഠാന്തരമുണ്ഡുകസ്ഥം മലം വിഭജതി॥

സാ — [illegible] പുരീഷധര എന്നു പേരാകുന്നു. [illegible] ഉണ്ഡുകത്തിൽ [illegible] മലത്തെ വേർതിരിക്കുന്നു. [illegible]

ഷഷ്ഠീ പിത്തധരാ നാമ പക്വാമാശയമദ്ധ്യസ്ഥാ । സാ ഹ്യന്തരഗ്ന്യധിഷ്ഠാനതയാമാശയാൽ പക്വാശയോന്മുഖമന്നം ബലേന വിധാര്യ പിത്തതേജസാ ശോഷയതി പചതി പക്വഞ്ച വിമുഞ്ചതി । ദോഷാധിഷ്ഠിതാ തു ദൗർബ്ബല്യാദാമമേവ । തതോഽന്നസ്യ ഗ്രഹണാൽ ഗ്രഹണീതി മതാ । ബലഞ്ച തസ്യാഃ പിത്തമേവ ഗ്രഹണ്യാശ്രിതം [illegible] ശരീരം ധാരയതി ॥

സാ — ആമാശയത്തിന്റെ മദ്ധ്യേ ഉള്ള കല പിത്തധര എന്നാണ് പേർ. അത് പക്വാശയത്തിന്റെയും ആമാശയത്തിന്റെയും മദ്ധ്യത്തിലായിരിക്കുന്നത്. [illegible] അഗ്നിയിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അതു ആമാശയത്തിൽനിന്ന് പക്വാശയത്തിലേക്കു വരുന്ന അന്നത്തെ ബലമായിട്ടു പിടിച്ചു നിർത്തീട്ടു പിത്ത (അഗ്നി) തേജസ്സുകൊണ്ട് ശോഷിപ്പിക്ക

[illegible] ചെയ്യുന്നു. ഈ [illegible] അതിനു [illegible] ഗ്രഹിക്കുന്നു [illegible] എന്നു പറയപ്പെടുന്നു [illegible] (സത്ത്വഗുണം) [illegible] എന്ന സാരം.

[illegible] ॥

സാ— [illegible]

[illegible] ബുദ്ധീന്ദ്രിയാണി ശ്രോത്രം സ്പർശനം ദർശനം രസനം ഘ്രാണഞ്ച । [illegible] വാക്പാണിപാദപായൂപസ്ഥാഃ । പഞ്ച ബുദ്ധീന്ദ്രിയാണി [illegible] ॥

സാ— [illegible] എന്നിവ [illegible] ബുദ്ധീന്ദ്രിയങ്ങൾ (ജ്ഞാനേന്ദ്രിയങ്ങൾ) അഞ്ച്. [illegible] ശബ്ദം, സ്പർശം, രൂപം, രസം, ഗന്ധം എന്നിവ [illegible] ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ [illegible] ചക്ഷുസ്സ് തൈജസമാണ്. അതിനാൽ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്ന [illegible] തൈജ

ന്ധമാണ്. ശ്രോത്രവും നാഭസമാണല്ലോ; തദ്വിഷയമായ ശബ്ദവും നാഭസമാണ്. ഇങ്ങിനെ ശേഷമുള്ളവയിലും സാദൃശ്യം ഊഹ്യമാകുന്നു. മേൽപറഞ്ഞ അഞ്ച് ബുദ്ധീന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും അധിഷ്ഠാനമായിട്ട് കണ്ണുകൾ, ത്വക്ക്, ചെവികൾ, ജിഹ്വാ, നാസികകൾ എന്നിവയും പറയുന്നു. കണ്ണുകൾ ഇന്ദ്രിയാധിഷ്ഠാനങ്ങളായ ശരീരാവയവങ്ങളാണെന്ന സാരം.

പഞ്ച കർമ്മേന്ദ്രിയാണി വാക്പായൂപസ്ഥപാണിപാദസംജ്ഞകാനി। താന്യപി വചനോത്സർഗ്ഗഹർഷാദാനഗമനാർത്ഥാനി ॥

സാ— കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളും അഞ്ചാകുന്നു. ഒന്ന് വാക്ക്, രണ്ട് പായു (ഗുദം), മൂന്ന് ഉപസ്ഥം (മേഢ്രം), നാലു പാണി, അഞ്ച് പാദം. അവ മുറയ്ക്ക് വചനം, ഉത്സർഗ്ഗം, ഹർഷം, ആദാനം, ഗമനം എന്നിവയാകുന്ന കർമ്മങ്ങളോടുകൂടിയവയാകുന്നു. വചനം=സംസാരിക്കൽ. ഉത്സർഗ്ഗം=മലവിസർജ്ജനം. ഹർഷം=സന്തോഷം (പ്രകൃതത്തിൽ മൈഥുനസുഖമെന്നർത്ഥം). ആദാനം=എടുക്കൽ. ഗമനം=നടക്കൽ. [ഇവിടെ ഹർഷവും ഉപലക്ഷണമാണ്. മേഢ്രംകൊണ്ട് ഹർഷമെന്നപോലെ മൂത്രോത്സർഗ്ഗവും നിർവ്വഹിക്കപ്പെടുന്നുണ്ടല്ലോ.]

അതീന്ദ്രിയം പുനർമ്മനഃ സർവ്വാർത്ഥത്വാത് തദുഭയഗാമി പഞ്ചേന്ദ്രിയാണാമർത്ഥപ്രവൃത്തേഃ, ബുദ്ധികർമ്മേന്ദ്രിയോഭയാത്മകം കല്പ്യ ॥

സാ—അതീന്ദ്രിയമെന്ന പറയപ്പെടുന്നതു മനസ്സാകുന്നു. അത് ഇന്ദ്രിയപരിധി അതിക്രമിച്ചിട്ടുള്ളതാകയാൽ അതീന്ദ്രിയമെന്ന പറയപ്പെടുന്നു. മനസ്സ് അതീന്ദ്രിയമാണെന്നുള്ളതിലേക്ക് മൂന്ന കാരണങ്ങളെക്കൊണ്ട് ഉപപത്തിയെ പറയുന്നു. സർവ്വാർത്ഥത്വാത് — എല്ലാ അർത്ഥങ്ങളോടുള്ള സംബന്ധമാകുന്നു. മനസ്സ് എല്ലാ വിഷയങ്ങളെയും ഗ്രഹിക്കുന്നതാണ്. ഇന്ദ്രിയങ്ങളാകട്ടെ പ്രത്യേകം ചില വിഷയങ്ങളെ ഗ്രഹിക്കുന്നുള്ളൂ. രണ്ടാമത്തെ കാരണം അതിന്റെ (മനസ്സിന്റെ) യോഗംകൊണ്ടു സർവ്വേന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും സ്വസ്വവിഷയങ്ങളിൽ പ്രവൃത്തിയുണ്ടാകുന്നു എന്നു. ഇന്ദ്രിയങ്ങളെ സ്വസ്വാർത്ഥങ്ങളിൽ പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നതു മനസ്സാകയാൽ അത് ഇന്ദ്രിയാതീതമാണെന്ന സാരം. മൂന്നാമത്തെ കാരണം മനസ്സ് ബുദ്ധീന്ദ്രിയങ്ങളുടേയും കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളുടേയും രണ്ടിന്റെയും സ്വഭാവത്തോടുകൂടിയതാകുന്നു. ബുദ്ധീന്ദ്രിയങ്ങളുടെ പ്രവൃത്തി ജ്ഞാനവും കർമ്മേന്ദ്രിയങ്ങളുടേതു ക്രിയാകരണവുമാണല്ലോ. മനസ്സ് ജ്ഞാനാത്മകവും ക്രിയാത്മകവുമാകയാൽ ഉഭയസ്വഭാവമാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ മൂ

ന്ന കാരണങ്ങളെക്കൊണ്ട് മനസ്സിന്റെ ഇന്ദ്രിയാതീതത്വം ഉപപന്നമാകുന്നു.

സപ്താശയാഃ ക്രമാദസൃക്കഫാമപിത്തപക്വവായുമൂത്രധരാഃ സ്ത്രീണാം പിത്തപക്വാശയയോർമ്മദ്ധ്യേ ഗർഭാശയോഽഷ്ടമഃ । തേഷു സപ്തസു പ്രതിബദ്ധാനി കോഷ്ഠാംഗാനി ഹൃദയയകൃത്പ്ലീഹഫുപ്ഫുസോണ്ഡുകവൃക്കാന്ത്രാദീനി । തത്ര സമാനേനാധ്മായമാനസ്യ ഊഷ്മണാ പച്യമാനസ്യ ശോണിതസ്യാച്ഛഭൂതാജ്ജായതേ യകൃൽ പ്ലീഹാ ച । രക്തഫേനാൽ ഫുപ്ഫുസഃ । രക്തകിട്ടാദുണ്ഡുകഃ । രക്തമേദഃപ്രസാദാദ്വൃക്കൌ । രക്തമാംസപ്രസാദാദന്ത്രാണി । താനി സാർദ്ധത്രിവ്യാമാനി പുംസാം । ത്രിവ്യാമാനി സ്ത്രീണാം । രക്തസ്യാനിലയോഗാൽ കാലേയം । ഏവം പുനഃ ശ്ലേഷ്മരക്തപ്രസാദാൽ സംഭവതി പത്മകോശസംസ്ഥാനം സുഷിരമധോമുഖം । തദ്വിശേഷേണ ചേതനായാഃ സ്ഥാനം സത്വാദീനാഞ്ച ചേതനാനുഗതാനാം । തസ്യ വാമപാർശ്വേ പ്ലീഹാ ഫുപ്ഫുസശ്ച । ദക്ഷിണതോ യകൃൽ ക്ലോമ ച ॥

സാ— ആശയങ്ങൾ ഏഴുണ്ട്, ഒന്നു രക്താശയം, രണ്ടു കഫാശയം, മൂന്ന് ആമാശയം, നാലു പിത്താശയം, അഞ്ചു പക്വാശയം, ആറു വാതാശയം, ഏഴ് മൂത്രാശയം. ഇവയെല്ലാം ക്രമേണ മേലേന്നുകീഴ്പ്പോട്ടാണ് സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. സ്ത്രീകൾക്കു മേൽപ്പറഞ്ഞ ഏഴാശയങ്ങൾക്കു പുറമേ ഗർഭാശയം എന്നൊരു ആശയംകൂടിയുണ്ട്. അതു പിത്താശയത്തിന്റെയും പക്വാശയത്തിന്റെയും മദ്ധ്യത്തിലാകുന്നു. ഈ ഏഴ് ആശയങ്ങളിൽ കൂട്ടിക്കെട്ടപ്പെട്ടിട്ടാണ് ഹൃദയം, യകൃത്ത്, പ്ലീഹ, ഫുപ്ഫുസം, ഉണ്ഡുകം, വൃക്ക, ആന്ത്രം എന്നീ കോഷ്ഠാംഗങ്ങൾ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതു. "വൃക്കാന്ത്രാദീനി" എന്നിതിലെ ആദിഗ്രഹണം ചെയ്തതുകൊണ്ടു സൂക്ഷ്മങ്ങളായിട്ടുള്ള നാഡ്യാദികളേയും ഗ്രഹിക്കണം. [അവയെ ശവശരീരത്തിൽ നോക്കി പരീക്ഷിച്ചു കാര്യകാരണങ്ങളെ കല്പിക്കേണ്ടതാണെന്ന് ഇന്ദു വ്യാഖ്യാതാവ് പറയുന്നു.] അവയിൽവെച്ചു യകൃത്തും പ്ലീഹയും ഉണ്ടാകുന്നത് സമാനവായുവിനാൽ പ്രേരിതവും ദേഹത്തിന്റെ ചൂടുകൊണ്ടു പചിപ്പിക്കപ്പെടുന്നതുമായ രക്തത്തിന്റെ തെളിയിൽനിന്നാകുന്നു. ആ രക്തത്തിന്റെതന്നെ നുരയിൽനിന്ന് ഫുപ്ഫുസം ഉണ്ടാകുന്നു. രക്തത്തിന്റെ കിട്ടത്തിൽനിന്ന് ഉണ്ഡുകം ഉണ്ടാകുന്നു. രക്തത്തിന്റെയും മേദസ്സിന്റെയും തെളിയിൽനിന്നു വൃക്കകൾ ഉണ്ടാകുന്നു. രക്ത

ന്റേയും മാംസത്തിന്റേയും പ്രസാദത്തിൽനിന്ന് ആന്ത്രങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു. ആന്ത്രങ്ങൾ പുരുഷന്മാർക്കു മൂന്നരവ്യാമം (മാറ്) നീളമുള്ളവയായിരിക്കും. സ്ത്രീകൾക്കാകട്ടെ മൂന്നുവ്യാമം ഉള്ളവയായിരിക്കയുള്ളൂ. ഇതു രക്തത്തോടുകൂടി വായുവും ഉഷ്മാവും ചേർന്നുകൊണ്ടു കറുത്തതാകുന്നു. ഹൃദയമാകട്ടെ കഫത്തിന്റേയും രക്തത്തിന്റേയും പ്രസാദത്തിൽനിന്നാണുണ്ടാകുന്നതു. ഇതു ആകൃതിയിൽ താമരമൊട്ടുപോലെയുള്ളതും കീഴ്പ്പോട്ടു മുഖമായിട്ടുള്ളതുമാകുന്നു. ഈ ഹൃദയം വിശേഷിച്ചും ചൈതന്യത്തിന്റേയും ചേതനയോടു സംബന്ധിച്ചുള്ള ഗുണങ്ങളുടേയും സ്ഥാനമാകുന്നു. ഈ ഹൃദയത്തിന്റെ ഇടതുഭാഗത്താണ് പ്ലീഹയും പുപ്ഫുസവും; വലതുഭാഗത്താണ് യകൃത്തും ക്ലോമവും.

അഥ കഫരക്തവാഹിനീനാം സ്രോതസാം മഹാഭൂതാനാം ച പ്രസാദാദിന്ദ്രിയാണി । തത്രാപി ച നേത്രേ ശ്ലേഷ്മണഃ പ്രസാദാച്ഛുക്ലമണ്ഡലം തൽ പിതൃജം । രക്താൽ കൃഷ്ണമണ്ഡലം തന്മാതൃജം । മധ്യേ ദൃഷ്ടിമണ്ഡലം തദുഭയാത്മകം ॥

സാ — ഈ പ്രകാരംതന്നെ കഫത്തേയും രക്തത്തേയും വഹിക്കുന്ന സ്രോതസ്സുകളുടേയും മഹാഭൂതങ്ങളുടേയും പ്രസാദത്തിൽനിന്നാണ് ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നതു്. ഇന്ദ്രിയങ്ങൾ — ചക്ഷുരാദികൾ; ഇന്ദ്രിയാധിഷ്ഠാനങ്ങളായ അവയവങ്ങൾ എന്നു സാരം. അവയിൽവെച്ചും നേത്രത്തിലുള്ള ശുക്ലമണ്ഡലം (വെളുത്ത ഭാഗം) കഫത്തിന്റെ പ്രസാദത്തിൽനിന്നുണ്ടാകുന്നതും പിതൃജവുമാകുന്നു. കൃഷ്ണമണ്ഡലം (കറുത്ത ഭാഗം) ഉണ്ടാകുന്നതു രക്തത്തിന്റെ പ്രസാദത്തിൽനിന്നാകുന്നു. അതു മാതൃജമായ അവയവമാകുന്നു. മധ്യത്തിലുള്ള ദൃഷ്ടിമണ്ഡലം (കൃഷ്ണ) ഉഭയാത്മകമാകുന്നു. കഫരക്തപ്രസാദജവും മാതാപിതാക്കന്മാർ രണ്ടുപേരുടേയും അംശങ്ങൾ കലർന്നുള്ളതെന്ന് ഉഭയാത്മകമെന്നതിന്റെ സാരം.

പക്ഷ്മവർത്മശ്വേതകൃഷ്ണദൃഷ്ട്യാനി പഞ്ചമണ്ഡലാനി । തത്സന്ധയശ്ചത്വാരഃ । ദ്വൗ ച അപാംഗകനീനകയോഃ । ഇതി തേ ഷട് । ഷട് ച പടലാനി । ദ്വേ വർത്മനി । ബാഹ്യന്താശ്രിതമന്യത്തേജോംഭസി । ദ്വിതീയം മാംസം തൃതീയം മേദശ്ചതുർത്ഥമസ്ഥി । തത്ത്വാം മഹാഭൂതാ ദൃഷ്ടിഃ പഞ്ചഭൗതികീ ॥

സാ — നേത്രമെന്ന അവയവത്തിൽ ചക്രംപോലെ വട്ടത്തിൽ അഞ്ചു മണ്ഡലങ്ങൾ ഉണ്ട്. ഒന്നു പക്ഷ്മമണ്ഡലം, രണ്ടു വർത്മമണ്ഡലം, മൂന്നു ശ്വേതമണ്ഡലം, നാലു കൃഷ്ണമണ്ഡലം, അഞ്ചു ദൃഷ്ടിമണ്ഡലം. അവ

ഒക്കുംകൂടി ആറു സന്ധികളും ഉണ്ട്. പക്ഷ്മങ്ങളുടേയും വർത്മങ്ങളുടേയും സന്ധി ഒന്ന്, വർത്മങ്ങളുടേയും ശുക്ലമണ്ഡലത്തിന്റേയും സന്ധി ഒന്ന്, ശുക്ലകൃഷ്ണമണ്ഡലങ്ങളുടെ സന്ധി ഒന്ന്, കൃഷ്ണമണ്ഡലത്തിന്റേയും ദൃഷ്ടിമണ്ഡലത്തിന്റേയും സന്ധി ഒന്ന്, നേത്രാന്തത്തിന്റേയും അപാംഗത്തിന്റേയും സന്ധി ഒന്ന്, നേത്രകനീനകങ്ങളുടെ സന്ധി ഒന്ന്—ഇങ്ങിനെയാണ് ആറു സന്ധികൾ. (വർത്മങ്ങൾ=പോളകൾ. പക്ഷ്മങ്ങൾ=രോമങ്ങൾ. അപാംഗം=മൂക്കിന്നെതിരായ കണ്ണിന്റെ ഭാഗം. കനീനകം=മൂക്കിന്നടുത്ത ഭാഗം.) ഇതുപോലെ നേത്രത്തിങ്കൽ ആറു പടലങ്ങളും ഉണ്ട്. 'ബാഹ്യം' ഇത്യാദിയായി പടലങ്ങളുടെ ക്രമത്തെ പറയുന്നു. അവയിൽ ബാഹ്യപടലം ഇരുപാദങ്ങളോടുകൂടിയ വർത്മങ്ങളാകുന്നു. അവ രക്തത്തേയും അംബുസ്സിനേയും ആശ്രയിച്ചിട്ടുള്ളതാകുന്നു. രക്തവും ജലവുമാണ് ഈ പടലത്തെ തല്പണം ചെയ്യുന്നതെന്നു സാരം. ദ്വിതീയപടലം മാംസത്തെ ആശ്രയിച്ചും, തൃതീയപടലം മേദസ്സിനെ ആശ്രയിച്ചും, ചതുർത്ഥപടലം അസ്ഥിയെ ആശ്രയിച്ചുമാകുന്നു. ഈ പടലങ്ങളുടെ ബഹുലത (ഘനത്വം) ദൃഷ്ടിമണ്ഡലത്തിന്റെ അഞ്ചിലൊരംശമാകുന്നു. ദൃഷ്ടിമണ്ഡലത്തിന്ന് എത്ര വിസ്താരമുണ്ടോ ആ വിസ്താരത്തിന്റെ അഞ്ചിലൊന്നാണ് പടലങ്ങളുടെ കനമെന്നു സാരം.

ബന്ധനാഗുണാസ്തു ചത്വാരഃ സിരാകണ്ഡരാമേദഃകഫാത്മകാഃ । ശ്ലേഷ്മാ തു പരം സർവ്വസന്ധിബന്ധനമിത്യുക്തം പ്രാക് । നേത്രാശ്രിതന്തു തേജോ ബാഹ്യതേജസാ സംയോഗേന യോഗാച്ഛ ദ്രവീഭൂതം കർണ്ണ്യം ഭവതി । അതിയോഗാദപഹ്രിയതേ । തച്ച വൈദ്യുതവദ് ബദ്ധവാതപ്രവൃത്തംക്ഷേമമപ്യഗമപി വിസ്തൃതത്കർഷാത്തേജസ്യൂനം ന ജഹാതി । മാംസാസൃക്കഫപ്രസാദേഷു ജീഹാജായതേ । മാംസാസൃക്കഫമേദഃപ്രസാദാദ്വർത്മാവിതി ॥

സാ—മേ ഹരത്തെ ബന്ധിച്ചു നിറുത്തുന്ന ഗുണങ്ങൾ (കയറുകൾ) സിരാ, കണ്ഡരാ, മേദസ്സ്, കഫം എന്നിങ്ങിനെ നാലുതരമാകുന്നു. സിരാദികളെക്കൊണ്ടാണ് മഹാസന്ധികൾ ബന്ധിക്കപ്പെടുന്നതെന്നു താൽപര്യം. ഇവയിൽവെച്ച് കഫം സർവ്വസന്ധികളേയും ഏറ്റവും ബന്ധിക്കുന്ന വസ്തുവാണെന്നു മുമ്പു പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്. നേത്രത്തെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതായ തേജസ്സ് സംയോഗത്തിനായി ബാഹ്യതേജസ്സിനോടു

ള്ള സംയോഗം ഹേതുവായിട്ടു കർമ്മക്ഷമമായി ഭവിക്കയുള്ളു. നേത്രത്തിങ്കൽ സ്വാഭാവിക തേജസ്സുണ്ടെങ്കിലും അതു തേജഃകർമ്മമായ പ്രകാശനത്തിന്നു പര്യാപ്തമാകണമെങ്കിൽ പുറമേയുള്ള പ്രകാശത്തിന്റെ അപേക്ഷ വേണ്ടിവരുന്നു എന്നു സാരം. ഛത്രപിധാസ്ത്രാ എന്ന മൂലം. പിത്തം=കട അഭ്രംകഷ് (മേഘം) എന്നാൽ ആ വൈദ്യുതതേജസ്സിന്റെ തന്നെ അതിയോഗം ഭവിച്ചാൽ ശരീരം ഉപഹനിക്കപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നു. നേത്രത്തിങ്കലുള്ള തേജസ്സ് സ്വഭാവസിദ്ധമാണെങ്കിലും തേജസ്സ് (അഗ്നി) എന്ന അവസ്ഥയെ വിടുന്നില്ല. കാരണം അതിന്റെ വിശ്ലതിശയം തന്നെയാകുന്നു. “വൈദ്യുതവദ്ബഡവാപാവകവച്ച” എന്ന മൂലം. വൈദ്യുതം=മിന്നൽശക്തി. ബഡവാപാവകം=സമുദ്രമദ്ധ്യത്തിലുള്ള അഗ്നി. അവയുടെ സ്ഥിതി ജലമദ്ധ്യത്തിലാണെങ്കിലും അവയുടെ അഗ്നിത്വത്തിന്നു ഹാനി വരുന്നില്ലല്ലോ. ജിഹ്വാ (=നാവ്) മാംസരക്തകഫങ്ങളുടെ പ്രസാദത്തിൽനിന്നും, വൃഷണങ്ങൾ (=തരികൾ) മാംസരക്തകഫമേദസ്സുകളുടെ പ്രസാദത്തിൽനിന്നും ആകുന്നു.

ദശ പ്രാണായതനാനി മൂർദ്ധാ ജിഹ്വാബന്ധനം കണ്ഠോ ഹൃദയം നാഭിർവ്വസ്തിർഗ്ഗുദഃ ശുക്രമോജോ രക്തഞ്ച । തേഷാമാദ്യാനി സപ്ത മഹാമർമ്മസംജ്ഞാനി ॥

സാ—പ്രാണന്റെ ആയതനങ്ങൾ (സ്ഥാനങ്ങൾ) മൂർദ്ധാവ്, ജിഹ്വാബന്ധനം, കണ്ഠം, ഹൃദയം, നാഭി, വസ്തി, ഗുദം, ശുക്ലം, ഓജസ്സ്, രക്തം എന്നിങ്ങിനെ പത്താകുന്നു. മൂർദ്ധാദികളായ പത്തു സ്ഥാനങ്ങളിൽ പ്രാണൻ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു എന്നു സാരം. ഇവയിൽ ആദ്യത്തെ ഏഴു സ്ഥാനങ്ങൾ (അതായത് മൂർദ്ധാവ് മുതൽ ഗുദംകൂടിയവ)ക്ക് മഹാമർമ്മങ്ങൾ എന്ന പേർ പറയുന്നു.

ഷോഡശ കണ്ഡരാഃ । താസാം ദ്വേ ദ്വേ കരചരണേഷു । ചതസ്രഃ പൃഥഗ്ഗ്രീവാപൃഷ്ഠയോഃ ॥

സാ—കണ്ഡരകൾ ആകെ പതിനാറാണ് (കണ്ഡരകൾ=തടിച്ച മാംസരജ്ജുക്കൾ.) അവയിൽവെച്ച് രണ്ടു കൈകളിലും രണ്ടു കാലുകളിലും ഈരണ്ടുവീതം (അതായത് എട്ട്) ഗ്രീവയിലും പൃഷ്ഠത്തിലും നന്നാലുവീതം (ഇങ്ങിനെ ആകെ പതിനാറ്.)

ഷോഡശ ജാലാനി തേഷാം മാംസസിരാസ്നായ്വസ്ഥിജാനി ചത്വാര്യേകൈകത്ര ഗുൽഫേ മണിബന്ധേ ച പരസ്പരഗവാക്ഷിതാനി താനി സ്ഥിതാനി ॥

സാ— ജാലങ്ങളും പതിനാറാണ്. അവയിൽ നാലെണ്ണം ഓരോ ഗുൽഫത്തിങ്കലും മണിബന്ധത്തിങ്കലും ചേരുന്നു. അവ മാംസസിരാസ്നായു അസ്ഥികളിൽനിന്നുണ്ടായവയുമാകുന്നു. ഇതുകളിൽ ചേർന്നുവന്ന ജാലങ്ങൾ അന്യോന്യം ഗവാക്ഷിതങ്ങൾ (മുറുക്കത്തോടുകൂടിയവ) യായി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ജാലങ്ങൾ=ജാലകരൂപങ്ങളായ അവയവവിശേഷങ്ങൾ.

ഷട് കൂർച്ചാ ഹസ്തപാദഗ്രീവാമേഢ്രേഷു ||

സാ— കൂർച്ചങ്ങൾ ആറാകുന്നു അവ കൈകൾ, കാലുകൾ എന്നിവയിൽ പ്രത്യേകം ഓരോന്നും ഗ്രീവ, മേഢ്രം എന്നിവയിൽ ഓരോന്നുമാകുന്നു. കൂർച്ചങ്ങൾ=കൂർച്ചാകാരങ്ങളായ സ്നായുവിശേഷങ്ങൾ.

ചതസ്രഃ മാംസരജ്ജവഃ പൃഷ്ഠവംശമുഭയതഃ പേശീനിബന്ധനാർത്ഥം । ദ്വേ ബാഹ്യേ ദ്വേ ചാഭ്യന്തരേ ||

സാ— മാംസരജ്ജുക്കൾ നാലാകുന്നു. അവ പൃഷ്ഠവംശത്തിന്റെ (മുതുകെല്ലിന്റെ) രണ്ടു ഭാഗങ്ങളിലും മാംസപേശികളെ കൂട്ടി ബന്ധിക്കാനായിട്ടുള്ളവയാകുന്നു. ഈ നാലു മാംസരജ്ജുക്കളിൽ രണ്ടെണ്ണം ബഹിർഭാഗത്തും രണ്ടെണ്ണം അന്തർഭാഗത്തും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവയാകുന്നു.

സപ്ത സീവന്യഃ । തത്ര പഞ്ച ശിരസി ജിഹ്വാമേഢ്രയോരേകൈകാ । പരിഹർത്തവ്യാ ശസ്ത്രേണ ||

സാ— സീവനികൾ ആകെ ഏഴാണ്. അവയിൽ അഞ്ചെണ്ണം ശിരസ്സിങ്കലും, ഓരോന്ന് ജിഹ്വാ മേഢ്രങ്ങൾ എന്നിവയിലും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു (ശിരസ്സിങ്കൽ രണ്ടു ശംഖങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചുള്ളവയും, രണ്ടു കൃകാടികകളും, ഒന്ന് ഉപരിഭാഗത്തുള്ളതും ഇങ്ങിനെ അഞ്ചാകുന്നു) ഈ ഏഴ് സീവനികളെയും ശസ്ത്രംകൊണ്ടു തൊടുവാൻ പാടില്ല. സീവനികൾ=തുന്നലുകൾ.

ചതുർദ്ദശാസ്ഥിസംഘാതാഃ । തേഷാമേകൈകാ ഗുൽഫജാനുവംക്ഷണമണിബന്ധകൂർപ്പരകക്ഷാസു ത്രികശിരസോശ്ച ||

സാ— അസ്ഥിസംഘാതങ്ങൾ (=എല്ലിൻകൂട്ടുകൾ) പതിനാലുണ്ട്. ഗുൽഫം (കണങ്കാൽ) ജാനു (മുട്ട്) വംക്ഷണം (കടി) ഇവയിൽ ഓരോ കാലിന്മേൽ ഓരോന്നുവീതം ആറും, മണിബന്ധം (കൈത്തണ്ടിന്റെ മൂലബന്ധം) കൂർപ്പരം (കൈമുട്ട്) കക്ഷം ഇവയിൽ ഓരോ കയ്യിന്മേൽ ഓരോന്നുവീതം ആറുംകൂടി ആകെ കൈകാലുകളിന്മേലായി പന്ത്രണ്ടും, ത്രികം, ശിരസ്സ് എന്നിവയിൽ ഓരോന്നും ഇങ്ങിനെ പതിനാല്.

താവൽ സീമന്താഃ । ഏതേ ഏവ പഞ്ച ശിരസി । ഇത്യസ്ഥ്യാശ്രയാഃ

സാ — സീമന്തങ്ങളും അസ്ഥിസംഘാതങ്ങളെപ്പോലെതന്നെ. ഗുൽഫാദികളായ മൂന്നു സ്ഥാനങ്ങളിലായി കാലുകളിൽ ആറും, മണിബന്ധാദികളായ മൂന്നു സ്ഥാനങ്ങളിലായി കൈകളിൽ ആറുംതന്നെ. ത്രികത്തിങ്കലും ശിരസ്സിങ്കലും ഉള്ളതിൽ ശിരസ്സിങ്കലാകട്ടെ സീമന്തങ്ങൾ അഞ്ചുണ്ട്. ആകയാൽ ആകെ പതിനെട്ടു സീമന്തങ്ങളാകുന്നു. സീമന്തങ്ങൾ സീവനികളെപ്പോലെ ചെയ്തതുപോലുള്ളവയാകുന്നു.

ത്രീണി ഷഷ്ട്യധികാന്യസ്ഥിശതാനി । തേഷാം ശാഖാസു വിംശച്ഛതം ശാഖാസു । സവിംശച്ഛതമന്തരാധൌ । ശേഷമൂർദ്ധ്വമിതി । തത്രൈകൈകസ്യാം സക്ഥ്നി പഞ്ചപാദനഖാഃ । പ്രത്യേകമംഗുല്യാം ത്രീണ്യസ്ഥീനി പഞ്ചദശ । പഞ്ച പാദശലാകാഃ । തത്പ്രതിബന്ധകമേകം । ദ്വേ ദ്വേ കൂർച്ചഗുൽഫജംഘാസ്വപരമേകം പാർഷ്ണിജാനൂർവോഃ । സർവ്വാണി ച ശാഖാസ്വനേനൈവ । സക്ഥിവദ്ബാഹുഹസ്തയോഃ ॥

സാ — അസ്ഥികൾ ആകെ മുന്നൂറ്ററുപതാകുന്നു. അവയിൽ ശാഖകളിൽ (കൈകാലുകളിൽ) നൂറ്റിയിരുപതും, അന്തരാധിയിങ്കൽ നൂറ്റി ഇരുപതും, ഊർദ്ധ്വാംഗത്തിങ്കൽ ശേഷവും ആകുന്നു. ഇവയെ വിവരിക്കുന്നു: — ഓരോ കാലിലും നഖങ്ങൾ അഞ്ച്, ഓരോ വിരലിലും മൂന്നുകൂടി അസ്ഥികൾ പതിനഞ്ച്, ഓരോന്നിലുള്ളും ഓരോ ശലാകയും ശലാകാപ്രതിബന്ധകമായിട്ട് ഒന്നുംകൂടി ആറ്, കൂർച്ചം ഗുൽഫം ജംഘ ഇവയിൽ ഇരണ്ടുകൂടി ആറ്, പാർഷ്ണി (മടമ്പ്) ജാനു ഊരു ഇവയിൽ ഓരോന്നുവീതം മൂന്ന്, എന്നിങ്ങിനെ മുപ്പതെണ്ണം. ഇതുപോലെ മറ്റേ കാലിലും രണ്ടു കൈകളിലും കൂടി ചേരുമ്പോൾ ആകെ നൂറ്റിയിരുപതസ്ഥികൾ ആകുന്നു. കാലിനു പറഞ്ഞതുപോലെ കൈകൾക്കും നഖാസ്ഥ്യാദികളെല്ലാം കണ്ടുകൊൾക.

ചതുർവ്വിംശതിഃ പർശ്ശുകാഃ । താവന്ത്യേവ സ്ഥാലകാന്യർബ്ബുദാനി ച । ത്രിംശത് പൃഷ്ഠേ । അഷ്ടാവുരസി । ഏകൈകം ഭഗാസ്ഥി ത്രികേ । നിതംബഫലകേ ദ്വേ । തദ്വദക്ഷകാംസാംസഫലകേഷു ॥

സാ — പർശ്ശുകാസ്ഥികൾ ഇരുപത്തിനാല്, സ്ഥാലകാസ്ഥികൾ ഇരുപത്തിനാല്, അർബ്ബുദാസ്ഥികൾ ഇരുപത്തിനാല് ഇങ്ങിനെ എഴുപ

[illegible] പൃഷ്ഠത്തിങ്കൽ [illegible], മാറത്ത് എട്ട്, [illegible] [illegible] നിതംബങ്ങളിൽ രണ്ട്, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] ഗ്രീവായാം । [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] ശിരസി ॥

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

താസു ജാനുനിതംബാംസഗണ്ഡതാലുശംഖവംക്ഷണ[illegible] [illegible] കപാലസംജ്ഞാനി । [illegible] । [illegible] [illegible] । [illegible] । [illegible] । [illegible] [illegible] ॥

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] എന്നു പേർ. [illegible]

ന്ധ്)ങ്ങൾക്കു തായകങ്ങളെന്നു പേർ. ഘ്രാണാദികളായി ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ സ്ഥാനങ്ങളിലുള്ളവക്കു തരുണ (ഇളം) ങ്ങളെന്നു പേർ. പാണി പാദപാർശ്വപൃഷ്ഠങ്ങളിലെ അസ്ഥികൾക്കു വലയങ്ങളെന്നു പേർ. ശേഷിച്ചുള്ളവയെല്ലാം നളകങ്ങൾ എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ഇങ്ങിനെ പേരിനനുസരിച്ചു ആകൃതികളോടുകൂടിയവയായി അഞ്ചു വിധത്തിലാണസ്ഥികൾ. ഇവയിൽ സിരകളെക്കൊണ്ടും സ്നായുക്കളെക്കൊണ്ടും മാംസങ്ങൾ നിബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ഇങ്ങിനെ അസ്ഥികളെപ്പറ്റി പറഞ്ഞശേഷം അസ്ഥിസന്ധികളെ വിവരിക്കുന്നു:—

ദശോത്തരം ശതദ്വയമസ്ഥിസന്ധീനാമ് । തേഷാമഷ്ടഷഷ്ടിശ്ശാഖാസു । ഏകോനഷഷ്ടിരന്തരാധൌ । ത്ര്യശീതിരൂർദ്ധ്വമ് । തത്രൈകൈകസ്യാം സക്ഥ്നി പാദാംഗുലീഷു പ്രത്യേകം ത്രയഃ । ദ്വാവംഗുഷ്ഠേ ചതുർദ്ദശ । ഏവമേകൈകോ ഗുല്ഫജാനുവംക്ഷണേഷു ॥

സാ—അസ്ഥിസന്ധികൾ ആകെ ഇരുനൂറ്റിപത്താകുന്നു. അവയിൽ അറുപത്തെട്ടു ശാഖകളിലും, അമ്പത്തൊമ്പതു അന്തരാധിയിലും, എൺപത്തിമൂന്നു ഊർദ്ധ്വഭാഗത്തിലുമാകുന്നു. ഓരോ കാലിലും ഉള്ള വിരലുകളിൽ ഓരോന്നിലും മൂന്നു സന്ധികൾ, അംഗുഷ്ഠത്തിൽ രണ്ടു സന്ധികൾ എന്നിങ്ങിനെ ഒരു കാലിന്മേൽ പതിനാലുവീതം രണ്ടു കാലിന്മേൽ കൂടി ഇരുപത്തെട്ടും അതുപോലെതന്നെ രണ്ടു കയ്യിന്മേൽകൂടി ഇരുപത്തെട്ടുംകൂടി ആകെ അമ്പത്താറു സന്ധികളുണ്ട്. ഗുൽഫം (ഞെരിയാണി) ജാനു (മുട്ട്) വംക്ഷണം ഇവയിൽ ഓരോ അസ്ഥിസന്ധികൾവീതം രണ്ടു കാലുകളിലും രണ്ടു കൈകളിലുംകൂടി പന്ത്രണ്ടു സന്ധികൾ—ഇപ്രകാരമാണ് ശാഖകളിൽ അറുപത്തെട്ടു സന്ധികൾ.

ത്രയഃ കടീകപാലേഷു । ചതുർവ്വിംശതിഃ പൃഷ്ഠവംശേ । താവന്തഃ പാർശ്വയോഃ । അഷ്ടാവുരസി ॥

സാ—കടി (നിതംബ) കപാലങ്ങളിൽ മൂന്നു സന്ധികളും, പൃഷ്ഠവംശത്തിങ്കൽ ഇരുപത്തിനാലു സന്ധികളും, അപ്രകാരംതന്നെ പാർശ്വങ്ങളിൽ ഇരുപത്തിനാലു സന്ധികളും, ഉരസ്സിങ്കൽ എട്ടു സന്ധികളും എന്നിങ്ങിനെയാണ് അന്തരാധിയിലുള്ള അമ്പത്തൊമ്പതു് അസ്ഥിസന്ധികൾ (പാർശ്വഭാഗങ്ങൾക്ക് തനിയെയുള്ള സന്ധികൾ പറ്റുക

സന്ധികളുടെ ആശ്രയമായതുകൊണ്ടാണ് പർശുകകളുടെ സംഖ്യ സന്ധികൾക്കുമാകുന്നതെന്നു കാണുക.]

അഷ്ടൌ ഗ്രീവായാം । ത്രയഃ കണ്ഠനാഡ്യാം । അഷ്ടാദശ കണ്ഠനാഡീനിബദ്ധാ ഹൃദയക്ലോമനാഡീഷു । ദ്വാത്രിംശദ്ദന്തമൂലേഷു । ഏകൈകഃ കാകലനാസാമൂർദ്ധസു । ദ്വൌ ദ്വൌ ഗണ്ഡകർണ്ണശംഖവർത്മനേത്രഹനുസന്ധിഷു । ദ്വാവുപരിഷ്ടാൽ ഭ്രുവോഃ । പഞ്ച ശിരഃകപാലേഷു ॥

സാ — ഗ്രീവയിങ്കൽ എട്ടും, കണ്ഠനാഡിയിൽ മൂന്നും, കണ്ഠനാഡിയിങ്കൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടവയായി ഹൃദയക്ലോമനാഡികളിൽ പതിനെട്ടും, ദന്തമൂലങ്ങളിൽ മുപ്പത്തിരണ്ടും, കാകലം നാസിക മൂർദ്ധാവ് എന്നിവയിൽ ഓരോന്നുവീതം മൂന്നും, ഗണ്ഡം കർണ്ണം ശംഖം വർത്മം നേത്രം ഹനുസന്ധി എന്നിവയിൽ ഈരണ്ടുവീതം പന്ത്രണ്ടും, രണ്ടു പുരികങ്ങളുടെ ഉപരിഭാഗത്തായി രണ്ടും, ശിരഃകപാലങ്ങളിൽ അഞ്ചും കൂടിയാണ് ഊർദ്ധ്വകായത്തിങ്കൽ ഉള്ള എണ്പത്തിമൂന്ന് അസ്ഥിസന്ധികൾ. [ഹൃദയക്ലോമനാഡികളിലെ സന്ധികൾ കണ്ഠനാഡിയിങ്കൽ നിബദ്ധങ്ങളാകയാലാണ് ഊർദ്ധ്വാംഗത്തിൽ ഗണിക്കപ്പെട്ടത് എന്നു കാണുക.]

അസ്ഥിസന്ധികൾക്ക് സ്ഥാനഭേദേന നാമഭേദത്തെ പറയുന്നു:—

അംഗുലിഗുല്ഫമണിബന്ധജാനുകൂർപ്പരേഷു കോരസംജ്ഞാഃ । കക്ഷാവംക്ഷണദന്തമൂലേഷൂലൂഖലസംജ്ഞാഃ । അംസപീഠഗുദഭഗനിതംബേഷു സാമുദ്ഗാഃ । ഗ്രീവാപൃഷ്ഠവംശയോഃ പ്രതരാഃ । ശിരഃകടീകപാലേഷു തുന്നസേവനീസംജ്ഞാഃ । ഹനുദ്വയതോ വായസതുണ്ഡാഃ । കണ്ഠനാഡീഹൃദയക്ലോമനാഡീഷു മണ്ഡലകസംജ്ഞാഃ । ശ്രോത്രശൃംഗാടകേഷു ശംഖാവർത്താഃ । ഇത്യസ്ഥിസന്ധയോഽഷ്ടവിധാഃ ॥

സാ — മേൽപറഞ്ഞ അസ്ഥിസന്ധികൾക്ക് അംഗുല്യാദികളായ സ്ഥലങ്ങളിൽ 'കോരങ്ങൾ' എന്നു പേരാകുന്നു. കക്ഷ്യാദിസ്ഥാനങ്ങളിലുള്ള സന്ധികൾക്ക് ഉലൂഖലങ്ങൾ എന്നു പേരാകുന്നു. അംസപീഠാദിസ്ഥാനങ്ങളിൽ സാമുദ്ഗങ്ങൾ എന്നു പേരാകുന്നു. ഗ്രീവാപൃഷ്ഠവംശം എന്നിവയിലുള്ള അസ്ഥിസന്ധികൾക്കു പ്രതരങ്ങൾ എന്നു പേർ. ശിരഃകടീകപാലങ്ങളിലുള്ളവക്കു തുന്നസേവനികൾ എന്നു പേർ. ഹനു (താടി

ലെല്ല്") വിന്റെ ഇരുപുറവുമുള്ളവ സമുദ്ഗങ്ങൾ എന്ന പേർ. കണ്ഠനേത്രനാഡികളിൽ മണ്ഡലങ്ങൾ എന്ന പേരാകുന്നു. ശ്രോത്രശൃംഗാടകങ്ങളിലുള്ളവ ശംഖാവർത്തങ്ങളെന്ന പേരാകുന്നു. മുള്ളിന്റെ പൃഷ്ഠഭാഗത്തിലുള്ളവയാണ് അസ്ഥിസന്ധികൾ. [ഇതുവരെയായ് ഇരുനൂറ്റിപത്ത് അസ്ഥിസന്ധികളെ വിവരിച്ചുകഴിഞ്ഞു].

സ്നായുപേശീസിരാശ്രിതാനാന്തു സഹസ്രദ്വയം നവ പുനഃ ശസ്ത്രപ്രണിധാനേ തേഷു നാധികൃതമിതി പൃഥങ്നോക്തം ॥

സാ.— സ്നായുക്കൾ, പേശികൾ, സിരകൾ എന്നിവയെ ആശ്രയിച്ചിട്ടുള്ള സന്ധികളെ കൂട്ടിയാൽ അവയെല്ലാംകൂടെ രണ്ടായിരം സന്ധികൾ ഉണ്ടാകും. പക്ഷേ ശസ്ത്രക്രിയയെസംബന്ധിച്ച് അവയിൽ ഒന്നും പറയേണ്ടതായിട്ടില്ലാത്തതുകൊണ്ട് അവയെ വേറിട്ടു പറയാത്തതാണ്, സ്നായുക്കൾ—സ്നായുതന്തുക്കൾ. പേശികൾ—സ്നായുപ്രകൃതികളായ മാംസഖണ്ഡങ്ങൾ. സിരകൾ—ഞരമ്പുകൾ.

അനന്തരം സ്നായുക്കളുടെ വിഭാഗത്തെ പറയുന്നു:

നവ സ്നായുശതാനി । തേഷാം ഷട്ശതാനി ശാഖാസു । ത്രിംശദുത്തരം ദ്വിശതം മധ്യേ । ഊർദ്ധ്വം സപ്തതിഃ । തത്രൈകൈകസ്യാം സക്ഥ്നി പാദാംഗുല്യാം പ്രത്യേകം ഷട് ഷട് । താനി ത്രിംശത് । ദശ ദശ പാദതലകൂർച്ചഗുൽഫേഷു । ത്രിംശജ്ജംഘായാം । ദശ ജാനുനി । ചത്വാരിംശദൂരൗ । ദശ വംക്ഷണേ ॥

സാ.— സ്നായുക്കൾ ആകെ തൊള്ളായിരമാകുന്നു. അവയിൽ അറുനൂറെണ്ണം ശാഖകളിൽ ആകുന്നു. മദ്ധ്യമായിടങ്ങളിൽ ഇരുനൂറ്റിമുപ്പത് സ്നായുക്കളാണുള്ളത്. ഊർദ്ധ്വഭാഗത്തിൽ എഴുപത്. ഇവയിൽ ശാഖാക്കളിലുള്ള സ്നായുക്കൾ:—കാലിന്റെ ഓരോ വിരലിലും പ്രത്യേകം ആറു സ്നായുക്കൾവീതം മുപ്പത്. പാദതലം, കൂർച്ചം, ഗുൽഫം ഇവയിൽ പതിപ്പത്തുവീതം മുപ്പത്. ജംഘയിൽ മുപ്പത്. ജാനുവിങ്കൽ പത്ത്. ഊരു (തുട) വിൽ നാല്പത്. വംക്ഷണം (കടി) യിൽ പത്ത്. ഇങ്ങിനെ ഒരു കാലിന്മേൽതന്നെ 'നൂറ്റമ്പത്' സ്നായുക്കൾ ഉണ്ട്. ഇതുപോലെ മറ്റേ കാലിന്നും കൈകൾക്കും ഓരോന്നിന്നും നൂറ്റമ്പതുവീതം കൂട്ടിയാൽ ആകെ ശാഖകളിൽ അറുനൂറു സ്നായുക്കൾ ആകുന്നു. [കൈകളിൽ കണക്കാക്കുമ്പോൾ ഓരോ കയ്യിന്റെയും വിരലുകളിൽ മുപ്പത്; കരതലം കൂർച്ചം മണിബന്ധം ഇവയിൽ പതിപ്പത്തുവീതം മുപ്പത്. പ്ര

കോഷ്ഠത്തിങ്കല്‍ മുപ്പത്; ഗുല്ഫത്തിങ്കല്‍ പത്ത്; പ്രകാണ്ഡത്തിങ്കല്‍ നാല്പത്; കക്ഷത്തില്‍ പത്ത് എന്നിങ്ങിനെ കൂട്ടേണ്ടതാണ്.]

ചത്വാരിംശത് കട്യാം । വിംശതിര്‍ഗുദമേഢ്രവസ്ത്യന്ത്രേഷു । അശീതിഃ പൃഷ്ഠേ । ഷഷ്ടിഃ പാര്‍ശ്വയോഃ । അഷ്ടാദശോരസി । ചതസ്രോഽക്ഷകയോഃ । അഷ്ടാവംസയോഃ ॥

സാ—മദ്ധ്യശരീരത്തിലുള്ള സ്നായുക്കളെ വിവരിക്കുന്നു—കടിയിങ്കല്‍ നാല്പത്; ഗുദം മേഢ്രം വസ്തി അന്ത്രം എന്നീ നാലു സ്ഥാനങ്ങളില്‍കൂടി ഇരുപത്; പൃഷ്ഠത്തില്‍ എണ്പത്; പാര്‍ശ്വങ്ങളില്‍ അറുപത്; ഉരസ്സിങ്കല്‍ പതിനെട്ട്; അക്ഷകങ്ങളില്‍ ഈരണ്ടുവീതം നാല്. അംസ (ചുമല്‍) ങ്ങളില്‍ എട്ട്;—ഇങ്ങിനെ മദ്ധ്യശരീരത്തിലുള്ള സ്നായുക്കളാണുള്ളത്.

ദ്വേ ദ്വേ മന്യാവടുശംഖകര്‍ണ്ണതാലുഷു । ത്രിംശദ് ഗ്രീവായാം । ത്രീണി ജത്രുണി । ചതസ്രോ ഹന്വോഃ । പഞ്ച ജിഹ്വായാം । ഷോഡശോര്‍ദ്ധ്വാധരദന്തമാംസേഷു । ഷണ്മൂര്‍ദ്ധ്നി ॥

സാ—ഉര്‍ദ്ധ്വഭാഗത്തിലുള്ള സ്നായുക്കളെ വിവരിക്കുന്നു—മന്യകളില്‍ രണ്ട്, അവടു (കൃകാടിക) കളില്‍ രണ്ട്, ശംഖങ്ങളില്‍ രണ്ട്, കര്‍ണ്ണങ്ങളില്‍ രണ്ട്, താലുവിങ്കല്‍ രണ്ട് ഇങ്ങിനെ പത്ത്; ഗ്രീവയില്‍ മുപ്പത്; ജത്രു (കഴുത്തുസന്ധി) വിങ്കല്‍ മൂന്ന്; ഹനുക്കളില്‍ (താടിയെല്ലുകള്‍) നാല്; നാവിന്മേല്‍ അഞ്ച്; മേലെവരിയിലെയും താഴെവരിയിലെയും ദന്തമാംസങ്ങളില്‍ പതിനാറ്; മൂര്‍ദ്ധാവില്‍ ആറ്;—ഇങ്ങിനെ ഉര്‍ദ്ധ്വാംഗത്തിങ്കല്‍ എല്ലാംകൂടി എഴുപത്തിനാല് സ്നായുക്കള്‍ ഉണ്ടാകുന്നു.

അത്ര ശാഖാസു സന്ധിഷു ച പ്രതാനവത്യഃ । മഹാസ്നായൂനി തു വൃത്താനി താനി കണ്ഡരാസംജ്ഞാനി । വസ്ത്യാമപക്വാശയാന്തേഷു സുഷിരാണി । പാര്‍ശ്വപൃഷ്ഠോരശ്ശിരസ്സു പൃഥൂനി ॥

സാ—സ്നായുക്കള്‍ക്കു സ്ഥാനഭേദംകൊണ്ട് ആകൃതിഭേദം വരുന്നതിനെ പറയുന്നു. അതെങ്ങിനെ—കൈകാലുകളിലും സന്ധികളിലുമുള്ള സ്നായുക്കള്‍ പ്രതാനത്തോടുകൂടിയവ (അനേകപ്രകാരങ്ങള്‍) ആയിരിക്കും. മഹാസ്നായുക്കള്‍ വൃത്താകൃതികളാണ്. അവയ്ക്ക് കണ്ഡരകള്‍ എന്നു പേര്‍ പറയുന്നു. വസ്ത്യാശയം, ആമാശയം, പക്വാശയം, ഇത്രയും എന്നിവയിലെ സ്നായുക്കള്‍ സുഷിരങ്ങളായിരിക്കും. പാര്‍ശ്വം, പൃഷ്ഠം, മാറ്, തല എന്നിവയിലെ സ്നായുക്കളാകട്ടെ പൃഥുക്കള്‍ (വിസ്താരമുള്ളവ) ആയിരിക്കും.

സ്നാവബന്ധനാനി സന്ധിഷു സുബഹൂനി. നൗരിവ സംശ്ലിഷ്ടഃ । തസ്മാദസ്ഥിസിരാദിഭ്യോപി താനി യത്നതോ രക്ഷേൽ । യതഃ സ്നായൂനി ബാഹ്യാന്യാഭ്യന്തരാണി ച സമ്യക് ജാനാതി സ ഗൂഢമപി ശല്യമാഹർത്തും സമർത്ഥോ ഭവതി ॥

സാ—മേല്പറഞ്ഞ സ്നായുക്കളാകുന്ന ബന്ധനങ്ങളെക്കൊണ്ട് സന്ധികളിൽ വഴിപോലെ കെട്ടപ്പെട്ടിട്ടാണ് ഈ ശരീരം വേണ്ടുംപോലെ ഭാരമേല്ക്കുന്നത്. ദൃഷ്ടാന്തം പറയുന്നു. നൗരിവ—തോണി ഏതൊരുപ്രകാരം സന്ധികളിൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടതായിട്ട ഭാരമേല്ക്കുന്നുവോ അതുപോലെ. ആകയാൽ സ്നായുക്കളെ അസ്ഥിസിരാദികളെക്കാളുമധികം പ്രയത്നപ്പെട്ടു രക്ഷിക്കേണ്ടതാണ്. യാതൊരു വൈദ്യൻ ശരീരത്തിന്റെ അകത്തും പുറത്തുമുള്ള സ്നായുക്കളെ ശരിയായി അറിയുന്നുവോ അവൻ ഗൂഢമായി കിടക്കുന്ന ശല്യത്തെക്കൂടി എടുക്കുവാൻ സമർത്ഥനായി ഭവിക്കുന്നു.

അനന്തരം പേശികളെ വിവരിക്കുന്നു:—

പഞ്ച പേശീശതാനി । താസാം ചത്വാരി ശതാനി ശാഖാസു । ഷട്ഷഷ്ടിരന്തരാധൗ । ചത്വാരിംശദൂർദ്ധ്വം । തത്രൈകൈകസ്യാം സക്ഥ്നി പാദാംഗുലീഷു പ്രത്യേകം തിസ്രഃ । താഃ പഞ്ചദശ । ദശ ദശ പ്രപദേ പാദതലേ ഗുൽഫേ ച । തഥാ പാദസ്യോപരി ക്ഷേത്ര്യ സന്നിവിഷ്ടാഃ । വിംശതിർജ്ജംഘായാം । പഞ്ച ജാനുനി । വിംശതിരൂർവ്വൗ ॥

സാ—പേശികൾ ആകെ അഞ്ഞൂറാകുന്നു. അവയിൽ ശാഖകളിൽ നാനൂറും, അന്തരാധിയിങ്കൽ അറുപത്താറും, ഊർദ്ധ്വാംഗത്തിങ്കൽ നാല്പതുമാകുന്നു. ശാഖകളിലുള്ളവയുടെ വിഭാഗം എങ്ങിനെയെന്നാൽ:—ഓരോ കാലിന്മേലും വിരലുകളിൽ പ്രത്യേകം മൂന്നു പേശികൾക്കൂടി പതിനഞ്ച്; പ്രപദം (പാദതലത്തിന്റെ അഗ്രം), പാദതലം, ഗുൽഫം, പാദത്തിന്റെ ഉപരിഭാഗം എന്നിവയിൽ പ്രത്യേകം പത്തുപേശികൾ വീതം നാല്പത് (ഈ പേശികൾ കൂർച്ചം എന്ന മർമ്മത്തിൽ അടിപ്പിക്കപ്പെട്ടവയാകുന്നു.) ജംഘയിങ്കൽ ഇരുപതുപേശികൾ; ജാനുവിങ്കൽ അഞ്ച്; ഊരുവിങ്കൽ ഇരുപത്; ഇങ്ങിനെ ഒരു കാലിന്മേൽ നൂറുപേശികൾ. ഇതുപോലെ മറ്റേകാലിന്മേലും രണ്ടു കൈകളിലുംകൂടി ആകെ നാനൂറുപേശികൾ ശാഖകളിൽ ഭവിക്കുന്നു.

ഏകൈകാ മേഢ്രസേവന്യോഃ । ദ്വേ വൃഷണയോഃ । ദശ സ്ഫി

ജ്ഞാഃ । തിസ്രോ ഗുദേ താസ്സു വലീസംജ്ഞിതാഃ । ദ്വേ വസ്തിശിരസി । ചതസ്ര ഉദരേ । നാഭ്യാമേകാ । ഹൃദ്യാമാശയേ ച । ഷഡ്യകൃൽപ്ലീഹോണ്ഡുകേഷു । പൃഷ്ഠേ പഞ്ചോർദ്ധ്വസന്നിവിഷ്ടാഃ ; ദശ ദീർഘാഃ പാർശ്വയോഃ । ദശ വക്ഷസി । തിസ്രോऽക്ഷകാംസകാശ്രിതാഃ ॥

സാ—അന്തരാധിയിലുള്ള പേശികളെ വിഭാഗിക്കുന്നു. എങ്ങനെയെന്നാൽ—മേഢ്രത്തിങ്കലൊന്ന്, സേവനിയിൽ ഒന്ന്, വൃഷണങ്ങളിൽ രണ്ട്, സ്ഫിക്കുകളിൽ (ആസനങ്ങളിൽ) പത്ത്, ഗുദത്തിങ്കൽ വലി എന്നു പേരുള്ളവയായി മൂന്ന്, വസ്തിശിരസ്സിൽ രണ്ട്, ഉദരത്തിൽ നാല്, നാഭിയിങ്കൽ ഒന്ന്, ഹൃദയത്തിങ്കലും ആമാശയത്തിങ്കലും ഓരോന്ന്, യകൃത്ത് പ്ലീഹ ഉണ്ഡുകം ഇവയിൽ ആറ്, പൃഷ്ഠത്തിങ്കൽ അഞ്ച് (ഇവ ഉയർന്നുഭാഗസന്നിവിഷ്ടങ്ങളാണ്); പാർശ്വഭാഗത്ത് ദീർഘങ്ങളായിട്ട പത്ത്, വക്ഷസ്സിങ്കൽ പത്ത്, അംസത്തിൻറെയും അക്ഷകത്തിൻറെയും ഇടയിലായിട്ട മൂന്ന്,—ഇങ്ങിനെയാണ് അന്തരാധിയിലുള്ള അറുപതു പേശികളുടെ വിഭാഗം. ഇങ്ങിനെ ശാഖകളിലും അന്തരാധിയിലുംകൂടി നാനൂറ്റിഅറുപതായി. ഇനി ശിരസ്സിങ്കലുള്ളവയെ കാണിക്കുന്നു.

ദശ ഗ്രീവായാം । അഷ്ടൗ ഹന്വോർമ്മതാഃ । അഷ്ടൗ ഗണ്ഡയോഃ । ഏകൈകാ ഗളകാകലകജിഹ്വാമൂർദ്ധസു । ദ്വേ ദ്വേ താലുലലാടയോഃ । നാസൌഷ്ഠനേത്രശ്രോത്രേഷു ച ॥

സാ—ഗ്രീവയിൽ പത്ത്, ഹനു (കവിൾ) കളിൽ എട്ട്, ഗണ്ഡങ്ങളിൽ എട്ട്, ഗളം കാകലം (ചെറുനാക്ക്) ജിഹ്വാ മൂർദ്ധാവ് ഇവയിൽ ഓരോന്ന്, താലു ലലാടം നാസിക ഓഷ്ഠം കണ്ണ് ചെവി ഇവയിൽ ഇരണ്ട്,—ഇങ്ങിനെയാണ് ശിരസ്സിങ്കലുള്ള നാല്പതു പേശികളുടെ വിഭാഗം. ഇങ്ങിനെ ആകെ മൂന്നിൽകൂടി അഞ്ഞൂറു പേശികൾ പറയപ്പെട്ടു. ഇത് പുരുഷന്മാർക്കുള്ള കണക്കാണ്. സ്ത്രീകൾക്കു വ്യത്യാസമുണ്ട്. അതിനെ കാണിക്കുന്നു.

സ്ത്രീണാന്തു വിംശതിരധികാഃ । ദശ തേഷു സ്തനയോഃ । താസാം യൌവനേ പരിവൃദ്ധിർഭവതി । ദശ ഏകൈകസ്മിൻ । താസാമപത്യപഥാശ്രിതേ ദ്വേ । മുഖാശ്രിതേ വൃത്തേ ദ്വേ । തിസ്രോ ഗർഭാച്ഛിദ്രാശ്രിതാഃ । യസ്യാം ഗർഭസ്തിഷ്ഠതി । ശിരസ്സു ശംഖനാഭ്യാകൃതിസ്ത്ര്യാവർത്താ । തസ്യാസ്തൃതീയ ആവർത്തേ പിത്തപക്വാശയയോർമ്മദ്ധ്യേ ഗർഭശയ്യാ । താസ്വാം ശുക്രാർത്തവപ്രവേശിന്യസ്തിസ്രഃ പേശ്യഃ ॥

സാ—സ്ത്രീകൾക്കാകട്ടെ ഇതിൽ പറഞ്ഞതിൽ അധികമായി ഇരുപതു

പേശികൾ കൂടിയുണ്ട്. അവയിൽ വെച്ചു് പത്തെണ്ണം സ്തനങ്ങളിലാണ്. ആ പേശികൾ യൌവ്വനത്തിൽ ഉണ്ടാകുമാറുകേ ഉള്ളൂ. വളരുന്നതു ഋതു വന്നശേഷമാണ്. പിന്നെ പത്തെണ്ണം യോനിയിലാകുന്നു. ആ പത്തിൽ വെച്ചു് രണ്ടെണ്ണം ബാഹ്യമായതു (കാണപ്പെടുന്നതിനെ) ആശ്രയിച്ചുള്ളവയാകുന്നു. യോനിയുടെ ഉൾഭാഗത്തെ ആശ്രയിച്ചുവയായി വൃത്താകാരങ്ങളായിട്ടു രണ്ടെണ്ണവും മൂന്നെണ്ണവും ഗർഭച്ഛിദ്രത്തെ ആശ്രയിച്ചുവയാകുന്നു. പിന്നെ മൂന്നെണ്ണം ഗർഭശയ്യയിൽ ചേർപ്പിക്കപ്പെട്ടവയാകുന്നു. അതിങ്കലാണ് ഗർഭം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത്. യോനി ശംഖനാഭിയുടെ ആകൃതിയിൽ മൂന്നു് ആവർത്ത (ചുഴി) ത്തോടുകൂടിയതാകുന്നു. അവയിൽ മൂന്നാമത്തെ ആവർത്തത്തിങ്കൽ പിത്താശയത്തിന്റേയും പക്വാശയത്തിന്റേയും നടുവിലാണ് ഗർഭശയ്യ കിടക്കുന്നത്. അതിങ്കൽ ശുക്ലാർത്തവങ്ങളെ പ്രവേശിപ്പിക്കുന്നവയായിട്ടാണ് മൂന്നു പേശികൾ ഉള്ളതു്. [ഗർഭശയ്യ രോഹിതമത്സ്യത്തിന്റെ മുഖംപോലെയുള്ള ആകൃതിയോടുകൂടിയതാകുന്നു.]

താഭിഃ ശരീരം തനുബഹലസ്ഥൂലാണുപൃഥുവൃത്തഹ്രസ്വ ദീർഘസ്ഥിരമൃദുശ്ലക്ഷ്ണകർക്കശാഭിസ്സന്ധ്യസ്ഥിസിരാസ്നായുപ്രച്ഛാദിതാഭിഃ ॥

സാ — മേൽ പറയപ്പെട്ട പേശികൾ തന്തുക്കളായും ബഹലങ്ങൾ (ഘനങ്ങൾ) ആയും സ്ഥൂലങ്ങളായും അണുക്കളായും പൃഥുക്കളായും വൃത്തങ്ങളായും ഹ്രസ്വങ്ങളായും ദീർഘങ്ങളായും സ്ഥിരങ്ങളായും മൃദുക്കളായും ശ്ലക്ഷ്ണങ്ങളായും കർക്കശങ്ങളായും, ഇങ്ങിനെ സന്ധ്യസ്ഥിസിരാസ്നായുക്കളെ ആച്ഛാദനം ചെയ്തിരിക്കുന്നു.

സിരാധമനീസ്രോതസാം തു അണുമുഖാനി ത്രിംശത്സഹസ്രാണി നവ ച ശതാനി ഷട്പഞ്ചാശച്ച ഭവന്തി । താഭിരിദം ശരീരം ഗവാക്ഷിതം വിബദ്ധമാതതഞ്ച ॥

സാ — സിരകളുടേയും ധമനികളുടേയും മുഖങ്ങൾ അണുക്കളായി ഗണിക്കപ്പെടുന്നവയാൽ അത്ര ആയിരങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. അവയാൽ ഈ ശരീരം ജാലകങ്ങളെന്നപോലെ തുളകളോടും ബന്ധങ്ങളോടും വിസ്തൃതിയോടും ഭവിക്കുന്നു. സിരകൾ—അധികം സ്ഥൂലങ്ങളല്ലാത്തവയും കയറുപോലെ ഉള്ളവയും ഉള്ളിൽ ദ്വാരമുള്ളവയും വാതാദികളെ വഹിക്കുന്നവയുമാണ്. ധമനികൾ—സിരകളുടെതന്നെ ഭേദങ്ങളാകുന്നു. [ഇവ മുകളിൽ വിവരിക്കപ്പെട്ടും]

ഭവന്തി ച കേശശ്മശ്രുലോമാനി । താസാം ചി ക്ലൂപ്താനി തൽപ്രതിബദ്ധാന്യസ്ഥീനി ചാപ്യാത്യന്തരേ । തൈശ്ച താഃ സ്രോതാംസി വഹന്തി । തേഭ്യസ്തേഷ്വാഭിവിച്ഛും തഥാഹി വിവരേഷു രന്ധ്രാണി സ്വേദം ഗൃഹ്ണന്തി ॥

സാ—കേശശ്മശ്രുരോമകൂപങ്ങൾ അനന്തങ്ങളാണ്. അവകളുടെ മൂലങ്ങൾ ധമനികളുടെ (സിരാധമനികളുടെ) മുഖങ്ങളിൽ കേശശ്മശ്രുരോമങ്ങളാൽ പ്രതിബദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്നു. ആകയാൽ കേശശ്മശ്രുരോമങ്ങൾ സിരകളുടെയും ധമനികളുടെയും കൂട്ടത്തെ ചേർത്തുകെട്ട് വളരുന്നു. ആ രോമങ്ങൾവഴിയായി അവ (സിരാധമനികൾ) സ്വേദത്തെ പ്രവഹിപ്പിക്കയും ചെയ്യുന്നു. അഭ്യംഗസ്നാനങ്ങൾ ലേപനം മുതലായവ പുറമേ ത്വക്കിന്മേൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെട്ടാൽ അവ രോമങ്ങൾ വഴിയായി അകത്തെ ദേഹധാതുക്കളെ സ്പർശിക്കുന്നു. സ്പർശത്തെ ഗ്രഹിപ്പിക്കുന്നതും അതുകൾതന്നെ.

സ്രോതാംസി പുനഃ ശരീരേഷ്വനന്താനി । തഥാപി ഇ സിരാധമനീനി യഥാസ്ഥൂലം അടപ്രാപ്തമാഗതം പ്രത്യേകം പരിസംഖ്യാതാനി । ഇത്യേവം പരിസംഖ്യാതാനി ശരീരേ മൂലാനി സ്ഥിതാനി ॥

സാ—സ്രോതസ്സുകളാകട്ടെ ശരീരത്തിൽ അനന്തങ്ങളാകുന്നു. (സ്രോതസ്സുകളെന്നാൽ അന്നരസാദിധാതുക്കൾ സഞ്ചരിക്കുന്ന മാർഗ്ഗങ്ങളാണ്. ആ മാർഗ്ഗങ്ങൾ) അവ സൂക്ഷ്മങ്ങളും പ്രധാനങ്ങളുമാകയാൽ സംഖ്യാപരിമിതിയില്ലാത്തവയാണ്. ഇതിലെ സിരാധമനീസ്രോതസ്സുകൾ അസംഖ്യങ്ങളാണെങ്കിലും അവയുടെ പ്രാധാന്യത്തെയും ഉപയോഗത്തെയും അനുസരിച്ച് ഇവകളിൽ പറയപ്പെട്ടു. ഇപ്രകാരം ശരീരത്തിൽ കണ്ടുകൊണ്ട് കാണപ്പെടുന്നവയും കൈകൊണ്ട് സ്പർശിക്കാവുന്നവയുമായിട്ടുള്ള അവയവങ്ങൾ (അംഗാദികളായി) പരിഗണിക്കപ്പെട്ടു.

ഉപായസ്തു യഥാകാശേ ദൃശ്യമാനം പൃഥിവ്യാമപ്യുപലഭ്യതി । തഥാ മൂത്രം രുധിരമന്യച്ച ശരീരേ യത്തു । യച്ച സർവ്വശരീരഗതം ബാഹ്യാ തേജോബിന്ദി । യച്ച തേജോനാമ പ്രാണഗതാ ഖസീകാരശ്ച്യുതാ ച്യൂത് । യച്ചൈതച്ഛ്രോത്രാശ്രയം ശരീരമുച്ചാപി സ്രോതസ്സു ജീനിപ്പൂതൻ സ്വേദവാഹ്യാൻ ॥

സാ—ഇനി ദേഹങ്ങളായിട്ടും ചില ഭാഗങ്ങൾ ഉണ്ട്. അവ ഉദരം മൂത്രം മുതലായവയാകുന്നു. അവയിൽവെച്ച് ഉദകം (ജലം) ആദികളോ

ഴി ഒഴിക്കുന്നതായ പുരീഷത്തെ അനുബന്ധിക്കും. ഇപ്രകാരം പോകു ന്നതായ പുരീഷാനുബന്ധിയായ ജലമാണ് അതിസാരത്തിങ്കൽ പ്രവർത്തിക്കുന്നത്. അപ്രകാരംതന്നെ പ്രമേഹത്തിങ്കൽ അധികമായി പ്രവർത്തിക്കുന്നതായിട്ടുള്ള മൂത്രത്തെയും രക്തപിത്തത്തിങ്കൽ അധികം പ്രവർത്തിക്കുന്നതായിട്ടുള്ള രക്തത്തെയും ഇത് അനുബന്ധിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം തന്നെ മേദസ്സിങ്കൽ പിത്തശ്ലേഷ്മാദികൾ അതിയോഗേന പ്രവർത്തിക്കുമ്പോഴാൾ വെവ്വേറെയും ഇത് അനുബന്ധിക്കും. സർവ്വശരീരഗതമായിട്ടുള്ള ഈ ഉദകത്തെ വഹിക്കുന്നത് ലോമകൂപമായ ത്വക്കാകുന്നു. ത്വക്കിന്റെ മുകളിൽ വ്രണങ്ങളിൽ ഈ ജലം ഉണ്ടാകും. അതിന്നു ലസീക എന്നാണ് പേർ. ഇതുതന്നെയാണ് ഉഷ്ണാഭിതാപാദികളിൽനിന്ന് രോമകൂപങ്ങളിൽ കൂടെ പുറത്തേക്കു പോകുന്നതും. അങ്ങിനെ പോകുന്നതിന്നു സ്വേദമെന്നാണ് പേർ. ഇങ്ങിനെ മൂത്രാശയാനുബന്ധിയായി പ്രവർത്തിക്കുന്നതും വസ്തിപ്രദേശങ്ങളായി വഹിക്കുന്നതും ഏതൊന്നോ അത് ഉദകമാകുന്നു.

തസ്യാപ്യസ്യ രസാദീനാമുദകാദസ്യ രസസ്യാസൃജസ്ത കേതസ്യ ശകൃതഃ ശ്ലേഷ്മണഃ പിത്തസ്യ മൂത്രസ്യ വസായാ മേദസോ മജ്ജായാ മസ്തിഷ്കസ്യാഞ്ജലിപ്രമാണാനി യഥാപൂർവ്വമേകാദിസംഖ്യാപ്രവൃദ്ധാനി । അർദ്ധാഞ്ജലിഃ ശുക്രസ്യ । തദ്വദേവ ശ്ലൈഷ്മികസ്യൗജസഃ । സ്ത്രീണാം രജസശ്ചത്വാരോഞ്ജലയഃ । സ്തന്യസ്യ ദ്വൗ । ഉദകമപി ശരീരസ്യ പ്രസാദാത്മകമിതി ॥

സ്വാഞ്ജലിയും (കൈക്കുമ്പിൾ ഉൾക്കൊള്ളുന്നതും), രസം എന്ന പേരായ അസൃക്ക്, രക്തം, മലം, കഫം, പിത്തം, മൂത്രം, വസ, മേദസ്സ്, മജ്ജ എന്നിവയും ഒരാളുടെ ശരീരത്തിൽ യഥാപൂർവ്വം ഓരോ അഞ്ജലി അധികമായിട്ടാണ് ഇരിക്കുന്നത്. തലയിൽ മജ്ജയിൻ പാത്തെ (തലച്ചോറ്) അരഞ്ജലിയും അതിന്റെ മുമ്പുള്ളവ ഓരോ അഞ്ജലി അധികമായും ഇരിക്കുന്നതാണ് ഭാവം. അപ്പോൾ മജ്ജ ഒരഞ്ജലി, മേദസ്സ് രണ്ടഞ്ജലി, വസ മൂന്നഞ്ജലി, മൂത്രം നാലഞ്ജലി, പിത്തം അഞ്ചഞ്ജലി, കഫം ആറഞ്ജലി, മലം ഏഴഞ്ജലി, രക്തം എട്ടഞ്ജലി, രസം ഒമ്പതഞ്ജലി, ഉദകം പത്തഞ്ജലി എന്നു കിട്ടുന്നു. ശുക്ലം അര അഞ്ജലിയാകുന്നു. ശ്ലൈഷ്മികമായ ഓജസ്സും അർദ്ധാഞ്ജലിപ്രമാണം തന്നെ. സ്ത്രീകൾക്ക് രജസ്സ് (ആർത്തവം) എന്ന രക്തം നാലഞ്ജലിയും സ്തന്യം (മു-

ലപ്പുറൽ) ഒരു അഞ്ജലിയുമാകുന്നു. ഇപ്പുറത്തെ സംഖ്യകളും ഒന്നും സമധാതുവിന്റെ പ്രസാദവുമാകുന്നു.

സമധാതോഃ പരിമാണമിദം । ഏതേഷാം വൃദ്ധിക്ഷയയോസ്തു സ്വം ലക്ഷണമേവജ്ഞാപകം പരമേവാപരിസംഖ്യാതാൻ മൂത്രാ മൂത്രാൻ ഭാവാൻ ബുദ്ധ്യാ മാംസകണ്ഡരാദിമലാൻ വായുബുദ്ധിസ്മൃത്യാദീംശ്ച ॥

സാ— മേൽപറഞ്ഞ കണക്ക് രോഗമൊന്നുമില്ലാത്ത സമധാതുവായിരിക്കുന്നവന്നുള്ള കണക്കാണ്. ദോഷശോകാപജ്ഞങ്ങളായ രോഗങ്ങളുണ്ടായാൽ മേൽപറഞ്ഞ പരിമാണത്തിൽനിന്നു വൃദ്ധിക്ഷയങ്ങൾ ഉണ്ടാകും. അവയെ ദോഷഭേദീയത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ലക്ഷണങ്ങളെക്കൊണ്ട് യഥാസ്വം ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാണ്. ഇവയിൽ പരിഗണിക്കപ്പെടാത്തവയായി ദേഹത്തിങ്കലുള്ള മാംസകണ്ഡരാദികളായ മൂർത്തഭാവങ്ങളെയും വായു ബുദ്ധി സ്മൃതി മുതലായിട്ടുള്ള അമൂർത്തഭാവങ്ങളെയും യഥാസ്വലക്ഷണങ്ങളെക്കൊണ്ടുതന്നെ ഊഹിക്കണം.

ധന്വന്തരീയാസ്തു പുനഃ പഠന്തി । വിശേഷണോക്തി ഹി ശരീരിണി നിത്യമേവ ബലാ ദോഷധാതുമലാഃ । യസ്മാദ്ദേഹിനാമപി സമതാം മാംസാദിവൽ പരിമാണതോ നിർദ്ദേഷ്ടുമശക്യമ് । കേവലം സ്വാസ്ഥ്യമാത്രേണാനുമേയം ലക്ഷയേദിതി ॥

സാ— ധന്വന്തരിയുടെ മതക്കാർ (സുശ്രുതാദികൾ) ആകട്ടെ ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു:— മനുഷ്യന്റെ ശരീരങ്ങൾ പരസ്പരം വ്യത്യാസമുള്ളവയാണ്. ദോഷങ്ങൾ ധാതുക്കൾ മലങ്ങൾ എന്നിവയും നിത്യം ചഞ്ചലങ്ങളാണ്. അതുകൊണ്ട് ഇത്രകണ്ടു ദോഷധാതുമലങ്ങളുണ്ടെന്നുള്ള നിയമ കണക്കി അവയുടെ അളവ് ഇത്രയാണെന്നു നിർദ്ദേശിക്കുവാൻ കഴികയില്ല. മാംസാദികളുടെ അളവ് നിർണ്ണയിപ്പാൻ കഴിയാത്തതുപോലെതന്നെയാണ് അവയുടേയും. കേവലം സ്വാസ്ഥ്യമാത്രംകൊണ്ട്, ഊഹിച്ച് തീർച്ചയാക്കുവാനേ പാടുള്ളു.

സർവ്വേ ഹ്യവയവാഃ പരമാണുഭേദേനാപരിസംഖ്യേയാ ഭവന്തി । തേഷാം സംയോഗവിഭാഗേ പരമാണൂനാം കർമ്മപ്രേരിതോ വായുഃ കാരണമ് ॥

സാ— എല്ലാ അവയവങ്ങളും പരമാണുഭേദേന അപരിസംഖ്യങ്ങളായിത്തീരുന്നു. ആ പരമാണുക്കളുടെ സംയോഗങ്ങളെ വിഭജിക്കുന്ന

ഭിൽകൾ നോൽ പ്രേരിതമായ വായുവാണ് കാരണം. [പരമാണുക്കളുടെ സജാതീയവിജാതീയങ്ങളായ സംയോഗവിഭാഗങ്ങളെക്കൊണ്ടു അവയവങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നത്. അതുകൊണ്ടു് ബാലനായിരുന്നവൻതന്നെ യുവാവായി എന്നു പറയുന്നതിൽ ഏകത്വത്തിന്നു ബാധം ഉണ്ടാകുന്നതല്ല. ആകയാൽ പരമാണുക്കളുടെ സംയോഗവിഭാഗങ്ങളാണ് അവയവവൃദ്ധികരണത്തെ ചെയ്യുന്നതു്. ആ സംയോഗവിഭാഗങ്ങൾക്കു കാരണം വായുവും വായുവിനെ അതിന്നു പ്രേരിപ്പിക്കുന്നതു കർമ്മങ്ങളുടെ ഫലങ്ങളുമാകുന്നു.]

തദേതദംഗമേകൈകം ഭേദേന ദൃശ്യമാനം ബന്ധായ മോക്ഷായ ച ഭവതീതി ॥

സാ — അതുകൊണ്ടു് ഈ ശരീരത്തെ അഭേദബുദ്ധിയോടുകൂടി ഗ്രഹിക്കുന്നതായാൽ ബന്ധത്തിന്നും ഭേദബുദ്ധിയോടുകൂടി ഗ്രഹിക്കുന്നതായാൽ മോക്ഷത്തിന്നും കാരണമായി ഭവിക്കുന്നു [ശരീരാവയവങ്ങളെ ഒന്നായി ധരിക്കുന്നതു സങ്കല്പിച്ചു് അഭിന്നമായിരുന്നതായി ധരിക്കുന്നവർ വിചാരത്തോടുകൂടി കാണുകയാണെങ്കിൽ ജനനമരണപ്രവൃത്തി പരമ്പരാരൂപമായ ബന്ധത്തിന്നു കാരണമാകുന്നു, ഇതുപോലെ ശരീരമെന്ന ഭേദബുദ്ധിയോടു കൂടിയവർ ശരീരാഭിമാനം വിടുന്നതിനാൽ മോക്ഷത്തിന്നു കാരണമാകുന്നു.]

ഭവതി ചാത്ര —

ഇതി സർവ്വം വിഭാഗശോ ജ്ഞാത്വാ കളേബരം
ധാരയിത്വാ ന മോഹേന കർമ്മസു പ്രവർത്തതേ.

സാ — മേൽപറഞ്ഞപ്രകാരം എല്ലാ അവയവങ്ങളെയും ധരിച്ചു് ജ്ഞാതാവായവൻ ശരീരത്തെ പരമാർത്ഥമായി അറിയുന്നതിനാൽ അവൻ അഹിതങ്ങളായ വസ്തുക്കളിൽ മോഹം (ഹിതബുദ്ധി) കൊണ്ടു കർമ്മത്തിൽ പ്രവർത്തിക്കയില്ല. ശരീരത്തിന്റെ ഉൽപത്തി സ്വരൂപാദികളെ അറിഞ്ഞിട്ടുള്ളവൻ ഹിതങ്ങളും അഹിതങ്ങളുമായ വിഷയങ്ങളിൽ ഭ്രമിക്കയില്ലാത്തതുകൊണ്ടു് ശരീരം മോക്ഷകാരണമായിത്തീരുന്നു.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ
പഞ്ചമോഽധ്യായഃ
സമാപ്തഃ.

ഷഷ്ഠോദ്ധ്യായഃ.

മുമ്പത്തെ അദ്ധ്യായത്തിൽ ശരീരാവയവത്തിന്റെ പ്രസ്താവത്തിൽ സിരകളെപ്പറ്റി സൂചിപ്പിക്കയേ ചെയ്തിട്ടുള്ളുവല്ലൊ. അവയെ സവിസ്തരം പറവാനായി ഇനി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതസ്സിരാവിഭാഗമദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ—അനന്തരം സിരാവിഭാഗമെന്ന അദ്ധ്യായത്തെപ്പറവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

ദശ മൂലസിരാ ഹൃദയപ്രതിബദ്ധാഃ സർവ്വാംഗപ്രത്യംഗേഷ്വോജോ നയന്തി । തൽപ്രതിബദ്ധാ ഹി ശരീരചേഷ്ടാഃ । താസ്തു ദ്വ്യംഗുലമംഗുലമർദ്ധാംഗുലം യവം യവാർദ്ധം ച ഗത്വാ ദ്രുമപത്രസേവനീപ്രതാനവൽ ഭിദ്യമാനാഃ സപ്ത ശതാനി ഭവന്തി ॥

സാ—മൂലസിരകൾ പത്താണ്. മൂലസിരകൾ എന്നുവെച്ചാൽ പ്രധാനസിരകളെന്നർത്ഥം. മറ്റുള്ള സിരകൾ അവയിൽനിന്നുണ്ടാകുന്നതുകൊണ്ടാണവക്കു പ്രാധാന്യം. ഈ മൂലസിരകൾ ഹൃദയത്തിൽ ബന്ധിപ്പിക്കപ്പെട്ടവയാകുന്നു. അവയാണ് എല്ലാ അംഗങ്ങളിലും പ്രത്യംഗങ്ങളിലും ഓജസ്സിനെ കൊണ്ടുചെല്ലുന്നത്. ശരീരത്തിന്റെ സർവ്വ ചേഷ്ടകളും അവയിൽ ബന്ധിക്കപ്പെട്ടതായിരിക്കുന്നു. അവ രണ്ടംഗുലം, ഒരംഗുലം, അര അംഗുലം, ഒരു യവം, അരയവം എന്നിതിനെ പോയിട്ട് മരത്തിന്റെ ഇലയിലുള്ള ഞരമ്പുകൾപോലെ പലവഴിക്കും തിരിഞ്ഞ് എഴുനൂറ് എണ്ണമായിച്ചമയുന്നു. ഹൃദയത്തിൽനിന്ന് രണ്ടംഗുലം ചെന്നാൽ ഒരു ചെറുതും തിരിയും. പിന്നെ ഒരംഗുലംചെന്നാൽ ഒന്നുകൂടി തിരിയും. അനന്തരം അരയംഗുലംചെന്നാൽ വീണ്ടും ഒന്നു തിരിയും. പിന്നെ ഒരു യവത്തോളം ചെന്നിട്ട് ഒന്നും വീണ്ടും അരയവത്തോളം ചെന്നിട്ട് ഒന്നും തിരിയുന്നു. ഇങ്ങിനെ പലതരം തിരിഞ്ഞുമറിഞ്ഞ് എഴുനൂറായിച്ചമയുമെന്ന സാരം.

താസാം ചതുശ്ശതീ ശാഖാസു । തത്ര ഷോഡശാവ്യധനീയാഃ । ഷട്ത്രിംശം ശതമന്തരാധൗ । തത്ര ദ്വാത്രിംശൽ । പഞ്ചഷഷ്ട്യധികം ശതമൂർദ്ധ്വം । തത്രാപി പഞ്ചാശൽ ॥

സാ—ആ എഴുനൂറു സിരകളിൽ നാനൂറെണ്ണം ശാഖകളിൽ (കൈ

ചരണങ്ങളിൽ) ആകുന്നു. ആ നാനൂറിൽ പതിനാറു സിരകൾ വേധിക്കപ്പെടുവാൻ പാടില്ലാത്തവയാണ്. അന്തരാധികളിൽ ഒരുനൂററിരുപ്പത്താറു സിരകൾ ഉണ്ട്. ആ നൂററിരുപ്പത്താറിൽ മുപ്പത്താറും വേധിക്കുവാൻ പാടില്ലാത്തവയാണ്. ഉത്തമാംഗത്തിങ്കൽ ഒരുനൂററുപത്തുനാലു സിരകളാണുള്ളത്. ആ നൂററുപത്തുനാലിൽ അമ്പത്തും കുത്തുവാൻ പാടില്ലാത്തവയാണ്.

ശാഖകളിലെ സിരകളെ വിഭാഗിക്കുന്നു:—

താസാമേകൈകസ്മിൻ സക്ഥ്നി ശതമ് । തത്ര ന വിധ്യേജ്ജാലന്ധരാമ് । തിസ്രശ്ചാഭ്യന്തരഗാഃ ॥

സാ—ശാഖകളിലെ സിരകളിൽവെച്ച് ഓരോ കാലിലും നൂറു സിരകൾവീതമുണ്ട്. അപ്പോൾ രണ്ടുകാലുകളിലും രണ്ടു കൈകളിലുംകൂടി നാനൂറാകുമല്ലോ. അവയിൽ ഓരോ കാലിലുമുള്ള ജാലന്ധരയെന്ന സിരയേയും അന്തരാശ്രയങ്ങളായ മൂന്നു സിരകളേയും അറുക്കരുത്. അപ്പോൾ കരചരണങ്ങളിലെല്ലാംകൂടി പതിനാറു സിരകൾ അവേധ്യകളെന്നു സിദ്ധിച്ചു.

അന്തരാധിയിലെ സിരകളെപ്പറയുന്നു:—

ദ്വാത്രിംശച്ഛ്രോണ്യാം ഗുദമേഢ്രാശ്രയാഃ । താസാം ദ്വേ ദ്വേ വങ്ക്ഷണയോഃ കടീകതരുണയോശ്ചാശസ്ത്രകൃത്യാഃ । ഷോഡശ പാർശ്വയോഃ । തയോസ്ത്വേകൈകാം പാർശ്വസന്ധിഗതാമ് । ചതുർവ്വിംശതിഃ പൃഷ്ഠേ । താസാം പൃഷ്ഠവംശമുഭയതോ ദ്വേ ദ്വേ ഊർദ്ധ്വഗാമിന്യൌ ത്യാജ്യാസ്തു । ചതുർവ്വിംശതിരുദരേ । താസാം മേഢ്രസ്യോപരി രോമരാജീമുഭയതോ ദ്വേ ദ്വേ താ അപി ചാത്യജ്യാഃ । ചത്വാരിംശദുരസി । താസാം ദ്വേ ഹൃദയേ ദ്വേ ദ്വേ ച സ്തനമൂലസ്തനരോഹിതയോഃ ഏകൈകാപസ്തംഭാപാലാപേഷ്വിതി താശ്ചതുർദ്ദശ ॥

സാ—അന്തരാധിയിലുള്ള ഒരുനൂററിരുപ്പത്താറു സിരകളിൽ മുപ്പത്തിരണ്ടെണ്ണം അരക്കെട്ടിൽ ഗുദത്തെയും മേഢ്രത്തെയും ആശ്രയിച്ചുള്ളവയാകുന്നു. അവയിൽവെച്ച് രണ്ട് കടികളിലുമുള്ള ഈരണ്ടു സിരകളും കടീകതരുണങ്ങളിൽ ഈരണ്ടുംകൂടി എട്ടു സിരകൾ ശസ്ത്രംകൊണ്ടു തൊടുവാൻ പാടില്ല. പാർശ്വങ്ങളിൽ (വാരികളിൽ) പതിനാറെണ്ണമുണ്ട്. അവയിൽവെച്ചു പാർശ്വസന്ധി എന്നു പേരായി മേല്പോട്ടു പടർന്നിട്ടുള്ള

ഓരോ സിരകൾ അവേദ്ധ്യകളാകുന്നു. പൃഷ്ഠത്തിൽ (പുറത്തു) ഇരുപത്തുനാലു സിരകളുണ്ടല്ലൊ. അവയിൽ വെച്ച് പൃഷ്ഠവംശ (മുതുകെല്ല്)ത്തിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിൽ മേല്പ്പോട്ടുപോയിട്ടുള്ള ഈരണ്ടു സിരകൾ വേധിക്കരുത്; അങ്ങിനെ അവേദ്ധ്യസിരകൾ നാലാകുന്നു. ഉദരത്തിങ്കൽ ഇരുപത്തുനാലു സിരകളുണ്ടല്ലൊ. അവയിൽ വെച്ച് മേഢ്രത്തിന്റെ മുകളിൽ രോമരാജിയുടെ ഇരുപുറങ്ങളിലും ഉള്ള ഈരണ്ടു സിരകൾ അവേദ്ധ്യകളത്രേ; അങ്ങിനെ നാല്. വക്ഷസ്സിങ്കൽ നാല്പതു സിരകൾ ഉണ്ട്. അവയിൽ വെച്ചു ഹൃദയത്തിൽ രണ്ടും രണ്ടു സ്തനമൂലങ്ങളിൽ ഈരണ്ടും സ്തനരോഹിതങ്ങൾ ഓരോന്നിലും ഈരണ്ടും അപസ്തംഭങ്ങൾ അപലാപങ്ങൾ ഇവയിൽ ഓരോന്നുകൂടി പതിനാലെണ്ണം അവേദ്ധ്യകളാകുന്നു.

ഊർദ്ധ്വഭാഗത്തിലെ സിരകളെ പറയുന്നു:—

ചതുർവ്വിംശതിർഗ്രീവായാം । താസാം ചതസ്രോഷ്ടൗ ച മർമ്മസംജ്ഞാഃ ദ്വേ കൃകാടികയോർദ്വേ ച വിധുരയോരിതി ഷോഡശ ശസ്ത്രേണ ന സ്പൃശേൽ । ഹന്വോഃ ഷോഡശ । താസാം സന്ധിബന്ധിന്യൗ ദ്വേ । ഷോഡശ ജിഹ്വായാം । താസാമധോ ദ്വേ രസവേദിന്യൗ ദ്വേ വാക്പ്രവർത്തിന്യൗ താശ്ചതസ്രഃ । ചതുർവ്വിംശതിർന്നാസായാം । താസാം ദ്വേ ഗന്ധവേദിന്യൗ താസാമേവ ച താലുന്യേകാമിതി തിസ്രഃ । ഷട്പഞ്ചാശന്നേത്രയോഃ। അമോഷ്ടൗ നിമേഷോന്മേഷക്രിയേ ദ്വേ ദ്വേ ദ്വേ ചാപാംഗയോരിതി ഷട് । നാസാനേത്രഗതാസ്തു ലലാടേ ഷഷ്ടിഃ । താസാം കേശാന്താനുഗതാശ്ചതസ്രോ ദ്വേ ചാവർത്തയോരേകാ ച സ്ഥപന്യാമിതി സപ്ത । കർണ്ണയോഃ ഷോഡശ । താസാം ശബ്ദവാഹിന്യൗ ദ്വേ । താ ഏവ ച ശംഖയോസ്താസാം ശംഖസന്ധിഗതേ ദ്വേ । ദ്വാദശ മൂർദ്ധ്നി। താസാമുൽക്ഷേപയോർദ്വേ । സീമന്തേഷ്വേകൈകാമധിപതാവിത്യേവം ശസ്ത്രേണ പരിഹരേൽ । തഥാ ക്ഷുദ്രികാഃ കുടിലാസ്സംക്ഷിപ്താ ഗ്രഥിതാഃ സന്ധിഷു ചാശസ്ത്രകൃത്യാഃ ॥

* സാ—ഊർദ്ധ്വഭാഗത്തിൽ നൂറററുപത്തുനാലു സിരകളുണ്ടല്ലൊ ഉള്ളതും. അവയുടെ വിഭാഗം എങ്ങിനെയെന്നാൽ:—ഗ്രീവയിൽ ഇരുപത്തിനാല്. അവയിൽ വെച്ചു മർമ്മസംജ്ഞയോടുകൂടിയ (നീലകൾ രണ്ട്, മന്യകൾ രണ്ട്) നാലും, മാതൃകകൾ എന്നു പറയപ്പെടുന്ന എട്ടു മർമ്മങ്ങ

ളും, രണ്ടു കൃകാടികകളിലുംകൂടി രണ്ടും, വിധുരകൾ രണ്ടിലുംകൂടി രണ്ടും എന്നിങ്ങിനെ പതിനാറു സിരകൾ അവേദ്ധ്യങ്ങളാണ്. ഹനുക്കളിൽ പതിനാറു സിരകളാണുള്ളതു്. അവയിൽ ഹനുസന്ധികളെ സംബന്ധിച്ച രണ്ടെണ്ണം അവേദ്ധ്യകൾ ആകുന്നു. ജിഹ്വയിൽ പതിനാറു സിരകൾ ഉണ്ട്. അവയിൽ അധോഭാഗത്തു രസത്തെ അറിയുന്നതിനുപകരിക്കുന്നവ രണ്ടും, വാക്കിനെ പ്രവർത്തിപ്പിക്കുന്നവ രണ്ടുംകൂടി നാലെണ്ണം അവേദ്ധ്യകളാകുന്നു. നാസികയിൽ ഇരുപത്തുനാലു സിരകൾ ഉണ്ട്. അവയിൽവെച്ച് ഗന്ധത്തെ അറിയുന്നതിനുപകരിക്കുന്നവ രണ്ടും താലുവിൽ ഉള്ളതൊന്നുംകൂടി മൂന്നെണ്ണം അവേദ്ധ്യകളത്രെ. കണ്ണുകളിൽ അമ്പത്താറു സിരകളുണ്ട്. അവയിൽ ഉന്മേഷനിമേഷങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നവ ഈരണ്ടും, അപാംഗങ്ങളിൽ ഓരോന്നിലും ഓരോന്നുവീതം രണ്ടുംകൂടി ആറെണ്ണം അവേദ്ധ്യകളത്രെ. (ലലാടത്തിങ്കൽ പുരികത്തിലേക്കും കണ്ണിലേക്കും പോകുന്നവയായി അറുപതു സിരകളുള്ളതും ഇവതന്നെയാണ്.) അവയിൽവെച്ച് കേശാന്തഗതകളായിട്ടുള്ളവയും ആവർത്തങ്ങളിൽ ഓരോന്നുവീതം രണ്ടും, സ്ഥപനിയിൽ ഒന്നുംകൂടി ഏഴെണ്ണം വർജ്ജിക്കണം. ചെവികളിൽ സിരകൾ പതിനാറ്. അവയിൽ ശബ്ദവാഹിനികളായ രണ്ടെണ്ണം അവേദ്ധ്യകൾ. (അവ കർണ്ണസ്ഥങ്ങളാണ് ശംഖങ്ങളിലുള്ളവയും). അവയിൽ ശംഖസന്ധികളിലുള്ള രണ്ടെണ്ണം അവേദ്ധ്യകളത്രെ. ശിരസ്സിങ്കൽ പന്ത്രണ്ടു സിരകളുണ്ട്. അവയിൽവെച്ച് ഉൽക്ഷേപങ്ങളിൽ രണ്ടും, സീമന്തങ്ങളിൽ ഓരോന്നുവീതം അഞ്ചും, അധിപതി എന്ന മർമ്മത്തിൽ ഒന്നുംകൂടി എട്ടു സിരകൾ അവേദ്ധ്യകളാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ ശിരസ്സിങ്കൽ ആകെ ഒരുനൂറ്റുപത്തുനാലു സിരകളും അവയിൽവെച്ച് അവേദ്ധ്യകളായ അമ്പതു സിരകളും വിവരിച്ചു. ഇവകളൊക്കെ, ക്ഷുദ്രികാദികളായ സിരകളും ശസ്ത്രംകൊണ്ടു വേധിച്ചുകൂടാത്തവയാകുന്നു. ക്ഷുദ്രികകൾ-ചെറിയവകൾ. കുടിലകൾ-വളഞ്ഞവ. സംകീർണ്ണകൾ-കൂട്ടിപ്പിടിച്ചവ. ഗ്രന്ഥികകൾ-ഗ്രന്ഥിരൂപകൾ. (മുഴച്ചവ). സന്ധികളിലുള്ളവ-ക്ഷുദ്രാദികളായ സന്ധിസ്ഥാനങ്ങളിലുള്ളവ.

താസാം യഥാസ്വം ദുഷ്ടാംശവിഭാഗേന പഞ്ചസപ്തത്യധികം ശതമനിലരക്തം വഹതി । ഏവം വിശേഷ പിത്തശ്ലേഷ്മശുദ്ധരക്തമപി । സർവ്വാ ഹ്യേവം ശോഷമാഗൃഹ്ണന്തി ദോഷാഃ । വ്യത്യയേന തു പിധ്യന്തി ॥

സ—മേൽപറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ള എഴുനൂറു സിരകളിൽ നാലിലൊ

ന്നായ ഒരുനൂറ്റെഴുപത്തഞ്ച് സിരകൾ വാതത്തെ വഹിക്കുന്നു. പിത്തത്തെയും, കഫത്തെയും, രക്തത്തെയും എന്നിവകളെ ഇതു വിഭാഗിക്കുന്നു. എങ്ങിനെ പറഞ്ഞാൽ നൂറ്റെഴുപത്തഞ്ചു സിരകൾ പിത്തത്തെയും, അത്രതന്നെ കഫത്തെയും, അത്രതന്നെ രക്തത്തെയും വഹിക്കുന്നു എന്നു സാരം. വാതാദിദോഷങ്ങൾ ഈ സിരാമാർഗ്ഗങ്ങളിൽ യഥാപ്രകാരം സ്ഥിതിചെയ്താൽ ദേഹത്തെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നു. ഇതിനു വിപരീതമായാലാകട്ടെ പീഡിപ്പിക്കയും ചെയ്യുന്നു.

ഇനി ആ സിരകൾ ഇന്നിന്നവയെ വഹിക്കുന്നെന്നറിവാനായി പറയുന്നു:—

തത്ര ശ്യാവാരുണാഃ പ്രസ്പന്ദിന്യഃ സൂക്ഷ്മാഃ ക്ഷണാപൂർണ്ണരിക്താ വാതരക്തം വഹന്തി । നീലപീതാസിതാഃ സ്പർശോഷ്ണാഃ ക്ഷിപ്രസ്രാവിണ്യഃ പിത്തരക്തമ് । ഗൗര്യഃ സ്നിഗ്ദ്ധാഃ സ്ഥിരാശ്ശീതാഃ കണ്ഡൂമത്യഃ കഫരക്തമ് । ലക്ഷണസങ്കരേ സംസൃഷ്ടസന്നിപാതരക്തമ് । സമാ ഗൂഢാഃ സ്നിഗ്ദ്ധാ രോഹിണ്യഃ ശുദ്ധരക്തമിതി ॥

സാ—അവയിൽവെച്ച് ശ്യാവാരുണവർണ്ണത്തോടുകൂടിയവയും പ്രകമ്പിക്കുന്നവയും സൂക്ഷ്മങ്ങളും വേഗത്തിൽ നിറഞ്ഞും ഒഴിഞ്ഞുമിരിക്കുന്നവയുമായ സിരകൾ വാതരക്തത്തെ വഹിക്കുന്നു. നീലപീതകൃഷ്ണവർണ്ണങ്ങളുള്ളവയും തൊട്ടാൽ ചൂടുള്ളവയും വേഗത്തിൽ സ്രവിക്കുന്നവയുമായ സിരകൾ പിത്തരക്തത്തെ വഹിക്കുന്നു. ഗൗരവർണ്ണമുള്ളവയും സ്നിഗ്ദ്ധങ്ങളും സ്ഥിരങ്ങളും തണുപ്പുള്ളവയും ചൊറിച്ചിലുള്ളവയുമായവ കഫരക്തത്തെ വഹിക്കുന്നു. ഈ ലക്ഷണങ്ങൾ സമ്മിശ്രങ്ങളായിട്ടുള്ള സിരകൾ സംസൃഷ്ടസന്നിപാതരക്തങ്ങളെയും വഹിക്കുന്നു. സമതാദികളോടുകൂടിയ സിരകളാകട്ടെ ശുദ്ധരക്തത്തെ വഹിക്കുന്നു. സമകൾ=അവിഷമകൾ. ഗൂഢകൾ=ലീനകൾ. രോഹിണികൾ=രക്തവർണ്ണകൾ.

അനന്തരം ധമനികളെ പറയുന്നു:—

ധമന്യസ്തു ചതുർവ്വിംശതിഃ । താഭിഃ കാസാരോദകാദിരിവ ജലഹാരിണീഭിഃ കേദാര ഇവ കുല്യാഭിരുപസ്നിഹ്യതി । താഭിശ്ച നാഭിശ്ചക്രനാഭിരരൈരിവാവൃതാ । തസ്യാം നാഭ്യാം വിശേഷേണ പ്രാണോ വ്യവസ്ഥിതഃ സ ചൈവ സാന്തരാഗ്ന്യധിഷ്ഠാനമ് ॥

സാ—ധമനികൾ എന്നുവെച്ചാൽ ചില വിശേഷങ്ങളോടുകൂടിയ സിരകൾതന്നെയാണ്. അവ ഇരുപത്തിനാലാകുന്നു. ഈ ധമനികളെക്കൊണ്ടാണ് ദേഹം ഉപസ്നേഹിക്കുന്നതു (തണ്ണീരിനെ പ്രവഹിക്ക

നാതു്). ദൃഷ്ടാന്തം പറയുന്നു — ആരാമ ഇതി — ആരാമം ജലഹാരിണികളെ (വെള്ളച്ചാലുകളെ) കൊണ്ടെന്നപോലെയും, കേദാരം (കണ്ടം, വയൽ) കുല്യകളെക്കൊണ്ടെന്നപോലെയും എന്നു ദൃഷ്ടാന്തം. ഈ ധമനികളാൽ നാഭി ആവരണം ചെയ്യപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. ചക്രത്തിന്റെ നാഭി അരാകങ്ങളാൽ (അരാവലികളാൽ) എന്നപോലെ. ഇങ്ങിനെ ധമനീപരിവൃതമായ നാഭിയിങ്കൽ വിശേഷിച്ചും പ്രാണങ്ങൾ (ജീവൻ) സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതു്. നാഭി എന്നതു ശരീരത്തിന്റെ മദ്ധ്യസ്ഥാനമാകകൊണ്ടും അതിങ്കൽ പ്രാണങ്ങൾ വ്യവസ്ഥിതങ്ങൾ (വിശേഷേണ അവസ്ഥിതങ്ങൾ) ആയിരിക്കുന്നു.

താസാം ഖലു ധമനീനാം ദശോൎദ്ധ്വം പ്രസൃതാ ദശാധശ്ചതസ്രസ്തിൎയ്യക് । താസ്വൂൎദ്ധ്വാധസ്ഥാസു ദശഗാവയവാ ധാൎയ്യന്തേ ആപ്യായ്യന്തേ ച ॥

സാ — നാഭിപ്രതിബദ്ധങ്ങളായിരിക്കുന്ന ആ ധമനികളിൽവെച്ചു പത്തു ധമനികൾ ഊൎദ്ധ്വഭാഗത്തെ വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നു; പത്തു് ധമനികൾ അധോഭാഗത്തേക്കും വ്യാപ്തങ്ങളായിരിക്കുന്നു; നാലെണ്ണം വിലങ്ങത്തിലും വ്യാപിച്ചിരിക്കുന്നു. സ്പഷ്ടം.

താസാമൂൎദ്ധ്വഗാ ഹൃദയമഭിപ്രപന്നാഃ പ്രത്യേകം ത്രിധാ ജായന്തേ । താസ്ത്രിംശതോ മദ്ധ്യേ ദ്വേ ദ്വേ വാതപിത്തകഫരക്തരസാൻ വഹതഃ । ശബ്ദാദിരൂപരസഗന്ധാ ഗൃഹ്യന്തേ । ദ്വാഭ്യാം ഭാഷ്യാം ഘോഷം കരോതി സ്വപിതി പ്രതിബുദ്ധ്യതേ ച । ദ്വേ ചാശ്രു വഹതഃ । ദ്വേ ച സ്തന്യാശ്രിതേ നാൎയ്യാഃ സ്തന്യം നരസ്യ ശുക്രം ॥

സാ — അവയിൽവെച്ചു് ഊൎദ്ധ്വപ്രവൃത്തങ്ങളായ ധമനികൾ (പത്തു്) ഹൃദയത്തെ പ്രാപിച്ചു് അവിടെവെച്ചു് ഓരോന്നും മൂന്നായി തിരിയുന്നു. അങ്ങിനെയുണ്ടായ മുപ്പതു ധമനികളിൽ ഈരണ്ടെണ്ണം വാതം പിത്തം കഫം രക്തം രസം എന്നിവയെ വഹിക്കുന്നു. (ഇങ്ങിനെ പത്തു്) എട്ടു ധമനികളെക്കൊണ്ടു ശബ്ദം, രൂപം, രസം, ഗന്ധം എന്നിവ ഗ്രഹിക്കപ്പെടുന്നു. (ഓരോന്നിന്റെ ഗ്രഹണത്തിന്നും ഈരണ്ടുവീതം) ഈരണ്ടു ധമനികളെക്കൊണ്ടു മനുഷ്യൻ സംസാരിക്കുക, ശബ്ദിക്കുക, ഉറങ്ങുക, ഉണരുക എന്നീ നാലു ക്രിയകളെ ചെയ്യുന്നു. രണ്ടു ധമനികൾ കണ്ണുനീരിനെ വഹിക്കുന്നു. രണ്ടു ധമനികൾ സ്തനങ്ങ

ളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു. അവ സ്ത്രീകളാണെങ്കിൽ മുലപ്പാലിനേയും പുരുഷന്മാരാണെങ്കിൽ ശുക്ലത്തേയും വഹിക്കുന്നു.

അധോഗമാസ്തു പക്വാശയസ്ഥാ ഏവം ത്രിധാ ജായന്തേ । താത്ര ദശാദ്യാഃ പൂർവ്വവൽ । ദ്വേ വഹതോന്നം മന്ത്രാശ്രയേണ । ദ്വേ തോയം । ദ്വേ മൂത്രം । ദ്വേ ശുക്ലം വഹതോ ദ്വേ ച ശോണിതം । തേ ഏവ നാരീണാമാർത്തവം । ദ്വേ വർച്ചോനിരസിന്യൌ സ്ഥൂലാന്ത്രപ്രതിബദ്ധേ । ഏവം ദ്വാദശ । ശേഷാസ്ത്വഷ്ടൌ ധമന്യസ്തിരശ്ചീനാഃ സ്വേദമർപ്പയന്തി ॥

സാ—നാഭിയിൽനിന്ന കീഴ്പോട്ടുപോകുന്ന പത്തു ധമനികളും ഇതുപോലെതന്നെ പക്വാശയത്തിൽ ചെന്നിട്ട് മൂന്നായി തിരിയുന്നു. അവയിൽ ആദ്യത്തെ പത്തെണ്ണം മുമ്പത്തേതുപോലെതന്നെ. അതായത് ഈരണ്ടെണ്ണം വാതപിത്തകഫരക്തരസങ്ങളെ വഹിക്കുന്നു എന്നർത്ഥം. ശേഷമുള്ളവയിൽ രണ്ടെണ്ണം അന്ത്രത്തെ അനുസരിച്ച് അന്നത്തെ വഹിക്കുന്നു; രണ്ടെണ്ണം ജലത്തെ വഹിക്കുന്നു; രണ്ടെണ്ണം മൂത്രത്തെ വഹിക്കുന്നു; രണ്ടെണ്ണം ശുക്ലത്തെ വഹിക്കുന്നു; രണ്ടെണ്ണം അതിനെ വിസർജ്ജിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. പുരുഷന്ന ശുക്ലത്തെ വഹിക്കുകയും ഒഴുക്കുകയും ചെയ്യുന്ന ധമനികൾതന്നെയാണ് സ്ത്രീകൾക്ക് ആർത്തവത്തെ വഹിക്കുകയും വിടുകയും ചെയ്യുന്നത്. രണ്ടു ധമനികൾ സ്ഥൂലാന്ത്രത്തിന്മേൽ ഏടിപ്പിക്കപ്പെട്ടവയായിട്ട് മലത്തെ വിസർജ്ജിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ പന്ത്രണ്ട്. ശേഷമുള്ള എട്ടു ധമനികളാകട്ടെ വിലങ്ങത്തിൽ നിന്നിട്ട് സ്വേദത്തെ അർപ്പണം ചെയ്യുന്നു. [ഇങ്ങിനെ നാഭിയിൽനിന്ന മേൽപ്പോട്ടും കീഴ്പോട്ടും പോകുന്ന ധമനികളെ വിവരിച്ചു കഴിഞ്ഞു.]

തിര്യഗ്ഗമിന്യശ്ചതസ്രോ ഭിദ്യമാനാഃ സഹസ്രധാ ഭവന്തീത്യുക്തം പ്രാക് ॥

സാ—നാഭിയിൽനിന്ന് ഇടത്തും വലത്തും പാർശ്വങ്ങളിലേക്കായി വിലങ്ങനെ പോകുന്ന നാലു ധമനികൾ ഭേദിച്ച് ബഹുപ്രകാരങ്ങളായി ഭവിക്കുമെന്നു മുമ്പ് പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ഇങ്ങിനെ ധമനികൾ വിവരിക്കപ്പെട്ടു.

ഇനി ക്രമപ്രാപ്തങ്ങളായ സ്രോതസ്സുകളെ പറയുന്നു:—

സ്രോതാംസി പുംസാം നവ കർണ്ണൌ നേത്രേ നാസാപുടൌ മുഖം പായുർമ്മൂത്രപഥശ്ചാന്യാനി ച ത്രീണി സ്ത്രീണാം സ്തനൌ രക്ത

പായൌ ച । തഥാപരാണ്യന്തഃസ്രോതാംസി ജീവിതായതനാനി ത്രയോദശ പ്രാണോദകാന്നധാതുമലായതനാനി ॥

സാ — സ്രോതസ്സുകളെന്നാൽ ദ്വാരങ്ങളെന്നർത്ഥം. ഇവ പുരുഷന്മാർക്ക് ഒമ്പതാകുന്നു. രണ്ടു ചെവികൾ, രണ്ടു കണ്ണുകൾ, രണ്ടു മൂക്കുകൾ, ഒരു മുഖം (വായ), ഒരു ഗുദം, ഒരു മൂത്രമാർഗ്ഗം ഇവയാണ് നവദ്വാരങ്ങൾ. സ്ത്രീകൾക്കാകട്ടെ രണ്ടു മുലകളും ഒരു രക്തമാർഗ്ഗവും എന്നിങ്ങിനെ മൂന്നു സ്രോതസ്സുകൾ അധികമുണ്ട്. ഇതുകൂടാതെ ജീവിതായതനങ്ങൾ (ജീവൻ നില്ക്കുന്ന സ്ഥാനങ്ങൾ) ആയിട്ട് അകത്തു പതിമൂന്ന് അന്തഃസ്രോതസ്സുകൾ ഉണ്ട്. അവകൾ പ്രാണൻ, ജലം, അന്നം, ധാതു, മലം എന്നിവയുടെ മാർഗ്ഗങ്ങളാകുന്നു.

തത്ര പ്രാണാദീനാം ഹൃദയം മൂലം മഹാസ്രോതശ്ച । താനി ധാതുക്ഷയരൌക്ഷ്യപിപാസാക്ഷുദ്വ്യായാമവേഗധാരണാദിഭിർദുഷ്യന്തി । താന്യതിസൃഷ്ടം പ്രതിബദ്ധമല്പാല്പമഭീക്ഷ്ണം വാ സശബ്ദശൂലമുച്ഛ്വസനാത് । തത്ര ശ്വാസവത്സാധനം ॥

സാ — അവയിൽവെച്ചു പ്രാണാദികളുടെ മൂലം ഹൃദയവും മഹാസ്രോതസ്സുമാകുന്നു. അവകൾ ധാതുക്ഷയം, രൌക്ഷ്യം, പിപാസ, വിശപ്പ്, വ്യായാമം, വേഗധാരണം എന്നിവയെക്കൊണ്ടും മറ്റും ദുഷിച്ചുപോകുന്നു. ആ ദൂഷണംകൊണ്ട് ശ്വാസം പോകുന്നതു അധികമായി അഭീക്ഷ്ണമാകുന്നുവോ തടഞ്ഞ് അല്പാല്പമാകുന്നുവോ ആയിത്തീരുകയും, ശ്വാസം കഴിക്കുമ്പോൾ ശബ്ദവും വേദനയും ഉണ്ടാകയും ചെയ്യും. പ്രാണവാഹികളായ സ്രോതസ്സുകൾ ദുഷിച്ചുണ്ടാകുന്ന ഈ രോഗത്തിൽ ശ്വാസരോഗത്തിനുള്ള ചികിത്സതന്നെ ചെയ്യേണ്ടതാണ്. ഇങ്ങിനെ പ്രാണവാഹികളായ സ്രോതസ്സുകളുടെ ദൂഷണത്തെ പറഞ്ഞു. ഇനി ഉദകവാഹികളുടേതിനെ പറയുന്നു:—

ഉദകവാഹിനാം താലു മൂലം ക്ലോമ ച । താന്യാമഭയാതിപാനോഷ്ണരൂക്ഷശുഷ്കാന്നക്ഷാരമദ്യതൃഷ്ണാനിഗ്രഹാദിഭിർദുഷ്യന്തി । താന്യതിതൃഷ്ണാ മുഖശോഷം കണ്ഠൌഷ്ഠതാലുശോഷം തമശ്ചാശു । തത്ര തൃഷ്ണോക്തമൌഷധം ॥

സാ — ഉദകവാഹികളായ (ജലത്തെ വഹിക്കുന്നവ) സ്രോതസ്സുകളുടെ മൂലം താലുവും ക്ലോമവുമാകുന്നു. അവ ആമദോഷം, ഭയം, അതിമാത്രമായ ജലപാനം, ഉഷ്ണമോ ശുഷ്കമോ ആയ അന്നത്തെ ഭക്ഷിക്കൽ, കഷായരസങ്ങളുള്ള ദ്രവ്യങ്ങളെ അധികം സേവിക്കൽ, ദാഹിക്കുമ്പോൾ

വെള്ളംകുടിക്കാതിരിക്കൽ മുതലായവനിമിത്തം ദുഷിച്ചുപോകും. എന്നാൽ അതിയായ വെള്ളംദാഹം, മുഖശോഷം, ചെവി മൂളംപോലെ, കണ്ണ് ഇരുളുക എന്നിവയുണ്ടാകും. അതിന് തൃഷ്ണാചികിത്സ ചെയ്യേണ്ടതാണ്. ഇനി അന്നവാഹിസ്രോതസ്സുകളുടെ ദൂഷണത്തെ പറയുന്നു.

അന്നവാഹിനാമാമാശയോ മൂലം വാമപാർശ്വഞ്ച । തേഷാം ദുഷ്ടൗ സർവ്വം മാത്രാശിതീയോക്തമവഗാഹ്യേത് ॥

സാ — അന്നവാഹികളായ സ്രോതസ്സുകളുടെ മൂലം ആമാശയവും വാമപാർശ്വവുമാകുന്നു. അവ ദുഷിച്ചാലുള്ള ലക്ഷണവും ചികിത്സയും എല്ലാം മാത്രാശിതീയാദ്ധ്യായത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരമെന്നറിയേണ്ടതാണ്. [അന്നവാഹിസ്രോതസ്സുകൾ ദുഷിക്കാൻ ഹേതു അതിഭക്ഷണം മുതലായവയാണെന്നും, ദുഷിച്ചാൽ വിഷൂചികാദികൾ ഉണ്ടാകുമെന്നും, വമനാദികളാണ് ചികിത്സ എന്നും സാരം.] മേൽപ്പറഞ്ഞ വഴിക്ക് പ്രാണാദിവാഹികളായ സ്രോതസ്സുകളുടെ "മൂലം" എന്നുവെച്ചാൽ ആശ്രയം, അതായത് ഇവ പുറപ്പെടുന്ന പ്രദേശം എന്ന താല്പര്യം. ഇപ്രകാരം പ്രാണോദകാന്നവാഹികളായിട്ടുള്ള മൂന്നുവിധം സ്രോതസ്സുകളുടെ ദൂഷണത്തെ പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. ഇനി ധാതുവാഹികളായ ഏഴ് സ്രോതസ്സുകളെപ്പറ്റി പറയുന്നു.

രസവാഹിനാം ഹൃദയം മൂലം ദശ ധമന്യശ്ച । രക്തവാഹിനാം യകൃത് പ്ലീഹാ ച । മാംസവാഹിനാം സ്നായവസ്ത്വക് ച । മേദോവാഹിനാം വൃക്കൗ മാംസഞ്ച । അസ്ഥിവാഹിനാം ജഘനം മേദശ്ച । മജ്ജവാഹിനാം പർവ്വാണ്യസ്ഥീനി ച । ശുക്രവാഹിനാം സ്തനൗ വൃഷണൗ മജ്ജാ ച । മൂത്രവാഹിനാം വസ്തിർവ്വൃക്കൗ ച । ശകൃദ്വാഹിനാം പക്വാശയഃ സ്ഥൂലാന്ത്രഞ്ച । സ്വേദവാഹിനാം മേദോ രോമകൂപാശ്ച । തേഷാം ദുഷ്ടാനാം വിവിധമഹിതാഹാരവിഹാരോപദ്രവാൻ പൃഥക് പൃഥക്സ്വധാതു ദോഷാദിവിജ്ഞാനീയപ്രോക്തം വൃദ്ധിക്ഷയലക്ഷണേന ലക്ഷയേത് ॥

സാ — സപ്തധാതുക്കളിൽ ആദ്യത്തേതായ രസത്തെ വഹിക്കുന്ന സ്രോതസ്സുകളുടെ മൂലം ഹൃദയവും പത്തുധമനികളുമാകുന്നു. രക്തധാതുവിനെ വഹിക്കുന്ന സ്രോതസ്സുകളുടെ മൂലം യകൃത്തും പ്ലീഹയുമാണ്. മാംസവാഹിസ്രോതസ്സുകളുടെ മൂലം സ്നായുക്കളും ത്വക്കുമത്രെ. മേദോവാഹി

കളായവയുടെ മൂലം വൃക്കങ്ങളും മാംസവുമത്രെ. അസ്ഥിവാഹികളുടെ മൂലം ജഘനവും മേദസ്സും, മജ്ജവാഹികളുടെ മൂലം സന്ധികളും അസ്ഥികളും, ശുക്ലവാഹികളുടെ മൂലം സ്തനങ്ങളും മജ്ജയും വൃഷണങ്ങളും ആകുന്നു. ഇങ്ങിനെ സപ്തധാതുക്കളെ വഹിക്കുന്ന സ്രോതസ്സുകളെ അറിഞ്ഞുകൊൾക. അനന്തരം മലവാഹികളായ സ്രോതസ്സുകളെപ്പറ്റി പറയുന്നു. മലങ്ങൾ മൂത്രം, മലം, സ്വേദം എന്നിവയാകുന്നു. അവയിൽ മൂത്രത്തെ വഹിക്കുന്ന സ്രോതസ്സുകളുടെ മൂലം വസ്തിയും വംക്ഷണങ്ങളുമാണ്. പുരീഷവാഹികളുടെ മൂലം പക്വാശയവും സ്ഥൂലാന്ത്രവുമത്രെ. സ്വേദവാഹികളുടെ മൂലം മേദസ്സും രോമകൂപങ്ങളുമാണ്. ഈ സ്രോതോവാഹികളായ സ്രോതസ്സുകളെ ദുഷിപ്പിക്കുന്നത് അപഥ്യങ്ങളായ പലതരം ആഹാരവിഹാരങ്ങളാകുന്നു. അവയേയും, ദുഷ്ടങ്ങളാകുന്ന സ്രോതസ്സുകളിലുണ്ടാകുന്ന ഉപദ്രവങ്ങളേയും, അവകളുടെ ചികിത്സയേയും, വ്യാധിലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടി രോഗാദിവിജ്ഞാനീയാധ്യായത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം അറിയേണ്ടതാകുന്നു.

വ്യധേ തു സ്രോതസാം മോഹകമ്പപ്രലാപാധ്മാനശൂല
അരുചിച്ഛർദ്ദിജ്വരശോണിതാതിസ്രുതിമൂത്രപുരീഷരോധാ മരണഞ്ച ।
തസ്മാൽ സ്രോതോവിദ്ധം പ്രത്യാഖ്യായോപാചരേൽ । ഉദ്ധൃതശല്യം ച സദ്യോവ്രണവിധാനേന ॥

സാ — മേൽപ്പറയപ്പെട്ട സ്രോതസ്സുകൾക്കു വ്യധം (ശസ്ത്രാദികളെക്കൊണ്ടു താഡനം) ഏറ്റാൽ അതിലിപ്പിൽ, മോഹാലസ്യം, വിറ, പേപറയൽ, ആധ്മാനം, ശൂലം, അരുചി, ഉഷ്ണം, ഛർദ്ദി, പനി, രക്തത്തിന്റെ അതിസ്രവണം, മലമൂത്രരോധം എന്നിവയോ മരണംതന്നെയോ വരിക്കം. ആകയാൽ വൈദ്യൻ സ്രോതോവ്യധംവന്നവനെ നിഷേധിച്ചു ചികിത്സിക്കണം. അകത്തു തൈച്ചുള്ളവനായ സ്രോതോവിദ്ധന്റെ ശല്യമെടുത്ത് അവനെ സദ്യോവ്രണപ്രതിഷേധപ്രകാരം ചികിത്സിക്കണം.

തത്ര സ്രോതസാമേവ വിശേഷാഃ സിരാധമന്യഃ । തദന്യേ തു പ്രതിഷ്ഠന്തി സിരാധമനീസ്രോതസാം । കേവലം പരസ്പരസന്നികർഷാത് സദൃശകർമ്മത്വാൽ സൌക്ഷ്മ്യാച്ച വിഭക്തകർമ്മണാമപ്യവിവേക ഇവ ലക്ഷ്യതേ ॥

സാ — സിരകളും ധമനികളും (സ്പന്ദിയ്ക്കുന്ന വഴികളെക്കൊണ്ട്) സിരകളുടെതന്നെ വകഭേദങ്ങളാകുന്നു. മറ്റുചില ആചാര്യന്മാർ സിരകളും ധമനികളും സ്രോതസ്സുകളും വേറെയാണെന്നു പറയുന്നു. സിരാദി

കൾക്ക തമ്മിലുള്ള സാമീപ്യംകൊണ്ടും, (വാതകഫം എന്ന) സദൃശകർത്തൃകത്വമുള്ളതുകൊണ്ടും, സൂക്ഷ്മരൂപംകൊണ്ടും, സിരാദികൾ വേറെ വേറെയുള്ളവയാണെങ്കിലും അവയ്ക്ക് അവിഭക്തരൂപം ചെയ്യുന്നതാണെന്നാണ് അവർ പറയുന്നത്.

അപരേ പുനരാഹുഃ । സ്രോതാംസി സിരാ ധമന്യോ രസവാഹിന്യോ നാഡ്യഃ പന്ഥാനോ മാർഗ്ഗാഃ ശരീരച്ഛിദ്രാണി സംവൃതാസംവൃതാനി സ്ഥാനാന്യാശയാഃ ക്ഷയാ നികേതാശ്ചേതി ശരീരധാത്വവകാശാനാം ലക്ഷ്യാലക്ഷ്യാണാം നാമാനീതി ॥

സാ—മറ്റു ചില ആചാര്യന്മാർ ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു:— സ്രോതസ്സുകൾ, സിരകൾ, ധമനികൾ, രസവാഹിനികൾ, നാഡികൾ, പന്ഥാക്കൾ, ആയതനങ്ങൾ, മാർഗ്ഗങ്ങൾ, ശരീരച്ഛിദ്രങ്ങൾ, സംവൃതസ്ഥാനങ്ങൾ, അസംവൃതസ്ഥാനങ്ങൾ, ആശയങ്ങൾ, ക്ഷയങ്ങൾ, നികേതങ്ങൾ എന്നീ പേരുകൾ പറയുന്നത് ദേഹത്തിൽ ലക്ഷ്യങ്ങളെ (ഇന്ദ്രിയഗോചരങ്ങൾ) ളും അലക്ഷ്യങ്ങളുമായിട്ടുള്ള ചില ധാത്വവകാശങ്ങൾക്കാണ്. (ഇവയെല്ലാം സ്രോതസ്സുകളുടെ നാമമാണെന്നു സാരം).

തേ ചാവകാശാഃ പ്രകുപിതാഃ സ്ഥാനസ്ഥാൻ മാർഗ്ഗസ്ഥാംശ്ച ധാതൂൻ പ്രകോപയന്തി । തേഽപി കുപിതാന്യന്യാനി സ്രോതാംസി, സ്രോതാംസി ച സ്രോതാംസി । ധാതവശ്ച ധാതൂൻ । തേഷാം സർവ്വേഷാമേവ ദൂഷയിതാരോ ദുഷ്ടാ ദോഷാഃ । തേ ച പ്രായശോ ദുഷ്യന്ത്യഗ്നിദോഷാൽ । തസ്മാത്തന്നിമിത്താന്യായുരാരോഗ്യബലോപചയവർണ്ണൗജാംസി । തൽപ്രതിബന്ധാന്യേവ ച ഭേഷജാദീനി ഭൂതാന്യേവ ധാത്വഗ്നയശ്ച തഥാന്നമപി തദേവ പാകമുപേതം യഥാത്മ്യപാകജം വിദ്യാത് ॥

സാ—സ്രോതസ്സുകൾ ദുഷിച്ചാൽ ധാതുക്കൾ ദുഷിക്കുമെന്നും ധാതുക്കൾ ദുഷിച്ചാൽ സ്രോതസ്സുകളും ദുഷിക്കുമെന്നും പറയുന്നു. ഈ ഇതി—മേൽപറഞ്ഞ ധാത്വവകാശങ്ങൾ പ്രകുപിതങ്ങളായാൽ സ്വസ്ഥാനങ്ങളിലും സ്വമാർഗ്ഗങ്ങളിലും നിൽക്കുന്ന ധാതുക്കളെയും കോപിപ്പിക്കും. ധാതുക്കൾ കോപിച്ചാൽ ആ സ്രോതസ്സുകളെ (ധാത്വവകാശങ്ങളെ)യും കോപിപ്പിക്കും. കുപിതങ്ങളായ സ്രോതസ്സുകൾ അതിനോടടുത്ത സ്രോതസ്സുകളെയും കോപിപ്പിക്കും. കുപിതങ്ങളായ ധാതുക്കൾ അന്യധാതുക്കളെയും കോപിപ്പിക്കും. അവയെയെല്ലാം ദുഷിപ്പിക്കുന്നതിൽ ദുഷ്ടങ്ങളായ വാതാദിദോഷങ്ങളാണ് കാരണം. ദോഷങ്ങൾ ദുഷിക്കുന്നതു

ദികളും അഗ്നിസമാശ്രിതങ്ങളാകുന്നു. ആകയാൽ അഗ്നിയെ കാരണമാക്കിയിട്ടാണ് ആയുരാരോഗ്യങ്ങളും ബലോപചയവർണ്ണൗജസ്സുകളും ഉളവാകുന്നത്. തൽപ്രതിബന്ധങ്ങളായിട്ടാണ് ജ്വരാദികളായ പിത്തങ്ങളും ഭൂതാഗ്നികളും ധാത്വഗ്നികളും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നത് (ജഠരാഗ്നിയെ ആശ്രയിച്ചാണ് ഈ അഗ്നികളുടെ സ്ഥിതി എന്നു സാരം) ആ അഗ്നിയാൽ പാകപ്പെട്ടിട്ടാണ് അന്നം അമൃതമായിത്തീരുന്നതു. അന്നം വിഷമാകുന്നതു അഗ്നിയാൽ അപക്വപാകങ്ങൾകൊണ്ടാകുന്നു

തത്ര പിത്തവിശേഷഃ പാചകസംജ്ഞോഗ്നിരിതി പ്രസിദ്ധഃ । അന്യേ പുനരാചക്ഷതേ ദോഷധാതുമലസംനിപാതജനിതോന്തരൂഷ്മാ യഥാസ്വനിർദ്ദിഷ്ടാധിഷ്ഠാനകർമ്മാഗ്നിരിതി ॥

സാ—ദോഷഭേദമായ പിത്തത്തിൽ അന്നത്തിന്റെ പചനാവയിട്ട് പാചകം എന്ന സംജ്ഞയോടുകൂടി ഒരു അഗ്നിയെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. (ഈ ഗ്രന്ഥകാരന്റെ മതം ഇതാണ്) മറ്റു ചിലർ പറയുന്നതതിനെയല്ല, അവർ പിത്തത്തെ അഗ്നിയായി കരുതുന്നില്ല. ദോഷധാതുമലങ്ങളുടെ സന്നിപാതത്താൽ ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടതായ അന്തരൂഷ്മാവാണ് അഗ്നിയെന്നും, അതു പാചകരഞ്ജകാദികളായി പറയപ്പെട്ട കർമ്മങ്ങളോടുകൂടിയതാണ് അഗ്നിപദവാച്യമായി ഭവിക്കുന്നതെന്നാണ് അവരുടെ പക്ഷം.

ഇനി ധാതുപോഷണത്തെപ്പറ്റിയാണ് പറയുന്നതു. ഈ വിഷയത്തിൽ ആയുർവ്വേദാചാര്യന്മാർ ഭിന്നാഭിപ്രായക്കാരാണ്. ചിലർ ജാഠരാഗ്നിയാൽ പചിക്കപ്പെട്ട അന്നരസംകൊണ്ടു ക്രമേണ ധാതുക്കൾക്കു പോഷണം വരുന്നുവെന്നു പറയുന്നു. മറ്റു ചിലർ എല്ലാ ധാതുക്കൾക്കും ഒന്നിച്ചുതന്നെ പോഷണം വരുമെന്നും പറയുന്നു. ഈ സംഗതിയിൽ ഗ്രന്ഥത്തിലെ താൽപര്യത്തെ വിവരിക്കുന്നു:—

സ ഖലു വിധിവദഭ്യവഹൃതോന്നസംഘാതഃ പ്രാണേന വായുനാ കോഷ്ഠമാകൃഷ്ടോ ദ്രവൈർവ്വിച്ഛിന്നസംഘാതഃ സ്നേഹേന മൃദൂകൃതമഗ്നി സന്ധുക്ഷിതസ്സമാനേനോദരാമാശയസ്ഥം സ്ഥാലീസ്ഥമിവാംബുതണ്ഡുലമഗ്നിരന്തരാഗ്നിഃ പചതി ॥

സാ—ഇവിടെ ക്രമവാദികൾ പറയുന്നു:—പുരുഷനാൽ വിധിപ്രകാരം ഭക്ഷിക്കപ്പെട്ടതായ അന്നസമൂഹം പ്രയത്നോദീരിതനായ പ്രാണവായുവിനാൽ കോഷ്ഠത്തിലേക്ക് ആകർഷിക്കപ്പെട്ട്, ഉദകാദികളായ ദ്രവപദാർത്ഥങ്ങളാൽ വിച്ഛിന്നസംഘാതം (കട്ടയുടച്ചു ചേർക്കപ്പെട്ടത്) ആയി

ത്തു, ഭക്ഷ്യം മുതലായവ കൊണ്ടു മാർദ്ദവമുള്ളതായിത്തീൎന്നിട്ടു്, നാഭിക്കു മീതെയുള്ള അന്നാശയത്തിൽ പിടിച്ചു നിൎത്തപ്പെട്ടിട്ടു്, സമാനവായുവിനാൽ പ്രദീപ്തമായ ജാഠരാഗ്നിയാൽ, അടുപ്പത്തു പാത്രത്തിൽ വെച്ചിരിക്കുന്ന അരിയും വെള്ളവും അഗ്നിയാലെന്നപോലെ, പചിക്കപ്പെടുന്നു.

തത്ര സൎവ്വസ്യാപി പച്യമാനസ്യാദൌ മധുരീഭൂതസ്യ കഫോ ഫേനീഭൂതമുദീരയതി । തതോ വിദഗ്ദ്ധസ്യാമ്ലീഭൂതസ്യാശയാൽ ച്യവമാനസ്യാച്ഛം പിത്തം । പ്രാപ്യ ച പക്വാശയം കടുകീഭൂതസ്യാനിലം ॥

സാ—ഭക്ഷിക്കപ്പെട്ട ആഹാരം ഏതു രസങ്ങളോടു കൂടിയതായിരുന്നാലും അതു ആമാശയത്തിൽ പചിക്കപ്പെടുമ്പോൾ ആദ്യം മധുരമായിട്ടുള്ളതു് ഫേന (നുര) കലൎന്ന കഫത്തെ പ്രവൎത്തിപ്പിക്കുന്നു. പിന്നെ ആ അന്നം വിദഗ്ദ്ധമായി അമ്ലരസമായി ഭവിച്ചു് ആമാശയത്തിങ്കൽനിന്നു പോകുമ്പോൾ അതു സ്വച്ഛമായ പിത്തത്തെ പ്രവൎത്തിപ്പിക്കും. അനന്തരം പക്വാശയത്തെ പ്രാപിച്ചാൽ അതു കടുരസമായിട്ടുള്ളതു് വായുവിനേയും പ്രവൎത്തിപ്പിക്കുന്നു.

തതശ്ച വിട്ടിന്ന ആഹാരേ പഞ്ചഭൌതികാ മഹാഭൂതാഗ്നയോ വായുനാ വ്യസ്താൻ പാൎത്ഥിവാദിഭൂതഗുണാനാഹാരസ്ഥാൻ സ്വാൻ പചന്തി । തേ പക്വാഃ പുനസ്തുല്യാനേവ ദേഹാശ്രിതാംശ്ച സ്വാഭിജാതാൻ ഭൂതഗുണാനാപ്യായയന്തി ॥

സാ—ഇങ്ങിനെ ജാഠരാഗ്നിയുടെ പാകം കഴിഞ്ഞ ആഹാരത്തിലെ പാൎത്ഥിവാദികളായ അഞ്ചു മഹാഭൂതാഗ്നികൾ വായുവിനാൽ വേൎതിരിക്കപ്പെട്ടവയും ആഹാരത്തിൽ ഇരിക്കുന്നവയുമായ അഞ്ചു ഭൂതഗുണങ്ങളെ യഥാക്രമം പചിപ്പിക്കുന്നു. പാൎത്ഥിവാഗ്നി ആഹാരത്തിലെ പാൎത്ഥിവാംശത്തെയും, ആപ്യാഗ്നി ആപ്യാംശത്തെയും, ഇതുപോലെ ഇതരാഗ്നികൾ തത്തൽഗുണാംശങ്ങളേയും വീണ്ടും പചിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു. അപ്രകാരം പാകപ്പെട്ട ആഹാരഗുണങ്ങൾ, ദേഹത്തിലുള്ളവയും തന്റെ (അന്നത്തിന്റെ) വികാരങ്ങളുമായ അഞ്ചു മഹാഭൂതഗുണങ്ങളെ വൎദ്ധിപ്പിക്കുകയും ചെയ്യുന്നു.

ഏവം പക്വാദാഹാരാദ്വിവിധൌഷധശക്തിവ ദ്രവ്യാഹാരേഷു സാരഭൂതോ രസഃ കിട്ടാഖ്യശ്ച മലോഭിനിവൎത്തതേ । താഭ്യാം സാരമലാഭ്യാം തദാത്മകാനാമേവ ശരീരഗുണാനാം ധാ

തഥാപ്രാപ്താനാം യഥാസ്വം സ്രോതാംസി പാരംപര്യേണാവിച്ഛിന്ന സന്താനാമാപൂരയന്തി। സ്രോതോഭ്യശ്ച യഥാവിഭാഗം യഥാസ്വമേവ ധാതവഃ പുഷ്യന്തി। ഉത്തരോത്തരാനപ്രവേശേപി ച പൂർവ്വേഷാം സ്രോതസാം യഥാകാലം സമ്യഗാഹാരോപയോഗേന പരിപൂർണ്ണത്വാദപ്യായ്യമാനാനാം നാപചയോ ഭവതി। തതശ്ച യഥാപ്രാപ്തഃ പ്രസാദമലൗ സ്വം സ്വമേവ മാനമനുവർത്തേതേ യഥാവയസ്ത്വം ॥

ശ്രാ—മേൽപ്രകാരം പചിക്കപ്പെട്ടതായ അന്നാദികളിൽനിന്ന സാരമെന്നും കിട്ടമെന്നും രണ്ടംശങ്ങൾ ഉണ്ടായിച്ചമയുന്നു. പാലു കടയുന്നതുകൊണ്ടു കാച്ചിയതായ നെയ്യിൽനിന്ന തെളിഞ്ഞ ദ്രവ്യവും 'കക്കം' ഉണ്ടാകുന്നതുപോലെയാണിവ ഉണ്ടാകുന്നതു്. ഇവ രസം, മലം എന്നിവ രണ്ടിനെയും സാരങ്ങളായും മലങ്ങളായും ഉള്ള ധാതുക്കൾ എന്ന ശരീരാംശങ്ങളുടെ (രസാദികളുടെയും കിട്ടാദികളുടെയും) സ്രോതസ്സുകളെ ക്രമത്താലെ അവിച്ഛിന്നധാരയാകുംവണ്ണം പൂരിപ്പിക്കുന്നു. ആ സ്രോതസ്സുകളിൽനിന്ന യഥാസ്വം ധാതുക്കൾ പുഷ്ടിയെ പ്രാപിക്കുന്നു. ഇവ ധാതുപോഷണപരിപാടിയിൽ രസാദികളായി മുമ്പു മുമ്പുള്ള ധാതുക്കൾ മാംസാദികളായി പിമ്പു പിമ്പുള്ളവയിൽ പ്രാപിക്കുമെങ്കിലും, മുമ്പു മുമ്പുള്ള രസാദിസ്രോതസ്സുകൾക്ക അപചയം (ക്ഷയം) വരുന്നില്ല. കാരണം ഇടവിടാതെ ചെയ്യപ്പെടുന്നതും പരിപൂർണ്ണമായ [illegible] ആഹാരോപയോഗംകൊണ്ടു് അവയെല്ലാം [illegible] കൊണ്ടുതന്നെ ഇരിക്കുന്നു. രസാദിധാതുപാതങ്ങൾ [illegible] എല്ലാ സ്രോതസ്സുകളിലും ഇടവിടാതെ ചെന്നുകൊണ്ടേ ഇരിക്കയാൽ സ്രോതഃക്ഷയം വരികയില്ലെന്നതാണു്. ഇങ്ങനെ സംഗതികൾ [illegible] തെളിവായ ധാതുക്കൾ എന്ന പറയപ്പെടുന്ന രസമാംസാദികളായ സാര (പ്രസാദങ്ങൾ) ങ്ങളും കഫാദികളായ മലങ്ങളും, അതാതുകളുടെ പ്രാമാണത്തിനു ശരീരത്തിന്നനുസരിച്ചു്, പറയപ്പെട്ടതായ പരിമാണത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. 'ശരീരത്തിന്നനുസരിച്ചു്' എന്നതുകൊണ്ടു മഹാശരീരങ്ങളിൽ പ്രസാദമലങ്ങൾ അധികമായും ക്ഷുദ്രശരീരങ്ങളിൽ കുറവായും ഇരിക്കുമെന്ന കാണിച്ചിരിക്കുന്നു.

തത്രാഹാരരസോ വ്യാനവിക്ഷിപ്തോ യഥാസ്വം സപ്തസു ധാതുഷ്വഗ്നിഷു ക്രമാൽ പച്യമാനഃ സ്വാന്തരാവപ്രവൃത്തിസമനന്തരം

വ പ്രാപ്തരക്താദിധാതുസംജ്ഞകാഃ കാലവശാത് പചിതബലപ്രകാശനോ ദേഹമൂർജ്ജയിതാം ധാതൂൻ ധാതുമലാംശ്ച പുഷ്യതി ॥

സാ—ക്രമത്തിലുള്ള ക്രമത്തെ പറയുന്നു. അതെങ്ങിനെ:—പ്രധാനാഗ്നിയാൽ പചിക്കപ്പെട്ട ആഹാരത്തിന്റെ രസം ഏതുകൂലത്തിലുള്ള വ്യാനവായുവിനാൽ പ്രേരിപ്പിക്കപ്പെട്ടതായിട്ട് ക്രമത്താലെ ഏഴ് ധാത്വഗ്നികളിലുംവെച്ച് പചിക്കപ്പെടുമ്പോൾ സ്വപക്വമുള്ള ഓരോന്ന് പ്രസാദനായിക്കൂടിത്തന്നെ രക്താദിധാതുക്കൾ എന്ന സംജ്ഞകളെ പ്രാപിച്ചിട്ട്, കാലംപോലെ അഭിവൃദ്ധിയായ പ്രസാദവും ശക്തിയും ഉള്ളതായിട്ട്, ദേഹത്തെ ശക്തിപ്പെടുത്തിയിട്ട് രക്താദികളായ ധാതുക്കളെയും കഫാദികളായ ധാതുമലങ്ങളെയും ക്രമത്തിൽ പോഷിപ്പിക്കുന്നു.

തത്രാന്നകിട്ടമച്ഛം മൂത്രം ഘനം ശകൃത് । രസസ്യ സാരോ രക്തം മലഃ കഫോ വസീകാ ച । രക്തസ്യ സാരോ മാംസം കണ്ഡരാസ്സിരാശ്ച മലഃ പിത്തം । മാംസസ്യ സാരോ മേദസ്ത്വചോ വസാ ച, കിട്ടം കർണ്ണാക്ഷിനാസികാസ്യരോമകൂപപ്രജനനമലാഃ । മേദസഃ സാരോഽസ്ഥിസ്നായുസന്ധയഃ കിട്ടം സ്വേദഃ । അസ്ഥ്നസ്സാരോ മജ്ജാ കിട്ടം കേശരോമനഖാഃ । മജ്ജ്ഞസ്സാരഃ ശുക്രം മലോഽക്ഷിവിട്ത്വചാം സ്നേഹഃ । ശുക്രസ്യ സാരമോജഃ । അത്യന്തശുദ്ധത്വാദസ്യ മലാഭാവഃ । അന്യേ പുനരത ഏവ തസ്യ നേച്ഛന്തി പാകം । അപരേ പുനഃ ശുക്രസാരം ഗർഭമേവാമനന്തി ॥

സാ—ഇനി പ്രസാദമലങ്ങളുടെ വിഭാഗത്തെ പറയുന്നു. അതെങ്ങി—അന്നത്തിന്റെ കിട്ടം (മലം) മൂത്രവും, ഘനാംശം പുരീഷവുമാകുന്നു. അന്നരസത്തിന്റെ സാരം രക്തവും, മലം കഫവസീകകളുമാകുന്നു. രക്തത്തിന്റെ സാരം മാംസം, കണ്ഡരകൾ, സിരകൾ എന്നിവയും, മലം പിത്തവുമാകുന്നു. മാംസസാരം മേദസ്സ്, ത്വക്ക്, വസ എന്നിവയും, മലം കർണ്ണാക്ഷിനാസികാസ്യരോമകൂപപ്രജനന (ലിംഗ) മലങ്ങളും ആകുന്നു. മേദസ്സിന്റെ സാരം അസ്ഥിസ്നായുസന്ധികളും, മലം സ്വേദവുമത്രെ. അസ്ഥിസാരം മജ്ജയും, മലം കേശരോമനഖങ്ങളുമാണ്. മജ്ജയുടെ സാരം ശുക്ലവും, മലമാകട്ടെ നേത്രം മലം ത്വക്ക് എന്നിവയിലെ സ്നേഹവുമാകുന്നു. ശുക്ലത്തിന്റെ സാരം ഓജസ്സാകുന്നു. ശുക്ലം അത്യന്തശുദ്ധമായതുകൊണ്ട് അതിന്റെ പാകത്തിങ്കൽ മലം ഉണ്ടാകുന്നില്ല. ഇക്കാരണത്താൽ ശുക്ലത്തിനു പാകംതന്നെയില്ലെന്നു ചിലർ പ

റയുന്നു. വേറെ ചിലർ ശുക്ലത്തിന്റെ സാരം (രാജസ്സിനു പകരം) ഗർഭത്തിന്നു കാരണമെന്നും പറയുന്നു.

അനന്തരം വായുവിന്റെ ഉൽപത്തിയെ രണ്ടുപ്രകാരത്തിൽ പറയുന്നു:—

വായുഃ പുനരന്നസ്യാസാരസ്യ ച ബാഹുല്യതയാ തസ്യാഗ്നേ സ്സമ്മൂർച്ഛനാവിശേഷാദ്ഭൂതഃ ശബ്ദായമാനീഭൂതഃ ഉച്ചൈർവ്വാ പരതോ വാ കോഷ്ഠേ ഗ്രഥ്നാതി । ഏവഞ്ച കൃത്വാന്നമയാ പ്ര... ഹ സമർ പ്രാപ്തഃ । തതഃ ശനൈഃ ശോഷമേവം ചിരേണ വ്യാപ്തമന്ദബുദ്ധിസ്ഥിരസ്രോതസാമ്പ്രവാഹേണ സംസ്ഥാപ്യ ശോഷപാഷാണക യാവൽ കർമ്മ പാദേനാ യാപ്യതേ । അന്യഥാ തു നാഭോത്ക്ഷേപണാദിനാഡീബന്ധസ്രോതസാ വാ ഗർഭവൃതി സന്ധീരാനാധാതുപ്രവാഹാണാം വ്യവച്ഛിത്ത്യാ വ്യാധിരോഗം വാ ഭവതി ॥

സം:—വായുവാകട്ടെ, അഗ്നി അധികമായും ആഹാരം അല്പമായും ഇരിക്കയാലോ അഗ്നി അല്പമായും ആഹാരം അധികമായും ഇരിക്കയാലോ ഉണ്ടാകുന്ന പലതരം മൂർച്ഛനകൾ ഹേതുവായിട്ട്, അതുതന്നെ ഒന്നിലും ശബ്ദമായും അല്പശബ്ദമായും ഉച്ചത്തിൽ പ്രവൃത്തമായോ അല്പമായോ ഇരിക്കും അതു ആമാശയത്തിലൂടെ കോഷ്ഠത്തിൽ ആവിർഭവിക്കുന്നു. ആകയാൽ അഗ്നിയുടെ ദീപികരണത്തിന്നും ആഹാരമാണ് കാരണം. പുറത്തുള്ളതുകൊണ്ട് ശരീരത്തിനുള്ള കൃത്യങ്ങൾ എല്ലാം അന്നമയങ്ങളാകുന്നു സിദ്ധിച്ചു. അനന്തരമന്നമാണ് ഇതു ശരീരയന്ത്രം ചിരകാലംകൊണ്ട് വ്യാപിച്ച് ബാഹ്യാന്തരംഗങ്ങളിൽ അനവരതം പ്രവഹിച്ചു സ്വാസ്ഥ്യം, ബലം, ഉപചയം എന്നിവയുണ്ടാക്കി, ശരീരത്തെ ചിരം നിലനിർത്തുന്നു. ഭോളം കാലം നിലനിൽക്കുന്നത്. അന്യപ്രകാരത്തിലായാലാകട്ടെ, ഒന്നുകിൽ അന്നരസം ഉൽക്ഷിപ്തമായി സ്രോതസ്സുകളെ ബന്ധിക്കയോ അല്ലെങ്കിൽ അന്നരസം ഇല്ലായ്മയാൽ വേണ്ടതുപോലെ ധാതുപ്രവാഹം നടക്കാതിരിക്കയോ ചെയ്തു് ശരീരത്തിന്ന് കേടുവരികയും ശരീരം വ്യാധികൾക്ക് പാത്രമായിത്തീരുകയും ചെയ്യുന്നു. ഇപ്രകാരമാണ് ക്രമോദ്ഭവം.

അന്യേ തു വർണ്ണയന്തി । അഭ്യവഹൃതമാത്രസ്യാഹാരസ്യ കണ്ഠനാളീപ്രണാളികാസ്യ മഹാസിരാമവതീർണ്ണസ്യ മോദയ ഏവാംശഃ

കായാഗ്നിനാവലീഢഃ പാകരൂപമിഗതേ തസ്യ തദൈവ പ്രസാദാംശസ്യ രസാദിനിവൃത്തിസമനന്തരം സൎവ്വം സമസ്തധാതുഷു സംവൃതാസംവൃതൈഃ പ്രവിസൃതോ വിവൃതമുഖേഷു ധാതുസ്രോതസ്സു ഭൂയാൻ പ്രഥമതരം ചാഗച്ഛതി പശ്ചാദല്പതരശ്ചാപി । ഏവമന്നരസ ഏവ സാക്ഷാത്സൎവ്വധാതൂൻ കേനചിദേവ കാലഭേദേന പുഷ്ണാതി । ന പുനൎദ്ധാതവോ ധാത്വന്തരതാം സ്വസ്രോതഃപാകമഗ്നേന പ്രതിപദ്യന്ത ഇതി ॥

സാ—മറ്റുചില ആചാൎയ്യന്മാർ പറയുന്നത് ഇങ്ങിനെയാണ്:—അന്നരസത്തിങ്കൽനിന്നുതന്നെയാണ് എല്ലാ ധാതുക്കളും ഉണ്ടാകുന്നതു; അല്ലാതെ ഒരു ധാതുവിൽനിന്നല്ല മറ്റൊരു ധാതുവുണ്ടാകുന്നത്. എങ്ങിനെയെന്നാൽ—അന്നം ഭക്ഷിക്കപ്പെട്ട ഉടനെ അതു കണ്ഠനാളത്തിൽക്കൂടെ ഉണ്ട് മഹാനിമ്നമായ സ്ഥാനത്തേക്കിറങ്ങിയാൽ അതിന്റെ യാതൊരംശമാണോ കായാഗ്നിയാൽ പചിപ്പിക്കപ്പെടുന്നത് അതിന്റെ അതിസൂക്ഷ്മമായ പ്രസാദം എന്ന രസം രസാത്മനാ പരിണമിച്ച ഉടൻതന്നെ ഒരുമിച്ചു സൎവ്വ ധാതുക്കളിലും വ്യാപിക്കുന്നു. ആ രസം ആദ്യമായും അധികമായിട്ടും പ്രാപിക്കുന്നതു വിവൃതമുഖങ്ങളും അടുത്തുള്ളവയുമായ ധാതുസ്രോതസ്സുകളിലാണ്. സംവൃതമുഖങ്ങളും ദൂരവൎത്തികളുമായവയിൽ ചെല്ലുന്നതു ക്രമത്തിലും അല്പമായിട്ടു മാത്രവുമാകുന്നു. ഇപ്രകാരം, അന്നരസംതന്നെ സാക്ഷാത്തായിട്ട് (പരമ്പരയാ അല്ല) എല്ലാ ധാതുക്കളെയും അല്പം കാലഭേദത്തോടുകൂടി പോഷിപ്പിക്കുന്നു. അല്ലാതെ ധാതുക്കൾ സ്വസ്രോതഃപാകത്താൽ ധാത്വന്തരങ്ങളായിത്തീരുകയല്ല ചെയ്യുന്നതു—എന്നാണിവരുടെ മതം.

അഗ്നിസ്തു ബലഭേദേന ചതുൎവ്വിധോ ഭവതി । സമോ വിഷമസ്തീക്ഷ്ണോ മന്ദശ്ച । തത്ര സമോ യഃ സമ്യഗുപയുക്തമന്നം സമ്യക്പചതി । വിഷമോ സമ്യഗപ്യുപയുക്തം പചതി സമ്യഗപി ന പചതി । തീക്ഷ്ണോ സമ്യഗപ്യുപയുക്തമാശു പചതി । സ ഏവ വൎദ്ധമാനോത്യഗ്നിർഭവതി । മന്ദസ്തു സമ്യഗപ്യുപയുക്തമുദരഗൌരവാധ്മാനവിബന്ധാടോപാന്ത്രകൂജനമുഖശോഷവമഥുസ്തംഭാദീന്യാമലിങ്ഗാനി ദർശയിത്വാ ചിരാൽ പചതി । ബാഹ്യേനാപി ച ജ്വാലാംഗാരാത്മകേനാഗ്നിനാ നൈകാകാരസ്സൎവ്വദാ പാകോ ഭവതി । കിന്ത്വന്തരാശ്രയഭേദേനോഷ്മാത്മനാ സമേനാപി । തസ്മാത്തം

പ്രയതേതാ രക്ഷണേ । തത്ര പ്രവരേണ സാത്മ്യേന സമം യഥാ സ്വമപരാണേതരാൻ ക്രമശഃ സാത്മ്യമാപാദ്യ പ്രവരേണ പരിപാലയേദ്ദോഷോപക്രമണീയോക്തേന ച വാതാദിസാധനേന ഗ്രഹണീരോഗചികിത്സിതൈരൌഷധവ്യായാമയോഗൈരിതി ॥

സാ — അഗ്നിയാകട്ടേ അതിന്റെ ബലത്തിനുള്ള ഭേദംനിമിത്തം നാലുവിധത്തിൽ ഭവിക്കുന്നു. ഒന്ന് സമാഗ്നി, രണ്ട് വിഷമാഗ്നി, മൂന്ന് തീക്ഷ്ണാഗ്നി, നാലു മന്ദാഗ്നി. അവയിൽ സമാഗ്നി അന്നത്തെ, മാത്രാശിതീയം മുതലായവയിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം വഴിപോലെ ഭക്ഷിക്കപ്പെട്ടതായ അന്നത്തെ വഴിപോലെ പചിക്കും. വിഷമാഗ്നി അങ്ങിനെയല്ലാത്ത അന്നത്തെയും പചിച്ചുവെന്നും, ചിലപ്പോൾ വഴിപോലെ ഉപയുക്തമായ അന്നത്തെക്കൂടി പചിച്ചില്ലെന്നും വരും. തീക്ഷ്ണാഗ്നി അസമ്യക്പ്രയുക്തമായ അന്നത്തെയും വേഗത്തിൽ പചിക്കും; അതുതന്നെ വർദ്ധിച്ചാൽ അത്യഗ്നിയായി ഭവിക്കുന്നു. മന്ദാഗ്നിയാകട്ടേ സമ്യക്പ്രയുക്തമായ അന്നത്തെക്കൂടി ചിരകാലംകൊണ്ടേ പചിക്കയുള്ളൂ. അതുതന്നെ ആധ്മാനം, മലബന്ധം, ഗുരുത്വം, ആന്ത്രകൂജനം, മുഖശോഷം, വയറ്റുവേദന മുതലായ ആമലക്ഷണങ്ങളെ കാണിച്ചേ പചിക്കയുള്ളൂ. വൈഷമ്യമായിട്ടുള്ള ബലത്തോടും കൂടെയുള്ള അഗ്നിയെക്കൊണ്ടുള്ള പാകം തന്നെ എല്ലായ്പ്പോഴും ഒരേവിധത്തിലാകയില്ല. പിന്നെ ഉള്ളിൽ കേവലം ചൂടായിട്ടുള്ള അഗ്നി സമനായിരുന്നാലും അതുകൊണ്ടുള്ള പാകം സമമായിരിക്കുമോ? അതുകൊണ്ട് അഗ്നിയെ പ്രയത്നപ്പെട്ടു രക്ഷിക്കണം. മേൽപ്പറഞ്ഞ നാലുതരം അഗ്നികളിൽ സമാഗ്നിയെ പ്രവരം(ഉൽകൃഷ്ടം, സർവ്വരസാഭ്യാസം) ആയ സാത്മ്യത്തെ ശീലിച്ചും, മറ്റുള്ള അഗ്നികളെ മറ്റുള്ള സാത്മ്യത്തെ ശീലിച്ചു സമാവസ്ഥയിലേക്കു കൊണ്ടുവന്നു പിന്നെ പ്രവരമായ സാത്മ്യത്തെ ശീലിച്ചും രക്ഷിക്കണം. ദോഷോപക്രമണീയത്തിൽ പറയപ്പെട്ട വാതാദിസാധനമായ ചികിത്സയും, ഗ്രഹണിയിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ള ഔഷധവ്യായാമാദികളും ചെയ്യേണ്ടതാം.

ഭവന്തി ചാത്ര —

സധാതുസമവർണ്ണാനി വൃത്തസ്ഥൂലാന്യണൂനി ച
സ്രോതാംസി ദീർഘാണ്യാകൃത്യാ പ്രതാനസദൃശാനി ച
ആഹാരശ്ച വിഹാരശ്ച യഃ സ്യാദ്ദോഷഗുണൈസ്സമഃ
ധാതുഭിർവ്വിഗുണോ യശ്ച സ്രോതസാം സ പ്രദൂഷകഃ.
അതിപ്രവൃത്തിസ്സംഗോ വാ സിരാണാം ഗ്രന്ഥയോപി വാ

വിമാൎഗ്ഗതോ വാ ഗമനം സ്രോതസാം ദുഷ്ടിലക്ഷണം
വിസാനാമിവ സൂക്ഷ്മാണി ദൂരം പ്രവിസൃതാനി ച
ദ്വാരാണി സ്രോതസാം ദേഹേ രസോ യൈരുപചീയതേ.

സാ—സ്രോതസ്സുകൾ ഏതു ധാതുവിന്റെ സ്രോതസ്സുകളാണോ ആ ധാതുവിന്റെ നിറത്തോടുകൂടിയവയായിരിക്കും. രക്തസ്രോതസ്സുകൾ രക്തവൎണ്ണമായും മാംസസ്രോതസ്സുകൾ മാംസനിറമായും മറ്റും അറിയേണ്ടതാണ്. ആകൃതിയിൽ ചിലതു സ്ഥൂലങ്ങളും ചിലതു വൃത്തങ്ങളും ചിലതു അണുക്കളും ചിലതു ദീൎഘങ്ങളും ആയിരിക്കും. വള്ളികളോടു തുല്യവുമായിരിക്കും. യാതൊരു ആഹാരവും വിഹാരവും വാതാദിദോഷങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങളോടു സമവും ധാതുക്കളുടെ ഗുണങ്ങൾക്കു വിപരീതമായ ഗുണത്തോടുകൂടിയതുമാണോ ആ ആഹാരവും വിഹാരവും സ്രോതസ്സുകളെ ദുഷിപ്പിക്കും. സ്രോതസ്സുകൾ ദുഷിച്ചാലത്തെ ലക്ഷണം സിരകളുടെ അതിപ്രവൃത്ത്യാദികളാകുന്നു. അതിവൃദ്ധി—സിരകൾ അധികമായി തോന്നുക. സംഗം—തടവ്. ഗ്രന്ഥികൾ—മുഴകൾ. വിമാൎഗ്ഗഗമനം—വഴിതെറ്റി ഗമിക്കൽ. ദേഹത്തിലുള്ള സ്രോതസ്സുകളുടെ ദ്വാരങ്ങൾ താമരവളയത്തിലെ ദ്വാരംപോലെ സൂക്ഷ്മങ്ങളും ദൂരം വ്യാപ്തങ്ങളും ആയിരിക്കും. അവയിൽക്കൂടെയാണ് ആഹാരരസം ഉപചയിക്കുക.

അനന്തരം അന്നരസം സപ്തധാതുക്കളിൽ വ്യാപിക്കുവാൻ എത്ര സമയം വേണമെന്നു പറയുന്നു:—

കേചിദാഹുരഹോരാത്രാൽ ഷഡഹാദപരേ പരേ
മാസാൽ പ്രയാതി ശുക്ലത്വമന്നം പാകക്രമാദിഭിഃ.
വൃഷ്യാദീനി പ്രഭാവേണ സദ്യഃ ശുക്ലാദി കുൎവ്വതേ
പ്രായഃ കരോത്യഹോരാത്രാൽ കൎമ്മാന്യദപി ഭേഷജം.

സാ—അന്നത്തിന്റെ രസം ക്രമേണ ഏഴുധാതുക്കളിലും ചെന്ന് അതതുധാതുക്കളായി പരിണമിക്കുമല്ലോ. ശുക്ലമായി പരിണമിക്കുന്നതാണ് അതിന്റെ പരമകാഷ്ഠ. ഈ ശുക്ലത്വപ്രാപ്തി ഒരഹോരാത്രംകൊണ്ടു സംഭവിക്കുമെന്നു ചിലരും, ആറുദിവസംകൊണ്ടെന്നു ചിലരും പറയുന്നു. മറ്റുചിലർ അന്നം അതിന്റെ പാകക്രമാദിപരിപാടിപ്രകാരം ശുക്ലമായിത്തീരുവാൻ ഒരുമാസം വേണമെന്നു പറയുന്നു. ഇങ്ങിനെ മൂന്നു മതമുണ്ട്. ഈ മൂന്നു മതത്തിലും ശുക്ലത്വപ്രാപ്തി അതു കെട്ടുന്ന വഴികയില്ലെന്നു വരുന്നതല്ലോ. എന്നാൽ വൃഷ്യങ്ങൾ (ശുക്ലവൎദ്ധനങ്ങൾ) ആയും മറ്റുമുള്ള ചിലവ വേഗത്തിൽതന്നെ ശുക്ലാദികളെ ഉണ്ടാക്കുന്ന

ണ്ടല്ലോ, അതെങ്ങിനെ എന്നു സംശയം. അതു് അവയുടെ പ്രഭാവം കൊണ്ടാണ്. രസവീര്യവിപാകങ്ങളെക്കൊണ്ടുള്ള കാര്യകരണത്തിൽ മാത്രമേ പാകക്രമത്തിന്റെ അപേക്ഷയുള്ളൂ. പ്രഭാവം സർവ്വാതിശായിയാകയാൽ അതിന്റെ മഹിമ അചിന്ത്യമെന്നർത്ഥം. എന്നാൽ വൃഷ്യാദികളല്ലാതെകണ്ടുള്ള ഔഷധവും പ്രായേണ ഒരഹോരാത്രംകൊണ്ട് അതിന്റെ കർമ്മത്തെ ചെയ്യുന്നു.

കഫഃ പിത്തം മലാഃ ഖേഷു പ്രസ്വേദോ നഖരോമ ച
സ്നേഹോഽക്ഷിത്വഗ്വിശാമോജോ ധാതൂനാം ക്രമശോ മലാഃ
സമഃ സമാനേ സ്ഥാനസ്ഥേ വിഷമോഽഗ്നിർവ്വിമാർഗ്ഗഗേ
പിത്താഭിമൂർച്ഛിതേ തീക്ഷ്ണോ മന്ദോഽസ്മിൻ കഫപീഡിതേ.
ശാന്തേഽഗ്നൌ മ്രിയതേ യുക്തേ ചിരം ജീവത്യനാമയഃ
രോഗീ സ്യാദ്വികൃതേ തസ്മാത്തം പ്രയത്നേന പാലയേൽ.

സാ—രസാദിധാതുക്കളുടെ മലങ്ങൾ ക്രമേണ കഫാദികളാകുന്നു. കഫം രസത്തിന്റേയും, പിത്തം രക്തത്തിന്റേയും, കർണ്ണനാസാദിസ്രോതസ്സിലുള്ള മലം മാംസത്തിന്റേയും, സ്വേദം മേദസ്സിന്റേയും, നഖവും രോമവും അസ്ഥിയുടെയും, കണ്ണ് ത്വക്ക് മലം ഇവയിലെ സ്നേഹം മജ്ജയുടെയും, ഓജസ്സ് ശുക്ലത്തിന്റേയും മലമാകുന്നു. [ഇത സംഗതി മുമ്പ് പറഞ്ഞതാകയാൽ ഇവിടെ പറഞ്ഞതു് സംഗ്രഹശ്ലോകമായി പറഞ്ഞാൽ ശിഷ്യോപസ്ഥിതിക്കധികം ഗുണമെന്നുവെച്ചാണ്] സമാനവായു സ്വസ്ഥാനത്തു നിന്നാൽ അഗ്നി സമനായും, മാർഗ്ഗവൈലക്ഷണ്യത്തെ പ്രാപിച്ചാൽ അഗ്നി വിഷമനായും, പിത്താഭിമൂർച്ഛിതമായാൽ തീക്ഷ്ണനായും, കഫപീഡിതമായാൽ മന്ദനായും ഭവിക്കും. സമാനവായുവാണ് അഗ്നിഗുണങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നതെന്നു സാരം. അഗ്നി കെട്ടുപോയാൽ ആൾ മരിക്കും. അഗ്നി യുക്തമായിരുന്നാൽ ആരോഗ്യത്തോടുകൂടി വളരെക്കാലം ജീവിക്കും. അഗ്നി വികൃതമായാൽ രോഗിയായും ഭവിക്കും. ആകയാൽ അഗ്നിയെ പരിപാലിച്ചു രക്ഷിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ

ഷഷ്ഠോഽധ്യായഃ

സമാപ്തഃ.

സപ്തമോദ്ധ്യായഃ.

അഥാതോ മർമ്മവിഭാഗം നാമാദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ—ഇനി മർമ്മവിഭാഗമെന്നു പേരായ അദ്ധ്യായത്തെ പറവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷികൾ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. സൂത്രം.

സപ്തോത്തരം മർമ്മശതം । തത്ര ചതുശ്ചത്വാരിംശച്ഛാഖാസു । ഷഡ്വിംശതിരന്തരാധൌ । സപ്തത്രിംശദൂർദ്ധ്വജത്രു ॥

സാ—ഒരാളുടെ ദേഹത്തിൽ ആകെ നൂറ്റേഴ മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ നാല്പത്തിനാലു മർമ്മങ്ങളും നാലു ശാഖകളിൽ (ഓരോന്നിൽ പതിനൊന്നുവീതം) ആകുന്നു. അന്തരാധിയിൽ ഇരുപത്താറു മർമ്മങ്ങളും. ഊർദ്ധ്വഭാഗത്തിൽ മുപ്പത്തേഴ മർമ്മങ്ങളും ഉണ്ട്. ഈ മർമ്മങ്ങളെ ഇനി സവിസ്താരം പറയുന്നു.

അത്രൈകസ്മിൻ സക്ഥ്നി മദ്ധ്യമാംഗുലിമഭിതോ മദ്ധ്യേ പാദതലസ്യ തലഹൃദയം നാമ മർമ്മ, തത്ര വിദ്ധസ്യ രുജയാ മരണം । അംഗുഷ്ഠാംഗുല്യോർമ്മദ്ധ്യേ ക്ഷിപ്രം, തത്രാക്ഷേപകേന മരണം । ക്ഷിപ്രസ്യോപരി ദ്വ്യംഗുലേ ഉഭയതഃ കൂർച്ചഃ, തത്ര പാദസ്യ ഭ്രമണവേപനേ ഭവതഃ । ഗുൽഫസന്ധേരധഃ കൂർച്ചശിരഃ, തത്ര രുജാശോഫൌ । പാദജംഘയോസ്സന്ധാനേ ഗുൽഫഃ, തത്ര രുക് സ്തബ്ധസക്ഥിതാ ഖഞ്ജതാ വാ । പാർഷ്ണിം പ്രതി ദശഭിരംഗുലൈർജ്ജംഘാമദ്ധ്യേ ഇന്ദ്രവസ്തിഃ, തത്ര ശോണിതക്ഷയാന്മരണം । ജംഘോർവ്വോസ്സന്ധാനേ ജാനു, തത്ര ഖഞ്ജതാ ॥

സാ—ഒരു കാലിന്മേൽ ഉള്ള മർമ്മങ്ങളെ വിഭാഗിക്കുന്നു. അതിൽ—കാലിന്റെ അടിയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ നടുവിരലിന്നു നേരെയായി തലഹൃദയം എന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. ആ മർമ്മത്തിൽ മുറിഞ്ഞാൽ വേദന സഹിക്കാൻപാടില്ലാതെ മരണം വരും. പെരുവിരലിന്റേയും ചൂണ്ടാണിവിരലിന്റേയും മദ്ധ്യത്തിൽ ക്ഷിപ്രമെന്ന മർമ്മം. അതിൽ മുറിഞ്ഞാൽ ആക്ഷേപകമെന്ന വാതരോഗം പിടിപെട്ടു മരിക്കും. ക്ഷിപ്രമർമ്മത്തിന്റെ രണ്ടംഗുലം മുകളിൽ രണ്ടുഭാഗത്തുമായിട്ട് (അതായതു കാലിന്റെ പുറംമുതൽ അകംവരെ) കൂർച്ചമെന്ന മർമ്മം. അതിൽ മുറിഞ്ഞാൽ കാലിന്നു ഭ്രമണവും വിറയലും ഉണ്ടാകും. ഗുൽഫസന്ധി (ഞെരിയാണിക്കുടെ കെണിപ്പ്)യുടെ അടിയിൽ കൂർച്ചശിരസ്സ് എന്ന മർമ്മം. അതിൽ മുറിഞ്ഞാൽ

വേദനയും നീരുമുണ്ടാകും. കാലടിയുടെയും കണങ്കാലിന്റേയും സന്ധിയിങ്കൽ ഗുല്ഫം എന്ന മർമ്മം. അവിടെ മുറിഞ്ഞാൽ വേദനയും പാദസ്തംഭവും ഉണ്ടാകും. ഷണ്ഡത (സ്ത്രീഗമനത്തിന്നു യോഗ്യതയില്ലായ്മ) ഉണ്ടാകുന്നതുമാണ്. പാർഷ്ണിയിൽ (മടമ്പിൽ)നിന്നു തുടങ്ങി പന്ത്രണ്ടംഗുലം മേലോട്ടുള്ള സ്ഥലത്ത് ഇന്ദ്രവസ്തി എന്ന മർമ്മം. അവിടെ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം വാർന്നു ഉള്ളുണങ്ങിയായി മരിക്കും. കണങ്കാലിന്റേയും തുടയുടെയും സന്ധിയിൽ ജാനു എന്ന മർമ്മം. അവിടെ മുറിഞ്ഞാൽ കാൽ മുടന്തനായി ഭവിക്കും.

ജാനുനസ്ത്ര്യംഗുലാദൂർദ്ധ്വമുഭയത ആണിഃ। തത്ര ശോഫാഭിവൃദ്ധിഃ സ്തബ്ധസക്ഥിതാ ച। ഊരുമദ്ധ്യേ ഉർവ്വീ। തത്ര രക്തക്ഷയാൽ സക്ഥിശോഷഃ। ഉർവ്യാസ്തൂർദ്ധ്വമധോ വംക്ഷണസന്ധേശ്ചോരുമൂലേ ലോഹിതാക്ഷം। തത്ര രക്തക്ഷയാൽ പക്ഷാഘാതഃ। വംക്ഷണവൃഷണമദ്ധ്യേ വിടപം। തത്ര ഷാണ്ഡ്യമല്പശുക്രതാ വാ। സക്ഥിവൽ ബാഹോഃ। വിശേഷതസ്തു ഗുല്ഫമണിബന്ധസ്ഥാനേ ജാനു കൂർപ്പരഃ। അധോവ്യധേ കുണിതാ। വിടപവച്ച കക്ഷാവക്ഷോമദ്ധ്യേ കക്ഷധരഃ। തത്ര കുണിതാ॥

സാമാന്യമായിൽ മുട്ടിന്റെ മൂന്നംഗുലം മുകളിൽ ആണി എന്ന മർമ്മം. ഇത് ഇരുഭാഗങ്ങളിലും (ഇരുവശത്തും) ഭവിക്കുന്നു. അതു മുറിഞ്ഞാൽ നീര് അധികമാകുകയും കാൽ സ്തംഭിക്കുകയും ചെയ്യും. തുടയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ ഉർവ്വീ എന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അതിങ്കൽ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം വാർന്നുപോയി കാലിന്നു ശോഷം (മെലിച്ചിൽ) ഭവിക്കും. ഉർവ്വീമർമ്മത്തിന്റെ മുകളിലും വംക്ഷണസന്ധി (കടിക്കൂട്ട്)യുടെ താഴെയുമായി തുടയുടെ മൂലത്തിൽ ലോഹിതാക്ഷമെന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അതിങ്കൽ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം ക്ഷയിച്ചു പക്ഷാഘാതരോഗം ഭവിക്കും. വംക്ഷണത്തിന്റെയും വൃഷണത്തിന്റെയും മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ വിടപമെന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അതിങ്കൽ മുറിഞ്ഞാൽ ഷണ്ഡതയോ ശുക്ലത്തിന്ന് അല്പതയോ ഭവിക്കും. ഇപ്രകാരം തലഹൃദയം, ക്ഷിപ്രം, കൂർച്ചം, കൂർച്ചശിരസ്സ്, ഗുല്ഫം, ഇന്ദ്രവസ്തി, ജാനു, ആണി, ഉർവ്വീ, ലോഹിതാക്ഷം, വിടപം എന്ന പതിനൊന്നു മർമ്മങ്ങൾ ഒരു കാലിങ്കൽ ഉണ്ട്. അതുപോലെ മറ്റേ കാലിലും. കാലിന്മേലെന്നപ്രകാരംതന്നെ കൈകളിലും മർമ്മങ്ങളെ കണ്ടുകൊൾക. എന്നാൽ ചില ഭേദങ്ങൾ ഉണ്ട്. കാലിന്മേലെ ഗുല്ഫം (നെരിയാണി) കയ്യിന്മേൽ മണിബന്ധവും, ജാനു (കാൽമുട്ട്) കൂർപ്പരം (കൈമു

ട്ട")വും ആകുന്നു. അവയുടെ വ്യധംകൊണ്ടു കുണിതാ (കൈകൂടായ്ക) ഭവിക്കും. വിടപത്തിന്റെ സ്ഥാനത്ത് കക്ഷത്തിൽ കക്ഷാധരം എന്ന മർമ്മമാണ്. അതു കക്ഷാവക്ഷോമദ്ധ്യത്തിലാണ്. അതു മുറിഞ്ഞാലും കുണിതാപംഗതാ. [ഇങ്ങിനെ ഒരോ ശാഖയിൽ പതിനൊന്നുവീതം നാലു ശാഖയിലുംകൂടി ആകെ മർമ്മം നാല്പത്തിനാല്.]

വാതവർച്ചോനിരസനഃ സ്ഥൂലാന്ത്രപ്രതിബദ്ധോ ഗുദഃ । തത്ര സദ്യോമരണം । അല്പമാംസശോണിതോഽഭ്യന്തരതഃ കട്യാം ധനുർവ്വക്രഃ ഫിക്കപാലാദധോമുഖോ വസ്തിഃ । തത്രാപി സദ്യോമരണമശ്മരീവ്രണാദൃതേ । തത്രാപ്യുഭയതോ വിദ്ധേ ന ജീവതി । ഏകതോഭിന്നേ മൂത്രസ്രാവീ വ്രണോ ഭവതി । സ തു യത്നേനോപക്രാന്തോ രോഹതി । പക്വാമാശയമദ്ധ്യേ നാഭിഃ തത്രാപി സദ്യോമരണം ॥

സാ—ഉദരമദ്ധ്യസ്ഥിതമായുള്ള ഇതു പന്ത്രണ്ടു മർമ്മങ്ങളെ വിഭാഗിക്കുന്നു. വാതേതി—സ്ഥൂലാന്ത്രത്തോടു ഘടിപ്പിക്കപ്പെട്ടതും വായു മലം എന്നിവയെ വിസർജ്ജിക്കുക എന്ന കർമ്മത്തോടുകൂടിയതുമായിട്ടു ഗുദമെന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അതിങ്കൽ മുറിഞ്ഞാൽ സദ്യോമരണം (ഉടനെ മരണം) ഭവിക്കും. കടിയുടെ മദ്ധ്യത്തിലായിട്ടും ഉള്ളിലേക്കു വളഞ്ഞതായിട്ടും മാംസരക്തങ്ങൾ കുറഞ്ഞതായിട്ടും വസ്തി എന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അതു മുറിഞ്ഞാലും സദ്യോമരണംതന്നെ ഭവിക്കും. എന്നാൽ അശ്മരീരോഗത്തിങ്കലുള്ള വ്രണമുണ്ടായാൽ മുറിച്ചാലും മരണം ഭവിക്കയില്ല. എന്നാൽ അശ്മരീവ്രണമല്ലായ്കിലും രണ്ടുഭാഗവും മുറിച്ചാൽ മരിക്കുകതന്നെ ചെയ്യും. ഒരു ഭാഗത്തുമാത്രമേ മുറിഞ്ഞുള്ളൂ എങ്കിലും സദാ മൂത്രമൊലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വ്രണമുണ്ടാകും. ആ വ്രണം വളരെ മനസ്സിരുത്തി ചികിത്സിച്ചാൽ ഉണങ്ങുകയും ചെയ്യും. പക്വാശയത്തിന്റെയും ആമാശയത്തിന്റെയും മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ നാഭി എന്ന മർമ്മം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. അവിടെ മുറിഞ്ഞാലും സദ്യോമരണം ഭവിക്കും.

കോഷ്ഠവക്ഷസോഃ സ്തനയോശ്ച മദ്ധ്യേ സത്വരജസ്തമോധിഷ്ഠാനമാമാശയദ്വാരം ഹൃദയം, തത്രാപി സദ്യോമരണം । സ്തനയോരധസ്താൽ ദ്വ്യംഗുലമുഭയതഃ സ്തനമൂലേ തയോഃ കഫപൂർണ്ണകോഷ്ഠസ്യ മരണം । സ്തനചൂചുകയോരൂർദ്ധ്വം ദ്വ്യംഗുലമുഭയതഃ സ്തനരോഹിതേ । തയോഃ ശോണിതപൂർണ്ണകോഷ്ഠസ്യ മരണം । ഉഭയത്രോരസോനാഡ്യൌ വാതവഹേ അപസ്തംഭൌ, തയോഃ ശോണിതപൂർണ്ണകോഷ്ഠതയാ മരണം । അംസകൂടയോരധഃ പാർശ്വോപ

ശ്വോപരിഭാഗയോരപാലാപൌ തയോഃ രുധിരേണ പൂയഭാവംഗതേന മരണമ് ॥

സാ:— തോൾ, വക്ഷസ്സ്, സ്തനങ്ങൾ എന്നിവയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ സ്തനങ്ങളുടെ രണ്ടുഭാഗത്തുമായി ആമാശയത്തിന്റെ ദ്വാരവുമായിട്ട് ഹൃദയമെന്ന മർമ്മം ഭവിക്കുന്നു. അതിന്മേലും മുറിഞ്ഞാൽ സദ്യോമരണം ഭവിക്കും. സ്തനങ്ങളുടെ ചുവടെ രണ്ടംഗുലം വിട്ട് സ്തനമൂലങ്ങൾ എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഇരിക്കുന്നു. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ കോഷ്ഠത്തിൽ കഫം നിറഞ്ഞ് മരണം ഭവിക്കും. മുലക്കണ്ണുകളുടെ ഉപരിഭാഗങ്ങളിൽ രണ്ടുവിരൽ വിട്ട് സ്തനരോഹിതങ്ങളെന്ന പേരായ രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ കോഷ്ഠത്തിൽ രക്തം നിറഞ്ഞു മരിച്ചുപോകും. മാറിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിലും വാതത്തെ വഹിക്കുന്ന ധമനികളായിട്ട് അപസ്തംഭങ്ങൾ എന്ന പേരായിട്ട് രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഉണ്ട്. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം കോഷ്ഠത്തിങ്കൽ നിറയുകയും കാസശ്വാസങ്ങളുണ്ടാകയും ചെയ്ത് മരണം ഭവിക്കും. തോൾക്കൂട്ടങ്ങളുടെ (ചുമൽക്കെട്ടുകളുടെ) അധോഭാഗങ്ങളിൽ പാർശ്വോപരിഭാഗത്തായി അപാലാപങ്ങൾ എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം ചലമായിത്തീർന്ന് വേഗത്തിൽ മരണംഭവിക്കും.

പൃഷ്ഠവംശമുഭയതഃ പ്രതിശ്രോണികർണ്ണൌ വസ്തിനീ കടീകതരുണേ । തയോഃ ശോണിതക്ഷയാൽ പാണ്ഡുർവിവർണ്ണോ ഹീനരൂപശ്ച മ്രിയതേ । പാർശ്വയോർജ്ജഘനബഹിർഭാഗേ പൃഷ്ഠവംശമുഭയതഃ കുകുന്ദരേ । തയോഃ സ്പർശാജ്ഞാനമധഃകായേ ചേഷ്ടോപഘാതശ്ച । ശ്രോണീകർണ്ണയോരുപര്യാശയച്ഛാദനൌ പാർശ്വാന്തരപ്രതിബദ്ധൌ നിതംബൌ । തയോരധഃകായശോഫോ ദൌർബ്ബല്യം മരണഞ്ച । അധഃപാർശ്വാന്തരപ്രതിബദ്ധൌ ജഘനപാർശ്വമധ്യേ തിര്യഗൂർദ്ധ്വഞ്ച പാർശ്വസന്ധീ । തയോഃ ശോണിതപൂർണ്ണകോഷ്ഠതയാ മരണമ് ॥

സാ:— പൃഷ്ഠവംശ (നട്ടെല്ല്) ത്തിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിലും അരക്കെട്ടിന്റെ കണ്ണുകളിലേക്കു ചേർന്നതായി കടീകതരുണങ്ങൾ എന്ന പേരായ രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ രക്തം വാർന്ന് വിളർത്തു നിറംകെട്ടു കണ്ടാൽ വിരൂപനായിത്തീർന്നു മരണംപ്രാപിക്കും. രണ്ടു പാർശ്വങ്ങളിലും ജഘനത്തിന്റെ പുറത്തും നട്ടെല്ലിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിലുമായിട്ട് കുകുന്ദരങ്ങൾ എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഉണ്ട്. അവയിൽ മുറി

ഞ്ഞാൽ അധശ്ശരീരത്തിൽ തൊട്ടാലറിയാതെയാകയും എഴുന്നേല്ക്കുവാൻ വല്ലാതാകയും ചെയ്യും. പാർശ്വങ്ങളിൽ ശ്രോണീകർണ്ണങ്ങളുടെ ഉപരിഭാഗത്തിൽ പക്വാശയത്തെ മറച്ചുകൊണ്ടും പാർശ്വാന്തരത്തിൽ കെട്ടപ്പെട്ടുകൊണ്ടും നിതംബങ്ങൾ എന്ന പേരായ രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു. അവ മുറിഞ്ഞാൽ അധശ്ശരീരത്തിങ്കൽ ശോഷദൌർബ്ബല്യങ്ങളും മരണവും ഭവിക്കും. പാർശ്വാന്തരങ്ങളുടെ അധോഭാഗത്തിൽ പ്രതിബദ്ധങ്ങളായിട്ട് ജഘനപാർശ്വങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിങ്കൽ (എടത്തെ പാർശ്വത്തിന്റെ അധോഭാഗത്തിലും വലത്തേതിന്റെ അധോഭാഗത്തിലും ഘടിപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ട്) വിലങ്ങത്തിലും മേൽപ്പോട്ടുമായിട്ട് പാർശ്വസന്ധികൾ എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഉണ്ട്. അവ മുറിഞ്ഞാൽ കോഷ്ഠത്തിങ്കൽ രക്തം നിറഞ്ഞു മരിച്ചുപോകും.

സ്തനമൂലാദൃജൂഭയതഃ പൃഷ്ഠവംശം ബൃഹത്യൌ ।
തത്ര ശോണിതാതിപ്രവൃത്തിനിമിത്തൈരുപദ്രവൈർമ്മരണം ।
പൃഷ്ഠവംശമുഭയതോ ബാഹുമൂലാഭിമുഖേ അംസഫലകേ । തത്ര
ബാഹുസ്വാപശോഷൌ । ബാഹുമൂർദ്ധഗ്രീവാമദ്ധ്യേ അംസപീഠ
സ്കന്ധനിബന്ധനാവംസൌ । തത്ര സ്തബ്ധബാഹുതാ ॥

സാ—സ്തനമൂലങ്ങളെന്ന മർമ്മങ്ങളുടെ നേരെ തണ്ടെല്ലിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിലും ബൃഹതികൾ എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ അതിയായ രക്തസ്രാവത്താലുണ്ടാകുന്ന ഉപദ്രവങ്ങളാൽ മരണം വരും. തണ്ടെല്ലിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിലും ബാഹുമൂലത്തോട് സംബന്ധിച്ച് അംസഫലകങ്ങൾ (കൈപ്പലകകൾ) എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവ മുറിഞ്ഞാൽ കൈകൾക്കു തരിപ്പും മെലിച്ചിലും ഭവിക്കും. ചുമല്, കൈപ്പലക ഇവയുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ അംസപീഠങ്ങളെയും സ്കന്ധങ്ങളെയും ബന്ധിക്കുന്നവയായി അംസങ്ങൾ എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവ മുറിഞ്ഞാൽ ബാഹുസ്തംഭം ഭവിക്കും. ഇങ്ങിനെ ഗുദം, വസ്തി, നാഭി, ഹൃദയം, സ്തനമൂലങ്ങൾ രണ്ട്, സ്തനരോഹിതങ്ങൾ രണ്ട്, അപസ്തംഭങ്ങൾ രണ്ട്, അപാലാപങ്ങൾ രണ്ട്, കടീകതരുണങ്ങൾ രണ്ട്, കുകുന്ദരങ്ങൾ രണ്ട്, നിതംബങ്ങൾ രണ്ട്, പാർശ്വസന്ധികൾ രണ്ട്, ബൃഹതികൾ രണ്ട്, അംസഫലകങ്ങൾ രണ്ട്, അംസങ്ങൾ രണ്ട് എന്നിപ്രകാരം ഇരുപത്താറു മർമ്മങ്ങൾ അന്തരാധിയിലുള്ളവ വിവരിക്കപ്പെട്ടു.

കണ്ഠനാഡീമുഭയതശ്ചതസ്രോ ധമന്യഃ । താസാം ദ്വേ നീലേ
ദ്വേ മന്യേ । താസു മൂകതാ സ്വരവൈകൃത്യം അരസഗ്രാഹിതാ വാ

ഭവതി । ഗ്രീവാമുഭയതഃ പൃഥക് ചതസ്രഃ സിരാ മാതൃകാസ്താസു സദ്യോമരണം । ശിരോഗ്രീവയോസ്സന്ധാനേ കൃകാടികേ, തയോശ്ചലമൂർദ്ധതാ । കർണ്ണപൃഷ്ഠതോഽധഃസംശ്രിതേ വിധുരേ, തയോർബ്ബാധിര്യം । ഘ്രാണമാർഗ്ഗമുഭയതഃ ശ്രോതോമാർഗ്ഗപ്രതിബദ്ധാവഭ്യന്തരതഃ ഫണൌ । തയോർഗ്ഗന്ധാജ്ഞാനം । ഭ്രുവോഃ പുച്ഛാന്തയോരധോഽക്ഷ്ണോർബ്ബാഹ്യതോഽപാംഗൌ തയോരാന്ധ്യം । ഭ്രുവോഃ പുച്ഛാന്തയോരുപര്യന്തഃ കർണ്ണലലാടേ ശംഖൌ । തയോസ്സദ്യോമരണം । ഭ്രുവോരുപരി നിമ്നയോരാവർത്തൌ । തയോരാന്ധ്യം ദൃഷ്ട്യുപഘാതോ വാ ॥

സാ:— ഇതഃപ്രഭാഗത്തിലുള്ള മർമ്മങ്ങളെ പറയുന്നു:— കണ്ഠനാളത്തിന്റെ ഇരുപുറങ്ങളിലുമായിട്ട് നാലു ധമനികൾ മർമ്മങ്ങളാകുന്നു. അവയിൽ ഒന്നു നീല എന്നും മറ്റൊന്നു മന്യ എന്നും പറയപ്പെടുന്നു (ഇവ രണ്ടുഭാഗങ്ങളിലുമുണ്ട്). അവയിൽ മുറിവുപറ്റിയാൽ മിണ്ടാൻ വയ്യാതായോ ഒച്ചക്കു വികാരമോ രസമറിയായ്കയോ ഭവിക്കും. ഗ്രീവ (കഴുത്ത്) യുടെ രണ്ടു പാർശ്വത്തിലും മാതൃകകൾ എന്ന പേരായി നാലു സിരകളുണ്ട്. അതിനെ ഗ്രീവയിൽ എട്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നു. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ പെട്ടന്നു മരണം ഭവിക്കും. തലയും കഴുത്തുംകൂടിച്ചേരുന്ന സന്ധിയിൽ കഴുത്തിന്റെ ഇരുഭാഗങ്ങളിലുമായി കൃകാടികകളെന്ന പേരായ രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ ശിരസ്സ് ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കും. രണ്ടു കർണ്ണങ്ങളുടെ ചുവട്ടിൽ വിധുരകൾ എന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ. അവ മുറിഞ്ഞാൽ ചെവികേൾക്കാതെകണ്ടാകും. മൂക്കിന്റെ രണ്ടു ദ്വാരങ്ങൾക്കു നേരെ ഉള്ളിൽ രണ്ടു ഭാഗങ്ങളിലും ഘടിപ്പിക്കപ്പെട്ടവയായിട്ട് ഫണങ്ങൾ എന്ന പേരായി രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവ മുറിഞ്ഞാൽ ഗന്ധം അറിയാതെകണ്ടാകും. പുരികങ്ങളുടെ പുച്ഛത്തിന്റെ ചുവട്ടിലായിട്ട് കണ്ണുകളുടെ മുകളിൽ അപാംഗങ്ങൾ എന്ന പേരായി രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ ഉണ്ടു. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ കണ്ണുകൾ കാണാതെയാകും. അതുപോലെതന്നെ പുരികങ്ങളുടെ പുച്ഛാന്തങ്ങൾക്കു മുകളിൽ നെററിമേൽ കർണ്ണങ്ങളിലേക്കിടയിലുമായിട്ട് ശംഖങ്ങൾ എന്ന പേരായി രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവ മുറിഞ്ഞാൽ സദ്യോമരണം ഭവിക്കും. പുരികങ്ങളുടെ മുകളിലുള്ള നിമ്നപ്രദേശങ്ങളിൽ ആവർത്തങ്ങളെന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. അവ മുറിഞ്ഞാൽ കണ്ണുകൾ കാണാതാകയോ കണ്ണുകൾക്കു കേടുവരികയോ ചെയ്യും.

ശംഖയോരുപരി കേശാന്ത ഉൽക്ഷേപൌ। തത്ര സശല്യഃ പാകാൽ പതിതശല്യോ വാ ജീവേദനുദ്ധൃതശല്യഃ। ഭ്രുവോർമ്മദ്ധ്യേ സ്ഥപനീ। തത്രോൽക്ഷേപവൽ। പഞ്ചസന്ധയഃ ശിരസി വിഭക്താഃ സീമന്താ നാമ। തേഷൂന്മാദഭയചിത്തനാശൈർമ്മരണം, ജിഹ്വാക്ഷിനാസാശ്രോത്രസന്തർപ്പണീനാം സിരാണാം ചതസൃണാം സന്നിപാതഃ। താസാം മുഖാനി ചത്വാരി ശൃംഗാടകസംജ്ഞാനി തേഷു സദ്യോമരണം। മസ്തകാഭ്യന്തര ഉപരിഷ്ടാത്സിരാസന്ധിസന്നിപാതോ രോമാവർത്തോഽധിപതിർന്നാമ। തത്രാപി സദ്യോമരണം ഭവതീതി ॥

സാ—ശംഖമർമ്മങ്ങളുടെ മുകളിൽ തലമുടിവന്നവസാനിക്കുന്നിടത്തിൽ ഇരുപുറങ്ങളിലുമായി ഉൽക്ഷേപങ്ങളെന്ന രണ്ടു മർമ്മങ്ങളും ഉണ്ട്. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ മുറിവാൻ കാരണമായ ശല്യം ഉള്ളിലിരിക്കുമ്പോഴും ജീവിക്കും. താനേ പഴുത്തു ശല്യം പോയാലും ജീവിക്കും. ശല്യം ഉദ്ധരിച്ചാലാകട്ടെ മരിക്കും. പുരികങ്ങളുടെ മദ്ധ്യത്തിൽ സ്ഥപനീ എന്ന മർമ്മം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. അവിടെ മുറിഞ്ഞാലും ഉൽക്ഷേപങ്ങളിലെപ്പോലെതന്നെ (സശല്യനോ പതിതശല്യനോ ആയാൽ ജീവിക്കയും ശല്യം എടുത്താൽ മരിക്കയും ചെയ്യുമെന്നർത്ഥം). ശിരസ്സിന്മേൽ തലയോട്ടുകളുടെ സന്ധികളായിട്ട് വിഭജിക്കപ്പെട്ടവയായി സീമന്തങ്ങളെന്ന പേരായി അഞ്ചു മർമ്മങ്ങളുണ്ട്. [ഇവയിൽ രണ്ടെണ്ണം ലലാടപാർശ്വങ്ങളിലും രണ്ട് എണ്ണം കൃകാടികാപാർശ്വങ്ങളിലും ഒന്ന് അവയുടെ മുകളിലുമാകുന്നു] അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ ഉന്മാദം, ഭ്രമം, ചിത്തനാശം ഇവയുണ്ടായി മരിക്കും. നാവ്, മൂക്ക്, കണ്ണ്, ചെവി ഇവയെ തർപ്പണം ചെയ്യുന്നവയായ സിരകൾ നാലു (അണ്ണാക്ക്) വിരൽ ഒന്നിച്ചു ചേരുന്നു. അവ കെട്ടിപ്പിണഞ്ഞു കിടക്കുന്നവയാണെങ്കിലും അവയ്ക്കു നാലു മുഖങ്ങളുണ്ട്. അതുകൾക്കു ശൃംഗാടകങ്ങളെന്നാണ് പേർ. അവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ സദ്യോമരണം ഭവിക്കും. തലയുടെ ഉള്ളിൽ മുകളിൽ തലയിലുള്ള സർവ്വസിരാസന്ധികളും ഒത്തുചേരുന്ന സ്ഥലത്തു രോമാവർത്തമെന്നും അധിപതിയെന്നും പേരുള്ള ഒരു മർമ്മമുണ്ട്. അവിടെ മുറിഞ്ഞാലും സദ്യോമരണം ഭവിക്കും. ഇങ്ങിനെ സിരകൾ രണ്ട്, മന്യകൾ രണ്ട്, മാതൃകകൾ എട്ട്, കൃകാടികകൾ രണ്ട്, വിധുരങ്ങൾ രണ്ട്, ഫണങ്ങൾ രണ്ട്, അപാംഗങ്ങൾ രണ്ട്, ശംഖങ്ങൾ രണ്ട്, ആവർത്തങ്ങൾ രണ്ട്, ഉൽക്ഷേപങ്ങൾ രണ്ട്, സ്ഥപനി ഒന്ന്, സീമന്തങ്ങൾ

അഞ്ച്, ശൃംഗാടകങ്ങൾ നാല്, ആവൎത്താ അഥവാ അധിപതി ഒന്ന്;—എന്നിപ്രകാരം ഉത്തമാംഗത്തിലുള്ള മുപ്പത്തേഴ് മൎമ്മങ്ങൾ വിവരിക്കപ്പെട്ടു.

ഇങ്ങിനെ മൎമ്മങ്ങളുടെ ഭേദം സ്ഥാനവും അറിഞ്ഞതിന്നുശേഷം ലക്ഷണം അറിവാനായി പറയുന്നു:—

സാമാന്യലക്ഷണം പുനൎമ്മൎമ്മണാം പീഡിതേ രുജോൽപത്തിൎവ്വിഷമഞ്ച സ്പന്ദനമ് । സാമാന്യേനൈവ ച

ദേഹപ്രസുപ്തിൎഗ്ഗുരുതാ സംമോഹശ്ശീതകാമിതാ

സ്വേദോ മൂൎച്ഛാ വമിഃ ശ്വാസോ മൎമ്മവിദ്ധസ്യ ലക്ഷണം.

അപി ച—മരണകാരിത്വാന്മൎമ്മ । തൽപുനൎമ്മാംസസിരാസ്നാവാസ്ഥിസന്ധിസന്നിപാതഃ । തേന തസ്മിൻ പീഡ്യമാനേ വിശേഷതഃ പ്രാണാബാധഃ । ബാഹുല്യേന തു നിൎദ്ദേശഃ । തസ്മാന്മാംസാദ്യാശ്രയതോ മൎമ്മാണി പഞ്ചധാ ഭിദ്യന്തേ ॥

സാ—എല്ലാ മൎമ്മങ്ങൾക്കും സാമാന്യമായിട്ടുള്ള ലക്ഷണം എന്തെന്നാൽ—ആ സ്ഥാനത്ത് അമൎത്താൽ വേദനയുണ്ടാകും, വിഷമമാകുംവണ്ണം ഒരു സ്പന്ദനവും ഉണ്ടാകും. മൎമ്മം മുറിഞ്ഞാലത്തെ സാമാന്യലക്ഷണം ഇതാണ്—ദേഹം തരിക്കും. കനക്കുകയും ചെയ്യും. മോഹാലസ്യമുണ്ടാകും. തണുപ്പേൽക്കുവാനാഗ്രഹം തോന്നും. വിയൎക്കും. മൂൎച്ഛയുണ്ടാകും. ഛൎദ്ദിക്കും. ശ്വാസക്ഷോഭവുമുണ്ടാകും. എന്നുതന്നെയല്ല; മൎമ്മത്തിന്ന് ആ പേർ പറയുന്നതു മരണകാരിത്വംകൊണ്ടാണ്. മൎമ്മം എന്നതു മാംസം, സിര, സ്നായു, അസ്ഥി, സന്ധി എന്നിവയുടെ സന്നിപാതമാകുന്നു.(സന്നിപാതം=എല്ലാംകൂടുന്ന സ്ഥാനം) അതുകൊണ്ടു മൎമ്മത്തിൽ പീഡനംചെയ്താൽ പ്രാണന്ന് അധികം ഉപദ്രവം തട്ടുന്നു. മാംസാദികളെല്ലാം ചേരുന്നതാകുന്നു മൎമ്മമെങ്കിലും ബാഹുല്യത്തെ പിടിച്ച് മാംസാദിമൎമ്മങ്ങളെന്നു വ്യവഹരിക്കുന്നു. മാംസബാഹുല്യമുള്ളിടത്തെതു മാംസമൎമ്മം, സിരാബാഹുല്യമുള്ളിടത്തെതു സിരാമൎമ്മം, സ്നായുബാഹുല്യമുള്ളിടത്തേതു സ്നാവമൎമ്മം, അസ്ഥിബാഹുല്യമുള്ളിടത്തേത് അസ്ഥിമൎമ്മം, സന്ധിബാഹുല്യമുള്ളിടത്തെതു സന്ധിമൎമ്മം എന്നിങ്ങനെ ബാഹുല്യത്തെ പിടിച്ച് മൎമ്മങ്ങൾ അഞ്ചുവകയായി തിരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

തത്ര തലഹൃദയേന്ദ്രവസ്തിഗുദസ്തനരോഹിതാന്യേകാദശ മാംസമൎമ്മാണി । ഉൎവ്വീലോഹിതാക്ഷിപ്രാണിഹൃദയസ്തനമൂലാപസ്തംഭാപാലാപപാൎശ്വസന്ധിബൃഹതീനീലാമന്യാമാതൃകാഫണാപാം—

ഗാസ്ഥപനീശൃംഗാടകാന്യേകചത്വാരിംശൽ സിരാമർമ്മാണി । ക്ഷിപ്രകൂർച്ചകൂർച്ചശിരോവിടപകക്ഷാധരാണി വസ്ത്യംസവിധുരോൽക്ഷേപാഃ സപ്തവിംശതിഃ സ്നായുമർമ്മാണി । കടീകതരുണനിതംബാംസഫലകശംഖാസ്ത്വഷ്ടാവസ്ഥിമർമ്മാണി । ഗുൽഫമണിബന്ധജാനുകൂർപ്പരകുകുന്ദരകൃകാടികാവർത്തസീമന്താധിപതയോ വിംശതിഃ സന്ധിമർമ്മാണി ॥

സാ—കൈകാലുകൾ നാലിലുംകൂടി തലഹൃദയങ്ങൾ നാല്, ഇന്ദ്രവസ്തികൾ നാല്, ഗുദം ഒന്ന്, സ്തനരോഹിതങ്ങൾ രണ്ട് ഇങ്ങനെ പതിനൊന്നു മർമ്മങ്ങൾ മാംസമർമ്മങ്ങളാണ്. ഉർവ്വികൾ നാല്, ലോഹിതാക്ഷങ്ങൾ നാല്, നാഭി ഒന്ന്, ഹൃദയം ഒന്ന്, സ്തനമൂലങ്ങൾ രണ്ട്, അപസ്തംഭങ്ങൾ രണ്ട്, അപാലാപങ്ങൾ രണ്ട്, പാർശ്വസന്ധികൾ രണ്ട്, ബൃഹതികൾ രണ്ട്, നീലകൾ രണ്ട്, മന്യകൾ രണ്ട്, മാതൃകകൾ എട്ട്, ഫണങ്ങൾ രണ്ട്, അപാംഗങ്ങൾ രണ്ട്, സ്ഥപനി ഒന്ന്, ശൃംഗാടകങ്ങൾ നാല് ഇങ്ങിനെ നാല്പത്തൊന്നെണ്ണം സിരാമർമ്മങ്ങളാകുന്നു. കൈകാലുകളിലായി ക്ഷിപ്രങ്ങൾ നാല്, കൂർച്ചങ്ങൾ നാല്, കൂർച്ചശിരസ്സുകൾ നാല്, വിടപങ്ങൾ രണ്ട്, കക്ഷാധരങ്ങൾ രണ്ട്, ആണികൾ നാല്, വസ്തി ഒന്ന്, അംസങ്ങൾ രണ്ട്, വിധുരകൾ രണ്ട്, ഉൽക്ഷേപങ്ങൾ രണ്ട് ഇങ്ങിനെ ഇരുപത്തേഴ് എണ്ണം സ്നായുമർമ്മങ്ങൾ. കടീകതരുണങ്ങൾ രണ്ട്, നിതംബങ്ങൾ രണ്ട്, അംസഫലകങ്ങൾ രണ്ട്, ശംഖങ്ങൾ രണ്ട് ഇങ്ങിനെ എട്ടെണ്ണം അസ്ഥിമർമ്മങ്ങളാകുന്നു. ഗുൽഫങ്ങൾ രണ്ട്, മണിബന്ധങ്ങൾ രണ്ട്, ജാനുകൾ രണ്ട്, കൂർപ്പരങ്ങൾ രണ്ട്, കുകുന്ദരങ്ങൾ രണ്ട്, കൃകാടികകൾ രണ്ട്, ആവർത്തങ്ങൾ രണ്ട്, സീമന്തങ്ങൾ അഞ്ച്, അധിപതി ഒന്ന് ഇങ്ങിനെ ഇരുപത് എണ്ണം സന്ധിമർമ്മങ്ങളാണ്.

പുനശ്ച പഞ്ചധാ । ഗുദവസ്തിനാഭിഹൃദയമാതൃകാശ്ശൃംഗാടകാധിപതയ ഏകോനവിംശതിഃ സദ്യഃപ്രാണഹരാണ്യാഗ്നേയത്വാത്തേഷാം സപ്തരാത്രാഭ്യന്തരം കാലഃ ॥

സാ—വേറെ പ്രകാരത്തിലും മർമ്മങ്ങൾ അഞ്ചുവിധമാകുന്നു. അവയിൽ ഒരുവിധം സദ്യഃപ്രാണഹരങ്ങളത്രെ. [ചിലതു സദ്യഃപ്രാണഹരങ്ങൾ, ചിലതു കാലാന്തരപ്രാണഹരങ്ങൾ, ചിലതു വിശല്യഘ്നങ്ങൾ, ചിലതു വൈകല്യജനനങ്ങൾ, ചിലതു രുജാകരങ്ങൾ ഇങ്ങിനെയാണ് അഞ്ചുവിധം] ഗുദം, വസ്തി, നാഭി, ഹൃദയം എന്നിവ നാലും, മാതൃകകൾ

എട്ടും, ശംഖങ്ങൾ രണ്ടും, ശൃംഗാടകങ്ങൾ നാലും, അധിപതി ഒന്നും കൂടി പത്തൊമ്പതു മർമ്മങ്ങൾ സദ്യഃപ്രാണഹരങ്ങളാകുന്നു. ഇവ ആഗ്നേയങ്ങളാകയാലാണ് പെട്ടന്നു മരണം വരുന്നത്. ഇവ മുറിഞ്ഞാൽ മരിപ്പാനുള്ള അവധി ഏഴുദിവസമാകുന്നു.

തലഹൃദയക്ഷിപ്രേന്ദ്രവസ്തിവക്ഷോമർമ്മകടീകതരുണനിതംബപാർശ്വസന്ധിബൃഹതീസീമന്താസ്ത്രയസ്ത്രിംശത് കാലാന്തരപ്രാണഹരാണി സൌമ്യാഗ്നേയത്വാത്തേഷാം പക്ഷാത്ത്വന്തരം കാലഃ । തേഷ്വപി തു ക്ഷിപ്രാണി കദാചിദാശു ॥

സാ—തലഹൃദയങ്ങൾ നാലു്, ക്ഷിപ്രങ്ങൾ നാലു്, ഇന്ദ്രവസ്തികൾ നാലു്, വക്ഷോമർമ്മങ്ങൾ (സ്തനമൂല-സ്തനരോഹിത-അപസ്തംഭ-അപാലാപങ്ങൾ) എട്ടു്, കടീകതരുണങ്ങൾ രണ്ടു്, നിതംബങ്ങൾ രണ്ടു്, പാർശ്വസന്ധികൾ രണ്ടു്, ബൃഹതികൾ രണ്ടു്, സീമന്തങ്ങൾ അഞ്ചു് ഇങ്ങിനെ മുപ്പത്തിമൂന്നു മർമ്മങ്ങൾ കാലാന്തരംകൊണ്ടു പ്രാണനെ കളയുന്നവയാണ്. കാരണം അവകൾ സൌമ്യത്വവും ആഗ്നേയത്വവും കലർന്നവയാകുന്നു. ഇവയിൽ മുറിഞ്ഞാൽ ഒരു പക്ഷത്തിന്നുള്ളിൽ മരണം ഭവിക്കും. ഇവയിൽതന്നെ ക്ഷിപ്രമർമ്മങ്ങൾ ചിലപ്പോൾ അതിവേഗത്തിൽ പ്രാണഹാരികളായി വന്നേക്കാം.

ഉൽക്ഷേപൌ സ്ഥപനീ ച ത്രീണി വിശല്യഘ്നാനി വായവ്യത്വാൽ । ശല്യമുഖാവരുദ്ധോ ഹി യാവദത്ര വായുസ്തിഷ്ഠതി താവജ്ജീവതി ॥

സാ—ഉൽക്ഷേപങ്ങൾ രണ്ടും സ്ഥപനി ഒന്നും ഇങ്ങിനെ മൂന്നു മർമ്മങ്ങൾ വായവ്യങ്ങളാകയാൽ അവ വിശല്യഘ്നങ്ങൾ (ശല്യമെടുത്താൽ ഹനിക്കുന്നവ) ആകുന്നു. ഇവയിൽ ശല്യാഗ്രത്താൽ പുറത്തു പോകാതെ തടുക്കപ്പെട്ട വായു എത്രനേരം നിൽക്കുന്നുവോ അത്രനേരം ജീവിച്ചിരിക്കും. വായുപോയാൽ മരിക്കും.

കൂർച്ചജാനുകൂർപ്പരാണ്യൂർവ്വീലോഹിതാക്ഷവിടപകക്ഷധരകകുന്ദരാംസഫലകനീലാമന്യാകൃകാടികാവിധുരഫണാപാംഗാവർത്താശ്ച ഏകചത്വാരിംശദ്വൈകല്യകരാണി സൌമ്യത്വാൽ । സോമോ ഹി സ്ഥൈര്യശൈത്യാഭ്യാം പ്രാണാൻ ധാരയതി । താന്യപി ച കദാചിദഭിഹതാനി മാരയന്തി ॥

സാ—കൂർച്ചങ്ങൾ നാലു്, ജാനുക്കൾ രണ്ടു്, കൂർപ്പരങ്ങൾ രണ്ടു്, ആണികൾ നാലു്, ഉർവ്വികൾ നാലു്, ലോഹിതാക്ഷങ്ങൾ നാലു്, വിടപ

ങ്ങൾ രണ്ടു, കക്ഷാധരങ്ങൾ രണ്ടു, കുകുന്ദരങ്ങൾ രണ്ട്, അംസങ്ങൾ രണ്ട്, അംസഫലകങ്ങൾ രണ്ടു, നീലകൾ രണ്ടു, മന്യകൾ രണ്ടു, കൃകാടികകൾ രണ്ടു, വിധുരകൾ രണ്ടു, ഫണങ്ങൾ രണ്ട്, അപാംഗങ്ങൾ രണ്ട്, ആവർത്തങ്ങൾ രണ്ട് ഇങ്ങിനെ നാല്പത്തിനാലു മർമ്മങ്ങൾ സ്വതന്ത്രം ചേർന്നവായിട്ടു വൈകല്യകരങ്ങളാകുന്നു (അംഗഹാനിയെ വരുത്തുകയേ ഉള്ളൂ). സോമൻ്റെ ഗുണങ്ങളായ സ്ഥൈര്യവും, ശൈത്യവും എന്നിവകൊണ്ട് ഇവയിങ്കൽ പ്രാണനെ നിലനിർത്തും. എന്നാൽ ഇവയും ചിലപ്പോൾ അഭിഘാതം തട്ടിയാൽ മരണത്തെ വരുത്തും.

കൂർച്ചശിരോഗുൽഫമണിബന്ധാസ്സ്യുഃ രുജാകരാണ്യഗ്നിവായുസോമഗുണബാഹുല്യാൽ । അഗ്നിവായൂ ഹി വിശേഷേണ രുജാകരൌ സോമസ്തു പ്രാണാനവലംബത ഇത്യുക്തമ് ॥

സാ—കൂർച്ചശിരസ്സുകൾ നാലു, ഗുൽഫങ്ങൾ രണ്ടു, മണിബന്ധങ്ങൾ രണ്ട് ഇങ്ങിനെ എട്ടു മർമ്മങ്ങൾ അഗ്നിയുടേയും വായുവിൻ്റെയും സോമൻ്റെയും ഗുണങ്ങൾ അധികമുള്ളവയാകകൊണ്ടു രുജാകരങ്ങൾ (പീഡനാദികളെക്കൊണ്ടു വേദനയുണ്ടാക്കുന്നവ) ആകുന്നു. അഗ്നിയും വായുവും വിശേഷിച്ചും വേദനയെ ജനിപ്പിക്കുന്നവയാണ്. സോമനാകട്ടെ പ്രാണനെ നിലനിർത്തുമെന്നു പറകയും ചെയ്യുവല്ലോ. [ആദ്യം പറഞ്ഞ മാംസമർമ്മങ്ങൾ, സിരാമർമ്മങ്ങൾ ഇത്യാദി വിഭാഗം സ്ഥാനഭേദം പുരസ്കരിച്ചും, ഇവ പറഞ്ഞ വിഭാഗം കർമ്മഭേദം പുരസ്കരിച്ചും ആണെന്നു കാണുക.]

അന്യേ ത്വാഹുഃ—മാംസാദീനാം പഞ്ചാനാമപി വിവൃദ്ധാനാം സമവായാൽ സദ്യഃപ്രാണഹരാണി । ഏകൈകഹീനാനാമല്പാനാഞ്ച ക്രമാദിതരാണി സ്വഭാവത ഏവ ച ॥

സാ—മററു ചില ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നു. എങ്ങിനെയെന്നാൽ:—സദ്യഃപ്രാണഹരങ്ങളായിട്ടുള്ള മർമ്മങ്ങൾ പ്രാണനെ ഹനിക്കുന്നതു മാംസം, സിരാ, സ്നായു, അസ്ഥി, സന്ധി എന്നിവ അധികമായി ചേർന്നിരിക്കുന്ന സ്ഥാനങ്ങളാകയാലാണ്. (ഇതരങ്ങളായ ഇതപരത്താന മർമ്മങ്ങളിലും ഇങ്ങിനെയാണ്) കാലാന്തരപ്രാണഹരങ്ങൾ ഇടങ്ങിയ മററു നാലിലും മാംസാദികൾ മേല്ക്കുമേൽ കുറഞ്ഞോ സ്വല്പങ്ങളായോ ഭവിക്കും. അപ്പോൾ മാംസാദികളിൽ ഒന്നു കുറവായിട്ടുള്ള മർമ്മങ്ങൾ കാലാന്തരപ്രാണഹരങ്ങളും, രണ്ടുകുറഞ്ഞവ വിശല്യഘ്നങ്ങളും, മൂന്നുകുറഞ്ഞവ വൈകല്യകരങ്ങളും, ഒന്നു മാത്രമായവ രുജാകരങ്ങളുമാകുന്നു എ

ന്നു വിധിച്ചു. ഇവർ മതക്കാർ സദ്യോമാരകത്വാദികളിൽ ആരോഗ്യതാപാദിഹേതുക്കളെ വിട്ടു മാംസാദിപഞ്ചകത്തിന്റെ ഭേദനാധിക്യാവൃദ്ധി മുതലായവയാണു ഹേതുവെന്നു പറയുന്നു എന്നു സാരം.

അന്യേ വദന്തി — പ്രതിനിയതകർമ്മാണി ചന്ദ്രസൂര്യായസ്കാന്തോപലാദീനിവാംബുവഹ്നികാളലോഹസംശ്ലേഷാത് । തഥാ ച ഛിന്നേഷു ബഹുമർമ്മസ്വപി പാണിപാദേഷു സ്വഭാവത ഏവ ന മൃത്യുഃ ॥

സാ — വേറെ ചില ആചാര്യന്മാർ മേൽപ്പറഞ്ഞ രണ്ടുതരം ഹേതുക്കളേയും വിട്ടു സദ്യോമരണാദി കാരണം സ്വഭാവം മാത്രമാണെന്നു പറയുന്നു. ചന്ദ്രകാന്തക്കല്ല് ജലത്തേയും, സൂര്യകാന്തക്കല്ല് അഗ്നിയേയും, അയസ്കാന്തം കാരിരുമ്പിനേയും ആകർഷിക്കുന്നതു സ്വഭാവമായതുപോലെ അനേകം മർമ്മങ്ങളുള്ളവയായ കൈകാലുകൾ മുറിഞ്ഞാൽ മരണം വരാത്തതും സ്വഭാവികമാകുന്നു.

അപരേ പുനരത്രാപി ഹേതുമാഹുഃ । പാണിപാദച്ഛേദേ ഹി സിരാഃ സങ്കോചമായാന്തി । തതോഽല്പാസൃക്പ്രവൃത്തേർജ്ജീവിതമ് । മർമ്മവ്യധേ ത്വതിരക്തസ്രുതിതോ വായുവൈകൃതേന ച മരണമ് । തസ്മാന്മർമ്മാഭിഹതസ്യ തദംഗമാശു സന്ധിദേശാച്ഛേദനീയമ് । അതിഹതാനാന്തു മർമ്മണാം യഥാസ്വം പൂർവ്വം പൂർവ്വഞ്ച കർമ്മ ഗുരുഷു ഭവേത വാ ഹതാനാമുത്തരോത്തരമേവ ॥

സാ — മറ്റു ചിലർ പറയുന്നു — കൈകാലുകളിൽ മുറിയുമ്പോൾ സിരകൾ സങ്കോചത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു രക്തം, അല്പമേ പോകയുള്ളു. ആകയാൽ ജീവിക്കും. മർമ്മങ്ങളിൽ മുറിഞ്ഞാലാകട്ടെ രക്തം അധികം സ്രവിക്കുന്നതുകൊണ്ടു വായു കോപിച്ച് മരണം ഭവിക്കും. അതുനിമിത്തം മർമ്മത്തിൽ ആഘാതം തട്ടിയവന്റെ ആ അംഗം അതിന്റെ സന്ധിസ്ഥാനത്തിൽവെച്ചു മുറിച്ചുകളയണം. മർമ്മങ്ങൾക്ക് അധികമായ ആഘാതം വന്നാൽ യഥാക്രമങ്ങളായ കർമ്മങ്ങളിൽ ആദ്യമാദ്യം പറഞ്ഞവ ഭവിക്കും. അല്പമായി മുറിയുകയോ അഗ്രത്തിൽ വെച്ചു മുറിയുകയോ ആണെങ്കിൽ ഒടുവിലൊടുവിൽ പറഞ്ഞ കർമ്മങ്ങളാണു ഭവിക്കുക. [മർമ്മങ്ങൾക്കു സദ്യഃപ്രാണഹരങ്ങളെന്നു തുടങ്ങി അഞ്ചുവിധം കർമ്മങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടുവല്ലോ. അവയിൽ ഗുദാദി മർമ്മങ്ങൾ മുറിഞ്ഞാൽ സദ്യഃപ്രാണഹരണം തന്നെ ഭവിക്കും. തലഹൃദയാദികൾ മുറിഞ്ഞാൽ കാലാന്തരപ്രാണഹരണമോ വികല്പങ്ങളോ സദ്യോ

മരണമോ ഭവിക്കും. ഉൽക്ഷേപാദികൾക്കു വിശല്യഘ്നതയും കാലാന്തരപ്രാണഹരതയും ഭവിക്കും. കൂർച്ചാദികൾ മുറിഞ്ഞാൽ സദ്യഃകർമ്മമായ വൈകല്യകരത്വമോ കാലാന്തരപ്രാണഹരത്വമോ ഭവിക്കും. കൂർച്ചശിരസ്സ് മുതലായവയ്ക്കു സദ്യഃകർമ്മമായ രുജാകരത്വമോ വൈകല്യകരത്വമോ ഭവിക്കും—ഇങ്ങനെ താൽപ്പര്യം. ആകയാൽ അത്യാഘാതംകൊണ്ട് കാലാന്തരപ്രാണഹരങ്ങളായ മർമ്മങ്ങൾക്കു സദ്യഃപ്രാണഹരങ്ങളായും, അല്പാഘാതംകൊണ്ട് സദ്യഃപ്രാണഹരങ്ങൾക്കുകൂടി കാലാന്തരപ്രാണഹരങ്ങളായും ഭവിക്കും.

മർമ്മങ്ങൾക്കു സ്ഥാനഭേദംകൊണ്ടും കർമ്മഭേദംകൊണ്ടും പഞ്ചവിധത്വം പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഇനി മാനഭേദംകൊണ്ടും അവ അഞ്ചുവിധങ്ങളാണെന്ന പറയുന്നു:—

പുനശ്ച പഞ്ചധാ ഭിദ്യതേ । തദ്യഥാ—ഊർവ്വ്യഃ കൂർച്ചശിരാംസി വിടപേ കക്ഷധരേ ച ദ്വാദശ സ്വാംഗുലോന്മിതാനി । ഗുൽഫൌ മണിബന്ധൌ സ്തനമൂലേ ച ഷഡ്ദ്വ്യംഗുലാനി । ജാനുനീ കൂർപ്പരേ ച ചത്വാരി ത്ര്യംഗുലാനി । കൂർച്ചാ ഗുദോ വസ്തിനാഭിഹൃദയം നീലേ മന്യേ മാതൃകാസ്സീമന്താഃ ശൃംഗാടകാനി ചൈകോനത്രിംശൽ പാണിതലസമ്മിതാനി । ശേഷാണി ഷട്പഞ്ചാശദർദ്ധാംഗുലപ്രമാണാനി । അന്യേ പുനരാഹുഃ—വ്രീഹിപ്രമാണാനി ക്ഷിപ്രാണി । കലായപ്രമാണൌ സ്ഥാനാവാഹിതാൽക്ഷേപൌ । തഥാന്യേ തിലപ്രമാണാന്യപി മർമ്മാണീച്ഛന്തി ॥

അവ—മർമ്മങ്ങൾ പിന്നെയും അഞ്ചുപ്രകാരമായി ഭേദിക്കുന്നു. എങ്ങിനെയെന്നാൽ—ഊർവ്വികൾ നാല്, കൂർച്ചശിരസ്സുകൾ നാല്, വിടപങ്ങൾ രണ്ട്, കക്ഷധരങ്ങൾ രണ്ട് എന്നിങ്ങിനെ പന്ത്രണ്ടു മർമ്മങ്ങൾ തന്റെ (മർമ്മവാന്റെ) വിരൽക്ക് ഒരംഗുലം വലുപ്പമുള്ളവയാണ്; ഗുൽഫങ്ങൾ രണ്ട്, മണിബന്ധങ്ങൾ രണ്ട്, സ്തനമൂലങ്ങൾ രണ്ട് ഇങ്ങിനെ ആറു മർമ്മങ്ങൾ രണ്ടംഗുലം വലുപ്പമുണ്ടായിരിക്കും. ജാനുകൾ രണ്ടും കൂർപ്പരങ്ങൾ രണ്ടുംകൂടി നാലെണ്ണം മൂന്നംഗുലം വലുപ്പമുണ്ടായിരിക്കും. കൂർച്ചങ്ങൾ നാല്, ഗുദം, വസ്തി, നാഭി, ഹൃദയം, നീലകൾ രണ്ട്, മന്യകൾ രണ്ട്, മാതൃകകൾ എട്ട്, സീമന്തങ്ങൾ അഞ്ച്, ശൃംഗാടകങ്ങൾ നാല് ഇങ്ങിനെ ഇരുപത്തൊമ്പതു മർമ്മങ്ങൾ അവനവന്റെ ഉള്ളൻകയ്യോളം വലുപ്പമുള്ളവയായിരിക്കും. ഇതുകളെ കഴിച്ച് ബാക്കിയുള്ള അമ്പത്താറുമർമ്മങ്ങൾ അരംഗുലംമാത്രം (അരവിരൽ) വലുപ്പമുള്ളവ

യായിരിക്കും. "മർമ്മങ്ങൾ മാംസമേദസ്സിരാസ്നായ്വസ്ഥിസന്ധികളാണ്" എന്നു യഥാക്രമമായി പറയുന്നു. മറ്റു ചിലർ പറയുന്നതു ക്ഷിപ്രമർമ്മങ്ങൾ ശീഘ്രമരണത്തേയും, സ്തനരോഹിതങ്ങൾ ഇന്ദ്രവസ്തികൾ എന്നിവ കാലാന്തരത്തിലും മൃത്യുവിനെ ഉണ്ടാക്കുന്നു. വേറെ ചിലർ മർമ്മങ്ങളെ വിപരീതങ്ങളായിട്ടും ഉദ്ധരിക്കുന്നു.

ഭവന്തി ചാത്ര—

മർമ്മസ്വപ്യപി തേഷ്വസ്മിന്നായുഷ്മന്തി രക്ഷതി
ആയുഷ്യാണ്യപ ... തസ്മാദ് ... പ ... ണ:
മർമ്മാണി ... പ്രാണതോ ... തരാഃ
ഭൂയോ മർമ്മശ്രുതാസ്യ ... പ്രക്രാന്താ യന്ത്രതോപി ച.

സാ— ഇതു കൊണ്ടു കൊല്ലുന്നവയായ മർമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞതാണെങ്കിലും, ആയുസ്സ് അവയെ കേടുകൂടാതെ രക്ഷിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് വൈദ്യനുള്ളവൻ എപ്പോഴും ആയുഷ്യങ്ങളായവയെ തന്നെ ശീലിക്കണം. മർമ്മത്തിലുള്ള പീഡ വൈദ്യന്മാർക്കുകൂടിയും വലിയ ഉപദ്രവത്തെ ചെയ്യും. അപ്രകാരംതന്നെ മർമ്മത്തിൽ തട്ടിയ രോഗങ്ങളും വലിയ ഉപദ്രവത്തെ ചെയ്യും. എത്ര പ്രയത്നപ്പെട്ടു ചികിത്സിച്ചാൽ ഇടയിലയ്ക്കും അവ ഉപദ്രവകാരികളായിരിക്കും.

വിദ്ധവിഷ്ടതേ ഭ്രംശസീദൻ ഭ്രമന്തി വേപതേ
ഉൽകടം ... ക്ലേശേന ...
... വർദ്ധതേ ...
മർമ്മാപഘാതാദവശിഷ്ടജീവിതമാഗന്തുജങ്ങളുണ്ടാകുന്നു
നാമർമ്മവിദ്ധോപി നരഃ ... പീഡിതഃ
അതിതീവ്രവേദനയാ ... ജീവിതം
നാതോന്യഥാ ജീവതി തു വിദ്ധമർമ്മേതരോപി.

സാ— മർമ്മത്തിൽ മുറിഞ്ഞവന്റെ ലക്ഷണം വിശേഷിച്ചും വേദിക്കുക, വല്ലാതെ തളരുക, ശൂന്യനായി ഭവിക്കുക, ഭ്രമിക്കുക, വിറയ്ക്കുക, ഏറ്റവും വേദിക്കുക, തൊലികളിൽ ഇരിക്കാതിരിക്കുക ഇവയാകുന്നു. ഈ ലക്ഷണങ്ങളുള്ളവൻ മർമ്മോപഘാതംകൊണ്ട് മരണത്തെ പ്രാപിക്കും. മർമ്മത്തിൽ മുറിപ്പെടാത്ത മനുഷ്യനും രോഗോപദ്രവങ്ങളെക്കൊണ്ടു പീഡിതനാകയോ അധികം ക്ഷതമേല്പിക്കയോ ചെയ്യുമ്പോൾ ഉടൻതന്നെ മരിക്കും. അങ്ങിനെയല്ലാത്തപക്ഷം അനേകരോഗങ്ങളെക്കൊണ്ടു വിധമായി ജീവിക്കും.

പുണ്യവാൻ നിയതായുശ്ച നാ കഥഞ്ചിന്ന ജീവതി
തസ്മാദാ ചരമാച്ഛ്വാസാച്ചികിത്സേദേവ യത്നതഃ
[illegible] പ്രത്യാഖ്യായാതുരം ഭിഷക്.

സാ — പുണ്യകർമ്മങ്ങളെ ചെയ്യുന്നവനും നിയതമായ ആയുസ്സുള്ളവനും (കഴിഞ്ഞ കർമ്മങ്ങളെക്കൊണ്ട് ആയുസ്സിന്ന ക്ലിപ്തത വന്നിട്ടുള്ളവൻ) ആയുള്ളവൻ ഒരിക്കലും ജീവിക്കാതിരിക്കയില്ല. അതുകൊണ്ട് വൈദ്യൻ രോഗികളുടെ അവസാനത്തെ ശ്വാസം വരെയും പ്രയത്നപ്പെട്ടു ചികിത്സിക്കണം. എന്നാൽ അവരുടെ ബന്ധുമിത്രങ്ങളുടെ അനുമതി വാങ്ങിയിട്ടും "ചികിത്സിച്ചുനോക്കാം. ദൈവം ഇച്ഛപോലെ" എന്ന നിശ്ചയത്തെപ്പറ്റി പറഞ്ഞിട്ടും വേണം. ഇങ്ങിനെ ചെയ്തിട്ട് പിന്നെ ഗുണം കിട്ടിയില്ലെങ്കിലും വൈദ്യന്ന ദുഷ്കീർത്തി വരികയില്ലെന്ന സാരം.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ
സപ്തമോദ്ധ്യായഃ
സമാപ്തഃ

അഷ്ടമോദ്ധ്യായഃ.

ശരീരത്തിന്റെ വിചാരങ്ങളാണല്ലോ ഇവിടെ പ്രകൃതം. അതിൽ അവയവപരിച്ഛേദം ചെയ്യപ്പെട്ടു. ഇനി ദോഷാദിഭേദേന പ്രകൃതിപ്രദർശനത്തിന്നായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതഃ പ്രകൃതിഭേദീയം ശാരീരം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ — അനന്തരം പ്രകൃതിഭേദീയം എന്ന ശാരീരത്തെ പറയുവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു.

പ്രകൃതികൾ പലതരമുണ്ട്. അവയിൽവെച്ച് പ്രാധാന്യം ദോഷപ്രകൃതികൾക്കാകയാൽ അവയെത്തന്നെ ആദ്യം പറയുന്നു:—

സപ്ത പ്രകൃതയോ ദോഷൈഃ പൃഥക് സംസർഗ്ഗസമസ്തൈശ്ച ഭവന്തി । തത്ര ശുക്ലാർത്തവഗർഭാശയകാലവശാന്മാതുശ്ചാഹാരവിഹാരാദേർഗ്ഗർഭകോ യോ ദോഷോ ഭവത്യധികസ്തേന ഗർഭോ ഗൃഹീതാവിശേഷവ്യാപ്തിരിവാൽപ്പമാദ്യം ദ്രവവിശേഷണ സവിഷക്രിമിരിവ വൃശ്ചികാദേരാശീവിഷസ്യ വാ സാ വിശേഷാ പ്രകൃതിർഭവതി ॥

സാ—വാതം, പിത്തം, കഫം എന്നിവകൊണ്ടും, അവയിൽ രണ്ടെണ്ണംകൂടിയ മൂന്നു സംസൎഗ്ഗങ്ങളെക്കൊണ്ടും, സന്നിപാതംകൊണ്ടും ഇങ്ങിനെ മനുഷ്യന്ന് ഏഴുവിധം പ്രകൃതികൾ ഭവിക്കുന്നു. ശുക്ലാൎത്തവഗൎഭാശയകാലങ്ങളിലും മാതാവിന്റെ ആഹാരവിഹാരങ്ങളിലും ഒന്നോ രണ്ടോ മൂന്നോ ദോഷം ആധിക്യേന നില്ക്കുന്നതായാൽ അതുകൊണ്ടാണ് പ്രകൃതി ഉണ്ടാകുന്നത്. എന്നാൽ ദോഷം എന്നതു രോഗകാരണമാകയാൽ അതിൽനിന്നു പ്രകൃതി എങ്ങിനെ ഉണ്ടാവുമെന്നാണെങ്കിൽ ദൃഷ്ടാന്തം പറയുന്നു. വിഷവല്ല്യാദി—ഒരു വിഷവല്ലിയിൽ ഉണ്ടാകുന്ന കൃമിക്ക് അതിലെ വിഷംകൊണ്ടും വൃശ്ചികം (തേള്) മുതലായി വിഷമുള്ളതായ കൃമിക്ക് സ്വപ്രത്തിന്റെ വിഷംകൊണ്ടും നശിക്കുന്നി ന്ന് അതിന്റെതന്നെ വിഷംകൊണ്ടും എങ്ങിനെ പ്രകൃതി ഭവിക്കുന്നുവോ അങ്ങിനെ എന്നു ദൃഷ്ടാന്തം. ഇങ്ങിനെ ഉണ്ടാകുന്നവയായ വാതാദിപ്രകൃതികൾ മനുഷ്യൎക്കു മരണംവരെ നിലനില്ക്കും. ഇതിനെത്തന്നെ താഴെ വിവരിക്കുന്നു.

തസ്മാത്തന്മയതയാ ശുക്ലാൎത്തവയോൎഗ്ഗൎഭസ്യ ഭവിതവ്യാൽ ।
പ്രാകൃതത്വാച്ച താവതാ തേന ദോഷേണ ന വിഹന്യതേ । തദ്ഗുണൈരേവ ചാസ്യ ശരീരമുപസംക്രിയതേ । തഥാച തദ്ഗുണപ്രതിപക്ഷൈഃ സഹസാ ന ബാധ്യതേ । തസ്യാം തു അവസ്ഥായാം വികൃതിമതി ദോഷേ ഉപഘാതായ നൈവ ഗൎഭസ്സംഭവതി । സംഭവേ ഏവ വാ വിപദ്യതേ । വികൃതോ വാ ഭവതി ॥

സാ—ദേഹത്തിലെ ശുക്ലാൎത്തവങ്ങൾക്കു വാതാദിദോഷമയത്വം അവശ്യം ഭവിക്കുന്നതുകൊണ്ടും ദേഹം പ്രകൃതികൃതമാകകൊണ്ടും, വാതാദിദോഷങ്ങളെക്കൊണ്ട് ശുക്ലാൎത്തവങ്ങൾക്കു ദേഹാരംഭാനുകൂലമായിട്ടുണ്ടാകുന്ന പരിണാമം വിഹനിക്കപ്പെടുന്നില്ല. ദേഹാരംഭകാരികളായ വാതാദിദോഷങ്ങൾ ശുക്ലാൎത്തവനിഷ്ഠങ്ങളായിട്ടു ദേഹാരംഭത്തിന്നു ഹേതുവായി ഭവിക്കുന്നതിൽ തടസ്ഥമില്ലല്ലോ. ഈ ശുക്ലാൎത്തവങ്ങൾ ആഹാരസംഭവങ്ങളാകയാൽ മേൽപ്രകാരം വീൎയ്യനിഷ്ഠങ്ങളായിട്ടുള്ള ദോഷങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങളാൽ ശരീരം ഉപസ്കരിക്കപ്പെടുന്നു. എന്നാൽ ദേഹാരംഭകങ്ങളായി വീൎയ്യത്തിൽ നില്ക്കുന്ന ദോഷങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങൾക്കു വിപരീതങ്ങളായ ആഹാരവിഹാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശരീരത്തിന്നു വലിയ കേടു തട്ടുകയുമില്ല. ആ അവസ്ഥയിൽ (അതായതു ശുക്ലാൎത്തവസംപ്രാപ്ത്യവസ്ഥയിൽ) വികൃതിയോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന ദോഷം അധികമായി

ടിക്കാലവും (ആ ദോഷത്തിന്റെ ആധിക്യത്തോടുകൂടി) ഗർഭം ഭവിക്കുന്നതല്ല. ഭവിക്കുന്ന പക്ഷം അതു സംഭവകാലത്തിങ്കൽതന്നെ നശിക്കും. അല്ലെങ്കിൽ വികൃതമായി ഭവിക്കുകയും ചെയ്യും. [ദേഹാരംഭത്തിനുപയോഗ്യമായ ശുക്ലാർത്തവങ്ങളിൽ നില്ക്കുന്ന അവികൃതങ്ങളായ ദോഷങ്ങളെക്കൊണ്ടാണ് പ്രകൃതികൾ ഉണ്ടാകുന്നതെന്നു സാരം.]

തഥാ ച കേചിദാഹുഃ। ദ്വിവിധാ വാതാദയഃ പ്രാകൃതാ വൈകൃതാശ്ച। തത്ര പ്രാകൃതാസ്സപ്തവിധാഃ പ്രകൃത്യാഹരുദ്ഭവാശ്ശരീരൈകജന്മാനഃ। തേ ശരീരധാരണാദ്ധാതുസംജ്ഞാ ദോഷാഖ്യാനാം വികൃതാനാം ബീജഭൂതാഃ। മൂർച്ഛിതാഃ സ്വതന്ത്രം പ്രച്യവന്തി। സർവ്വേഷ്വപി ച ദേഹേ സന്നിഹിതേഷു പ്രകൃത്യാവുദ്ബോധനേന വ്യപദേശഃ ॥

സാ—അപ്രകാരംതന്നെ ചില ആചാര്യന്മാർ പറയുന്നുണ്ട്. എങ്ങിനെയെന്നാൽ—വാതാദികളായ ദോഷങ്ങൾ പ്രാകൃതങ്ങളെന്നും വൈകൃതങ്ങളെന്നും രണ്ടുപ്രകാരത്തിലുണ്ട്. അവയിൽ പ്രാകൃതങ്ങൾ ഏഴുവിധത്തിലും ആകുന്നു. അവ പ്രകൃതിയുടെ ഉൽപത്തിക്കു കാരണഭൂതങ്ങളും ശരീരത്തോടൊന്നിച്ചുണ്ടാകുന്നവയുമാണ്. അവയാണ് ശരീരത്തെ ധരിക്കുന്നത്. (നിലനിർത്തുന്നത്) അതുകൊണ്ടവക്കു ധാതുക്കളെന്നു പേരുണ്ട്. അവയാണ് ദോഷങ്ങളെന്നു പേരുള്ളവയും വികൃതങ്ങളുമായ വാതാദികളുടെ ബീജം. ജന്മസഹജങ്ങളായ ഈ പ്രാകൃതവാതാദികൾ ഏതൊരുത്ത മനുഷ്യന്റെ ശരീരത്തിങ്കൽ സ്വതന്ത്രപ്രവൃത്തികൾനിന്നു ഇളകിത്തീരും. വാതാദികളെല്ലാം പ്രകൃത്യവസ്ഥയിൽ കലന്നിരിക്കുന്നതെങ്കിലും അവയിൽ ആധിക്യത്തെ പിടിച്ചാണ് വാതപ്രകൃതി, പിത്തപ്രകൃതി ഇത്യാദിയായ വ്യവഹാരം ഭവിക്കുന്നത്.

വൈകൃതാസ്തു ഗർഭാദിനിസ്സൃതസ്യാഹാരരസസ്യ മലാസ്സംഭവന്തി। പ്രാകൃതമപവാരയന്തി। തേ കാലാദിവശേന സ്വപ്രമാണവൃദ്ധിക്ഷയയോഗാദ്ദേഹമനുഗൃഹ്ണന്തി ദൂഷയന്തി ച। തഥാ ദോഷാ അപി പരം പൃഥഗ്യസ്മാദ്ബീജപ്രമാണാധാരാഃ പ്രാകൃതികസ്യ ധാതുകസ്യൈവ സ്വക്ഷയവൃദ്ധികാരകാഃ ॥

സാ—മേൽപറയപ്പെട്ട വൈകൃതങ്ങളായ വാതാദികളാകട്ടെ ഗർഭത്തിങ്കൽനിന്നുപോകുന്ന ആഹാരമലങ്ങളായി ഭവിക്കുന്നു. അവകൾ സജാതീയത്വംനിമിത്തം പ്രാകൃതങ്ങളായ വാതാദികളിൽ ചെന്നുചേരുന്നു.

ഇപ്രകാരം പ്രാകൃതങ്ങളായവയ്ക്കു വികൃതിയുണ്ടാവുമ്പോൾ അവ്യക്തങ്ങ ളാദികളായ കാലാദികളാൽ സ്വപ്രമാണത്തോടുകൂടി ഇരിക്കും. എന്നാൽ ദേഹത്തെ അനുഗ്രഹിക്കും, ചിലപ്പോളാകട്ടെ വൃദ്ധിക്ഷയങ്ങളെ പ്രാപിക്കയും അതിനാൽ ദേഹത്തെ ദുഷിപ്പിക്കയും ചെയ്യും. അപ്രകാരമേ തന്നെ ഓജസ്സും സ്വപ്രമാണത്തോടുകൂടിയിരുന്നാൽ ദേഹത്തെ അനുഗ്രഹിക്കയും വൃദ്ധിക്ഷയങ്ങളെ പ്രാപിച്ചാൽ ദേഹത്തെ ദുഷിപ്പിക്കയും ചെയ്യും. ഓജസ്സ് ഹൃദയത്തിലാണിരിക്കുന്നത്. അതിന്റെ പ്രമാണം എട്ടു ബിന്ദുക്കളാകുന്നു. ഇതാണ് ദേഹത്തിൽ വ്യാപിക്കുന്നതും രസാത്മകവും ബലപുഷ്ടി സ്വഭാവത്തോടുകൂടിയതുമായ ഓജസ്സിന്റെ ആധാരമായിട്ടുള്ളത്.

ഇനി വാതാദിപ്രകൃതികളുടെ വിശേഷലക്ഷണങ്ങളെ പറയുന്നു.

തത്ര സ്വഭാവാദ്രൂക്ഷത്വാദ്വാതപ്രകൃതിസ്സ്വന്നരൂക്ഷ ക്കാന്ത്യല്പാല്പസംഹനനാവയവോദ്വേഗസ്വരഃ ശീതദ്വിട് ചലചപലധികഃ സംശയ്യസന്ധിഗാമീ ശീഘ്രാരംഭക്ഷോഭഗ്രഹണവിസ്മരണശ്ച ചപലധൃതിമതിഗതിദൃഷ്ടിസംഭാഷണവ്യവഹാരശ്ച ബഹുപ്രലാപോ ബഹു സ്ഫുടിതസ്ഫുടിതപാദഃ പ്രിയഗന്ധനൃത്തഹാസ്യഹാസവിലാസകലഹമൃഗയാദ്യുതനായകഃ സ്ത്രീഷ്വല്പാപത്യോഽല്പബലജീവനാനാകാലകേതന ഭക്ഷോ ഭവതി । അപി ച—

അല്പവിത്തബലജീവിതനിദ്രഃ
ക്ഷാമവാഗശനിസന്നതഗാത്രഃ
ദുർഭഗോതിബഹുരുക് ബഹുഭാഷീ
നാസ്തികഃ സ്ഫുടിതരൂക്ഷകരാംഘ്രിഃ
കിഞ്ചിദുന്മിഷിതദൃക്ച്ച സുപ്തഃ
സ്വപ്നതി ദ്രവതി ധാവതി മർത്യഃ
ശൂന്യരൂക്ഷവിഷമാസു സരിത്സു
വ്യോമ്നി ശൈലശിഖരേഷു ച യാതി ॥

സാ—വാതപ്രകൃതിയായ മനുഷ്യൻ സ്വഭാവേന വാതത്തിന്റെ ഗുണമനുസരിച്ച് അതാതതാദികളോടുകൂടിയവനായി ഭവിക്കുന്നു. കാരണമായ ദോഷത്തിന്റെ ഗുണങ്ങളും കാര്യമായ ദേഹത്തിൽ സംക്രമിക്കുമെന്നർത്ഥം. അതുകൊണ്ട്......സ്വരം ഉള്ളവനും രൂക്ഷനായും ന്യൂനനായും അല്പനായും ഉള്ള അംഗാവയവങ്ങളോടുകൂടിയവൻ. ശീതത്തിന് സഹിക്കാൻ കഴിയാത്തവൻ. ഉദ്വേപനിതാദികൾ ളുള്ളവനും (ഞരമ്പുകൾ തെളിഞ്ഞവൻ) ആയ പിണ്ഡിക (കാൽവണ്ണ)

കൂടുതൽകൂടിയവൻ. സന്ധിശബ്ദസന്ധിഗാമീ=നടക്കുമ്പോൾ കാലിന്റെ സന്ധികൾ ശബ്ദിക്കുന്നവൻ. ശീഘ്രാരംഭ......ക്ഷിപ്രരാഗൻ-പ്രവൃത്തി ആരംഭിക്കുക, ക്ഷോഭിക്കുക, ധരിക്കുക, മറക്കുക മുതലായ വേഗത്തിൽ കഴിയുന്നവൻ. ചലധൃതി......സൗഹൃദത്തിലും ധൃതിയും മതിയും ഗതിയും ദൃഷ്ടിയും സഞ്ചാരവും സംഭാഷണവും അസ്ഥിരമായിട്ടുള്ളവൻ. സ്തേനൻ=മോഷണശീലമുള്ളവൻ. അനാര്യൻ=അപൂജ്യൻ. മത്സരീ=മത്സരബുദ്ധിയോടുകൂടിയവൻ. അജിതേന്ദ്രിയൻ=ഇന്ദ്രിയജയമില്ലാത്തവൻ. പ്രിയഗാനാദ്യൈ......ഗാനം=സംഗീതം, കഥാകഥനം, ഹാസ്യം, വിലാസം, കലഹം, ഉദ്യാനയാത്ര മുതലായ പ്രിയങ്ങളായിട്ടുള്ളവൻ. സ്ത്രീലോലുപ......കാംക്ഷാപരൻ=സ്ത്രീസേവയും ഉപ്പുരസവും മധുരരസവും അമ്ലരസവും ചണ്ഡമായുള്ള അന്നപാനങ്ങളിൽ കാംക്ഷയും അവ ഉപയോഗിക്കുന്നതു ഉപശയ (സുഖ) വുമുള്ളവൻ. ഇങ്ങിനെയുള്ള ഗുണങ്ങളോടുകൂടാതെ അല്പവിത്ത പരിഗ്രഹങ്ങളോടുകൂടിയവനായുമിരിക്കും. അല്പവിത്ത......വിത്തൻ=ധനവും ബലവും ജീവിതവും നിദ്രയും കുറവായിട്ടുള്ളവൻ. ക്ഷാമസ്വരക്ക്=ശബ്ദത്തിന് കാർശ്യമുള്ളവൻ. ധമനിസ്നായുസന്തതൻ=ധമനികളാൽ വ്യാപ്തമായ ശരീരത്തോടുകൂടിയവൻ. ഉൽക്കടൻ=ഭാഗ്യശാലിയും ധനം, യശസ്സ്, ശ്രീ ആരോഗ്യം മോക്ഷം മുതലായ ഇല്ലാത്തവൻ. അതിബഹുളക്ക്=വളരെയധികം ഭക്ഷിക്കുന്നവൻ. ബഹുവാഗ്ഭാഷീ=വളരെ സംസാരിക്കുന്നവൻ. നാസ്തികൻ-ഈശ്വരവിശ്വാസമില്ലാത്തവൻ. സ്ഫുടിത......സ്ഫുടിത=കാലാദികൾക്ക സ്ഫുടനമുള്ളവൻ. കിഞ്ചിദുന്മിഷിതദൃക്=കുറഞ്ഞൊന്ന വിടർന്ന ദൃഷ്ടിയോടുകൂടി ഉറങ്ങുന്നവൻ. ഇങ്ങിനെയിരിക്കുന്നതുകൂടാതെ വാതപ്രകൃതിയായവൻ പർവ്വതങ്ങളും വൃക്ഷം കയറുകയും ആകാശം കയറുകയും ചെയ്യും. വെള്ളപ്പൊക്കവും ശൂന്യങ്ങളും വിരസങ്ങളായ നാടികളിലും ആകാശത്തിലും പർവ്വതശിഖരങ്ങളിലും ഉറക്കത്തിൽ സഞ്ചരിക്കുന്നതായും ചെയ്യും. (ഉറക്കത്തിൽ സ്വപ്നം കാണും.)

പിത്തപ്രകൃതിസ്തു ഗൌരോഗാത്രസ്ത്യുഷ്ണാസഹസ്താമ്രനഖനയനതാല്വോഷ്ഠപാണിപാദതലഃ ശിഥിലസന്ധിബന്ധമാംസഃ കനകകപിലവിരളമൃദുകേശരോമാ മദ്ധ്യബലായുരല്പജ്ഞാനവിജ്ഞാനവാപത്യഃ ക്ഷുത്തൃഷ്ണാലുരീ ശീഘ്രവലീപലിതഖാലിത്യപിപ്ലുവ്യംഗക്ഷതപിടകാവാൻ ബഹുവീ ദുർഗന്ധ സ്വാദുതിക്തകഷായശീതാഭിലാഷാപരശ്ച ഭവതി । അപി ച—

ദയിതമാല്യവിലേപനമണ്ഡനഃ
സുചരിതഃ ശുചിരാശ്രിതവത്സലഃ
വിഭവസാഹസബുദ്ധിബലാന്വിതോ
ഭവതി ഭീഷു ഗതിർദ്വിഷതാമപി
ഘർമ്മദ്വേഷീ സ്വേദനഃ പൂതിഗന്ധിഃ
ഭൂര്യുച്ചാരക്രോധപാനാശനേർഷ്യഃ
സുപ്തഃ പശ്യേത് കർണ്ണികാരാൻ പലാശാൻ
ദിഗ്ദാഹോൽകാവിദ്യുദർക്കാനലാംശ്ച ॥

സാ—പിത്തപ്രകൃതിയായിട്ടുള്ളവൻ ഉഷ്ണമുള്ളതും ഗൌരവർണ്ണവുമായ ശരീരത്തോടുകൂടിയവനും താമ്രവർണ്ണങ്ങളായ നഖം, നയനം, ജിഹ്വാ, ഓഷ്ഠം, പാണിതലം, പാദതലം എന്നിവയോടുകൂടിയവനും ശിഥിലങ്ങളായ സന്ധിബന്ധമാംസങ്ങളോടുകൂടിയവനും, കരകപില (കുറെ മഞ്ഞപ്പോലെ കപിലവർണ്ണം) ങ്ങളായും വിരളങ്ങളായും ക്ഷീണങ്ങളായുമുള്ള കേശരോമങ്ങളോടുകൂടിയവനും, മദ്ധ്യബലനും, മദ്ധ്യായുസ്സും, അല്പശുക്ലനും, അല്പമൈഥുനനും, അല്പസന്താനിയും, ശൂരനും, അഭിമാനിയും, വേഗത്തിൽ വലികൾ(ചുളികൾ) ഖലതി(കഷണ്ടി) പലിതം (നര) പിപ്ലു വ്യംഗം വിശപ്പ് ദാഹം എന്നിവയുണ്ടാകുന്നവനും, ബുദ്ധിമാനും, ദുർഗ്ഗന്ധനും, മധുരതിക്തകഷായങ്ങളും ശീതങ്ങളുമായ വസ്തുക്കളിൽ അഭിലാഷവും അവയെക്കൊണ്ടു് ഉപശയവുമുള്ളവനും ആയി ഭവിക്കും. എന്നുമാത്രമല്ല—മാല്യങ്ങൾ, കുറിക്കൂട്ടുകൾ, ആഭരണങ്ങൾ എന്നിവയിൽ താല്പര്യമുള്ളവനും സച്ചരിത്രനും ശുചിയും ആശ്രിതന്മാരിൽ വാത്സല്യമുള്ളവനും ധനം സാഹസശീലം ബുദ്ധി ബലം എന്നിവയോടുകൂടിയവനും ഭയംവരുന്ന സമയങ്ങളിൽ ശത്രുക്കൾക്കുകൂടി അഭയം നൽകുന്ന സ്വഭാവത്തോടുകൂടിയവനുമായി ഭവിക്കും. അതിനു പുറമെ ചൂടിനെ വെറുക്കുന്നവനും വിയർക്കുന്നവനും ദുർഗ്ഗന്ധത്തോടുകൂടിയവനും ഉച്ചാരക്രോധപാനാശനേർഷ്യകൾ അധികമുള്ളവനും ആയിരിക്കും. ഉറക്കത്തിൽ കർണ്ണികാരവൃക്ഷങ്ങൾ പലാശവൃക്ഷങ്ങൾ ദിഗ്ദാഹം ഉൽകാ വിദ്യുത്ത് സൂര്യൻ അഗ്നി എന്നിവയെ കാണുകയും ചെയ്യും.

കഫഃപ്രകൃതിസ്തു ദൂർവേന്ദീവരശരകാണ്ഡാനാമന്യതമവർണ്ണഃ
സുഭഗഃ പ്രിയദർശനഃ സുകുമാരഃ ശ്ലിഷ്ടമാംസസന്ധിബന്ധഃ —
പരിപൂർണ്ണചാരുഗാത്രോ മഹാലലാടോരോബാഹുർവ്യക്തസിതാസിത
പ്രസന്നായതവിശാലപക്ഷ്മളാക്ഷഃ സിംഹമൃദംഗഘനഘോഷഃ

ക്ഷുൽപിപാസാസന്താപസഹിഷ്ണുർബൃഹദോജോബലശുക്ലവ്യവായാപ-ത്യശ്ചിരാരംഭശാല്യാന്നലപാനാ ദൃഢപ്രവൃദ്ധാനവൈരഃ പേശലഃ സത്യവാദീ സ്മൃതിമാൻ ധൃതിമാനലോലുപോ ബാല്യേപ്യരോദനഃ കടുതിക്തകഷായരൂക്ഷോഷ്ണേച്ഛാപരശ്ച ഭവതി । അപി ച—

അല്പവ്യാഹാരക്രോധപാനാശനേഹഃ
പ്രാജ്യായുർവ്വിത്തോ ദീർഘദർശീ വദാന്യഃ
ശ്രാദ്ധോ ഗംഭീരഃ സ്ഥൂലലക്ഷഃ ക്ഷമാവാ-
നാര്യോ നിദ്രാലുർദ്ദീർഘസൂത്രഃ കൃതജ്ഞഃ
ഋജുർവ്വിപശ്ചിത്സുഭഗസ്സലജ്ജോ
ഭക്തോ ഗുരൂണാം സ്ഥിരസൗഹൃദശ്ച
സ്വപ്നേ സപത്മാൻ സവിഹംഗമാലാം-
സ്തോയാശയാൻ പശ്യതി തോയദാംശ്ച.

സാ—കഫപ്രകൃതിയായവനാകട്ടെ കറുകപ്പുല്ലോ ഇന്ദീവരം പോലെയോ ഉള്ള നിറത്തോടുകൂടിയവനും, സമങ്ങളായും വേർതിരിഞ്ഞവയായും സ്നിഗ്ദ്ധങ്ങളായും സ്ഥിരങ്ങളായും ദൃഢങ്ങളായും ഗൂഢങ്ങളായും ഉള്ള മാംസസന്ധിബന്ധങ്ങളോടുകൂടിയവനും, ഏറ്റവും മനോഹരമായ ഗാത്രത്തോടുകൂടിയവനും, വലിയ നെറ്റിത്തടമുള്ളവനും, വ്യക്തങ്ങളായ ശുക്ലകൃഷ്ണഭാഗങ്ങളോടുകൂടിയും തെളിഞ്ഞും നീണ്ടും വിരിഞ്ഞും രോമങ്ങളോടുകൂടിയും ഇരിക്കുന്ന കണ്ണുകളുള്ളവനും, സിംഹത്തിന്റെയും മൃദംഗത്തിന്റെയും മേഘത്തിന്റെയും ശബ്ദംപോലെയുള്ള ശബ്ദമുള്ളവനും, വിശപ്പും ദാഹവും ചൂടും സഹിക്കുന്നവനും, ഓജസ്സും ബലവും ശുക്ലവും മൈഥുനവും സന്തതിയും വളരെയുള്ളവനും മാലയടിക്കയോ കറിച്ചിടുകയോ ചെയ്താൽ ഉണ്ടാവാൻ താമസമുള്ളവനും ദൃഢമായും ഗൂഢമായുമുള്ള വൈരത്തോടുകൂടിയവനും, സുശീലനും, സത്യവാദിയും, ഓർമ്മശക്തിയുള്ളവനും, ധൃതിയുള്ളവനും, അലുബ്ധനും, ബാല്യത്തിൽ കൂടി വളരെ കരയാത്തവനും, കടുതിക്തകഷായരൂക്ഷോഷ്ണങ്ങളായ ദ്രവ്യങ്ങളിൽ ഇച്ഛയും അവയെക്കൊണ്ടു സുഖവുമുള്ളവനും ആയിരിക്കും. സംഭാഷണവും കോപവും അന്നപാനങ്ങളും പ്രവൃത്തിയും അല്പമായിരിക്കും. ആയുസ്സും ധനവും അധികമുണ്ടായിരിക്കും. ദീർഘദർശിയും ഉദാരശീലനും ശ്രദ്ധാശീലനും ഗംഭീരനും (ഉള്ള് പുറത്തു കാണിക്കാത്തവൻ) അധികദാനശീലനും ക്ഷമാശാലിയും പൂജ്യനും നിദ്രാശീലനും ദീർഘസൂത്ര-

നും കൃതഘ്നനുമുള്ളവനും ഉള്ളതും പിടിവാദനും സ്വഭാവനും ചഞ്ചലശീലനും ധൃതികാരനും സ്നേഹത്തിൽ അല്പമുള്ളവനുമായിരിക്കും. ഈ കഫപ്രകൃതിക്കാരൻ സ്വപ്നത്തിൽ ആകാശമാർഗ്ഗം പക്ഷികളോടുകൂടിയ സഞ്ചാരങ്ങളേയും മേഘങ്ങളേയും കാണുകയും ചെയ്യും.

ഉഭയലക്ഷണസങ്കരേ തു സംസൃഷ്ടപ്രകൃതിഃ । സർവ്വഗുണസമുദിതസ്തു സമദോഷപ്രകൃതിഃ । തത്രാത്യന്തസ്വസ്ഥാ നിത്യാതുരാ ദോഷാനുശയിതപ്രകൃതിതയാൽ । വിശേഷതശ്ച ദ്വന്ദ്വപ്രകൃതയഃ । തേഷു ഹി ഗുണവിരുദ്ധവികാരകാരിഷു ക്ഷുത്പിപാസാദിഷ്വിവാരോഗ്യവ്യപദേശഃ । തസ്മാദ്വിപരീതഗുണേന വിധിനാ ദോഷോപക്രമണീയോക്തേനാനുപാലയേൽ । സമസർവ്വരസേന സാത്മ്യാന്നേന സമം തു വിഹിതേന ച ॥

സാ— ഇരണ്ടു ദോഷപ്രകൃതികളുടെ ലക്ഷണങ്ങൾ കലർന്നിരുന്നാൽ സംസൃഷ്ടപ്രകൃതിയാകുന്നു. വാതപിത്തപ്രകൃതി, വാതകഫപ്രകൃതി, കഫപിത്തപ്രകൃതി എന്നിങ്ങിനെ സംസൃഷ്ടപ്രകൃതികൾ മൂന്നുവിധം. എല്ലാ പ്രകൃതികൾക്കും പറയപ്പെട്ട ഗുണങ്ങൾ (ഗർഹണീയങ്ങളായ വാതാദിപ്രകൃതിലക്ഷണങ്ങളെ ഒഴിക്കണം) ചേർന്നിരിക്കുന്നതായ പ്രകൃതി സമദോഷപ്രകൃതിയാകുന്നു. ഇപ്രകാരം പറയപ്പെട്ട ഏഴു പ്രകൃതികളിൽവെച്ച് ഒറ്റയായ മൂന്നു പ്രകൃതിക്കാർ (അതായതു വാതപ്രകൃതി, പിത്തപ്രകൃതി, കഫപ്രകൃതി എന്നിവർ) നിത്യരോഗികളായിരിക്കും. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ അവരുടെ പ്രകൃതികൾ ദോഷാനുശയിതങ്ങളാകകൊണ്ടുതന്നെ. ഇതേകാരണത്താൽതന്നെ സംസൃഷ്ടപ്രകൃതികൾ വിശേഷിച്ചും നിത്യരോഗികളായിരിക്കും. എന്നാൽ ഈ പൃഥക് ദോഷപ്രകൃതികളേയും സംസൃഷ്ടപ്രകൃതികളേയും ആരോഗ്യമെന്ന പദംകൊണ്ടു വ്യവഹരിക്കുന്നുണ്ട്. അതു അവ ഗുണസംകീർണ്ണങ്ങളായ ദോഷങ്ങളെ ചെയ്യുന്നവയായതുകൊണ്ടത്രെ. എന്തുപോലെയെന്നാൽ ജാഠരങ്ങളായ വിശപ്പ്, വെള്ളംദാഹം മുതലായവയിൽ ആരോഗ്യവ്യപദേശം എങ്ങിനെയോ അങ്ങിനെതന്നെ. ആകയാൽ ആ ആ പ്രകൃതികളുള്ളവരേയും പ്രകൃതിദോഷങ്ങളുടെ ഗുണങ്ങൾക്കു വിപരീതമായ ഗുണത്തോടുകൂടിയ ചികിത്സയെ ദോഷോപക്രമണീയത്തിൽ പറഞ്ഞപ്രകാരം ചെയ്തു ഉപചരിക്കണം. ഒടുവിൽ പറഞ്ഞ സമദോഷപ്രകൃതിയെയാകട്ടെ സർവ്വരസങ്ങളും സമങ്ങളായി ചേർന്നിട്ടുള്ള സാത്മ്യാന്നപാനങ്ങളെ അതാത് ഋതുക്കൾക്കു തക്കവണ്ണം പ്രയോഗിച്ച് ഉപചരിക്കണം. ഇങ്ങിനെ ഏഴു വിധത്തിലുള്ള ദോഷപ്രകൃതികൾ പറയപ്പെട്ടു.

അനന്തരം ഗുണപ്രകൃതികളെ പറയുന്നു:—

ദോഷവച്ച ഗുണൈരപി സത്വാദിഭിസ്സപ്ത പ്രകൃതയോ ഭവന്തി। താസ്തദഭിനിർവൃത്തമാത്രത്വ യഥാസ്വമേതൈഃ ശൌചാദിഭിർജ്ഞാതവ്യാഃ ॥

സാ:— വാതാദികളായ മൂന്നു ദോഷങ്ങളെക്കൊണ്ടെന്നപോലെതന്നെ സത്വാദികളായ മൂന്നു ഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടും ഏഴു പ്രകൃതികൾ ഉണ്ടാകുന്നു. സത്വപ്രകൃതി, രജഃപ്രകൃതി, തമഃപ്രകൃതി എന്നിങ്ങിനെ പൃഥഗ്ഗുണപ്രകൃതികൾ മൂന്നും; സത്വരജഃപ്രകൃതി സത്വതമഃപ്രകൃതി രജസ്തമഃപ്രകൃതി എന്നിങ്ങിനെ സംസൃഷ്ടപ്രകൃതികൾ മൂന്നും; സമഗുണപ്രകൃതി ഒന്നുംകൂടിയാണ് ഏഴു ഗുണപ്രകൃതികൾ. ഈ ഗുണപ്രകൃതികളെ മേൽപറഞ്ഞ സത്വാദിഗുണങ്ങളെക്കൊണ്ടുണ്ടാകുന്ന ശൌചാസ്തിക്യാദികളായ ലക്ഷണങ്ങളെക്കൊണ്ടറിയണം. ശൌചം, ആസ്തിക്യം, ശുക്ലവർണ്ണരുചിത്വം, ബുദ്ധിമത്വം എന്നിവ കണ്ടാൽ സത്വപ്രകൃതിയും ബഹുഭാഷിത്വം, മാനിത്വം, ക്രോധം, ഡംഭം, മത്സരം മുതലായവ കണ്ടാൽ രജഃപ്രകൃതിയും ഭയം, അജ്ഞാനം, നിദ്ര, ആലസ്യം മുതലായവ കണ്ടാൽ തമഃപ്രകൃതിയുമാണെന്നറിയേണമെന്നും ഇപ്പറഞ്ഞ ലക്ഷണങ്ങളുടെ സങ്കരംകൊണ്ടുതന്നെ സംസൃഷ്ടപ്രകൃതികളെയും സമഗുണപ്രകൃതിയെയും അറിയേണമെന്നും സാരം.

അനന്തരം ജാത്യാദിപ്രകൃതികളെ പറയുന്നു:—

തഥാ പുനസ്സപ്ത പ്രകൃതയോ ജാതികുലദേശകാലവയോബലപ്രത്യാത്മസംശ്രയാഃ। ദൃശ്യന്തേ ഹി പുരുഷാണാം ജാത്യാദിനിയതാസ്തേ തേ ഭാവവിശേഷാഃ ॥

സാ:— മേൽപ്രകാരംതന്നെ ജാതി, കുലം, ദേശം, കാലം, വയസ്സ്, ബലം, എന്നിവയെ ആശ്രയിച്ചും പ്രത്യാത്മസംശ്രയമായും എന്നിങ്ങിനെ വേറെയും ഏഴുവിധം പ്രകൃതികൾ ഭവിക്കുന്നു. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ ആളുകൾക്ക് ജാത്യാദിനിയതങ്ങളായി പലതരം ഭാവവിശേഷങ്ങൾ കാണപ്പെടുന്നുണ്ട്. ജാതി—ബ്രാഹ്മണാദി വൎണ്ണം. ഇതുകൊണ്ടുള്ള ഭേദങ്ങൾ എങ്ങിനെയെന്നാൽ— ബ്രാഹ്മണൻ മധുരപ്രായങ്ങളായ ആഹാരങ്ങളിൽ അഭിരുചിയുള്ളവനായും അസാഹസികനായും അധികം ദയയുള്ളവനായും ശസ്ത്രാദികളെ സഹിക്കാത്തവനായും ഭവിക്കും. ഇപ്രകാരം ക്ഷത്രിയാദികളിലും യഥാസ്വം ഊഹ്യമാകുന്നു. കുലം—തറവാട്. ഇതുകൊണ്ടുള്ള ഭാവവിശേഷങ്ങൾ എങ്ങിനെയെന്നാൽ— ചില കുലക്കാർ സ്വഭാവേന

മദ്യപ്രിയന്മാരായും, ചിലർ മാംസാദികളിൽ കൊതിയുള്ളവരും മററുമായും കാണപ്പെടുന്നു. ഇപ്രകാരം ദേശകാലവയോബലങ്ങളേയും ഉദ്ദേശിക്കേണ്ടതാണ്. പ്രത്യാത്മസംശ്രയമായിട്ടുള്ളതു ഓരോ വ്യക്തിക്കും ഉള്ള ഭിന്നപ്രകൃതിയാകുന്നു. ഒരാളുടെ ദേഹത്തിനുള്ള സ്വഭാവത്തിനു മറെറാരാളുടേതിനെ അപേക്ഷിച്ച് ചില സൂക്ഷ്മഭേദങ്ങൾ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതാണ് ഇത്.

സത്വാദീനാമപി തരതമയോഗാച്ഛരീരവിശേഷൈശ്ചാന്യോന്യാനുവിധായിത്വാച്ച ഭേദാശ്രയമസംഖ്യേയം ഭവതി। ശരീരമപി സത്വാദീനനുവർത്തതേ, സത്വാദയോപി ശരീരം॥

സാ—മേൽപറഞ്ഞ ഏഴുവിധം പ്രകൃതികൾക്ക് പരസ്പരമുള്ള ഭേദാശ്രയം (=ഭേദപ്രകാരം; ഭേദനിമിത്തം) ഇത്രയെന്നു കണക്കാക്കുവാൻ വയ്യാത്തവിധം അത്ര വളരെ പ്രകാരത്തിൽ ഉണ്ടാകുന്നുണ്ട്. ഓരോ പ്രകൃതിയിലുള്ള സത്വാദിഗുണങ്ങളുടെ സംയോഗത്തിന്റെ തരതമഭാവം (ന്യൂനാധിക്യം) ഹേതുവായും, ഓരോ ശരീരങ്ങൾക്കുമുള്ള വിശേഷങ്ങൾ ഹേതുവായും, അന്യോന്യാനുവിധായിത്വം ഹേതുവായുമാണ് അസംഖ്യഭേദങ്ങൾ ഭവിക്കുന്നത്. അന്യോന്യാനുവിധായിത്വമെന്നാൽ അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടുമുള്ള ഗുണാനുരോധമെന്നർത്ഥം. അതിനെ വിവരിക്കുന്നു. ശരീരമിതി— ശരീരം സത്വാദികളായ ഗുണങ്ങളേയും സത്വാദികൾ ശരീരത്തേയും അനുരോധിക്കുന്നു. ശരീരത്തിനു കാൎശ്യവിശേഷം ഉണ്ടാകുന്നതു സത്വാദികളെ അനുസരിച്ചും സത്വാദികൾ ശരീരത്തെ അനുസരിച്ചുമാണെന്നു സാരം.

സത്വാദ്യസംഖ്യഭേദാവേശാച്ച രൂപസ്പർശാദീനനുകരണമപ്യനൂകശബ്ദവാച്യമസംഖ്യഭേദം ഭവതി। തദാവേശസ്ത്വനന്തരജന്മാഭ്യാസവാസനയാ ജന്യതേ। തസ്മാദ്ദേവമാനവതിര്യക്പ്രേതനാരകാണാം തത്തദ്വിശേഷാണാഞ്ച യഥായഥമേവാനൂകം പുരുഷസ്യാനുവർത്തതേ॥

സാ—സത്വാദികളായ ഗുണങ്ങൾ അസംഖ്യഭേദങ്ങളായി ആവേശിക്കുന്നതുകൊണ്ട് മനുഷ്യൻ അസംഖ്യപ്രകാരത്തിൽ മററുള്ളവരുടെ രൂപം, സ്പർശം, ചേഷ്ട എന്നിവയെ അനുകരിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെയുള്ള രൂപാദ്യനുകരണത്തെ അനൂകം എന്ന ശബ്ദംകൊണ്ടു വ്യവഹരിക്കുന്നു (അനൂകം=സ്വഭാവവിശേഷം). മേൽപ്രകാരമുള്ള സത്വാദിഭേദങ്ങളുടെ ആവേശം ഉണ്ടാകുന്നതു പൂർവ്വജന്മത്തിലെ അഭ്യാസത്തിന്റെ വാസനയാലാകുന്നു. അതു ഹേതുവായിട്ട് പുരുഷന്ന് ദേവന്മാർ, മനുഷ്യ

ന്മാർ, തിര്യക്കുകൾ, പ്രേതന്മാർ, നരകവാസികൾ എന്നിവരുടെയും അവരുടെ സ്വഭാവവിശേഷങ്ങളുടേയും യഥായോഗ്യമുള്ള അനേകമാണെന്ന അറിയണം. ദേവന്മാരുടെ ശുഭാദികളെ അനുകരിക്കുന്നവർ ദേവാനൂകന്മാർ, തിര്യക്കുകളുടേതിനെ അനുകരിക്കുന്നവർ തിര്യഗനൂകന്മാർ എന്ന തുടങ്ങി വ്യവഹരിക്കപ്പെടുന്നു.

ഈ പ്രകൃതികളുടെ പ്രസ്താവത്തിൽ വയോബലാദികളെ അറിയേണ്ടതായി വന്നതുകൊണ്ട് അവയെയാണ് ഇനി വിവരിക്കുന്നത്. അതിൽ ആദ്യം വയസ്സിനെ പറയുന്നു:—

വയസ്ത്രിവിധം ബാലം മദ്ധ്യം വൃദ്ധഞ്ച। തത്രാഷോഡശാദ്വർഷാൽ ബാലമ്। ആസപ്തതേർമ്മദ്ധ്യമ്। അതോ വൃദ്ധമ്। തേഷ്വപി സ്തന്യാഹാരോഭയവൃത്ത്യാ ബാലം ത്രിവിധമ്। തസ്മിൻ ദേഹപ്രമാണവൃദ്ധിഃ ശ്ലേഷ്മോദ്രേകശ്ച। തേന ബാലസ്യ സ്നേഹമാർദ്ദവസൌകുമാര്യാല്പക്രോധതാസൌഭാഗ്യാനി ഭവന്തി॥

സാ—ബാലം, മദ്ധ്യം, വൃദ്ധം എന്നിങ്ങിനെ വയസ്സ് മൂന്നുവിധമാകുന്നു. അവയിൽ ബാലവയസ്സ് പതിനാറു വർഷം വരെയും, മദ്ധ്യവയസ്സ് പതിനാറിനുശേഷം എഴുപതു വർഷം വരേയും, വൃദ്ധവയസ്സ് എഴുപതിനു ശേഷവും ആകുന്നു. ഇങ്ങിനെ മൂന്നുപ്രകാരമുള്ള വയസ്സുകളിൽ ബാലവയസ്സു തന്നെ മൂന്നുവിധമുണ്ട്. ഒന്ന് സ്തന്യവൃത്തി (മുലപ്പാൽ കുടിച്ച് ജീവിക്കുന്ന കാലം), രണ്ട് ആഹാരവൃത്തി (അന്നംകൊണ്ടു ജീവിക്കുന്ന കാലം) മൂന്ന് ഉഭയവൃത്തി (മുലപ്പാലും ആഹാരവും ആവശ്യമുള്ള കാലം) ഇങ്ങിനെയാണ് ബാല്യം മൂന്നുവിധം. ഇങ്ങിനെയുള്ള ബാലവയസ്സിങ്കൽ ദേഹത്തിന്റെ വലുപ്പത്തിനു വളർച്ച്വരികയും കഫം വർദ്ധിച്ചിരിക്കുകയും ചെയ്യും. ഈ ദേഹവളർച്ചയും കഫാധിക്യവും നിമിത്തം ബാലന്ന് സ്നേഹം (സ്നിഗ്ദ്ധത) മാർദ്ദവം സൌകുമാര്യം അല്പക്രോധതാ സൌഭാഗ്യം എന്നിവ ഭവിക്കും.

മദ്ധ്യമപി ത്രിവിധം യൌവനം സമ്പൂർണ്ണതാപരിഹാനിശ്ച। തസ്മിൻ പിത്തോദ്രേകഃ। തേന ദീപ്താഗ്നിതാ പ്രജ്ഞാധിക്യപരിപാകൌ വ്യവസായശ്ച। തത്രാത്രിംശതോ യൌവനമാചത്വാരിംശതഃ സർവ്വധാത്വിന്ദ്രിയബലവീര്യപൌരുഷസ്മരണവചനവിജ്ഞാനപ്രശ്രയഗുണസമ്പൂർണ്ണതാ, അതഃ പരമപരിഹാനിഃ॥

സാ—മദ്ധ്യവയസ്സും മൂന്നുവിധമാകുന്നു. ഒന്ന് യൌവനം, രണ്ട് സമ്പൂർണ്ണതാ, മൂന്ന് അപരിഹാനി. ഈ മൂന്നുവിധമുള്ള മദ്ധ്യവയ

സ്സിൽ പിത്തം വർദ്ധിച്ചിരിക്കയും തന്നിമിത്തം അഗ്നിദീപ്തിയും ബുദ്ധിക്ക് ആധിക്യം, പരിപാകം എന്നിവയും വ്യവസായവും ഉണ്ടാകയും ചെയ്യും. ഇവയിൽ യൗവനം മുപ്പതു വയസ്സുവരെയും, എല്ലാ ധാതുക്കൾക്കും ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കും ബലത്തിന്നും വീര്യത്തിന്നും പൌരുഷത്തിന്നും സ്മരണത്തിന്നും വചനത്തിന്നും വിജ്ഞാനത്തിന്നും വിനയഗുണത്തിന്നുമുള്ള തികവാകുന്ന സമ്പൂർണ്ണത്വം മുപ്പതിന്നുശേഷം നാല്പതാം വയസ്സുവരെയും, അപരിഹാനി നാല്പതു വയസ്സിന്നു മേലുമാകുന്നു. അപരിഹാനി– വൃദ്ധിയും ക്ഷയവുമില്ലാത്ത അവസ്ഥ.

വൃദ്ധസ്തു ശശ്വൽക്ഷീയമാണധാത്വിന്ദ്രിയാദിഗുണോ വലീപലിതകാസശ്വാസാഗ്നിസാദാദിഭിരഭിദ്രൂയമാണോ ജീർണ്ണം ഭവനമിവാഭിവൃഷ്ടമവസീദതി । തസ്മിൻ മാരുതോദ്രേകഃ । തേന ശ്ലഥസന്ധിമാംസസ്നായുത്വക്പാരുഷ്യമവനാമഃ കായസ്യ വേപഥുഃ കാസഃ ശ്വാസഃ ശ്ലേഷ്മസിംഘാണകാദീരണം ധാതുക്ഷയശ്ച ॥

സാ—വൃദ്ധവയസ്സാകട്ടെ എല്ലായ്പോഴും ക്ഷയിച്ചുംകൊണ്ടു വരുന്ന ധാത്വിന്ദ്രിയാദിഗുണങ്ങളോടുകൂടിയതും വലി (ചുളി) പലിതം (നര) കാസം ശ്വാസം അഗ്നിമാന്ദ്യം മുതലായവയാൽ അനവരതം ബാധിക്കപ്പെട്ടുംകൊണ്ടു വരുന്നതും ആകുന്നു. ജീർണ്ണമായ ഗൃഹം മഴവെള്ളംകൊണ്ടു നനഞ്ഞാൽ എങ്ങിനെ ഇടിഞ്ഞു തകരുമോ അങ്ങിനെ വൃദ്ധവയസ്സും അവസാദ (ക്ഷീണത)ത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു. ഈ വയസ്സിങ്കൽ വായുവിന്ന് ആധിക്യം ഭവിക്കും. അതുകൊണ്ടു സന്ധികൾ, മാംസം, സ്നായുക്കൾ, അസ്ഥികൾ എന്നിവ ശിഥിലങ്ങളായി ഭവിക്കയും ത്വക്കിന്നു പാരുഷ്യം (പരുപരുപ്പ്) ഉണ്ടാകയും കായത്തിന്ന് അവനാമം (കൂന്) ഉണ്ടാകയും വിറ, ചുമ, ഏക്കം എന്നിവ ഭവിക്കുകയും ശ്ലേഷ്മസിംഘാണകസ്രവണം (നാസാമലസ്രാവം) ഉണ്ടാകയും ധാതുക്ഷയംവരികയുംചെയ്യും. ഇങ്ങിനെയാണ് വയസ്സിന്റെ വിവരണം. ഇനി ഇതിൽ മതഭേദത്തെ കാണിക്കുന്നു.

അന്യേ പുനരാഹുഃ—

ബാല്യം വൃദ്ധിഃ പ്രഭാ മേധാ ത്വക്ശുക്ലാക്ഷിശ്രുതീന്ദ്രിയം
ദശകേഷു ക്രമാദ്ധ്യേതി മനസ്സർവ്വേന്ദ്രിയാണി ച

ഏവം വർഷശതമായുഷഃ പ്രമാണമസ്മിൻ കാലേ । സന്തി പുനഃ കേചിദ്വിംശത്യാദ്ധ്യധികവർഷശതജീവിനോ മനുഷ്യാഃ । തേഷാം യഥാനൈകൈഃ പ്രകൃതിവിശേഷൈരായുഷഃ പ്രമാണമുപലഭ്യ വയസ്ത്രിധാ വിഭജേൽ ॥

സാ—മററു ചില ആചാൎയ്യന്മാർ ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു. എങ്ങിനെ എന്നാൽ—ബാല്യം, വൃദ്ധി, പ്രഭ, മേധ, ത്വക്ക്, ദൃഷ്ടി, കൎമ്മേന്ദ്രിയം, ശ്രുതീന്ദ്രിയം, മനസ്സ്, സൎവ്വേന്ദ്രിയങ്ങൾ എന്നീ പത്തുകൂട്ടം ജനങ്ങൾക്ക് പതിറ്റാണ്ടുകൊണ്ടു കൂടുമ്പോൾ ക്രമേണ ന്യൂനതാനം ഭവിക്കുന്നു. (വ്യത്യാസപ്പെടുന്നു) ആദ്യത്തെ പത്തു കഴിഞ്ഞാൽ ബാല്യം പോകും. രണ്ടാം പത്തു കഴിഞ്ഞാൽ വൃദ്ധി (വളൎച്ച) നില്ക്കും. മൂന്നാം പത്തിൽ പ്രഭയും, നാലാം പത്തിൽ മേധയും, അഞ്ചാം പത്തിൽ ത്വക്കും അന്യഥാ ഭവിക്കും. ആറാം പത്തിൽ ദൃഷ്ടിയും, ഏഴാം പത്തിൽ കൎമ്മേന്ദ്രിയവും, എട്ടാം പത്തിൽ ശ്രവണേന്ദ്രിയവും, ഒമ്പതാം പത്തിൽ മനസ്സും, പത്താം പത്തിൽ സൎവ്വേന്ദ്രിയങ്ങളും ക്ഷയിക്കും—എന്നു സാരം. ഇങ്ങിനെ നൂറുകൊല്ലമാണ് ഈ കലികാലത്തിങ്കൽ ആയുസ്സിന്റെ പ്രമാണം. എന്നാൽ ദൈവമായും പൌരുഷമായും ഉള്ള ചീത്തയും നല്ലതുമായ കൎമ്മങ്ങളുടെ വിശേഷത്താൽ ചില മനുഷ്യർ നൂറുവയസ്സിൽ കുറഞ്ഞും മററു ചിലർ നൂറിൽ അധികമായും ജീവിച്ചിരിക്കും. അവരുടെ ആയുസ്സിന്റെ പ്രമാണത്തേയും മേൽപറഞ്ഞ പ്രകൃതിവിശേഷങ്ങളെക്കൊണ്ട് അറിഞ്ഞ് ശൈശവയൌവനവാൎദ്ധക്യങ്ങളെ വിഭജിക്കേണ്ടതാണ്. അമ്പതു വയസ്സ് ജീവിക്കുന്നവരോ ഇരുപതു വയസ്സ് ജീവിക്കുന്നവരോ നൂറിലധികം ജീവിക്കുന്നവരോ ആയവരുടെ വയസ്സിനേയും ബാല്യാദികളെന്നു മൂന്നായി തിരിച്ചുകൊള്ളണമെന്നും ഈ ആൾക്ക് ഇത്രകൊല്ലത്തെ ആയുസ്സുണ്ടെന്നു വാതാദിദോഷപ്രകൃതികൾക്കും സത്വാദിഗുണപ്രകൃതികൾക്കും ജാത്യാദിപ്രകൃതികൾക്കും പറയപ്പെട്ടതനുസരിച്ച് അറിയേണമെന്നും സാരം. (വാതപ്രകൃതിക്ക സ്വല്പായുസ്സ്, പിത്തപ്രകൃതിക്ക മദ്ധ്യായുസ്സ്, കഫപ്രകൃതിക്ക ദീൎഘായുസ്സ് ഇത്യാദിരീത്യാ അറിഞ്ഞുകൊള്ളണം).

അപി ച—

വൎഷം വൎഷം ക്ഷയം യാതി ന്യൂനായു യാതേ ശതേ ശതേ
ആയുഷോപുണ്യബാഹുല്യാദ്വൃദ്ധാ യന്മാനമിഷ്യതേ ॥

സാ—കൃതയുഗാദികളായ കാലങ്ങളിൽ ആയുസ്സിനു യാതൊരു പരിമാണം പറയപ്പെട്ടിട്ടുണ്ടോ ആ പരിമാണത്തിൽ നൂറുനൂറുവൎഷം ചെല്ലുമ്പോൾ ഓരോ വയസ്സുവീതം കുറച്ചു ജീവിക്കയുള്ളു. ആയുസ്സിന്നപചയമുള്ള അപുണ്യബാഹുല്യമാണിതിനു ഹേതു. മനുഷ്യർ ശതജീവികളോ സഹസ്രജീവികളോ ദശജീവികളോ എങ്ങിനെയായിരുന്നാ

ഷ്യം അവനുടെ ആയുസ്സിൽ നൂറിൽ ഒന്നായ ഭാഗം കിഴിച്ച് അനുഭവത്തിൽ ഉണ്ടാകുമെന്നു ചുരുക്കം.

അനന്തരം ബലത്തെ പറയുന്നു:—

ബലമപി ത്രിവിധം ഭവതി । സഹജം കാലകൃതം യുക്തികൃതഞ്ച । തത്ര സഹജം ദേഹസത്വയോഃ പ്രാകൃതം । കാലകൃതമൃതുവിഭാഗജം വയഃകൃതഞ്ച । യുക്തികൃതം പുനരാഹാരവിഹാരാത്മകോർജ്ജസ്കരയോഗജഞ്ച । തദ്വൃദ്ധികരാസ്ത്വിമേ ച ഭാവാ ഭവന്തി । തദ്യഥാ—ബലവത്പുരുഷേ ദേശേ ജന്മ തദ്വിധേ ച കാലേ സുഖശ്ച കാലയോഗോ ബീജക്ഷേത്രഗുണശരീരാഹാരസത്വസമ്പത്തയഃ സ്വഭാവോ യൌവനം വ്യായാമോ ഹർഷശ്ച ॥

സാ—ബലവും മൂന്നുവിധത്തിലായി ഭവിക്കുന്നു. ഒന്ന് സഹജം, രണ്ട് കാലകൃതം, മൂന്ന് യുക്തികൃതം ഇവയിൽ സഹജബലം ദേഹത്തിന്റേയും സത്വത്തിന്റേയും പ്രകൃതി(സ്വഭാവം) അനുസരിച്ചുണ്ടായതാകുന്നു. കാലകൃതമായ ബലം ഹേമന്താദികളായ ഋതുക്കളുടെ വിഭാഗംകൊണ്ടുണ്ടായതും ബാല്യയൌവനാദികളായ വയസ്സുകളെക്കൊണ്ടുണ്ടായതും ആകുന്നു. യുക്തികൃതമായ ബലമാകട്ടെ ആഹാരവിഹാരങ്ങളിൽനിന്നുണ്ടാകുന്നതും രസായനവാജീകരണാദികളായ ഊർജ്ജസ്കരയോഗങ്ങളെക്കൊണ്ടുണ്ടാകുന്നതുമാകുന്നു. ഇങ്ങിനെ മൂന്നുവിധത്തിലുള്ള ബലത്തിനും താഴെ പറയുന്ന ഭാവങ്ങൾ വൃദ്ധികരങ്ങളാകുന്നു. അവ ഏവയെന്നാൽ—ബലവാന്മാരായ ആളുകൾ ഉള്ള ദേശത്തിങ്കൽ ജനിക്കുക, ബലവാന്മാരായ ആളുകൾ ഉള്ളതായ കാലത്തിൽ ജനിക്കുക, കാലത്തിന്റെ യോഗം സുഖം (സമ്യഗ്യോഗം) ആയി ഭവിക്കുക, ബീജഗുണം ക്ഷേത്രഗുണം ശരീരാഹാരസത്വസമ്പത്തി എന്നിവയുണ്ടായിരിക്കുക, സ്വഭാവബലമുണ്ടായിരിക്കുക, യൌവനം വ്യായാമം ഹർഷം ഇവ ഭവിക്കുക എന്നിവയാണ് ബലവൃദ്ധികരങ്ങളായ ഭാവങ്ങൾ.

അനന്തരം സാരങ്ങളെ പറയുന്നു:—

തഥാ സാരാണ്യഷ്ടൌ ത്വഗ്രക്തമാംസമേദോസ്ഥിമജ്ജശുക്ലസത്വാത്മകാന്യുത്തരോത്തരവരാണി ബലമാനജ്ഞാനാർത്ഥമുപദിശ്യന്തേ । അപി ച—ന മഹത്വാദ്ദേഹമാത്രദർശനാദേവ ഭിഷഗയമുപചയേന മഹാശരീരത്വാദ്വാ ബലവാനയം കൃശത്വാദല്പശരീരത്വാദ്വാല്പബല ഇതി । അത്ഭുതമപ്യന്യഥാ ദൃഷ്ടം ഗജസിംഹേ ॥

സാ—അപ്രകാരംതന്നെ ഒരാളുടെ ദേഹബലത്തിന്റെ മാനം അ

ഗിയുപരമായി ത്വഗ്രക്താദികളായി എട്ടു സാരങ്ങൾ ആചാര്യന്മാരാൽ ഉപദേശിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. (ത്വക്സാരം, രക്തസാരം, മാംസസാരം, മേദസ്സാരം, അസ്ഥിസാരം, മജ്ജസാരം, ശുക്ലസാരം, സത്വസാരം) ഇവ മേല്ക്കുമേൽപ്പോട്ട് അധികമധികം ഗുണതരങ്ങളാകുന്നു. ആകയാൽ ത്വക്സാരമുള്ളവൻ ബലവാൻ, രക്തസാരമുള്ളവൻ അതിലും ബലവാൻ ഇത്യാദിയായി അധികബലതയെ ഗ്രഹിക്കണം. എന്നതന്നെയല്ല, വൈദ്യൻ രോഗിയുടെ ദേഹം മാത്രം കണ്ടിട്ട് ഇയ്യാൾ നല്ല തടിയും വലിയ ശരീരവുമുള്ളതുകൊണ്ടു ബലവാനാണ്; ഇയ്യാൾ കൃശനും അല്പദേഹനുമായതുകൊണ്ട് ബലം കുറഞ്ഞവനാണ് എന്നു ഭ്രമിച്ചുപോകരുത്. ഗജസിംഹങ്ങളിൽ ഇതു രണ്ടും മറിച്ചുകാണുന്നുണ്ടല്ലോ. ഗജത്തിന്റെ ദേഹം എത്ര വലുതാണ്, എന്തു തടിയാണ്? സിംഹത്തിന്റേത് അതിൽ ചെറുതല്ലേ? എന്നിട്ടും ഗജം സിംഹത്താൽ കൊല്ലപ്പെടുന്നു.

അത്ര സമൈസ്സർവ്വസാരൈരുപേതോ ഭവത്യതിബലഃ പരമഗൌരവയുക്തഃ ക്ലേശക്ഷമഃ സർവ്വാരംഭേഷ്വാത്മനി പ്രത്യയവാൻ കല്യാണാഭിനിവേശീ സ്ഥിരശരീരഃ സുസമാഹിതഗതിഃ സാനുനാദസ്നിഗ്ദ്ധഗംഭീരമഹാസ്വരഃ സുഖൈശ്വര്യവിത്തോപഭോഗസമ്മാനഭാക് മന്ദജരോ മന്ദവികാരഃ പ്രായസ്തുല്യഗുണവിസ്തീർണ്ണാപത്യോ ദീർഘായുശ്ച । തദ്വിപരീതസ്ത്വസാരഃ । മദ്ധ്യൈർമ്മദ്ധ്യഃ ॥

സ—മേൽപ്പറഞ്ഞ സാരങ്ങളിൽ എല്ലാം തികഞ്ഞവൻ അതിബലതാദികളോടുകൂടിയവനായി ഭവിക്കും. സർവ്വാരംഭങ്ങളിൽ പ്രത്യയവാൻ—എല്ലാ പ്രവൃത്തികളും ചെയ്യുമ്പോഴും അവയ്ക്കു ഫലം വരുമെന്നു വിശ്വാസമുള്ളവൻ. കല്യാണാഭിനിവേശി—ശ്രേഷ്ഠങ്ങളായ കൃത്യങ്ങളിൽ താൽപര്യമുള്ളവൻ. സാനുനാദ.........മഹാസ്വരൻ—അനുനാദത്തോടുകൂടിയതും സ്നിഗ്ദ്ധവും ഗംഭീരവുമായ വലിയ ഒച്ചയുള്ളവൻ. സുഖൈശ്വര്യ.........ഭാക്ക്—സുഖം ഐശ്വര്യം (സമ്പത്ത്) ധനം മാന്യത എന്നിവയുള്ളവൻ. മന്ദജരോമന്ദവികാരൻ—ജരയും രോഗവും കുറവായവൻ. പ്രായേണ തുല്യഗുണവിസ്തീർണ്ണാപത്യൻ—തന്നോടു തുല്യങ്ങളായ ഗുണങ്ങളുള്ള അനേക സന്താനങ്ങളോടുകൂടിയവൻ. ശേഷം സ്പഷ്ടം. സാരങ്ങളോടുകൂടാത്തവൻ മുൻപറഞ്ഞവയിൽനിന്നു വിപരീതനായും മദ്ധ്യസാരൻ മദ്ധ്യഗുണനായും ഭവിക്കും.

അനന്തരം ശരീരാവയവങ്ങളുടെ അളവിനെ പറയുന്നു:—

പ്രമാണം പുനഃ സ്വാംഗുലേന പാദാംഗുഷ്ഠപ്രദേശിന്യൗ

ദ്വ്യംഗുലായതേ തിസ്രസ്ത്വന്യാഃ ക്രമേണാഷ്ടമഭാഗഹീനാഃ പഞ്ചമഭാഗഹീനാസ്ത്വന്യാഃ പഞ്ചമഭാഗഹീനാ വാ । ചതുരംഗുലായതാഃ പൃഥക് പ്രപദപാദതലപാർഷ്ണയഃ ഷൾപഞ്ചചതുരംഗുലവിസ്തൃതാശ്ചോത്തരോത്തരം വായാമേന പാദശ്ചതുർദ്ദശ പരിണാഹേന । തഥാ ഗുൽഫൌ ജംഘാമദ്ധ്യഞ്ച । ചതുരംഗുലോത്സേധഃ പാദഃ । അഷ്ടാദശാംഗുലേ ജംഘേ ഊരൂ ച । ചതുരംഗുലം ജാനു । ത്രിംശദംഗുലപരിണാഹാവൂരൂ ॥

സാ — കാലിന്റെ തള്ളവിരലും ചൂണ്ടുവിരലും തന്റെ വിരൽക്ക് ഈരണ്ടംഗുലം നീളമുണ്ടായിരിക്കും. ശേഷമുള്ള മൂന്നു വിരലുകൾ രണ്ടംഗുലത്തിങ്കൽനിന്ന് അഞ്ചിലൊരംശം ക്രമേണ കുറഞ്ഞവയായിരിക്കും. കഴിവിരൽ രണ്ടംഗുലത്തിന്റെ അഞ്ചിലൊന്നു കുറച്ചും, മോതിരവിരൽ അതിൽനിന്നും അഞ്ചിലൊന്നു കുറച്ചും, ചെറുവിരൽ അതിൽനിന്നും അഞ്ചിലൊന്നു കുറച്ചും നീളമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നർത്ഥം. അല്ലെങ്കിൽ ആ മൂന്നു വിരലുകളിൽ ആദ്യത്തേതിന്റെ നഖം കുറഞ്ഞതു വലുപ്പമായിരിക്കും പിന്നത്തേതിന്നുണ്ടായിരിക്കുക. പ്രപദം (=അംഗുല്യനന്തരമുള്ള പാദാഗ്രം), പാദതലം (=കാലടി), പാർഷ്ണി (=മടമ്പ്) ഇവ ഓരോന്നും നാലംഗുലം നീളമുള്ളവയും, ക്രമത്തിൽ ആറും അഞ്ചും നാലും അംഗുലം വിസ്താരമുള്ളവയുമായിരിക്കും (പ്രപദത്തിന് ആറും പാദതലത്തിന്നഞ്ചും മടമ്പിന്ന് നാലും അംഗുലം വിസ്താരമുണ്ടായിരിക്കുമെന്നർത്ഥം.) പാദം ആയാമം (=നീളം) കൊണ്ടും പരിണാഹം (=വട്ടം) കൊണ്ടും പതിന്നാലംഗുലം ഉണ്ടായിരിക്കും. അപ്രകാരംതന്നെ ഞെരിയാണി, ജംഘാമദ്ധ്യം എന്നിവയും പതിന്നാലംഗുലം പരിണാഹമുള്ളതായിരിക്കും. പാദത്തിന്റെ ഉത്സേധം (=ഉയരം) നാലംഗുലമാണ്. ജംഘാ, ഊരു എന്നിവയുടെ നീളം പതിനെട്ടംഗുലം. ജാനു നാലംഗുലം. തുടയുടെ വട്ടം മുപ്പതംഗുലം.

ഷഡംഗുലായാമൗ വൃഷണൗ മേഢ്രമവസ്ഥാപഞ്ചപരിണാഹമേവ । ഷോഡശവിസ്താരം കടി പഞ്ചാശത് പരിണാഹാ । ദശാംഗുലം വസ്തിശിരഃ । ദ്വാദശാംഗുലമുദരം । ദശവിസ്താരേ ദ്വാദശായാമേ പാർശ്വേ । ദ്വാദശാംഗുലോത്സേധം ത്രികം । അഷ്ടാദശോത്സേധം പൃഷ്ഠം । ദ്വാദശകം സ്തനാന്തരം । ദ്വ്യംഗുലം സ്തനപര്യന്തം । ചതുർവ്വിംശത്യംഗുലവിശാലം ദ്വാദശോത്സേധമുരഃ । ദ്വ്യംഗുലം ഹൃദയം । അഷ്ടകൗ സ്കന്ധൗ കക്ഷേ ച । ഷൾകാവംസൗ ഷോഡശകൗ പ്രബാ

ഗ്രേ । പഞ്ചദശാംഗുലൗ പ്രപാണീ । ഷോഡശാംഗുലൗ പാണീ । തത്രാപി പഞ്ചാംഗുലാ മധ്യമാംഗുലിഃ । തതോഽർദ്ധാംഗുലഹീനേ പ്രദേശിന്യനാമികേ । സാർദ്ധത്ര്യംഗുലൗ കനിഷ്ഠികാംഗുഷ്ഠൗ । ചതുരംഗുലോത്സേധം പാ ഷോ ദ്വിംശതിപരിണാഹം ശിരോധരാ । ഷോഡശാംഗുലോത്സേധം ചതുർവ്വിംശതിപരിണാഹമാനനമ് ॥

വൃഷണ—ദ്വയം (വൃഷണം) രണ്ടും എട്ടംഗുലം പരിണാഹവും ആറംഗുലം നീളവുമുള്ളതായിരിക്കും. ലിംഗം അഞ്ചംഗുലം പരിണാഹവും ആറംഗുലം നീളവുമുള്ളതായിരിക്കും. കടി (അതു്, വൃഷണങ്ങളുടേയും ലിംഗത്തിന്റേയും ഉപരിഭാഗം) പതിനാറംഗുലം വിസ്താരവും അമ്പതംഗുലം പരിണാഹവും ഉള്ളതായിരിക്കും. വസ്തിശിരസ്സ് (ലിംഗമൂലം മുതൽ നാഭിവരെയുള്ള സ്ഥാനം) പത്തംഗുലം നീളമുണ്ട്. ഉദരം പന്ത്രണ്ടംഗുലം. പാർശ്വങ്ങൾ (വാരികൾ) പത്തംഗുലം വിസ്താരവും പന്ത്രണ്ടംഗുലം നീളവുമുള്ളവയായിരിക്കും. ത്രികത്തിന്റെ ഉയരം പന്ത്രണ്ടംഗുലം. പൃഷ്ഠ (പുറം) ത്തിന്റെ ഉയരം പതിനെട്ടംഗുലം. സ്തനങ്ങളുടെ ഇട പന്ത്രണ്ടംഗുലം. സ്തനങ്ങളുടെ വട്ടം രണ്ടംഗുലം. ഉരസ്സിന്റെ വിസ്താരം ഇരുപത്തിനാലംഗുലവും ഉയരം പന്ത്രണ്ടംഗുലവുമാകുന്നു. ഹൃദയം രണ്ടംഗുലം. സ്തനങ്ങളുടേയും കക്ഷങ്ങളുടേയും നീളം എട്ടംഗുലം വീതം. അംസങ്ങളുടെ നീളം ആറംഗുലവും, പ്രബാഹുക്കളുടെ നീളം പതിനാറംഗുലവും, പ്രപാണികളുടെ നീളം പതിനഞ്ചംഗുലവും, പാണികളുടെ നീളം പന്ത്രണ്ടംഗുലവുമാണ്. അതിൽതന്നെയും മധ്യമാംഗുലി (നടുവിരൽ) അഞ്ചംഗുലം നീളമുള്ളതായിരിക്കും. പ്രദേശിനി (ചൂണ്ടുവിരൽ) നാലര അംഗുലവും മോതിരവിരൽ നാലംഗുലവും നീളമുള്ളതായിരിക്കും. ചെറുവിരലിന്റേയും പെരുവിരലിന്റേയും നീളം മൂന്നര അംഗുലം വീതമാകുന്നു. ശിരോധരയുടെ (കഴുത്തിന്റെ) ഉയരം നാലംഗുലവും പരിണാഹം ഇരുപത്തിരണ്ടംഗുലവുമാണ്. മുഖത്തിന്റെ ഉയരം പന്ത്രണ്ടംഗുലവും പരിണാഹം ഇരുപത്തിനാലംഗുലവും ആകുന്നു.

പഞ്ചാംഗുലമാസ്യമ് । ചതുരംഗുലം പൃഥക് ചിബുകൗഷ്ഠനാസാദ്രഷ്ട്ര്യന്തരകർണ്ണലലാടമ് । ത്രിഭാഗാംഗുലവിസ്താരാ നാസാപുടമര്യാദാ । ദ്വ്യംഗുലായതമംഗുലൈകാർദ്ധവിസ്തൃതം നേത്രമ് । തത്ര ശുക്ലാത്തൃതീയാംശം കൃഷ്ണമ് । കൃഷ്ണാന്നവമാംശോ മസൂരദലമാത്രാ ദൃഷ്ടിഃ । ഷഡംഗുലാന്തരാസ്യം ശ്രോത്രയോഃ പരിണാഹം ശിര ഇതി । സർവ്വം പുനസ്ത്രിംശദംഗുലാനി ചതുരശീതിഃ । തദായാമവിസ്തൃ

ണസമം സമമുച്യതേ । തത്ര യഥോക്തപരിമാണമിഷ്ടമനിഷ്ടം ഹീനാധികം വാ । തഥാ ഹ്രസ്വദീർഘഗൗരകൃഷ്ണരോമശാരോമസ്ഥൂലകൃശം ചേതി ॥

സാ—വായയുടെ വലുപ്പം നാലംഗുലമാണ്. ചിബുകം (താടി), ചുണ്ട്, മൂക്ക്, ദൃഷ്ട്യന്തം (കണ്ണുകളുടെ ഇട), ചെവി, നെററി എന്നിവ ഓരോന്നിന്റെയും നീളം നന്നാലംഗുലമാകുന്നു. നാസാപുടത്തിന്റെ മധ്യം (മാംസമയമായ അതൃത്തി) ഒരു വിരലിന്റെ മൂന്നിലൊന്നു വിസ്താരത്തോടുകൂടിയതാകുന്നു. കണ്ണിന്റെ നീളം രണ്ടംഗുലവും വിസ്താരം അംഗുല്യോദരത്തോളവുമാകുന്നു. അതിൽ ശുക്ലമണ്ഡലത്തിന്റെ മൂന്നിലൊരംശം കൃഷ്ണമണ്ഡലം. കൃഷ്ണമണ്ഡലത്തിന്റെ ഏഴിലൊരംശം വലുപ്പവും ഒരു ചണമ്പയറിന്റെ പരിപ്പിനോളം ഘനവുമുള്ളതാണ് ദൃഷ്ടി. ശിരസ്സിന്റെ ഉന്നത്യം ആറംഗുലവും പരിണാഹം മുപ്പത്തിരണ്ടംഗുലവുമാകുന്നു. ശരീരം എല്ലാംകൂടി നോക്കിയാൽ ആകട്ടെ എണ്പത്തിനാലംഗുലം നീളമുണ്ടായിരിക്കും. അത് ആയാമവിസ്താരങ്ങളിൽ സമമായിരുന്നാൽ സമദേഹമെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ശരീരത്തിനു മേൽപ്പറഞ്ഞ പരിമാണമാണു വേണ്ടത്. ഇതിൽ കുറയുകയോ ഏറുകയോ ചെയ്യുന്നത് അനിഷ്ടമാകുന്നു. അപ്രകാരംതന്നെ ഹ്രസ്വമായോ ദീർഘമായോ ഗൗരവർണ്ണമായോ കൃഷ്ണവർണ്ണമായോ രോമശമായോ രോമഹീനമായോ സ്ഥൂലമായോ കൃശമായോ ഉള്ള ദേഹവും ഹീനമാകുന്നു.

ഇദ്ദം പുനശ്ശരീരമർദ്ധാവഗേനഹനസ്യനാഗ്രപൃഷ്ഠസപരമൃദുപിതാന്തസ്സ്ഥികടീപക്ഷഗ്രീവാതാലുകമുജയക്ഷണപാണിപാദചിബുകകണ്ഠലലാടമ് । സൂക്ഷ്മാസ്ഥിഭേദനാലംഗുലിപക്ഷ്മകേശമ് । ദീർഘാംഗുലിസന്ധിബാഹ്വഗ്രപ്രാസേക്ഷിതനേത്രജിഹ്വമ് । വിസ്തീർണ്ണനാസാപുടൈരതിഷ്ഠജിഹ്വാലലാടകർണ്ണപീഠവക്ഷോല്ലാമശ്രീവാദശമ് । സ്നിഗ്ധതപക്ഷമകശ്ശനയനസപന്ദമ് । സ്ഥിരേന്ദ്രിയതുലദ്ദന്തമുഖകരോപാംഗമ് । ഗംഭീരനാഭിസ്വരസത്ത്വമ് । ഉന്നതഭ്രൂപൃഷ്ഠവംശോരസ്കൂലമ് । രക്തതാലോഷ്ഠാസ്യനഖനേത്രാന്തമേഹജിഹ്വാഹസ്തപാദതലമ് । കൃഷ്ണാക്ഷിതാരകശ്മശ്രുമൂർദ്ധജമ് । ശുക്ലദ്വിജമണ്ഡലമധ്യതാചരിതമന്ദഹസിതം സ്കന്ധലലാടോരോമഖനഖപാർഷ്ണി । ദീർഘമംസ്കന്ധകർണ്ണനാസാഗ്രീവാക്രമണമ് । മഹാസ്കന്ധകന്ധരാദനാംഗുലിതലകക്ഷസ്തനോത്തമ് । ഉന്നതവക്ഷഃകുക്ഷിഭിഃ । വൃത്തസ്നിഗ്ധഗ്രീവാനനമ് । സമപൃഷ്ഠനേത്രലലാടകക്ഷിതമ് ।

ക്രമാനുപൂർവ്വവൃത്താവൂരൂ । ശ്ലക്ഷ്ണാവതനാകടീ । പ്രകൃഷ്ടരാനൌ
സ്കന്ധൌ ഭ്രുവൌ ച । കുഞ്ചിതാഗ്രാ മൃദവഃ കേശാഃ ച । പ്രജാ
സ്യം നാസാവംശശ്ച । അന്തർമ്മുഖൌ കർണ്ണൌ ഉന്മുഖൌ ച । ശുദ്ധം
താലു ജിഹ്വാ ച । നാതിസ്ഥൂലകൃശൌ ഓഷ്ഠൌ ദേഹബന്ധശ്ച ।
സുസ്നിഗ്ദ്ധം ഹൃദയം ശംഖൌ മന്യേ ച । സ്വംഗുലി താലുപാദതല
നിശ്വാസശ്ച । പൃഷ്ഠാവലംബിനൌ ജാനൂ ച । കണ്ഠസ്ത്രീഷ്വാസ്തീർണ്ണൌ
പ്രലംബിന്യൌ ഭുജൌ വലിനം സുശ്ലിഷ്ടസന്ധ്യർദ്ധചന്ദ്രാകൃതില
ലാടമാതപത്രാഭം ശിരഃ । ഘനാങ്കുലാ മൃദവഃ കേശാഃ । ഗൂഢം
ഗൂഢം സിരാസ്ഥിസന്ധി । പ്രകൃതിയുക്താനി വാതമൂത്രപുരീഷശു
ക്രാണി । ലസിതതടിതാനി ച ചേഷ്ടിതാനി । തഥാ സ്നാതാനുലി
പ്തകൃതപ്രസ്ഥാനപൂർവ്വാ ശുശ്രൂഷിതം ശരീരമിതി ॥

സം—താമ്ഴ പാഠപ്രകാരം ശരീരം ഭവിക്കുന്നതു നല്ലതാകുന്നു—ശരീരംമുതൽ സ്വരംവരെയുള്ളവ മഹത്തുക്കളായും, ഉരസ്സുമുതൽ താലുവരെയുള്ളവ തടിച്ചവയായും, പാണിമുതൽ ലലാടംവരെയുള്ളവ മഹത്തായും തടിച്ചുമുള്ളവയായും ഭവിക്കുന്നതു നല്ലതാകുന്നു. ത്വക്മുതൽ കേശംവരെയുള്ളവ സൂക്ഷ്മങ്ങളായിരിക്കണം. അംഗുലിമുതൽ ജിഹ്വവരെ ഉള്ളവ ദീർഘങ്ങളായിരിക്കണം. ആസ്യംമുതൽ വക്ഷസ്സ്‌വരെയുള്ളവ വിസ്തീർണ്ണമായിരിക്കണം. ഭ്രൂമുതൽ കേശംവരെ ഉള്ളവ അല്പമായിരിക്കണം. ത്വക്മുതൽ സ്വനം (ശബ്ദം) വരെയുള്ളവ സ്നിഗ്ദ്ധങ്ങളായിരിക്കണം. ഇന്ദ്രിയംമുതൽ പാർശ്വംവരെയുള്ളവ സ്ഥിരങ്ങളായിരിക്കണം നാഭിമുതൽ സ്വരം (ഒച്ച) വരെയുള്ളവ ഗംഭീരങ്ങളായിരിക്കണം. ജത്രുമുതൽ ദന്തമൂലംവരെയുള്ളവ ഗൂഢങ്ങളായിരിക്കണം. താലുമുതൽ നേത്രാന്തംവരെയുള്ളവ രക്തവർണ്ണങ്ങളായിരിക്കണം. ജിഹ്വാമുതൽ പാദതലംവരെയുള്ളവ ഉഷ്ണതാമ്രവർണ്ണമായിരിക്കണം. കേശംമുതൽ താരകംവരെയുള്ളവ കൃഷ്ണവർണ്ണമായിരിക്കണം. ശുക്ലനയനംമുതൽ ചരിതം (നടവടി) വരെയുള്ള ശുക്ലമായിരിക്കണം. ചിത്തം (മനസ്സ്) മുതൽ പാദംവരെയുള്ളവ ഉന്നതമായിരിക്കണം. ചിത്തത്തിന്ന് ഔന്നത്യമെന്നാൽ ശൌര്യമെന്നർത്ഥം. കണ്ഠംമുതൽ ചംക്രമണംവരെയുള്ളവ നീചം (താണത്) ആയിരിക്കണം. സ്കന്ധംമുതൽ ഭഗപാർശ്വംവരെയുള്ളവ ഘനമായിരിക്കണം. നഖംമുതൽ ജിഹ്വാവരെയുള്ളവ തനുവായിരിക്കണം. സ്ഫിക്ക് (ആസനം) മുതൽ സംഖംവരെയുള്ളവ വൃ

ങ്ങളായിരിക്കണം. പൃഷ്ഠംമുതൽ ഉരക്ഷിതം (നെഞ്ചും) വരെയുള്ളവ സമമായിരിക്കണം. ഊരുക്കൾ (തുടകൾ) അനുപൂർവ്വവൃത്തങ്ങളായിരിക്കണം. നാഭി വലംപിരിയായും, സ്തനങ്ങളും പുരികങ്ങളും നല്ല അകലമുള്ളവയായും, നഖപാദങ്ങൾ ശുക്താകൃതികളായും, വായയും മൂക്കിൻപാലവും ഉള്ളവയായും, താടിയെല്ലുകളും ചെവികളും അത്യന്തോന്നതമല്ലാത്തതായും, കണ്ണുകൾ നീളവും വിസ്താരമുള്ളതായും, ചുണ്ടുകളും രോമാന്തവും അധികം തടിച്ചും മെലിഞ്ഞും അല്ലാത്തതായും, ഹൃദയംമുതൽ മന്യകൾവരെയുള്ളവ മിടിക്കുന്നവയായും, താലുമുതൽ നിശ്വാസംവരെയുള്ളവ ചൂടുള്ളവയായും ഭവിക്കണം. കണ്ണുകൾ പുറത്തേക്കു കഴിഞ്ഞും രോമത്തോടുകൂടിയുമിരിക്കണം. പുരികങ്ങൾ തെല്ലൊന്നു ഉയർന്നതായിരിക്കണം. ലലാടം വലിയ നാഡികളോടുകൂടിയിരിക്കണം(വലിയ=ചുളിവുള്ളത്). ശിരസ്സ് കുടയുടെ ആകൃതി പിടിച്ചിരിക്കണം. കേശങ്ങൾ അനേകമൂലതാപാദികളോടുകൂടിയും അസ്ഥിസന്ധികൾ സ്ഥിരഗ്രന്ഥങ്ങളായുമിരിക്കണം. വാതാദികളും ധാതുസാദിവിശിഷ്ടങ്ങളും പ്രകൃതിയോടുകൂടിയിരിക്കണം. കുളിക്കയും കുറിയിടുകയും ചെയ്താൽ അതു കീഴ്പോട്ടു വ്യാപിക്കുന്നതിൻ്റെ ക്രമത്തിൽ വലിയുന്ന ശരീരമായിരിക്കയും വേണം. ഇപ്രകാരം ലക്ഷണങ്ങളോടുകൂടിയ ശരീരമാണ് ഇഷ്ടമായിട്ടുള്ളതു.

ഭവതി ചാത്ര—

ഉത്തരോത്തരസുക്ഷേത്രം ഗർഭസ്ഥമിതി നിശ്ചയം
ആയാമജ്ഞാനവിജ്ഞാനമനോവ്യാപാരണം ശരീരസ്ഥമേ ।
ഇതി സർവ്വഗുണോപേതം ശരീരം ശരദാം ശതം
ആയുരാരോഗ്യമിത്യാദ്യാ സർവ്വേ ഭാവാഃ പ്രതിഷ്ഠിതാഃ.

സാരം—ശരീരത്തിന് ഉത്തരോത്തരസുക്ഷേത്രതാപാദികളോടുകൂടിയതായ ശരീരം ശുഭമാകുന്നു. ഉത്തരോത്തരസുക്ഷേത്രം—മേൽപ്പോട്ടുമേല്പോട്ടു നല്ലസ്ഥിതിയോടുകൂടിയതു. ഗർഭധാനംമുതൽ വാർദ്ധക്യാവസ്ഥവരെ ഉത്തരോത്തരം ശോഭനമായും പരിപൂർണ്ണമായുമുള്ളത് എന്നർത്ഥം. നീരുജം=രോഗങ്ങളില്ലാത്തതു. ക്രമേണ ആയാമാദികളെക്കൊണ്ടു വർദ്ധിച്ചുകൊണ്ടുവരുന്ന ദേഹവും ശുഭമാകുന്നു. ആയാമം=ദേഹത്തിൻ്റെ നീളം. ജ്ഞാനം=അറിവ്. വിജ്ഞാനം=ശില്പകൗശലം. ഇപ്രകാരമുള്ള ഗുണങ്ങളോടുകൂടിയ ശരീരത്തിൽ നൂറുകൊല്ലത്തെ ആയുസ്സും ആരോഗ്യവും ഇഷ്ടങ്ങളായ മറ്റു ഭാവങ്ങളും പ്രതിഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടിരിക്കും.

അനാർത്തഃ കരുണൈരന്യൈഃ സുഖം ദുഃഖഞ്ച സേവതേ
സത്ത്വവാൻ, സ്മൃതിമാനസ്യ രാജസോ, നൈവ താമസഃ.
ദാനശീലദയാസത്യബ്രഹ്മചര്യകൃതജ്ഞതാഃ
രസായനാനി മൈത്രീ ച പുണ്യായുർവൃദ്ധികൃദ്ഗണഃ.

സാ — സത്വപ്രധാനനായുള്ളവൻ സുഖമനുഭവിക്കുന്നതു ഗർവ്വത്തോടുകൂടാതെയും ദുഃഖമനുഭവിക്കുന്നതു ദൈന്യത്തോടുകൂടാതെയും ആയിരിക്കും. രാജസനാകട്ടെ സുഖമായാലും ദുഃഖമായാലും മനസ്സിന്നു സ്മരണത്തോടുകൂടിയേ അനുഭവിക്കയുള്ളു. താമസനാകട്ടെ സുഖദുഃഖങ്ങളെ അനുഭവിക്കുന്നേയില്ല. സുഖദുഃഖകാരണമുണ്ടായാലും അവയെ അറിഞ്ഞനുഭവിക്കയില്ല എന്നു സാരം. അഥവാ താമസൻ ഗർവ്വത്തോടുകൂടാതെ സുഖത്തെയും ദൈന്യത്തോടുകൂടാതെ ദുഃഖത്തെയും അനുഭവിക്കയില്ലെന്നും സ്മൃതിമാനാകാതെ അനുഭവിക്കയില്ലെന്നും അർത്ഥം. ദാനംമുതൽ മൈത്രിവരെയുള്ളവ പുണ്യത്തിന്നും ആയുസ്സിന്നും വൃദ്ധിനൽകുന്ന ഗണങ്ങളാകുന്നു.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ
അഷ്ടമോഽധ്യായഃ
സമാപ്തഃ.

നവമോഽധ്യായഃ.

ഗർഭാധാനംമുതൽക്കു തുടങ്ങി ശരീരത്തിന്റെ അവസ്ഥകളെ പ്രതിപാദിക്കുന്നതാണ് ഈ സ്ഥാനം. ആയതിൽ ദേഹത്തിന്റെ പ്രകൃതിവരെ പറയപ്പെട്ടു. അനന്തരം വികൃതിയെപ്പറയുവാനായി അദ്ധ്യായമാരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതോ വികൃതിവിജ്ഞാനീയം നാമാദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ — അനന്തരം വികൃതിവിജ്ഞാനീയമെന്ന അദ്ധ്യായത്തെ പറയുവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. [വികൃതിലക്ഷണം, ജന്മാന്തരപ്രാദുർഭാവം, പരാസുതാ, ദേഹാന്തരഗമനം, പഞ്ചതാ, മരണം, അന്തം, വിനാശം. അല്ലെങ്കിൽ വികൃതിയെന്നാൽ സ്വഭാവവൃത്തികളിൽനിന്ന് അന്യഥാഭാവം. വികൃതിയുടെ

വിജ്ഞാനത്തിന്നു വിഷയമായിട്ടുള്ളതു് എന്നു് അദ്ധ്യായനാമത്തിന്റെ അർത്ഥം].

സ്വസ്ഥാനാമാതുരാണാം വാ പുരുഷാണാം ദേഹാന്തരാഭില ഷിണാമമര്യാദമവധിയായുർമതീതാഃ സകലശരീരവ്യാപിനോ ദോഷാ ഘനോന്നതാ ഇവ വർഷമായുഷഃ ക്ഷയം സൂചയന്തോഽകസ്മാൽ സ്വഭാവവിപര്യാസം ജനയന്തി। തത്സമാസതോ രിഷ്ടമിത്യാഹുഃ॥

സാ—ജനങ്ങൾ സ്വസ്ഥന്മാരായിരുന്നാലും രോഗികളായിരുന്നാലും ശരി, ദേഹാന്തരത്തെ പ്രാപിപ്പാൻ ഭാവിക്കുന്നവരായാൽ (മരണമടുത്താൽ) അവരുടെ ദേഹത്തിൽ വാതാദിദോഷങ്ങൾ കാരണമൊന്നുമില്ലാതെ പ്രകൃതിവ്യത്യാസം ജനിപ്പിക്കുന്നു. ദോഷങ്ങൾ ഔഷധവിഷയാതീതങ്ങൾ (അതായതു് ഔഷധങ്ങളെക്കൊണ്ടു് അസാദ്ധ്യങ്ങൾ) ആയും സർവ്വശരീരവ്യാപികളായും ഭവിച്ചിട്ടാണു് ഇങ്ങിനെ പ്രകൃതിവിപര്യാസമുണ്ടാക്കുന്നതു. ഇങ്ങിനെ ഭവിക്കുന്ന ദോഷങ്ങൾ ആയുസ്സിന്റെ ക്ഷയത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ദൃഷ്ടാന്തം പറയുന്നു. ഘനോന്നതി—മേഘങ്ങൾ മഴയെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതുപോലെ. മേഘങ്ങളെക്കണ്ടാൽ എങ്ങിനെ മഴപെയ്യാനടുത്തിരിക്കുന്നു എന്നു ഊഹിക്കാമോ അതുപോലെ ദോഷകൃതമായ സ്വഭാവഭേദം ദേഹത്തിൽ കണ്ടാൽ ആയുഃക്ഷയം അടുത്തിരിക്കുന്നു എന്നു് ഊഹിക്കണമെന്നു താൽപര്യം. ഇതിനെയാണു് ചരകത്തിൽ രിഷ്ടം എന്നു പറയുന്നതു. രിഷ്ടം=മരണലക്ഷണം.

മേൽപറഞ്ഞ വികൃതി ശരീരത്തിലെ വർണ്ണാദികളെ ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നതാകയാൽ ആദ്യം വർണ്ണത്തെ പറയുന്നു:—

തത്ര ഗൗരഃ ശ്യാമഃ കൃഷ്ണോ ഗൗരശ്യാമഃ കൃഷ്ണശ്യാമ ഇതി ദേഹപ്രകൃതിവർണ്ണാഃ। തദ്ഭേദാശ്ച പത്മഗൗരാദയഃ। നീലശ്യാമതാമ്രഹരിദ്രശുക്ലാദയസ്തു വികൃതയഃ। തത്ര പ്രകൃതിവികൃതിവർണ്ണൗ യുഗപദേകസ്മിന്നേകദേശേ വാ മരണായ। ഏവമന്യ ഗ്ലാനി പ്രത്യേകശോ ഹർഷവൈവർണ്യസ്നേഹാദേഃ സ്വഭാവാ പ്രകൃതിഭേദീയാകതാ നാം മുഖാദ്യപചയസ്യ കസ്മിംശ്ചിണാം സമ്പ്രവാത്ത ദോഷാദിരോഗ ന പ്രതിഭായതേനാം ആദ്യാപാദ്യതിമിരമതോന്യഥാത്വപൃഥക്ത്വം ഭവതി॥

സാ—ഗൗരം, ശ്യാമം, കൃഷ്ണം, ഗൗരശ്യാമം, കൃഷ്ണശ്യാമം എന്നിങ്ങിനെ അഞ്ചു വർണ്ണങ്ങൾ ശരീരത്തിന്റെ പ്രകൃതിവർണ്ണങ്ങൾ (സ്വാഭാവികവർണ്ണങ്ങൾ) ആകുന്നു. പത്മഗൗരാദികൾ ഇവയുടെ തന്നെ

ഭേദങ്ങളുണ്ടു. അവയിൽ പത്മഗൌരം, ചന്ദ്രഗൌരം, ശംഖഗൌരം ഇത്യാദികൾ ഗൌരഭേദങ്ങൾ; കപിലശ്യാമം, ദൂർവ്വാങ്കുരശ്യാമം, നളശ്യാമം ഇത്യാദികൾ ശ്യാമഭേദങ്ങൾ; പ്രിയംഗുശ്യാമം, ജലശ്യാമം, ഘൃതശ്യാമം ഇത്യാദികൾ ഗൌരശ്യാമഭേദങ്ങൾ; കണ്ടകൃഷ്ണം, കോകിലകൃഷ്ണം ഇത്യാദികൾ കൃഷ്ണഭേദങ്ങൾ; അതസീകൃഷ്ണം, തമാലകൃഷ്ണം മുതലായവ കൃഷ്ണശ്യാമഭേദങ്ങൾ—എന്നിങ്ങിനെ ഭേദങ്ങളെ ഗ്രഹിക്കണം. ഇതുകളാണ് പ്രകൃതിവർണ്ണങ്ങൾ. നീലം, ശ്യാമം (=അതന്നലോഹിതം), താമ്രം (=അഗ്നിനിറം) ഹരിതം (=ഹരിതാലസമം), ശുക്ലം മുതലായവയാകട്ടെ വികൃതിവർണ്ണങ്ങളാകുന്നു. മേൽപ്പറഞ്ഞ പ്രകൃതിവർണ്ണങ്ങളും വികൃതിവർണ്ണങ്ങളും ഒരേസമയത്തു ഒരാളുടെ ദേഹത്തിലോ ദേഹൈകദേശത്തിലോ കാണുന്നതായാൽ അതു മരണലക്ഷണമാകുന്നു. ഇതുകൊണ്ടു തന്നെ ക്ഷീണത ദീപ്തി, ശോകം സന്തോഷം, ദൈന്യം സ്നേഹം ഇടങ്ങി പരസ്പരവിരുദ്ധമായിട്ടുള്ള ഭാവങ്ങളും കാരണംകൂടാതെ ഒരേസമയത്തു ദേഹത്തിലോ ദേഹൈകദേശത്തിലോ ഉണ്ടാകുന്നതു മരണലക്ഷണമാണെന്നും, പ്രകൃതിഭേദീയത്തിൽ പറയപ്പെട്ടപ്രകാരം ദോഷാദിചിഹ്നാഗമനുസരിച്ച് നിയതങ്ങളായ മഹത്ത്വം, ഉപചയം, സൂക്ഷ്മത്വം, ദീർഘത്വം എന്നിവകൾ കാരണം വിനാ അന്യഥാഭാവം വരുന്നതും മരണലക്ഷണമാണെന്നും പറയപ്പെട്ടു.

വർണ്ണാനന്തരം ഛായയെ വിവരിക്കുന്നു:—

ഛായാസ്തു ശരീരേ പഞ്ച । തത്ര ഖാമേലഖാംഗാകാശനീ നിർമ്മലാ സസ്നേഹാ സപ്രഭേവ । വാതാൽ പാംസുരസ്ത്രൂക്ഷാ രജോരുണാ ശ്യാവാ നിഷ്പ്രഭാ സോച്ഛമലഗന്ധിഃ । തൈജസാ ഹൃദ്യതാരനവിഭൃത്തപ്തപനീയരക്താ ദീപ്തിസ്ഥ ചാ । ആംഭസീ വൈഡൂര്യസ്ഫടികനിലവിമലാ ഘനാ സുസ്നിഗ്ധാ । ഭൂമാ തമിന്നാ ഘനാ സ്ഥിരാ സ്നിഗ്ധാ ശ്ലക്ഷ്ണാ ശ്യാമാ ശ്വേതാ ച । താസാം വായവ്യാ വിനാശായ ക്ലേശായ മഹതേഥവാ । ശേഷാസ്തു സുഖോദയാഃ ॥

സാ—ആകാശം മുതലായുള്ള പഞ്ചമഹാഭൂതങ്ങളെസ്സംബന്ധിച്ച് അഞ്ചുതരം ഛായകൾ ശരീരത്തിങ്കൽ കാണുന്നു. ഛായാപ്രകാരം. അവയിൽ ഖ (ആകാശ) ത്തിങ്കൽനിന്നുള്ള ഛായ നിർമ്മലമായ വാൾപ്പോലെയും ആകാശംപോലെയും നീലനിറമായും സ്നേഹത്തോടും പ്രഭയോ

ത്തം കൂടിയതുപോലെയും ഭവിക്കും. വായവ്യച്ഛായ പൊടിപോലെയും ഭസ്മംപോലെയും രൂക്ഷമായും പൊടിപോലെ അരുണനിറമായും കാന്തിഹീനവും പ്രഭയോടുകൂടാതെയും വികൃതമായും ഗന്ധത്തോടുകൂടിയുമിരിക്കും (ഛായയ്ക്ക ഗന്ധമില്ലാത്തതിനാൽ ഗന്ധം ഛായാധാരമായ ദേഹത്തിന്റെയാണെന്നറിയണം). അഗ്നിസംബന്ധിയായ ഛായ കത്തുന്ന തീപോലെയും മിന്നൽപോലെയും ചുട്ടുപഴുത്ത ഇരുമ്പുപോലെയും ശോഭനമായും ദൃഷ്ടിക്ക സുഖപ്രദമായും ഭവിക്കും. ജലച്ഛായ വൈഡൂര്യംപോലെയും ഇന്ദ്രനീലക്കല്ലുപോലെയും നിർമ്മലമായും ഘനമായും സ്നിഗ്ദ്ധമായും ഭവിക്കും. ഭൗമച്ഛായ മനോഹരമായ പ്രഭയോടുകൂടിയും ഘനമായും സ്ഥിരമായും സ്നിഗ്ദ്ധമായും ശുദ്ധമായും ശ്യാമമായും ധവളമായും ഭവിക്കും. ഇങ്ങിനെയുള്ള അഞ്ചുതരം ഛായകളിൽവെച്ച് വായവ്യമായ ഛായ വിനാശത്തെയും വലുതായ ക്ലേശത്തെയും ഉണ്ടാക്കും. വായവ്യച്ഛായാലക്ഷണദർശനം മരണലക്ഷണമാണെന്നർത്ഥം. മറ്റുള്ള ഛായകൾ സുഖകരങ്ങളാകുന്നു.

ഛായാനന്തരം പ്രഭകളെ പറയുന്നു—

സപ്ത പ്രഭാ രക്താ പീതാ പാണ്ഡുരാ സിതാസിതാ ശ്യാവാ ഹരിതാ ച । താഃ സ്നിഗ്ദ്ധാ വികാസിന്യോമലാശ്ശുഭാഃ । വിപരീതാസ്ത്വശുഭാഃ ॥

സാ—പ്രഭ എന്നതുകൊണ്ട് ദീപ്തി എന്നർത്ഥം. ഇത് ചുവപ്പ്, മഞ്ഞ, പാണ്ഡുരം (ആനക്കൊമ്പിന്റെ നിറം), വെളുപ്പ്, കറുപ്പ്, കരുവാളിപ്പ്, പച്ച ഇങ്ങിനെ ഏഴുവിധമുണ്ട്. ഈ പ്രഭകൾ സ്നിഗ്ദ്ധതയുള്ളവയായും വികസിക്കുന്നവയായും നിർമ്മലകളായും ഇരുന്നാൽ നല്ലവയാകുന്നു. അതിന്നു വിപരീതമായിരുന്നാൽ മരണക്ലേശങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കും. ഛായയുടേയും പ്രഭയുടേയും ലക്ഷണത്തെ ശാസ്ത്രകാരൻതന്നെ താഴെ കാണിക്കുന്നു.

തയോർവിശേഷഃ—ഛായാ വർണ്ണമാക്രാമത്യാസന്നാ ച ലക്ഷ്യതേ പാഞ്ചഭൗതികാ ച । പ്രഭാ തു വർണ്ണം പ്രകാശയതി വിപ്രകൃഷ്ടാല്ലക്ഷ്യതേ തൈജസപ്രഭവാ ച ॥

സാ—ഈ ഛായാപ്രഭകളുടെ ഭേദം പറയുന്നു—ഛായ ശരീരത്തിന്റെ സ്വഭാവമായുള്ള നിറത്തെ ആക്രമിക്കും; അടുത്തായിട്ട കാണപ്പെടുകയും ചെയ്യും, അതു പഞ്ചഭൂതങ്ങളെല്ലാംകൂടിയതിന്റെ കാര്യവുമാണ്. പ്ര

യാകട്ടെ സ്വഭാവത്തിലുള്ള നിറത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കയേ ഉള്ളൂ; ദ്രവത്വമാണ് കാണപ്പെടുക; അഗ്നിയുടെ മാത്രം കാര്യമാകുന്നു.

യസ്യ ദൃഷ്ടൌ പ്രതിച്ഛായാമയീ കുമാരികാ ന ദൃശ്യതേ സ പരാസുഃ ॥

സാ — യാതൊരാൾ കണ്ണാടിയിൽ നോക്കുമ്പോൾ കണ്ണിന്റെ കൃഷ്ണമണിയിൽ പ്രതിച്ഛായാരൂപമായി പ്രതിബിംബിക്കുന്ന കന്യക (കുട്ടി) കാണപ്പെടാതിരിക്കുന്നുവോ അവൻ മരിച്ചതായി അറിയണം. കന്യകയുടെ അദർശനം മരണലക്ഷണമാണെന്നർത്ഥം.

യസ്യാതപാദർശാദിഷു കസ്മാൽ പ്രതിച്ഛായാ ഛിന്നാ ഭിന്നാ ഹീനാധികാകുലാ നഷ്ടാ ജിഹ്മാവാക്ശിരാ വിശിരാ ദ്വിശിരാ വിസ്തൃതാന്യഥാ വാ വികൃതാ വാ ദൃശ്യതേ, യസ്യ ലലാടേ ന സ്വിദ്യതി, യസ്യ കേശരോമാണ്യനഭ്യക്താന്യഭ്യക്തവൽ ദൃശ്യന്തേ, നയനേ ചാതിപ്രവിഷ്ടേ നിർഗ്ഗതേ വിസ്തൃതേ സംക്ഷിപ്തേ സംക്ഷിപ്തഭ്രൂണീ വിനതഭ്രൂണീ ജിഹ്മേ വിഷമേ വിഭ്രാന്തദർശനേ ഹീനദർശനേ നകുലാന്ധകപോതാഭേ അലാതവർണ്ണേ നീലാദിവികൃതവർണ്ണേ അതിചപല സ്ഥൂലസ്രസ്തേ പ്രസ്രുതേ അത്യുന്മിഷിതേ അതിനിമിഷിതേ ലുളിതപക്ഷ്മണീ വാ, നാസികാ ചാതിവിവൃതാതിസംവൃതാ കുടിലാ സ്ഫുടിതാ പിടകാചിതാ ശുഷ്കാ വാ സ ഗതാസുഃ ॥

സാ — യാതൊരാളുടെ പ്രതിച്ഛായ വെയിലത്തോ കണ്ണാടിയിലോ മറ്റോ കാണുമ്പോൾ മുറിഞ്ഞോ പിളർന്നോ വലിപ്പം കുറഞ്ഞോ ഏറിയോ ആകുല (അസ്പഷ്ടാവയവ) മായോ നഷ്ടമായോ ചരിഞ്ഞോ തല കീഴായോ തലയില്ലാതെയോ രണ്ടുതലയോടുകൂടിയോ സ്വഭാവത്തിലുള്ള വിസ്താരത്തേക്കാൾ കൂടുതൽ വിസ്താരത്തോടുകൂടിയോ മറ്റുവിപരീതമായോ കാണപ്പെടുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നതായി അറിയണം. യാതൊരാളുടെ നെറ്റിമാത്രം കാരണം വിനാ വിയർക്കാതിരിക്കുന്നുവോ അവനും, യാതൊരാളുടെ തലരോമങ്ങൾ മിഴുക്കുപുരട്ടാതെയും മിഴുക്കുപുരട്ടിയപോലെ കാണപ്പെടുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ കണ്ണുകൾ അധികം അകത്തേക്കു കുഴിഞ്ഞോ അധികം പുറത്തേക്കു തുറിച്ചോ അധികം വിസ്താരത്തോടുകൂടിയോ ചുരുങ്ങിയോ പുരികങ്ങൾ ചുരുങ്ങിയോ പുരികങ്ങൾ താണോ ഉള്ളവയായോ വക്രങ്ങളായോ സമങ്ങളല്ലാതെയോ വിഭ്രാന്തദർശനങ്ങൾ (ഉറപ്പില്ലാത്തവയോ ക:

ണ്ടന്നവ) തളയോ കാട്ടുതിപ്പാതരയോ കിളി— കപോതം എന്നിവയുടെ പ്രഭയോടുകൂടിയോ തീക്കൊള്ളിയുടെ നിറത്തോടുകൂടിയോ നീലം മുതലായ വികൃതവർണ്ണങ്ങളോടുകൂടിയോ അധികം ഉള്ളുകക, ഒട്ടും ഉള്ളുകാതിരിക്കുക ശ്രംസിക്കുക വെള്ളം കിനിയുക എന്നിവയോടുകൂടിയോ അധികം ചിരിഞ്ഞോ അധികം ചീർത്തോ അക്ഷിരോമങ്ങൾ കൊഴിഞ്ഞോ കാണപ്പെടുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ മൂക്ക് അധികം വിരിഞ്ഞോ ചുരുങ്ങിയോ വളഞ്ഞോ പൊട്ടിയോ കുതകൾ നിറഞ്ഞോ വരണ്ടോ കാണപ്പെടുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു [മേൽപറഞ്ഞ ലക്ഷണങ്ങൾ കാരണംകൂടാതെ കണ്ടാലേ അരിഷ്ടവികൃതിയാകയുള്ളു].

യസ്യാധരോഷ്ഠൌ യാത്യൂൎദ്ധ്വമധശ്ചോത്തരൌഷ്ഠൌ വാ പക്വജംബൂനിഭൌ, ദന്താ വാതിശുക്ലാസ്സപുഷ്പാഃ ശ്യാമാഃ പങ്കിതാഃ പുഷ്പിതാഃ സശർക്കരാ വാ സഹസാ വാ പതന്തി, ജിഹ്വാ വാ ജിഹ്മാ സ്തബ്ധാ സ്രസ്താവലിപ്താ ഗുർവീ ശ്യാവാ ശൂനാ ശുഷ്കാ വിസർപ്പിണീ കണ്ടകാചിതേവ വാ, യസ്യ ഗണ്ഡാവലംബൌ ദന്താ വാ സ്ഥാനാച്ച്യുതാനീവ സ്രസ്യന്തി, യസ്യ ന ധാരയതി ശിരഃ ശിരോധരാ പൃഷ്ഠം വാ സ്വഭാരം ഹനൂ വാ പിണ്ഡമാസ്യസ്ഥം, യസ്യാതി ശീതം മേഢ്രമതിനിസ്സൃതൌ വാ വൃഷണാവതോ വിപര്യയോ വാ, യസ്യ മൂത്രമത്യല്പം, യസ്യ വിണ്മൂത്രാദിനാ ചൈകസ്യ രാജ്ഞോപേത്യ രക്തം പ്രവർത്തതേ, യസ്യാനിമിത്തമംഗാന്യതിലഘൂന്യതിഗുരൂണി വാ സ്യുഃ സ മുമൂർഷുഃ ॥

സാ—യാതൊരുവന്റെ താഴത്തെ ചുണ്ട് താഴത്തേക്കും മേലെച്ചുണ്ട് മേല്പോട്ടും പോകയോ രണ്ടു ചുണ്ടും ഞാവൽപ്പഴംപോലെയിരിക്കയോ ചെയ്യുന്നു അവൻ മരിപ്പാനടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ പല്ലുകൾ അതിശുക്ലങ്ങളായോ ചെമ്പിച്ചോ കറുവാളിച്ചോ ചളിപിടിച്ചോ പൂത്തോ പൊടിഞ്ഞോ ചളിക്കയോ പെട്ടെന്നു കൊഴിയുകയോ ചെയ്യുന്നു അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ നാവ് വളഞ്ഞോ സ്തംഭിച്ചോ തടിച്ചോ ഒട്ടിയോ കനത്തോ കറുവാളിച്ചോ തടിച്ചോ വരണ്ടോ വ്യാപിക്കുന്നതായോ മുള്ളുനിറഞ്ഞതുപോലെയോ കാണപ്പെടുന്നു അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ കവിൾ നെറ്റി കണ്ഠബന്ധം (താടി) എന്നിവ സ്ഥാനത്തു നിന്നിളകിയപോലെ കിഴിഞ്ഞു വരായിരിക്ക

ന്നുവോ അവനും, യാതൊരാളുടെ കഴുത്തിൽ തല ഉറയ്ക്കാതെയും പൃഷ്ഠ
ത്തിൽ അതിന്റെ ഭാരം പൊറുക്കാതെയും താടിയെല്ലുകൾ വായിൽവെ
ച്ചു ഇളകെ താങ്ങാതെയും ഇരിക്കുന്നുവോ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കു
ന്നു. യാതൊരാളുടെ ലിംഗം ഏറ്റുപിടിച്ചും വൃഷണങ്ങൾ അധികം
തൂങ്ങിയുമോ അല്ലെങ്കിൽ വൃഷണങ്ങൾ ഏറ്റുപിടിച്ചും ലിംഗം അധി
കം തൂങ്ങിയുമോ ഭവിക്കുന്നു അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാ
ളുടെ മൂത്രത്തിനു സഹിപ്പാൻ വഹിയാത്തത്ര ചൂടുണ്ടാകുന്നുവോ അവ
നും, യാതൊരുവന്റെ വായ്മുതലായ ദ്വാരങ്ങളിൽനിന്നും രോമകൂപ
ങ്ങളിൽനിന്നും വിഷബാധകൂടാതെ രക്തം വരുന്നുവോ അവനും മരണ
മടുത്തിരിക്കുന്നു യാതൊരാളുടെ അവയവങ്ങൾ കാരണംകൂടാതെ ക
നം കുറവായോ കൂടുതലായോ വരുന്നു അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു.

യദ്യസ്യൈകശ്ശേനകോ വാ സ്വരോ ഗദ്ഗദോ വ്യക്തഃ ക്ഷാമോ
ദീനോ വാ സഹസാ ലക്ഷ്യതേ, യോ വാ വിവക്ഷുർമ്മുഹ്യതി, യ
സ്യ വാ വദതോ ശ്രോത്രമുച്ഛ്വാസോ ഭജതി, യസ്യോച്ഛ്വാസോതിദീ
ർഘോതിഹ്രസ്വഃ പൂതിഗന്ധിസ്സുഗന്ധിർവ്വാ, യസ്യാംഗുലയ ആയ
മ്യമാനാ ന സ്ഫുടന്തി, യസ്യാന്യേന്ദ്രിയാണ്യപി ക്ഷുതഗോമൂത്രാണാദിഷു
സ്വാദുവാതീതസ്ഥുല്യേഷു, യസ്യേഷ്ടാനിഷ്ടോ വാ മാല്യം ലേപചന്ദനക
ണപാദിഗന്ധോ മേഹമുഖമലവ്രണവസ്ത്രാദിഷു, യസ്യ ശരീരം
വൈവർണ്യാത് സൌരസ്യാദ്ദാത്യന്തം യൂകാമക്ഷികാദയസ്സ്യജന്തി
ഭജന്തി വാ, യസ്യ സന്തതോഷ്ണസ്പർശാവയവേഷു ശൈത്യം ശീത
ഷു വാ കുഡ്മലോല്പലാനുകാര്യതിശൈത്യമതിസ്പർശോതിസ്ഥൈര്യോ വി
ഗതമാംസശോണിതത്വമിവ ച സ്രംസഃ, യസ്യ ച യോഗോതി
യോഗോ വാ ശരീരേ യുഗപന്മഹാരുതാനാം ദൃശ്യതേ സദ്യ്ദ്ധതേ കാ
ലപാകാ ഇതി॥

സാ—യാതൊരാൾക്കു പെട്ടന്ന് ഏകമായോ അനേകമായോ ഉ
ള്ള സ്വരം ഇടറിയതായോ അവ്യക്തമായോ ക്ഷാമമായോ ദീനമായോ
കാണപ്പെടുന്നു അവനും, യാതൊരാൾ സംസാരിക്കുവാൻ ഭാവിക്കു
മ്പോൾ പറയേണ്ടത് ഓർമ്മയില്ലാതെ മോഹിക്കുന്നുവോ അവനും, യാ
തൊരാൾ സംസാരിക്കുമ്പോൾ ഉരസ്സിന്റെ ഉൾഭാഗം അധികമായി
വേദനിക്കുന്നുവോ അവനും കാലപാകൻ (മരണമടുത്തവൻ) ആകുന്നു. യാ
തൊരുവന്റെ ഉച്ഛ്വാസം അധികം നീണ്ടതായോ കുറുതായോ ദുർഗ്ഗന്ധ
മുള്ളതായോ സുഗന്ധമുള്ളതായോ ഭവിക്കുന്നു അവനും, യാതൊരുവന്റെ

വിരലുകൾ വലിച്ചാൽ പൊട്ടാതിരിക്കുന്നുവൊ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാൾക്കു ഇരിക്കുക നടക്കുക മുതലായതു വഴിയിൽ കാറ്റിലകപ്പെട്ടപോലെ വാതിൽമായും ഉള്ള ശബ്ദം കേൾക്കുന്നുവൊ അവനും മരിപ്പാനടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ ദേഹത്തിലും വായിലും മലത്തിലും വ്രണത്തിലും വസ്ത്രത്തിലും മറ്റും ഇഷ്ടമോ അനിഷ്ടമോ ആയ മാല്യഗന്ധചന്ദനാദിഗന്ധങ്ങൾ ലഭിക്കുന്നുവൊ അവനും, യാതൊരാളുടെ ദേഹത്തിനു അധികം വൈരസ്യമുണ്ടാകയാൽ പേൻ ഈച്ച മുതലായവ ദേഹത്തെ വിട്ടുപോകുകയോ അധികം സൌരസ്യമുണ്ടാകയാൽ പേൻ ഈച്ച മുതലായവ ദേഹത്തിൽ വന്നുകൂടുകയോ ചെയ്യുന്നു അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാൾക്ക് എപ്പോഴും ചൂടു തോന്നിയിരിക്കുന്ന അവയവങ്ങളിൽ ശൈത്യവും എപ്പോഴും തണുത്തിരിക്കുന്ന അവയവങ്ങളിൽ കുരുക്കളുള്ളവയിലെന്നപോലെയുള്ള അതിശൈത്യവും അതിയായ വിയർപ്പും അതിസ്വേദവും ശരീരത്തിൽ ഇപ്പോഴാണെന്നപോലെയുള്ള സ്രാവവും കേൾക്കുന്നു അവനും മരിപ്പാനടുത്തിരിക്കുന്നു. യാതൊരാളുടെ ദേഹത്തിൽ പക്ഷികളുടെ സമ്പ്രയോഗമോ അഭിയോഗമോ ഏകകാലത്തിൽ കാണപ്പെടുന്നുവൊ അവനും മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. [പക്ഷികളുടെ എല്ലാംകൂടിയ യോഗാഭിയോഗങ്ങളെ വികൃതികളാകയുള്ളു.]

ഭവതി ചാത്ര—

യസ്യാപൂർവ്വാസ്സിരാ ഭാന്തി നീലരക്താസിതാസിതാഃ
ലലാടേ വസ്തിശീർഷേ വാ ഷണ്മാസാന്ന സ ജീവതി.

സാ—യാതൊരുത്തന്റെ നെറ്റിയിലൊ വസ്തിശിരസ്സിലൊ മുമ്പില്ലാത്തവയായും ചന്ദ്രക്കലപോലെയുള്ളവയായുമുള്ള ഞെരമ്പുകളും രേഖകളും കാണപ്പെടുന്നുവൊ അവൻ ആറുമാസം മുഴുവൻ ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല.

പദ്മിനീപത്രവത്തോയം ശരീരേ യസ്യ ദേഹിനഃ
പ്ലവതേ പ്ലവമാനസ്യ ഷണ്മാസം തസ്യ ജീവിതം.

സാ—യാതൊരുത്തൻ കുളിക്കുമ്പോൾ താമരയിലയിലെന്നപോലെ ശരീരത്തിൽ വെള്ളം ഉരുണ്ടുപോകുന്നുവൊ അവന്റെ ജീവിതകാലം ആറുമാസമാകുന്നു.

ഹരിതാശ്ച സിരാ യസ്യ രോമകൂപാശ്ച സംവൃതാഃ
സോമ്ലാഭിലാഷീ പുരുഷഃ പിത്താന്മരണമശ്നുതേ.

സാ—യാതൊരാളുടെ ഞരമ്പുകൾ പച്ചനിറമായും രോമകൂപങ്ങൾ കൂടിയവയായും ഭവിക്കുന്നുവോ അവൻ അമ്ലരസത്തിൽ താല്പര്യമുള്ളവനാകയും പിത്തം ഹേതുവായി മരണത്തെ പ്രാപിക്കയും ചെയ്യും.

യസ്യ ഗോമയചൂർണ്ണാഭം ചൂർണ്ണം മൂർദ്ധ്നി മുഖേപി വാ
സസ്നേഹം മൂർദ്ധ്നി ധൂമോ വാ മാസാന്തം തസ്യ ജീവിതം.

സാ—യാതൊരാളുടെ തലയിലോ മുഖത്തോ നെയ്മയമുള്ളതും ചാണകപ്പൊടിപോലുള്ളതുമായ പൊടി കാണുകയോ, ശിരസ്സിൽ പുക കാണുകയോ ചെയ്യുന്നു അവന്റെ ജീവകാലം ഒരു മാസംവരെയാകുന്നു.

മൂർദ്ധ്നി ഭ്രുവോർവ്വാ കുർവ്വന്തി സീമന്താവർത്തകാ നവാഃ
മൃത്യും സജ്വരസ്യ ഷഡ്രാത്രാത്ത്രിരാത്രാദജ്വരസ്യ ച.

സാ—തലയിലോ പുരികങ്ങളിലോ മുമ്പില്ലാത്തവയായ സീമന്തങ്ങളോ ചുഴികളോ ഉണ്ടായാൽ അവൻ രോഗിയാണെങ്കിൽ ആറു ദിവസത്തിനകവും രോഗിയല്ലെങ്കിൽ മൂന്നു ദിവസത്തിനുള്ളിലും മരിക്കും.

യസ്യ സ്നാതാനുലിപ്തസ്യ പൂർവ്വം ശുഷ്യത്യുരോ ഭൃശം
ആർദ്രേഷു സർവ്വഗാത്രേഷു സോർദ്ധമാസം ന ജീവതി.

സാ—യാതൊരാൾ കുളിക്കയോ കുറിയിടുകയോ ചെയ്താൽ, എല്ലാ അവയവങ്ങളും ആർദ്രങ്ങളായിരിക്കുമ്പോൾതന്നെ, ആദ്യം മാറിടം വരളുന്നുവോ അവൻ അരമാസം തികച്ച് ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല.

ഉത്സൃഷ്ടാ ഭൈഷജ്യസ്യ ശോഷഃ ചാവിശീർണ്ണതാ
ഭിന്നം പുരീഷം തൃഷ്ണാ ച യഥാ പ്രേതസ്യ തഥൈവ സഃ.

സാ—യാതൊരാൾക്കു കാരണം കൂടാതെ വലിയ ദാഹമുണ്ടാകയും മലം അയഞ്ഞിരിക്കയും ബുദ്ധിഭ്രമമുണ്ടാകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവൻ മരിച്ചുപോയവൻതന്നെയാകുന്നു.

മൂത്രം പുരീഷം നിഷ്ഠ്യൂതം ശുക്രം ചാപ്സു നിമജ്ജതി
നിഷ്ഠ്യൂതം ബഹുവർണ്ണം വാ യസ്യ മാസാത്സ നശ്യതി.

സാ—യാതൊരാളുടെ മൂത്രവും മലവും തുപ്പലും ശുക്ലവും വെള്ളത്തിൽ വീണാൽ താഴുന്നുവോ അവനും, യാതൊരാളുടെ തുപ്പൽ നാനാവർണ്ണങ്ങളോടുകൂടിയിരിക്കുന്നുവോ അവനും ഒരു മാസത്തിനുള്ളിൽ മരിക്കും.

സ്പർശസ്യ ദുർബ്ബലീഭാവം ഹാനിം വാ ബലവർണ്ണയോഃ
രോഗവൃദ്ധിമയുക്ത്യാ ച ദൃഷ്ട്വാ മരണമാദിശേൽ.

സാ—ഒരു രോഗിക്ക് സ്പർശത്തിനു ബലമില്ലായ്മയും, ബലത്തിനും വർണ്ണത്തിനും ഹാനിയും, യുക്തികളെക്കൂടാതെ രോഗത്തിനു വർദ്ധനവും ഉള്ളതായി കണ്ടാൽ മരണത്തെ പറയണം.

അപസ്വരം ഭാഷമാണം പ്രാപ്തം മരണമാത്മനഃ
ശ്രോതാരശ്ചാസ്യ ശബ്ദസ്യ ദൂരതഃ പരിവൎജ്ജയേൽ.

സാ—തനിക്കു മരണം വന്നതായി ചീത്ത സ്വരത്തിൽ പറയുന്നവനേയും, അതിനെ പറയപ്പെടുന്ന വാക്കിനെ കേൾക്കുന്നവനേയും വൈദ്യൻ ദൂരെ ഉപേക്ഷിക്കണം. അവനു മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു എന്നൎത്ഥം.

ഊൎദ്ധ്വശ്വാസം ഗതോഷ്മാണം ശൂലോപഹതവംക്ഷണം
ശൎമ്മ ചാനധിഗച്ഛന്തം ബുദ്ധിമാൻ പരിവൎജ്ജയേൽ.

സാ—മേൽപ്പോട്ടുമാത്രം ശ്വാസമുള്ളവനായും ദേഹത്തിൽ ചൂടു തീരെ ഇല്ലാത്തവനായും ഒടികളിൽ വലിയ വേദനയുള്ളവനായും ഏതുകൊണ്ടും സുഖം തോന്നാത്തവനായുമിരിക്കുന്നവനെ ബുദ്ധിമാനായ വൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കണം.

യോ ജാതശീതപിടകഃ ശീതാംഗോ വാ വിദഹ്യതേ
ഉഷ്ണദ്വേഷീ ച ശീതാൎത്തഃ സ പ്രേതാധിപഗോചരഃ.

സാ—ദേഹത്തിൽ ശീതമായ കുരുക്കളുള്ളവനോ അവയവങ്ങൾക്കു തണുപ്പുള്ളവനോ ആയവന്നു വിദാഹം (ചൂടു്) തോന്നുകയും, തണുപ്പുകൊണ്ടു് ആൎത്തനായിരിക്കെ ചൂടിനെ വെറുക്കുകയും ചെയ്യുന്നതായാൽ അവൻ മരിക്കാനടുത്തിരിക്കുന്നു.

യസ്യ രജ്ജുരിവ ച്ഛായാ കണ്ഠേ സമുപലക്ഷ്യതേ
അവശ്യം കൃഷ്യതേ ജന്തുഃ സോചിരാദ്യമകിങ്കരൈഃ.

സാ—യാതൊരുവന്റെ കഴുത്തിൽ കയറിന്റെ ആകൃതിയോടുകൂടിയതായ ഛായ പാറിക്കാണുന്നുവോ ആ ജീവി ഉടൻതന്നെ തീൎച്ചയായും യമകിങ്കരന്മാരാൽ വലിക്കപ്പെടുന്നു. കണ്ഠത്തിൽ രജ്ജ്വാകാരച്ഛായയുടെ ദൎശനം മരണലക്ഷണമാണെന്നൎത്ഥം.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ
നവമോദ്ധ്യായഃ
സമാപ്തഃ.

ദശമോദ്ധ്യായഃ.

മുന്നദ്ധ്യായത്തിൽ മരണമടുത്തവരുടെ വികൃതിയെ പറഞ്ഞുവ

ക്യാ. ഇനി മരണാരിഷ്ടങ്ങളുടെ വികൃതിയെ കാണിപ്പാനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതോ വികൃതവിജ്ഞാനീയമദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ—അനന്തരം വികൃതവിജ്ഞാനീയമെന്ന അദ്ധ്യായത്തെ പറയുവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. വികൃതവിജ്ഞാനീയം = വികൃതങ്ങളായ ഭാവങ്ങളുടെ (=രിഷ്ടങ്ങളുടെ) അറിവിനു ഹിതമായിട്ടുള്ളത്.

ഘനീഭൂതമിവാകാശമാകാശമിവ യോ ഘനം
അമൂർത്തമിവ മൂർത്തഞ്ച മൂർത്തം ചാമൂർത്തവത് സ്ഥിതം
തേജസ്യതേജസ്തദ്വച്ച ശുക്ലം കൃഷ്ണമസച്ച സത്
അനേത്രരോഗശ്ചന്ദ്രഞ്ച ബഹുരൂപമലാഞ്ഛനം
ജാഗ്രദ്രക്ഷാംസി ഗന്ധർവ്വാൻ പ്രേതാനന്യാംശ്ച തദ്വിധാൻ
രൂപം വ്യാകൃതി തദ്വച്ച യഃ പശ്യതി സ നശ്യതി.

സാ—ശൂന്യമായ ആകാശത്തെ ഘനം (കട്ടിയായി) ആയിട്ട് പാറപോലെയോ ഘനമായ പദാർത്ഥത്തെ ആകാശംപോലെ ശൂന്യമായോ കാണുന്നവനും, സ്വരൂപമുള്ള വസ്തുവെ സ്വരൂപഹീനമായോ സ്വരൂപമില്ലാത്ത വസ്തുവെ സ്വരൂപമുള്ളതായോ കാണുന്നവനും, തേജസ്സുള്ള വസ്തുവെ തേജസ്സില്ലാത്തതായോ വെളുത്ത വസ്തുവിനെ കറുത്തതായോ ഇല്ലാത്തതിനെ ഉള്ളതായോ അവ്വണ്ണം വിപരീതമായോ കാണുന്നവനും, നേത്രരോഗമില്ലാതിരിക്കെ ചന്ദ്രനെ അനേകരൂപങ്ങളോടുകൂടിയും കളങ്കത്തോടുകൂടാതെയും കാണുന്നവനും, ഉണർന്നിരിക്കുമ്പോൾ രക്ഷസ്സുകളേയോ ഗന്ധർവ്വന്മാരേയോ പ്രേതങ്ങളേയോ അതുപോലെയുള്ള മറ്റു ജീവികളേയോ വികൃതമായ ആകൃതിയോടുകൂടിയ രൂപത്തേയോ കാണുന്നവനും മരിക്കും.

സപ്തർഷീണാം സമീപസ്ഥാം യോ ന പശ്യത്യരുന്ധതീം
ധ്രുവമാകാശഗംഗാം വാ സ ന പശ്യതി താം സമാം.

സാ—യാതൊരുവൻ സപ്തർഷിനക്ഷത്രങ്ങളുടെ അരികത്തുള്ള അരുന്ധതീനക്ഷത്രത്തെയോ ധ്രുവനക്ഷത്രത്തെയോ ആകാശഗംഗ എന്ന ധവളരേഖയെയോ കാണുന്നില്ലയോ അവൻ ആ സംവത്സരത്തെ കഴിവാൻ

കാണുകയില്ല (കൊല്ലത്തിനുള്ളിൽ മരിക്കും.) ഇതിനെ നേത്രേന്ദ്രിയത്തിന്റെ വികൃതചേഷ്ടയെ പറഞ്ഞു.

മേഘതോയഘനിഷ്പേഷവീണാപണവജാൻ ധ്വനീൻ
ശൃണോത്യന്യഥാ യശ്ചാപ്യസതോ ന സതോഽപി വാ
നിഗൃഹ്യ കർണ്ണൗ ശൃണുയാന്ന ഘോഷം ധ്രുവകസ്വനം
തദ്വൽ ഗന്ധരസസ്പർശാൻ മന്യതേ യോ വിപര്യയാത്
സർവ്വശോ വാ ന യോ യശ്ച ദീപഗന്ധം ന ജിഘ്രതി
വിധിനാ യസ്യ ദോഷായ സ്വാസ്ഥ്യായാവിധിനാ രസാഃ
യഃ പാംസുനാവകീർണ്ണാംഗോ യോംഗേ ഘാതം ന വേത്തി വാ
അന്തരേണ തപസ്തീവ്രം യോഗം വാ വിധിപൂർവ്വകം
ജാനാത്യതീന്ദ്രിയം യശ്ച തേഷാം മരണമാദിശേൽ.

സാ — യാവനൊരുത്തൻ വാസ്തവത്തിൽ ഇല്ലാത്തവയായ ഇടിമുഴക്കം, വെള്ളച്ചാട്ടം, വീണ, പണവവാദ്യം എന്നിവയുടെ ശബ്ദങ്ങളെ കേൾക്കയോ യഥാർത്ഥത്തിൽ ഉള്ളവയായ ആ ശബ്ദങ്ങളെ ശ്രവിക്കാതിരിക്കയോ ചെയ്യുന്നുവോ, എന്നല്ല ഇല്ലാത്ത ശബ്ദങ്ങളെ കേൾക്കുകയും ഉള്ളവയെ കേൾക്കാതിരിക്കയും ചെയ്കയോ ചെയ്യുന്നതായാൽ അവനും മരണത്തെ പറയണം. യാതൊരുവൻ കൈകൊണ്ടു ചെവി അടച്ചാൽ ചെവിയുടെ ഘോഷം കേൾക്കാതിരിക്കുന്നുവോ അവനും മരണത്തെ പറയണം. അപ്രകാരം തന്നെ യാതൊരുവന് ഗന്ധം, രസം, സ്പർശം എന്നിവ വിപരീതമായി തോന്നുന്നുവോ അവനും മരണത്തെ പറയണം. ഗന്ധരസസ്പർശങ്ങളെ തീരെ അറിയാതിരിക്കുന്നതായാൽ അവനും മരണത്തെ പറയണം. യാതൊരുവൻ ദീപഗന്ധം (വിളക്ക് കെട്ടാലുള്ള ഗന്ധം) അറിയാതിരിക്കുന്നുവോ അവനും മരണത്തെ പറയണം. യാതൊരുവന് ശാസ്ത്രവിധിപ്രകാരം പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്ന രസങ്ങൾ രോഗവൃദ്ധികരങ്ങളായും ശാസ്ത്രവിധിയനുസരിക്കാതെ ചെയ്യപ്പെടുന്ന രസങ്ങൾ സുഖകരങ്ങളായും ഭവിക്കുന്നുവോ അവനും മരണത്തെ പറയണം. യാവനൊരുത്തൻ ദേഹത്തിൽ പൊടിപിടിച്ചിരിക്കുന്നതു് അറിയാതിരിക്കുന്നുവോ, അവനും, യാവനൊരുത്തൻ ദേഹത്തിൽ അടിച്ചാൽ അറിയാതിരിക്കുന്നുവോ അവനും, യാതൊരുവൻ കഠിനതപസ്സു, ശാസ്ത്രപ്രകാരമുള്ള യോഗാഭ്യാസമോ കൂടാതെ അതീന്ദ്രിയങ്ങളായുള്ളവയെ അറിയുന്നുവോ അവനും മരണത്തെ പറയണം. [ഇതുവരെ പറഞ്ഞതു് ഇന്ദ്രിയങ്ങളുടെ വികൃതിയെ ആകുന്നു]

ജിഹ്വാ ശ്യാവാ മുഖം പൂതി സവ്യമക്ഷി നിമജ്ജതി
ഖഗാ വാ മൂർദ്ധ്നി ലീയന്തേ യസ്യ തം പരിവർജ്ജയേൽ.

സാ — യാതൊരുത്തന്റെ നാവ് കറുത്തിരിക്കയും വായ ദുർഗ്ഗന്ധത്തോടുകൂടിയിരിക്കയും ഇടത്തെ കണ്ണ് കുഴിഞ്ഞുപോകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവനേയും, യാതൊരുത്തന്റെ തലയിൽ കാക്കമുതലായ പക്ഷികൾ വന്നിരിക്കുന്നുവോ അവനേയും വൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കണം.

നിക്ഷിപന്നിവ യഃ പാദൌ ച്യുതാംസഃ പരിസർപ്പതി
ഹീയതേ ബലതഃ ശശ്വദന്നമശ്നൻ ഹിതം ബഹു
യോല്പാശീ ബഹുവിണ്മൂത്രോ ബഹ്വാശീ ചാല്പമൂത്രവിൾ
യോ വാല്പാശീ കഫേനാർത്തോ ദീർഘം ശ്വസിതി ചേഷ്ടതേ
ദീർഘമുച്ഛ്വസ്യ യോ ഹ്രസ്വം നിശ്വസ്യ പരിതാമ്യതി
ഹ്രസ്വം ച യഃ പ്രശ്വസിതി വ്യാവിദ്ധം സ്പന്ദതേ ഭൃശം
ശിരോ വിക്ഷിപതേ കൃച്ഛ്രാദുദ്ധൃത്യോദ്യമിതാ പ്രപാണികഃ
യോ ലലാടാൽ സ്രുതസ്വേദഃ ശ്ലഥസന്ധാനബന്ധനഃ
ഉത്ഥാപ്യമാനഃ സംമുഹ്യേദ്ബലീ ദുർബ്ബലോപി വാ
ഉത്താന ഏവ സ്വപിതി യഃ പാദൌ വികരോതി ച
ശയനാസനകുഡ്യാദേരസദേവ ജിഘൃക്ഷതി
അഹാസ്യഹാസീ സംമുഹ്യൻ യോ ലേഢി ദശനച്ഛദൌ
ഉത്തരൌഷ്ഠം പരിലിഹൻ ഫൂൽകാരാംശ്ച കരോതി യഃ
യമഭിദ്രവതി ച്ഛായാ കൃഷ്ണാ പീതാരുണാപി വാ
ഭിഷഗൌഷധപാനാന്നഗുരുമിത്രദ്വിഷശ്ച യേ
വശഗാസ്സർവ്വ ഏവൈതേ വിജ്ഞേയാസ്സമവർത്തിനഃ.

സാ — യാതൊരുത്തൻ കാൽ നിലത്ത് ഉരക്കുന്നതുപോലെയും ചുമലുകൾ സ്ഥാനത്തിൽനിന്ന് ച്യുതങ്ങളായിട്ടും നടക്കുന്നുവോ അവൻ കാലനധീനനാകുന്നു; യാതൊരുത്തൻ പത്ഥ്യമായ ആഹാരത്തെ ധാരാളം ഉണ്ടാലും സദാ ബലം കുറഞ്ഞുംകൊണ്ടു വരുന്നുവോ അവനും അങ്ങിനെതന്നെ; യാതൊരുത്തൻ കുറച്ചു ഭക്ഷിച്ചാലും അധികമായ മലമൂത്രങ്ങൾ ഉള്ളവനായും ധാരാളം ഭക്ഷിച്ചാലും മലമൂത്രങ്ങൾ കുറഞ്ഞവനായും ഭവിക്കുന്നുവോ അവനും അല്പമാത്രം ഭക്ഷിക്കുന്നവനായ യാതൊരുത്തൻ കഫാർത്തനായി നെടുവീർപ്പിട്ട് ചേഷ്ടിക്കുന്നുവോ അവനും കാലനധീനനാകുന്നു; യാതൊരുത്തൻ ദീർഘമായ ഉച്ഛ്വാസത്തെ

ചെയ്തു് ഹ്രസ്വമായ നിശ്വാസത്തേയും ചെയ്തു് പരവശനായി ഭവിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തൻ ശ്വാസംകഴിക്കുന്നതു ഹ്രസ്വമായിട്ടുമാത്രമാകുന്നുവോ അവനും യാവനൊരുത്തൻ വ്യാധിയുമാകുംവണ്ണം ഏറ്റവും സ്പർശിക്കുന്നുവോ അവനും കാലന്നധീനനാകുന്നു; യാവനൊരുത്തൻ പാദാഗ്രങ്ങളെ ആകുഞ്ചനംചെയ്തുംകൊണ്ടു് വളരെ പണിപ്പെട്ടു് കയറിട്ടുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തൻ നെറ്റിയിൽനിന്നും വിയർപ്പൊലിച്ചും സന്ധിബന്ധങ്ങൾ അയഞ്ഞും മറിക്കയും കിടക്കുന്നിടത്തുനിന്നെഴുനീല്പിച്ചാൽ അപ്പോഴക്കു മോഹാലസ്യപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവനും, ബലവാനായാലും ബലഹീനനായാലും യാതൊരുവൻ മലർന്നുകിടന്നുംകൊണ്ടുതന്നെ ഉറങ്ങുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തൻ കാലുകളെ വികൃതങ്ങളായിട്ടുതന്നെ വ്യാപരിപ്പിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തൻ കിടക്ക ആസനം ചുമർ മുതലായവയിൽ ഇല്ലാത്തതിനെത്തന്നെ പിടിക്കുവാൻ ഭാവിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തൻ ചിരിക്കാൻ പ്രസക്തിയില്ലാത്തിടത്തു ചിരിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തൻ മോഹാലസ്യപ്പെട്ടുംകൊണ്ടു് ചുണ്ടുകൾ നക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തൻ മേല്പോട്ടു് നോക്കിയുംകൊണ്ടു് ഉൽക്കാരങ്ങളെ ചെയ്യുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തന്റെ പിന്നാലെ കറുത്തതോ മഞ്ഞച്ചതോ ചുവന്നതോ ആയ നിഴൽ പിന്തുടരുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തൻ വൈദ്യനേയും മരുന്നിനേയും അന്നപാനങ്ങളേയും ഗുരുജനങ്ങളേയും ബന്ധുക്കളേയും ദ്വേഷിക്കുന്നുവോ അവനും അന്തകന്റെ അധീനനാകുന്നു.

ഗ്രീവാലലാടഹൃദയം യസ്യ സ്വിദ്യതി ശീതളം
ഉഷ്ണാഃ പരേ പ്രദേശാശ്ച ശരണം തസ്യ ദേവതാഃ.

സാ— യാവനൊരുത്തന്റെ കഴുത്തും നെറ്റിയും ഹൃദയവും തണുത്തിരിക്കുകയും വിയർക്കുകയും ശേഷം അവയവങ്ങൾ ഉഷ്ണങ്ങളായിരിക്കയും ചെയ്യുന്നുവോ അവന്നു പരലോകദേവതകളേ ശരണമായുള്ളു. (മരിക്കാനടുത്തു എന്നർത്ഥം).

യോഽണുജ്യോതിരനേകാഗ്രോ ദുശ്ഛായോ ദുർമ്മനാസ്സദാ
ബലിം ബലിഭുജോ യസ്യ പ്രണീതം നോപഭുഞ്ജതേ
നിർന്നിമിത്തശ്ച യോ മേധാം ശോഭാമുപചയം ശ്രിയം
പ്രാപ്നോത്യതോ വാ വിഭ്രംശം സ പ്രാപ്നോതി യമക്ഷയം.

സാ— യാവനൊരുത്തൻ സ്വല്പപ്രകാശനായും അനേകാഗ്രനായി

തവനായും ചീത്ത ശരീരമൊട്ടുക്കൂടിയവനായും സദാ ദുർഗ്ഗന്ധമുള്ളവനായും ഭവിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തന്റെ ശ്രാദ്ധമൂട്ടി നൽകിയ പിണ്ഡത്തെ കാക്കകൾ തിന്നുന്നില്ലയോ അവനും, യാവനൊരുത്തന്ന് കാരണം കൂടാതെ ബുദ്ധി മേധ പുഷ്ടി കാന്തി ഇവയെ ക്ഷയിക്കയോ വൃദ്ധി ഉണ്ടാകയോ ഭ്രമാദികൾ കാരണംകൂടാതെ ഉണ്ടാകയോ ചെയ്യുന്നുവോ അവനും യമന്റെ ഗൃഹത്തേക്കു പോകും.

ഊനാ ദോഷമയീ യസ്യ സ്വസ്ഥസ്യ വ്യാധിതസ്യ വാ
യാത്യന്യതാം പ്രകൃതിഃ ഷണ്മാസാൻ ന സ ജീവതി.

സ — യാവനൊരുത്തൻ സ്വസ്ഥനായിരുന്നാലും ശരി രോഗിയായിരുന്നാലും ശരി, അവന്റെ സ്വതഃസിദ്ധമായ ഊനപ്രകൃതിയും വാതാദിജമായ ദോഷപ്രകൃതിയും പൂർവ്വാവസ്ഥയിൽനിന്ന മാറുന്നുവോ അവൻ ആറുമാസം മുഴുവനും ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല.

ഭക്തിഃ ശീലം സ്മൃതിസ്ത്യാഗോ ബുദ്ധിർബ്ബലമഹേതുകം
ഷഡേതാനി നിവർത്തന്തേ ഷഡ്ഭിർമ്മാസൈർമ്മരിഷ്യതഃ.

സ — ഭക്തി, ശീലം, ഓർമ്മ, ത്യാഗം, ബുദ്ധി, ബലം എന്നീ ആറെണ്ണം കാരണം കൂടാതെകണ്ട് ഇല്ലാതായാൽ ആറുമാസത്തിന്നകം അവൻ മരിക്കും.

മത്തവദ്ഗതിവാക്കമ്പമോഹാ മാസാന്മരിഷ്യതഃ
അശൃത്യജാനാൻ ഷഡഹാൻ കേശലുഞ്ചനവേദനാം.

സ — ഒരു മാസത്തിന്നകം മരിപ്പാൻപോകുന്നവന്ന് മത്തനെപ്പോലെയുള്ള നടത്തം, വാക്ക്, വിറച്ചിൽ, മോഹം എന്നിവയുണ്ടാകും. തലയിലെ രോമം പറിച്ചാലുള്ള വേദനയെ അറിയാത്തവൻ ആറു ദിവസത്തിന്നുള്ളിൽ മരിക്കും.

ന യാതി യസ്യ ചാഹാരഃ കണ്ഠം കണ്ഠാമയാദൃതേ
പ്രേഷ്യാഃ പ്രതിപതാം യാന്തി പ്രേതാകൃതിമുദീക്ഷതേ
യസ്യ നിദ്രാ ഭവേന്നിത്യാ നൈവ വാ ന സ ജീവതി.

സ — യാവനൊരുത്തന്ന് കണ്ഠരോഗമില്ലാതിരിക്കെത്തന്നെ ആഹാരം കണ്ഠത്തിലേക്കിറങ്ങാതിരിക്കുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തന്ന് ഭൃത്യന്മാർ പ്രതികൂലന്മാരായി തീരുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തന്റെ ആകൃതി പ്രേതന്റെ (മരിച്ചവന്റെ) ആകൃതിപോലെയിരിക്കുന്നുവെന്ന കാഴ്ചകൾ പറയുന്നുവോ അവനും, യാവനൊരുത്തന്ന് എപ്പോഴും ഉറക്കം വരികയോ അല്ലെങ്കിൽ ഉറക്കം തീരെ വരാതിരിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുവോ അവനും ജീവിക്കുകയില്ല.

വക്ത്രമാപൂര്യ്യതേഽശ്രൂണാം സ്വിദ്യതശ്ചരണൌ ഭൃശം
ചക്ഷുശ്ചാകുലതാം യാതി യമരാഷ്ട്രം ഗമിഷ്യതഃ
യെഃ പൂർവ്വം മതാ ഭാവൈർവിപരീതൈർന ജീവതി.

സാ — വായിൽ അശ്രുജലം നിറയുക, കാലുകൾ അധികമായി വിയർക്കുക, കണ്ണ് ആകുലമായിരിക്കുക ഇവയെല്ലാം യമലോകത്തേക്ക പോകാനുള്ളവന്റെ ലക്ഷണങ്ങളാകുന്നു. മുമ്പു പറഞ്ഞ ചില ഭാവങ്ങളിൽ ഒരു ... ആകെ ഭാവങ്ങളിൽ ഇഷ്ടമില്ലാതായി പരിണമിച്ചവൻ ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല.

ഇങ്ങിനെ വികൃതികൃതങ്ങളായ ചേഷ്ടകളെ പറഞ്ഞിട്ട് ആചാര്യൻ വൈദ്യന്ന് ഒരുപദേശം നൽകുന്നു:—

കഥയന്നതു പൃഷ്ടോപി ദുഃശ്രവം മരണം ഭിഷക്
ഗതാസോർബ്ബന്ധുമിത്രാണാം ന ചേച്ഛേത്തം ചികിത്സിതും
യമദൂതപിശാചാദ്യൈർയ്യത് പരാസുരുപാസ്യതേ
ഘ്നന്തി ഭേഷജവീര്യാണി തസ്മാത്തം പരിവർജ്ജയേത്.

സാ — ഒരുവന്ന് മരണലക്ഷണം കണ്ടാൽ അവൻ മരിക്കുമെന്നുള്ള കഠിനവിവരത്തെ അവന്റെ ബന്ധുമിത്രങ്ങളോട് വൈദ്യൻ, ഇങ്ങോട്ടു ചോദിച്ചാൽകൂടിയും പറയരുത്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ മരണം കേൾക്കുന്നത് എവർക്കും ദുസ്സഹമാകുന്നു. എന്നാൽ വൈദ്യൻ മരണലക്ഷണം കാണുന്നവനെ ചികിത്സിപ്പാനിച്ഛിക്കയുമരുത്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ— മരണമടുത്തവന്റെ മേൽ യമദൂതന്മാർ, പിശാചുക്കൾ മുതലായ അദൃശ്യമൂർത്തികൾ ആവേശിച്ചിരിക്കും. അവർ അവനിൽ പ്രയോഗിക്കപ്പെടുന്ന ഔഷധങ്ങളുടെ വീര്യങ്ങളെ ഇല്ലായ്മചെയ്യും. അതുകൊണ്ട് അവനെ വൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കുകതന്നെ വേണം.

നാരിഷ്ടം നാസ്തി മരണം ദൃഷ്ടരിഷ്ടസ്യ ജീവിതം
തഥാപ്യരിഷ്ടവിജ്ഞാനം ന ചാരിഷ്ടാദൃതെ പുനഃ
ചരകസ്യേതി വചനം... ... ...

സാ — ചരകമഹർഷി പറയുന്നതിങ്ങിനെയാണ് — രിഷ്ടം (വികൃതിലക്ഷണം) കൂടാതെ മരണമില്ല; രിഷ്ടം കാണപ്പെട്ടാൽ പിന്നെ ജീവിതവുമില്ല. എന്നാൽ വൈദ്യന്റെ സാമർത്ഥ്യക്കുറവുകൊണ്ട് രിഷ്ടമല്ലാത്തതിനെ രിഷ്ടമായിട്ടും രിഷ്ടത്തെ രിഷ്ടമല്ലാതായിട്ടും അറിയുന്നു. അതിസൂക്ഷ്മങ്ങളായ വികൃതിലക്ഷണങ്ങളെ തിരിച്ചറിവാൻ ശക്തിയില്ലാത്ത വൈദ്യൻ മരണകാരണമായ ലക്ഷണത്തെ കണ്ട് അങ്ങിനെയല്ലെന്നും, വൈ

രോമപ്പൂവും കണ്ടിട്ട് മരണലക്ഷണമാണെന്നും അന്ധാളിച്ചുപോകുന്നു എന്ന സാരം. ആകയാൽ ഭിഷഗ്നിശ്ചയത്തിങ്കൽ വളരെ മനസ്സിരുത്തേണമെന്നു ഭാവം.

... ... സുശ്രുതേന തു പഠ്യതേ
ധ്രുവം ഹി രിഷ്ടേ മരണം ബ്രാഹ്മണൈസ്തൽ കിലാമലൈഃ
രസായനതപോജപ്യതൽപരൈർവാ നിവാര്യതേ.

സാ—സുശ്രുതനാകട്ടെ ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു—മരണലക്ഷണം ഉണ്ടായാൽ മരിക്കുമെന്നുള്ളതു നിശ്ചയമാണ്. എന്നാൽ നിർമ്മലന്മാരായ ബ്രാഹ്മണരാലും, രസായനോപയോഗം തപസ്സ് ജപം എന്നിവയിൽ തൽപരന്മാരായവരാലും ആ മരണലക്ഷണം നിവാരണം ചെയ്യപ്പെടുന്നു. ആകയാൽ ഭിഷക്ശ്രേഷ്ഠന്മാർ സൽകർമ്മങ്ങളെ ചെയ്യേണ്ടതാണെന്നു സാരം.

കൃഷ്ണാത്രേയമതേ ദ്വിധാ രിഷ്ടം സ്ഥിരാസ്ഥിരവിഭേദതഃ
ദോഷാണാമപി ബാഹുല്യാദ്രിഷ്ടാഭാസസ്സമുദ്ഭവേൽ
തദ്ദോഷാണാം ശമേ ശാമ്യേൽ സ്ഥായ്യവശ്യന്തു മൃത്യവേ.

സാ—കൃഷ്ണാത്രേയമഹർഷി സ്ഥിരമെന്നും അസ്ഥിരമെന്നും രണ്ടുവിധത്തിൽ രിഷ്ടലക്ഷണത്തെ തിരിച്ചു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വാതാദിദോഷങ്ങളുടെ ബാഹുല്യം ഹേതുവായിട്ടും രിഷ്ടാഭാസം (കാഴ്ചയിൽ മരണസൂചകമാണെന്നു തോന്നിക്കുന്ന ലക്ഷണം) ഉണ്ടാകും. അത് അസ്ഥിരമാകുന്നു. ദോഷങ്ങൾ ശമിച്ചാൽ ആ ലക്ഷണവും ശമിക്കും. എന്നാൽ സ്ഥായി (സ്ഥിരം) ആയ രിഷ്ടലക്ഷണമാകട്ടെ തീർച്ചയായും മരണത്തെ വരുത്തും—എന്നാണ് ആത്രേയവചനം.

അദ്ധ്യായം ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

ആയുർവ്വേദഫലം കൃത്സ്നം യദായുർജ്ഞേ പ്രതിഷ്ഠിതം
രിഷ്ടജ്ഞാനാദൃതസ്തസ്മാൽ സർവ്വദൈവ ഭവേദ്ഭിഷക്.

സാ—ആയുർവ്വേദത്തിന്റെ ഫലം (ആയുസ്സിന്റെ പരിപാലനം) മുഴുവനും ആയുസ്സിനെ അറിയുന്നവനായ വൈദ്യനിലാണ് പ്രതിഷ്ഠിതമായിരിക്കുന്നത്. അതുകൊണ്ടു വൈദ്യൻ എപ്പോഴും രിഷ്ടലക്ഷണത്തെ അറിയുന്നതിൽ താൽപര്യമുള്ളവനായിരിക്കണം.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ
ദശമോദ്ധ്യായഃ
സമാപ്തഃ.

ഏകാദശോദ്ധ്യായഃ.

മുമ്പത്തെ അദ്ധ്യായത്തിൽ വികൃതിലക്ഷണങ്ങളെപ്പററി പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഇനി മരണം വരുത്തുന്നവയായ വ്യാധികളുടെ സ്വരൂപം അറിവാനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതോ വികൃതവ്യാധിവിജ്ഞാനീയമദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ—അനന്തരം വികൃതവ്യാധിവിജ്ഞാനീയമെന്ന പേരായ അദ്ധ്യായത്തെ പറവാൻപോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു. വികൃതവ്യാധിവിജ്ഞാനീയം=വികൃതങ്ങളായ (മരണസൂചകങ്ങളായ) വ്യാധികളെ അറിവാനായിക്കൊണ്ടു ഹിതമായിട്ടുള്ളത്. ഭാവം സ്പഷ്ടം.

സർവ്വൈർവ്വിശ്വാസം ഹേതുപ്രാഗ്രൂപരൂപൈരതിമാത്രൈർജ്ജ്വരസ്യ വ്യാധിരുൽപദ്യതേ, വ്യാധിതസ്യ വാ യസ്യാശു മുഖേ പിപ്ലുവ്യംഗലേഖാതിലകാളകാഃ, കരജദശനേഷു വാ പുഷ്പാണ്യപരേ വാ നാനാവർണ്ണാഃ സിരാഃ, യസ്യ ശുഷ്യതോ നേത്രോപദേഹോ വർത്മനാസികാന്യതരശോഥശ്ചൂർത്തസ്യാംസസ വാ, യസ്യ ക്ഷീണസ്യ ക്ഷുത്തൃഷ്ണാ വാ പ്രവൃദ്ധാ ബഹുഭിരപ്യന്നപാനൈർന്ന ശാമ്യതി, യസ്യ സഫേനമസൃക് പ്രസിച്യതേ, ഹിക്കാശൂലഞ്ച, ഉരസോ വാ, യസ്യ ശ്ലേഷ്മാ നീലപീതലോഹിതോ ബഹുശശ്ച, യസ്യ ബലവാൻ ഗ്രീവാവമർദ്ദോ ജിഹ്വാശോഷഃ കണ്ഠാസ്യഗളശോഷശ്ച, യസ്യാമാശയോത്ഥാ പരികർത്തികാതിതൃഷ്ണാ ശകൃൽഭേദശ്ച, യസ്യ പക്വാശയോത്ഥാ പരികർത്തികാതിതൃഷ്ണാതിമാത്രശ്ച ഗുദഗ്രഹഃ, യസ്യാമപക്വാശയാന്യതരമാശ്രിത്യ സംജാതശ്ച ഹതോ വായുഃ കണ്ഠേ ഘുർഘുരകം കരോതി, യസ്യ ക്ഷീണസ്യ തൃഷ്ണാതിവൃദ്ധിർഹൃദി ശൂലഞ്ച, തഥാ ഹിധ്മാരക്താതിസാരൗ ഹിധ്മാനാഹാതിസാരൗ വാ ഭൃശം സഞ്ജായേതേ സ പരാസുരിതി ॥

സാ—എല്ലാ രോഗങ്ങൾക്കും പ്രത്യേകം പ്രത്യേകം പറയപ്പെട്ടുന്ന ഹേതു, പൂർവ്വരൂപം, ലക്ഷണം എന്നിവ അധികമാത്രങ്ങളായി (അതിസ്പഷ്ടങ്ങളായി) ആയിട്ട് ഏതു വ്യാധിയെങ്കിലും ഉണ്ടാകുന്നതായാലവനും, വ്യാധിയുണ്ടായ ഉടനെ മുഖത്ത് പിപ്ലു വ്യംഗം, ലേഖാ തിലകാളകം (ഇ

(ഇവയെല്ലാം വസ്തുവിശേഷങ്ങളത്രെ) എന്നിവയുണ്ടാമാറാവാം, ദേക നാഡങ്ങളിലും പല്ലുകളിലും പുല്ലുകളും ഉരത്തിങ്കൽ വിവിധവ സ്ത്രങ്ങളോടുകൂടിയ ശവവുമെല്ലാം ആക്രമിക്കുന്നതായും ഭയങ്കര ങ്ങളാകുന്നു. ശരീരം ക്ഷീണിക്കയും കണ്ണുകൾ കെട്ടിപ്പിടിക്കയും കു ഴിഞ്ഞുകളിലോ മൂക്കിലോ വീക്കമുണ്ടാകയും കണ്ണുകൾ സ്രാവിക്ക കയും ചെയ്യുന്നതാക്കാം ആവാം, ക്ഷീണനായ രോഗത്തിനു ഏറ്റ ങ്ങളായ അനേകംനാനാകരങ്ങളെക്കൊണ്ടു തീരാത്തതായ വിരപ്പും ദാ ഹവും ഉണ്ടാകുന്നതോ ആവാം, നാഭയോടുകൂടിയ രക്തം വായിൽനിന്ന വരികയും വയറിലോ മാറത്തോ വേദനയുണ്ടാകയും ചെയ്യുന്നതാക്കാം ആവാം, രോഗത്തിനെത്തു വായിൽനിന്ന് നീലനിറമോ മഞ്ഞനിറ മോ രക്തനിറമോ ആയ കഫം വരുന്നതോ ആവാം, ബലവത്തായ ക ഴുത്തിൽ പിടുത്തവും നാവു വരൾച്ചയും കഴുത്തിലും വായിലും ഗുദത്തിലും പഴുപ്പും ഒന്നിച്ച് ആയ്ക്കണ്ടാകുന്നതോ ആവാം, രോഗിയ്ക്ക് ആമാ ശയത്തിൽ മരിക്കുന്നോവ് അതിനുള്ള ബലമേറം എന്നിവയും പക്വാ ശയത്തിൽ മരിക്കുന്നോവ് അതിനുള്ള അതിമാത്രഗുഹഗ്രഹം എന്നി വയും ഒരേസമയത്തുണ്ടാകുന്നതോ ആവാം മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. രോ ഗത്തിനെ വായു ആമാശയത്തിലോ പക്വാശയത്തിലോ കടന്നുകൂ ടി തന്റോടവും കെട്ടത്തി പഞ്ചാംഗ്യത്ത കണ്ഠത്തിൽ ജനിപ്പിക്കുന്ന തോ ആവാം, രോഗത്തിനു ക്ഷീണതയും വലിയ തണ്ണീർദാഹവും അ തിശൂലവും ചേരിക്കുന്നതോ ആവാം, ഇക്കിട്ട് രക്താതിസാരം എന്നിവ യോ ആധ്മാനം അതിസാരം എന്നിവയോ വലിയ ശ്വാസത്തോടുകൂടി ത ർക്കുമുണ്ടാകുന്നതോ ആവാം മരണമടുത്തിരിക്കുന്നു. ഇതുവും പറഞ്ഞതു സർവ്വരോഗസാമാന്യമായ വികൃതിലക്ഷണങ്ങളാകുന്നു. ഇനി രോഗവിശേ ഷങ്ങൾക്കുള്ള വികൃതികളെ പറയുന്നു.

ഭേദങ്ങി പാഠം —

ജ്വരോ നിഹന്തി ബലവാൻ ഗംഭീരോ ദൈർഘ്യരാത്രികഃ
സപ്രലാപഭ്രമശ്വാസഃ ക്ഷീണം ശൂനം ഹതാനലം.
അക്ഷാമം സക്തവചനം രക്താക്ഷം ഹൃദി ശൂലിനം
അശുഷ്കകാസഃ പൂർവ്വാഹ്നേ മേചരാത്രേഽപി വാ ഭവേൽ.
ബലമാംസവിഹീനസ്യ ശ്ലേഷ്മരോഗസമന്വിതഃ.

സാ — ജ്വരം ബലവാനായിരിക്ക, ആഴത്തിൽ തട്ടിയതായിരിക്ക

കം, അധികദിവസം പഴകിയതായിരിക്കുക, ചോപ്പായൽ കലതിരിച്ചിൽ ഏറ്റം എന്നിവ ഉണ്ടായിരിക്കുക, രോഗി ക്ഷീണനായും നിത്യവനായും ജ്വരിമാന്ദ്യമുള്ളവനായുമിരിക്കുക, താപിയായോ വൈകുന്നേരമോ ശുഷ്കമല്ലാത്ത ചുമയോടുകൂടിയിരിക്കുക (കഫമുള്ളതുക) രോഗിക്കു ബലവും മാംസവും ഇല്ലാതിരിക്കുക, കാസകാസമുണ്ടായിരിക്കയും ചെയ്യുക—ഇങ്ങിനെയുള്ളതായ ചരം മരണത്തെ ഉണ്ടാക്കും.

രക്തപിത്തം ദ്രുതം രക്തം ക്ലിന്നമിന്ദ്രധനുഷ്പ്രഭം
താമ്രഹാരിദ്രഹരിതം ത്രപു രക്തം പ്രദേശ്യൽ
രോമകൂപപ്രവിസൃതം കണ്ഠാസ്യഹൃദയേ സജൽ
വാസോവാസ രഞ്ജനം പൂതി വേഗവല്ലൃതിളരി ച
വ്യഥം പാണ്ഡുജ്വരച്ഛർദ്ദികാസശ്വാസാതിസാരിണം.

സാ—രക്തപിത്തത്തിങ്കൽ പോകുന്ന ചോര ഏററവും രക്തമയോ കറുത്തതായോ കഴിവില്ലാതെ നാനാവർണ്ണമായോ ചെമ്പിച്ചോ മഞ്ഞളിച്ചോ പച്ചച്ചോ ഇരിക്കുക, മഴവില്ലിന്റെ രൂപത്തെ കാണിക്കുക, രോമകൂപങ്ങളിലൂടെ പുറപ്പെട്ടും കണ്ഠാസ്യഹൃദയങ്ങളിൽ തങ്ങിയതുമായിരിക്കുക, രക്തം വസ്ത്രത്തിൽ പററിയാൽ വസ്ത്രം ഉടുക്കാതിരിക്കുക, ദുർഗ്ഗന്ധമുണ്ടായിരിക്കുക, വേഗമുള്ളതായും അതിമാത്രമായുമിരിക്കുക, രോഗി വ്യഥയോടും പാണ്ഡു-ജ്വരം-ഛർദ്ദി-കാസം-ശ്വാസം-അതിസാരം ഇവ ഉള്ളവനായിരിക്കുക—ഇങ്ങിനെയിരിക്കുന്നതായ രക്തപിത്തം മരണത്തെ ഉണ്ടാക്കും.

കാസശ്വാസജ്വരച്ഛർദ്ദിതൃഷ്ണാതിസാരശോഫിനം
യക്ഷ്മ പാർശ്വതിജ്വരാന്വിതം രക്തച്ഛർദ്ദിസന്താപിനം
മൂർച്ഛാവിഗ്രഹതി മൂത്രശകൃദ്ഗന്ധിസ്വപ്നകാ
സന്ത്യ വിഭ്രമയുക്തം കാസശ്വാസവത്യന്തംഗിണീ
ഇത്യാദ്യരോഗക്ഷപിതം ബഹിർജ്ജിഹ്വം വികൃതം.
മാത്രയോനിശീതാർത്തം ക്ഷീണം തൈലപ്രഭാനനം
അശ്മരി പാണിപന്നാഭിഗുദമുഷ്കാസ്യശോഫിനം
ഹൃൽപാർശ്വാംഗരുജാച്ഛർദ്ദിപ യുപാകജ്വരാതുരം
അതിസാരം യകൃത്പിണ്ഡമാംസധാതുനാശമകൽക്കം
മൂർച്ഛാതൃഷ്ണാപഹൃതക്ഷീരദധിമജ്ജവസാസവൈഃ
തസ്മിംശമയിതും യവശർക്കരാംവൃതാക്ഷിതകൈഃ

അതിരക്താസിതസ്നിഗ്ദ്ധപൂതിതൃഷ്ണാഘനോദ്വമൻ
കണ്ഠേന പ്രസൃജൻ ധാതൂൻ നിഷ്പുരീഷാതിവാതിവിൽ
തന്ദ്രുമാൻ മക്ഷികാക്രാന്തോ നാഭിസംബന്ധകണ്ഠ്യഃ
ശീർണ്ണപാദബലിം മുക്താനാളം പൃച്ഛന്തി ശ്ലഥിനം
സ്രസ്തപാദം ബലക്ഷീണമന്നദ്വേഷാപവേശകൻ
നഷ്ടം കാസജ്വരച്ഛർദ്ദിശോഫാനാഹപ്രവാഹികഃ
അംഗുലീഗ്രഹവൃഷണം ബദ്ധമൂത്രം തുഷാർദ്ദിതം.

സാ — കാസശ്വാസങ്ങൾ ജ്വരച്ഛർദ്ദിതൃഷ്ണാതിസാരശോഫങ്ങളുള്ളവനായാൽ നാശത്തെ ചെയ്യും. യക്ഷ്മാവ് (ക്ഷയം) പാർശ്വവേദനയും ആനാഹവും രക്തച്ഛർദ്ദിയും അംസപ്രദേശത്തിങ്കൽ ചൂടും ഉള്ളവനായാൽ മരണകരമാകുന്നു. ഛർദ്ദി വേഗവതിയും ചലിക്കുന്നതുമായ മൂത്രപുരീഷങ്ങളോടുകൂടിയിരുന്നാൽ മരണത്തെ ചെയ്യും. വേഗവതി - വേഗത്തോടുകൂടിയത്. മൂത്രശകൃൽഗന്ധി - മൂത്രത്തിന്റെയും മലത്തിന്റെയും ഗന്ധംപോലെയുള്ള ഗന്ധത്തോടുകൂടിയത്. സചന്ദ്രികം - ചന്ദ്രികയോടുകൂടിയത്. സാസ്രവിൾപൂയരക്തത്തോടും മലത്തോടും പലത്തോടും വേദനയോടും കൂടിയത്. കാസശ്വാസവതി - ചുമയോടും ശ്വാസത്തോടും കൂടിയത്. അനാഹശോഫാദികളായ സംബന്ധത്തോടുകൂടിയത്. ജ്വരാദികളായ അന്യരോഗങ്ങളാൽ പീഡിതനായവനും നാവ് പുറത്തു തുറിച്ചുവന്നും ഉന്തിവന്നും മരണത്തെ നൽകും. മദാത്യയമെന്ന രോഗം അധികമായ ശീതത്താൽ ആതുരനായവനേയും ക്ഷീണനായവനേയും എണ്ണപ്പാടയോടുകൂടിയ മുഖത്തോടുകൂടിയവനേയും ഹനിക്കും. അർശോരോഗം കൈകാലുകളിലും നാഭിയിലും ഗുദത്തിലും വൃഷണങ്ങളിലും മുഖത്തും നീരുള്ളവനും ഹൃദയത്തിലും പാർശ്വങ്ങളിലും വേദനയോടുകൂടിയവനും ഛർദ്ദി ഗുദപാകം ജ്വരം എന്നിവയുമാൽ പീഡിതനുമായവനെ ഹനിക്കും. അതിസാരം പക്വാൽപിണ്ഡത്തോടും മാംസം കഴുകിയ വെള്ളത്തെപ്പോലെയുള്ള വിവിധവർണ്ണങ്ങളോടും കൂടിയതായിരിക്കയോ, എണ്ണ നെയ്യ് പാൽ തയിർ മജ്ജ വസ ആസവം എന്നിവയോടോ തുല്യമായോ" മഞ്ഞ ചുവന്ന വെള്ളപോലെയോ കഴുകിയ മാംസത്തിന്റെ വെള്ളം തേൻ എന്നിവയോടോ തുല്യമായിരിക്കയോ, അതിയായ രക്തവർണ്ണത്തോടോ അതിയായ കൃഷ്ണവർണ്ണത്തോടോ അതിയായ സ്നിഗ്ദ്ധതയോടോ അതിയായ ദുർഗ്ഗന്ധത്തോടോ അത്യുഷ്ണമായ

ട്ടോ അതിഘനമായതോ അധികം ദ്രവമായിട്ടോ കൂടിയതായിരിക്കയോ നാനാവർണ്ണങ്ങളോടുകൂടിയവണ്ണം ധാതുക്കളെ സ്രവിപ്പിക്കുന്നതായിരിക്കയോ, ഒന്നുകിൽ മലം കൂടാതെയോ അല്ലെങ്കിൽ അധികം മലത്തോടുകൂടിയോ ഭവിക്കയോ, വായുക്കളോടുകൂടി അതിസരിക്കയോ അതിസരിക്കപ്പെട്ടതിൽ ഈച്ചകൾ അധികമായി കൂടുകയോ അതിസാരം രോഗികളോടുകൂടിയിരിക്കയോ ചെയ്താൽ മരണത്തെ വരുത്തും. അതിസാരമുള്ളവന്റെ ഗുദവലികൾ പൊട്ടിപ്പോകയോ ഗുദത്തിന്റെ ബന്ധനം വേർപെടുകയോ പർവ്വാസ്ഥികളിൽ വേദനയുണ്ടാകയോ ഗുദം പുറത്തുള്ളിനിൽക്കയോ രോഗിക്കു ബലം തീരെ ഇല്ലാതിരിക്കയോ ചെയ്കയോ ചെയ്യും അന്നംതന്നെ പോകയോ ചെയ്താൽ ആ അതിസാരവും മരണത്തെ വരുത്തും. അതിസാരമുള്ളപ്പോൾ തണ്ണീർദാഹവും ചുമയും ജ്വരവും ഛർദ്ദിയും ദാഹവും ആനാഹവും പ്രവാഹികയും ഉണ്ടായിരുന്നാലും മരണം ഭവിക്കും. അശ്മരീരോഗമുള്ളവന്റെ വൃഷണങ്ങൾ തടിക്കയും മൂത്രം ബന്ധിക്കയും കലശലായ വേദനയുണ്ടായിരിക്കയും ചെയ്താൽ മരണം ഭവിക്കും.

മേഹസ്രോതോഭവപിടകാമാംസകോഥാതിസാരിണം
പിടികാ മർമ്മപൃഷ്ഠസ്തനാംസഗുദമൂർദ്ധഗാ
പർവ്വപാദകരസ്ഥാ വാ മന്ദോത്സാഹം പ്രമേഹിണം
സർപ്പിണ്യോ മാംസസംകോഥദാഹതൃഷ്ണാമദജ്വരൈഃ
വിസർപ്പമർമ്മസംരോധഹിദ്ധ്മാശ്വാസഭ്രമക്ലമൈഃ

സാ—പ്രമേഹം, ഉള്ളിലും പുറത്തും കുരുവും മാംസക്കേടും ഉണ്ടായിരുന്നാൽ മരണം വരുത്തും. കുരു (ശരാവികാദികൾ) മർമ്മം, ഹൃദയം, പൃഷ്ഠം, സ്തനം, അംസം, ഗുദം, മൂർദ്ധാവ് ഇവ സ്ഥാനങ്ങളിലോ സന്ധികളിലോ പാദകരങ്ങളിലോ സ്ഥിതിചെയ്കയോ ചെയ്താലും രോഗി ഉത്സാഹമില്ലാത്തവനോ പ്രമേഹമുള്ളവനോ ആയിരുന്നാലും മരണം വരുത്തും. ഹൃദ്രോഗം കുരുവും ദാഹതൃഷ്ണാദികളോടുകൂടിയിരുന്നാൽ മരണകരമാകുന്നു. മാംസസംകോഥം—മാംസം അഴുകുക. ദാഹം—മാംസത്തിന്നു ചുട്ടുനീറൽ. വിസർപ്പം—വിസർപ്പമെന്ന രോഗം. മർമ്മസംരോധം—മർമ്മത്തിന്നു തട്ടൽ. ശേഷം സ്പഷ്ടമാണ്.

ഗുല്മഃ പൃഥുപരീണാഹോ ഘനഃ കൂർമ്മ ഇവോന്നതഃ
സിരാനദ്ധോ ജ്വരച്ഛർദ്ദിഹിദ്ധ്മാധ്മാനരുജാന്വിതഃ
കാസപീനസഹൃല്ലാസശ്വാസാതീസാരശോഫവാൻ.

സാ—ഗുന്മം, വൃദ്ധി പതിനൊന്നാമത് പാളികളോടുകൂടിയിരുന്നാൽ മരണകരമാകുന്നു. വൃദ്ധി പതിനൊന്നാമത് അധികം പ്രദേശത്തു വ്യാപിച്ചിട്ടുള്ളത്. ഏറ്റം കട്ടിയുള്ളത്. കൂർമ്മം (ആമ) പോലെ ഉന്നതമായിട്ടുള്ളത്. സിരാജാലങ്ങളെക്കൊണ്ടു കെട്ടപ്പെട്ടതു. ജ്വരം......നാഡിതാം... നിയും ഛർദ്ദിയും ഇക്കിളും വയറു വീർപ്പും വേദനയും ഉള്ളത്. കാസ...... ശോഫവാൻ...ചുമയും പീനസവും ... കലിപ്പും ശ്വാസവും അതിസാരവും നീരും ഉള്ളത്.

വിണ്മൂത്രസംഗ്രഹശ്വാസശോഫഹിക്കാജ്വരഭ്രമൈഃ
മൂർച്ഛാച്ഛർദ്ദ്യതിസാരൈശ്ച ജാഠരം ഹന്തി ദുർബ്ബലം
ശൂനാക്ഷം കുടിലോപസ്ഥമുപക്ലിന്നതനുത്വചം
വിരേചനഹൃതാനാഹമാനഹ്യന്തം പുനഃ പുനഃ.

സാ— ജാഠര(ഉദര) രോഗം മലമൂത്രബന്ധത്തോടുകൂടിയവനേയും ശ്വാസശോഫഹിക്കാജ്വരഭ്രമങ്ങളുള്ളവനേയും മോഹാലസ്യം ഛർദ്ദി അതിസാരം എന്നിവയുള്ളവനേയും ബലമില്ലാത്തവനേയും കണ്ണുകൾ വീങ്ങിയവനേയും ലിംഗം വളഞ്ഞവനേയും ദേഹത്തിലെ തൊലി നനവുള്ളവനേയും വിരേചനം ചെയ്തു വയറൊഴിച്ചാൽ പിന്നേയും പിന്നേയും വയറുവീർക്കുന്നവനേയും മരിപ്പിക്കും.

പാണ്ഡുരോഗഃ ശ്വയഥുമാൻ പീതാക്ഷിനഖദർശനഃ
തന്ദ്രാദാഹാരുചിച്ഛർദ്ദിമൂർച്ഛാധ്മാനാതിസാരവാൻ.

സാ—പാണ്ഡുരോഗം നീർക്കെട്ടു, മടി, ചുട്ടുനീറൽ, അരോചകം, ഛർദ്ദി, മോഹാലസ്യം, വയറുവീർപ്പ് എന്നിവയോടുംകൂടിയിരിക്കയും രോഗിയുടെ കണ്ണുകളും നഖവും ദർശനവും മഞ്ഞളിച്ചിരിക്കയും ചെയ്താൽ ഹനിക്കും.

അനന്യോപദ്രവകൃതഃ പാദാഭ്യാം പ്രസൃതോ നരം
നാരീം ശോഫോ മുഖാജ്ജാതഃ കുക്ഷിഗുഹ്യാദുഭാവപി
രാജീചിതഃ സ്രവൻ ഛർദ്ദിജ്വരശ്വാസാതിസാരിണം.

സാ—അനേകം ഉപദ്രവങ്ങളോടുകൂടിയതായ ശോഫം കാലിൽനിന്നു മേല്പോട്ടു വ്യാപിക്കുന്നതായാൽ പുരുഷനെ ഹനിക്കും. അതുതന്നെ മുഖത്തുനിന്നു കീഴ്പോട്ടു വ്യാപിക്കുന്നതായാൽ സ്ത്രീയെ ഹനിക്കും; കുക്ഷിയിൽനിന്നോ ഗുഹ്യത്തിൽനിന്നോ വ്യാപിക്കുന്നതായാൽ അതു സ്ത്രീയേയും പുരുഷനേയും ഹനിക്കും (ആ ശോഫം രാജികൾ കാണു

ന്നു പൂതപ്പൊന്തും, ദുഃഖമുള്ള കാണുന്നു സ്ത്രീകൾ, കക്ഷിഗൃഹങ്ങളിൽ കാണുന്നത് ഇവകൾ മരണലക്ഷണമാകുന്നു. ഗർഭിണിക്ക് വളകൾ നിറംകെട്ടുകയും പൊട്ടി കുഴിക്കയും ചെയ്തു, ജ്വരം, ശോഷം, അതിസാരം ഇവ ഉണ്ടാവുകയും ചെയ്താൽ ആ നില് സ്ത്രീയേയും പുത്രനേയും ഹനിക്കും.

ജ്വരാതിസാരൌ ശോഫാന്തേ ശ്വയഥുർവ്വാ തയോഃ ക്ഷയേ
ദുർബ്ബലസ്യ വിശേഷേണ ജായേതേന്തായ രോഗിണഃ.

സാ—ശോഫം ഉണ്ടായി മാറിയാൽ പനിയും അതിസാരവും ഉണ്ടാകയോ, ജ്വരാതിസാരങ്ങളുടെ അവസാനത്തിൽ ശോഫം ഉണ്ടാകയോ ചെയ്താൽ രോഗിക്ക മരണം ഭവിക്കും. രോഗി ദുർബ്ബലനാണെങ്കിൽ ഇതു വിശേഷിച്ചും മരണലക്ഷണമാകുന്നു.

ശ്വയഥുര്യസ്യ പാദസ്ഥഃ പരിസ്രസ്തേ ച പിണ്ഡികേ
സീദതഃ സക്ഥിനീ ചൈവ തം ഭിഷക് പരിവർജ്ജയേൽ.

സാ—യാതൊരുവൻ്റെ കാലിന്മേൽ നീരുണ്ടാകയും, പിണ്ഡികകൾ സ്രംസിക്കുകയും, തുടകൾ തളരുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവനെ വൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കണം.

ആനനം ഹസ്തപാദഞ്ച വിശേഷാദ്യസ്യ ശുഷ്യതഃ
ശൂയേതേ വാ വിനാ ദേഹാത്സ മാസാദ്യാതി പഞ്ചതാം.

സാ—യാതൊരുവൻ്റെ ദേഹം ശോഷിക്കാതെ മുഖവും കൈകാലുകളും മാത്രം വിശേഷേണ ശോഷിക്കുകയോ, ദേഹം തടിക്കാതെ മുഖവും കൈകാലുകളും മാത്രം വിശേഷാൽ തടിക്കുകയോ ചെയ്യുന്നുവോ അവൻ ഒരു മാസത്തിനുള്ളിൽ പഞ്ചത്വത്തെ പ്രാപിക്കും. പഞ്ചത്വം=പഞ്ചഭൂതങ്ങളുടെ വേർപാട്, മരണം.

ഉദരീ യശ്ച ശോഫീ വാ സ്വം ന പശ്യതി മേഹനം
യസ്യ വാ ക്ഷാമതാന്നാഭേഃ പരിധാനം ന തിഷ്ഠതി.

സാ—ഉദരരോഗിയോ ശോഫരോഗിയോ ആയ യാവനൊരുത്തനു വയറിൻ്റെ വീർപ്പുനിമിത്തം ലിംഗം കാണ്മാൻ സാധിക്കാതെ വരികയോ അരയിൽ വസ്ത്രം ഉറച്ചിരിക്കാതെ വരികയോ ചെയ്യുന്നുവോ അവനും മരിച്ചുപോകും.

വിനഷ്ടഃ കാസവൈവർണ്ണ്യജ്വരമൂർച്ഛാംഗഭംഗവാൻ
ഭ്രമസ്യ ശോഫശ്വാസമേഹാതിസാരവാൻ.

സാ—വിനഷ്ടമെന്ന രോഗം ചുമയോടും വൈവർണ്ണ്യത്തോടും ജ്വ

ശോഷത്തോടും മൂർച്ഛയോടും അംഗഭംഗത്തോടുംകൂടിയും തലതിരിച്ചിൽ വായ് വിക്കം കോച്ചിവലിപ്പ് മൈക്കുളച്ചു അതിസാരം എന്നിവയോടുകൂടിയുമിരുന്നാൽ മരണത്തെ വരുത്തും.

ക്ഷയശ്ശ്വാസവിശിഷ്ടാംഗം രക്തനേത്രം ഹതസ്വരം
മന്ദാഗ്നിം ജന്തുഭിർജ്ജുഷ്ടം ഹന്തി തൃഷ്ണാതിസാരിണം.

സാ — ക്ഷയരോഗം, ശ്വാസവികാരവും നേത്രത്തിന്ന ചെമപ്പും സ്വരഭംഗവും അഗ്നിമാന്ദ്യവും കൃമിബാധയും തൃഷ്ണാതിസാരങ്ങളും ഉള്ളവനെ ഹനിക്കും.

വാതാസ്രം സുപ്തത്വചം ഭഗ്നം കമ്പശോഫരുജാതുരം
വാതാസ്രം മോഹമൂർച്ഛായമദാസ്വപ്നജ്വരാന്വിതം
ശിരോഗ്രഹാരുചിശ്വാസസംകോചസ്ഫോടകോഥവൽ.

സാ — വാതരക്തരോഗം ത്വക്കിന്ന തരിപ്പോടും ദേഹത്തിന്ന വക്രതയോടും വിറ, വീക്കം, വേദന എന്നിവയോടും കൂടിയിരുന്നാൽ ഹനിക്കും. രക്തവാതം, മോഹമൂർച്ഛകളെങ്കിലും നിദ്രയില്ലായ്മയും ജ്വരവും ശിരോഗ്രഹം, അരോചകം, ശ്വാസം, സങ്കോചം, സ്ഫോടം, കോഥം എന്നിവയും ഉണ്ടായിരുന്നാൽ ഹനിക്കും.

ശിരോരോഗാരുചിശ്വാസമോഹവിട്ഭേദതൃഡ്ഭ്രമൈഃ
ഘ്നന്തി സർവ്വാമയാഃ ക്ഷീണസ്വരധാതുബലാനലം.

സാ — തലവേദന, അരോചകം, ശ്വാസം, മോഹാലസ്യം, മലഭേദം, തണ്ണീർദാഹം, തലതിരിച്ചിൽ എന്നിവയുണ്ടായിരിക്കുകയും രോഗിക്ക സ്വരക്ഷയവും ധാതുക്ഷയവും ബലക്ഷയവും അഗ്നിക്ഷയവുമുണ്ടായിരിക്കയും ചെയ്താൽ എല്ലാ രോഗങ്ങളും മരണത്തെ ഉണ്ടാക്കും.

വാതവ്യാധിരപസ്മാരീ കുഷ്ഠീ രക്ത്യുദരീ ക്ഷയീ
ഗുല്മീ മേഹീ ച താൻ ക്ഷീണാൻ വികാരേഽല്പേഽപി വർജ്ജയേൽ.

സാ — വാതം, അപസ്മാരം, കുഷ്ഠം, രക്തപിത്തം, ഉദരം, ക്ഷയം, ഗുല്മം, മേഹം എന്നീ രോഗങ്ങളുള്ളവർ ഉപദ്രവങ്ങൾ കുറവായിരുന്നാലും ദേഹത്തിന്ന ക്ഷീണമുണ്ടെങ്കിൽ അവരെ വർജ്ജിക്കണം. വാതാദികളിൽ ക്ഷീണത മരണലക്ഷണമാണെന്ന സാരം.

ബലമാംസക്ഷയസ്തീവ്രോ രോഗവൃദ്ധിരരോചകഃ
യസ്യാതുരസ്യ ലക്ഷ്യന്തേ ത്രീൻ പക്ഷാൻ ന സ ജീവതി.

സാ — ഏതൊരു രോഗിക്ക കഠിനമായ ബലമാംസക്ഷയവും രോഗ

ത്തിന്നു വർണ്ണവും ഛായയില്ലായ്മയും കാണപ്പെടുന്നുവോ അവൻ മൂന്നു പക്ഷങ്ങൾ തികച്ചു ജീവിച്ചിരിക്കയില്ല.

വാതാഷ്ഠീലാതിസംവൃദ്ധാ തിഷ്ഠന്തീ ദാരുണാ ഹൃദി
തൃഷ്ണയാനുപരീതസ്യ സദ്യോ മുഷ്ണാതി ജീവിതം.

ഭാ — വാതാഷ്ഠീല എന്ന രോഗം ഏറ്റവും വർദ്ധിച്ച് ഹൃദയത്തിങ്കൽ ഭയങ്കരമായി സ്ഥിതിചെയ്കയും രോഗി എപ്പോഴും തൃഷ്ണയാൽ പീഡിതനായിരിക്കയും ചെയ്താൽ ഉടനെതന്നെ ജീവനെ ഹരിക്കും.

ശൈഥില്യം പിണ്ഡികേ വായുർനീത്വാ നാസാം ച ജിഹ്മതാം
ക്ഷീണസ്യായമ്യ മന്യേ വാ സദ്യോ മുഷ്ണാതി ജീവിതം.

ഭാ — വാതം പിണ്ഡികകൾക്കു ശൈഥില്യവും മൂക്കിന്നു വളവും വരുത്തുകയോ, ക്ഷീണനായ രോഗിയുടെ മന്യകൾ എന്ന ഞരമ്പുകൾക്ക് ആയാമം വരുത്തുകയോ ചെയ്തിട്ട് ഉടനെതന്നെ ജീവനെ ഹരിക്കും. (പിണ്ഡികാശൈഥില്യം നാസാജിഹ്മത എന്നിവയോ ക്ഷീണനായിരിക്കുമ്പോൾ മന്യായാമമോ വരുത്തിയിട്ടാണ് വായു സദ്യോമരണം വരുത്തുക എന്നർത്ഥം.)

നാഭീഗുദാന്തരം ഗത്വാ വംക്ഷണൌ വാ സമാശ്രയൻ
ഗൃഹീത്വാ പായുഹൃദയേ ക്ഷീണദേഹസ്യ വാ ബലീ
മലാൻ വസ്തിശിരോനാഭിം വിബധ്യ ജനയൻ രുജം
കുർവ്വൻ വംക്ഷണയോഃ ശൂലം തൃഷ്ണാം ഭിന്നപുരീഷതാം
ശ്വാസം വാ ജനയൻ വായുർഗൃഹീത്വാ ഗുദവംക്ഷണൌ
വിതത്യ പർശുകാഗ്രാണി ഗൃഹീത്വോരശ്ച മാരുതഃ
സ്തിമിതസ്യാതതാക്ഷസ്യ സദ്യോ മുഷ്ണാതി ജീവിതം.

ഭാ — വായു മരണം വരുത്തുന്നതായ പ്രകാരത്തെത്തന്നെ പറയുന്നു. നാഭീതി — വായു നാഭിയുടെയും ഗുദത്തിന്റെയും നടുവിൽ ചെന്നു വിലങ്ങിച്ചു പ്രാപിക്കയോ, വംക്ഷണങ്ങളെ ആശ്രയിച്ചിട്ടോ, ഗുദത്തെയും ഹൃദയത്തെയും പിടിച്ചുവലിച്ചിട്ടോ, ക്ഷീണദേഹനായ രോഗിയുടെ ദേഹത്തിൽ ബലവാനായിത്തീർന്ന മലങ്ങളെയും വസ്തിശിരസ്സിനെയും നാഭിയെയും ബന്ധിച്ചു വേദനയെ ഉണ്ടാക്കിയിട്ടോ, ഒടികളിൽ വേദനയും തണ്ണീർദാഹവും മലഭേദവും വരുത്തുകയോ ശ്വാസത്തെ ഉണ്ടാക്കുകയോ ചെയ്തിട്ടോ, നിശ്ചലനും കണ്ണുകൾ മിഴിഞ്ഞവനുമായ രോഗിക്കു ഗുദത്തെയും വംക്ഷണത്തെയും പിടിച്ചുവലിക്കുകയും പർശുകാഗ്രങ്ങളെ

വിസ്തൃതങ്ങളാകുകയും ഉരസ്സിനെ ഗ്രഹിക്കുകയും ചെയ്തിട്ടു സദ്യോമരണത്തെ ഉണ്ടാക്കും.

സഹസാ ജ്വരസന്താപസ്തൃഷ്ണാ മൂർച്ഛാ ബലക്ഷയഃ
വിശ്ലേഷണഞ്ച സന്ധീനാം മുമൂർഷോരുപജായതേ.

സാ — മരിക്കാൻ പോകുന്നവന്നു പെട്ടെന്നു ജ്വരംകൊണ്ടുള്ള ചൂടും തണ്ണീർദാഹവും മോഹാലസ്യവും ബലക്ഷയവും സന്ധികൾ വേർപെടുന്നതുപോലെയുള്ള തോന്നലും ഉണ്ടാകും.

ഗോസർഗ്ഗേ വദനാദ്യസ്യ സ്വേദഃ പ്രച്യവതേ ഭൃശം
ലേപജ്വരോപതപ്തസ്യ ദുർല്ലഭം തസ്യ ജീവിതം.

സാ — യാതൊരുവനൊരുത്തൻ മുഖലേപത്താലും ജ്വരത്താലും പീഡിതനായിരിക്കയും ഗോസർഗ്ഗത്തിങ്കൽ (പശുക്കളെ വിടുന്ന സമയത്ത്, കാലത്ത് പ്രഭാതത്തിൽ) മുഖത്തുനിന്ന വിയർപ്പു പുറപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവന്റെ ജീവിതം ദുർല്ലഭമാണ് (അവൻ മരിക്കും.)

പ്രവാളഗുളികാഭാസാ യസ്യ ഗാത്രേ മസൂരികാഃ
ഉൽപദ്യാശു വിനശ്യന്തി ന ചിരാത്സ വിനശ്യതി.

സാ — യാതൊരുവനൊരുത്തന്റെ ദേഹത്തിൽ പവിഴമണിയുടെ നിറത്തിലുള്ള മസൂരികകൾ ഉണ്ടാകയും വേഗത്തിൽതന്നെ അവ മാറുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവൻ താമസിക്കാതെ മരിക്കും.

മസൂരവിദലപ്രഖ്യാസ്തഥാ വിദ്രുമസന്നിഭാഃ
അന്തർവ്വക്ത്രാഃ കിണാഭാശ്ച വിസ്ഫോടാ ദേഹനാശനാഃ.

സാ — ചെറുപയററിൻപരിപ്പിന്റെ ആകൃതിയിലുള്ളവയും പവിഴമണിയുടെ നിറത്തിലുള്ളവയും നടുകഴിഞ്ഞവയും വ്രണമുണങ്ങിയ കലപോലെയുള്ളവയുമായ വിസ്ഫോടങ്ങൾ (കുരുകൾ) ദേഹത്തിലുണ്ടായാൽ അവ ദേഹത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നവയാണ്.

കാമിലാക്ഷ്ണോർമ്മുഖം പൂർണ്ണം ശംഖയോർമ്മുക്തമാംസതാ
സന്ത്രാസശ്ചോഷ്ണതാംഗേ ച യസ്യ തം പരിവർജ്ജയേൽ.

സാ — യാതൊരുവനൊരുത്തന്റെ കണ്ണുകളിൽ കാമില (മഞ്ഞളിപ്പ്) ഉണ്ടാകയും വായിൽ കഫം നിറഞ്ഞിരിക്കയും ശംഖങ്ങളിൽ മാംസശൈഥില്യം വരികയും ദേഹം ഞെട്ടുകയും ദേഹം തൊട്ടാൽ ചൂടായിരിക്കയും ചെയ്യുന്നുവോ അവനെ വൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കണം.

അകസ്മാദന്യഥാഭാവശ്ച വിപ്ലുഷ്ടം ത്വക്സമാശ്രയം

ചന്ദനോശീരമദിരാകുണപധ്വാംക്ഷഗന്ധയഃ
ശൈവാലകുക്കുടശിഖാകുങ്കുമാലമഷീപ്രഭാഃ
അന്തർദ്ദാഹാ നിരൂഷ്മാണഃ പ്രാണനാശകരാഃ വ്രണാഃ.

സാ—യാതൊരാളുടെ ത്വക്കിങ്കൽ വിദ്രധിയും എന്നു സർവ്വോവ്രണം അകാരണമായുണ്ടാകയും വിസർപ്പമെന്നപോലെ എല്ലാടവും വ്യാപിക്കുകയും ചെയ്യുന്നുവോ അവന് അതു പ്രാണനാശത്തെ വരുത്തും. ചന്ദനം, രാമച്ചം, മദ്യം, ശവം, കാക്ക എന്നിവയുടെ ഗന്ധംപോലെയുള്ള ഗന്ധത്തോടുകൂടിയവയും കരിഞ്ചണ്ടി, കോഴിത്തല, കുങ്കുമപ്പൂവ്, അരിതാലം, മഷി എന്നിവയുടെ നിറംപോലുള്ള നിറത്തോടുകൂടിയവയും അകത്തു തീയുള്ളവയും തൊട്ടാൽ ചൂടില്ലാത്തവയുമായ വ്രണങ്ങളും പ്രാണനാശത്തെ ചെയ്യുന്നവയാകുന്നു.

യോ വാതജോ ന ശൂലായ സ്യാന്ന ദാഹായ പിത്തജഃ
കഫജോ ന ച പൂയായ മർമ്മജശ്ച രുജേ ന യഃ
അചൂർണ്ണചൂർണ്ണകീർണ്ണാഭാ യത്രാകസ്മാച്ച ദൃശ്യതേ
രൂപം ശക്തിധ്വജാദീനാം സർവ്വാംസ്താൻ വർജ്ജയേദ്വ്രണാൻ
വിണ്മൂത്രമാരുതവഹം ക്രിമിണഞ്ച ഭഗന്ദരം.

സാ—യാതൊരു വ്രണം വാതജമായിരുന്നിട്ടും ശൂലവേദനയെ ഉണ്ടാക്കാതെയും, പിത്തജമായിരുന്നിട്ടും ദാഹത്തെ (ചുട്ടുനീറലിനെ) ജനിപ്പിക്കാതെയും, കഫജമായിരുന്നിട്ടും ചലത്തെ ഉണ്ടാക്കാതെയും, മർമ്മജമായിരുന്നിട്ടും വേദനയെ ഉണ്ടാക്കാതെയും ഭവിക്കുന്നുവോ ആ വ്രണവും പ്രാണനാശത്തെ ചെയ്യും. യാതൊരു വ്രണം പൊടിവിതറാതെയും വിതറിയതുപോലെ ഭവിക്കുന്നുവോ അതും, യാതൊരു വ്രണത്തിങ്കൽ കാരണംകൂടാതെ ശക്തി എന്ന ആയുധം, കൊടി മുതലായവയുടെ രൂപം കാണപ്പെടുന്നുവോ ആ വ്രണവും വൈദ്യൻ ഉപേക്ഷിക്കണം. ഭഗന്ദരവ്രണത്തിൽകൂടെ മലമൂത്രങ്ങളും വായുവും പോകയും കൃമിയുണ്ടാകയും ചെയ്താൽ അതിനെയും ഉപേക്ഷിക്കണം.

ലുഠയൻ ജാനുനാ ജംഘേ പാദൌ വ്യുത്ക്ഷിപ്യ പാതയൻ
യോ പശ്യതി ദ്വിരുദ്വൃത്തമാതുരോ ന സ ജീവതി
ദന്തൈശ്ഛിന്ദൻ നഖാഗ്രാണി തൈശ്ച കേശാൻ തൃണാനി വാ
ഭൂമിം കാഷ്ഠേന വിലിഖൻ ലോഷ്ടം ലോഷ്ടേന താഡയൻ
ഹൃഷ്ടരോമാ സാന്ദ്രമൂത്രഃ ശുഷ്കകാസീ ജ്വരീ ച യഃ

ഉല്ഹസൻ മുഹുഃ ക്ഷ്വേളൻ ശയ്യാം പാദേന ഹന്തി യഃ
മുഹുശ്ഛിദ്രാണി വിമൃശന്നാതുരോ ന സ ജീവതി
ഊർദ്ധ്വശ്വാസം ഗതോഷ്മാണം ശൂലോപഹതവംക്ഷണം
ശർമ്മ ചാനധിഗച്ഛന്തം ബുദ്ധിമാൻ പരിവർജ്ജയേൽ
വികാരാ യസ്യ വർദ്ധന്തേ പ്രകൃതിഃ പരിഹീയതേ
സഹസാ സഹസാ തസ്യ മൃത്യുർഹരതി ജീവിതം

സാ—യാതൊരു രോഗി കാൽമുട്ടുകൊണ്ടു കാൽമുട്ടിനെ ഘട്ടനം ചെയ്യുകയും കാലുകളെ പൊക്കിയിടുകയും ചെയ്തുംകൊണ്ടു മുഖം ഇട്ടുതട്ടുന്നുവോ അവൻ ജീവിക്കയില്ല. യാതൊരുവൻ പല്ലുകളെക്കൊണ്ടു നഖാഗ്രങ്ങളേയും നഖാഗ്രങ്ങളെക്കൊണ്ടു തലരോമങ്ങളേയും അല്ലെങ്കിൽ തൃണങ്ങളേയും ഛേദിക്കുക, മരക്കഷണം (വിറക്)കൊണ്ടു നിലത്തുവരക്കുക, മണ്കട്ടകൾ തമ്മിൽ കൂട്ടിമുട്ടുക, രോമം എഴുന്നുപിടിച്ചും മൂത്രം കൊഴുത്തും ശുഷ്കകാസത്തോടും ജ്വരത്തോടും കൂടിയുമിരിക്കുക എന്നിവയെ ചെയ്യുന്നുവോ അവനും, പിന്നെയും പിന്നെയും ചിരിക്കുക, വീണ്ടും വീണ്ടും ശബ്ദിക്കുക എന്നിവയെ ചെയ്തുംകൊണ്ടു യാതൊരുവൻ കിടക്കയിൽ കാലിട്ടടിക്കുന്നുവോ അവനും, യാതൊരുവൻ വീണ്ടും വീണ്ടും കണ്ണ്നാസാദികളായ സ്രോതസ്സുകളെ തപ്പിനോക്കുന്നുവോ അവനും ജീവിക്കയില്ല. ശ്വാസം മേൽപ്പോട്ടു മാത്രമായിരിക്കയും ദേഹത്തിൽ ചൂടില്ലാതിരിക്കയും ഒടികളിൽ ശൂലവേദനയുണ്ടായിരിക്കുകയും എന്തുചെയ്താലും സുഖം തോന്നാതിരിക്കയും ചെയ്യുന്ന രോഗിയെ ബുദ്ധിമാനായ വൈദ്യൻ വർജ്ജിക്കണം. യാതൊരു രോഗിക്കു വികാരങ്ങൾ (ഉപദ്രവങ്ങൾ) വർദ്ധിക്കുകയും സ്വന്തം സ്വഭാവം ഇല്ലാതാകയും ചെയ്യുന്നതായി കാണപ്പെടുന്നുവോ അവന്റെ ജീവനെ മൃത്യു പൊടുന്നനവെ അപഹരിക്കും.

യമുദ്ദിശ്യാതുരം വൈദ്യസ്സമ്പാദയിതുമൌഷധം
യതമാനോ ന ശക്നോതി ദുർല്ലഭം തസ്യ ജീവിതം
വിജ്ഞാതം ബഹുശസ്സിദ്ധം വിധിവച്ചാവചാരിതം
ന സിദ്ധ്യത്യൌഷധം യസ്യ നാസ്തി തസ്യ ചികിത്സിതം
ഭൈഷജ്യാന്യൌഷധാന്നം വാ കല്പ്യമാനം വിപദ്യതേ
അകസ്മാദ്വർണ്ണഗന്ധാദേഃ സ്വഭാവാപി ന സ ജീവതി
നിവാതേ സേന്ധനം യസ്യ ജ്യോതിശ്ചാപ്യുപശാമ്യതി

ആതുരസ്യ ഗൃഹേ യസ്യ ഭിദ്യന്തേ വാ പതന്തി വാ
അതിമാത്രമമത്രാണി ദുർല്ലഭം തസ്യ ജീവിതം
യം നരം സഹസാ രോഗോ ദുർബ്ബലം പരിമുഞ്ചതി
സംശയപ്രാപ്തമാത്രേയോ ജീവിതം തസ്യ മന്യതേ.

സാ—യാതൊരു രോഗിക്കുവേണ്ടി വൈദ്യൻ മരുന്നുണ്ടാക്കുവാൻ എത്ര ശ്രമിച്ചാലും സാധിക്കാതെ വരുന്നുവോ അവൻ ജീവിക്കുന്നതു പ്രയാസമാണ്. നല്ലവണ്ണം അറിയപ്പെട്ടതും പലപ്പോഴും പ്രയോഗിച്ചു ഫലം കണ്ടതും വിധിപോലെ പ്രയുക്തവുമായ ഔഷധം ഏതുരോഗിക്കു ഫലിക്കുന്നില്ലയോ അവനു ചികിത്സയില്ല. (മരിക്കുമെന്നർത്ഥം.) യാതൊരുവനുവേണ്ടി ഔഷധമോ അന്നമോ ഉണ്ടാക്കുമ്പോൾ കാരണം കൂടാതെ വർണ്ണഗന്ധാദികൾക്കു വൈപരീത്യം വരുന്നുവോ അവൻ രോഗമില്ലാത്തവനായാലും ജീവിക്കയില്ല. യാതൊരു രോഗിയുടെ ഗൃഹത്തിൽ കാറ്റില്ലാത്ത ദിക്കിലുള്ളതും വിറകുള്ളതുമായ അഗ്നി കെട്ടുപോകുന്നുവോ, യാതൊരു രോഗിയുടെ ഗൃഹത്തിൽ പാത്രങ്ങൾ അധികമായി ഉടയുകയോ കയ്യിൽനിന്നു വീഴുകയോ ചെയ്യുന്നുവോ അവനും ജീവിക്കുന്നതു പ്രയാസമാണ്. ബലഹീനനായ യാതൊരു രോഗിയുടെ രോഗം കാരണംകൂടാതെ പെട്ടെന്നു ശമിക്കുന്നുവോ അവൻ ജീവിക്കുന്നതു സംശയമാണെന്ന് ആത്രേയൻ (ധന്വന്തരി) അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ
ഏകാദശോദ്ധ്യായഃ
സമാപ്തഃ.

ദ്വാദശോദ്ധ്യായഃ.

ദൂതാദി ചിന്തനവും ആയുസ്സിന്റെ പരിജ്ഞാനത്തിനുപയോഗപ്പെടുന്നതാകയാൽ അതിനെ കാണിപ്പാനായി അദ്ധ്യായം ആരംഭിക്കുന്നു:—

അഥാതോ ദൂതാദിവിജ്ഞാനീയമദ്ധ്യായം വ്യാഖ്യാസ്യാമഃ । ഇതി ഹ സ്മാഹുരാത്രേയാദയോ മഹർഷയഃ ॥

സാ—അനന്തരം ദൂതാദിവിജ്ഞാനീയമെന്ന അദ്ധ്യായത്തെ പറവാൻ പോകുന്നു. ആത്രേയാദികളായ മഹർഷിമാർ ഇതിനെ പറഞ്ഞു. ദൂതാദിവിജ്ഞാനീയം=ദൂതാദികളുടെ വിജ്ഞാനത്തിനു ഹിതമായിട്ടുള്ളതു.

നിർദ്ദിഷ്ടം രിഷ്ടമാത്രം നാമ് । ദൂതസ്യാപി തു ജാതിവേഷഭാഷാചേഷ്ടിതദേശകാലാ വൈദ്യസ്യ ച തത്സംഗമസങ്കല്പപ്രസ്ഥാനപ്രയാണപ്രവേശാ ഗ്രഹചാരാഽപൂർവ്വസംഭവാഃ സ്വപ്നദർശനാനി ച രോഗിണഃ ശുഭാശുഭം സൂചയന്തി ॥

സം— രോഗികളുടെ ലിംഗം (വികൃതി) പറയപ്പെട്ടുവല്ലോ. ദൂതന്റെ (അതായതു രോഗിയുടെ ആവശ്യത്തിനായി വൈദ്യനെ ക്ഷണിക്കാൻ വരുന്ന ആളുടെ) ജാതി, വേഷം, ഭാഷ, ചേഷ്ടിതം (വ്യാപാരം), ദേശം, കാലം എന്നിവയും, അപ്രകാരംതന്നെ വൈദ്യന്റെ തത്സംഗമസങ്കല്പ (അതായതു വൈദ്യൻ ദൂതനുമായി കണ്ടുമുട്ടണമോ എന്ന വിചാരം), പ്രസ്ഥാനം, പ്രയാണം (യാത്ര), പ്രവേശം (രോഗിഗൃഹപ്രവേശം), ഗ്രഹചാരം (രാശിസ്ഥിതി), വൈദ്യനും രോഗിയും തമ്മിൽ കാണുമ്പോഴുള്ള അപൂർവ്വസംഭവം എന്നിവയും, രോഗിയുടെ സ്വപ്നദർശനവും രോഗിക്കു വരുവാനിരിക്കുന്ന ശുഭാശുഭത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. ഇങ്ങിനെ ശുഭാശുഭസൂചകങ്ങളായ ദൂതജാത്യാദികളെയാണ് ഇവിടെ വിവരിക്കുന്നതെന്നു താല്പര്യം.

തത്രാത്മോപക്ഷിപ്താന്യതരോഽന്യജാതിഃ പാഷണ്ഡഃ ഷണ്ഡോ മുണ്ഡീ ജടിലഃ സ്ത്രീ വ്യാധിതാർത്തഃ ക്രോധീ ത്രസ്തോ വിഘ്നമലിനച്ഛിന്നാർദ്രൈകവസനഃ പങ്കമലദിഗ്ധോ രക്തമാല്യാനുലേപനോ വികൃതാംഗരൂപകർമ്മാ ഖരോഷ്ട്രമഹിഷവാഹനോ വിക്ലബഃ ശ്വസൻ ത്വരൻ നിഷ്ഠുരാമംഗലവാദീ ദൂരാദാഹ്വയമാനഃ സ്ഥാണ്വശ്മഭസ്മതുഷാംഗാരകേശാസ്ഥിതുഷസിദ്ധാർത്ഥകശർക്കരാലാലാതൈലാദികാന്യതമജിഹ്വാഗ്രീവാനഖനാഭികേശ്ചലിസ്വനാഗാരനാഭിപൃഷ്ഠകടീമധ്യനഖോഷ്ഠകപാലപലലാപലിത്യസ്ഥിപൂപാണി നാഞ്ജലിഗൃഹ്യശൂന്യദേശാകല്പ്യസന്ധ്യാപ്രതപ്തസ്ഥലാർച്ചയഷ്ടിമ്ലാനഭാണ്ഡപാത്രഹസ്തഭേദച്ഛിന്നഭഗ്നസ്ഥാനഗതശ്ച പാദേനോത്ത്യ ഭുവം ലിഖൻ വിലിഖൻ ഗൃഹീത്വാ ചക്രം ഫലമസാരം വാ തച്ഛിദ്രമന്യദ്വാ വിരോധിത്വാദ്ഗൂണാ ച ദേശേ കാലേ വാ ദൂതോ വൈദ്യമുപസർപ്പന്നശുഭഃ ॥

സം—ദൂതൻ രോഗിയെക്കാൾ ഉയർന്ന ജാതിക്കാരനാകുന്നതു ശുഭമല്ല. ശൂദ്രനാണു രോഗിയെങ്കിൽ ദൂതൻ ബ്രാഹ്മണനോ ക്ഷത്രിയനോ വൈശ്യനോ ആയിരിക്കരുത്. വൈശ്യനാണ് രോഗിയെങ്കിൽ ദൂതൻ

ബ്രാഹ്മണക്ഷത്രിയജാതികളാരനാകരുത്; ക്ഷത്രിയനാണെങ്കിൽ ദൂതൻ ബ്രാഹ്മണനാകയുമിരിക്കരുത് എന്നു സാരം. അപ്രകാരംതന്നെ രോഗിയിൽനിന്നു ഭിന്നാശ്രമനും ആയിരിക്കുന്നതു ശുഭമല്ല. ബ്രഹ്മചര്യം, ഗാർഹസ്ഥ്യം, വാനപ്രസ്ഥം, സന്ന്യാസം എന്നീ നാലാശ്രമങ്ങളിൽ ഏതിലാണോ രോഗി ഇരിക്കുന്നത് അതിൽനിന്നു ഭിന്നമായ ആശ്രമത്തിലിരിക്കുന്നവനാവരുത് ദൂതൻ എന്നഭാവം. അപ്രകാരംതന്നെ പാഷണ്ഡാദിയായ ദൂതനും അശുഭനാകുന്നു. പാഷണ്ഡൻ=ലിംഗി (നാസ്തികൻ). ഷണ്ഡൻ=നപുംസകം. മുണ്ഡി=മുണ്ഡനം ചെയ്തവൻ. ജടിലൻ=തല ജടകെട്ടിയവൻ. സ്ത്രീ=സ്ത്രീദൂതൻ. വ്യാധിതൻ=രോഗി. അനേകൻ=ഒരാൾക്കു പിന്നിലൊരാളായി വരുന്ന ദൂതൻ. ജീർണ്ണ.....വസനൻ=പഴയതോ വിവർണ്ണമോ മുഷിഞ്ഞതോ മുറിഞ്ഞതോ നനഞ്ഞതോ കാറിയോ ആയ വസ്ത്രത്തെ ധരിച്ചവൻ. പങ്കമലാദിധരൻ=മേൽ ചളി പുരളുകയോ എണ്ണ തേക്കുകയോ ചെയ്തവൻ. രക്തമാല്യാനുലേപനൻ=രക്തവർണ്ണമായ മാല ചൂടുകയോ കുറിക്കൂട്ടു പൂശുകയോ ചെയ്തവൻ. വികൃതാംഗരൂപകർമ്മവ്=വികൃതങ്ങളായ അംഗത്തോടും രൂപത്തോടും കർമ്മത്തോടുംകൂടിയവൻ. ഖരോഷ്ട്രമഹിഷവാഹനൻ=കഴുതപ്പുറത്തോ ഒട്ടകപ്പുറത്തോ പോത്തിൻപുറത്തോ കയറി വരുന്നവൻ. വിക്ലബൻ=ദീനൻ. ശ്വസൻ=വീർപ്പിടുന്നവൻ. രുദൻ=കരയുന്നവൻ. നിഷ്ഠുരാമംഗളാഭിധായീ=നിഷ്ഠുരവും അമംഗളമായുമുള്ള വാക്കിനെ പറയുന്നവൻ. ദൂരാദാഹ്വയമാനൻ=ദൂരത്തുനിന്നു വിളിക്കുന്നവൻ. തൃണ.....സ്പൃക്=പുല്ല്, മരക്കുറ്റി, തുഷാംഗാരം (=ഉമിക്കരി), ഭസ്മം, ഉമി, ഇന്ധം, എല്ല്, തലരോമം, തല, തൊലി, മൂക്ക്, വായ, പല്ല്, നാവ്, കഴുത്ത്, നഖം, മോതിരവിരൽ, മുല, വയർ, പൊക്കിൾ, പൃഷ്ഠം, അരക്കെട്ട്, ലിംഗം, കണങ്കാൽ, തലയോട്, രോമം, കല്ല്, ഉലക്ക, മുറം, മെതിയടി, ചൂല്, കത്തി, ഇരിമ്പ്, തിരി, പാത്തി, ഭഗ്നാവൃതം (മുറിഞ്ഞും സ്ഥാനത്തു നിന്നിളകിയുമിരിക്കുന്ന വസ്തു) എന്നിവയെ സ്പർശിക്കുന്നവൻ. കാഷ്ഠ.....ധരൻ=വിറക്, വടി, ഇലന്ത്, കയറ്, തോല്, മുള, ഒഴിഞ്ഞ പാത്രം, സ്നേഹപാത്രം എന്നിവയെ എടുക്കുന്നവൻ. പാദങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഭൂമിയെ മർദ്ദൻ=കാൽകൊണ്ടു നിലത്തിനെ തള്ളുന്നവൻ. വിലിഖൻ=കാൽകൊണ്ടു നിലത്തു വരയ്ക്കുന്നവൻ. പഴയ കായയോ നിസ്സാരമായ വസ്തുവോ ഇതുപോലെയുള്ള മറ്റുവല്ലതുമോ എടുത്തുംകൊണ്ടു വരുന്നതും നന്നല്ല. അപ്രകാരംതന്നെ വികാരത്തോടു തുല്യഗുണമായ ദേശത്തി

ലോ കാലത്തിലോ വൈദ്യന്റെ അടുക്കലേക്ക വരുന്ന ദൂതനും ശുഭനാ ണ്. വികാരമുള്ളവനായുള്ള ദേശകാലങ്ങളെ താഴെ വിവരിക്കുന്നു.

തദ്യഥാ—ശ്ലേഷ്മാതകാദിവൃക്ഷസമീപസ്ഥിതഃ പ്രത്യൂഷസി ശ്ലേഷ്മാമയേ ദുഷ്ടഃ, പിത്താമയേ തു ദുഷ്ടഃ । തഥാ സേതുഭേദേ ഛർദ്ദിമേഹാതിസാരേഷ്വപി ദുഷ്ടഃ, സേതുബന്ധേ തു ദുഷ്ടഃ । തഥാ മദ്ധ്യാഹ്നാർദ്ധരാത്രസന്ധ്യാദ്വയചതുർത്ഥീഷഷ്ഠീനവമീപർവ്വദിനേഷു ഗ്രഹണോപരാഗോൽപാതദർശനഭരണീകൃത്തികാർദ്രാശ്ലേഷാമഘാമൂലപൂർവ്വാസു മർത്ത്യോ യസ്യ വൈദ്യം സ്വപ്നം നഗ്നഞ്ച ശയാനമത്യന്തം മുക്തകേശം ക്ഷീണമതിരൂക്ഷം വിഹ്വലം ചരിന്ദനം ഭിന്നതൈലാഗ്നിപിതൃകാര്യപ്രവണമന്യം ചിന്തയന്തം കഥയന്തം വോപതിഷ്ഠതി । യോ വാ ദിശം യാമ്യാം പ്രതി കൃതാഞ്ജലിസ്ഥിതശ്ചൈകപാദേന സഃ । യസ്മിൻ വ്യാധിതാശ്രയം കഥയതി ദൂത ഭിഷഗ്ഗൃഹേ ദിഗ്ദാഹശ്ചാപശകുനയുക്തോപാ തച്ച നാനു യായാൽ । അതോന്യഥാ പുനഃ കരുണാവേശേന മനസാ ദൈവ മനസ്യവതാ മാതാപിതൃസമേനാതുരസ്യാന്തികം സംഗമ്യ സമാ നേന പ്രയാതവ്യം ॥

സാ—അത് എങ്ങിനെയെന്നാൽ—തെറ്റ്, വെള്ളം മുതലായ ദ്ര വപ്രദേശങ്ങളുടെ സമീപത്തു വൈദ്യൻ ഇരിക്കുമ്പോൾ വരുന്ന ദൂതനും, അതിശീതനായിട്ട വരുന്ന ദൂതനും, അതിരാവിലെ വരുന്ന ദൂതനും കഫരോഗത്തിങ്കൽ നന്നല്ല; പിത്തരോഗത്തിങ്കലാകട്ടെ നല്ലതാകുന്നു. വൈദ്യൻ സേതുഭംഗത്തിങ്കൽ (ചിറ മുറിഞ്ഞ ദിക്കിൽ) ഇരിക്കുമ്പോൾ ദൂതൻ വരുന്നത് ഛർദ്ദി പ്രമേഹം അതിസാരം തുടങ്ങിയ രോഗങ്ങളിൽ നന്നല്ല; സേതുബന്ധത്തിങ്കൽ (ചിറകെട്ടുന്നിടത്തു) വരുന്നതാകട്ടെ നല്ലതാണ്. ഇങ്ങിനെ ദേശങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടു. ഇനി കാലങ്ങളെ പറയുന്നു. തദ്യഥാ—മദ്ധ്യാഹ്നസമയത്തും, രാവിലത്തെയും വൈകുന്നേരത്തെയും സന്ധ്യകളിലും, അർദ്ധരാത്രിയിങ്കലും, ചതുർത്ഥി ഷഷ്ഠി നവമി വാവ് എന്നീ തിഥികളിലും, ഗ്രഹണം ഉൽപാതദർശനം എന്നിവയുള്ള ദിവസവും, ഭരണി-കാർത്തിക-തിരുവാതിര-ആയില്യം-മകം-മൂലം-പൂരം-പൂരാടം-പൂരുരുട്ടാതി എന്നീ നാളുകളിലും വൈദ്യന്റെ അടുക്കലു ദൂതൻ വരുന്നത് അശുഭമാകുന്നു. വൈദ്യൻ ഉറങ്ങുമ്പോഴോ നഗ്നനായിരിക്കുമ്പോഴോ നിലത്തു കിടക്കുമ്പോഴോ എണ്ണ തേച്ചിരിക്കുമ്പോഴോ

തല അഴിച്ചിരിക്കുമ്പോഴോ തെക്കോട്ട് തിരിഞ്ഞിരിക്കുമ്പോഴോ ദീനനായിരിക്കുമ്പോഴോ വല്ലതും മുറിക്കുകയോ പൊട്ടിക്കുകയോ ചെയ്യുമ്പോഴോ അഗ്നികാര്യം പിതൃകാര്യം എന്നിവയിൽ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുമ്പോഴോ അശുഭകാര്യത്തെ വിചാരിക്കുകയോ പറകയോ ചെയ്യുമ്പോഴോ ദൂതൻ വന്നാലും അശുഭമാകുന്നു. യാതൊരു വൈദ്യൻ തെക്കോട്ട് തിരിഞ്ഞു തൊഴുകയ്യോടുകൂടി നിൽക്കുകയോ വിഷമമാകുംവണ്ണം ഭൂമിയിൽ ഒരു കാൽ മാത്രം വെച്ചു നിൽക്കുകയോ ചെയ്യുന്നു അങ്ങിനെയുള്ള വൈദ്യനെ ദൂതൻ പ്രാപിക്കുന്നതും ശുഭമല്ല. യാതൊരു ദൂതൻ വൈദ്യനോടു രോഗിയുടെ കാര്യം സംസാരിക്കുമ്പോൾ വൈദ്യൻ അശുഭമായ ഇന്ദ്രിയാർത്ഥങ്ങളെ (ശബ്ദാദികളെ) അനുഭവിക്കുകയോ സങ്കല്പിക്കയോ ചെയ്യുന്നുവോ ആ ദൂതന്റെ കൂടെയും വൈദ്യൻ പോകരുത്. ഇതുവരെ പറഞ്ഞ അശുഭലക്ഷണങ്ങളിൽനിന്നു വിപരീതങ്ങളായ ലക്ഷണങ്ങൾ കണ്ടാൽ വൈദ്യൻ കരുണയുള്ളവനും സൗമനസ്യയുക്തനുമായി മനസ്സോടുകൂടി, രോഗിയുടെ അദൃഷ്ടങ്ങളെയോർത്തും രോഗിക്ക് അത്യന്തമായ ആരോഗ്യത്തെ ആശംസിച്ചുംകൊണ്ടു യാത്രയെ ചെയ്യേണം.

അനന്തരം യാത്രാശകുനങ്ങളെ പറയുന്നു:—

പ്രസ്ഥാനഗമനപ്രവേശേഷു ദധിധൂപലാജപുഷ്പാക്ഷതോ ദ്ധൃതോദപാത്രരുചകാഞ്ചനമണിച്ഛത്രശുക്ലച്ഛത്രകന്യാദേവപൂജാപതാകാ സ്വസ്തികാ നൃപശ്രീവത്സപ്രദീപാഗ്നി സമൃദ്ധി മത്സ്യാ ഹയാ ഹംസചാഷശിഖിവൃഷാഃ കേസരീ ദക്ഷിണാവർത്തശംഖഭൃംഗാരസിദ്ധാർത്ഥകാ രോചനാഃ സപുഷ്പികാസ്സുവർണ്ണം കീലകാ വേണവോ വർദ്ധമാനസിംഹാസനാദ്യാ ശങ്ഖസ്വസ്തികാദ്യാശ്ചാലങ്കാരാഃ പൂർണ്ണകുംഭോ ഹരിദ്രാത്രിഫലാഃ ഫലാന്യാർദ്രമാംസം സിതം ചാമരം ഗൗരസർഷപാംഗനാ പുത്രിണീ മനോജ്ഞം വർദ്ധമാനം നന്ദ്യാവർത്തം പ്രയുക്താനി യാനാനി ധനുഃ പതാകാസ്തോരണാ ബ്രാഹ്മണാശ്ച ഭേരീമൃദംഗാ സിദ്ധാന്നം വരാഹശ്ച തോരണത്രയമാല്യാനി മധുസ്വനസ്ത്രീമാപത്രാസനാ ലോകപാലാഃ ഖം ദിശോഗ്നിസ്സുരാസി ത്സുവർണ്ണസ്സ്രജോ മദാ മാതരോ ജ്യോതിഷം ധർമ്മശാസ്ത്രാണി തീർത്ഥകാവ്യം ധർമ്മാർത്ഥകാമോദിതം ബാലകില്യാദയോ വേദവേദ്യം നിധിഃ കൌസ്തുഭഃ കാഞ്ചനം മണിമുക്താഃ സ്വമനഃ പ്രിയംഗുഃ പ്രദീപാ വചാ മേരാഖ്യാ ധിതിർധൃതിരതിർദ്യുതി ബുദ്ധിസ്സാവിത്രീപൂജോദകാശ്ശം

ഗാ ശചീ ദേവസേനാ സ്വധാ ശാന്തിഃ പുഷ്ടിഃ സ്വസ്ത്യപത്യ ക്ഷമാ സ്വസ്തികശ്ചേത്യ വർദ്ധമാനാ ഓംകാരപുണ്യാഹധർമ്മക്രിയാ ദൈവതശേഷാണാം ശ്രവണം ദർശനാൽ സ്പർശനാൽ കീർത്തനാദ്വാശുഭാനി വ്യപോഹ്യതത്സിദ്ധിം ദിശന്ത്യന്തമമേ ।

സാ—യാത്ര പുറപ്പെടുമ്പോഴും പോകുമ്പോഴും ഏതെങ്കിലുമായ ഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോഴും മേല്പറഞ്ഞവയായ ഭക്ഷ്യാദ്യ മംഗളപദാർത്ഥങ്ങൾ, ദൈവസ്വനാമമായും മറ്റാകൃതിപ്രകാരമായും, ശ്രവണം സ്പർശനം കീർത്തനം എന്നിവയെക്കൊണ്ട് അശുഭങ്ങളെ അകറ്റി ദീക്ഷകർക്കു ഉദ്ദിഷ്ടമായ കാര്യസിദ്ധിയെ നൽകുകയും ചെയ്യും. ഭക്ഷ്യം=ഭോജ്യം. സ്യന്ദനം=തേര് മുതലായത്. അഷ്ടാപദം=ചതുരംഗഫലകം. അക്ഷം=പാശം (ചൂതുകരു) ശ്രീതരു=കൂവളമരം. ഭദ്രപീഠം=ദേവനെ എഴുന്നള്ളിച്ചിരുത്തുന്നതും ചതുരശ്രമായുമായ ആസനം. സ്വസ്തികം=ഒരുതരം ആകൃതി (കവിടിയുടെ ആകൃതി) കിടക്കളെല്ലായ വെണ്ണകൾ=ഉമിപിള്ള ഉമ്മ ശുദ്ധിചെയ്തിരുന്ന ധാന്യകൾ. വധൂ=ഉത്തമസ്ത്രീ. വർദ്ധമാനം=ഒരുതരം അലങ്കാരം. പ്രധാനികളായ ഭാഗങ്ങൾ=കൊത്തുപണി ചെയ്തിട്ടുള്ള കുതിര മുതലായ വാഹനങ്ങൾ. ധനാഢ്യരി=പിതൃത്തിരുവാഴിയ ധനാഢ്യരി (ധനാഢ്യരിയുടെ മിത്രം) ഖജനാവുകാരൻ. തോയോദ്ധൃതമായ ഖരാ ഹം=വെള്ളത്തിൽനിന്നു കയറിവരുന്ന പന്നി. അഞ്ജനം=അഞ്ജനമെന്ന ശബ്ദം. കാഞ്ചിമാൻ=ആ പേരായ യക്ഷൻ. ദിതി=അസുരന്മാരുടെ മാതാവ്. അദിതി=ദേവന്മാരുടെ മാതാവ്. ദേവസേനാ=ആ പേരായ ദേവി. സ്വധാ=പിതൃദേവത. ശാന്തി=ധർമ്മദേവത. അപത്യം=സന്താനം പുത്രൻ. ക്ഷമാ=ധർമ്മത്തിന്റെ അംഗമായ ക്ഷമ. സ്വസ്തിശബ്ദം=സ്വസ്തി എന്ന ശബ്ദം. ശേഷം സ്പഷ്ടം.

അപി ച । പുന്നാമാനോ പക്ഷിണോ വാമാഃ ശിവാഃ । ശിവാ ശ്യാമാ പിംഗലാ കോകിലാ ഭാസാ ഛുച്ഛുന്ദരീ സൂകരീ ഗൃഹഗോധിതൈകമേവാദ്യാഃ സ്ത്രീനാമാനോ ദക്ഷിണാഃ । ശിഖീ ചന്ദ്രകൗ നകുലജാംബുകപ്രഭൃതയോ । പ്രവേശേ തു വിപരീതാഃ । സർവ്വത്ര ച ദക്ഷിണാദേവ മംഗളനാമിനാം ശകുനാനാമേതൽ । വിപരീതം ഗ്രാമ്യാണാം ദൃഷ്ടോ । സർവ്വത്രാപി ദർശനം ഭദ്രാജപാക്ഷികസ്യാപി നശ്യ ।

സാ—സ്ത്രീരൂപങ്ങളാണെങ്കിലും പുരുഷനാമത്തോടുകൂടിയവ (ശുകചാഷാദികൾ)യായ പക്ഷികൾ പ്രസ്ഥാനാദികളിൽ ഇടത്തുഭാഗത്തു കണ്ടാൽ നല്ലതാകുന്നു. സ്ത്രീനാമങ്ങളായിട്ടുള്ള ശിവാദികൾ പ്ര

സ്ഥാനാദിസമയങ്ങളിൽ വലത്തുഭാഗത്തു കാണപ്പെടുന്നതും നല്ലതാകുന്നു. ശിവാചകോരകർ, ശ്യാമ, പിംഗല, ഭരദ്വാജ-ഇവ മൂന്നും മാതിരം പക്ഷികൾ. കോകില-കുയിൽപ്പേട. പുഷ്ടദീപി-പുള്ളിമാൻ. സൂകരീ-പെൺപന്നി. ഗൃഹഗോധികാ-ഉടുമ്പ്, ഏകശഫകൾ-കുതിര മുതലായവ. ഇതുപോലെതന്നെ ശിഖി (മയിൽ) മൂഷകം (ചുണ്ടെലിപോലുള്ള ഒരുതരം പ്രാണി). ശ്യേനം (പരുന്ത്.) ഗജം, അജം, കപി എന്നിവയും വലത്തുഭാഗത്തു കാണപ്പെടുന്നതു നല്ലതാകുന്നു. എന്നാൽ ഇവയെല്ലാം തന്നെയും ഗൃഹപ്രവേശത്തിങ്കൽ വിപരീതമായിക്കാണപ്പെടുന്നതാണ് ശുഭമായിട്ടുള്ളത്. എടത്തുഭാഗത്തെ ശുഭങ്ങളായി പറയപ്പെട്ടവ പ്രവേശത്തിങ്കൽ വലത്തുഭാഗത്തും, വലത്തുഭാഗത്തെ ശുഭങ്ങളായി പറയപ്പെട്ടവ പ്രവേശത്തിങ്കൽ എടത്തുഭാഗത്തും കാണപ്പെടുന്നതാണ് പ്രവേശത്തിങ്കൽ ശുഭമായിട്ടുള്ളതെന്ന സാരം. എല്ലായ്പോഴും (അതായതു പ്രസ്ഥാനഗമനപ്രവേശങ്ങളിൽ മൂന്നിലും) നായും കുറുക്കനും വലത്തുനിന്നിടത്തോട്ടു പോകുന്നതു നല്ലതാകുന്നു. മൃഗങ്ങളും പക്ഷികളും വിപരീതമായിട്ട് (അതായത് ഇടത്തുനിന്നു വലത്തോട്ടു) പോകുന്നതും നല്ലതാകുന്നു. ഭരദ്വാജൻ, ചാഷം, ഭാസം, നകുലം എന്നിവ എല്ലാപ്രകാരത്തിൽ കാണപ്പെടുന്നതും ശുഭമാകുന്നു (പ്രസ്ഥാനത്തിലോ, ഗമനത്തിലോ, പ്രവേശത്തിലോ എപ്പോഴായാലും, എടത്തോ വലത്തോ മുന്നിലോ പിന്നിലോ എവിടെയായാലും ശുഭമാണെന്നു താൽപര്യം).

ശശസർപ്പാജാവിഗോധാജാവികസൂകരാണാം തു കീർത്തനമിഷ്ടം । നദർശനം വിരുതം വാ । വിപരീതമൃക്ഷവാനരയോഃ । സർവ്വമപി ചാപിഷ്ടം സരടകങ്കടബിഡാലോലൂകാനാം । തഥാ ഗ്രാമ്യസ്യൈവമിഷ്ടം ശ്ലേഷ്മശബ്ദ ഇഷ്ടോ ഗൃഹനാദരാശിഷു മേഘശബ്ദാദ്യഭിഹിത രക്തചപിതാശിഷു അഥശബ്ദോഷ്ണമാശിഷു പ്രവൃത്തശബ്ദ ഇതി । ഏവമന്യേപി ധ്യാനയോ മന്ത്രജ്ഞാഃ । സർവ്വത്രൈവ ച സ്ഥിരധാവരവർദ്ധമാനത്രയതോപലബ്ധവാക്ഷമശിവാഃ ശബ്ദാഃ ശസ്താഃ വാദിത്രസ്വരാശ്ച മംഗല്യാഃ ॥

ശശം (മുയൽ) മുതലായി സൂകരം (പന്നി) കൂടി പറയപ്പെട്ടവയുടെ കീർത്തനം (അവറ്റയുടെ പേർ പറയുന്ന ശബ്ദം) ശുഭമാകുന്നു. എന്നാൽ അവയുടെ ദർശനമോ അവറ്റയുടെ ശബ്ദശ്രവണമോ ശുഭമല്ല. ഋക്ഷം (കരടി) വാനരൻ (കുരങ്ങ്) ഇവയുടേതു വിപരീതമാ

കുന്നു. അവരെയെ കാണുന്നതും അവരുടെ ശബ്ദംകേൾക്കുന്നതും നല്ലതാകുന്നു. അവരുടെ പേർ മറ്റാരെങ്കിലും പറയുന്നതു നല്ലതല്ലെന്നു സാരം. സന്ദേശകന്മാർ ഇപ്രകാരമുള്ളവരുടെ സർവ്വവും (അതായതു ദർശനശ്രവണാദികൾ) ചിന്ത്യമാകുന്നു. അപ്രകാരംതന്നെ വൃക്ഷാദിച്ഛേദനശബ്ദം ഗ്രന്ഥ്യർബ്ബുദാദികളിലും, ഭേദനശബ്ദം ഗുല്മോദരാദികളിലും, ബന്ധശബ്ദം അതിസാരരക്തപിത്താദികളിലും, പ്രവർത്തനശബ്ദം ബദ്ധോദരാദികളിലും ഇഷ്ടമാകുന്നു. ഇപ്രകാരംതന്നെ മറ്റുള്ള ധ്വനികളെയും കണ്ടുകൊൾക. (ഒരു രോഗത്തിങ്കൽ ഏതുപ്രകാരത്തിലുള്ള ക്രിയ ചെയ്യേണ്ടതു് ആ ക്രിയയുടെ അർത്ഥത്തെ കാണിക്കുന്ന ശബ്ദം കേൾക്കുന്നതു നന്നെന്നർത്ഥം) സ്ഥിരം, സ്ഥാവരം, വർദ്ധമാനം, ദൃഢം, അചലം, ധ്രുവം, ക്ഷേമം, ശിവം ഇത്യാദി ശബ്ദങ്ങൾ കേൾക്കുന്നതും പുണ്യാഹം, വാദിത്രം ഇത്യാദി സ്വനങ്ങൾ കേൾക്കുന്നതും എല്ലാ രോഗങ്ങളിലും ശുഭമാകുന്നു.

ക്ഷതഹതപതിതാക്രുഷ്ടപ്രഹാരഭഗ്നഭേദരോദദാഹഹാഹാചപ്ര
തിഷേധാദിശബ്ദാശ്ചികിത്സാപ്രതിഷേധായ ॥

സാ — ക്ഷതശബ്ദം, പതിതശബ്ദം, പ്രഹാരശബ്ദം, ഭേദശബ്ദം, രോദശബ്ദം, ദാഹശബ്ദം, ഹാഹാശബ്ദം, പ്രതിഷേധാദിശബ്ദങ്ങൾ (അരുത്, വിട്ടു ഇത്യാദി) ചികിത്സയുടെ പ്രതിഷേധത്തിനായിട്ടു ഭവിക്കുന്നു. ക്ഷതശബ്ദം=മുറിഞ്ഞു എന്ന ശബ്ദം. പതിതശബ്ദം=വീണു എന്ന ശബ്ദം. ഇങ്ങിനെ ശേഷവും ഊഹിക്കുക. ഈ വക ദീനശബ്ദങ്ങൾ പ്രസ്ഥാനശകുനപ്രവേശാവസരങ്ങളിൽ കേൾക്കപ്പെട്ടാൽ ആ രോഗിയെ ചികിത്സിക്കരുതെന്നർത്ഥം.

ദീപ്തായാഞ്ച ദിശി ക്രൂരപക്ഷിമൃഗശബ്ദാസ്തഥാ വൃക്ഷേ വാ ശു
ഷ്കേ ഗുല്മേ സവല്ലീകണ്ടകേ । തദ്വിധേ വാ ദേശേ ॥

സാ — ദീപ്തയായ ദിക്കിങ്കൽ ക്രൂരങ്ങളായ പക്ഷിമൃഗാദികളുടെ ശബ്ദങ്ങൾ കേൾക്കുന്നതു ചികിത്സാപ്രതിഷേധത്തെ ചെയ്യുന്നതാണ്. ശുഷ്കമായും ഗുല്മമായും വള്ളികളോടും മുള്ളുകളോടുംകൂടിയതായുമുള്ള വൃക്ഷത്തിലും അങ്ങിനെതന്നെ ഇരിക്കുന്ന (ശർക്കരാദിയുക്തമായ) ദേശത്തിലും ക്രൂരശബ്ദങ്ങൾ ശ്രവിക്കുന്നതും നന്നല്ല. ക്രൂരമൃഗങ്ങൾ=മാംസംതിന്നുന്നവയായ ശൃഗാലസിംഹാദികൾ. ക്രൂരപക്ഷികൾ=ഗൃദ്ധ്രാദികൾ. ദീപ്തയായ ദിക്ക് ഏതെന്നുവെച്ചാൽ പറയുന്നു—കിഴക്ക്, തെക്ക്, പ

ടിഞ്ഞാറ്, വടക്ക്, കിഴക്കുവടക്കേകോണ്, തെക്കുപടിഞ്ഞാറേക്കോണ്, വടക്കുപടിഞ്ഞാറേകോണ്, വടക്കുകിഴക്കേകോണ് എന്നീ എട്ടു ദിക്കുകൾക്കു ക്രമേണ അഹോരാത്രത്തിന്റെ എട്ടിലൊരോഭാഗങ്ങളിൽ സൂര്യൻ ഭോക്താവായി ഭവിക്കുന്നു. പകലിന്റെ പൂർവ്വയാമത്തിൽ കിഴക്കും, ദ്വിതീയയാമത്തിൽ കിഴക്കുതെക്കും, തൃതീയയാമത്തിൽ തെക്കും, ചതുർത്ഥയാമത്തിൽ തെക്കുപടിഞ്ഞാറും ദിക്കുകളുടേയും; രാത്രിയിലെ പ്രഥമയാമത്തിൽ പടിഞ്ഞാറും ദ്വിതീയയാമത്തിൽ വടക്കുപടിഞ്ഞാറും തൃതീയയാമത്തിൽ വടക്കും ചതുർത്ഥയാമത്തിൽ കിഴക്കുവടക്കും ദിക്കുകളുടേയും ഭോക്താവാണ് സൂര്യൻ എന്നർത്ഥം. ഇവയിൽ ഏതുദിക്ക് ഏതുസമയത്ത് സൂര്യനാൽ ഭുജിക്കപ്പെടുന്നുവോ ആ ദിക്ക് ആ സമയത്ത് സ്വാധീനഭർത്തൃകയായ സ്ത്രീയെന്നപോലെ ദീപ്തയായി ഭവിക്കുന്നു. അതാണ് ദീപ്തയായ ദിക്ക്. വൈദ്യൻ നില്ക്കുന്ന സ്ഥാനത്തുനിന്നു കണക്കാക്കിയാൽ ഏതുദിക്ക് ദീപ്തയായിരിക്കുന്നുവോ ആ ദിക്കിൽ ക്രൂരശകുനപക്ഷിശബ്ദങ്ങൾ ശ്രവിക്കുന്നതു നന്നല്ലെന്നു ഭാവം].

ശ്മശാനതൃണപലലകേശാസ്ഥികർപ്പരഭസ്മാംഗാരാദീനാം കണ്ടകോല്പലപാദയാനശയനാസനാദിഭോഗോപസ്കരാദികതകളെ ദർശ്യ വ — സ്ഥാനതൈലതിലഗുളിണീശ്വപാകവ്യസനിമൃതാനാമപി । പ്രവിശേത് ചാതുരഗൃഹാൽ പൂർവ്വോക്തമംഗള്യനിർഗ്ഗമഃ । പ്രവിഷ്ടസ്യ തു ഭിഷജഃ ന സൽക്കാരോ മാംഗല്യസ്തുതയശ്ചാശുഭാഃ ॥

ശ്മ—ശ്മശാനാദികളുടെ ദർശനം ചികിത്സാപ്രതിഷേധകരമാകുന്നു. പലലം—തിലകല്കം. ഉൽപ്പലപാദയാനശയനാസനാദികൾ—മേല്പോട്ടു കാലുറയിട്ട വാഹനം, കട്ടിൽ, കസേര മുതലായവ. ഭോഗോപസ്കരം—ഭക്ഷണത്തിനുള്ള ഉപകരണദ്രവ്യം. ശ്വപാകൻ—ചണ്ഡാലൻ. വ്യസനി—അതിദുഃഖിതൻ. മൃതം—ശവം. വൈദ്യൻ രോഗിയുടെ ഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിക്കുമ്പോൾ അവിടെനിന്നു മുമ്പറഞ്ഞ അമംഗളവസ്തുക്കളിൽ ഏതെങ്കിലും പുറത്തേക്കു പോകുന്നതും നന്നല്ല. പ്രവിഷ്ടനായ വൈദ്യനെ സൽക്കരിക്കുന്നതും മംഗളസ്തുതികളും അശുഭങ്ങളല്ല.

ദൂതസ്യ വക്ത്രാദ്വക്ത്രാദ് ഗൃഹാംഗനിതസ്ഥാനാത്സ്ഥാനാൽ । കേശാനിരോമലിഖിതാനർക്കാദിഭോവാ ഗൃഹീതശയനാസനവാഹനാന്നിശമനാപകരണാദ്വാ വാ ഗൃഹീതലക്ഷണപ്രാദുർഭാവപ്രതികിത്സാ പ്രതിഷിധ്യതേ ।

സ്വരോഗിക്ക് ഗ്രഹങ്ങൾ വക്രങ്ങളോ അനുവക്രങ്ങളോ ദുഃസ്ഥിതസ്ഥാനത്തു നിൽക്കുന്നവയോ ആയി വന്നാൽ അശുഭങ്ങളാകുന്നു. വക്രങ്ങൾ=രാശിചക്രത്തിൽ ശരിയായ മാൎഗ്ഗം വിട്ടു വളഞ്ഞുപോകുന്നവർ. അനുവക്രങ്ങൾ=അത്യന്തം വക്രഗതിയെ അവലംബിച്ച് പിന്നെ ഋജുഗതിയെത്തന്നെ പ്രാപിച്ചവർ. ദുഃസ്ഥിതസ്ഥാനമെന്നാൽ അനുപചയരാശിയാകുന്നു. അനുപചയരാശികൾ=ലഗ്നാൽ ഒന്ന്, രണ്ട്, നാല്, അഞ്ച്, ഏഴ്, എട്ട്, ഒമ്പത്, പന്ത്രണ്ട് എന്നീ രാശികൾ. (മൂന്ന്, ആറ്, പതിനൊന്ന്, പത്ത് എന്നിവ ഉപചയരാശികളാണ്) അശ്വതിയും ഭരണിയും കാൎത്തികക്കാലും മേടക്കൂറ് എന്നതുപോലെ അശ്വതിമുതലായ ഇരുപത്തേഴ് നക്ഷത്രങ്ങളിൽ രണ്ടേകാൽനക്ഷത്രംവീതം കൂട്ടി മേടാദികളായ രാശികളെ കണക്കാക്കണം. ഇതുപോലെതന്നെ കേതു, ശനി, രാഹു എന്നീ ഗ്രഹങ്ങൾ രോഗിയുടെ ജന്മനക്ഷത്രത്തെ അധിവസിച്ചുനിൽക്കുന്നതും ഗൃഹം, മെത്ത, ശയനം, ആസനം, വാഹനം, മണി, രത്നം, ഉപകരണം എന്നിവയിൽ ദുഃസ്ഥിതങ്ങളായ ലക്ഷണങ്ങൾ കാണുന്നതും ചികിത്സാപ്രതിബന്ധത്തെ ഉണ്ടാക്കുന്നതാണ്. ഇപ്രകാരം ഉത്പാതങ്ങൾ പറയപ്പെട്ടു. ഇനി സ്വപ്നങ്ങളെപ്പററിയാണ് പറയുന്നത്.

സ്വപ്നസ്സ്വയമന്യേന വാ ദൃഷ്ടഃ ശുഭാശുഭഹേതുഃ സപ്തവിധോ ദൃഷ്ടഃ ശ്രുതോഽനുഭൂതഃ പ്രാൎത്ഥിതഃ സങ്കല്പിതോ ഭാവികോ ദോഷജശ്ച । തത്രാദ്യഃ പഞ്ചവിധോഽഫലഃ । തഥാ യഥാസ്വപ്രകൃതിൎവ്വിസ്മൃതോ ദിവാതിഹ്രസ്വോഽതിദീൎഘശ്ച വാതിസ്വപ്നശ്ചേതി

സ്വരോഗി താൻതന്നെയോ രോഗിയെ ഉദ്ദേശിച്ച് മറ്റൊരാളോ കണ്ടതായ സ്വപ്നവും സ്വയമന്യേന ശുഭാശുഭങ്ങൾക്കു ഹേതുവാകുന്നു. മുഖ്യമായി ഏഴുവിധത്തിലാണ് സ്വപ്നം. (1) ദൃഷ്ടം=കാണപ്പെട്ടത്; കണ്ണുകൊണ്ടു കണ്ടിട്ടുള്ളതിനെ സ്വപ്നത്തിൽ കാണുക. (2) ശ്രുതം=കേൾക്കപ്പെട്ടത്; മറ്റുള്ളവർ പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടുള്ളതിനെ സ്വപ്നത്തിൽ കാണുക. (3) അനുഭൂതം=അനുഭവിക്കപ്പെട്ടത്; താൻ അനുഭവിച്ചതിനെ സ്വപ്നംകാണുക. (4) പ്രാൎത്ഥിതം=പ്രാൎത്ഥിക്കപ്പെട്ടത്; താൻ ലഭിക്കാനാഗ്രഹിച്ച വസ്തുവിനെ സ്വപ്നത്തിൽ കാണുക. (5) കല്പിതം=മനസ്സുകൊണ്ട് സങ്കല്പിക്കപ്പെട്ടത്; ഇതെനിക്കിങ്ങിനെ കിട്ടും എന്നു സങ്കല്പിക്കപ്പെട്ടതിനെ സ്വപ്നംകാണുക. (6) ഭാവികം=ദൈവവശാൽ ആഗതം; ഇത് എന്നാൽ അവശ്യം കൎത്തവ്യമാണെ

ന്ന കണ്ടതല്ലാത്തതിനെ സ്വപ്നംകാണുക. (7) ദോഷജം—വാതാദിദോഷങ്ങളുടെ സാമർത്ഥ്യംകൊണ്ടുള്ളത്; ആകാശത്തിൽക്കൂടെ പോകുന്നതായും മറ്റും സ്വപ്നംകാണുക. ഇങ്ങിനെ ഏഴുവിധമുള്ള സ്വപ്നങ്ങളിൽ ആദ്യത്തെ അഞ്ചുതരം സ്വപ്നങ്ങൾ ഫലിയ്ക്കാത്തവയാണ്. ബാക്കിയുള്ള ഭാവികസ്വപ്നത്തിന്നും ദോഷജസ്വപ്നത്തിന്നും മാത്രമേ ഫലമുള്ളു. അവയിൽത്തന്നെയും ദോഷജമായത് യഥാസ്വപ്രകൃതി (അതായത് വാതപ്രകൃതിയായവൻ ഇന്നമാതിരി സ്വപ്നങ്ങളെ കാണും എന്നു തുടങ്ങി പറഞ്ഞപ്രകാരമുള്ളതു) ഫലിയ്ക്കുന്നതു നിഷ്ഫലമാണ്. അപ്രകാരംതന്നെ സ്വപ്നംകണ്ടു മറന്നുപോയാൽ അതിന്നും, പകൽ കാണപ്പെട്ട സ്വപ്നത്തിന്നും, അതിഹ്രസ്വമോ അതിദീർഘമോ ആയ സ്വപ്നത്തിന്നും, അധികം ഉറങ്ങാതെ കണ്ട സ്വപ്നത്തിന്നും ഫലമില്ല.

പൂർവ്വരാത്രേല്പം ചിരാച്ച ഫലം കരോതി । ഗോസർഗ്ഗേ മഹത് സദ്യശ്ച । നിദ്രയാ ച പുനരനുപഹതഃ പ്രതീതചപഥ്യം യഥോ ഷിദ്ദാനദമനിയമശീലിഭിസ്തു ॥

സ്വ—രാത്രിയുടെ പൂർവ്വഭാഗത്തിങ്കൽ സ്വപ്നംകണ്ടാൽ അതു ഫലപ്രദമാണെങ്കിലും അല്പമായ ഫലമേ ചെയ്യുകയുള്ളു. അതുതന്നെ ചിരകാലംകൊണ്ടേ ചെയ്യുകയുള്ളു. ഗോസർഗ്ഗത്തിങ്കൽ (രാത്രിയുടെ അന്ത്യത്തിൽ) കാണപ്പെട്ടതായ സ്വപ്നം മഹത്തായ ഫലത്തെ ചെയ്യും. വേഗത്തിൽ ചെയ്യുകയും ചെയ്യും. സ്വപ്നംകണ്ടതിന്നുശേഷം ഉറക്കംവരാത്തപക്ഷവും അതു വലുതായ ഫലത്തെ വേഗത്തിൽ ചെയ്യും. സ്വപ്നത്തിൽ കാണപ്പെട്ടതിന്ന പ്രതികൂലങ്ങളായ വാർത്തകളാൽ സ്വപ്നം തടയപ്പെടാതിരുന്നാൽ അതും വലുതായ ഫലത്തെ വേഗത്തിൽ ചെയ്യും. അഥവാ, ദുസ്സ്വപ്നമായാലും ദാനം, ദമം (ഇന്ദ്രിയനിഗ്രഹം) നിയമം (വ്രതം) മുതലായ സൽകർമ്മങ്ങൾ ചെയ്താൽ വേഗത്തിലും മാറാത്തതായും ഫലത്തെ ചെയ്യും.

തത്ര യഃ പ്രേതൈസ്സഹ മദ്യം പിബേൻ ശുനാ കൃഷ്യതേ സ ഹന്യതേ ജ്വരേണ । യോ ലാക്ഷാരക്താംബരം പശ്യതി യോ വാ രക്താംബരമാല്യവസ്ത്രോ ഹസൻ വാ സ്ത്രിയാ ഹ്രിയതേ സ രക്തപിത്തേന । യോ യാമ്യാം ദിശം ഖരോഷ്ട്രമഹിഷവരാഹാന്യതമേന സ യക്ഷ്മണാ । യസ്യ കണ്ടകിനീ ലതാ വംശസ്താലോ വാ ഹൃദി ജായതേ സ ഗുല്മേന । യസ്യ ശിരസി സ ശിരോമർമ്മരോഗേണ വാ ശിരശ്ഛേ

ഹനന । യസ്യ നഗ്നസ്യാജ്യാവസിക്തസ്യാഗ്നിമനർച്ചിഷം ജുഹ്വതോ ജായന്തേ പത്മാന്യുരസി സ കുഷ്ഠേന । യശ്ചണ്ഡാലൈസ്സഹ സ്നേഹം പിബതി സ പ്രമേഹേണ । യോ മത്തഃ സോപസ്മാരേണ । യശ്ചന്ദ്രസൂര്യയോഃ പരാഗം പശ്യതി തസ്യ നേത്രരോഗാ ഉപജായന്തേ । യസ്തയോഃ പതനം തസ്യ നേത്രവിനാശഃ ॥

സാ— ചില സ്വപ്നവിശേഷങ്ങളെ പറയുന്നു. എങ്ങിനെ— യാതൊരുവൻ മരിച്ചുപോയവരോടുകൂടി മദ്യപാനംചെയ്യുമ്പോൾ ശ്വാവിനാൽ വലിക്കപ്പെടുന്നുവോ (അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നതായി സ്വപ്നംകാണുന്നുവോ) അവൻ ജ്വരത്താൽ ഹനിക്കപ്പെടും. യാതൊരുവൻ [illegible] പോലെ [illegible] അംബരത്തെ കാണുകയോ, ചുകന്നവനായി ചുകന്നമാല്യവും ചുകന്നവസ്ത്രവും ധരിച്ച് ചിരിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ സ്ത്രീയാൽ ആകർഷിക്കപ്പെടുകയോ ചെയ്യുന്നു അവൻ രക്തപിത്തത്താൽ ഹനിക്കപ്പെടും. യാതൊരുവൻ കഴുതയാലോ ഒട്ടകത്താലോ പോത്തിനാലോ പന്നിയാലോ തെക്കേദിക്കിലേക്ക് കൊണ്ടുപോകപ്പെടുന്നുവോ അവൻ രാജയക്ഷ്മാവിനാൽ ഹനിക്കപ്പെടും. യാതൊരുവന്റെ ഹൃദയത്തിൽ മുള്ളുള്ളതായ വള്ളിയോ മുളയോ പനയോ മുളയ്ക്കുന്നുവോ അവൻ ഗുന്മനാൽ ഹനിക്കപ്പെടും. യാതൊരുവന്റെ ശിരസ്സിൽ അളുകൾ ഉണ്ടാകുന്നുവോ അവൻ ശിരോരോഗത്താലോ ശസ്ത്രംകൊണ്ടുള്ള ശിരശ്ഛേദനത്താലോ ഹനിക്കപ്പെടും. യാവനൊരുത്തൻ നെയ്പുരട്ടി ജ്വാലയില്ലാത്തതായ അഗ്നിയിൽ നഗ്നനായി ഹോമംചെയ്യുമ്പോൾ മാറത്തു താമരപ്പൂക്കൾ ഉണ്ടാകുന്നുവോ അവൻ കുഷ്ഠത്താൽ ഹനിക്കപ്പെടും. യാതൊരുവൻ ചണ്ഡാലന്മാരോടുകൂടി സ്നേഹപാനംചെയ്യുന്നുവോ അവൻ പ്രമേഹത്താലും, യാതൊരുവൻ മത്തനായി ഭവിക്കുന്നുവോ അവൻ അപസ്മാരത്താലും ഹനിക്കപ്പെടും. ചന്ദ്രഗ്രഹണവും സൂര്യഗ്രഹണവും സ്വപ്നംകാണുന്നവന്ന കണ്ണിൽ ദീനമുണ്ടാകും. സൂര്യചന്ദ്രന്മാർ ആകാശത്തുനിന്ന വീഴുന്നതായി സ്വപ്നംകാണുന്നവന്ന നേത്രനാശവും ഭവിക്കും.

യഃ ശഷ്കുലീരപൂപാൻ വാഭ്യവഹൃത്യ പ്രതിബുദ്ധഃ ഛർദ്ദയതി, യസ്യ ശിരസി ലതാദ്യാ ജായന്തേ വയാംസി ച നിലീയന്തേ മൌണ്ഡ്യം വാ ഭവതി, യോ ഗൃദ്ധ്രോലൂകകാകാദ്യൈഃ പ്രേതപിശാചദ്രമിളാന്ധ്രസ്ത്രീചണ്ഡാലാദ്യൈർവ്വാ പരിവാര്യതേ, ദക്ഷിണാഭിമുഖം വാ സ്ത്രിയാ നൃത്യന്ത്യാകൃഷ്യതേ, അന്ത്യാവസായാ

ശിഷ്ടം സ്വപ്നം വാ ദിശമപാച്യാം യാതി ശൂന്യാടവീം വാ കപിരഥേ
ന, പ്രേതൈഃ പ്രവ്രജിതൈർവ്വാ പരിഷ്വജ്യതേ, നഗ്നോ വാ ര
ക്താം സ്രജം ധാരയതി, പങ്കദിഗ്ധോ ഹസതി നൃത്യതി വാ, വേ
ത്രവംശകണ്ടകതൃണഗഹനൈഃ സംസൃജ്യതേ പതതി വാ പാംസൂപ
ധാനോ ഭസ്മഭുവി, വല്മീകശ്വശ്മശാനശ്വഭ്രായതനേഷു വാ പങ്ക
പങ്കലുഷോദകേഷു വാ മജ്ജതി, സ്രോതസാ വാ ഹ്രിയതേ, രക്ത
ക്തസ്ത്രവസനാം ഭൂമിം ഗ്രാമമന്ധകാരാചിതാം പാപകർമ്മാലയം സം
ബാധം ജനനീം വാ പ്രവിശതി, ശ്മശ്രുകർമ്മ ച ഭയം ഗാത്രവൃദ്ധിം
വിവാഹഞ്ചാനുഭവതി, തൈലപ്രസാദാഗ്രാൽ പതത്യാരോഹ
തി വാ യൂപവൃക്ഷാദ്യശാല്മലീകോവിദാരകിംശുകപാരിഭദ്രകാൻ,
യോ വാ പരാജീയതേ ബധ്യതേ മർത്ത്യതി വിരിമൃതേ ഹൃഷ്യതി
ലഭതേ വാ ഹിരണ്യലോഹതൈലപിണ്യാകകാർപ്പാസസനാശ്നാതി പ
ക്വാന്നം പിബതി മദ്യം സ്നേഹം വാശ്നാതി നിർദ്ധൃഷ്യതേ വാ ക
പിഭിഃ പിതൃഭിഃ, ചന്ദ്രാർക്കതാരാദീപദേവതാനേത്രശോഭാന്യന്യ
പതതോ നശ്യതോ വാ പശ്യതി വക്രം വാ ബാഹുജ്ജം വാ വിഭി
ദ്യമാനം പുരുഷാൻ വാ നഗ്നാൻ കഷായവാസസഃ സാക്ഷസൂത്രാൻ ദ
ണ്ഡപാശഹസ്താൻ കൃഷ്ണാൻ രക്താക്ഷാൻ സ്ത്രിയം വാ കൃഷ്ണരക്താ
ശനാം ദീർഘകേശനഖീം കാളരാത്രിരൂപാം, തേ വ്യാധിതാഃ പ
ഞ്ചതാമാപ്നുവന്തി, സ്വസ്ഥാസ്തു ജീവിതസന്ദേഹമിതി ॥

സ്വപ്നത്തിൽ ഏതു പച്ചമാംസമോ അപ്പമോ തിന്നതായി സ്വ
പ്നംകണ്ട് ഉണർന്ന് അതിനെ ഛർദ്ദിക്കുക; തലയിൽ വള്ളിമുതലായവ
(ചൂരൽ, വംശം, തൃണങ്ങൾ) ഉണ്ടാകയോ പക്ഷികൾ വന്നിരിക്കയോ
ശിരസ്സിനു വൈശസ്യം വരികയോ ചെയ്ക; കഴുകൻ കാക്ക മുതലായവ
യോ പ്രേതപിശാചാദികളോ ദ്രമിഡർ (തമിഴർ) ആന്ധ്രർ (തെ
ലുങ്കർ) സ്ത്രീ ചണ്ഡാലൻ മുതലായവരോ വന്ന വളയുക; നൃത്തംചെ
യ്തുംകൊണ്ട് തെക്കോട്ട സ്ത്രീയാൽ വലിക്കപ്പെടുക; അന്ത്യാവസായിക
(ചണ്ഡാലാദികൾ) കൂട്ടുകൂടിയോ തനിച്ചോ നഗ്നനായിട്ട് പോവുക;
കുരങ്ങുകളെ പൂട്ടിയ തേരിൽ കയറി ശൂന്യവനത്തിലേക്ക് പോവുക; മ
രിച്ചുപോയവരോ സന്യാസികളോ ആലിംഗനംചെയ്ക; നഗ്നനായിട്ട്
ചെന്മാല്യം ചൂടുക, മെയ് ചളിതേച്ച് ചിരിക്കയോ തുള്ളുകയോ ചെയ്ക;
ചൂരൽ മുള മുള്ള് പുല്ല് എന്നിവയുടെ വനത്തിൽ ചെന്നുപെടുക.

കൊടിയാകുന്ന ഉപധാനത്തോടുകൂടിയ ഭൂമിയിൽ വീഴുക; പുറ്റ് മുതലായ കണ്ടകപ്രദേശം എന്നിവയിൽ പതിക്കുക; ചെറ്റിലോ കലങ്ങിയ വെള്ളം ഇവയിൽ മുങ്ങുക; ഒഴുക്കിനാൽ തട്ടിക്കൊണ്ടുപോകപ്പെടുക; ചുവന്ന പൂക്കളുടെ കാട്ടുകളോടുകൂടിയ ഭൂമിയെയോ ഇതളോടെ ഗുഹയെയോ വാപകർമ്മം ചെയ്യുന്ന സമയത്തെയോ ആപ്പത്തുകളെയോ അന്ധതയെയോ പ്രവേശിക്കുക; കെട്ടിവലിക്കപ്പെടുകയോ ഭേദനം ചെയ്യപ്പെടുകയോ കൊണ്ടിരിക്കയോ വിവാഹം ചെയ്കയോ ചെയ്ക; കുന്നിൻപുറത്തുനിന്നോ മാളികപ്പുറത്തുനിന്നോ വീഴുക; ഗന്ധപുഷ്പം പൂക്കാത്ത പൂക്കുന്ന മുതല° വേറ്റ° ഇവയിൽ കയറുക; അന്യനാൽ തെല്ലിക്കപ്പെടുകയോ കെട്ടപ്പെടുകയോ ചെയ്ക; മത്സ്യത്തെയോ ദാനം ചെയ്കയോ ഭക്ഷിക്കയോ ചെയ്ക; സ്വർണ്ണം ഇരിമ്പ° എണ്ണ പിണ്ണാക്ക° പരുത്തി ഇവയെ ലഭിക്കുക; പകപാനം ചെയ്യുക; മദ്യമോ എണ്ണയോ കുടിക്കുക; എണ്ണ തേക്കുക; മരിച്ചുപോയവരാൽ കോപത്തോടുകൂടി ശപിക്കപ്പെടുക; ചന്ദ്രൻ സൂര്യൻ നക്ഷത്രം വിളക്ക° ദേവത നേത്രദേശം എന്നിവ കിട്ടു വീഴുന്നതായോ നശിക്കുന്നതായോ കാണുക; കൈകാലുകളുടെയോ അംഗം പിളരുന്നതായോ കാണുക; നഗ്നന്മാർ കാഷായവസ്ത്രധാരികളും അസത്യ (ഭിക്ഷ യാചകന്മാർ) [illegible] കറുത്ത നിറമുള്ളവരുമായ പുരുഷന്മാരെ കാണുക; കറുത്തും വെളുത്തതുമായ കണ്ണുകളോടുകൂടിയവരും നീണ്ട കേശങ്ങളും നഖങ്ങളും സ്തനങ്ങളുമുള്ളവരും കറുത്ത വസ്ത്രം ധരിച്ചിട്ടുള്ളവരുമായ സ്ത്രീയെ കാണുക; ഇങ്ങിനെയുള്ള സ്വപ്നങ്ങൾ കാണുന്നവർ രോഗികളാണെങ്കിൽ മരിച്ചുപോയേക്കും. രോഗമില്ലാത്തവരാണെങ്കിൽതന്നെ മരിച്ചുപോകുമെന്നു സംശയമായിട്ടുള്ള നിലയിൽ വരും.

ഭവതി ചാത്ര—

മനോവഹാനാം പൂർണ്ണത്വാൽ സ്രോതസാം പ്രബലൈർമ്മലൈഃ
ദൃശ്യന്തേ ദാരുണാഃ സ്വപ്നാ വിനാശാഭിമുഖാത്മഭിഃ.

സാ — മനസ്സിനെ വഹിക്കുന്നവയായ സ്രോതസ്സുകൾ പ്രബലങ്ങളായ വാതാദിദോഷങ്ങളെക്കൊണ്ടു പൂർണ്ണങ്ങളായി ഭവിക്കുകഹേതുവായിട്ട° ഭയങ്കരങ്ങളായ സ്വപ്നങ്ങൾ കാണപ്പെടുന്നു. ആരാൽ? വിനാശാഭിമുഖാത്മാക്കളാൽ. വിനാ...... ആകാലം - ആത്മാവിനു നാശമുണ്ടായിട്ടുള്ളവർ.

അകല്യാണമപി സ്വപ്നം ദൃഷ്ട്വാ തത്രൈവ യഃ പുനഃ
പശ്യേൽ സൌമ്യം ശുഭം തസ്യ ശുഭമേവ ഫലം ഭവേൽ.

സാ—അശുഭമായ സ്വപ്നത്തെ കണ്ടിട്ട് അപ്പോൾതന്നെ വീണ്ടും യാതൊരുവൻ സൌമ്യമായും ശുഭമായുമുള്ള സ്വപ്നത്തെ കാണുന്നുവോ അവന്നു ശുഭമായ ഫലംതന്നെ ഭവിക്കും. ശുഭങ്ങളായ സ്വപ്നങ്ങളെ താഴെ പറയുന്നു.

ദേവാൻ ദ്വിജാൻ ഗോവൃഷഭാൻ ജീവതസ്സുഹൃദോ നൃപാൻ
സാധൂൻ യശസ്വിനോ വഹ്നിമിദ്ധം സ്വച്ഛാൻ ജലാശയാൻ
കന്യാഃ കുമാരകാൻ ഗൌരാൻ ശുക്ലവസ്ത്രാൻ സുതേജസഃ
നരാശനം ദീപ്തതനും സമന്താദ്രുധിരോക്ഷിതം
യഃ പശ്യേല്ലഭതേ യോ വാ ഛത്രാദർശവിഷാമിഷം
ശുക്ലാസ്സുമനസോ വസ്ത്രമമേദ്ധ്യാലേപനം ഫലം
ശൈലപ്രാസാദസഫലവൃക്ഷസിംഹനരദ്വിപാൻ
ആരോഹേൽ ഗോശ്വയാനാനി തരേന്നദഹ്രദോദധീൻ
പൂർവ്വോത്തരേണ ഗമനമഗമ്യാഗമനം മൃതിഃ
സംബാധാന്നിഃസൃതിഃ സ്പർശസ്സൂര്യേന്ദുതാരകാമണ്ഡലസ്യ ച
രോദനം പതിതോത്ഥാനം ദ്വിഷതാം ചോപമർദ്ദനം
യസ്യ സ്യാദായുരാരോഗ്യം വിത്തം ബഹു ച സോശ്നുതേ.

സാ—ദേവന്മാർ, ബ്രാഹ്മണർ, പശുക്കൾ, കാളകൾ, ജീവിച്ചിരിക്കുന്ന സുഹൃത്തുകൾ, രാജാക്കന്മാർ, സജ്ജനങ്ങൾ, കീർത്തിയുള്ളവർ, കത്തുന്ന തീയ്, തെളിഞ്ഞ ജലാശയങ്ങൾ, കന്യകമാർ, ഗൌരവർണ്ണമുള്ളവരും ശുക്ലവസ്ത്രധാരികളും ശോഭനമായ തേജസ്സുള്ളവരുമായ ആൺകുട്ടികൾ, ദീപ്തദേഹനും ദേഹം മുഴുവൻ ചോര പുരണ്ടവനുമായ രാക്ഷസൻ എന്നിവരെ കാണുക; കുട, കണ്ണാടി, വിഷം, മാംസം, വെളുത്ത പൂക്കൾ, വെളുത്ത വസ്ത്രം, അമേദ്ധ്യാലേപനം, ഫലം എന്നിവയെ ലഭിക്കുക; കുന്ന്, മാളിക, കായ്ച്ചമരം, സിംഹം, ആള്, ആന, ഗോയാനം, അശ്വയാനം എന്നിവയെ കയറുക; നദി, കയം, കടൽ എന്നിവ കടക്കുക; വടക്കുകിഴക്കായിട്ടു പോവുക, ഗമിച്ചുകൂടാത്ത സ്ത്രീകളെ ഗമിക്കുക; മരിക്കുക; ആപത്തിൽനിന്നു വിട്ടുപോരുക; താരകാദികളെ സ്പർശിക്കുക; കരയുക; വീണേടത്തുനിന്നെഴുന്നേൽക്കുക; ശത്രുക്കളെ മർദ്ദിക്കുക;— എന്നിവ സ്വപ്നത്തിൽ ആർക്കു ഭവിക്കുന്നുവോ അവൻ ആയുസ്സിനേയും ആരോഗ്യത്തേയും വളരെ ധനത്തേയും അനുഭവിക്കും.

പിതൃദേവദ്വിജാദീനാം ക്രുദ്ധദീനകൃശാത്മനാം
മലിനാംബരപുഷ്പാണാം ദർശനം ന പ്രശസ്യതേ.
തേഷാമേവ തു തുഷ്ടാനാം ശുദ്ധപുഷ്പാംബരാത്മനാം
ദർശനം ശസ്യതേ സ്വപ്നേ തൈശ്ച സംഭാഷണം ശുഭം.

സാ—പിതൃക്കൾ, ദേവന്മാർ, ബ്രാഹ്മണർ മുതലായവരെ ക്രോധിച്ചവരായും ദീനപ്പെട്ടവരായും കൃശന്മാരായും മുഷിഞ്ഞവസ്ത്രവും പുഷ്പവും ധരിച്ചവരായും സ്വപ്നംകാണുന്നതു ഒരിക്കലും നല്ലതല്ല. എന്നാൽ അവരെത്തന്നെ സന്തുഷ്ടന്മാരായും ശുദ്ധമായ പുഷ്പവും വസ്ത്രവും ധരിച്ചവരും ശുദ്ധാത്മാക്കളുമായും സ്വപ്നത്തിൽകാണുന്നതും അവരുമായി സ്വപ്നത്തിൽ സംഭാഷണംചെയ്യുന്നതും നല്ലതാകുന്നു.

ദൃഷ്ട്വാ സ്വപ്നാൻ ദാരുണാൻ ശോചനാൻ വാ
പ്രാതഃ സ്നാതസ്സ്വച്ഛപാനാഗ്നിവഹ്നൗ
ഹുത്വാ സാവിത്ര്യാ സർപ്പിഷാക്താംസ്തിലാൻ വാ
പൂതഃ പാപൈർമുച്യതേ വ്യാധിഭിശ്ച ॥

സാ—ഭയങ്കരങ്ങളായ സ്വപ്നങ്ങളോ ശോകജനകങ്ങളായ സ്വപ്നങ്ങളോ കണ്ടാൽ പ്രഭാതത്തിൽ കുളിച്ച് അഗ്നിവിശുദ്ധമായ കറുകോ എള്ളോ നെയ്പുരട്ടി ഗായത്രീമന്ത്രംകൊണ്ട് തീയിൽ ഹോമിച്ച് ശുദ്ധനായിരുന്നാൽ പാപങ്ങളും വ്യാധികളും അകന്നുപോകും.

മംഗളാചാരസമ്പന്നഃ പരിവാരസ്തഥാതുരഃ
ശ്രദ്ധധാനോഽനുകൂലശ്ച പ്രഭൂതദ്രവ്യസംഗ്രഹഃ
സത്വലക്ഷണസംയോഗോ ഭക്തിർവൈദ്യദ്വിജാതിഷു
ചികിത്സായാമനിർവ്വേദസ്തദാരോഗ്യസ്യ ലക്ഷണം.

സാ—പരിവാരം ശുഭമായ ആചാരത്തോടുകൂടിയതായിരിക്കുക; അപ്രകാരംതന്നെ രോഗി ശ്രദ്ധയുള്ളവനും വൈദ്യന്ന് അനുകൂലനും ആയിരിക്കുക; ധാരാളം സമ്പത്തുള്ളവനായിരിക്കുക; സത്വഗുണത്തിന്റെ ലക്ഷണങ്ങളുണ്ടായിരിക്കുക; വൈദ്യന്മാരിലും ബ്രാഹ്മണരിലും ഭക്തിയുണ്ടായിരിക്കുക; ചികിത്സയിൽ അനിർവ്വേദം (മടുപ്പില്ലായ്മ) ഉണ്ടായിരിക്കുക; ഇതെല്ലാമായിരിക്കുന്നതു ആരോഗ്യത്തിന്റെ ലക്ഷണമാകുന്നു.

അനന്തരം ശാരീരമെന്ന ഈ സ്ഥാനത്തെ ഉപസംഹരിക്കുന്നു:—

ഇത്യത്രജന്മമരണം യതസ്സമ്യഗുദാഹൃതം
ശരീരസ്യ തതഃ സ്ഥാനം ശാരീരമിദമുച്യതേ.

സാ — ഇപ്രകാരം ഈ സ്ഥാനത്തിങ്കൽ ശരീരത്തിന്റെ ജനനം മുതൽ, മരണംവരെയുള്ള എല്ലാ അവസ്ഥകളും വഴിപോലെ പറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് ഈ സ്ഥാനം ശാരീരം എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ശാരീരം=ശരീരത്തെസംബന്ധിച്ചതു്.

ഇത്യഷ്ടാംഗസംഗ്രഹേ ശാരീരസ്ഥാനേ

ദ്വാദശോദ്ധ്യായഃ

സമാപ്തഃ.

(സമാപ്തമിദം ശാരീരസ്ഥാനം).

വ്യാഖ്യാതൃശ്ലോകാഃ.

വിദിതമവിദിതം വാ യദ്യദത്ര പ്രമാദാ-
ല്ലിഖിതമഖിലമേതൽ ക്ഷന്തുമർഹന്തി സന്തഃ
യ ഇഹ തിലസമാനം മന്ത്രതൈലതുല്യം
പരഗ്രന്ഥമൃതകാമണ്യേന ചേതസാ ഗൃഹീതാ ൧.

ഗുരുതരകരുണൈകസാധികാ സദ്ഗുണാനാ-
മുരുതരദുരിതാനാം ബാധികാ ദുർഗ്ഗുണാനാം
ദ്രുതമധിഗമതരാണാം ബോധികാ തത്വവല്ലീനാ-
മുദമുപനയതാം മേ സാധികാ ചിത്തവംശേ ൨.

അയമയമതഭേദ കിംവിധീഹാപ്യുരാബോ-
പദസരസിജമാലാപ്രബോധീശമേമണാ
നതിനിമിരമശേഷം യേന നിഷ്കാസിതം ച
സ്വഗമയിതരതാഗ്ഗ്രാജലക്ഷ്മീതനോതേദേകം ൩.

വൈദ്യപുസ്തകങ്ങൾ.

ലളിതമായ മലയാളവ്യാഖ്യാനത്തോടുകൂടിയവ.

ചികിത്സാക്രമം (കെ. വി. എം.)		1	0	0
ഗുണപാഠം	ടി	0	6	0
ബാലോപചാരം (പണ്ഡിത സി. കെ. വി. ശർമ്മാ)		0	8	0
അഷ്ടസ്ഥാനപരീക്ഷയും മർമ്മവിഭാഗവും	ടി	0	6	0
സുഖസാധകം	ടി	2	0	0
ശാർങ്ഗധരസംഹിത	ടി	2	0	0
നിദാനം		0	1	0
ബാലചികിത്സ		0	3	0
പ്രയോഗസമുച്ചയം ഭാഷാവിഷവൈദ്യം (വിഷവൈദ്യൻ കൊച്ചുണ്ണിത്തമ്പുരാൻ തിരുമനസ്സുകൊണ്ട്)		1	4	0
വിഷവൈദ്യസാരസംഗ്രഹം		0	8	0
വൈദ്യമനോരമ		1	4	0
അഷ്ടാംഗസംഗ്രഹം—സൂത്രസ്ഥാനം		3	0	0
ചരകസംഹിതാ—സൂത്രസ്ഥാനം		3	0	0
” നിദാനസ്ഥാനം		0	10	0
” വിമാനസ്ഥാനം		1	0	0
” ശാരീരസ്ഥാനം		1	0	0
” ഇന്ദ്രിയസ്ഥാനം		0	8	0
” ചികിത്സിതസ്ഥാനം പൂർവ്വാർദ്ധം		3	8	0
” ” ഉത്തരാർദ്ധം		3	8	0
” കല്പസ്ഥാനം		0	10	0
” സിദ്ധിസ്ഥാനം		1	4	0

ആവശ്യപ്പെടേണ്ടും മേൽവിലാസം:—

മാനേജർ, ഭാരതവിലാസം പ്രസ്സ്,

തൃശ്ശിവപേരൂർ

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി